

فهرست الکتاب

فهرست الکتاب

Ḥayātī, Aḥmed

Şerḥ-i Ḥayātī

شرح حیاتی

بسم الله الرحمن الرحیم

فاتحهٔ نظم لآلئ لغات * وسانحهٔ رقم امالیٔ نکات * وسرلوحهٔ تحفهٔ دانشوران
وفرسبحهٔ صبیان هنروران نظم فرائد محامد ایله افسرپوش * وختم دقایق حقایق
تعالی ایله زرفروش * وکلستان آرای صلوات * وبهارستان پیرای تسلیمات
صاحب منطق الطیر جناب نبوی ایله آراسته * واهل شوکت وذورأی صائب آل
مصطفوی ایله پیراسته * قلندقدنصکره ناظم نحریر اطال الله عمره وقدره
حضرتلری بو شرحنه خامه کش اولدیغمز تحفه سنك عقیب اتمامنده بو فقیر
پرتقصیر السید احمد حیاتیدن بالمکاتبه شرحنی التماس ایتملریله قلیل البضاعه
ومنکسر البراعه وکثیر الضراعه اولدیغمز حالده بو شرح ناچیزه اقدام وبحمد الله
الملك العلام رسیدهٔ اختتام اولدی فاماکه پذیرای اتمام وهویدای انجام اولمسیله
عنوان ملاحتنشانته طغرای غرای آفرین وتوقیع شاباش وتحسین کشیده
بیورلمسی انجق جناب معالی نصاب وذات معلای مثانی خطاب وزیر آصف نظیر
آرسطو تدبیر سحبان تقریر ابن مقله تحریر خاتمی شیم حاتمی کرم برمکی همم اعنی به
تاریخ هجریدن الف ثانی حدودینك مائهٔ ثالثه سی اوائلنده مانند حکیم فلاطون
امین معادن همایون ووالیٔ والای ولایت آمد ومتصرف ایالت مرعش مع علاوهٔ
چند ممالك پرمحامد بیوریلان یوسف پاشا یسر الله تعالی ما یرید وما یشا
افندمز حضرتلری ولو بردفعه جه اولسون شرح مذکور چاکریی احالهٔ نظر

کرامت

کرامت اثرلریله مقبول انام وپسندیدهٔ خاص وعام ووسیلهٔ شاباش وتحسین وذریعهٔ
صدهزار آفرین بیوره‌لری مکارم منش سنیه لرندن نیازمندداعیانه مدرچونکه
مشارالیه افندیمز طرز مذکوراوزره بودورلرده ظهور عدالت بدوردستورانه لریله
(شعر) وانی وان کنت الحدیث زمانه * لآت بما لم تستطعه الاوائل * منطوقی
اسلافنی سابق واقراننه فائق قطب الوزرا وولی النعم کافهٔ امرا بر ذات عالی صفات
وجناب سامی سمات اولوب حتی سایهٔ هما وایه عطوفانه لرنده سایه نشین
بیوریلان اصحاب عقول اوطان واحباب واولادوانسابندن غفول ونسیامنسیا
علاقاتندن ذهول برله (شعر) ولاعیب فیهم غیران ضیوفهم * تلام بنسیان
الاحبة والوطن * مضمون بلاغت مشحونی حسب حاللری اولمغله (شعر) مانوال
الغمام وقت ربیع * کنوال الامیر یوم سخاء * فنوال الامیر بدرة عین * ونوال الغمام
قطرة ماء * ترانه سیله صدا پرداز دلنوازاولندیغی مقروع اسماع قاطبهٔ اولی النهادر
همان حق سبحانه وتعالی حضرتلری وجود بهبود ضیاآلودلرین مکاره دوردوندن
مصون ومدی الدهوروالازمان بخت واقباللرین افزون وبالجمله بدخواهلرین
خواروزبون ایلیه آمین یامعین * بوندنصکره معلوم اولسونکه بوشرحده
برازشروط التزام اولندیکه هم اختصاری مفیداوله وهم ناظرینه صفابخش اوله
اوّلا برمقدمه تقدیم اولندیکه معانئ ادواتی وقواعد اشتقاقاتی مشعرومؤذندر
ثانیا معانئ حروف وادوات ومبانئ اشتقاقات مقدمهٔ مذکوره یه احاله اولندی
ثالثا مرکباتک اجزالری مفردات موضعلرینه سابق ولاحقنده احاله اولندی مثلا
چون مهر کنش کبی معناسنه چونکه چون کبی دیو قطعهٔ ثالثه نک بیت ثالثنده
کچدی مهر کنش دیو قطعهٔ خامسه نک بیت اوّلنده کاورمثللو عبارتله تعبیر
اولندی وقس علیه سائره رابعا حرکات کلمات بیاننده حروف مهمله بلاقید اطلاقی
اوزره ذکراولنوب حروف معجمه تقییداولندی مثلا سروش سینک وراء ممدوده نک
ضمه‌لری وشین معجمه ایله دیو بیان اولندی خامسا باحرفی موحده تاحرفی مثنات
فوقیه یاحرفی مثنات تحتیه ایله تقییداولندی سادسا فارسی یه مخصوص اولان
حرفلر فارسیه ایله تقییداولندی مثلا پرورد کار باءفارسیه وکاف فارسیه ایله دیو
بیان اولندی ژاله زای فارسیه ایله دیو بیان اولندی چون جیم فارسیه ایله بیان
اولندی فاماکه بوحرفلرک عربیه سی اطلاقی اوزره ذکراولندی سابعا حروف
علت وحروف لین حروف صحیحه کبی بیان اولندی مثلا بورزیدن باءموحده نک
کسری وواولک فتحی دیو بیان اولندی جوانمرد جیمک کسری وواو ممدوده نک فتحیله

دیو بیان اولندی نوروزنونڭ فتحی وواوڭ سکونی دیو بیان اولندی فاما که حرف مد ماقبلنده کی حرف ممدود ایله توصیف اولنوب انکله اکتفا اولندی مثلا باشد باء موحدهٔ ممدوده نڭ فتحیله دیو بیان اولندی بودن باء موحدهٔ ممدوده نڭ ضمیله دیو بیان اولندی ثامنا خطده یازیلوب اوقنمیان حرف واو وحرف یا مجهوله دیو بیان اولندی تاسعا اماله اولنان محللر تصریح اولندی مثلا خواهر خاء معجمه نڭ بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف علامت ایله دیو بیان اولندی عاشرا فقط ماقبلنڭ فتحنه علامت اولوب اوقنمیان ها حرفی رسمیه ایله توصیف اولندی حادی عشر اکثرمتنده ذکر اولنان کلمه لر ابتداشاهدلر ایله بیان اولنوب بعده بشقه معنالری ذکر واجمال اولندی ثانی عشر انشاء دقیقدن حذر ایدوب نفع عام اولسون دیو سهلجه وقباجه کلماتله تفسیر وتعبیر اولندی ثالث عشر جابجا صنایع بدیعه لره تنبیه اولندی لکن هر بارذکری التزام اولنمدی تاکه اطناب واملال اولمسون دیو فاحفظ ولا تغفل والله ولی التوفیق وبیده ازمة التحقیق (مقدمه) درت مقصد اوزره مرتبه در مقصد اول ادوات فارسیه حقنده در مقصد ثانی مضمرات وموصولات حقنده در مقصد ثالث قواعد اشتقاق حقنده در مقصد رابع برازفوائد نفیسه بیانده در (مقصد اول) ادوات بیانده ایدی ومن الله التوفیق معلوم اولسونکه عربیده حروف معانی ایکی قسم اوزره دربری بسیطه مثلا باء جاره ولام جاره ولام ابتدا کبی بری مرکبه مثلا من جاره وهل استفهامیه کبی کذلك فارسیده دخی ایکی قسم اوزره دربری بسیطه بری مرکبه قسم اول بسیطه ایدی اون اوچ حرفدرکه بونلردر اب ت ج د ر ش ك م ن و ه ی حرف الف اون ایکی وجه اوزره استعمال اولنور ۱ تعریه ۲ تنبیه ۳ تعجب استفهامی ٤ استمرار ٥ ندا ٦ استغاثه ۷ توسل ۸ مقابله ۹ ملازمه ۱۰ اتصاف ۱۱ نسبت ۱۲ زائد والحاصل بو حرف الف بو معنالرك بعضیسنده اوائل کلمه یه داخل اولورو بعضیسنده اواسط کلمه یه متوسط اولور وبعضیسنده اواخر کلمه یه لاحق اولور اوائله داخل اولان اوچ نوعدر اول الف مفتوحه که اکا الف تعریه دیرلر شعرای عجم مصادر وافعال اوائلنه ادخال ایدرلر کاهی ممدوده وکاهی مقصوره واقع اولور مدخولی اولان کلمه اندن عاری اولسه معنایه خلل کلمزانکیچون اکاالف تعریه دیو تسمیه اولنور مثال ممدوده استاد رودکی (بیت) چون بکرد دپای اوازپایدان * آشکو خیده نماند همچنان * اصلی شکوخیدن ایدی سورچمك معناسنه مصدردر مثال مقصوره استاد لطیفی (بیت) ابی جرم را

کر کنی ظلم وجور * کندم ترابی کنه جوردور * ثانی دخی مفتوحهٔ در تنبیه
معناسنی مفید اولور اکا الف تنبیه دیرلر ادوات اولنه داخل اولور حکیم فردوسی
(بیت) ایاشاه محمود کشور کشا * کرازمن نترسی بترس ازخدا * بو بیتده ندا
معناسنه فهم اولنور مثال دیکر وله ایضا (بیت) ابرداه دوهفته شد کدخدای *
کرفتند هریك سزاوارجای * بو بیتده داه بمعنی پرستار در ثالث الف مضمومه که
حرف تعجب استفهامدر مثلا ادیرلرنه عجب معناسنه استاد منجیك (بیت) اکرخلقی
ترابا شنند جویان * چویابندت فروکوینداکویان * اواسط کلمه یه متوسط اولان
الف استمرار دیو تسمیه اولنور اکثری امر غائب میاننده اولور مثلا کاد ومیراد کبی
غالبا دعا اولان کلمه وسطنه ادخال اولنور شیخ سعدی (بیت) خدایادشمنش جایی
بمیراد * که هیچش دوست بربالین نباشد * واخر کلمه یه لاحق اولان ماقبلی مفتوح
حرف مد اولان الفدر بو الف سکز وجه اوزره استعمال اولنور اول ندا ایچوندر
آخر کلمهٔ منادی یه لاحق اولور خواجه حافظ (بیت) خسروادادکرا بحرکفا شیردلا
* ای جمال تو بانواع هنرارزانی * بعض محلده بو الف ندا ادانه دخی الحاق اولنوب
منادی محذوف اولور وله ایضا (بیت) ایابرلعل کرده جام زرین * ببخشا برکسی
کش زرنباشد * لکن بوصورتده اصح اولان تأکید ندا ایچوندر ثانی الف استغاثه
والف ندبه در شیخ سعدی (بیت) دردا وحسرتا که عنانم زدست رفت * دستم
نمیرسد که بکیرم عنان دوست * ثالث الف توسلدر یعنی بعض کلمات مرکبه میاننه
کتوررلر حاصلی بشقه بشقه معنی صاحبی ایکی کلمه یی بر کلمه ایتمکه وسیله اولور مثلا
سراپن * وسراپا * کبی رابع الف مقابله والف مساوات که مقابله ومساوات معناسنی
مفید اولور شول وقتکه ایکی کلمه برجنس اوله ارالرینه الف ساکنه کتوروب
بر کلمه کبی ایدرلر مثلا * لبالب * ودنکادنك * وسراسر * وپیچاپیچ * کبی شیخ
سعدی (بیت) جهان کرچه سراسر لاله زارست * برهنه پامرو آنجا که خارست *
خامس الف ملازمه که ملازمت معناسنی مفید اولور حاصلی واقع اولدیغی محللرده
برنوع معنی افاده ایدرکه مثلا ایکی کلمه نك بری فاعل اوله انکله ترکیب اولنان
کلمه یی کندی کبی ایدر بو الفه الف ملازمه دیو تسمیه ایدرلر شیخ نظامی (بیت)
تارسیدند هردو دوشادوش * به بیابان زند بحار بجوش * وملازمتك برمعناسی
دخی هم فاعل وهم مفعول اولور وله ایضا (بیت) درهم آمیختیم خندا خند *
من وچون من فسانه کوپی چند * یعنی بر بریمزایله قارشدق کوله رك وکولدیره رك
وبرمعناسی دخی باء الصاق معناسی کبیدر وله ایضا (بیت) شه زکرمی سیاستم

فرمود * درهلاکم مکوش زودازود * تنبیه بو الف ملازمه والف توسل والف مقابله بربرلرینه اقربدرفرقی فارسیده مذاق تام صاحبلرینه روشندر سادس الف اتصاف که هرزمان امر حاضر آخرینه الف ساکن لاحق اولتجه اسم فاعل یاخود صفت مشبهه معناسنی مفید اولور مثلا دانا * وبینا * وشنوا * کبی بعض مبالغه قصد اولنوب الف مزبورد نصکره برنون دخی الحاق اولنور مثلا خندان وخرامان وتابان * کبی سابع الف نسبت که یاء نسبت معناسن مفید اولور خواجه حافظ (مصراع) مژده ای دل که مسیحا نفسی می آید * کاهی بو صورتده تأکید ادات نسبت اولور حکیم اسدی (بیت) بسازورمندا که افتاده بخت * بس افتاده را یاوری کرد بخت * بودقیقه دن آکاه اولمیانلر زورمندا لفظنی جمع ظن ایدوب زورمنداندن مخففدر دیدیلر محض ازعمدر ثامن الف زائده که کلمه آخرنده واقع اولور اسقاط اولنسه معناسنه خلل کلمز شیخ سعدی (بیت) بکفتا من کلی ناچیز بودم * ولیکن مدتی با کل نشستم * اکثری قوافی اشعارده اولور استاد دقیقی (قطعه) پیاده شود دشمن ازاسب دولت * چو کردی براسب سعادت سوارا * براسب سعادت سواری وداری * بدست اندرون ازسعادت سوارا * بو قطعه ده سوار اول فارسیدر آتلو معناسنه سوار ثانی کسرایله عربیدر دست برنجن معناسنه محصلی بو الف زائده دن مقصود یا تحسین لفظدر یا تتمیم وزن یا تکمیل قافیه در حرف الباء اون درت وجه اوزره مستعملدر ١ الصاق ٢ مصاحبت ٣ قسم ٤ استعانت ٥ ظرفیت ٦ استعلا ٧ تعلیل ٨ تخصیص ٩ ابتدا ١٠ انتها ١١ تشبیه ١٢ زائده ١٣ تأکید ذی الاشتقاق ١٤ تخصیص مضارع بالاستقبال بو اون درت صورتك اون ایکی اوّل کچنلرك بالری مفتوحه در ایکی صکره کی صورتلرده مکسوره در اوّل الصاق ایچون ایدی خواجه حافظ (بیت) عاشق که شد که یار بحالش نظر نکرد ای خواجه درد نیست وکرنه طبیب هست (ثانی مصاحبت ایچون ایدی عربیده مع معناسنه وله ایضا (بیت) ببال وپر مرو ازره که تیر پرتابی * هوا کرفت زمانی ولی بخاك نشست (ثالث) قسم ایچون ایدی وله ایضا (بیت) بجان یار وبحق قدیم وعهد درست * که مؤنس دل وجانم دعای دولت تست (رابع استعانت ایچون ایدی شاعر (بیت) نویسم عشق یارم درد فاتر * بجای چون قلم برلوح محفوظ * بو درت معنایی عربیده باء موحدهٔ مکسوره افاده ایدر (خامس) ظرفیت ایچون ایدی عربیده فی فارسیده در کبی خواجه سلمان (بیت) ای کریمی که بدوران بهار عدالت درهمه روی زمین باد خلافی نوزید (سادس) استعلا ایچون ایدی ظهیر فاریابی

بيت) تو شمع عصمتی بشب ظلم در بتاب * تو ابر رحمتی بسر خلق بر ببار * يعنی در شب ظلم و بر سر خلق ديمكدر چونكه باء اولی ظرفيت باء ثانی استعلا ايچوندر كانه در ايله بر قرينه لر بدر (تنبيه) معلوم اولسونكه بو ظهير فاريابينك بيتی مثللو ده يعنی بر لفظك اولنده باء موحدهٔ مفتوحه آخرنده در يا خود امثالی واقع اولسه بونده اوج وجه اوزره قول واردر قول اول شعوری مرحوم فرهنكده ولامعی چلبی كلستان شرحنده بر لفظی ودر لفظی وامثالی زائده لر درانجق تحسين لفظ ايچون الحاق اولنمشلردر اصل معنای استعلايی ومعنای ظرفيتی مفيد اولان اوله ادخال اولنان باء موحدهٔ مفتوحه در ديو حكم وجزم ايلديلر قول ثانی سروری مرحوم وصاحب مفاتيح دريه عكسيله حكم وقطع ايلديلر يعنی زائد اولان داخلدر اصل معنايی مفيد اولان لاحقدر ديديلر قول ثالث كمال پاشا زاده نك وصاحب كنوز الرموزك كلاملرندن فهم اولنان داخل ولاحقدن هر بری مفيد ومعنيداردر چونكه داخل يعنی باء موحده مفيد استعلا ومفيد ظرفيتدر تركيده انلردن اوزره لفظی وده لفظی ايله تعبير ايدرلر سبحهٔ صبيان بيت ل ايچون فی ده ف پس مانه علی اوزره امی * ب ايله كم نيجه انی نيته كلاز ينهار * لفظ در بمعنی اندرون يعنی داخل وايچ ديمكدر لفظ بر بمعنی بالا يعنی فوق ديمكدرمثلا بشب ظلم در قراكو كيجه ايچنده معناسنه بسر خلق بر خلقك بالاسی اوزره معناسنه در (سؤال) ايكيسيده معنيدار اولنجه بدر شب و ببر سر اولملی ايدی (جواب) لفظ در ولفظ بر بو تقديرجه نه قدر كه ادات ظرف وادات استعلا دكل ايسه ده لكن صورت اداتده اولوب وفی نفس الامر اداتك موالاتی كريه اولمغله همان جانب صورته رعايت اولندی همدخی فارسيده بو تقديمات وتأخيرات چوق واقعدر تحقيق فقير شويله ظن ايدرمكه باء موحده مفيد استعلا ومفيد ظرفيت اوله لفظ بر ولفظ در قرينه لری اوله فتأمل فتح الله عليك (سابع) تعليل ايچون ايدی شاعر (بيت) بنيش بندزنی بغض من تو سخت فواد * كه بند من بپذيرد جميع سنك دلان (ثامن) تخصيص ايچون ايدی شاعر (بيت) سنبلستان ختطم خشك نكشتست هنوز * بمن آيدكه آهوی خطا بيد همه * بو تعليل وتخصيصی افاده ده عربيده لام فارسيده چون كبی (تاسع) ابتداء غايت ايچون ايدی عربيده من فارسيده از كبی (عاشر) انتهاء غايت ايچون ايدی عربيده الی فارسيده تا كبی بو ايكی معنايه شاعر (بيت) روم در راه مهرش چون مهركه * زمشرق تا بمغرب رفته باشم (حادی عشر) تشبيه ايچون ايدی عربيده كاف مفتوحه فارسيده چون كبی

استاد عسجدی (بیت) رو بت بگل و یاسمن باغ بگوید * هر آنکه بود راست نظر راست بیند (ثانی عشر) زائد که عربیده کبی باالله باسی کبی انجق تحسین لفظ ایچون کاهی ضرورت وزن ایچون کتوررلر خواجه کمال بیت) بطلب یافت نشان از لب شیرین فرهاد * ره سوی لعل نبردند بجز کوهکنان (ثالث عشر) تاکیدذی الاشتقاق ایچون ایدی یعنی مصادر وافعال اوائلنه تأکید وتحسین ایچون باء موحده ادخال اولنور مثلا بکردن وبکیدن کبی شو قدرکه اوائلی الفات اولان کلماته ادخال اولنجه الفلر یاء تحتیه یه ابدال اولنور مثلا بیاموختن و بیفکندن کبی ومرکبانک جزء ثانیسته ادخال اولنور مثلا درنک بکردن ودانش بیاموختن کبی (رابع عشر) باء مزبوره مضارعی استقباله تخصیص ایدر مثلا بداندو بشناسدو بیاموزدوفرو بیفکند کبی چونکه مضارعده تأکیددن بشقه استقباله ده تخصیص ایدر (تنبیه) بو ایکی صورتده باء موحده مکسوره اولور مکر داخل اولدیغی کلمه نک اولی حرف مضموم یاخود واو یاخود باء موحده یاخود میم اوله مثلا بخوردن وبوزیدن وبپاشیدن وبمکیدن کبی ایشته بو درت صورتده اتباعا مضموم اوقنوردیوا کثر عرفا وجمهور ادبا وفارسی شناسان تنصیص ایلدیلر فاما که مرحوم ومغفورله فاضل سودی شرح کلستانده بو کونه فرق انجق لغت پهلویه ده در اما افصح لغات اولان لغت دریه ده هر صورتده هر بار داغما مکسور اوقنور بر وجهله ضمه جواز یوق دیو حکم وجزم ایلدی فاحفظ فائده باء موحده بو ایکی صورتده یعنی ثالث عشر ورابع عشر صورتلرنده مابعدنی اسکان اجتماع ساکنینه مؤدی اولمزسه سعهٔ کلامده جائز وضرورتده واجبدر تنکیم قطعهٔ اولانک بیت سادسنده بشنو لفظنک شینی اسکان واجب اولدیغی کبی فاما که اجتماع ساکنینه مؤدی اولورسه اصلا جائز دکلدر تنکیم بیت مزبورده بخوان لفظنک خاسی تحریک واجب اولدیغی کبی فلا تغفل حرف التاء خطابیه در آخر کلمه یه لاحق اولور حاصلی بونده درت بحث واردر بحث اول کیفیت معناسنده در چونکه تاء بسیطه کاهی افعال اواخرینه لاحق اولوب مفعولیت معناسنی مفید اولور مثلا دیدت ماضی و بیندت مضارعدر مثال اول میر محمد نظمی (بیت) دوش دیدت بارقیب از دوستان * کج کله ساغر بکف در بوستان * مثال ثانی وله ایضا (بیت) میشود افتاده هرکه بیندت * همانکه باشد کریه عاشق بدت * وکاهی اسما اواخرینه لاحق اولوب مضاف الیه معناسنی مفید اولور شیخ سعدی (بیت) خدایا بران تربت نامدار * بفضلت که باران رحمت ببار) وکاهی اولورکه فعل

عاملك ومضافك غيری يابر اسم ياخود بر ادات آخرينه لاحق اولور لكن معناده
بنه عامل حقيقی ومضاف حقيقی يه مربوط اولور مثال اول شيخ سعدی (بيت)
جهانت بكام وفلك يار باد * جهان آفرينت نكهدار باد * مثال ثانی كمال خجندی
(بيت) تايار رسی كمال روزی * در عمر اكرت نصيب باشد * تنبيه بو حكم شين ضميرده
وميم ضميرده دخی جاريدر فانتظر ولا تغفل (بحث ثانی) تاء من بوره نك حركاتنده در
چونكه بوتا دائما ساكنه درنته كيم امثلهٔ سابقه ده اولديغی كبی مكر شول وقت
مفتوح اولوركه اول تانك آخرينه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اوله البته الف
ماقبلك فتحنی اقتضا ايدر خواجه حافظ (بيت) عمرتان باد ومراد ای ساقيان بزم
جم * كرچه جام ما نشد پر می بدوران شما (بحث ثالث) ماقبلك حركاتنده در چونكه
تانك ماقبلی اوچ صورتدن خالی اولمز يا هاء رسميه اولور ياخود سائر حرف صحيح اولور
ياخود حرف مد اولور اكر تانك ماقبلی هاء رسميه اولورسه افصح بودركه اول
هادنصكره بر همزهٔ مفتوحهٔ مجتلبه زياده اولنه خواجوی كرمانی (بيت) بی رخت
نامده ميل كل وبرك سمنم * تا شدم بنده ات آزادهٔ سرو چمنم) وكاهی مقام اقتضاسيله
هاء رسميه بی حذف ايدوب تابی ماقبلنده اولان حرفه وصل ايدرلر شمس فخری
(بيت) زر وياقوت ولعل اندر خزينت * نه بيند روی كيسه تا تبنكو) واكر حرف صحيح
اولورسه تانك ماقبلی دائما مفتوح اولور كما سبق فی الامثله مكر ضرورت وزن
ماقبلنك ساكن اولمسنی اقتضا ايده اول وقت اسكان اولنور حكيم سنايی (بيت)
علت روز وشب خوارست يقين * چون كذشتی نه انت ماند نه اين * واكر حرف مد
اولورسه يعنی ماقبلی حركه سی كندی جنسندن اولان حرف علت اولورسه
بو تقدير جه دخی اوچ وجهدن خالی اولمز چونكه تانك ما قبلی يا الف مد اولور
ياخود واو مد اولور ياخود ياء مد اولور اكر الف مد اولورسه كاهی او الف مد ايكيسی
بردن ساكن مجتمعان اوله رق تلفظ اولنور فردوسی (بيت) بدين نام چون باز كردی
بجای * بكوتات خوانند يل رهنمای) وكاهی الف مددنصكره برياء تحتيهٔ مفتوحه
زياده ايدرلر استاد لطيفی (بيت) چون باده شدی عصای پيران * عاصی حشوومنه
عصايت * واكر واو مد اولورسه كاهی تا وواو ساكن مجتمعان اولورلر شمس فخری
(بيت) بود بر وز وغا همچو پيكر بهرام * ز تيغ وتير بماند عدوت در تب وتاب) وكاهی
واوه فتحه ويررلر لطيفی (بيت) كمان ابروت پيوسته مارا * بتير غمزه كه مينوازد *
وكاهی واودنصكره برياء تحتيهٔ مفتوحه زياده ايدرلر وله ايضا (بيت) اكر از كشتن
چشمت عزيزان عفوها جويد * چو مقصود منست ازدل نجويم كشت معفويت *

واكر يا مد اولورسه واوده اولان صور ثلثه بونده دخی جاریه در مثال اول وثالث
شاعر (بیت) بجای مکرمت کردن بد بیت * چنان اکرام در جای بد بیت * مثال
ثانی کمال اسماعیل (بیت) نکرکه دوستیت را بهاچه باشد خود * چود شمنی ترا
دشمنت بجان بخرید (بحث رابع) تاء فوقیهٔ خطابیه نك ابدالنده در چونكه تاء
مزبوره یی داله قلب ایدوب مثلا کردیت ورفتیت دیجك یرده کردید ورفتید دیرلر
خوارزم لغتیدر حتی حضرت مولانا قدس سره الاعلی بو شعرنده کذر کاهت برینه
کذرکاهد دیو یازمشلر وتعبیرا یتمشلر تتکیم شعوری مرحوم حضرت مولانا کندو
مجموعه لرنده علی وجه المسوده کند وخطلریله یازدقلرین کوردم دیو تصریح ایدوب
وحضرتك شعرنی دخی نقل ایتدیلر فقیر دخی تبرکا بو مقامده ایراد ایلدم بودر (شعر
مسمط) دل کرچه کذرکاهد شد * اوراست نخواهد شد * کرراستی خواهد شد * آن
سروچن داردشد * ایشته بو دال هر احکامده اصلی اولان تا کبیدر فلا تغفل
(سؤال) بو مقوله تاء خطابیه علم نحوه نظر ایله اسمدر حروفدن عدی نه کونه اولور
(جواب) فارسیده بو مقوله نسنه لره حرف اطلاقی جائزدر نتکیم اهل میزان افعال
ناقصه یه ادوات وحروف دیدکاری کبی فلا مشاحة فی الاصطلاح یا خود حروفدن
عدی تغلیبدر (حرف الجیم) جیم فارسیه آخرنده هاء رسمیه یعنی هاء غیر متلوه
کتوروب بو صورتده ایکی وجه اوزره استعمال اولنورکه جیم مزبوره یا مفتوح
اولور یا خود مکسور اولور اکر مفتوح اولورسه ادات تصغیر اولور عربیده یاء تصغیر
کبی مثلا باغچه وهندوچه کبی اسم تصغیرلردر شیخ سعدی (بیت) هرکرا باغچهٔ هست
ببستان نرود * زانکه مجموعه نشسته است پریشان نرود * دیکر عماد فقیه (بیت)
خیال خال تو هندوچهٔ حدیقهٔ چشم * سواد خط تو دیباچهٔ سفینهٔ دل) اکر مکسور
اولورسه ذوی العقولك غیرندن سؤالدر عربیده ما کبی ترکیده نه دیرلر بو صورتده
جیمك فتحیله دخی جائزدر لکن بنه هاء رسمیه یازیلور اما اوقونمز وکاهی خطدن دخی
حذف ایدوب ما بعدنده اولان حرفی اسکان وجیمی اکا وصل ایدرلر مثلا چیست
کبی که اصلی چه است ایدی نتکیم قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کلور فاما که هاء
رسمیه سز جیم عربیه علامت تعریبدر * کاهی هاء رسمیه موقعنه کتورورلر مثلا
بنفشه وشاهتره تعریبلرنده بنفسج وشاهترج دیدکاری کبی وکاهی کاف فارسیه یی
جیمه ابدال ایدرلر مثلا لکام وبنك تعریبلرنده لجام وبنج دیدکاری کبی فعلی هذا
القیاس (حرف الدال) دال ساکنه ماضیده ومستقبلاتده یاء تحتیهٔ خطابیهٔ
ساکنه دنصکره علامت جمعدر مثلا کفتی ماضیٔ مفرد مخاطبدر جمعنده کفتید

دیرلر

دیرلروکی مضارع مفرد مخاطبدر جمعنده کنید دیرلر ودال ساکنه علامت
مستقبلدر مثلا داندوشناسندو دانّدوشناسند کبی (فائده) دال مهمله ایله ذال
معجمه میاننده فرق لسان فارسیده قاعده بودرکه دالك ماقبلی متحرك اولنجه دال
مهمله یی معجمه اوقومق جائزدر مثلا پذروماذر کبی واکرماقبلی صحیح ساکن
اولورسه جائز دکلدر مثلا کردومر دوسمند کبی واکر حرف مد اولورسه جائزدر مثلا
باذبوذوبیذ کبی بونك حقنده شهاب الدین کرمانی مثاللری ایله نظم ایلمشدر *
(هر کجا ماقبل وی جز حرف علت ساکنست * همچوکردومردوسردوبرد آنرا دال
خوان) هر کجا ماقبل وی ساکن بحرف علتست) همچو باذوبوذوبیذوباذه انرا
ذال خوان) شوقدرکه بوقطعه ده حال متحرکه بیان اولنمدی فاما اصح بودرکه ذال
معجمه بولسان فارسیده اولمیوب بالجمله دال مهمله اوله فلاتذهل حرف الزاء
زاء معجمه بسیطه که عربیده من وعن کبی کاهی ظرفیت ایچون دخی اولور عربیده
فی فارسیده در کبی بوزاء بسیطه دائما اوائل کلمه یه ادخال اولنور اکرداخل اولدیغی
کلمه نك اولی حرف صحیح اولورسه حرف زا مکسور اولور شیخ سعدی بیت) اکر روزی
بدانش درفزودی * زنادان تنك روزی تر نبودی * واکراولنده الف اولان اسم
اشارته وضمیره داخل اولورسه حرکه ده مدخولی اولان کلمه نك اولنه تابعدر مثال
فتحه شیخ سعدی بیت) زانکه که ترا بر من مسکین نظرست * آثارم از افتاب مشهور
ترست * مثال کسره جامی (بیت) زان نسزد تهمت این درج را * زین نرسد ظلمت
این برج را * مثال ضمه جامی (بیت) اربعینست که درهای فتوح *
زوکشادست بخلوتکه روح * وکاهی زای مرقومه ادات ربط اولان که لفظنه الحاق
اولنوب اخرنده کی هاء رسمیه حذف اولنور وکافه فتحه ایله حرکه ویروب کز دیرلر
دروزننده وکاهی زای مزبوره اولنه برالف مفتوحه کتوروب از دیرلر حرف الشین
بوشین معجمه کلمات اخرلرینه لاحقه اولور ایکی قسم اوزره در قسم اول ضمیر غائبدر
بوضمیر غائب اولان شین جمیع احکامده تاء خطابیه کبیدر کما سبق لکن ابدال
بوقدر بویله اولنجه بونده اوچ بحث جائزدر بحث اول معانیسی بیاننده در چونکه
شین معجمه کاهی فعله لاحق اولوب مفعولیت معناسنی مفید اولور وکاهی اسمه
لاحق اولوب اضافت معناسنی مفید اولور ایکی معنایه ظهیر فاریابی (بیت) دادیم
دل بدست تو درپا میفکنش * غافل مشو زناله وزاری وشیونش بحث ثانی بوشین
معجمه دائما ساکندر مکر شول وقت مفتوح اولورکه اول شینك آخرینه ادات جمع
اولان الف ونون لاحقه اوله البته الف ماقبلنی مفتوح ایدر بحث ثالث شینك

ماقبلنده واقع اولان حرف اوجدن خالی دکلدر چونکه یا هاء رسمیه اولور یاخود سائر حرف صحیح اولور یاخود حرف مد اولور اکر هاء رسمیه اولورسه افصح بودرکه اول هادن بر همزهٔ مفتوحهٔ مجتلبه زیاده اولنه مثلا بنده اش کبی وکاهی مقام اقتضاسیله هاء رسمیه یی حذف ایدوب شینی ماقبلنده اولان حرفه وصل ایدرلر شاعر (بیت) اکر ایزد عنایت کردبندش * شود در جمله افعالش موفق * واکر صحیح اولورسه مفتوحدر کماسبق فی بیت ظهیر فاریابی مکر ضرورت وزن اوله اول دمده ساکن اولور شیخ سعدی (بیت) هرکه مزروع خود بخورد خوید * وقت خرمنش خوشه باید چید * واکر حرف مد اولورسه الف مدصورتنده ایکیسی بردن ساکن اولور مثلا دلهاش کبی یاخود شین معجمه نك ماقبلنده بریاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا دلهایش وعصایش کبی وواو مدصورتنده یا ایکیسی بردن ساکن اولور مثلا کیسوش کبی یاخود واوی فتح ایدرلر مثلا کیسوش کبی یاخود بریاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا کیسویش کبی ویاء مدصورتنده واو مدده اولان وجوه ثلاثه جاریه در مثلا دستیش ودستی یش کبی قسم ثانی مجرد امر حاضر صیغه سنك آخرینه الحاق اولنوب مصدر معناسنی مفید اولور یعنی اسم مصدر اولور مثلا دانش وستایش کبی اصلی دان وستان ایدی بیل ومدح ایله معناسنه اولان امرك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاق اولنجه بیلش ومدح ایدش معناسنه اولدی بو شین مصدریه نك ماقبلی دائما مکسور اولور وبو قاعده ترکیده دخی جاریه در فاحفظ (حرف الکاف) کاف عربیه لسان فارسیده ایکی وجه اوزره مستعملدر اول کاف عربیه اواخر کلمه یه لاحق اولدقده ادات تصغیر اولور بو تقدیرجه لاحق اولدیغی اسمك آخری اکر ساکن ایسه مفتوح ایدوب اول کاف تصغیری اسکان ایدرلر مثلا مردك وطفلك کبی مکر اول کافه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اوله اول زمان کاف دخی مفتوح اولور ایکیسنه مثال شیخ سعدی (مثنوی) بروتا زخوانت نصیبی دهند * که فرزند کانت بسختی درند * بیندیش زان طفلك بی پدر * وزآه دل دردمندش حذر * یاخود اول کافده نصکره تاء مخاطب وشین غائب اوله اول وقت بنه کافی فتح اوزره ایدرلر زیرا کاف تصغیر ایله ضمیر غائب وضمیر خطاب جمع اولسه البته کاف تقدیم وضمیر تأخیر اولنور شیخ سعدی (بیت) قربانکت شوم پدرت رابزن بکش * عیسیٔ مریمی تو پدر راچه میکنی * یاخود اول کافده نصکره یاء نسبت ویاء خطاب ویاء وحدت اوله اول وقت کافی کسر ایدرلر مثلا غریبی (قطعه) کشتم خراب وشیفتهٔ خردسالکی *

قدش نهالکی چه نازك نهالکی * چون آفتاب کشته جهانسوز رنککش *
هرسو بر آفتاب زابرو هلالکی * شیرینکی شکرلبکی شوخ چشمکی * مهرو یکی
برو یکش ازمثلك خالکی * واکر کافك لاحق اولدیغی اسمك آخری هاء رسمیه
اولورسه یاهاء رسمیه بر کاف عربیه یه ابدال اولنور مثلا بندكك ودانندکك کبی
یاخود یاء تحتیه یه قلب اولنور مثلا بندیك ودانندیك کبی وجه ثانی که لفظیکه کاف
عربیه نك کسری وهاء رسمیه ایله کاهی کیم معناسنه اسم اولور عربیده من
موصوله ومن استفهامیه کبی ذوی العقولدن عبارتدر ذوی العقولك غیرنده چه
کبی لطیفی (بیت) هرکه در پیش آیدش بر میجهد دندان زند * هرکه در پس میرود
می بایدو دندان کند * بو لفظ که یه ادات ربط اولان است الحاق اولنوب کیست
دیرلر شکیم قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کاور وکاهی ادات تعلیل اولور عربیده کی
واذ کبی وکاهی ادات ربط اولورکه ماقبلنی مابعدنه ربط ایچون ایراد ایدرلر لطیفی
(بیت) جوهرم که نه خویشتن پایم * عرضم نه بدیکری پایی * حرف المیم حرف
میم ایکی نوع اوزره مستعملدر برنوعی اوائل افعاله ادخال اولنوب مفتوح تلفظ
اولنور عربیده لاء ناهیه معناسنه در مثلا مکو ومخور ومرو کبی و برنوعی اواخر
کلماته الحاق اولنوب کندوسا کن ماقبلی مفتوح تلفظ اولنور ضمیر متکلم وحده در
بو صورتده کاهی فعله لاحق اولور مثلا دانستم وآموختم ودانم وآموزم کبی
وکاهی اسمه لاحق اولور سخنم ومالم ومادرم کبی وکاهی ادوات اوتلنه داخل اولوب
مفتوح اولور مثلا مرا کبی وکاهی اخرنده هاء رسمیه اولان اسمه لاحق اولور
بوصورتده افصح اولان هاء رسمیه دن صکره برهمزهٔ مفتوحه کتورمکدر مثلا
بنده ام کبی لکن هاء رسمیه حذف اولنوب میمی ماقبلنه وصل اولنسه جائزدر مثلا
بندم کبی همدخی آخرنده حرف مد اولان اسمه لاحق اولنجه الف مدصورتنده
ایکی وجه جائز اولور مثلا عصام وعصایم کبی وواو مد صورتنده اوچ وجه جائز اولور
مثلا کیسوم وکیسوم وکیسویم کبی ویاء مد صورتنده کذلك مثلا آشتیم وآشتیم
وآشتی یم کبی محصلی تاء ضمیرك وشین ضمیرك احوالنه قیاس اولنور فارجع الی
تفاصیلهما وکاهی بو ضمیرلر مقام قرینه سیله حذف اولنورلر خواجه حافظ (بیت)
کل در برو می در کف ومعشوقه بکامست * سلطان جهانم بچنین روز غلامست *
یعنی کل دربرم می در کفم دیمکدر واکر نفس متکلم مع الغیر مراد اولنورسه میمدن
اقدم بر ماقبلی مکسور یاء تحتیهٔ ساکنه کتوررلر مثلا دانستیم وشناختیم ودانیم
وشناسیم کبی (تکمله) برنوع میم دخی آخر کلمهٔ اعداده لاحق اولورکه کندوساکن

وماقبلی مفهوم اولوب باعتبار حاله و باعتبار تصییره معنالرین مفید اولور مثلا
دوالفظی ایکی معناسنه ایکن دوم دینسه ایکنجی دیمك اولور تشکیم ناظم نحریر اون
طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده صریحا ذکر ایدر انك شرحنده ان شاء الله تعالی
تفصیل اولنور فانتظر حرف النون فارسیده نون مفتوحه عربیده ماء نافیه
معناسنه در اوائل اشتقاقه ادخال اولنور متصل یازیلور مثلا ندانستن وندانسته
وندانده وندانده وندان کبی ونفی ذوات وسلب صفات قصد اولندقده هاء رسمیه ایله
منفصل یازیلور بوصورتده اسماء جامده واسماء مصادر واسماء زمان واسماء مکان
ومبالغه صیغه لرنده وشول اسم فاعل که مفعولنه متعلق اوله ایشته بونلرك نفی
وسلبی قصد اولندقده استعمال اولنور وقس علی هذا لطیفی بیت) جبری نه حیدری
ونه دانا وکاملی * دانندهٔ کلی وندانندهٔ دلی * کاهی نونه الف الحاق اولنوب
نادینلدکده عربیده لیس ترکیده دکل معناسنه اولور تشکیم ادوات مرکبه ده بیانی
کاور همدخی نون ساکنه که علامت مصدر در حذف اولیجق فعل ماضی صیغه سی
حاصل اولور ودخی ماضیده ومضارعده قبل الدال علامت جمع غائبدر مثلا
دانستن مصدر ودانست ماضی ودانستند ودانند جمع غائبلردر تفصیلی محللرنده
کاور انشاء الله تعالی (تکمله) بو میم ناهیه ونون نافیه اوائلی الفات اولان مصادر
ومشتقاته ادخال اولنیجق الفات یاء تحتیه یه ابدال اولنور مثلا میاموز ونیاموز کبی
حرف الواو فارسیده واو اوج وجه اوزره مستعملدر اول کلمتین میاننده
واقع اولان واو عاطفه در تشکیم عربیده دخی عاطفه اولدیغی کبی لکن عربیده دائما
مفتوحه اولور واحیانا محذوفه اولورفاما که فارسیده اکثری واو یازیلور لکن
ماقبلنده معطوف علیهك آخرینك ضمیله اکتفا اولنوب تلفظ اولنمز مثلا لب
ودندان کبی مکر ضرورة وزن اوله اولزمان معطوف علیهك ضمه سنی اشباع
وواوی اسکان ایدرلر همام تبریزی (بیت) برسر وچشم من کذرکن * تاجو بیار
بکل بیار ایجی * یا ضرورت محل اوله اولوقت کاهی واو مفتوح تلفظ اولنور شاهی
(بیت) مایکدل و یکروی چنین وان کل رعنا * افسوس که از هر طرفی روی دکر
داشت * وکاهی مکسور تلفظ اولنور شیخ سعدی (مثنوی) بچه کار آیدت ز کل
طبقی * از کلستان من ببر ورقی * کل همین پنج روز وشش باشد * وین کلستان همیشه
خوش باشد * ایشته بو تفصیل اکر معطوف علیهك آخری حرف مد یا خود هاء رسمیه
اولمز ایسه در بو قکه انلردن بری اولورسه بودرت صورتده واو عاطفه یه ضمه حرکه
ویریلور مثلا دانا و بینا و کیسو ودندان و بینی و بروت و بنده و چاکر کبی وکاهی واوك

ضمه سنی

ضمه سنی اشباع ایدوب بر سبب خفیف پیدا ایدرلر (شاعر بیت) پارسا و رند و صوفی
وظریف * وصفهای من شده در وقتها * ثانی آخر کلمه یه واو لاحق اولوب ماقبلنك
حرکه سی واو جنسندن اولنجه خراسانیلر عندنده ادات تصغیر اولور ثالث کلمهٔ واحده
میاننده کانه جوهرنده دن جزؤ واقع اولان واوکه ماقبلی مضموم اولور بو دخی
اوچ نوع اوزره در اول واو معروفکه حرف مد اولور مثلا خور * و دور * و روی *
کبی ثانی واو مجهول که انجق خطده یازیلور لکن اوقنمز مثلا غور و شور کبی
ثالث واو علامتکه اماله علامتیدر یا بین الفتح والضم اوقنمغه علامتدر مثلا
خواجه و خواهر کبی یا خود بین الفتح والکسر اوقنمغه علامتدر مثلا خویش
و خوید کبی لکن بین الفتح والکسر صورتنده واو علامت قاعدهٔ مطرده دکلدر تنکیم
شیر بمعنی الاسد وریش بمعنی القرحه تخلف ایلدیکی کبی فاحفظ حرف الهاء یدی
وجه اوزره مستعملدر ١ نسبت ٢ لیاقت ٣ مقدار زمان ٤ راتبه ٥ رسمیه ٦ اصلیه
٧ زائده بو یدی هادن انجق هاء اصلیه وهاء زائده اوقنور ماعداسی اولان بش ها
انجق ماقبلنك فتحنه علامتدر اول نسبت ایچون ایدی مثلا تابه هاسی کبی حرارته
منسوب معناسنه ثانی لیاقت ایچون ایدی که علامت جمع اولان الف ونوندن صکره
کتورورلر مثلا شاهانه دیرلر شاهلره لایق معناسنه شمس فخری (بیت) شاه فرزانه
شیخ ابو اسحق * که همه کار اوست مردانه * ثالث مقدار زمان ایچون ایدی
مثلا ده ساله دیرلر اون سنه مقداری معناسنه خواجه حافظ (بیت) می دوساله
و محبوب چارده ساله * همین بسست مرا صحبت صغیر و کبیر * رابع راتبه ایچون
ایدی یعنی وظیفه معناسنی مفید اولور خواجه سلمان (بیت) کرچه کوی تو کند
کعبه همه عمره طواف * پیش روی تو بر و قبله همه روزه نماز * خامس هاء رسمیه
ایدی انجق ماقبلنك فتحنه علامت اولور بشقه معنی افاده ایتمز شوقدرکه لفظ که
ولفظ چه ده هاء رسمیه نك ماقبلی مفتوح اولمز بلکه مکسور اولور مثلا بنده و کریه
کبی بو هایه هاء علامت دخی دیرلر بو هاء رسمیه حالت توصیفده و حالت اضافتده ها
صورتنده یازیلور یاء تحتیهٔ مکسوره کبی اوقنور کاهی اوزرینه برهمزه صورتنده
عین بتر اوضع اولنوب همزهٔ مکسوره کبی اوقنور مثلا بندهٔ دانا و بندهٔ پادشاه کبی
واکر آخرینه علامت جمع اولان الف ونون لاحق اولورسه هاء رسمیه کاف فارسیهٔ
مفتوحه یه ابدال اولنور مثلا بندکان و خواجکان کبی واکر آخرینه یاء تحتیهٔ
نسبیه و یاء تحتیهٔ مصدریه لاحق اولنجه هاء رسمیه کاف فارسیهٔ مکسوره یه ابدال
اولنور مثلا بندکی کبی کاهی وحدت یا خود خطاب ایچون هاء رسمیه اوزرینه

برهمزه صورتی عین بترا یاز یلور مثلا بندهٔ کبی بر بنده یا خود بنده سن معناسنه کاهی ضرورت وزن ایچون برحرف ساکن اقتضا ایدر اول زمان صریحا ها تلفظ اولنمق قبیحدر افصح بودر که فتحه یی سلکه رلٔ تلفظ ایلیه شویله که نه صریحا ها اوله ونه صریحا الف اوله لطیفی (بیت) ای شاه ستمکر وی دلبر زهمه رعنا * تا کی دل بیچاره باشد بفراقت خون * سادس هاء اصلیه ایدی بو هاء اصلیه بهرحال یاز یلور و تلفظ اولنور که مثلا به وکه هالری کبی سابع هاء زائده ایدی بو هانك وجودی وعدمی افاده ده مساندر مثلا همی هاسی کبی (فائده) عربیدن منقول اولوب آخرنده تاء تأنیث بولنان کلمه لر حکمنده آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه لر کبیدر مثلا ثمره وطلحه هاسی کبی نهایت عربیده تلفظ اولنور فارسیده اولنمز مکر تاء مصدر اوله انده ایکی وجه جائز اولور یابودر که هاء رسمیه صورتنده یاز یلور وهاء رسمیه معامله سی اولنور تاء اصلیه کبی تا یاز یلور و تا اوقنور مثلا دولت وسعادت کبی اکثری دخی بودر حرف الیاء بو یاء تحتیه اون بر وجه اوزره مستعملدر ١ خطاب ٢ اسناد ٣ توصیف ٤ مصدریه ٥ نسبت ٦ وحدت ٧ تنکیر ٨ لیاقت ٩ استعداد ١٠ حکایت حال ماضی ١١ زائده بو حرف یا بو معنالرك هر برنده دائما کلمه لرك آخرینه لاحق اولوب وکندی ساکن وماقبلی مکسور اولور مکر کیم مابعدنده شین ومیم ضمیر اوله اول وقت یاء مذکوره مفتوحه اوقنسه ده جائزدر کما سبق فی الشین والمیم شاعر (بیت) من عاشق بیچاره ام دانستیم همت بکن * چون هرکه تو دانستیش همت کنی ای مرشدا * اول خطاب ایچون ایدی چونکه یاء تحتیه ضمیر متصل خطابدر عربیده تاء خطاب کبی مثلا ترکیده ایلدكٔ عربیده فعلت فارسیده کردی دیرلر محمد صوفی (رباعی) ای انکه مرا بمدح افزون کردی * وزدائرهٔ سپهر بیرون کردی * همکارهٔ ما ازد بیچون کردی * کر نیست مرا وهست اکنون کردی * بومذکور یاء خطاب کاهی ماضی یه لاحق اولور کما سبق آنفا کاهی مستقبله لاحق اولور مثلا کنی کبی ایلرسن معناسنه کاهی اسمه لاحق اولور مثلا چونی کبی نیجه سن معناسنه وله ایضا (رباعی) ای دوست که کفتهٔ محمد چونی * عیشت باد اهمیشه درافزونی * ایستاده بزیر آسمان چون آنم * کایستاده بزیردار باشد خونی * وکاهی بیان خطاب ایچون ضمیر منفصل اولان تو لفظنه ایکی یاء تحتیه الحاق ایدوب بری مکسوره بری ساکنه اولور مثلا تو یی کبی سن سن مقامنده تکیم اون التنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کاور وکاهی ضرورت قافیه وترخیم ایچون یاء

خطاب حذف وما قبلی اسکان اولنور شیخ سعدی بستانده شمعك پروانه یه مخاطبه سنده دیر (مثنوی) که ای مدعی عشق کار تو نیست * که نه صبر داری نه یارای ایست * تو بگریزی از پیش یك شعله خام * من ایستاده ام تا بسوزم تمام * وکاهی یاء خطاب استفهام معناسن متضمن اولور لکن ادات استفهام اولمز مثلا شنیدی ودیدی دیرلر ایشتدکمی وکوردکمی معناسنه لطیفی (بیت) دیدی که چه کرد اشرف خر * او مظلمه بر دو جانی یك زر * وکاه یاء خطاب ایله لاحق اوله جغی فعلك اراسنده ادات ربط اولان است کیرروه ترکیدمش معناسنی مفید ومتضمن اولور مثلا دادی وکردی کلمه لری ویردك وایلدك معنالرینه ایکن دادستی وکردستی دینسه ویرمشسن وایلمش سن معنالرینه اولور (ثانی) یاء اسنادایدی که مسند الیهی مسنده ربط ایچون ادات ربطدر عربیده ضمیر فصل فارسیده است ترکیده در لفظلری کبی لکن دائما مسنده لاحق اولوب کندو ساکن ماقبلی مکسور اولور وقوعی تبریزی (بیت) بوده ام از تاب عشقت همچو زر کامل عیاز * او بداند قدر زر را هر که باشد زرکری * حاصلی بو بیتده یاء اسناد زرکری یاسیدر کاهی بو یاء اسناد حذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا اولنور شاعر (بیت) تو مرا معشوق من افتادهٔ بیچاره ام * از زمان تو خرامی تا بهنکام کبر * اصلی یا ایله معشوقی ایدی (ثالث) یاء توصیف ایدی که صفتی موصوفه ربط ایچون صفته لاحق اولور لکن لحوق واجب دکل یعنی کتورلمسه ده جائزدر مثلا مرد دانایی کبی شاعر (بیت) زنی را بوده ام عاشق ندانم چاره اش اصلا * مکر همت کند یك دم مرا یك مرد دانایی * کانه بو ربط فارسی یه مخصوصدر یعنی نظیری عربیده وترکیده بولنمز (رابع) یاء مصدریه ایدی که آخر کلمه یه لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه کرك مرکب اولسون مثلا زرکری کبی قویمجیلق معناسنه کرك بسیط جامد اولسون مثلا سردی کبی صوقلق معناسنه کرك بسیط مشتق اولسون مثلا شکیبایی کبی صابرلق معناسنه میرزا قلی بك (بیت) فراق میکشد واین زمان همیکوید * سزای انکه کند تکیه بر شکیبایی * کاهی اولور که بو صورتده یا حذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا اولنور مثلا نیکی مقامنده نیك وبدی مقامنده بد دیرلر کاتبی (بیت) بد من دائما اندیشه داری * نه نیکست اینچنین نیکو بیندیش * آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه لاحق اولنجه هاء رسمیه کافه ابدال اولنور دو ها بیاننده بحدی (خامس) یاء نسبت ایدی چونکه یاء تحتیه عربیده نسبت ایچون اولدیغی کبی فارسیده دخی نسبت ایچون اولور لکن عربیده مشدد فارسیده مخفف ساکندر مثلا عربی

وعجمی کبی عربه وعجمه منسوب دیمکدر جامی (بیت) فهم رازش نکنم او عربی
من عجمی * لاف مهرش چه زنم او قرشی من حبشی * کاهی اولورکه یاء
نسبتدن نصکره تأکیدا ایچون برنون ساکن زیاده ایدرلر طاشدن ونوچدن یاپلمش
نسنه یه سنکین وروبین دیرلر وآتشه منسوب دیمکه آتشین دیرلر نظم لا ل (بیت)
تبرندان سم سم آتشین دم * لعابی زهره موبی نیش توأم * وکاهی تأکید
نسبت ایچون یادن اقدم برالف ونون زیاده ایدرلر مثلا دیار پهلوه منسوب که پهلوانی
دیرلر اول دیاره منسوب اولان لسان مراد اولنور شاعر (بیت) کشاده زبان
وجوانیست هست * سخن کفتن پهلوانیست هست * بو یاء نسبتدن اسبق الف
ونون زیاده ایتك عربیده دخی جاریدر مثلا نورانی وظلمانی کبی نوره وظلمه
منسوب دیمك اولور بلکه عربیده اصلدر فارسیده اکا قیاسدر وکاهی فارسیده
الف ونوندن نصکره یاء نسبتی هاء رسمیه یه ابدال ایدوب مثلا ملوکانه دیرلر لکن
اصح اولان هاء رسمیهٔ مذکوره هاء لیاقتدر کما سبق فی بیان الهاء (سادس)
یاء وحدت ایدی لاحق اولدیغی کلمه نك وحدتنی مفید اولور شیخ سعدی (بیت)
ظالمی را خفته دیدم نیم روز * کفتم این فتنه است خوابش برده به * (سابع)
یاء تنکیر ایدی شمس فخری (قطعه) سرمن کشته کشتم هردیاری * ندانم مثل
خسرو شهریاری * جمال الدین ابو اسحق که اورا * نباشد روز بزم ورزم یاری
بو یاء تنکیرك یاء وحدت ایله فرقی دقیقدر فارسیده وقوف تامی اولان بیلور فتأمل
(ثامن) یاء استعدادی که لاحق اولدیغی کلمه ده تهیأ استعداد معناسنی مفید اولور
مثلا کفتنی وخوردنی دیرلر سویلنه جك ویه جك معنالرینه یعنی سویلمکه
حاضرلنمش سوز و یمکه حاضرلنمش طعام دیمك اولور تشکیم قتله مستحق آدمه
کشتنی دیدکلری کبی سیفیء بخاری (بیت) شمع در مجلس اکر باتو دم از نور زند *
کشتنی سوختنی باشد واو یحتنی (تاسع) یاء لیاقت ایدی که لیاقت معناسنی مفید
اولور مثلا آوردنی کبی کتورمکه لایق نسنه معناسنه هاتفی (بیت) ز آوردنیهای
شاهانه نیز * دران عرضه که برد بسیار چیز * بو بیتده آوردنی پیشکش معناسنه
بو یاء لیاقت ایله یاء استعدادك فرقی اعتباریدر فلا تغفل (عاشر) حکایت حال ماضی
ایدی که اکثری بالذات فعل ماضی آخرینه لاحق اولور مثلا آمد کلدی معناسنه
ایکن آمدی دینسه کلدی ایدی معناسنه اولور فرخی (بیت) کرپذیرفتی نکارا
خویش قربان کردمی * کر قبولت آمدی ترك سروجان کردمی * کاهی احیانا اسم
یاخود ادات آخرینه لاحق اولور لکن ینه معناده ماضیء مذکوره یاخود ماضیء

مقدره مربوط ومتعلق اولور شاه ناصر خسرو (قطعه) من زدست این خران آخر
بیغان برشدم * ورنه هرکز آدمی دیدی که او عنقاستی * پشت این مست مقلد خم
که کردی در سجود * ورنه در جنت امید قلیه وحلواستی (تکمله) بو حکایت حال
ماضینك ترکیده اداتی ایدی لفظیدر فاما که عربیده مخصوص اداتی یوقدر انجق
قرینهٔ مقام ایله منفهم اولور مثلا (وکلبهم باسط ذراعیه بالوصید) آیت کریمه سنده
کابلری ذرا علرین بسط ایتمشدی دیو تفسیر اولنور ایشته بو تفسیر ادات
مخصوصه ایله دکلدر مکر فعل ماضی ترکیب عربیده حال واقع اولدقده برقد
ظاهره دن یاخود قد مقدره دن لازم اولور ایشته قدمز بوره ادات حکایت حال
ماضی اوله مثلا (وجاؤهم حصرت صدورهم) آیتنده اولدیغی کبی فافهم
(حادی عشر) یاء زائده ایدی که آخرنده حرف مد اولان کلمه بر کلمه یه مضاف اولسه
یاخود بر کلمه ایله موصوف اولسه حرف مد دنصکره یاء تحتیهٔ مکسوره زیاده
ایدرلر مثال اضافت عصای موسی وکیسوی دلبر وآشتیء زید وعمرو کبی شاعر
(بیت) اکر بشمهٔ لطفش شروع شرح افتد * هزار خامه وکاغد وفای آن نکند *
مثال صفت دانای عامل وکیسوی سیاه وآشتیء مرغوب کبی وکاهی ضرورت
وزن وتحسین سعه ایچون مضافك آخری ومعطوفك آخری وموصوفك آخری
نقدرکه حرف صحیح ایسه ده کسره سنی اشباعله بر یاء تحتیه زیاده ایدرلر لکن لفظده
اولور خطده یازلمز (تنبیه) معلوم اولسونکه بو حروف بسیطه معانیلرینی بیان
ایدرکن شعوری مرحوم فرهنکنده بی نهایه خبط وخلل ارتکاب ایلدی
فاما که بحمد الله تعالی فقیر پر تقصیر مهما امکن تنقیح واصلاح وانتخاب ایلیوب
واحسن نظامه بند ایلدم (اللهم نفعنا به یارب العالمین) ایشته بو مقامده بیان
بسائط رسیدهٔ انجام اولوب بعده بیان ادوات مرکبه یه شروع والتزام واهتمام
اولندی وبالله التوفیق وهو نعم الرفیق (ادوات مرکبه) آبا) همزه وباء موحدهٔ
ممدوده نك فتحلریله ادات تعجبدر مثلا آباد انست دیرلرنه عجب بیلدی معناسنه
(فائده) آبا بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی جنس طعام ثانی بمعنی
آشامیدن یعنی صو وشراب وامثالی نسنه لر ایچمك (آیا) یاء تحتیه ایله آبا کبی ادات
تعجبدر نته کیم قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده کلور (ار) همزه نك فتحی ورا ایله
حرف شرط اولان اکر لفظندن مخففدر شاعر (بیت) رفیقان را ار تو نباشی شفیق *
بفرسنك بکریزد از تو رفیق (فائده) ار بوندن بشقه بیچقی معناسنه ده کلور (از)
همزه نك فتحی وزای معجمه ایله ادوات بسیطه ده کچن ز معناسنه در کما سبق تفصیله

ابو المعانی درهجو (بیت) چو کونش بکذراند کبر کردون * شود از لعل سرخ انکشتوانه (است) همزه نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله ادات ربط در حکم وخبر معناسن افاده ایدر نته کیم عربیده ضمیر فصل ترکیده در لفظی کبی حاصلی بونده اوج بحث وارد ر بحث اول است لفظی دائما آخر کلمه یه لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه کرك اسم اولسون جامی (بیت) آمدی وآمدنت بس خوشست * دیدن روی تو عجب دلکشست * وکرك فعل اولسون وله (بیت) کرچه کهروار چو تیغ آمدست * بلکه کهربار چو میغ آمدست * وکرك ادات اولسون شیخ سعدی (بیت) زانکه که ترا بر من مسکین نظرست * آثارم از آفتاب مشهورترست (بحث ثانی) لاحق اولدیغی کلمه نك آخری اکر حرف صحیح اولورسه دائما استك همزه سی ساقط اولوب مزبور حرف صحیح مفتوح اولور کما فی الابیات السابقة واکر حرف مدّ اولورسه ینه همزه ساقط وماقبلی کالاول حالی اوزره حرف مدّ اولور مثلا عصاست وکیسوست وراستیست کبی شیخ سعدی (بیت) برك درختان سبز درنظر هوشیار * هرورقی دفتریست معرفت کردکار * یاخود همزه نك سقوطندنصکره یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر تاء ضمیر وشین ضمیرده اولدیغی کبی مثلا عصایست وکیسویست وراستی یست کبی یاخود واو مدّه یاء مدّه فتحه ویررلر مثلا کیسوست وراستیست کبی واکر هاء رسمیه اولورسه اکثری حالی اوزره همزه وماقبلی ایکیسیده مفتوحلر در کمال خجندی (بیت) زسر تاپا کلی ای شاخ نازك * که برکت شیوه است ومیوه ات ناز * وکاهی احیانا همزه وهاء رسمیه ایکیسیده اسقاط اولنوب وصل ایدرلر مثلا بنده است مقامنده بندست دیرلر حکیم ناصر خسرو (بیت) صورت علی ترا بایدکه الفیدن جهد * در توازد آفریدست آنچه درکس نافرید * اصلی آفریده است ایدی (تنبیه) حرف صحیح بو مقامده حرف مدّه مقابلدر غفلا تغفل (بحث ثالث) دائما همزهٔ است خطده ساقط اولور لفظدن ساقط اولدیغی کبی مکر آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه متصل اوله خطده ثابت اولسه ده وساقط اولسه ده جائزدر نته کیم صورت سابقه لردن منفهم اولور (فائده) همدخی است استر لفظندن مخفف اولوب قاطر معناسنه ده کاور کذا فی فرهنك جهانکیری (اکر) همزه نك وکاف فارسیه نك فتحلری ورا ایله حرف شرطدر عربیده ان کبی خواجه حافظ (بیت) اکر آن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال هندویش بخشم سمرقند وبخارا را * (اکرچه) یعنی لو وصلیه وان وصلیه صائب (بیت) اکرچه سایه ام منشور دولت در بغل باشد * برای استخوان سرکشته دائم

چون هما باشم * (اند) همزه نك فتحی ونون نك سكونی ودال ایله است لفظنك جمعیدر
دائما اخره لاحق اولور حاصلی است لفظنده جاریه اولان ابحاث ثلثهٔ سابقه بونده
دخی جاریه در مثلا سرند وجانند وكیسوند وكیسو بند وبنده اند وبندند وبونك
امثالی كبی كاهی اولور كه مفردی اولان است برنده ثابت ایكن آخرینه اند الحاق
ایدرلر لكن مقصود جمعدر انجق است تحسین لفظ ایچوندر حكیم سنائی (بیت) این
كروهی كه نو رسید ستند * عشوه را جان وزر خرید ستند * فافهم (فائده) اند بوندن
بشقه درت معنایه دخی كلور اول اوندن نقصان عدد معناسنه عربیده نیف
وبضع كبی ثانی امید وار اولمق معناسنه ثالث بمعنی شك وشبهه رابع براغاجدركه
مهلك دخی دیرلر عربیده سوس دیدكاری كبیدر (اندر) همزه نك فتحی ونون نك سكونی
ودالك فتحی ورا ایله ظرفیت ایچوندر عربیده فی تركیده ده فارسیده در كبی شاعر
(بیت) اكر برسی زمن راه صفا چیست * صفا اندر وصال اندر فنا یست * كاهی باء
موحدهٔ بسیطه ده ذكر اولندیغی وجه اوزره بعض كلمه نك اوائلنه باء موحدهٔ
مفتوحه داخل وآخرینه اندر كلمه سی لاحق اولور نتكیم شیخ سعدی كلستان
افتتاحنی وبشكر اندرش مزید نعمت عنوانیله تصدیر ایتدیكی كبی ایشته
بو مقامه مناسب اولان باء موحده ده كچن تفصیلی اجرا ایله (فائده) اندر بوندن
بشقه ایكی معنایه دخی كلور اول اوكی معناسنه تته كیم (اوكی بابا پدر اندر) دیو یكرمی
اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده كلور ثانی بمعنی درون یعنی داخل وباطن (با) باء
موحدهٔ مفتوحهٔ ممدوده نك فتحیله اوچ معنایه كلور اول بمعنی الصاق عربیده باء
جاره كبی ثانی بمعنی مصاحبت عربیده مع تركیده ایله كبی ایكی معنایه كمال
خجندی (رباعی) خصمم كه بكفت وكود در آمد با من * ریشی چو جوال دیدمش
تا دامن * كفتم كه دران ریش دوم عقلم كفت * با سك بجوال در نشاید رفتن *
ثالث بمعنی مقابله خواجه سلمان (مصراع) محیط با تو بروز سخا نكیرد پای * محصلی
باء بسیطه وباء مركبه بربرلری معنالرنده كلور (فائده) باء مركبه بوندن بشقه
اوچ معنایه دخی كلور اول بمعنی ذو وصاحب میر نظمی (بیت) اكر بی نوا واكر با نوا *
هر آینه آخر رود این سرا * ثانی بمعنی طعام كه اصلی آبا ایدی كما سبق ثالث باد
لفظندن مخففدر اولسون معناسنه (بار) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات
نسبتدر مثلا مشكبار واشكبار كبی باقی معنالری یكرمی برنجی قطعه نك بیت اولی
شرحنده كلور (فائده) اشكبار وصف تركیبی اولسه جائزدر چونكه بار لفظی
باریدن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر فافهم (بان) باء موحدهٔ ممدوده نك

فتحی ونون ایله ادات صفت مشبهه وادات اسم فاعل که اکثری ملازمت ومحافظه
معناسنی مفید اولور دائما کلمه آخرینه لاحق اولور مثلا باغبان وکشتیبان کبی باغ
بکجیسی معناسنه شیخ سعدی (بیت) چه غم دیوار امت را که دارد چون
تو پشتیبان * چه باك از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتیبان * کاهی محافظه دن
مجرد اوله رق محضا اسم فاعل اداتی اولور مثلا دیده بان کبی کوزجی معناسنه
فاما که پاسبان اکر مطلق بکجی معناسنه اولورسه محافظه دن مجرد اولور واکر
کیجه بکجیسی معناسنه اولورسه محافظه مفهومنی متضمن اولور چونکه قرق
سکزنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده * پاس حفظ ایتمك دخی بربی ایمش کیجه نك *
دیو کاورو کاهی مجرد نسبت ایچون لاحق اولور مثلا بادبان کبی یلکن معناسنه
چونکه ترکیده یلکن یله منسوب دیمکدر (فائده) بان بوندن بشقه اوچ معنایه
دخی کلور اول مختصر بانك بمعنی آواز ثانی بمعنی اسیر ومحبوس ثالث عربیده
فستق البان دیدکاری بر اغاجدر فستق کبی میوه سی اولور لکن فستق دکلدر
وعربیده قضیب البان دیرلر شعرا قد محبوبی اکا تشبیه ایدرلر (بر) باء موحده نك فتحی
ورا ایله ادات اوله رق درت معنایه کلور اول بمعنی استعلا عربیده حروفدن علی
معناسنه جامی (بیت) چیره کن بر شجر سدره چمن * بر سر شاخ کن از بیخ شکن (نوعی
خبوشانی * (بیت) بر آهنکی زنم ناخن بمضراب * که از آب آتش وز آتش چکد آب *
(ثانی) ظرفیت ایچوندر عربیده فی ترکیده ده کبی مثلا فلانده مقامنده بر فلان
دیرلر وله (بیت) قافیه آنجا که نظامی نواست * بر کذر قافیه جامی سزاست * ایشته
بو صورتده بر کلمه اوللنده باء بسیطه آخرنده بر مذکور جمع اولسه نه کونه اوله جغی
باء بسیطه ده کجدی ثالث بمعنی نزد که عربیده عند معناسنه شاعر (بیت)
رفتم بر طبیب که برسم علاج درد * چون ناله ام شنید روان در فراز کرد * رابع
تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته ومصادره داخل اولور اسقاط اولنسه معنایه
خلل کلمز ابو المعانی (بیت) * عشق تو انداخت آتش بر تنم * از تف دل سر بسر
بر جسته شد * (فائده) بر لفظی بونلردن بشقه اون درت معنایه دخی کلورتته کیم
تفصیلی اوتوز برنجی قطعه نك ایکنجی بیتی شرحنده کلور فانتظر (بی) باء موحدهٔ
ممدوده نك کسری ایله ادات نفیدر که عربیده لا ترکیده سز ایله تعبیر ایدرلر مثلا بی دل
کبی کوکلسز معناسنه شیخ سعدی (بیت) کر کسی وصف او زمن پرسد * بی دل
از بی نشان چه کوید باز * وکاهیجه حرف سلب اولور عربیده لا فارسیده نا ترکیده
دکل کبی لکن هر یرده مطرد اولمز مثلا نا کس دیمکده بی کس دینلمز چونکه نا کس

آدم دکل معناسنه بی کس آدمسز دیمکدر (تا) مثنات فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله ادات اوله رق اون معنایه کاورد ائما اوائل کلماته داخل اولور اول بمعنی ابتداء غایت عربیده من ترکیده دن فارسیده از کبی حافظ (بیت) تاشدم حلقه بکوش درمیخانهٔ عشق * هردم آید غمی ازتو بمبارك بادم * ثانی بمعنی انتهاء غایت عربیده الی کبی وله ایضا (بیت) آنم که یك دم ازتك وتازم شکیب نیست * تامکه ومدینه تکیدم حبیب نیست * صائب (بیت) نقد دوجهان غنچه صفت درکره تست * تاچند بکردی چوزبان کرد دهنها * کاهی بو تاء مز بوره نك مابعدنده برباء موحدهٔ مفتوحه کتوروب معناسنی تأکید ایدرلر مثلا تابشب وتابسحر کبی شاعر (بیت) اربکنی خواهش وصل دلارا مرا * تابسحر آه کن تابرسی مقصدت * ثالث ادات عرضدر حکیم فردوسی (بیت) بفرمود تارخش رازین کنند * دم اندردم نای زرین کنند * رابع ادات تحذیرکه عربیده کلا فارسیده زینهار کبی ترکیده صاقین دیرلر شیخ سعدی (بیت) تانکنی خدمت سلطان دلیر * تیغ وسنان رویدازاندام شیر * خامس مادام معناسنه مولانا جامی (بیت) تادرآید بشتر کشته سوار * بودکردون شتران کرده قطار * سادس ادات تعلیل که عربیده کی کبی لطیفی (بیت) ازمهد تابلحد بیاموزو پاك زی * تازد حق وخلق جهان معتبرشوی * حاصلی مصراع ثانیده اولان تاادات تعلیلدر سابع ادات توقیتدر کمال اسماعیل (بیت) تاجهانست صدر عادل باد * فیض جودش چو عدل شامل باد * ثامن ادات شرط که عربیده ان فارسیده کر کبی اهلی شیرازی (بیت) تابریشان نشودکار بسامان نشود * شرط عقلست که تااین نشودآن نشود * تاسع ادات تعجبدرنه عجب معناسنه درشاهی (بیت) نخل قدت که آب کل و یاسمین بریخت * تادرکدام آب وهوا حاصل آیدست * جامی (بیت) من پس زانوی غم تایار همزانوی کیست * خاطر من سوی اوتاخاطر اوسوی کیست * عاشر ادات تشبیه که عربیده مثل وفارسیده مانندکبی کاتبی (رباعی) چون خواجه نظام نیست بزم آرایی * بی صوت خوشش مباد جایی جایی * هرسازکه هست تای آن بتوان یافت * طنبورویست انکه ندارد تایی (فائده) بونلردن بشقه لفظ تا سکز معنایه دخی کاورنتکیم تفصیلی ایکنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کلور فانتظر (تر) تاء فوقیه نك فتحی ورا ایله اسم تفضیل اداتیدر دائما آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا فزونتر وکمتر کبی ارتقرلق وا کسکرلك معناسنه شاعر (بیت) چوکرددابردولت برتو پربار * فزونترباش همچون شاخ پربار (فائده) ترلفظی بوندن بشقه ایکی

معنایه دخی کلور تشکیم بیانی اللی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور (چون)
جیم فارسیه نك ضمی وواو مجهول ونون ایله اوچ معنایه کلور اول ادات تشبیهدر
تشکیم چون کبی دیو اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلور ثانی ادات سؤال عن
الحال که عربیده کیف ترکیده نه حال ایله تعبیر ایدرلر ثالث ادات تعلیلدرکه
عربیده اذولام جاره وترکیده تنه کبی بو ایکی معنایه علی الترتیب شیخ
سعدی (بیت) چون تنالم تلخ ازدستان او * چون نیم درحلقهٔ مستان او *
چون ادات علتدر (چو) مذکور چون لفظندن نونك حذفیله مخففدر مذکور
اوچ معنایه کلور مثال ادات تشبیه خواجه حافظ (بیت) چو باد عزم سرکوی
یار خواهم کرد * نفس ببوی خوشش مشکبار خواهم کرد * مثال ادات سؤال عن
الحال وله ایضا (بیت) چو باحبیب نشینی وباده پیمایی * بیاد دار محبان باد پیمارا *
بو بابده لفظ چو وقت وزمان معناسنه اولسه ده جائزدر علی ماصرحه الشعوری
مثال ادات تعلیل شیخ سعدی (بیت) چو مرد سخنگوی فانی شود * مر اورا سخن
عمر ثانی شود (چه) هاء رسمیه ایله جیمك فتحی صورتنده ادات تصغیردر وکسری
صورتنده ذوی العقولك غیریدن سؤالدر دیو جیم بسیطه ده تفصیلی کچدی
فارجع (چه چیز) یعنی ای شئ که عرب تخفیف ایدوب ایش دیرلر ترکیده نه نسنه
معناسنه چونکه چه آنفا کچدی چیز نسنه دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده
کلور چه عجب ادات تعجبدر نه عجب معناسنه (دار) دال ممدوده نك فتحی ورا ایله
فی الحقیقه داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر اکثری وصف ترکیبی
اولور مثلا جهاندار کبی جهان طوتیجی معناسنه یعنی دنیا محافظه ایدیجی شاعر
(بیت) جهاندار وجم قدر وگیتی پناه * که خورشید ملکست ظل اله * لکن کاهی
ادات نسبت دخی اولور مثلا مالدار کبی مالّی آدم معناسنه شاعر بیت) کرمداران
عالم را درم نیست) درمداران عالم را کرم نیست (دان) دال ممدوده نك فتحی ونون
ایله خاصه اسم مکان اداتیدر دائما آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا جزودان ونمکدان
وجامه دان کبی فاما که لفظ ستان اسم مکان وهم اسم زمان اداتی اولور فقط بر نسنه
مخصوص دکلدر کماسیجیء همدخی مظروفی احاطه یه کاهی اختصاصی واردر مثلا
نمکدان فقط طوزقابنه دیرلر اما عربستان بویله دکلدر بوتقدیرجه خانه دان ایکی
معنایه کلور بری صاحب خانه وبری حرم واهل بیت وزوجه معناسنه شیخ سعدی
(بیت) بابدان یار کشت همسر لوط * خاندان نبوتش کم شد (فائده) بوندن بشقه دان
امر حاضر اولور بیل معناسنه ووصف ترکیبی اولور مثلا سخندان کبی سوز بلیجی

معناسنه مصدری دانستن لفظیدر (در) دالك فتحی ورا ایله ایکی معنایه دراوّل ادات ظرفدر عربیده فی معناسنه ترکیده ده کبی جامی (بیت) تاکه درین بادیهٔ هولناك * ازسر افلاك نیفتی بخاك * بوصورتده بر کلمه اولنده باء بسیطه وآخرنده در مذکور بولنسه ظرفیتی افاده ایلدیکی تفصیلی باء بسیطه بیاننده کچدی شیخ سعدی (بیت) بدریا درمنافع بی شمارست * اگرخواهی سلامت درکنارست * ثانی ادات تحسیندر اوائل مصادره واوائل مشتقاته داخل اولوراطیفی (بیت) شدم خوار وبی چاره ای چاره گر * رهی رابچشم کرم درنگر * (نکته) درلفظی اوائل مصادر ومشتقاته ادخال اولنجه اکثری تحسین لفظ ایچون اولورکه حذف اولنسه معنایه خلل کلمز کاهیجه درحذف اولنسه بعض محلده معنی بشقه درلو اولورمثلا دریافتن فهم وادراك معناسنه ایکن یافتن دینسه فقط بولمق معناسنه اولور (فائده) لفظ در بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلورنتکیم تفصیلی قرق التنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور (را) راء مهمله ممدوده نك فتحیله عربیده لام جاره معناسنه در التی وجه اوزره استعمال اولنور اوّل بمعنی تعلیل خواجه حافظ (بیت) خدارا ادمن بستان ازوای شحنهٔ مجلس * که می بادیکری خوردست وباما سرگران دارد * ثانی بمعنی تخصیص ابوطالب کلیم (بیت) دومصراع ازسبکروحی کلیم آن طورمی باید * که دربروازشهرت بال باشد مرغ معنی را * ثالث ادات مفعولدر ترکیده انك یرینه مفعول اولان کلمه نك مقامنه کوره آخرینه یاء مفتوح ایدوب بعده برهاء رسمیه یازرلر یاخود مکسور ایدوب بریاء تحتیه یازرلر مثلا زیدرا بکودیرلر زیده سویله معناسنه زیدرا بیاردیرلر زیدی کتور معناسنه ایکیسنه بردن مثال جامی (بیت) بادراخاك سیه ریز بفرق * خاکرا کن زنم طوفان غرق * یعنی هوایه قاره طپراق دولك باشدن طپراغی طوفان چیسندن غرق ایله معناسنه رابع بمعنی ظرفیت که عربیده فی معناسنه مولانا جامی (بیت) علم جاه ببطحا افراخت * مکه راسکهٔ دولت نوساخت * یعنی سلطنت علمنی بطحاده قالدردی مکه ده یکی دولت سکه سنی دوزدی خامس بمعنی قسم که عربیده واو قسم کبی خواجه حافظ (بیت) دل می رود زدستم صاحب دلان خدارا * دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا * سادس زائد دراتجق تحسین لفظ ایچون کتورورلر شاعر (بیت) وانکه خلق آفتاب کوبندش * راستی رابچشم من نه نکوست * فقط راستی ایله معنی تمام اولور (زار) زای معجمه ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات اسم مکاندر ستان کبی دائما آخره لاحق اولور لکن ستان ایله فرقی مثلا گلزار وسنبل زار وچمنزار دینسه

كالك وسنبلك وچمنلك ديمك اولور كلستان وسنبلستان وچمنستان دينسه
كل يری وسنبل يری وچمن يری ديمك اولور محصلی ستان ايله زار لكلق ايله
تعبير اولنور مير نظمی (بيت) سراپا بوده آن صحرا نمكزار * كذشتن مرغ را زانجا
بود دزار * سؤال * ناظم تحرير قطعهٔ رابعه نك بيت ثالثنك مصراع اولنده (كازار
وكلستان كلی چوق يردخی كلشن) بيوردیغی بوفرقه منافی دكلمی (جواب) زار ايله
ستان بربری معنالرينه كلديكندن بشقه مصراع مزبور حاصل معنايی بياندر
نته كيم ناظم تحرير ديباجه ده (نيجه سن حاصل معنی يازدم) ديو بيوررفا حفظ
(فائده) زار بوندن بشقه اوچ معنايه دخی كلور نته كيم تفصيلی يكرمی برنجی
قطعه نك بيت خامسی شرحنده كلور (زهی) ادات تعجبدرنه عجب معناسنه نته كيم
نه عجب ديو يكرنجی قطعه نك اوائنده كلور (سار) سين ممدوده نك فتحی وراايله
درت وجه اوزره مستعملدر اول ادات اسم مكاندرستان كبی آخره لاحق اولور
مثلا كوهسار ونكسار طاغ محلی وطوز يری معناسنه مختاری (بيت) بكتفسار
برآوردزانوازاوبار * بچشم خانه فرورفته ديده ازناهار * ثانی ادات تشبيهدر
بودخی آخره لاحق اولور مثلا مشكبار دير لرمشك كبی معناسنه شاعر (بيت)
شكوفه دميدی ازان صدهزار * همه لاله رنك وهمه مشكبار * ثالث ادات نسبت
اولور آخره لاحق اولور مندكبی مثلا خاكسار كبی طوپراقلو معناسنه نته كيم قرق
ايكنجی قطعه نك بيت ثامننده كلور رابع لاحق اولديغی كلمه يه باش معناسنی
مفيد اولور مثلا چاهسار ورخسار كبی قيو باشی ويكاق باشی ديمك اولور كال
پاشازاده بونده دخی تصرف خاص ايدوب بيوررکه سارباش معناسنه اولديغی
ايچون بو معنايی مفيد اولور فقير دخی شويله فهم ايدرمكه بوصورتلرده اصلی مثلا
سارچاه وساررخ ايدی تخفيف ايچون مضاف اليه مضاف اوزره تقديم اولندی
فاماكه ناظم تحريرك يكرمی يدنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده رخسار يكاق ديوذكری
بوكامنافی دكلدر چونكه ارباب لغت كاهی الفاظ مشتركه والفاظ مجازيه تفسيری
ايراد ايدرلر فلا تغفل (فائده) بوندن بشقه سارلفظی اوچ معنايه دخی كلور اول دوه
معناسنه عربيده جمل فارسيده شتر كبی ثانی باش معناسنه سر كبی مثلا باشی
اشاغه اولانه نكونسار ديدكلری كبی (ثالث) خوش صدا الووسياه وبياض بنكلو
برقوش معناسنه (ستان) سينك كسری وتاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحی ونون ايله ادات
اسم مكان وادات اسم زماندر مثال اول) شهرستان وسنكستان وكلستان كبی شهر
محلی وطاش محلی وكل مكانی معناسنه مثال ثانی) تابستان وزمستان وبهارستان

کبی یای فصلی وقیش فصلی ویاز فصلی معناسنه (فائده) بوندن بشقه ستان لفظی
درت معنایه دخی کلور اول ارقه اوستنه یاتق معناسنه عربیده استلقا کبی ثانی
مخفف آستاندر ایشك معناسنه (ثالث) بمعنی صبر وطاقت (رابع) قرقنجی قطعه نك
بیت ثانیسنده کان ستادن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور مثلا
دلستان کبی کوکل الیجی معناسنه همان بواجلدن دلستان دلبر دیو اون یدنجی
قطعه نك بیت ثالثنده کلورستان آل دیواللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده
کلور (فرو) فانك وراء ممدوده نك ضمریله تحسین لفظ ایچون اوائل مصادر ومشتقاته
ادخال اولنور مثلا فرورفتن کبی شاعر (مطلع) چه خسبی چند ای صبح سینه روی *
با آب چشم من رخ را فروشوی * (فائده) بوندن بشقه فرو اوج معنایه دخی کلور
تفصیلی یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کلور (کار) کاف فارسیهٔ
ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات مبالغه در کاهی ماضی صیغه سی اوزره اولان اسم
مصدر آخرینه لاحق اولور مثلا رستکار کبی مبالغه ایله خلاص اولیجی معناسنه
عربیده نجی کبی چونکه رستن مصدر در نجات معناسنه شیخ نظامی (بیت) سکالندهٔ
کاروان وقت کار * زدشمن بدشمن شود رستکار * وکاهی امر صیغه سی اوزره اسم
مصدر آخرینه لاحق اولور مثلا آموزکار کبی کثیر التعلم والتعلیم معناسنه چونکه
آموختن مصدر در بمعنی التعلیم والتعلم هم لازم وهم متعدی اولور حتی لازم
اوله رق آموختن اوکرنمك دیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور عزیز نسفی
(قطعه) هرانکو نیاموزد آموزکار * همه دانش از کردش روزکار * که تا ابچه
ماندست ازو یادکار * بود دیکران راچه آموزکار * وکاهی اسم جامد اخرینه لاحق
اولور مثلا راستکار کبی مبالغه ایله طوغری ایشلو وعمل صالح معناسنه بو تفصیل
معلوم اولدیسه قطعهٔ اولی نك بیت ثانیسنده کله جك پروردکار اول قبیلندن
آمرزکار ثانی قبیلندن کردکار ثالث قبیلندن اولور فلا تغفل (تتمه) معلوم
اولسونکه ستمکار وطلبکار وکنهکار وثناکار وظلمکار لفظلرینك اواخرنده کی
کارلك کافلری فارسیه درفاما که عوام تحریف ایدوب عربیه تکلم ایتمشلردر تسکیم
بعض فرهنکلرده ستمکار با کاف فارسی دیو قیدوضبط اولندی یا خود احتمالکه
فی الاصل کاف عربیه اوله چونکه کارایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت
سادسنده کلور یعنی امثلهٔ مزبوره نك اصللری اضافتله کار ستم وکار ظلم وکار ثنا
وکار کنه وکار طلب ایدی مضاف الیهلر تقدیم اولنجه وصف ترکیبی اولوب
ظالم ومثنی ومذنب وطالب معناسنه اولدیلر (کاه) کاف فارسیهٔ ممدوده نك

فتحی واظهار ها ایله ستان کبی هم ادات اسم مکان وهم ادات اسم زمان اولور مثال
اول چراگاه وخیمه گاه وبارگاه وگریزگاه کبی خواجه حافظ (بیت) ازان زمان که برین
آستان نهادم روی * فراز مسند خورشید تکیه گاه منست (مثال ثانی سحرگاه
وصبحگاه وچاشتگاه کبی وله ایضا (بیت) مرو بخواب که حافظ ببارگاه قبول (زوورد
نیمشب ودرس صبحگاه منست * ورددن مراد مداومت ودرسدن مراد تکرار دد
ومذکور لفظی گاهی جمع اداتی اولان الف ونون ایله ده ادا ایدرلر یعنی صبحگاهان
دیرلر مراد صبح صادق ایله صبح کاذب اولور چونکه فارسیده مخصوص ادات تثنیه
اولمزهمان دائما جمعدن مافوق الواحد مراد اولنور شاعر (بیت) چو شد نارنج
مشرق صبحگاهان * سفید وسرخ چون سیب صفاهان (فائده) بو ایکی لفظکه
ستان ایله گاه اسم زمان واسم مکان اداتلریدر امامیانه لرنده فرق واردر
چونکه ستان لفظنده وفرت ومظروفنده کثرت معتبردر اول اجلدن دائما
ترکیبه محتاجدر فاما که گاهده اول اعتبار اولمامغله بعض محلده بالکز استعمال
اولنور مثلا گاه وبیگاه وناگاه دیرلر تکیم تفصیلی وسائر معنالری اللی برنجی
بیتده کلور (تنبیه) بو ایکی لفظ آخره لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه نک آخری
اسکی حالی اوزره باقی اولور مثلا ساکن ایسه ساکن متحرک ایسه متحرک اولور
الا جایگاه مجلس معناسنه اضافتله استعمال اولنور فلا تذهل (کدام) ادات
استفهام درقنغی دیو قطعهٔ ثالثه نک بیت رابعنده کلور آخرینه یاء تحتیه ونون
الحاقیله کدامین دخی بو یله در (کر) کاف فارسیه نک فتحی ورا ایله ایکی معنایه در
اول ادات شرطدر همزه نک حذفیله اکر لفظندن مخففدر ثانی ادات اسم فاعلدر
دائما آخره لاحق اولور ایکی معنایه ابو المعانی (بیت) مبتلای کرشد ستی
کرحسودی حیله کر * نیست چاره مر ورا غیر از علاج مردنش * اولکی کر بمعنی
جرب یعنی اویوز (فائده) بوندن بشقه کر اوج معنایه دخی کلور تکیم تفصیلی
یکرمی یدنجی قطعه نک بیت رابعی شرحنده کلور (کرچه) اکرچه لفظندن مخففدر
کما سبق (که) تفصیلی کاف بسیطه بیاننده کچدی فارجع (کین) کاف فارسیهٔ
ممدوده نک کسریله ونون ایله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق اولور وترکیبسز
استعمال اولنمز مثلا شوخکین وغمکین کبی حکیم اسدی (بیت) رسیدند جای
چراگاه کور * دروشوخکین چشمهٔ آب شور * (کن) اندن یاء تحتیه نک حذفیله
مخففدر ادات نسبتدر (مکر) میمک وکاف فارسیه نک فتحلری ورا ایله ادات استثنادر
عربیده الا کبی وگاهی شاید معناسنه ده استعمال اولنور (مند) میمک فتحی ونونک

سكونی ودال ایله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق اولور مثلا حاجتمند ودردمند
وزورمند كبی جامی (بیت) بود هر نقش دل هر هوشمندی * كه باشد نقشهارا
نقشبندی * (می) میم ممدوده نك كسریله ایكی معنایه كلور اول مضارع اوّلنه داخل
اولوب حاله تخصیص ایدر ادات حالدر مثلا می داند ومی شناسد كبی ثانی ماضی اوّلنه
داخل اولور حكایت حال ماضیه اداتی اولور مثلا دانست بیلدی معناسنه ایكن
می دانست دینسه بیلدی ایدی معناسنه اولور كاهی بو ایكی صورتده اوّلنه برها
زیاده ایدوب همی دیرلر لطیفی (بیت) تو همی دانكه هیچ نعمت وخواست * نبود
همچو تندرستی راست * (نا) نون ممدوده نك فتحیله ادات نفیدر عربیده لا ولیس
كبی تركیده دكل معناسنه كاهی صفاته داخل اولور مثلا نابینا كبی كور یجی
دكل معناسنه وكاهی افعاله داخل اولور مثلا نادان وناشناس كبی (فائده)
بوندن بشقه نا ایكی معنایه دخی كلور اول بمعنی قش عربیده قصب كبی ثانی بمعنی
ازار (ناك) نون ممدوده نك فتحی وكاف ایله ادات نسبتدر مثلا غمناك وفرحناك
كبی (فائده) بوندن بشقه ناك اوچ معنایه دخی كلور اول مخلوط ومغشوش مسك
وعنبر معناسنه یعنی مسك ایچنه جكر پاره لرین قاترلر زیاده اولمق ایچون ثانی
ارمودك بر نوعی كه غایت لذیذ اولور ثالث دجلك كه بوغازدن بوقروده اولور (نه)
هاء رسمیه ایله بیانی نون بسیطه ده كچدی (نی) نون ممدوده نك كسریله ادات نفیدر
لیس معناسنه (وا) واو ممدوده نك فتحیله اوچ وجه اوزره مستعملدر اول ادات
تحسین كه اكثری اوائل مشتقاته داخل اولور لفظ دركی تكیم بو نظمده واقعدر
(بیت) دلبر عیاره كه خنده زد ودل ربود * روی وفا وانهفت روی جفا وانمود *
ثانی ادات تحسر كه اوائل كلماته داخل اولور مثلا واحسرتا واحرقتا كبی لطیفی
(بیت) نیست عجب گر خصما وازنم * چونكه بمردان نیم وازنم * ثالث باا ومقامنده
مستعملدر مثلا باا وكفتم مقامنده وا كفتم دیرلر (فائده) بوندن بشقه لفظ وا درت
معنایه دخی كلور اول بمعنی طعام وآش ثانی بمعنی باز یعنی كیرو ثالث بمعنی كشاده
ومفتوح رابع صاحب علت وقت مرضده تكلم ایلدیكی كلماتك بری (وان) واو
ممدوده نك فتحی ونون ایله ادات اولان معنالرده بان لفظی كبی فارجع (وار)
واو ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات لیاقت كه لیاقت ومناسبت معنالرین مفید اولور
مثلا بزركوار وشهوار كبی اولو یه لایق وشاهه مناسب معناسنه وكاهی
ادات تشبیه ده اولور شاعر (بیت) قصاب وار مردم چشمت بناز كی * مژكان
قناره كرده ودلها بر وزده * بو ایكی صورتده دائما آخره لاحق اولور (فائده) بوندن

بشقه وار انظی بش معنسایه دخی کاوراول بمعنی مثل ومانند بونك ادات تشبیهله فرقی دة قدرانجق اسالیب کلامه رسوخ تامی اولان بیلور ثانی بمعنی کره ومره مثلا یك وار ودووار بر کره وایکی کره معناسنه ثالث بمعنی رسم وعادت رابع بمعنی صاحب وخداوند خامس بمعنی بار یعنی یوك وحمل مثلا خروار شتروار دیرلر اشك یوکی ودوه یوکی معناسنه (ور) واولك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر مثلا بهره ور وپیشه ور کبی حصه لو وصنعت صاحبی معناسنه وکاهی ادات شرط اولور اکر معناسنه شیخ نسیمی یه شیخ فضل الله ولی کشف طریقیله بیورور (بیت) کربسفر میروی از حلب اندیشه کن * ور بحلب میر بی حاضر قندیل باش (ورنه) واولك فتحی ورانك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله بوخسه عربیده الا کبی تشکیم قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده کلور شیخ سعدی (قطعه) بنده همان به که زتقصیر خویش * عذر بدرکاه خدای اورد * ورنه سزاوار خداوندیش * کس نتواند که بجای آورد (ها) هاء ممدوده نك فتحیله اوچ معنایه کلور اول ادات تنبیهدر حاضر اول واویان معناسنه ثانی بمعنی اینك یعنی ایشته جلك دیمکدر حکیم خاقانی (بیت) کعبه چه کنی با حجر الاسود وزمزم * ها عارض وزلف وخط ترکان خطایی * ثالث ادات جحدر بیانی قریبا جمع بخننده کلور (هر آینه) تأکیدنفی حال ونفی استقبالدر تشکیم هر آینه البته دیواللی ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (هر) هانك فتحی ورا ایله ادات حصردر عربیده کل کبی (هست) هانك فتحی وسینك سکونی وفاء فوقیه ایله مجازا ادات ربط اولان است معناسنه شیخ عطار (بیت) هست سلطانی مسلم مر ورا * نیست کس رازهرهٔ چون وچرا * لکن حقیقتی وار در معناسنه مقابلی نیست که بوقدر معناسنه تشکیم ایکیسیده صریحا یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور فانتظر (همچون) ادات تشبیه اولان چون اوّلنه هم لفظی کتورمکله بنه ادات تشبیهدر دائما کلمه اوّلنه ادخال اولنور (همچو) نونك حذفیله اندن مخففدر (هم) هانك فتحی ومیم ایله ایکی معنایه کلور اول ادات عطفدر عربیده واو عاطفه ترکنده دخی کبی ثانی بمعنی مع (یار) یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا هشیار وبختیار ودستیار کبی (فائده) بوندن بشقه یار دوست ومحبوب معناسنه ده کلور (مقصد ثانی) مضمرات واسماء اشارات وموصولات بیاننده در * مضمرات متصله شین معجمه غائب ایچون تاء فوقیه مخاطب ایچون میم متکلم ایچون بونلرك بیانی بسیطه ده کچدی مضمرات منفصله وی غائب مفرد ایچون جمعی ایشاندر تشکیم قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده

کلور بو مخاطب مفرد ایچون جمعی شما من متکلم وحده ایچون جمعی ما تنکیم بونلر
قطعهٔ ثالثه ده کلور فانتظر (اسماء اشارات) این قریب ایچون تنکیم قطعهٔ ثالثه نك
بیت رابعنده کلور جمعی اینها وایشان آن بعید ایچون تنکیم قطعهٔ ثالثه نك
بیت ثالثنده کلور جمعی آنان وآنها تنکیم قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده
کلور (اسماء موصولات) انکس عاقل ایچون آنچه غیر عاقل ایچون انکه مفرد تنکیم
یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور آنانکه جمع اوکه مفرد ایشانکه
جمع (مقصد ثالث) قواعد اشتقاق فارسی بیاننده در قاعدهٔ اولی معلوم اولسونکه
عربیده اشتقاقده اصل اولان فعل ماضی می یاخود مصدرمی دیو اختلاف
اولندیغی کبی کذلك فارسیده دخی بعضلر فعل ماضی دیدی بعضلر مصدر دیدی
لکن مصدر اولمق عربیده ترجیح وتقدیم اولندیغی کبی فارسیده دخی اطراد اللباب
مصدر اولمغی فقیر اختیار ایلدم (سؤال) مصدرك حروفی اکثردر نه کونه مأخذ
اشتقاق اولور (جواب) محققین عندنده اشتقاق اصالتنده اعتبار کثرت حروفه
دکلدر انجق نظر دقیق شهرت وشیوعه در مصدرك دخی هر لسانده اشتهاری غنی
عن البیاندر همدخی مصدر اشتقاقده مقسم اولمغه ماضیدن سزاواردر کما لا یخفی
علی من له ادنی درکه فاما که فارسیده هر بر مصدرك آخری نون ساکن اولور بوندن
مقدم اولان حرف ایکیدن خالی دکلدر یا دال مفتوحه اولور یاخود تاء فوقیهٔ
مفتوحه اولور مثال یا قطعهٔ اولانك بیت ثامننده کی باوریدن کبی اینانمق معناسنه
مثال الف قرقنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کی ستادن کبی المق معناسنه مثال را بیت
مزبورده کی سپردن کبی اصمرلمق معناسنه مثال نون ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کی
ماندن کبی بکزملك معناسنه مثال واو قطعهٔ خامسه نك بیت سادسنده کی
آلودن کبی بولشمق معناسنه واکر تاء فوقیه اولورسه تادن مقدم خشفه
حرفلرندن بر حرف ساکن لازمدر مثال خاء معجمه یکرمی التنجی قطعه نك سکزنجی
بیتنده کی انداختن کبی مثال سین دانستن کبی تنکیم ماضی متکلم وحده سی یکرمی
طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور همدخی آراستن کبی تنکیم قرقنجی
قطعه نك بیت خامسنده کلور همدخی جستن کبی تنکیم اللی دردنجی قطعه نك بیت
خامسنده کلور مثال شین معجمه اونیدنجی قطعه نك بیت سادسنده کی داشتن
کبی مثال فا اون سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کی یافتن کبی (سؤال) بعض
مصدرلر وارکه قواعد مذکوره اوزره دکلدر مثلا آمدن کبی (جواب) انلر شاذلردر
انشاء الله تعالی کلدیکی محللرده بیان اولنور (قاعدهٔ ثانیه) ماضی بیاننده در * اکر

مصدر آخرندن نون حذف اولنوب دال یاخود تاء فوقیه اسکان اولنجه فعل
ماضی مفرد غائب حاصل اولور مثلا دانستن لفظندن دانست کبی واکر مفرد غائب
آخرینه بر نون ساکن بعده بر دال ساکن زیاده ایدوب بو صورتده آخری مفتوح
اولور جمع غائب حاصل اولور مثلا دانستند لفظندن دانست کبی واکر مفرد غائب
آخرینه بر یاء تحتیه ساکنه کتوروب بو صورتده آخری مکسور اولور مفرد غائب
حاصل اولور مثلا دانستی کبی واکر ماضیء مفرد آخرینه بر میم ساکن زیاده ایدوب
ماقبلنی مفتوح ایدرلرسه متکلم وحده اولور مثلا دانستم کبی واکر میم مزبوره دن
اول بر یاء تحتیه زیاده ایدوب بو صورتده آخر ماضی مکسور اولور متکلم مع الغیر
حاصل اولور مثلا دانستیم کبی محصل کلام فارسیده صیغ مطرده التیدن زیاده
اولمز چونکه تثنیه ایله جمعک فرقی یوقدر همدخی مذکر ایله مؤنثک فرقی یوقدر
عربی کبی بشقه بشقه صیغه لری یوقدر همدخی مضارع التی صیغه دن زیاده دکلدر
فاحفظ (قاعدهٔ ثالثه) مضارع بیانده در * مضارعک دخی اشتقاقی مصدردندر
چونکه ابتدا مصدردن نونی اسقاط ایدوب اکر تانی ایسه داله قلب ایدوب واکر دالی
ایسه حالی اوزره ابقا ایدوب بهمه حال دالک ماقبلنی مفتوح ایدرلر لکن بو قدرجه
بیانله اکتفا اولنمز بلکه تفصیله محتاجدر پس امدی اکر مصدر دالی تائیدن
مشتق اولورسه یاء تحتیه دخی حذف اولنور مثلا یاوریدن مضارعنده یاورد دیرلر
واکر دالی الفیدن مشتق ایسه الف دخی حذف اولنور مثلا ستادن مضارعنده
ستد دیرلر واکر دالی رائیدن مشتق ایسه رایی فتحله ابقا ایدرلر مثلا سپردن
مضارعنده سپرد دیرلر واکر دالی نونیدن مشتق ایسه نونی دخی مفتوحا ابقا ایدرلر مثلا
ماندن مضارعنده ماند دیرلر واکر دالی واویدن مشتق ایسه واوی حذف ایدوب
یرینه الف و یاء تحتیهٔ مفتوحه کتورورلر مثلا آلودن مضارعنده آلاید دیرلر واکرکه
مصدر تائیدن مشتق ایسه ماقبلی اکر خاء معجمه ایسه زای معجمهٔ مفتوحه یه
ابدال اولنور مثلا انداختن مضارعنده اندازد دیرلر واکر سین ایسه سین کاهی
حذف اولنور مثلا دانستن مضارعنده داند دیرلر وکاهی یاء تحتیهٔ مفتوحه یه
قلب اولنور مثلا آراستن مضارعنده آراید دیرلر کاهی هایه قلب اولنور مثلا جستن
مضارعنده جهد دیرلر واکر شین معجمه ایسه رایه قلب اولنور مثلا داشتن
مضارعنده دارد دیرلر واکر فا ایسه باء موحده یه قلب اولنور مثلا یافتن مضارعنده
یابد دیرلر (تکمله) بو مضارعده دخی صیغ مطرده التیدر تفصیلی بعینه ماضی
کبیدر انجق مضارعک مفرد غائبنک غیرنده آخرنده واقع اولان دالی حذف

ایدوب

ایدوب ماضیده اولان تصرفی اجرا ایدرلر مثلا داند اند دانی دانید دانم دانیم کبی
(تنبیه) بو مضارعده اولان شو اذلك نهایتی بو قدر ان شاء الله تعالی کلدیکی محللرده
بیان اولنور لکن فاضل سودی کلستان شرحنده بیورر که هر نقدر مضارع
وار ایسه جمله سی مصدر یائیدن مشتقدر مثلا آمدن مضارعنده اید دیرلر اما که ماخذ
اشتقاقی آییدن لفظیدر آمدن دکلدر (سؤال) مصدرلرك دالی یائیسی بولنمز سه نه کونه
اولور (جواب) بو صورتده بر مصدر دالی یائی فرض و تقدیر اولنور بالفعل مصدر
دالی یائی موجود اولمسی لازم دکلدر نتکیم عربیده تقسیم تفعیل بابندن ایکن
ماضی و مستقبلی بو قدر لکن بنه بر ماضی موافق فرض و تقدیر ایتدکاری کبی
حاصلی فاضل سودینك بوندن مرادی مستقبلات فارسیه دن شذوذی دفع
وازاله در ان شاء الله تعالی بو شرحده بو تحقیقك نفع کلیسی چوق اولور فاحفظ
(قاعدهٔ رابعه) مجهول بیاننده در معلوم اولسونکه مجهول قلنمسی مراد اولنان
کلمه نك اسم مفعولی آلنوب بعده اکا شدن بابندن بر لفظی ضم ایدرلر یعنی شدن
بابندن النان لفظی مجهول قیلنان کلمه نك هیأتنده قلارلر مثلا دانست ماضیدر
مجهول قلنسه دانسته شد دیرلر یاخود دانستن مصدردر مجهول قلنسه
دانسته شدن دیرلر نقدر مجهول قلنمسی مراد اولنان کلمه اولورسه وقس
علی هذا (قاعدهٔ خامسه) فعل نفی حال و فعل نفی استقبال بیاننده در نفی حال و نفی
استقبال ایچون مضارع اولنه بر نون مفتوحه کتورر لر بو صورتده اوائل افعالده
اولان الفات یاء تحتیه یه منقلبه اولور شو قدر که نفی حالده ادات حال اولان لفظ می
لازمدر مثلا نداند و نمی داند و نیازماید و نمی آزماید کبی و اکر تأکید نفی حال
واستقبال مراد اولنورسه اولنه بر لفظ هر آیینه ادخال ایدرلر مثلا هر آیینه نمی داند
وهر آیینه نداند کبی (قاعدهٔ سادسه) فعل امر غائب بیاننده در چونکه امر غائب
عینه فعل مضارعدر انجق فرقی قرائن ایله اولور کاهیجه دال مضارعدن اول امر
غائبه علامت ایچون بر الف زیاده ایدرلر کما سبق بیانه فی الالف البسیطة وکاهی
امر حاضر اولنه یاخود آخرینه بر لفظ کو زیاده ایله امر غائبی حاصل ایدرلر مثلا
کو بدان و بدان کو کبی وکاهی مضارع صیغه سی اولنه کو لفظی زیاده اولور مثلا
کو بکند کبی لکن نادردر و کاهی باید که لفظی مضارع اولنه زیاده و ادخال ایدرلر
مثلا باید که بداند کبی (قاعدهٔ سابعه) فعل نهی غائب بیاننده در چونکه امر غائب
مذکور اولنه بر میم مفتوحه زیاده ایله حاصل اولور مثلا مداند و مکناد و کو مدان
و مدان کو و باید که مدان کبی و کاهی نون مفتوحه ایله حاصل اولور مثلا نداند

ونكادو كوندان وندان كوو بايدكه نداند كبى (قاعدهٔ ثامنه) فعل امر حاضر
بياننده درچونكه امر حاضر مضارعدن دالى حذف وماقبلنى اسكان ايله حاصل
اولور بدان ومى دان كبى (قاعدهٔ فعل تعجب) فعل تعجب بر كلمهٔ اشتقاقيه دركه
اولنده زهى ياخود چه عجب ياخود آيا ياخود آيا اوله مثلا زهى دانست وچه عجب
دانستن وآيا دانده وآيا دانسته كبى (قاعدهٔ تاسعه) اسم فاعل بياننده در اسم
فاعل مضارع دالندن اول برنون ساكنه بعدها برهاء رسميه زياده ايله حاصل
اولور مثلا داننده وبخشنده كبى (قاعدهٔ عاشره) اسم مفعول بياننده در اسم
مفعول فعل ماضى آخرينه برهاء رسميه زياده ايله حاصل اولور مثلا دانسته ودميده
كبى (فائده) كاهى اسم مفعول صيغه سى ماضى معناسنه وماضى صيغه سى
اسم مفعول معناسنه كلور ديو فاضل سودى تحرير ايلدى فاما كه فقير شويله فهم
ايدرمكه اسم مفعول صيغه سى اوزره اولان ماضيده برلفظ مش زياده اولنه مثلا
كرد ايلدى معناسنه ايكن كرد ايلمش ديو تفسير اولنه (تتمه) مصادر ومشتقات
اوائلنه باء موحده ادخال اولندقده جمله سنده تحسين لفظ ايچون اولور الا كه
فعل مضارعدن مشتق اولنلره ادخال اولنسه استقباله خاص اولور مثلا بدانستن
وبدانست وبداند وبداننده وبدان وامثالى كبى همدخى باء موحدهٔ مذكوره لغت
پهلويه ده مكسوره اولور الا كه حرف مضمومه ياخود واوه ياخود ميمه ياخود باء
موحده يه مقارن اوله بوصورتده اتباعا مضموم اولور فاما كه لغت دريه ده هرنه درلو
حرفه مقارن اولورسه اولسون دائما مكسور اولور ديو باء بسيطه بياننده كچدى
فارجع همدخى مشتقات اوائلنه مى لفظى داخل اولور لكن زائد اولمز چونكه
ماضى يه داخل اولنجه حال ماضيه يى حكايه معناسنى مفيد اولور مستقبلاته داخل
اولنجه استقباله خاص اولور ديو ادوات مركبه ده كچدى (قاعدهٔ حادية عشر)
امر حاضر آخرينه برماقبلى مفتوح الف ساكن الحاقيله اسم فاعل ياخود صفت
مشبهه اولور مثلا دانا وبينا كبى ايشته بو الفه الف اتصاف ديرلر واكر بو الفدنصكره
برنون دخى زياده اولنورسه مبالغه صيغه سى اولور مثلا خندان وخرامان كبى
تتكيم بيانى الف بسيطه ده كچدى (قاعدهٔ ثانية عشر) برمصدرى متعدى قيلمده
ضابط اول مصدرلك امر حاضرى آخرينه برالف بعده برنون مكسوره بعده برياء
تحتيهٔ مديه بعده بردال مفتوحه بعده برنون ساكنه زياده ايدرلر مثلا دانستن
امر حاضرى دان ايكن دانانيدن دينسه مصدر متعدى اولور ماضى ومستقبلاتك
اخذنى ما سبقه قياس ايله (قاعدهٔ ثالثة عشر) وصف تركيبى بياننده در هربر

ترکیب

ترکیب که بعد التغییر والتبدیل کندودن اسم فاعل یاخود اسم مفعول یاخود
صفة مشبهه یاخود اسم منسوب معناسی فهم اولنه اکاوصف ترکیبی دیرلر چونکه
اصحاب فطنت وارباب خبرته مستور ومتواری دکلدرکه زبان فارسی ترکیبلرنده
حتی مقدم اولان مؤخر ومؤخر اولان مقدم اولنجه یاخود حتی مذکور اولان
محذوف اولنجه بونلرک بادی وباعثی ایکی نسنه اولور چونکه یابوکه فقط تخفیف اولور
یاخود تخفیف ایله معنای زائدی دخی مفید اولور اگر باعث فقط تخفیف اولورسه
مثلا کلاب کبی اصلی آب کل ایدی اضافتله انجق تخفیف ایچون مضاف الیه
تقدیم اولندی فعلی کلا التقدیرین معناسی کل صویی دیمک اولور تقدیم وتأخیر ایله
معنایه تغیر وتبدل کلمز واگر تخفیف مع الافاده اولورسه اصطلاح قومده اکاوصف
ترکیبی دیرلر بوندنصکره کاه لمکه وصف ترکیبده معتبر اولان تقدیم وحذف
میاننده اولان تردید منع خلو یدر چونکه یافقط تقدیم ایله اولور یاخود فقط حذفله
اولور یاخود هم حذف وهم تقدیم ایله اولور اول یعنی فقط تقدیم ایله اولان مثلا
سخندان کبی چونکه امر حاضرک اوزرینه معمولی تقدیم اولنسه مثلا سخندان
اصلنده دان سخن ایدی سوز بیل معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سوز بیلیجی
معناسنه اولدی بوایسه اسم فاعل معناسیدر چونکه لفظجی ترکیده ادات اسم
فاعلدر حتی دیباجه اولنده کی کرمفرمای دخی بو قبیلدندر بویله اولنجه انجق
بونده تقدیم واردر حذف یوقدر (سؤال) بعض ادباقنده مثلا شعوری مرحوم
کبی ازجمله سخندان اصلنده دانندهٔ سخن ایدی اسم فاعل صیغه سی اوزره فبعد
التقدیم والتأخیر والتخفیف والحذف سخندان اولدی بو صورتده هم تقدیم وهم
حذف اولنور فقط تقدیمه مثال اولمز (جواب) بو ترتیب اعتبار آخر بلکه مذهب
آخردر لکن فی الحقیقه اصحاب انظار ذوی الاعتبار وارباب ابصار اولی الاختباره
روغما وروشنادرکه ایشته بو بعض ادبانک طریقی نقدرکه افید واقیس ایسه ده فاماکه
صورت اولی من حیث الترکیب اسهل وآسان وسبکتردر فلا تغفل فانه ینفعك
فی الشرح کثیرا ثانی یعنی فقط حذفله اولان مثلا خوناب کبی اصلی خون وآب
ایدی قان دخی صو معناسنه ادات عطف اولان واوی اسقاط وعلامت واو اولان
ضمه یی حذف ایدوب خوناب اولنجه قانلو صو معناسنی مفید اولدی بو معنا ایسه
صفت مشبهه یاخود اسم منسوب معناسیدر چونکه ترکیده لو ولی ادات صفت
مشبهه وادات نسبتدر همده بندهٔ دلاور کبی چونکه اصلی هاء رسمیه اوزره
همزه نک کسریله بندهٔ دلاور ایدی بهادر اولان بنده معناسنه علامت توصیف

ولان همزهٔ مكسوره حذف اولنجه وصف تركيبى اولوب بهادر بنده لو معناسنه
اولدى ثالث يعنى هم حذف وهم تقديم ايله اولان صفتى موصوف اوزره تقديم
وآخر موصوفدن علامت توصيف كسره يى حذفله حاصل اولور مثلا شقاوت پيشه
كبى اصلى پيشهٔ شقاوت ايدى يعنى پيشه اولان شقاوت معناسنه فبعد التقديم
والتأخير والحذف شقاوت صفتلو ديمك اولدى بوندن بشقه ضلالت انديشه
وتردامن وسياه چشم وامثالى دخى بو قبيلدندر چونكه اصللرى انديشهٔ ضلالت
ودامن تر وچشم سياه ايدى يعنى ضلالت اولان انديشه و ياش اولان اتك وسياه
اولان چشم معنالرينه فبعد التقديم والتأخير والحذف ضلالت انديشه لو و ياش
اتكلو وقاره كوزلو ديمك اولدى وكاهى مضاف اليهى مضاف اوزره تقديم وعلامت
اضافت اولان كسره يى حذفله اولور مثلا سعادت خانه كبى اصلى خانهٔ سعادت
ايدى سعادت خانه سى معناسنه فبعد التقديم والتأخير والحذف سعادتلو خانه
معناسنه اولدى بوندن بشقه شهنشاه دخى بو قبيلدندر نتكيم بيانى يكرمى ايكنجى
قطعه نك بيت اولسى شرحنده كلور انشاء الله تعالى (تكمله) مضاف اليهى مضاف
اوزره تقديم هر بار وصف تركيبى افاده ايتمز بلكه مجرد تخفيف ايچون اولور مثلا
كلاب كبى اصلى آب كل ايدى فبعد التقديم والتأخير معناسى اسكى معنادر بهمه
حال كل صويى ديمكدر كما سبق آنفا (خاتمه) مضاف اليهى تقديم كرك وصف تركيبى
افاده ايتسون كرك ايتمسون بهر حال مضافك آخرى ساكن اولور الا شول وقت
مفتوح اولور كه اكر مضاف اولنده همزهٔ مفتوحه اولسه همزه نك فتحه سى آخر
مضاف اليهه نقل اولنوب وهمزه يى دخى حرف مد قيلارلر مثلا كلاب وسيلاب كبى
فاحفظه فانه ينفعك * همدخى صفت وموصوف تأخير وتقديم اولنسه تفصيل بنه
بويله در مثلا خوشاب وكرماب كبى يعنى هر بار وصف تركيبى معناسن افاده ايتمز
مثلا شاداب كبى اصلى آب شاد ايدى تقديم وتأخير اولندى بنه معنى كما فى الاول
اولدى همدخى تقديم وتاخير صورتنده كرك وصف تركيبى يى افاده ايتسون كرك
ايتمسون موصوفده همزه بولنسه فتحه سى آخر صفته نقل اولنوب وكندى دخى
حرف مد قلنور مثلا خوناب وشاداب كبى (تنبيه) بو وصف تركيبلرى منفصل
يازمق نقدر كه بين العوام اشهر ايسه ده فاما كه ادباى منشيان مياننده وصل ممكن
اولان محللرده متصل يازمق امر محرر واصل مقرردر فاحفظ (تذييل) كاهيجه
وصف تركيبى امر حاضر صيغه سى اوزره اولان اسم مصدر اولنه ادوات
مركبه دن نا لفظنى ادخال ايله حاصل اولور مثلا نادان وناشناس كبى بو صورتده

جزؤ ثانی یه اسم فاعل مخفف دینسه‌ده جائز اولور (قاعدهٔ رابعة عشر) اسم مصدر بیاننده‌در چونکه اسم مصدر درت نوع اوزره‌در اوّل محضا ماضی یاخود امر حاضر صیغه‌لری اوزره اولور مثال اوّل پرورد کار لفظنک جزؤ اوّلی کبی مثال ثانی آمرزکار لفظنک جزؤ اوّلی کبی ثانی امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور بر شین معجمه الحاقیله قاعدهٔ مطرده‌در مثلا دانش و پرورش کبی ترکیده دخی بو قاعده جاریه‌در مثلا بلش و بسلنش کبی ثالث کاهی ماضی آخرینه بر الف و را الحاقیله اولور مثلا کفتار و رفتار کبی رابع اسم جامد آخرینه بر یاء تحتیهٔ مصدریه لحوقیله اولور مثلا مردی و بندکی کبی (قاعدهٔ خامسة عشر) اسم تفضیل بیاننده‌در چونکه اسم تفضیل شو کلمه‌درکه آخرینه تر لفظی لاحق اوله مثلا بهتر و کهتر و داننده‌تر کبی (قاعدهٔ سادسة عشر) صفت مشبهه بیاننده‌در چونکه صفت مشبهه امر حاضر آخرینه بر الف الحاقیله اولور مثلا دانا و بینا کبی بر نون دخی الحاق ایدرلر بو صورتده مبالغهٔ اسم فاعله اولمسی بعید دکلدر مثلا خندان کبی (قاعدهٔ سابعة عشر) اسم منسوب بیاننده‌در چونکه اسم منسوب بر کلمه‌درکه آخرینه یاء تحتیهٔ نسبیه یاخود مند یاخود ناک یاخود وار یاخود ور یاخود یار لفظلرندن بریسی لاحق اوله مثلا شیرازی و البستانی و فرحناک و سودمند و رهوار و پیشه‌ور و روهوشیار کبی (قاعدهٔ ثامنة عشر) اسم زمان و اسم مکان بیاننده‌در چونکه اسم زمان و اسم مکان بر کلمه‌درکه آخرینه کاه یاخود ستان لاحق اوله مثلا چراکاه و سحرکاه و کلستان و زمستان کبی کاهیجه لفظ زار آخر کلمه‌یه لاحق اولوب اسم مکان حاصل اولور مثلا کلزار کبی (قاعدهٔ تاسعة عشر) اسم آلت بیاننده‌در چونکه اسم آلت بر کلمه‌درکه آلت لفظی مضاف اوله مثلا آلت بریدن کبی (قاعدهٔ عشرون) بناء مره و بناء نوع بیاننده‌در چونکه بناء مره و بناء نوع بر کلمه‌درکه مره و نوع افاده ایدن بر لفظله مرکب اوله مثلا یکبار دانستن و دیکر کون دانستن کبی (قاعدهٔ حادیة وعشرون) اسم تصغیر بیاننده‌درکه آخرینه چه لفظی لاحق اوله مثلا دیوانچه کبی یاخود آخرینه کاف عربیه لاحق اوله مثلا مصنفک کبی (قاعدهٔ ثانیة وعشرون) جمع فارسی بیاننده‌در چونکه بر اسم که جمع قلنمق مراد اولنسه اول یا ذی روح اولور یاخود اولمز اکر ذی روح اولورسه آخرینه بر الف مد و نون کتوررلر مثلا مردان و زنان و مرغان کبی شو قدرکه اول اسمک آخری یا الف مد یاخود واو مد یاخود یاء مد اولسه الف جمعدن اقدم بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا اشنایان و پرستویان و آدمی‌یان کبی همدخی واو مد و یاء مد

صورتلرنده یاء تحتیه سز برستوان وادمیان دینسه‌ده جائزدر واکر ذی روح اولمزسه بو تقدیرجه دخی ذی نما وذی تجدد وذی انقضا اولور یاخود اولمز واکر ذی نما وذی تجدد وذی انقضا اولمزسه یعنی جامد صرف اولورسه اول اسملک آخرینه بر لفظ ها کتورورلر مثلا سنکها وآهنها ودانستنها کبی واکر ذی نما ویاذی تجدد ویاذی انقضا اولورسه بونلرده ایکی صورت جائزدر مثال ذی نما درختان ودرختها ومیوکان ومیوها کبی مثال ذی تجدد وذی انقضا روزان وشبان وروزها وشبها کبی (سؤال) جان وتن ذی روح اولدقلری حسبیله جانان وتنان دیو جمعلنملو ایدی مع هذا جانها وتنها دیو جمع قلنمشلر مثال جانها شاعر (بیت) زبان تیغهای چاکر وسیر * شده درجان جانها چاشنیکیر * مثال تنها کمال خجندی (بیت) خوش میشدی خرامان چون سرو عقل میکفت * خوش میروی بتنها تنها فدای جانت (جواب) جان وتن اعضا واجزا قبیلندن ایسه ذی نما قبیلندندر بو صورتده انلرده ایکی وجه جائز اولور مثلا سران وسرها وچشمان وچشمها کبی (سؤال) شتر ذی روح ایکن شترها دیو جمعلنمش شاعر (بیت) کریزم ازشتران وسپهر حجرهٔ خالی * که حجره راست شترهای مست پیرامن (جواب) شاذدر تنکیم هزارلک جمعنده هزاران شاذ اولدیغی کبی (سؤال) افتاب وماه جمعلرنده آفتابان وماهان دیو تعبیر اولندی مع هذا نه ذی روح ونه ذی نما ونه ذی تجدد وانقضادر شیخ سعدی (قطعه) کدایان بینی اندر روز محشر * بتخت وملک بر چون پادشاهان * چنان نورانی ازفر عبادت * توکویی آفتابانند وماهان (جواب) کانه حرکت وسیرلری حسبیله ذی روح وذی نما کبی اولدیلر یاخود تجدد صوریلری سببیله ذی تجدد وذی انقضا قبیلندن اولدیلر تنبیه آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه‌یه علامت جمع اولان الف ونون الحاق اولنجه هاء رسمیه کاف فارسیه‌یه ابدال اولنور مثلا بندکان وخواجکان کبی بو تقدیرجه هاء رسمیه‌یی یازمق غلط اولور همدخی علامت جمع اولان ها لفظی لاحق اولسه هاء رسمیه حذف اولنوب ماقبلنک فتحیله اکتفا اولنور مثلا میوها وعمرها کبی بنه بو صورتده هاء رسمیه‌یی یازمق غلطدر (قاعدهٔ ثالثة وعشرون) اکثری امر حاضر آخرینه بر هاء رسمیه زیاده ایله اسم مفعول واکا قریب بر معنی افاده ایدرلر مثلا پیرایه وآمیزه وآویزه کبی زینت وقارشق وآصقی معنالرینه فاحفظ (مقصد رابع) برنجیه قواعد فارسیه بیاننده در (قاعدهٔ اولی) فارسیده اعراب ثلثه ظاهره اولمز الا اوچ محلده ظاهر اولور اوّل مضافک آخری مجرور اولور تنکیم عربیده مضاف الیهک آخری مجرور اولدیغی

كبی مثلا جان من كبی لكن بو اضافه اكر ضمیر متصلك غیریسنه اولورسه فاما كه
ضمیر متصله مضاف اولنجه البته مضافك آخری مفتوح اولور مثلا جانش وجانت
وجانم كبی (ثانی) موصوفك آخری دخی مجرور اولور مثلا خال سیاه ورخ سرخ
كبی لكن بو ایكی صورتده آخر مضاف وآخر موصوف حروف مد وهاء رسمیه دن
بری اولورسه فاما كه بری اولمزسه هر بریچون صورتده بشقه بشقه احكام واردر
بیانلری یاء تحتیهٔ بسیطه دن یاء زائده ده وهاء بسیطه دن هاء رسمیه بحثلرنده
كچدی فارجع الیهما (ثالث) معطوف علیهك آخری مرفوع اولور اكر آخری
قابل رفع ایسه شوقدر كه بو صورتده واو عطف یازیلور لكن اوقنمز مكر ضرورت
وزن اوله واكر معطوف علیهك آخری حرف مد یاخود هاء رسمیه ایسه اكثری واوی
مضموم ایدرلر تشكیم تفصیلی واو بسیطه ده كچدی (سؤال) همزهٔ خطاب مكسور
وهمزهٔ تعجب مضموم اولور بو تقدیرجه اوچ محلدن ماعداده اعراب ظاهر اولمز
دیو حصرنه كونه اولور (جواب) برقاچ درلو ممكندر اولا حصر مذكور اعم واغلبه
مبنیدر ثانیا اسمه نسبتله در فعله واداته كوره دكلدر وچونكه افعال واد واتده بعضا
حركه ظاهر اولور مثال ادوات كما سبق آنفا مثال افعال كردم ودانم كبی ثالثا محصور
اولان اعرابدر ادات وفعلده اولان ایسه بنادر تشكیم عربیده اولدیغی كبی
(قاعدهٔ ثانیه) الفاظ فارسیه بالوضع ساكنه درمكر آخرنده هاء رسمیه اوله مثلا
بنده وكه وچه كبی وبالاستعمال دخی بویله درمكر كه مضاف وموصوف ومعطوف
علیه اوله كما سبق فاما كه الفاظ عربیه بالوضع ساكنه وبالاستعمال معربه ومبنیه در
كما لا یخفی علی من عرف اللغات (قاعدهٔ ثالثه) ایكی یاخود زیاده السنه ده مستعمل
اولان بر لفظ مثلا عرب وفرسده ایكیسی بر معنایه اولور یاخود اولمز اول یا هر برنده
وضع مستقل ایله اولور مثلا كتان وصابون كبی بو كا متفق الالسنه ومشترك الالسنه
دیرلر یاخود برندن آخره نقل ایله اولور بو صورتده اكر عربدن آخره نقل اولنورسه
مثلا هلال كبی بو كا مصطلح واصطلاح وتعجیم دیرلر واكر آخردن عربه نقل اولنورسه
مثلا لجام كبی بو كا معرب وتعریب دیرلر ثانی دخی یا هر برنده وضع مستقل ایله
اولور مثلا مرد كبی زیرا میمك فتحیله مرد عربیده مسو الشاغاجنك میوه سی معناسنه
فارسیده رجل یعنی ار معناسنه ایشته بو كا ایضا مشترك الالسنه دیرلر یاخود برندن
آخره نقل ایله اولور بو تقدیرجه دخی اكر عربدن آخره نقل اولنورسه مثلا سعید كبی
بر رجل فارسینك اسمیدر بو كا نقل محض دیرلر واكر غیریدن عربه نقل اولنورسه مثلا
قالون كبی ائمهٔ قرائتدن برینك اسمیدر بو كاده ایضا معرب دیرلر (قاعدهٔ رابعه) ایكی

لساندە یاخود زیادەدە مستعمل اولان لفظ یا فرق ایلە اولور یاخود فرقسز اولور ثانی هلال کبی اولدیا فقط لفظدە اولور مثلا مسك ومشك کبی چونکە میمك کسری وسین مهملە ایلە عربیدر ومیمك ضمی وشین معجمە ایلە فارسیدر یاخود فقط خطدە مثلا بستان وبوستان کبی زیرا واورسمیە سز عربیدر وواورسمیلە فارسیدر یاخود فقط معنادە اولور مثلا مرد کبی کما عرفت آنفا یاخود هم لفظدە وهم خطدە اولور مثلا فارس وپارس کبی یاخود هم لفظدە وهم معنادە اولورسە مثلا دیك کبی زیرا امالە ایلە فارسیدە تنجرە معناسنە امالەسز عربیدە بمعنی الدجاجة الذکر یعنی خروس یاخود خطدە هم معنادە اولورسە مثلا کل وکول کبی زیرا واورسمیە سز عربیدە اکلدن امر حاضردر وواورسمیلە ترکیدە رماد یعنی خاکستر معناسنە یاخود لفظدە وخطدە ومعنادە اوچندە بردن اولورسە مثلا خان وخوان کبی زیرا عربیدە واورسمیە سز وامالەسز کاربانسرای معناسنە فارسیدە واورسمی وامالە ایلە خواندن لفظندن امر حاضر اولور اوقو معناسنە (قاعدۀ خامسە) برلساندن لسان آخرە منقول اولان لفظدە تغییر وتبدیل واقع اولنجە اکا محرف دیرلر بو تقدیرا اوزرە اکر ناقل تحریف ایدرسە مثلا لجام کبی اصلی لکام ایدی فصیح ومقبولدر واکر عوام ناس تحریف ایدرسە مثلا سیلە بند کبی چونکە اصلی فارسیدر نون ایلە سینە بند ایدی لسان ترکە نقل اولنجە عوام نونی لامە قلب ایتدیلر غلطدر بو تقدیرجە متکلم غلط ایدیکنی بلمزسە جهل مرکب وخطای محضدر واکر غلط ایدیکنی بیلورسە بوصورتدە فصیحی بلمزسە جهل بسیط وخطای اعمدر واکر فصیحنی بیلورسە بوصورتدە غلطی استعمال ایدرسە بلاغتدر واکر فصیحی استعمال ایدرسە فصاحتدر نتکیم لغت فصیحەدن غلط مشهور اولی کلامنك مآلی دخی بودر بو مقامدە براز تفصیل دخی واردر احاطەسنی مراد ایدن شاهدی شرحنە رجوع ایتسون (قاعدۀ سادسە) لسان عربیدن منقول اولان لفظ عربیدە مشدد اولسە مثلا کف ودر وند کبی فارسیدە وترکیدە تخفیف ایلە استعمال جائزدر فاحفظ (قاعدۀ سابعە) تعریب بیانندەدر معلوم اولسونکە باء عربیە کاهی فا یە ابدال اولنور مثلا جاروب وجاروف کبی باء فارسیە فا یە ابدال اولنور مثلا پالیز وفالیز وپیل وفیل کبی کاهیجە باء موحدۀ عربیە یە ابدال اولنور مثلا پیادە وبیدق وپستوق وبستوق کبی تاء فوقیە طاء مهملە یە ابدال اولنور مثلا تبه وطبه وتباهە وطباهە ونفت ونفط کبی جیم فارسیە صاد مهملە یە ابدال اولنور مثلا چین وصین وچنك وصنج کبی کاهیجە شین معجمە یە دە ابدال اولنور مثلا جاروب وشاروب کبی زای فارسیە جیمە ابدال اولنور

مثلا

مثلا لازورد ولاجورد كبی شین معجمه كاهیجه سین مهمله یه ابدال اولنور مثلا بنفشه و بنفسج ومشك ومسك كبی كاف عربیه كاهی قافه ابدال اولنور مثلا دانك ودانق وكبان وقبان وكهربا وقهربا كبی كاف فارسیه جیمه ابدال اولنور مثلا كوهر وجوهر وبركار وفرجار كبی هاء مفرده كاهی حاء مهمله یه ابدال اولنور مثلا كناه وجناح كبی هاء رسمیه كاهی جیمه ابدال اولنور مثلا بنفشه و بنفسج و بابونج كبی وكاهی قافه ابدال اولنور مثلا دله ودلق ورمه ورمق كبی (خاتمه) كاهیجه تعریب فقط ابدال حركه ایله اولور مثلا بوس ضمله فارسیدر بعد التعریب مفتوح اولدی (قاعدهٔ ثامنه) لغت فارسیه ده برقاچ حرف میاننده تبادل واردر از جمله باء عربیه ایله واو بیننده مثلا تاب وتاو وكبر وكور كبی همدخی باء فارسیه ایله فا میاننده مثلا سپید وسفید كبی همدخی باء فارسیه ایله كاف فارسیه میاننده مثلا پنجشك وكنجشك كبی (قاعدهٔ تاسعه) هر بر كلمه كه آخری یاء تحتیه وماقبلی الف مداوله یاخود واو مدا وله اول یایی حذف جائزدر مثلا پای وپا وروی ورو كبی همدخی هانك ماقبلنده الف اولسه اول الفی حذف جائزدر مثلا ماه ومه وراه وره كبی (قاعدهٔ عاشره) فارسیده خاء معجمه اگر بین الفتح والضم اماله اولنورسه ما بعدنده علامت ایچون بر واو بعده بر الف یازیلور مثلا خواستن وخواهر وخواجه كبی واگر بین الفتح والكسر اماله اولنورسه بر واو بعده بر یاء تحتیه یازیلور مثلا خویش وخوید كبی (تذییل) فارسیده خانك غیری حرفلرده دخی اماله واردر مثلا روی بمعنی توج وشیر بمعنی جرح كبی فاما كه خاء معجمه ده اولان علامت غیرنده یوریمز انجق خایه مخصوصدر (قاعدهٔ حادیه عشر) فی الاصل عربیه اولوب انشالرده مستعمل اولان الفاظك آخرلرنده الف اولسه گرچه عربیه ده یاء تحتیه صورتنده یازیلوب لكن الف اوقنور مثلا اعلی ومعنی وعیسی كبی ایشته بو صورتده واقع اولان الفاظ عربیه انشاء فارسیه وتركیده استعمال اولنسه اگر صورت قدیمه سنده یازیلورسه اكثری ماقبلی كسرهٔ مدی ایله اوقنور مع هذا اصلنه رعایتده اولنسه ده جائزدر واگر كه الف صورتنده یازیلورسه الف اوقنور حاصلی بویله الفی انشالرده كاتب مخیردر دیلرسه الف صورتنده یازر و الف اوقنور دیلرسه یاء تحتیه صورتنده یازر ایكی درلو اوقنور فاحفظ (قاعدهٔ ثانیهٔ عشر) اب ایله مصدر اولان كنیهٔ عربیه لر انشالرده استعمال اولندقده اكثری تخفیف ایچون نظم ونثرده همزه سی حذف اولنور شاعر (بیت) بوعلی حكمت وحاتم كف ونعمان مذهب * مصطفی خلق ومسیحادم ویوسف دیدار * بلكه مطلقا همزهٔ ابتدائیه یی حذف جائزدر شاعر (بیت) سكندر

سبرابسکده سد نطق ایت بیش کاملده * فلاطون حقیقت بینه نقل ماجرا اولمز *
تنبیه معلوم اولسونکه بو مقدمه کبی برمقدمه شعوری مرحوم فرهنکنده ترتیب
ایلدی فاما که نیجه قواعد وفوائدی ترك ایدوب قصوروندن بشقه بیان التزام
ایلدیکی نسخه لرده دخی خبط وخللار تکاب وبی نهایه موجب تشویش واضطراب
اولان امور ه سلوك ایلدی فاما که بحمد الله الملك القدیر فقیر بو مقدمه ده مهما امکن
توضیح وتنقیح طریقنی اختیار ایله احسن قالبه افراغ ورکوب شططدن احترازده
اهتمام واسباغ ایلدم فمن الله التوفیق وهو نعم المولی ونعم الرفیق (تمهید)
بوندنصکره معلوم اولسونکه ناظم نحریر وادیب مشیر اعطاه الله سعادة الدارین
حضرتلری عهده ٔ بلیغانه لرندن فریضه ٔ ذمت بسمله یی اسقاط ایچون شاهدی
علیه الرحمة الهادی تحفه سنی بیت (بنام خالق وحی وتوانا * قدیم وقادر وبینا ودانا)
عنوانیله اغاز ایلدیکی کبی ومغفورله ناظم سبحه ٔ صبیان علیه رحمة الرحمن سبحه ٔ
صبیانی (بیت) نام خدا ذکر ایده لم ابتدا * منزل مقصوده اودر رهنما * کلامیله ابتدا
ایلدیکی کبی وجنت مکان وفردوس آشیان غوث الزمان المرعشی * علیه الرحمة
مامر العشی * نظم لا ٔ لئی (بیت) الهی نامك ایتدم تاج نامه * که نامه م شایع اوله
خاص وعامه * اسلوبیله افتتاح ایلدیکی کبی مفتتح منظومه سنده عنوان فرقانی
واقنوم سبحانی اولان بسمله ٔ معروفه یه بدل اولور کندی عباره سی جنسندن
برترتیب ایله اداء بسمله ایلدی بلکه لاهوت آشنا ودرون روشنا حافظ عینتابی
نظم فرائدنی اولا بسمله یی بسمله ٔ معروفه ایله ادا بعده حمدله یی (مثنوی) ایامن
انشأ الاشیاء نظما * و یا من علم الانسان اسما * سکا درجمله نك حمد وثناسی * عطا
بحر کده برقطره سپاسی * عبارتیله شروع ایتدیکی کبی قرآن عظیم الشانه اقتدا
وحدیث فخیم العنوانه اقتفا واجماع سلفه انتما وتألیف خلفه اعتنا ایچون وفی الجمله
دخی صنعت استغرابه رعایت داعیه سنده اولمغله عادت قدیمه وطریقت مستدیمه
اوزره اولا برای بسمله
بسم الله الرحمن الرحیم عنوانیله اغاز بعده برای حمدله

* حمد بی حد اوکرمفرمایه *

عبارتیله ماوجب علینا احرازا یلدی فلله دره * حمد * فتحله عربیده مدح وثنا
فارسیده ستودن وسپاس ترکیده اوکمك معناسنه ولیکن فی الاصل عربیدر ایکی
لسانده بلکه زیاده ده استعمالی شایعدر حمد دخی میان علماده مشهور معنای
لغویسی وعرفیسی وارد رفرقلریله محللرنده مشبعا مفصلدر * بی * ادات تقیید

کما

کماسبق فی الادوات (حد) حانك فتحی ودال ایله بوزن کف لغتده ایکی معنایه در اول
بمعنی غایت ونهایت ثانی بمعنی منع وزجر فاما که شرعده عقوبة مقدرة یجب
اقامتها علی الامام مفهوم منه حد اطلاقی وعلوم عربیه ده مطلق تعریفه حد اطلاقی
وعلم منطقده ذاتیات ایله اولان تعریفه حد اطلاقی وباب قیاسده صغری وکبرانك
جزولرینه حد اوسط وحد اصغر وحد اکبر اطلاقی ایکی معنای لغویدن ثانی یه انسبدر
بلکه حصر بونك حسبیله در همده نی لفظ حد بو ایکی معناده فی الاصل عربیدر
والسنهٔ عدیده ده مستعملدر شو قدر که عربیده دال انجق مشدددر فاما که ترکیده
وفارسیده مستعمل اولنجه تخفیفی جائزدر تکیم بو مقامده اولدیغی کبی * کرمفرما *
بمعنی مکرم ومنعم ومحسن اصلنده وصف ترکیبیدر کرم بیوریجی معناسنه چونکه
کرم فتحتین ایله بوزن طلب فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده بالنقل المحض
مستعملدر خواجه حافظ (بیت) رواق منظر چشم من آشیانهٔ تست * کرمنمای
وفرود آ که خانه خانهٔ تست * فرما امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر علی ماسبق
تفصیله فی الوصف الترکیبی مصدری فرمودن لفظیدر بیورمق دیو الای التبنجی
قطعه نك اوچنجی بیتنده کاور (فائده) کرم مشترك السنه قبیلندندر چونکه فارسیده
ایکی معنایه دخی کاور اول بمعنی کلم یعنی شلغم ثانی صوکنارلرنده وحوض
اطرافنده بتن سبزه معناسنه در

* که آنك نعمتیدر بیغایه *

محصلی محمود علیهی بیاندر چونکه (که) نه قدر که ترکیب ترکیده واقع ایسه ده بنه
بالنقل ادات تعلیلدر کماسبق فی الادوات البسیطه * نعمت * نونك کسریله منعم
بهك اعمیدر فتحیله مصدردر تنعم ونضارت عیش معناسنه علی ما بینه شیخ زاده
فی شرح تفسیر سورة الدخان * بیغایه * نظیری آنفا کچدی حاصلی مصراعین اولا
صدرکه یعنی مصراع اول حمدك ارکان اربعه سنه دالدر چونکه ۱ حمده بالعباره
۲ وحامده بالاقتضا ۳ ومحمود بهه ٤ ومحمود علیه بالاشارة دلالت ایدر شو قدرکه
اوچ اوله دلالتی ظاهردر فاما که محمود علیهه دلالتی زیرا حکمی مشتقه تعلیق ایتمك
مأخذ اشتقاقك علتنی موجبدر بو تقدیرجه مصراع اولدن حاصل معنی نهایتسز
حمد احسان واکرامی ایچون اولی محسن ومکرمیه اولسون دیمك اولور بویله اولنجه
محمود علیه بر وجه اجمال مذکور اولمش اولدی ابتدا برنسنه یی اجمال بعده تفصیل
اوقع فی النفوس اولمغله محمود علیهی تفصیل ایچون عجزی یعنی مصراع ثانی یی
ارداف ایلدی و بوندن بشقه ناظم بحر برحمدی ارکان اربعه سیله برمرتبه ادا

ایلدیکه فوقنده ادا اولمز چونکه (وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها) نصنك مضمون شریفی جدنده مندرج بیوردقد نصکره اولفهرست جریدهٔ جلالت و اولشهیت قصیدهٔ رسالت سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلرینك (لا احصی ثناء علیك) عنوانیله اظهار عجز بشریت ایلدیکی سیاقده ناظم تحریر دخی معناده اظهار عجز ایتمش اولدی فلله دره (تنبیه ممهد) معلوم اولسونکه نعم الهیه یی احاطه وتفصیل طوق بشردن خارج برمعنی اولوب ولیکن هر کسك حالنه مطابق وشاننه موافق بعض اجلائل نعمدن تعداد وتذکار ایتمسی ممکن بلکه متیسر اولمغله ناظم تحریر دخی براعت استهلال قصدیله لسان ولغته متعلق برنیچه اموری وجودات خارجیه سی ترتیبنه رعایت ایده رك محمود علیهی تخصیص بعد التعمیم سیاقنده بیوردر

* قیلدی ازجله اوخلاق کریم *

از بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة * جله * جمك ضمیله فی الاصل عربیده اجمال معناسنه ایکن بالنقل المحض فارسیده وترکیده جمیع معناسنه شایعدر تنکیر بومقامده اولدیغی کبی لکن مصنفان ومنشیان میانه لرنده باء جاره ایله کثرتده وفی جاره ایله قلتده استعمال شایعدر یعنی مقامنه کوره فی الجمله وبالجمله دیو تعبیر اولنور * خلاق * شدّه ایله قطعهٔ اولینك بیت اولی سنده کلن آفریننده معناسنه (کریم) بمعنی کرمفرمای کما سبق آنفا (تنبیه) بو ایکی لفظ شریف احصاسنده دخول جنت موعود اولان اسماء حسنادندر لکن خلاق حق تعالینك غیرینه اطلاق اولنمز کریم اولنور فاما که اسماء حسنی اراسنده بو ایکی لفظ شریفی تخصیص چونکه خلاق اسماء مختصه دن اولمغله کانه بو ایکی قسمه اشارت ایچون اوله یا خود اولا خلاق صیغه سی حسبیله بو بیتده مذکور حضرت آدم علیه السلام (لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم) نص کریمنه مظهر اولوب همده دخی (ان الله خمر طینة آدم بیده اربعین صباحا) حدیثنه ودخی (ان الله خلق آدم علی صورته) حدیثنه ماصدق اولدیغنه اشارت اوله ثانیا کریم حضرت آدم صفی انواع نعم لا تحصی ایله آلوده خصوصا افضل عباد اولان ملائکهٔ کرام اوزره باعث رجحانی اولان علم وعرفان ایله نادیده وناشنیده اولمغله (فعرضهم علی الملائکة فقال انبؤنی باسماء هؤلاء) نصیله ممدوح ومحترم اولوب حتی انساب واولادی واحفاد واسباطی (ولقد کرمنا بنی آدم) عنوانیله مکرم اولدیغنه اشارت اوله

* حضرت آدمه اسما تعلیم *

بو بیتده برای براعت استهلال (وعلم ادم الاسماء کلها ثم عرضهم علی الملائکة) نص کریمنه تلمیح وار درچونکه * حضرت * حانك فتحیله فی الاصل عربیدر بمعنی قرب ونزدیك وبعد النقل فارسیده وترکیده ذات بزرکوار ونفس شرافتشعار معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر نتکیم حضرت الله جل شانه وحضرت محمد صلی الله علیه وسلم دیدکاری کبی وقس علی هذا * آدم * مدایله بوزن آصف وهاجر نام ابو البشر علیه السلامدر خواجه حافظ (بیت) درنقد عیش کوش که چون آبخور نماند * آدم بهشت روضهٔ دار السلام را * بوندن بشقه بالمناسبه اولادندن هر برینه دخی آدم دیرلر باقی (بیت) دانهٔ خالنه باق جنت رخسارنده * نیجه صبر ایلسون اللهی سورسك آدم (تنبیه) اصح اولان آدم اسم اعجمیدر رفا ماکه بعضلر آدم ترابدن خلق اولمغله وجه ارض معناسنه اولان ادیم ارضدن مشتق دیو حکم ایلدی و بعض آخر حضرت آدم علیه السلام اسمر اللون اولمغله سمرت معناسنه اولان ادمه دن مشتق دیو حکم ایلدی وبعض آخر الف وانس معناسنه اولان ادمه دن مأخوذ دیو حکم ایلدی بوتوجیهلری تعسف دیو قاضی بیضاوی جزم ایلمشدر * (اسما) جمع اسمدر بوندن بشقه اسما اعلام نسادندر ازجمله حضرت صدیق اکبر رضی الله عنهك کریمهٔ پاکیزه لری اسمیدر واسماعیل نام عاشقك معشوقه سی نامیدر * تعلیم * * تفعیل بابندن مصدر روانشالرده دخی شایعدر

* شان موسایه ایدوب هم تکریم *

شان * شین معجمهٔ ممدوده نك فتحیله عربیده بش معنایه در اول بمعنی مقدار ومرتبه ثانی بمعنی امر وحال ایشته بو مقامده بو ایکی معنادن هر بری علی طریق البدل مراددر چونکه شان بو ایکی معناده نه قدرکه عربی ایسه ده لکن فارسیده وترکیده بالنقل مستعملدر نتکیم ناظم فخر یرطنانه نام قصیده سنده بیورر (بیت) تواریخ آشنایان اتفاق اوزره ایدر ترجیح * بو شان وشوکتی اسلاف شاهان جهانبانه * (ثالث) برنسنه یی ایوفکر ایلمك (رابع) قصد وطلب (خامس) فعل وشغل معناسنه وفارسیده یدی معنایه در اول عسل خام ثانی خانهٔ زنبور ثالث بلکو رابع شانیدن لفظندن امردر خامس هندستانده ایشلنور برنوع بیاض جامه سادس جزمه وپاپوج قالبی سابع ضمیر غائب اولان شینك جمعیدر کما سبق فی الشین البسیطة بو تقدیرجه مشترك السنه قبیلندن اولدی * موسی * اسم اعجمیدر صاحب تورات ع م اسم شریفیدر بعضلر فی الاصل عبرانی یاخود یونانیدر دیدیلر عربیده محلقه معناسنه نتکیم عیسی عربیده بلکو معناسنه اولدیغی کبی (هم) ادات عطفدر

کماسبق (تکریم) بوزن تفعیل عربیدر

* قیلدی ذاتینه اضافتله کلیم *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال وکلم الله موسی تکلیما ایتنه تلمیح واردر چونکه (اضافت * افعال بابندن مصدر درنسبت معناسنه * کلیم * بوزن فعیل بمعنی مفعول یاخود بمعنی فاعل ایکن حضرت موسایه علم اولدی وجهی ظاهردر

* هم سلیمانی او علام لطیف *

* هم * ادات عطف دیو آنفا کچدی * سلیمان * اسم اعجمیدر ابن حضرت داود علیه السلام * علام * بوزن فعال دانا معناسنه * لطیف * بوزن فعیل بمعنی لطف ساز

* منطق الطیر ایله قیلدی تلطیف *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال (وورث سلیمان داود وقال یا ایها الناس علمنا منطق الطیر واوتینا من کل شیء ان هذا لهو الفضل المبین) نص شریفنه تلمیحدر چونکه منطق الطیر ترکیب اضافی عربیدر زیرا منطق نطق معناسنه نطقی اهل عربیه (کل لفظ یعبر به عما فی الضمیر مفردا کان او مرکبا) دیو تفسیر ایلدیلر حتی انسانه حیوان ناطق اطلاقی بو معناجه در وکاه صوت معناسنه ده کلور حتی صوتی اولان حیوانه ناطق وصوتی اولمیانه صامت دیرلر (طیر) طائرک جمعیدر مفردده اولور فلك کبی * تلطیف * بوزن تفعیل لطفدن مصدردر (نکته) پس بو بیتده اسماء حسنادن علام ولطیفی اختیارده آیت مذکوره یه ارتباط کلی واردر همدخی ارباب تصوف عالم مظهر اسماء حسنی دیدکلری ایچون هر شخصه نظرله آلوده اولدیغی نعمته مناسب اولان اسمی مضاف قیلوب مثلا سلطان انبیا علیه افضل التحایایه عبد الله وانواع رزق ایله مرزوق اولنه عبد الرزاق دیدکلری کبی حضرت سلیمانه بو تفصیل اوزره عبد اللطیف وعبد العلام دیو تسمیه انسب اولدی چونکه (رب هب لی ملکا لا ینبغی لاحد من بعدی) دیو دعاسنه اجابتله انس وجن وعناصر وموالید وبالجمله اقطار کندویه مسخر اولدی (سؤال) سکز یوزدنصکره بولنان یکی دنیا بو کامنافی دکلمی (جواب) یکی دنیایه دخی تصرفلرینه امارهٔ قویه لر واردر منها (غدوها شهر ورواحها شهر) منطوقی اوزره طی مکانلری کبی ومنها (قال عفریت الآیه) دخی (وقال الذی عنده علم من الکتاب الآیه) مضمونلری اوزره نیجه اقو یالری استخداملری کبی (سؤال) اهل یکی دنیانه سببله آنده بولنمشلر بو خسه بنی آدم دکللرمی (جواب) انساندر لکن زمان اولده کثرتیله اقطار دنیا تجسس واعمار اولنوب بعده قلت بولدقلرنده هر فریق بربرندن خبرسز بر قطرده قالمش اولهلر یاخود ایام سالفهده

شمدیکی کبی مکشوف ایمش کثرت فتنله هر طائفه نفسلرینه مشغول وبو وجهله منسی اولمش اوله یاخود اوریادن یاافریقادن برینه متصل اولوب زلازل شدیده ایله ما بینهما مفرق اولمش اوله یاخود ارقه جانبندن چین یاخطا کبی بر مملکته حالا متصل اوله زیرا ایکی دنیانك هر طرفی مکشوف دکلدر (سؤال) بونلرك شرعا حکملری ندر (جواب) صبیت شرعی طوغیونجه بونلر اهل فترت حکمنده درکه حنفیه یه کوره (وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا) نصنده رسول عموم مجازایله عقلدن معمدر فقط دلیل آیتله فرض توحیددر لکن سائر مؤمن به لره ترك ایمانده معذورلردر فاماشافعیه یه کوره رسول حقیقت وهر حالده معذورلردر

* حکمت وقدرتی ایله عیسی *

(حکمت) عربیدر فعلده اتقان معناسنه وعلم معناسنه ده کلور تشکیم (ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا) آکاشاهددر * قدرت * حق تعالینك صفات ثمانیه سنك بریدر (عیسی) اسم اعجمیدر صاحب انجیل علیه السلام نام شریفیدر (فائده) السنهٔ ثلثه شعراسی قدیم الایامدنبرو حضرت آدمی تعلیم اسماوحضرت موسایی تکلیم وعصاوید بیضا وحضرت سلیمانی منطق الطیرو ریح وخاتم وجام جهان نما وحضرت عیسایی کلام درمهد واحیاء موتی ایله ذکرایتمشلردر

* طفل ایکن اولدی بشکده کویا *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال (کیف نکلم من کان فی المهد صبیا قال انی عبد الله آتانی الکتاب) نص شریفنه تلمیحدر چونکه طفل کسر ایله عربیدر فارسیده وترکیده دخی بالنقل مستعملدر یکی طوغمش ولد معناسنه وهرنسنه نك کوچکی معناسنه جمعی اطفال وطفول کلور وعند البعض طفل هم مفرد وهم جمع اولور طفل کل شئ اوله وطفل اللیل ای اقبل ظلامه وجاریهٔ طفلة ای ناعمة والمطفل الظبیة مع الولد (فائده) ولد رحم مادرده ایکن جنین دیرلر طلوع ایدیجك ولید بعده درت یاشنه دکین طفل بعده بلوغه قریب اولنجه صبی واوائل بلوغده مراهق بعده اون طقوزه جق غلام بعده اوتوزدرده جك شاب بعده اللی یره جك کهل بعده آخر عمره جك شیخ دیرلر * کویا * سویلیجی دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

* نوع انسانی هم اول بی انباز *

نوع * فتحله عربیدر صنف وبولك معناسنه ولکن اهل میزان جنسی نوعدن ونوعی صنفدن اعم عد ایدرلر بوتقدیرجه مقامده نوع منطقی مراد اولنسه عقله انسبدر

جونكه انسان ماهيتنك فصل قريبى ناطقدر تسكيم انى مصراع ثانى اشعار ايدر (انسان) انسدن مشتقدر وضع واحد ايله حضرت آدمه واولادنه اطلاق اولنور دليل اول (هل اتى على الانسان حين من الدهر) دليل ثانى (اولم ير الانسان اناخلقناه من نطفة الاية) بعضيلر نسياندن مشتق ديدى تسكيم الانسان مركب من النسيان همدخى ان اول ناس اول ناس قولليرينى مشعردر (هم) ادات عطفدر ديو آنفا كجدى (بى) ادات نفى ديو قريبا كجدى (انباز) اورتاق ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور

* ايلدى ناطقه ايله ممتاز *

(ناطقه) يعنى قوهٔ ناطقه ديمكدر حسين ميبدينك شرح هدايه ده تصريحنه كوره نه قدركه نفس ناطقه يه ده اطلاقى صحيح ايسه ده لكن بو مقامده مراد مبدأ نطقدر (سؤال) حيواناته اموال ناطقه وعروض وعقاراته اموال صامته ديرلر بو تقديرجه انسان نطقله نه كونه ممتاز اولور (جواب) بومقوله اطلاق اطلاق مجازيدر بزم مانحن فيهمز ايسه حقيقته مبنيدر * تحقيق معلوم اولسونكه جنس عالى طبيعى اوج اطلاق وذروهٔ عمومدن انضمام فصول وخواصله درت مرتبه ده حضيض تقيده ومركز خصوصه نه كونه متنازل اولديسه كذلك عناصر اربعه دن حصص جزئيهٔ معينه لردخى مركز بساطتدن وافق وحدتدن دائرهٔ مواليده وسمت رأس مركباته متصاعد اولمشدر جونكه قائم بنفسه اولان جوهر قبول ابعاد ثلثه ايله جسم اولور جسم دخى قبول حس وحركتله حيوان اولور حيواندخى قبول نطقله انسان اولور انسان دخى قبول تشخصات وتعينات ايله احمد ومحمد وزيد وعمرو اولور كذلك عناصر اربعه دن حصص مشخصهٔ معينه لردخى باتخاصها اولا اتصال ثانيا تركيب ثالثا امتزاج رابعا اتحاد خامسا تولد اشبو بش صفاتله رتبهٔ اولايه رسيده اولوب معدن ديو تسميه اولنور بوندنصكره دخى درت قوه واركه ١ قوهٔ غاذيه ٢ قوهٔ ناميه ٣ قوهٔ مولده ٤ قوهٔ مصوره در اشبو درت قوه صفات خمسهٔ مذكوره يه منضم اولورسه رتبهٔ ثانيه يه رسيده اولور نبات ديو تسميه اولنور بوندنصكره دخى اوج قوه واركه ١ قوهٔ شهويه ٢ قوهٔ غضبيه ٣ قوهٔ مدركه اشبو اوج قوا قواى تسعهٔ مذكوره يه زياده ومنضم اولورسه رتبهٔ ثانيه يه رسيده اولوب حيوان ديو تسميه اولنور بوندنصكره دخى ايكى قوه واركه ١ قوهٔ عالمه يعنى ناطقه ٢ قوهٔ عامله در اشبو ايكى قوه مذكور اون ايكى يه ضم وزياده اولورسه كانه درجهٔ رابعه يه رسيده اولوب انسان ديو تسميه اولنور ايشته

بو

بو تفصیل معلوم اولدیسه کرك تنازل وکرك تصاعد صورتلرنده بهر حال انسان ناطقه ایله ممتاز اولدیغی اجلدن ناظم تحریردخی بو یله جه ادا ایلدی چونکه بهر حال قوهٔ عامله قوهٔ ناطقه یه متفرعه وتابعه درفاحفظ (نکته) معلوم اولسونکه متکلمین وحکمادن انسانده ایکی نسنه اثبات ایدرلر بریسه روح وقلب وقوهٔ عاقله ونفس ناطقه دیرلر بونك دردندن مراد شیٔ واحددر بشقه بشقه نسنه دکالدر نتکیم سعد الدین تفتازانی بیان ایلدی ولکن شو قدر فرق وارکه بونلردن مراد اولان شیٔ واحد عند المتکلمین جوهر مادیکه جسم لطیفدر وعند الحکما جوهر غیر مادیکه مجرد متعلق بالبدندر وبریسه دخی روح حیوانی ونفس حیوانی دیرلرکه اندن جوهر بخاری حامل لقوة الحیاة والحس والحرکة عبارتیله تعبیر ایدرلر وبو تعریف مادی وجسمانی اولمق اقتضا ایدر فاما که اطبا فرق ایدوب دیرلرکه بدن انسانه متعلق اولان جوهر مجرده روح نامیله وقلبده متولد اولوب حیات وحس قوه سنی قابل اولان بخار لطیفه نفس نامیله وبو ایکی میانده متوسط کلیات وجزئیات مدرکه اولان قلب نامیله تعبیر ایدرلر همدخی صوفیه فرق ایدوب دیرلرکه جوهر مجرد متعلق بالبدن معناسنه روح نامیله تعبیر ایدرلر حتی بعضلر اندن لطیفهٔ انسانیهٔ مجرده دیو نطق ایدرلر وروح حیوانی معناسنه نفس نامیله بو ایکی میانده متوسط اولان جوهر نورانی مجرد معناسنه قلب نامیله تسمیه ایدرلر همدخی بو قلبك باطنی روح ومرکبی نفس حیوانی وظاهری روحله جسد میانده متوسطدر ونفس دخی قلب ایله بدن میانده واسطه در نتکیم حق تعالی برای تمثیل اعوذ بالله (مثل نوره کمشکاة فیها مصباح المصباح فی زجاجة الزجاجة کانها کوکب دری یوقد من شجرة مبارکة زیتونة لاشرقیة ولاغربیة) بیورر حاصلی مصباحدن مراد روح وزجاجه دن مراد قلب وشجره دن مراد نفس ومشکاتدن مراد بدن اوله لاشرقیة یعنی نفس عالم ارواح مجرده ده شرقدن دکلدر ولاغربیة یعنی عالم اجساد کثیفه ده غربدن دکلدر یاخود لاشرقیة یعنی قلبك روح کبی شرقی یوقدر ولاغربیة یعنی نفس کبی غربی یوقدر دیو بیان ایلدیلر باقی تفصیلات علم کلامده وعلم حکمتده وعلم طبده وعلم تشریحده وعلم تصوفده مشروحه درلر فارجع الیهن بو تفصیلدن ظاهر اولدیکه ناطقه دن مراد مدرکه وعالم دیمك ایمش (بیت) ان الکلام لفی الفؤاد وانما * جعل اللسان علی الفؤاد دلیلا (بیت دیکر) کلا مناصفة نفسیة فیها * نمتاز عن اخرس او عجم حیوان * شو قدرکه بومقامده مراد دلیل اولان نطق لسانی اولسه وجدانی اولمسه براعت استهلاله زیاده رعایت

اولوردی فافهم (ممتاز) افتعال بابندن اسم فاعل عربیدر مصدری امتیازدر

* اختلاف صور والسنه دن *

اختلاف * بوزن افتعال مخالفت معناسنه * صور * جمع صورتدر ظلم وظلمت کبی (السنه) جمع لساندر امثله ومثال کبی لسان اصلنده عربیدر برقاچ معنایه کلور اول لغت که هر قومک دیلنه دیرلر ثانی جارحهٔ معهوده ثالث قرق سکرکه بغا یبراغی لسان الحمل ولسان الکلب وقوش دیلی دیدکلری اوته لسان العصافیر دیرلر لکن بو مقامده مراد معنای اولدر

* نیجه حکمتلری واردر روشن *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال (ومن آیاته خلق السموات والارض واختلاف السنتکم والوانکم) مضمون شریفنه تلمیح واردر چونکه حکمت بو مقامده آیت معناسنه کمالا یخفی * روشن * آیدین دیو اوبوزیدیجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور (فائده) فی نفس الامر لغتلر چوقدر ولکن طرسوسی مرحوم انموذجنده بیورر که اصول لغات یدیدر ١ فرس ٢ یونان ٣ ترک ٤ هند ٥ صین ٦ سودان فاما که سابعندن سکوت اولندی رجا اولنور که سریانی اوله که لغت ملائکه در انتهی فقیر شویله فهم ایدرم که مسکوت عنه اولان لسان عرب اوله زیرا لسان عرب سلطان السنه درو لسان اهل جنتدر باعث سکوت کمال وضوح وتمام ظهور اوله یاخود کمال تعظیم اوله * لنا مقه در مدح لسان عرب (بیت) حروف لسن تازینک مفصلسن تشدیدی * زبان صین وهند وفرس وترک وروم وسودانه *

* شعرا السنه سن اول منان *

(شعرا) بوزن علما جمع شاعردر مأخذ اشتقاقی اولان شعر بو دیباجه نک بیت ثالث عشرنده کلور * السنه * انفا کچدی اما بو مقامده لساندن مراد جارحه معناسی عقله ملایمدر وبراعت استهلاله دخی منافی دکلدر (منان) شده ایله بوزن فعال اسماء حسنادندر منتفرمای معناسنه

* قیلدی مفتاح در کنج نهان *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال قلوب الشعرا خزائن الرحمن حدیثنه تلمیح واردر چونکه مفتاح اخترد یو اون دردنجی قطعه نک بیت اولنده کلور * در * قپو دیو قرق التنجی قطعه نک بیت رابعنده کلور * کنج * خزینه دیو اون اوچنجی قطعه نک بیت اولنده کلور (نهان) کیزلو دیو قرق التنجی قطعه نک بیت سابعنده کلور (تمهید) وقتا که

ناظم تحریر اداء حمدله دن فارغ اولدیسه مفخر موجودات ورحمت کائنات وفر موده قم فانذر ومخاطب وربك فکبر علیه افضل الصلوات واکمل التسلیمات حضرتلرینه واجبهٔ ذمت صلواتی عهدهٔ بلیغانه لرندن اسقاط ایچون انواع تعظیم واشباع تکریم برله بیوررکه

* هم رسولینه هزاران صلوات *

هم * ادات عطف آنفا کچدی * رسول * بوزن فعول قطعه اولینك بیت خامسنده پیغمبر دیو کلور مزید زادهٔ عینی مسمطنده * کوندریلمن کس رسول قارشوله مقدر قبول * عبد اسیر اولدی قول سید ومولی اغا * عرفده انسان بعثه الله الی الخلق لتبلیغ ما اوحاه الیه مع الکتاب * بو تقدیرجه رسول نبیدن اخص اولدی زیرا نبی مع الکتاب تقیید اولنمز * هزاران * آخرینه الف ونون الحاقیله هزارك جمعیدر کماسبق فی قواعد المقدمة هزار بیك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * صلوات جمع صلوتدر بو مقامده مراد عموم مجاز طریقیله تعظیم وتکریم وتشریفدر چونکه اللهدن رحمت وملائکه دن استغفار ومؤمنلردن دعا بالجمله انلره راجعدر شاعر (بیت) باصلوات امدست برسر کل عندلیب * درحرکات آمد است شاخك شاه اسفرم *

* که اودر افصح ارباب لغات *

بو بیتده دخی براعت استهلال انا افصح من تکلم بالضاد بید انی من قریش حدیثنه تلمیح واردر چونکه (که) ادات ربطدر بو اوجه کچدی * (افصح) اسم تفضیل عربیدر مصدری اولان فصاحت لغتده اچق سوزلولك وروشن کلاملولك اصطلاحده تنافر حروفدن وغرابتدن ومخالفت قیاسدن وتعقید لفظی وتعقید معنویدن کلمه نك وکلامك سلامتیدر بو تقدیرجه فصاحت تغایبابش فنه محتاجدر چونکه تنافرك کفیلی طبیعتدر وغرابتك کفیلی لغتدر ومخالفت قیاسك کفیلی صرفدر وتعقید لفظینك کفیلی نحودر وتعقید معنوینك کفیلی بیاندر * * ارباب * جمع ربدر اصحاب معناسنه چونکه رب عربیده سکز معنایه در اول بمعنی مالك وصاحب ثانی بمعنی مربی یعنی بسلیجی معناسنه ثالث بمعنی مصلح رابع بمعنی مدبر خامس بمعنی پادشاه سادس بمعنی کتخدا ووزیر سابع بمعنی افندی ثامن اسماء حسنادن بر اسمدر لکن بو سکزنجی معنی مربی بسلیجی معناسنه اولدیغی حسبیله در بعضیلر شویله فرق ایدرلر که لفظ رب اضافتسز الله تعالینك غیرینه اطلاق اولنمز انجق حق تعالی یه اطلاق اولنور فاما اضافتله علی العموم اطلاق اولنور مثلا

رب العالمين ورب المال ورب الدين كبی * لغات * لامك نمیله لغتك جمعیدر لغت لغتده نطقه دیرلر اصطلاحده مایعبر کل قوم عن اغراضهم مفهومنه دیرلر بومقامده لغاتدن مراد انواع لغت عربیدر چونکه لسان عرب یدی لغت اوزره متنوعدر ١ حجاز ٢ یمن ٣ هوازن ٤ ثقیف ٥ طی ٦ بنی تمیم ٧ عقیل نتکیم حدیث شریفده (انزل القرآن علی سبعة احرف کلها شاف کاف) وارد اولمشدر بو تفصیل معلوم اولدیسه رسول کبریا علیه افضل التحایا حضرتلرینك (انا افصح من تکلم بالضاد بید انی من قریش) حدیثنه اشارت صریحه در همدخی جائزدرکه لغاتدن مراد عامهٔ لغات اوله که اصولی یدیدر فروعی چوقدر کما سبق فی شرح بیت (صور و السنه دن

* نطقید روحی خداوند علیم *

بونده دخی برای براعت استهلال حق تعالینك (وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی) نصنه تلمیح واردر چونکه * نطق * بیانی بیت رابعك شرحنده کچدی * وحی * فتحله اشارت ورسالت وکتابت والهام وکلام خفی معناسنه لکن عرفده خاصه حق تعالینك انبیاء عظامه اعلامنه دیرلر (خداوند) بمعنی صاحب وربدر بو فرق طقوزنجی قطعهنك بیت ثانیسنده کاورلکن بومقامده مراد حق تعالی در * علیم * بمعنی علام کما سبق آنفا

* نه کهردر او کریم بن کریم *

بو مصراعده (کنت نبیا وآدم بین الماء والطین) حدیثنه اشارت همدخی (انا سید ولد آدم ولا فخر) حدیثنه ایما واردر چونکه * کهر * کاف فارسیهنك ضمی وهانك فتحی ورا ایله معربی جوهر اولان کوهردن مخففدر وانك معنالرینه مترادفدر صائب (بیت) ان کوهر شهوارکه دریای کهررا * دو کوش کشد حلقهٔ کرداب همینست چونکه کوهر شول نسنهیه دیرلرکه خلقت وطینت کندواوزرینه قلنمش اوله حتی اصل ونژاد معناسنه کلدیکی دخی بونندر مثلا کوهر پاك دیرلر اصلی پاك معناسنه حکیم انوری (بیت) ای بکوهر تا بادم پادشاه * در ثنای اعتقادت راملك * شاعر ترکی (بیت) کروه انبیا تسبیح درکیبی سر آمددر * او تسبیحه امامه کوهر ذات محمددر * همان بو اجلدن حقیقت محمدیه جمیع مخلوقاتك اصلی واقدمی اولدیغی حسبیله اکا صوفیه تعیین اول وحکما عقل اول دیدیلر ناظم نحریر دخی کهردیو تعبیر بیوردی ایشته بو جهتدن (کنت نبیا وآدم بین الماء والطین) حدیثنه اشارت واردرالله دره همدخی جوهر یان اصطلاحنده قیمتلو طاشه وانجویه جوهر دیرلر

وحکما اصطلاحنده ومتکلمین لساننده قائم بذاته اولانه جوهر دیرلر نتکیم قائم بذاته اولمیانه عرض دیدکاری کبی شوقدرکه جوهر حکما عندنده بشدر ١ هیولا ٢ صورت ٣ جسم ٤ عقل ٥ نفس متکلمین عندنده ایکیدر بری جوهر فرد بری جسم * تفصیلی مشبعا علم حکمتده وعلم کلامده در فارجع الیهما (کریم) بوزن فعیل ایو ذات معناسنه حق تعالی یه دخی اطلاق اولنور لکن بو مقامده ایو ذات معناسنه نظم الفرائد مسمط (اسی صویه دی جمیم ایو کشیدر کریم * اوکسوزه دیرلر یتیم داهیه اولو بلا * ابن * همزه نك کسریله اوغل معناسنه در فارسیده فرزند کبی حاصلی کریم ابن کریم عریق واصیل کشی زاده معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر اصلنده حضرت فخر کائنات علیه افضل التحیاتك محسنات معنویه دن صنعت اطراد اوزره (الکریم بن الکریم بن الکریم بن الکریم * یوسف ابن یعقوب بن اسحق بن ابراهیم) حدیثندن مأخوذ در همان بو اجلدن علمین منزله سنده اولمغله ابن کلمه سنده بو مقامده همزه خطدن دخی حذف اولندی (تنبیه ابن کلمه سی علمین بیننده واقع اولسه فارسیده کلا حذفی جائزدر مثلا حجاج یوسف کبی اصلی حجاج بن یوسف ایدی فاما که عربیده فقط همزه سی لفظا اسقاط اولنور لکن بو دخی صفت اولمغه مشروطدر چونکه خبرا ولسه خطدن اسقاط اولنمز نتکیم حق تعالینك (وقالت الیهود عزیر ابن الله) کلامنده اولدیغی کبی همدخی بو بیتده نطق ووحی وعلیم وکریم وابن عربیلردر فارسیده وترکیده دخی مستعملدر وتدقیق اولنسه هر برنده براعت استهلال دخی واردر فافهم

* عالمینه سبب رحمتدر *

بو مصراع فی الجمله براعت استهلال ایچون حق جل وعلانك (وما ارسلناك الا رحمة للعالمین) نصنه تلمیح واشارتدر چونکه لغت ولسان دخی حضرت رسول ثقلین وخواجهٔ کونین سایه سنده برنعمت عظمادر * زیرا عالمین ماسوی الله معناسنه اولان عالمك جمعیدر نتکیم حق تعالی (الحمد لله رب العالمین) بیورر (نکته) عالمین عربیده کی کبی فارسیده وترکیده دخی جمع عربی اداتیله مستعملدر یعنی جمع فارسی اداتیله زبانزد دکلدر مکر کیم قافیه ایچون اوله (سبب) بمعنی باعث وبادی وعلم عروضده اولی متحرك ثانیسی ساکن ایکی حرفه سبب خفیف وایکی متحرك حرفه سبب ثقیل دیرلر لکن بو صورتده لغتده سبب بمعنی حبل یعنی ایپ معناسنه اولدیغی حسبیله دبو عروضیین تصریح ایتدیلر وعلم اصولده احکام وضعیه بشدر برینه سبب دیرلر نتکیم سائرلرینه علت ورکن وشرط وعلامت دیدکاری کبی

تفصيلی کتب اصولده مشروحدر * رحمت * بمعنی میلان قلب که شفقت وعطوفت کبی لکن حق تعالی یه مضاف اولنجه غایتی مقصود اولورز یرا حق تعالی حدوث وامکاندن منزهدر

* انس وجنه نه بیوك نعمتدر *

انس * همزه نك کسریله بمعنی انسان وبنی آدم * جن * جیمك کسریله اولاد جاندر که چشم بنی آدمدن پنهان ومستوردر (نکته) ارباب وقوف جیم ونون ماده لری معنالرنده ستر لازم دیو حکم ایلدیلر نتکیم جنت بمعنی بهشت جنین بمعنی ولد در رحم مادر جنه بمعنی سپر یعنی قلقان جنون بمعنی شیدایی بونلرده فی الجمله ستر موجوددر * نعمت * ضد نقمت (تنبیه) بو مصراعده حق تعالینك سورهٔ رحمانده (یامعشر الجن والانس) قولنه همدخی (سنفرغ لکم ایها الثقلان فبأی آلاء ربکما تکذبان) قولنه وسورهٔ جنده (قل اوحی الی انه استمع نفر من الجن) قولنه اشارت واردر وبو تقدیرجه براعت استهلال دخی ممکندر همدخی بو بیتك الفاظی عربیه در انشالرده دخی شایعلردر

* نازل اولدی اکا قرآن جلیل *

بو مصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالینك (تبارك الذی نزل الفرقان) همدخی (وننزل من القرآن ماهو شفاء ورحمة) قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه * نازل * بوزن فاعل مصدری نزولدر * قرآن بوزن غفران بمعنی جمع و بمعنی تلاوت نتکیم حق تعالی (ان علینا جمعه وقرآنه) بیورر * ولکن بو مقامده مراد کتب منزله نك افضلی اولان فرقان مبین معناسیدر * جلیل * بوزن فعیل بمعنی عظیم وتفخیم که * قطعهٔ اولی نك بیت اولنده کان بزرك معناسنه در *

* که ایدر شانه عالم تبجیل *

بو مصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالینك (انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون) قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه شان قرآنه عالمك تبجیلی انجق قرآن عظیم الشانك علی مرور الدهور وکرور الشهور والی یوم النشور بقاسیله اولورز یرا * شان * آنفا کچدی * عالم * لامك فتحیله آنفا کچن عالمینك مفردیدر که مخلوقاتك هر بری معناسنه بوندن بشقه عالم مجلس صفا ومجلس حضور معناسنه ده کلور مثلا شراب مجلسنه عالم آب دیرلر شوقدر که اکثری عالم مجلس معناسنه اولنجه سببه مضاف اولور ابو المعانی (بیت) رفته بودم نیم شب درعالم خواب وخیال * آمدان مهرووکردم عالم آب تاسحر * تبجیل * بوزن تفعیل بمعنی تعظیم وتفخیم

بو بيتده اولان الفاظ عربيه درفارسيده تركيده دخی شايعلردر

* كرچه كيم شعردكلدراو كلام *

بو مصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالينك (وما علمناه الشعر وما ينبغی له) قولنه تلميح واشارت واردر چونكه *شعر* عرفده كلام موزون ومقفی به ومقصود به اولان مخيل معناسنه ولغتده علم وشعور معناسنه نتكيم ناظم تحرير سخن قافيه سنده برقصيده سنده بيورر (بيت) شعر ايله علی مرادف بيلور ارباب شعور * برميدر شاعر نادانله دانای سخن * لكن بو مقامده مراد معنای عرفيدر لغوی ال ويرمز * كلام * ايكی نوعدر بری نفسی و بری لفظيدر لكن كلام لفظی كلام نفسينك دليل وترجمانيدر شاعر عربی (بيت) ان الكلام لفی الفؤاد وانما * جعل اللسان علی الفؤاد دليلا * شوقدركه قرآن عظيم الشانه نظرايله كلام لفظی حادث وكلام نفسی قديمدر بوصيری (بيت) آيات حق من الرحمن محدثة * قديمة صفة الموصوف بالقدم * چونكه كلام نفسی حق تعالیدن بلاصوت ولاحرف صادر اولور بو مقامك حلی دائره مزشرحنده مشروحدر فارجع اليه (سؤال) قرآن عظيم الشانده وحديث فخيم العنوانده علم عروضك هر بحرندن بلكه هر برضربندن وارد وواقع اولمشدر مثلا بحر رجزدن كلام قديمده (دانية عليهم ظلالها وذللت قطوفها تذليلا) وحديث شريفده (انا النبی لا كذب انا ابن عبد المطلب) همدخی (هل انت الا اصبع دميت * وفی سبيل الله مالقيت (واقع ووارد اولمشدر مذكوره منافی دكلمی جواب) برقاچ درلو ممكندر اولا شعرده شعريته قصد لازمدر قرآن عظيمده وحديث فخيمده ايسه شعريته قصد مسلم دكلدر ثانيا شعرمتقفی اولملو قرآن شريفده وحديث منيفده ايسه قافيه معتبره دكلدر غاية ما فی الباب قرآن عظيمده وحديث شريفده اولانه ارجوزه ديرلر چونكه شعرك مقابلی وقسمی اولان نثراوچ قسمدر اول نثر مرجزكه موزون امامقفی دكلدر مثلا مذكورلر كبی ثانی نثر مسجع كه مقفی اما موزون دكل ديباجه لرده اسجاع وفواصل كبی ثالث نثر عاری كه نه موزون ونه مقفی مثلا اثناء محاوراتده اولان كلمات كبی شوقدركه قرآن عظيمه وحديث فخيمه تأدبا نثر اطلاق اولنمز (اعتراض) حديثين مذكورينده قافيه بوقيدر (دفع) قافيه نك تعريفی انلره صادق دكل فبعد التسليم حديث اول رجز منهوكدر حديث ثانی رجز مشطوردندر نه قدركه مسجع ومقفی صورتلرايسه ده رجز منهوكی ورجز مشطوری شيخ الصناعه خليل حضرتلری شعرعدا يتمدی همدخی حديث ثانيده دميت تاء مثناتك كسری ولقيت سكونيله روايت اولندی نتكيم حديث اول بائين

ووحدتینک کسریله مروی اولدیغی کبی بو تقدیراوزره شعراولمزلرثالثا شعر مخیل اولملویعنی نفسه انبساط واشتهاویرریاخودانقباض وتنفرویررنسنه اولملوقرآن عظیم وحدیث ایسه بویله دکلدر ابشته بواوچ جواب شعرک تعریفنده واقع اولان قیود ثلثه یه کوره در رابعا (وماعلمناه الشعر) نصنده اولان شعردن مرادشعر منطقیدریعنی صناعات خمسک رابعی اولاندر تتکیم (ادع الی سبیل ربک بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن) نص شریفی دخی بونی مؤیددر بوجواب ایله جواب ثالثک فرقی دقیقدرفتأمل خامسا (وماعلمناه الشعر) قولنک معناسی غالبا دیمک اوله نتکیم عربی مبین قولنه قسطاس وطوروامثالیله سؤال غالبا جوابیله مجاب اولدیغی کبی حتی امام شافعی رحمة الله علیه (بیت) ولولا الشعر بالعلماء یزری * لکنت الیوم اشعر من لبید * بیورمش ایکن نیچه نظملری واردر لکن اکثروا غلب حالی اولمامغله منافات اولمدی تفطن فتح الله علیک *

* نظم شاعرده نه ممکن او نظام

بومصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالینک (وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فأتوا بسورة من مثله) قولنه تلمیح واشارت واردرچونکه نظم لغتده اینجو دیزمکه دیرلر عرف واصطلاحده فصیح وبلیغ اولان کلمات رفواصله والفاظ براجماعه دیرلر نتکیم خطبا الاان احسن الکلام وابلغ النظام عنوانیله قرآن عظیم الشانی مدح ایدرلر حتی نظم قدیم لفظی قرآن عظیمک اعلام غالبه سندن اولمشدر چونکه نظم اطلاق اولنوراما تأدبا لفظ اطلاق اولنمز * شاعر * بمعنی کوینده شعر * ممکن * بمعنی جائزکه واجب وممتنعک ضدی وقسمیدر کتب منطقده موجهات بحثنده وعلم کلامده قدم وحدوث بحثنده وعلم حکمتده امورعامه بحثنده مشبعا مفصلدر * نظام * نظمک جمعیدر آنفا کچدی بوبیتده شعروکلام ونظم وشاعرونمکن ونظام فی الاصل عربیلردر بالنقل انشالرده مستعملدر

* فهم ایدوب مرتبهٔ اعجازین *

فهم * بمعنی دانش وادراک * مرتبه * بمعنی منزلت * اعجاز * بوزن افعال عاجز قلمق معناسنه تعجیز کبی لکن انبیاعلیهم السلامک بعدالنبوه بدلرنده ظاهراولان اشیاء خارقه یه معجزه دبو اصطلاح اولمشدر تفعیل بابندن معجزه دیمزنتکیم قبل النبوه اولانه ارهاص دینوبده تفعیلدن مرهص دیمدیکی کبی

* ایشیدوب هدهدهٔ آوازین *

هدهده * بوزن فعلله یاخود بوزن فعفله بمعنی توجه الطیر و بمعنی التحریك و بمعنی السؤال مثلا هدهد الحمام اذا صاح وهدهدت المرأة ابنها اذا حرکته دیرلر * آواز * همزه نك وواولك مدلریله ایکی معنایه درا ول بمعنی صوت وصدا شیخ سعدی (بیت) عاشقان کشتکان معشوقند * بر نیاید ز کشتکان آواز * ثانی فرهنك جهانکیریده مشهور اولمق معناسنه بو بیتده دخی براعت استهلال وارد رکما لا یخفی

* ابکم اولدی فصحای عدنان *

ابکم * بوزن افعل صفت مشبهه عربیه در انادن دلسز طوغان لال معناسنه لیکن اخرس بوندن اعمدر * فصحا * جمع فصیحدر فصاحتك بیانی بیت عاشر شرحنده کجدی * عدنان * بوزن عطشان اجداد رسولدن برذاتك اسمیدرکه اکا منتهی اولنجه سلسلهٔ نسب متفق علیهدر واولاد عدناندن بی شمار فصحا و بلغا کلدیکندن اکثری فصاحت و بلاغت اکا اضافتله استعمال اولنور

* قالدی حیران بلغای قحطان *

حیران * معلوم * بلغا * جمع بلیغدرکه فصاحتده معتبر اولان قیود بلاغتده باسرها معتبردر وکفیللری دخی کفیللریدر لکن میانه لرنده ایکی جهتدن فرق اولنور اولا بلاغتده مقتضای حاله مطابقت شرط معتبردر فصاحتده دکلدر ثانیا کلام ایکیسیله ده موصوف اولور اما کلمه بلاغتله موصوف اولمز (فائده) بلاغت وفصاحتك ماهیتلری وموقوف علیه اولان علملر لغت عربیه ده بشقه بشقه مشروح ومفصللردر السنهٔ سائره ده بیانندن انکله اکتفا اولندی چونکه برکمسنه که علوم عربیه ده بهره وراولسه هر لسانده تصرف کندویه آسان واهون اولور حتی فقیر فارسی یی برفرددن تعلم وتلمذ ایتمدم همان عنایت ازلیه ومشیت لم یزلیه بو فقیر پر تقصیری ساده فارسی دکل نیجه علومه تعلمسز مظهر (علم الانسان مالم یعلم) ایلدی فحمدا ثم حمدا ثم حمدا * قحطان * بوزن عدنان رسول کبریا علیه افضل التحایانك اجدادنخامندن برذات عالیقدرك نام سامیسیدر حتی طرسوسی مرحوم اول من تکلم بالعربیة یعرب بن قحطان بیورمشدر بو بیتده دخی براعت استهلال واردرکانه بو بیتده بیضاوی رحمة الله علیهك وافحم من تصدی لمعارضته من فصحاء عدنان و بلغاء قحطان بیوردیغنه دخی تلمیح واشارت واردرنتکیم بوکلان بیت آتیده دخی تلمیح واشارت اولندیغی کبی

* ایلدی مدعیانی ملزم *

مدعیان * قاعدهٔ فارسیه اوزره اخره الف ونون الحاقیله جمع مدعیدر * ملزم

افعالدن اسم مفعول عربیدر مصدری الزام لغتده برنسنه یی لازم قیلمق معناسنه فاماکه اصطلاح اهل مناظره ده معللك سائلی اسکاتنه الزام دیرلر تسکیم سائلك معللی اسکاتنه افحام دیدکاری کبی لسان مقه الفقیر در منظومهٔ آداب (بیت)
اذا استدل معلل فالزام * وسائل فهو افحام فاهدان

* جمله سی عجز ایله اولمش مفحم *

جمله * بیت ثانی شرحنده کچدی * عجز * معلوم * مفحم * افعالدن اسم مفعول عربیدر بیانی آنفا کچدی کانه بو بیتده خضر بك مرحومك (بیت) واعظم الآی قرآن لماعجزوا * عن سورة منه مع صرف اذهان * قولنك روشنده کتدی چونکه حق تعالینك (یاارض ابلعی مائك و یاسماء اقلعی) جمیع عالمیان نظیره دن عاجز قالدیلر همدخی (ولکم فی القصاص حیوة) قولنه نظیره القتل انفی للقتل دیدیلر بعده وجوه کثیره دن کلاملرنده نقصان کوردیلر همدخی سورهٔ قارعه یه نظیره الفیل ما الفیل وماادریك ما الفیل له ذنب قصیر وخرطوم طویل دیوب فبعد التفکر فبهت الذی کفر مضمونی حتی حسبوا انهم سحروا تسحیرا فقره سنه مظهر و ماصدق اولدیلر (فتعالی الله عما یقول الظالمون علوا کبیرا (تنبیه) ایشته بو اوچ بیتده واقع اولان الفاظ اصطلاحیه باسرها عربیده وفارسیده استعماللری شایعدر الا آواز لفظی فارسیدر بوندنصکره فخر کائنات علیه افضل التحیات حضرتلرینك اذا صلیتم فعمموا (حدیثنه) امتثال ایچون بیورر

* اولسون اصحابنه صد کونه سلام *

اصحاب * جمع صاحبدر صحابیده اصح اولان معنی سلطان انبیا علیه التحایا حضرتلرینی کوروب ورؤیتی حالنده مؤمن اولوب وایماننده ثابت اوله ولو برلحظه اولورسه ده * صد * یوزدیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور (کونه) رنك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کاورلکن بو مقامده درلو معناسنه * سلام * معلوم (تنبیه) صلوتی وهزاران لفظی رسول اکرمه تخصیص وسلامی وصد لفظی اصحابه تخصیص اتمده نکته وارد رفافهم

* که آنك هر برینی اهل کلام *

اهل معروف * کلام * اوچنجی بیتده کچدی بو بیتلرده دخی براعت استهلال اولدیغندن بشقه براعت استهلاله کمال مراعات ایچون بو مصراعی مقام اجمالده اعتبار ایدوب بعده مقام تفصیلده بعض مقامه مناسب اصحاب کزین رضوان الله علیهم اجمعین حضرتلرین تخصیص بالذکر ایله بیورر فلله دره

* بری ازجمله جناب حسان *

جمله ایکنجی بیتده کچدی * جناب * یعنی ذات (حسان) بوزن علام شعراء رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك اعلاسی حسان بن ثابت که فصاحتده ضرب مثل اولمشدر همدخی حقنده سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلری چوق مدح بیوردقلری ایچون اکثرشعرا دخی مدح ایدرلر ازجمله ناظم تحریر درقصیدهٔ سخن (بیت) شاعر اولدرکه انك قلبنه حسان کبی * نفخهٔ روح امین ایلیه القاء سخن *

* نظمنی عالم ایدر استحسان *

* نظم * بو بیتدن بش بیت یوقروده کچدی * عالم * بوندن التی بیت یوقروده کچدی استحسان * بوزن استفعال گرچه فقها قیاس خفی یه استحسان دیدیلر لکن بومقامده مراد معنای لغویدر (نکته) بو بیتده لفظ حسانی ولفظ استحسانی جمعده سیاق جناس صنعت بدیعیه واردر نتکیم ناظم تحریرلرك اکثری اشعارنده عادتی بوطرز اوزره در مثلا طنانه نام قصیده سنده دیر (بیت) عجبی اقتباس نور ایدرسه انوری بندن * بخور افروز اولورسم مجمر طبعمله دورانه

* بری هم کعب بلاغت پیرا *

(هم) ادات عطف دیو واوات مرکبه ده کچدی (کعب) بوزن فلس اصحاب کرامدن برشاعر ذی شانك اسمیدرکه کعب بن زهیر دیو شهرتشعار برشاعر آتش زباندر حتی بانت سعاد قصیده سنی حضور رسول اللهده عن ظهر القلب انشا وانشاد ایلیوب تاکه (بیت) ان الرسول لسیف یستضاء به * مهند من سیوف الهند مسلول * بیورنجه قل من سیوف الله دیو نطق همایون بیوردی بودمده کعب تکرار ایدنجه مبارکلرئ ارقه سندن برده سین چقاروب کعبه الباس ایلدی اولوقتدنبرو ملوکدن ملوکه انتقال ایده رك کلوب انجامی التیوز اللی التی حدودنده خزینهٔ عباسیه ده لشکر هلاکو ضایع ایلدی فاماکه حالا دولت علیه مزده اولان خرقهٔ شریفه بشقه سیدر * بلاغت پیرا * وصف ترکیبیدر بلاغت طوناديجی معناسنه زیرا بلاغت آنفا کچدی * پیرا * قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان پیراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* کعب بین الفصحانك اعلا *

(کعب) عربیدر طوپق معناسنه ده کلور بوتقدیرجه بو مقامده ایهام مرشح دخی واردر * بین * معروف (فصحا) آنفا کچدی (اعلا) اسم تفضیل عربیدر آخرنده کی الف قافیه یه رعایت ایچون اوله یاخود فوائد مقدمه ده کچن تفصیله مبنی اوله

* جمله سنی اهل حدیث و تفسیر *

* جمله * ایکنجی بنده کچدی * اهل * آنفا کچدی * حدیث * کلام رسولدر سنت وخبر واثر ایله فرقلری اصول فقهده واصول حدیثده مشروحدر (تفسیر) نقدرکه لغتده تبیین وتشریح معناسنه ایسه ده قرآن عظیم الشانك معناسنی بیانده حقیقت عرفیه اولمشدر

* علم وعرفانله بی مثل ونظیر *

(علم) کونا کون تعریفله معرفدر تفصیلی علم کلامده مشروحدر * عرفان * علم ایله مترادف دیو ابن سینا شفاسنده اشعار ایدر فاما که کاهی طتوز جهتدن بینلرنده فرق ایدرلر اولا علم ادراك مرکبات معناسنه عرفان ادراك بسائط معناسنه ثانیا علم ادراك کلیات عرفان ادراك جزئیات ثالثا علم تصدیق عرفان تصوررابعا عرفان بعد الجهل اولان ادراك خامسا عرفان میانه لرینه عدم توسط ایدن ایکی ادراکك اخیرینه دیرلر ایشته بو رابع ایله خامسنده اولان قیدلر علمده معتبردکلدر همان بو اجلدن حق تعالی یه عالم دینور عارف دینمز سادس علم طریقی صعب اولان عرفان طریقی سهل اولان سابعا علم کندنده اختلافی چوق اولان عرفان اختلافی آز اولان ثامنا علم دلیل لمی ایله حاصل اولان عرفان دلیل انی ایله حاصل اولان تاسعا عرفان طریق ریاضت ایله علی سبیل المشاهده اوله علمده بو قید یوقدر همان بو اجلدن ارباب ریاضته عارفین دینور * بی * ادات نفی دیو ادوات مرکبه ده کچدی (مثل * ونظیر * معروفلردر

* او مرم کیم اولیجق روز جزا *

(روز جزا) بمعنی یوم الجزا یعنی یوم قیامت چونکه روز کون دیو ایکنجی قطعه نك

بیت سابعنده کلور * جزا * معروف * اوله لر وهبی ءزاره شفعا *

وهبی * ناظم تحریر مخلصیدر اسم شریفی محمد بن راشد بن محمد افندیکه مومی الیهه جد اولان محمد افندی اشباه ونظائرك فن اولنی شرح واسمنی توفیق الاله فی شرح الاشباه دیو وضع ایتمشلردر رحمدنی زماننده مفتیء مدینهٔ مرعش ایدی مرحوم ساجقلی زاده ایله همجوار وهمعصر ایدی حالا نسبلرنده مدینهٔ مرعشده مفتی اولور ذاتلر واردر فاماکه ناظم تحریرك نقدرکه مولدی مرعش ایسه ده آستانهٔ علیهٔ عثمانیه ده توطن ایلدی حالا حیاتده در اطال الله تعالی عمره اعوذ بالله (وما تدری نفس بأی ارض تموت) منطوقنجه مرقد سعادتلرینی حق تعالی بیلور * زار * اکلیجی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور ناظم تحریر

کندوسنی زارایله توصیف ایتدی بو خسه مخلصده داخل دکلدر * شفعا * جمع شفیعدر (نکته) ناظم نحریرك کندولر بنه وهبی دیو تسمیه سنده شویله بیوررلرکه بلاد عثمانیه قضاتندن قاضی حلب الشهبا اعنی به اشعر الشعرا اهمرتبهٔ کوکب شعرا وهبی افندی حلب قاضیسی ایکن ناظم نحریرك پدری راشد افندی کتخداسی ونائبی ایمش بو اثناده مشارالیه وهبی افندینك بر مخدوملری وارایمش بقضاء الله تعالی وفات ایتمش بو هنکامده بعنایة الله تعالی ناظم نحریرك پیام ولادتلری رسیدهٔ سمع وهبی اولنجه وهبی افندی بیوردیلرکه راشد افندی بنم برازوقت دخی مخلصم زمانه ده پایدار اولسون اوغلونك اسمنی بنم مخلصمله بنام ایله دیو التماسلرینه بناء وهبی تخلص اولنمش دیو بیوررلر

* بعد ذا بسط مقال ایلیه لم *

عادت مصنفین بعد الخطبه (امابعد) دیو وصل خطاب ایلدکلری کبی ناظم نحریر دخی بعد ذا دیو بیوردی چونکه * بعد ذا * بوندنصکره معناسنه فی الاصل عربیدر بعدصکره معناسنه ذا اسم اشارت عربیدر (بسط مقال) ترکیب اضافی عربیدر سوزدوشه مك معناسنه

* سبب نظمی ندرسویلیه لم *

معنیٔ سبب * و * نظم * آنفا کچدی *

* چونکه بوعبد ضعیف احقر *

چونکه * ادات علت دیو ادوات مرکبه ده کچدی * عبد * یعنی * بنده یعنی قول * ضعیف * معروف * احقر * اسم تفضیل عربیدر

* ایتدی ایرانه سفارتله سفر *

ایران عجم دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کورو (سفارت) بوزن زهادت ایلچیلك معناسنه عربیدر * سفر * معروف چونکه ناظم نحریر دولت علیهٔ عثمانیه طرفندن بیك بوز طقسان حدودنده عنوان واحتشامله شاه ایران کریم خان طرفنه ایلچی اولوب کتمشدر تنکیم طنانه نام قصیده سنی اول زمان انشاد ایلمشدر

* ایلیوب دورروان وصفهان *

(دور) لغتده دوران وجولان معناسنه اصطلاحده تسلسل کبی برامر محالهدیرلر لکن بومقامده مقصود لغویسیدر * روان * اقلیم ایرانده سکسان بدی درجه طول واوتوزدرجه عرضده چقورسغد دیدکلری اولکه نك قاعده سی وتختکاهیدر

طقوز بوز طقسان برده فرهاد پاشا آلوب عسکر قومشیدی بعده بیك اون درتده شاه آلوب عسکر قومشیدی بعده بیك اون درتده شاه عباس بدی آی محاصره ایله آلوب اون بیل صکره محمد پاشا محاصره ایتدی لکن فتح میسر اولمدی بعده بیك قرق بشده سلطان مراد خان واروب بدی کونده آلمشیدی دونوب کلدکده شاه صفی کیرو استرداد ایتدی حالا سرخ سر بدنده بر محصول دار مملکتدر بوندن بشقه روانك بش معناسی دخی واردر قطعهٔ رابعه نك بیت خامسی متن وشرحنده کلور

* صفهان * صادك کسریله در اصلی همزه نك کسریله اصفهان ایدی سکسان بش درجه طول واوتوز اوج بچق درجه عرضده الحق طاغلر اراسنده آب وهواسی خوب وحشرات موذیه سی اقل ومیوه سی وغداسی رخیص برشهر عظیم وبندر قدیم که قدیم الایامدنبرو تختگاه ایراندر اکا اهالیٔ ایران میانه لرنده اصفهان نصف جهان دیو تعبیر ایدرلر تشکیم ناظم نحریر طنانه نام قصیده سنده بیورر (بیت) ستانبول جملهٔ عالمدن عبارت بشقه عالمدر * عجم نصف جهان تعبیر ایدرکرچه صفاهانه * وفی الاصل اکاسره پادشاهلرینك عسکرینك مجمعی ایدی بو اجلدن اسپاهان دیرلردی صکره تعریب اولنوب قاعدهٔ تعریب اوزره باء فارسیه فایه وسین صاده ابدال اولنوب اصفهان دیدیلر چونکه اسپاه بمعنی عسکر تشکیم محققی سپاه لشکر دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور همدخی اصفهان مثللو کلمه نك نظم ونثرده همزه سی حذف اولنوردیو فوائد مقدمه ده کچدی

* چوق مقاماتنی قلدم سیران *

* مقامات جمع مقامدر * سیران * بمعنی تماشا

* تا نهاوند وعراقه کتدم *

(نهاوند) نون اولانك فتحیله اقلیم ایرانده سکسان اوج بچق درجه طول واوتوز بش بچق درجه عرضده هواسی خوب صویی کوه الوندن کلور بر پشته اوزره واقع برشهر وسطدر که حضرت عمر رضی الله عنه زماننده یا ساریة الجبل الجبل وقعه سی بونده اولمشدر اسحاق زنجانی (بیت) عمر یا ساریه دیو بیوردی * مدینه دن نهاونده طیوردی * نهایة الادب صاحبی بونده بر حجر یازرکه غائب وآبق وسارق حالنی بلمك مراد ایدن واروب آلتنده اویورحال نه ایسه رؤیاسنده کورر همدخی مختصر معجم صاحبی بو نهاونده قصب الذریره اولور طشره چقمدقجه رایحه ویرمزنه زمانکه نهاوند عقبه سنی کچدکده قوقغه باشلردیو یازر بعضیلر نهاوند نوح آوند معربی دیدیلر * عراق * عینك کسریله لغتده کثیر الشجر معناسنه امابالنقل

بغداداولمكه سنه علم اولمشدرو بالمجاوره ايراندن اولمكه مزبوره يه متصل محللره دخی عراق ديرلرحتی عراق عرب وعراق عجم ديوفرق ايدرلر بعضيلر عراق بومعناده معرب ايران ديديلر

* هب اصول ايله تماشا ايتدم *

* اصول * اصلك جمعيدر اصل لغتده ما يبتنی عليه الشیء معناسنه اصطلاحده التی معنايه اطلاق اولنور اول بمعنی راجح ثانی بمعنی حقيقت مقابلی مجاز ثالث مستصحب نتكيم تعارض الاصل والطاری ديرلر رابع بمعنی دليل نتكيم الاصل فی المسئلة الكتاب والسنة ديرلر خامس بمعنی قاعدهٔ كليه نتكيم لنا اصل ديرلر سادس علم موسقيده اون ايكی مقامك هربرينه اصل ديرلر ايشته مفرد اولەرق بو معنالرده مستعملدرهمدخی بو معنالرده جمعی اصول كلور فاما كه جمع اولەرق علم اصول فقهه اصول وعلم اصول حديثه اصول وعلم موسقی يه اصول وعلم كلامه اصول ديرلر حاصلی بودرت علمه بشقه بشقه وضعله اصول علم اولمشدر لكن بو مقامده مراد معنای لغو يسيدر فلا تغفل * تماشا * معروف شاعر (بيت) شود كروصالت بيكشب ندانم * تماشا كنم می خورم راز كويم (نكته) بو ايكی بيتده اواخر ديباجه ده وعد بيوردیغی اوزره مراعات نظير صنعتی انواعندن ايهام تناسب نوعی واردرچونكه اصفهان ونهاوند وعراق هربرلری علم موسقيدن برمقامك اسميدرهمدخی مقامات واصول جمع صيغه سی اوزره علم موسقينك اسميدر انوری (بيت) غزلكهای خودهمی خواندند * درنهاوند وراهوی وعراق * قالديكه مراعات نظيرك تعريفی اواخر ديباجه ده كلور

* عزم ايدوب تابديار شيراز *

* عزم * معروف * تابديار * بونده لفظ تا بمعنی الی ديار اولندەكی باء موحده انی مؤكد ديوادوات بسيطه ده كچدی * ديار * معروف * شيراز * سكسان سكز بچق درجه طول واوتوز اوچ درجه عرضده پای تخت فارس برشهر عظيم و بندر قديمدركه مقدما غايت معمور ايدی صكره خراب اولمش لكن ناظم تحريرك سفارتله كتديكی اثناده شاه نوظهور زند كريم خان برمقدار تعمير اتمش ايمش (تمهيد بوشهر ازقديم الايام نيجه فحول فضلانك مسقط رأسی ومأنس نفسی وخوابكاه سعادتی وتربه كاه ملاحتی اولوب ناظم تحريردخی همجنسی اولديغی حسبيله حافظ

شیرازی بی تخصیص بالذکر ایدوب بیورر

* خواجه حافظ ایله اولدم همراز *

زیرا خواجه حافظ مولد او مدفنا شیرازیدر تکمیل او اخر اصطلاحده شیرازده مدفوندر دیو تصریح ایدر * خواجه * بومقامده استاد معناسنه در تکمیل خواجه استاد دیو سکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کلورچونکه عادت ارباب ادب شعراء سالفه وادباء سابقه نك ذکرلرنده برای تعظیم هرشاعر ادیبك اسمنه برمشعر تعظیم کلمه ضم ایدرلر کانه اول کلمه اسمنك برجزئی اولور مثلا حکیم فردوسی واستاد لطیفی ومولانا جامی وخواجه حافظ کبی (همراز) یعنی سرداش شاعر (بیت) دوهمدبالك طبع بو دست دمساز * بیلك دیکر همه احوال همراز *

* شعراسی ایله صحبت ایده رك *

* شعرا * جمع شاعردر * صحبت * الفت معناسنه در

* شعر وانشار وشندن کیده رك *

* شعر * بیانی بیت ثالث عشر شرحنده کچدی * انشا * عن ظهر القلب کلمات منتظمهٔ مصطلحه سویلمك معناسنه ذاتنده اخرنده همزه ایله افعال بابنك مصدریدر بو مثللو آخرده واقع اولان همزه یی ارباب انشا واصحاب شعر اکثری حذف ایدرلر مکر برشیئه مضاف اوله فاحفظ فانه ینفعك کثیرا * روش * رانك فتحیله یعنی عادت وآیین همدخی رفتن امر حاضرینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله بوریش معناسنه اسم مصدردر

* کشف وحل اتمشیدم نیجه لغات *

* کشف * وحل * معروفلردر * لغات * بیانی بیت تاسع شرحنده کچدی

* وارایمش بزده نیکر چوق غلطات *

بتکمیل قرق بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کی کیش لفظنده بیوردیغی کبی غلطات جمع غلطدر

* فارسی انلره مخصوص زبان *

کانه ماقبلنك علمیدر * فارسی * مملکت فارسیه دیمکدر آخرنده کی یاء تحتیه یاء نسبتدر فرهنك شعورده سکون را ایله مضبوطدرکه فارس معرب پارسدرکه پارس بن ناسور بن سام بن نوح اسمیله تسمیه اولندیغی منقولدر بواقلیم فارسك مدحنده حمد الله ایدر اهل فارس حقنده رسول اکبر یا علیه افضل التحایا حضرتلری (ان الله اختار من بین خلقه من العرب قریشا ومن العجم فارسا) بیورمشدر ومعجم البلدانده (ابعد الناس الی الاسلام الروم ولو کان الاسلام معلقا

بالثريا لتناوله فارس) حدينى دخى مرو يدركادلك كه حدودى وشهرلرى وعروضى واطوالى وسائر احوالى كتب جغرافياده مسطوردر قاعدهٔ بلادى شيراز واصفهاندر * مخصوص * معلوم * زبان * ديل ديو يكرمى بدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كاورلكن بو مقامده لغتدرا ولمقامده جارحه درفاحفظ

* اصطلاحاتى دخى بى پايان *

(اصطلاحات) مثنوى عنوانى شرحنده مشبعا بيانى كاور * بى * ادات نفى ديو ادوات مركبه ده كچدى * پايان * صوك ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت عاشرنده

كاور * بشقه درنيجه لغتلرده ما كل * لغت * و * ما كل * معروفلردر

* غيرى كونه اولنوراستعمال *

يعنى اصطلاحاتك لغتده ما كلى بشقه استعمالده ما كلى بشقه تسكيم ناظم تحرير آخر تحفه ده برطويل الذيل مثنو يده بو قبيلدن اولان اصطلاحاتى جمع وترتيب ايلدى فانتظر بوتقديرجه بوبيت بيت اولك علتى اولدى فافهم

* فارس اقليمنه دوشمش شيراز *

فارس * آنفا كچدى * اقليم * اهل جغرافيا قتنده ربع مسكونى يدى قسمه تقسيم ايدرلركه خط استوايه متوازى اولديغى حالده ايشته انك هر قسمنه اقليم حقيقى ديرلر فاماكه هر مملكتى دخى براقليم اعتبار ايتمشلر بلكه هر مملكتك قسملرينه اقليم اطلاق ايتمشلرايشته بو اقليمه اقليم اعتبارى واقليم حكمى واقليم مجازى ديرلر بهرحال بو مقامده مراد ثانيدر * شيراز * آنفا كچدى

اكا منسوب اوزبان ممتاز

يعنى شيراز قاعدهٔ فارس اولديغى حسبيله لسان فرسه لسان شيرازى ديرلر تسكيم نسبتده قاعده دخى بويله درچونكه * منسوب * وزبان * وممتاز * معروفلردر

* اصفهانيلرك الفاظى درى *

* اصفهان * آنفا كچدى * الفاظ * جمع لفظدر * درى * دالك فتحى وراء ممدوده نك كسريله السنهٔ فارسيه دن برنوعدرچونكه لسان عرب يدى نوع اوزره اولديغى كبى لسان فارسينكده انواعى واردرلكن بونك انواعى بشدرايچندن برينه درى ديرلركه اصفهانيلرك لسانيدر تسكيم رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرى (لسان اهل الجنة العربية والفارسية الدرية) بيورمشدرفاماكه درى ديو نيچون تعبير اولندى ايشته انده برقاچ روايت واردر اول كمال پاشازاده مرحوم نقل ايدركه عجم پادشاهلرينك مشهورى بهرام كور بن اردشير زماننده

تنبیه بیورمشکه بنم قپومده فارسینڭ افصحی سو یلنسون ودفترخانه‌مده فرامین و بروات ومکاتیب بالجمله ابلغ فارسی اوزره تحریر اولنسون دیوا کابناء فارسینڭ افصحنه دری دیدیلر فی الاصل قپویه منسوب معناسنه ثانی محمد هندوشاه نخجوانی صحاحده روایت ایدرکه عجم پادشاهلرندن بهمن بن اسفندیار زماننده اطراف عالمدن خلق کاوب قپوسنده جمع اولدیلر امابرلرینڭ لساننی فهم ایلزلردی فارسیدن کونا کون لغت سویلرلردی چونکه هرولایتڭ مخصوص لغتی واردی انجامی بهمن امرایتدی علماسی زبان فارسینڭ اصحنی ترتیب ووضع ایدوب دری دیو تسمیه ایتدیلر یعنی قپولسانی دیمڭ اولور ثالث اقنوم عجم صاحبی شو یله روایت ایدرکه شیرازناحیه سنده برطائفه واردرکه قونارو کوچر فصیح و بلیغ فارسی سو یلرلروانلرڭ اولدقلری مکانه دری تعبیرایدرلرانڭچون دری دیدیلر کذا فی المحمودی رابع شرف الدین یزدینڭ مشهور بوسه معناسندن که (بیت) زلعل یارخواهم ضدشرقی * بتازی ودری وقلب وتصحیف * فهم اولنورکه تازی عربی اولنجه دری مطلق فارسی اوله فافهم بوندن بشقه تفصیلات دخی واردرکه فرهنڭ شعوریده مسطوردر بو تفصیل معلوم اولدیسه ناظم تحریرڭ بولفظ دری حل وکشف ایلدیکی الفاظدن اولدی یعنی تصحیحنه کوره اصح اولان مبناسی نه کونه ایسه دری حالا اصفهانیلرلغتی ایمش فقیرشو یله فهم ایدرمکه دولت صفو یه اصفهانده نشأت ایتدکدنصکره زبانلری دری اولمش اوله زیرا تبدیل زمان وتبدیل مکان ایله تبدیل اخلاق وتبدیل عادات وتبدیل لسان برمسئلهٔ مشهورهٔ مسلمه‌در

* پهلو ینڭ دخی شیرازیری *

* پهلوی * باء فارسیه نڭ فتحی وهانڭ سکونی ولامڭ وواو ممدوده نڭ کسرلر یله پهلوه منسوب معناسنه آخرنده‌کی یاء تحتیه نسبت ایچوندر بو تقدیرجه بو دخی ناظم تحریرڭ کشف وحل ایلدیکی الفاظدن ایمش کانه پهلوی شیرازڭ ونواحیسنڭ اسمی ولسانلری دیو تصحیح ایتمش اوله لکن معجم البلدان نام کتابده پهلو نواحی اصفهان اولدیغی مسطوردر همدخی حمزهٔ اصفهانی کتاب التنبیهده تصریح ایلدیکی عبارت بعینه بودراعلم ان الفرس قدیما یجری علی خمسة السنة وهی ١ الفهلویة ٢ والدریة ٣ والفارسیة ٤ والخوزیة ٥ والشیرازیة والفارسیة قدتطلق علی مایعم الکل والفهلویة منسوبة الی فهلو وهواسم یقع علی خمسة بلدان ١ اصفهان ٢ دری ٣ همدان ٤ نهاوند ٥ آذربیجان انتهی

فهلو

فهلو معرب پهلودر حوزبه دیدیکی خراسان وتبریز مملکتلریدر لکن ناظم تحریر بویله تصحیح ایتمش فالله اعلم بحقیقة الحال * شیراز * آنفا کچدی

* چون او اقلیمی ایدوب کشت وگذار *

* چون * ادات تعلیل دیو ادوات مرکبه ده کچدی * اقلیم * آنفا کچدی * کشت وگذار * سیر وسیاحتنده حقیقت عرفیه در چونکه کشت صیغهٔ ماضی اوزره اسم مصدردر مصدری کشتن دونمک دیو قطعهٔ رابعه نک بیت سادسنده کلور * گذار * کاف فارسیه نک ضمی وذال ممدوده نک فتحی ورا ایله گذاشتن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر کچمک وکچمک معناسنه

* چوق زمان ایتمشیدم مکث وقرار *

(زمان) وقت معناسنه لکن حکما درت قول اوزره اختلاف ایتدیلر اول بمعنی فلک اطلس ثانی بمعنی حرکهٔ فلک اطلس ثالث بمعنی مقدار فلک اطلس رابع بمعنی مجرد موجود فاما که متکلمین وجودنی انکار ایدوب همان متجدد یقدر به متجدد آخر دیو تعریف وامر اعتباری دیو جزم وتصریح ایتدیلر فافهم * مکث * وقرار * معلوملردر

* عبث اولمایه دیو بو سفرم * عبث * بمعنی بیهوده * سفر * معلوم

* قالمق امیدی ایله برانرم *

* امید * همزه نک ضمی ومیم ممدوده نک تخفیفی وتشدیدیله بمعنی رجا وتوقع جامی (بیت) الهی غنچهٔ امید بکشای * کلی از روضهٔ جاوید بنمای * اثر * معروف

* دائما خاطره ایلردی خطور * خاطر * وخطور * معروفلردر

* که ایدم سعی بلیغ وموفور * لفظلری معروفدر

* یازه یم بر لغت منظومه *

* لغت * بیانی بیت تاسع شرحنده کچدی * منظومه * نظمدن مأخوذ بیانی بیت ثالث عشر شرحنده کچدی * یادکارم اوله هر مخدومه *

* یادکار * یاء تحتیهٔ ممدوده نک فتحی ودالک فی الاصل سکونی وضرورتده کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نک فتحی ورا ایله بمعنی تحفه واطروفه شانی (بیت) کشته دستم شاخ کل از بسکه دارد داغها * یادکار باغ نومیدیست بر سر میزنم (مخدوم) لغویسی معلوم لکن بزم دولت علیه مزلک کبارزاده لرنده حقیقت عرفیه اولمشدر فاما که ناظم نحریر نقدرکه کبار دولتدن ایسه ده هضما لنفسه واستحقارا لذاته کانه کباردن دکل صورتلو بیورر

* اوغو یه هم ولد آکاهم *

زیرا * هم * ادات عطفدر مغایرت اقتضا ایدر * ولد * معروف * آکاه خبیر دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور

* عمرمك حاصلی لطف اللهم *

ولد منیفلرینك نام لطیفی لطف اللهدر چونکه حدیث شریفده (ان احب اسمائکم الی الله عبدالله وعبدالرحمن) وارد اولمشدر حتی بو تحفه دخی کره خیریه نابی بدلی لطفیه نامیله بنام بر یادکار ملاحتشعار دخی تنظیم و ترتیب ایلمشدر فلله دره

* لیك نابود ایدی قدری هنرك *

* لیك * لامك بین الفتح والکسر اماله سی و یاء تحتیه نك سکونی و کاف ایله ادات استدراکدر لکن لفظندن مخففدر کاهی آخرندن کافی حذف ایدوب اولنه بر واو مفتوحه ادخال ایدوب ولی دخی دیرلر (نابود) یوق دیو التنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور * قدر * معروف * هنر * معرفت دیو اونیدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور

* یوغیدی قیمتی دروکهرك *

(قیمت) معروفدر (در) اینجو دیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده کلور لکن بو مقامده رانك تشدیدی لازمدر * کهر * بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی

* یکعیار اولمشیدی آهن وزر *

* یکعیار * برعیارلو معناسنه چونکه * یك * بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * عیار * معروف * آهن * دمر دیو * زر * آلتون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور

* ناسره قالمشیدی نقد هنر *

* ناسره * قلب اقچه دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور * نقد * معروف (هنر) آنفا کچدی (نکته) بو مصراعده نقد ایله هنر میاننده واو اولمزسه هنر استعارهٔ مکنیه نقد استعارهٔ تخییلیه و ناسره ترشیح نقد و تجرید هنر اولور اما که واو اولورسه نقد هنر استعارهٔ مصرحه اولور فافهم

* خس و خار ایله برابر ایدی کل *

* خس و خار * چور چوب دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * * کل * بیانی قطعهٔ رابعه نك عنوانی شرحنده کلور

* اباق آلتنده یاتردی سنبل *

بو بیتده شاعرك (بختمزدن بویله هنکام ملام انجامده * ازدیاد فضل و عرفان موجب تحقیر اولور * مضمونه اشارت وارکه اول زمانده زیادهٔ کمال زیادهٔ حقارته وسیله اولدی

چونكه كل خس وخار ايله برابر اولمغله طوقنسه آياق رنجيده اولور فاما كه سنبل زير اقدام عوام اولمده بر محذور يوقدر بو وجهى كانه سنبل كلدن اشرف وافضل اولديغى حسبيله درز ير اسنبل كلدن اوّل رسيده اولور بر معروف ومقبول لطيف رايحه لو شكوفه دركه انواع والوانى اولور مانى ومورو بياض وقزلق غايت بى نظير اولور دانه سى ايرى وبر صابده يوز يكرمى دانه يه دك كورلمشدر حتى پاى تخت مملكتمز وقاعدهٔ بلادمز مدينهٔ مرعشك پشتيبانى اولان جبل آخور سنبللرندن كلمهٔ توحيد وكلمهٔ حوقله نقش فطريله منقوش اولديغى بى نهايه اهل بصيرتدن رسيدهٔ سمع فقير اولمشدر ايشته بو جهتدن دخى سنبل كل اوزره تقديم وتفضيل اولنور وشو جهتدن دخى ترجيح اولنور كه شيخ الشعرا حضرت باقى عليه رحمة الباقيدنصكره كلان شاعرلر براى اقتداء باقى عصرا بعد عصر برر طويل الذيل سنبل قصيده سى نظم ايتمكى واجبهٔ ذمت وخاتمهٔ حالت بيلمريله ناظم تحرير دخى عصرينك شعراسيله سنبللشدكده سنبل ناظم سنابل سائردن بهتر وخوبتر اولدى غالبا بونه سنبل زاده لكنك حكميدر همدخى بو بيتده ناظم تحريرك سنبل زاده اولديغنه ايهام حسن دخى واردر بوندن بشقه سنبل برداورنك دخى اسميدر كه انواعى واحكامى كتب طبده وكتب لغتده مشروحدر

كلشن غمده ايدوب ناله وزار

كلشن كلبى چوق يردبو قطعهٔ رابعه نك بيت ثالثنده كلور *غم* معلوم *ناله* جغرمق وآه چكمك ديو اون التنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور *زار* اكلبجى ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور

پيروزاغ سيه ايدى هزار

پيرو بمعنى تابع تركيم پيشرو بمعنى متبوع اولديغى كبى ايكيسيده اصلنده وصف تركيبلردر آردده كيديجى واوكده كيديجى معنالرينه چونكه *پى* آرد ديو فرق سكزنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده پيش اوك ديو اوتوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور *رو* وصف تركيبى اولديغى حالده قطعهٔ سادسه نك بيت رابعنده كلور *زاغ* قارغه ديو اوتوزسكزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور *سيه* قاره ديو قرق برنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور *هزار* بلبل ديو قرق بشنجى قطعه نك بيت خامس عشرى شرحنده كلور

كهرين آكوستره مزدى استاد

* كهر * بيانى بيت عاشر شرحنده كچدى * استاد * خواجه ديواونالتنجى قطعه نك بيت اخيرنده كاور

* بوغبدى قدرنى اكارنقاد *

قدر * معروف * نقاد * تشديد ايله بوزن فعال نقددن مأخوذدر

* بوسببدن دل ناشادوحزين *

سبب * بيانى بيت عاشر شرحنده كچدى * دل * كوكل ديواونيدنجى قطعه نك * بيت ثالثنده كاور * ناشاد * محزون ديواونالتنجى قطعه نك بيت اولنده كاور * * حزين * بمعنى محزون عربيدر

* كنج محنتده ايدوب آه وآنين *

* كنج * كوشه ديواوناوچنجى قطعه نك بيت اولنده كاور * محنت * معروف * آه * فغان ايتمك ديوقرق دردنجى قطعه نك بيت تاسعنده كاور * انين * بوزن طنين بمعنى اكمك كوراصلنده عربيدر

* بى مجال اولمشيدى كفتاره *

(بى) ادات نفى ديوادوات مركبه ده كچدى * مجال * معروف * كفتار * سوزديو قطعهٔ ثانيه نك بيت ثانيسى شرحنده كاور

* صانكه ابكم ايدى اول بيچاره *

* ابكم * بوزن افعل بمعنى لال كماسبق * بيچاره * نصيبى اولميان ديواونيدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كاور

* ناكهان لطف خداوندجليل *

* ناكهان * آنسز ديواللى برنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كاور * لطف * معلوم * خداوند * رب ديوقرق طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * جليل * حق تعالينك اسم شريفيدر فارسيده بزركوار معناسنه نتكيم اسماء حسنى تعدادنده كلور

* قيلدى احوال جهانى تحويل *

* احوال * جمع حالدر * جهان * بمعنى دنيانتكيم جهان كيتى ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور * تحويل * تفعيل وزننده مصدردر

* ويردى دنيايه عجب حسن نظام *

الفاظلرى معروفه در

* اهل دل زمرهسى مسروروبكام *

بكام * مرادينه ايرن ديوقرق اوچنجى قطعه نك بيت تاسعنده كاور باقى لفظلر ماسبقدن معلومدر

* بولدى قدر بن بنه كالاى هنر *

* قدر * معروف * کالا * قاش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور * هنر معرفت دیو اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور

* اعتبار ایلدی نقاد قدر *

* اعتبار * معروف * نقاد * آنما کجدی * قدر * دالك فتحیله بمعنی قضا و تقدیر (تنبیه) نقاد قدردن مراد حضرت خلاق لم یزلدرنه قدرکه اسماء الله توقیفیه ایسه ده فاما که بطریق التوصیف تجویز ایلدیلر نتکیم قطعهٔ اولانك اوائلی شرحنده کلور

* یعنی بر آصف عالیشانی *

* یعنی * ادات تفسیردرنقدرکه علما یعنی خلاف ظاهری تفسیر وای لفظی ظاهری تفسیردر دیدیلر ایسه ده اکثریدر بنه احدهما آخرك محلنده استعمال اولنور * آصف * بوزن هاجر حضرت سلیمان علیه السلامك وزیری آصف بن برخیادرکه حقنده حق تعالی (قال الذی عنده علم من الکتاب انا آتیك به قبل ان یرتد الیك طرفك) بیوردی خضر بك بیت (وللولی کرامات کما نقلت * عن آصف وابی الدردا وسلمان) لنامقه الفقیر منظومهٔ آداب (ایضا) لهم وزراء کالملوك علوا * فکلهم کابن برخیا وسلیمان * لکن صکره عموما هر بروزیر صاحب تدبیره اطلاق اولنور اولدی ایکی معنایه ابو المعانی (بیت) کرسلیمان نیست اینجا مملکت خالی نبود * آصفی مانند آصف هست پیش شهریار * اینشته بو مقامده ایکیسیده ال ویررفافهم * عالیشانی * آخرنده یاء نسبت یاخود یاء زائدایله دراکر نسبت ایچون اولورسه مراد پادشاه ذیشان اولور یعنی پادشاه عالی شانه منسوب دیمك اولور واکر یاء زائده اولورسه وصف ترکیبی اولوب سیاه چشم قبیلندن اولور حاصلی صفت آصف اولور

* صفدر جم حشم دورانی *

* صفدر * بمعنی شجیع وبهادر ابو المعانی (بیت) شهسوار عرصه کاه وسرور لشکر شکن * پهلوان کیرودار وصفدر روز وغا * اصلنده وصف ترکیبیدر آلای یرتیجی دیمکدر چونکه صف آلای معناسنه دردالك فی الاصل کسری وتخفیفا فتحیله یرتمق معناسنه اولان دریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * جم حشم * جم حشملو معناسنه وصف ترکیبیدر سیاه چشم کبی چونکه جم اولا حضرت سلیمان علیه السلامه اطلاق اولنور ثانیا اسکندره وذو القرنینه اطلاق اولنور ثالثا جمشید شاهه اطلاق اولنور رابعا پادشاه ذی اقتداره اطلاق

اولنور دیو مثنوینك بیت ثالث عشری شرحنده کاور * حشم * ودورانی * معروفلردر

* زیور صدر وزارت ایتدی *

* زیور * زینت دیو قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کاور باقی لفظلر معلومدر

* مسندآرای صدارت ایتدی *

* مسند آرای * وصف ترکیبیدر مسند بزه یجی معناسنه زیرا مسند معروف (آرای) قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان آراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * صدارت * معروف

* دولته ذاتی ایله کلدی شرف *

* دولت * معنای لغویسی معلوم فاما که عرفیسی آخر کسنه یه اتباعسز مستقلا ادنی مرتبه بر نسلدن ایکی شخص پیدر پی اقالیم عرفیه دن براقلیم ضبط ایده لر ایشته بونلره ارکان سلطنتلریله معا مجموعنه دولت دیرلر بوتقدیرجه بیك یوز قرق تاریخنده بغداد والیسی احمد پاشا مرحوم ایله معاصر اولوب شاه ایران اولان طهماسب خانه دولت دینمز چونکه فقط کندو شاه اولدی اول وآخری بوقدر فاما که اول تاریخدن اقدمجه ده کچن میرویس زاده لره دولت اطلاق اولنور چونکه انلر نسل واحددن اوچ نفر کسنه در * ذات * و * شرف * معلوملردر

کورمش مثلنی امجاد سلف

* مثل * معروف * امجاد * جمع مجید تسکیم اشراف جمع شریف اولدیغی کبی * سلف * ضد خلفدر ایکسیده امور اضافیه دندر متقدمین ومتأخرین کبی

* مخلص پاکی کبی خلقی حمید *

* مخلص * لغتده اسم مکان یاخود مصدر میمیدر فاما که عرفده فی الاصل غزلك یاخود نعتك یاخود قطعه نك یاخود قصیده نك اول بیتنه مطلع دیدکلری کبی آخر بیتنه مخلص دیوب اکثری شعرا بیت مخلصده لقبلرین ذکر ایتدکلری ایچون لقبلرینه دخی مجازا مخلص دیدیلر * پاك * قطعهٔ اولینك بیت حادی عشرنده * کاور * خلق * وحمید * معروفدر (تنبیه) بو مصراعده وزیر ممدوحك مخلصی حمدی یاخود حمید اولدیغنه اشارت وتلمیح واردر

* نجم مسعودی کبی ذاتی سعید *

* نجم * بو مقامده ستاره واختر یاخود بمعنی بخت وطالع * مسعود * اسم مفعول عربیدر * ذات * معروفدر * شریف * بوزن فعیل

یعنی

* یعنی همنام خلیل الرحمن *

(یعنی) بیانی آنفا کچدی * همنام * ادتاش معناسنه یعنی ایکی آدمك آدلری براوله
هر برلرینه همنام دیرلر چونکه هم بمعنی مع دیو ادوات مرکبه ده کچدی نام آددیو
فرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور * خلیل الرحمن * حق تعالینك دوستی
معناسنه ایدی حضرت ابراهیم علیه السلامك لقب شریفلری اولدی نتکیم
حق تعالی (واتخذ الله ابراهیم خلیلا) بیوردی (تنبیه) بو مصراعده دخی وزیر
مشار الیهك اسم شریفلری اولدیغی اعلام واردر

* که اودر مظهر عدل واحسان *

* مظهر * معلوم * عدل * ضد جور * احسان * لغویسی معلومدر شرعیسی
حدیث شریفده (الاحسان ان تعبد الله کانك تراه فان لم تکن تراه فانه یراك)
وارد اولمشدر کانه بونده عابد مظهر اسماء حسنی اولدیغنه اشارت واردر بوندن
بشقه (الاسماء تنزل من السماء) کلامنه رمز دخی واردر

* قیلدی خاصیت اسمی تأثیر *

الفاظلری معلومدر کانه بو مضمونه وجه ندر دیو سؤاله استینافله بیورر

* نعمتی ایلدی بو عالمی سیر *

* نعمت وعالم * معروفلردر * سیر * طوق دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کلور

* اسمی مخلصله اودر صد درصد *

* اسم * ومخلص * معروفلردر * صد درصد * یوز کره یوز معناسنه در یاخود
یوز ایچنده یوز معناسنه در چونکه در ایکی صد بیننده در صد یوز دیو اون
طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور (در) ادات ظرف دیو ادوات مرکبه ده کچدی
لکن عربیده فی کبی ظرفده عرف اولمشدر حل معنا اوچ درلو ممکندر (اول) صد در
صد یعنی مائة فی مائة بر وفقدر که خاصه سنه نهایت یوقدر ایشته وزیر مشار الیهك
فقط اسمیله مخلصی دولت علیه ده مائة فی مائة وفقی کبی خواص کثیره یی جامعدر
وارایمدی ذات وصفاتنده اولان حیثیات ومزایایی فکر وقیاس ایله دیمك اوله
(تنبیه) نفحهٔ مسکیه ده یازر که ابتدا علم وفقده تکلم ایدن ابراهیم علیه السلام ایدی
حتی حضرت علی رضی الله عنه مائة فی مائة وفقنی وضع ایدوب غزالرده آنك
برکاتنه بی نهایه ظفر یاب اولوردی ایشته ابتدا اسجاغه وفق وضع ایدن حضرت
علی رضی الله تعالی عنهدر وعلم وفق زیاده سیله بیلوردی انتهی ودخی بعض
زائرجه ده بیان ایدرلر که قابیس حکیم برلوحه یه الهام الهیله مائة فی مائة وفقنی

جكدی بعده قرنا بعد قرن حكمالر برداهیهٔ دهیا زماننده اكامر اجعت ایدرلردی
وجوق خواصنی مشاهده ایدرلردی انتهی حاصلی وفق مذكورك بوقدر خواص
كثیره یی جامع اولدیغنك حكمتی چونكه مائة فی مائة وفقی اون بیك خانه یی مشتملدر
وهر برخانه ده عدد غیر مكرر موجود اولور همده نه مائة فی مائة بالدفعات مطوقات
عدیده یی جامعدر تشكیم علم وفقه آشنا اولان بیلور (وجه ثانی) یوز ایجنده یوز
معناسنه كه بعد الالف مائة ثانیه داخلنده اسم ایله مخلص اجتماع ایده دیمك اوله
چونكه صدر اعظم بیك یوز طقسان بدی حدودنده خلیل حمید ایدی پادشاه
دخی سلطان عبد الحمید ایدی تشكیم مصراع ثانیدن دخی فهم اولنور فانتظر (وجه
ثالث) فقیر شویله ظن ایدرمكه اسم ایله مخلص خلیل حمیددر مجموعك حسابی
اواخر دیباجه ده (اوقور ابجد كبی هر طفل ادیب) مصراعی شرحنده جمل اكبرك
نوع اولی اوزره بیك سكسان بردر لكن حرف تعریفك حسابده دخولی شرطیله در
چونكه القابه حرف تعریفك دخولی اكثری بلكه عادیدر ایشته بوكا مطابق صد
درصد حاصلی قاعدهٔ صریحه تركیده اون بیك عربیده عشرة آلاف دیمك اولور
بو صورتده عشرة آلاف دخی مصراع مزبورك شرحنده مذكور اولان جمل
كبیرك طرح اصلیسی اوزره بیك سكسان بر اولور * فتوافق الرمز والمرموز كمالا یخفی
مثل هذا علی اهل الرموز * ایشته ناظم نحریرك ملاحظه سنده بویله بر دقیق
معنی اولسه ده بعید دكل وعبد الله یزدینك بوسه معماسی قدر مناسبتدن خلوی
دخی بوقدر فلله دره فافهم

* بویله رمز ایتمش آنی اهل رصد *

اهل رصددن * مراد اهل بصیرت ومترصد دقایق اموردر حقیقت اهل رصد
دكلدر چونكه حالا دولت علیه مزك عمل نجومیسی زیج الوغ ایله در اصلا رصده
اعتبارلری یوقدر وا كر اهل زیج وارباب علم نجوم واصحاب جفر مراد اولنورسه
بودخی جائز اولورلكن واقعه مطابق اولمز تفطن فتح الله علیك

* هم اودر ناظم دین ودولت *

ناظم * نظمدن اسم فاعلدر بیانی بیت ثالث عشر شرحنده كجدی * دین * بیانی
قطعهٔ اولانك عنوانی شرحنده كاور * دولت * بیانی بو بیتدن بش بیت سابقده

كجدی

* بولدی وقتنده جهان امنیت *

الفاظی معروفه در سابقلردن * صاحب سیف وقلم اهل كرم *

بو اوچ صفت وزرایه كمال اندركالدر چونكه تنظیم دین ودولتده بونك اوچی شروط

* معدن دانش و بر جود وهم *

معدن * فصیحی کسر دال ایله در (دانش) علم دیو اون التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور * بر * طلو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * جود وهم * معروفلردر

* اولدی دورنده بکام وشادان *

* دور * معروف * بکام * مراد ینه ایرن دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور * شادان * یعنی مسرور وفرحناك

* زمرهٔ اهل دل ونکته وران *

اهل دل * معروف * نکته وران * جمع نکته ور بیان نکته قطعهٔ رابعه نك عنوانی شرحنده کلور * ور * ادات نسبت دیو ادوات مرکبه ده کچدی

* بو یله قدر هنرا ولدقده مزید *

قدر * معروف * هنر * معرفت دیو اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (مزید) زیاده دن اسم مفعول عربیدر

* کلدی بو بنده یه ده شوق جدید *

بنده * کوله دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور بو مقامده ناظم تحریر کندو نفسندن کنایه ایدر * شوق جدید * معروف

* ایلیوب یعنی بو نظمی انشا *

یعنی * ونظم * برقاچ * کره کچدی * انشا * یکرمی یدنجی بیتده کچدی

* خاك درکاهنه ایتدم اهدا *

خاك * طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور * درکاه * اکابر قپوسی ایشکی دیو اللی دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور * اهدا * معلوم

* که مخادیم کرام کهری *

که * ادات ربط وادات تعلیل دیو ادوات مرکبه ده کچدی * مخادیم * جمع مخدومدر بیانی اوتوز التنجی بیتك شرحنده کچدی * کرام * جمع کریمدر * کهری * یاء تحتیه ایله ادات نسبتدر کهرك بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی

* ایده لر کاهی احاله نظری *

(کاه) کاهیجه دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور * احاله * ونظر * معروفلردر

* اول شرفله بوله تحفه م شهرت *

* شرف * وشهرت * معروفلردر * تحفه * اکرچه هدیه معناسنه ایسه ده لکن

وجهی به اضافتله منظومه نك نام والاسی اولور تسلیم اواحر دیباجه ده کاور

* ایشدنلر ایده میل ورغبت *

(میل) ورغبت * معروفلردر (نکته) کانه بونده شیخ سعدی یه اتباع ایتدی تسلیم شیخ سعدی (بیت) زانکه که ترا بر من مسکین نظرست * آثارم از آفتاب مشهور ترست * بیوردیغی کبی * نه مخادیم مکارم پرور *

* نه * ترکیدر بو مقامده نعم وزهی معناسنه فعل مدحدر * مخادیم * آنفا کچدی * مکارم پرور * وصف ترکیبیدر چونکه (پرور) پاء فارسیه نك فتحیله پروریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* نه کرانمایه معلا کوهر *

(کرانمایه) سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر آغر اصللو وقیمتلو معناسنه چونکه کران آغردیو فرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کاور * مایه * اصل دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کاور

* نیرین فلك عزوشرف *

* نیرین * لغتده * نیرك * تثنیه سیدر لکن اصطلاح اهل هیئتده وعرف علماده مهر ومهك علم وضعیسی یاخود علم غالبیسیدر همان بو اجلدن فلکه اضافتله نون تثنیه ساقط اولمدی شوقدر که فلك عزوشرفدن مراد استعارۀ مکنیه طریقیله وزیر معدوحدر نیرین ندن مراد تخییل سیاقنده استعارۀ تحقیقیه سبیلی اوزره ایکی مخدوم مکرملریدر * مهرومه کبی ایکی خیرخلف *

(مهر) کونش دیو * مه * آی دیو قطعۀ خامسه نك بیت اولنده کاور * خلف * لامك فتحیله ایوده استعمال اولنور تسلیم خلف سکونیله کتوده استعمال اولندیغی کبی بو تقدیرجه خیرلفظی تأکید ایچون یاخود تنصیص ایچوندر

* قرة اعین روشن نظران *

اوچ مرتبه ترکیب اضافیدر ایدین نظرلولرك کوزلرینك ایدینی معناسنه چونکه کوز ایدینی السنۀ ثلثه ده فرح وسروردن کنایه در تسلیم حق تعالی اهل جنت حقنده (لهم من قرة اعین) بیورر * روشن نظران * نون اولانك سکونیله روشن نظرك جمعیدر روشن نظر سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر ایدین نظرلو معناسنه زیرا روشن ایدین دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور نظر بو مقامده نظر بصیرتده ال ویررونظر بصرده ال ویرر چونکه ثانی اولك اثریدر فافهم

* هر بری مردمك چشم جهان *

یعنی هر بردنیانك کوز بنك بیکی دیمکدر چونکه * مردمك * بیك دیو یکرمی
بدنجی قطعه نك بیت اولنده کاور آخرنده کی کاف ادات تصغیر در تشکیم ادوات
مرکبه ده کچدی * چشم * کوز دیو قطعهٔ مزبوره ده کاور * جهان * سابقده

دنیادیو کچدی * بریدر عارف بی مثل ونظیر *

الفاظی معروفه در * بر بنك مخلصی نوری منیر *

یعنی بر بنك مخلصی عارف بر بنك مخلصی نور بدر حالا ایکیسیده حیاتده درلر
(اطال الله عمرهما واسعدهما فی الدارین) بونده دخی ایهام تناسب صنعتی واردر

* بری خورشید جهان آرادر *

* خورشید * کونش دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کاور * جهان آرا * وصف
ترکیبیدر چونکه جهان بمعنی دنیا کما سبق * آرا * قرقنجی قطعه نك بیت
خامسنده کلان آراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* بریسی بدر فلکپیرادر *

* بدر * معروف * فلکپیرا * فلك بزه یجی معناسنه زیرا پیرا وصف ترکیبی اولدیغی
حالده دیباجه نك بیت تاسعنده کچدی

ایکیسی بیری برندن اعلا * اعلا * معلومدر

* نه صدفدن کهربی همتا *

* صدف * اینجو قابی دیو اوتوز طقوزنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کاور * کهر *
دیباجه نك بیت عاشرنده کچدی * بی همتا * براشی یوق دیو ایکنجی قطعه نك بیت
ثالثنده کاور * نه صدفدن طقوز فلك مراد اولنسه جائزدر چونکه نه طقوز دیو
اون طقوزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کاور لکن نه لفظنك ادات استفهام ترکی

اولمسی احسندر * دائماد ولتله رفعتله *

الفاظی معلوملردر * والد ماجد برهمتله *

* والد ماجد * وهمت * معروفلردر * بر * طلو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده
کاور * اوله لر حفظ الهیده مصون * الفاظی معروفه در

* عمر واقبال ابد روزافزون *

(عمر) واقبال * معروفلردر * روزافزون * سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر زیاده
کونلو واوزون عمرلو معناسنه زیرا روز کوندز دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده
کاور افزون زیاده دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کاور

* قدر تحفه مده بلند اولسه سزا *

* بلند * بوجه دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کلور * سزا * لایق دیو قطعهٔ

اولینك بیت سادسنده کلور * انلرك نامنه ایتدم انشا *

* نام * ادیو فرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور * انشا * اوائل دیباجه ده

کجدی * سلك معناده نه خوش در نظیم *

* سلك * سینك کسری ولامك سکونیله عربیدر اینجو دیزیلن ایپلك معناسنه خصوصا ومطلقا ایپلك معناسنه عموما * معنی * معلوم * خوش * بیانی قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کلور * در * اینجو دیو بیت مزبورده کلور * نظیم * یعنی منظوم (نکته) بو مصراعده تحفه یی در نظیمه تشبیه وسلك ایله ترشیح ومعنی ایله تجرید ایلدی فاحفظ * ایتمش مثلی کمسه تنظیم *

مثل * وتنظیم * معلوملردر * یازمدم وزن رکیك ونادر *

تشکیم سائر تحفه لر مشتمل اولدیغی کبی * تنبیه * بو مقامده وزندن مراد وزن عروضیدر چونکه وزن اوچدر بو محلده وزن تصریفی ووزن تصغیری ال ویرمز

* تا اوله حفظنه هر کس قادر *

تشکیم سائرلرك حفظی صعب ودشواردر * ایلیوب کاهی مراعات نظیر *

* مراعات نظیر * علم بدیعده محسنات معنویه دن امرین متناسبینی یاخود امور متناسبه یی جمعه دیرلر لکن اول امرین یاخود امور میانه لرنده تضاد اولمامق شرطیله زیرا تضاد اولسه اکا صنعت تضاد وصنعت طباق دیرلر تشکیم مصراع ثانی

ایضاح ایدر * کاهی اضداد ایله قیلدم تعبیر

مثال مراعات نظیر حق تعالینك (الشمس والقمر بحسبان) قولی کبی ازجمله بو تحفه ده مثلا قطعهٔ اولی باسرها مراعات نظیردر الا بهشت ودوزخ لفظلرنده تضاد واردر (فائده) مراعات نظیردن برقسم وارکه اکا تشابه اطراف دیو تسمیه اولنور ایشته بو قسم کلامی ابتداسنه مناسب نسنه ایله ختم ایتمکه دیرلر مثلا حق تعالینك (لاتدرکه الابصار وهو یدرك الابصار وهو اللطیف الخبیر) قولی کبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسی کبی همدخی مراعات نظیره ایهام تناسب صنعتی لاحق اولورکه ایکی مناسب اولمیان معنالری بشقه معنالرده مناسب اولان لفظلر ایله اداو تعبیره دیرلر مثلا حق تعالینك (والنجم والشجر یسجدان) قولی کبی وتحفه ده دیباجه نك یکرمی دردنجی ویکرمی بشنجی بیتلری کبی همدخی صنعت طباقه ایهام تضاد صنعتی لاحق اولور احدهما آخرك مقابلنه متعلق اولان ایکی معنالر بیننی جمعه دیرلر مثلا حق تعالینك (اشداء علی الکفار رحماء بینهم) قولی کبی

و بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه ده رفت ایله آید کبی مثال تضاد حق تعالینك (یحیي و یمیت) قولی کبی و بو تحفه ده مرقوم بهشت ایله دوزخ کبی همدخی قطعهٔ ثانیه ده روز ایله شب کبی بوندنصکره ان شاء الله تعالی کله جکی محللرده خصوصا قطعه عنوانلرنده مراعات نظیر وتضاد وسائر صناعات ونکات جابجا ذکر وتصریح اولنور وجابجا لحکمة داعیة اهمال اولنور فانتظر

* همیازلدی نیجه تجنیس سلیس *

تجنیس * ایکی لفظك لفظده مشابهتنه دیرلر ایشته بو جناس التی نوع اوزره در اول بو جناس حروفك انواعنده واعدادنده وهیئاتنده وترتیباتنده اتفاق ایله اولورا کا جناس تام دیرلر مثلا ساعت بمعنی وقت وساعت بمعنی قیامت کبی همدخی بو تحفه ده یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری مصراع ثانیسنده * ایله وقتکی ضایع دیمه قیش یازاوقو یاز * ثانی انواع حروفده اختلاف اولور لکن بر حرفدن زیاده ده اولملو دکل بو صورتده کندوده اختلاف اولان حرفلر مخرجده متقارب بلر ایسه اکا جناس مضارع دیرلر مثلا طامس ودامس کبی همدخی بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده جنان ایله جنین کبی واکر مخرجده متقارب بلرا ولمز ایسه اکا جناس لاحق دیرلر مثلا همزه ولمزه کبی همدخی بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کی جسان وبسان کبی * ثالث اعداد حروفده اختلاف اولورا کا جناس ناقص دیرلر مثلا ساق ومساق کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کی روز ایله امروز کبی بو صورتده زیاده یا اوّلده یاخود وسطده اولور یاخود آخرنده اولور واکر آخرنده بر حرف ایله اولورسه اکا جناس مطرف دیرلر مثلا عواص وعواصم کبی و بو تحفه ده قطعهٔ عاشره نك بیت سابعنده هشت ایله هشته کبی واکر زیاده ایکی حرف ایله اولورسه اکا جناس مذیل دیرلر مثلا جو وجوخ کبی و بو تحفه ده قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده خواب ایله خوابیده کبی * رابع هیئات حروفده اختلاف اولورا کا جناس محرف دیرلر مثلا جبة البرد وجنة البرد کبی و بو تحفه ده یکرمی برنجی قطعهٔ مثلثه نك باسرها الفاظی بویله در * خامس ترتیب حروفده اختلاف اولورا کا جناس قلب دیرلر مثلا فتح وحتف کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کی مانند وماندن کبی * سادس ایکی لفظی بر اشتقاق جمع ایدر مثلا قیم ایله مستقیم کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کی رفت ایله رونده کبی یاخود شبه اشتقاق جمع ایدر مثلا حق تعالینك (قال انی لعملکم من القالین) قولی کبی ایشته بونلره جناس اشتقاق دیرلر بوندنصکره ایکی لفظ

متجانسك بری بیتك اولنده و بری آخرنده بولنسه اکا جناس مجنح دیرلر شاعر (بیت
لاح انوار الهدی * من کفه فی کل حال * و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنك
مصراع اولی کبی و اکر ایکی متجانس بر برینی تعاقب ایدرسه اکا جناس مزدوج
دیرلر مثلا حق تعالینك (من سبأ بنبأ) قولی کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك
بیت اولنده بن و من کبی * سلیس * بوزن فعیل منتظم و مربوط معناسنه

* نیجه ایهامله تلمیح نفیس *

(ایهام) علم بدیعده بر لفظه اطلاق اولنور که ایکی معناسی اوله بری قریب و بری بعید
لکن مراد بعید اوله بو صورتده معنای قریبه اصلا ملایم اولان نسنه یه مقارن اولمز
ایسه اکا ایهام مجرد دیرلر مثلا حق تعالینك (الرحمن علی العرش استوی) قولی کبی
و بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کی بیك خوردنی لفظی کبی و اکر مقارن
اولور ایسه اکا ایهام مرشح دیرلر مثلا حق تعالینك (والسماء وما بناها) قولی کبی
و بو تحفه ده اوتوزطقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده (اینجو معناسنه درجر وارید
مصراعی کبی (تلمیح) فحوای کلامده بر آیتیه یاخود بر حدیثه یاخود بر قصه یه یاخود
بر شعره یاخود بر مثل مشهوره یاخود بر کلام کباره اشارت ایتمکه دیرلر
مثال اول دیباجه ده بش اوایکی بیتلر کبی مثال ثانی دیباجه دن بیت تاسع و بیت
عاشر کبی مثال ثالث دیباجه دن بیت ثانی و ثالث و رابع و خامس کبی مثال رابع
دیباجه دن بیت ثامن کبی مثال خامس اواخر دیباجه دن (سرمهٔ اهل صفاهان
دیرایسم) مصراعی کبی مثال سادس دیباجه نك اون بشنجی و اون التنجی بیتلری
کبی * نفیس * معلوم

* آنی اول اوقیان طفل اصیل * لفظلری معلومدر

* نکتهٔ شعر یده ایلر تحصیل *

(نکته) قطعهٔ رابعه نك عنواننده کلور (شعر) دیباجه نك بیت ثالث عشرنده کچدی
* تحصیل * معلومدر

* طبعه البته لطافت کتورر * لفظلری معلومدر

* حسن تعبیره سلاست کتورر * کذلك

* کوستروب بعض محلده ترکیب *

مثلا قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانی عشرنده اولدیغی کبی

* احسن وجهله قیلدم تهذیب *

تشکیم بیت مزبورك عنوانی اکا شاهد عدلدر

* ارتکاب ایتدم اصلا مرهون *

(مرهون) اصطلاحده بیت اول بیت ثانی یه یاخود مصراع اول مصراع ثانی یه افاده ده توقف ایلیه (سؤال) قطعهٔ ثامنه نك بیت ثالثنده * فارسیده دخی مستعملدر * عربیده چکدالتی غبغب * بیورر مرهون دکلمی جواب بومقامده مرهوندن مراد مرهون بیتدر مرهون مصراع دکلدر همدخی اکثره مبنی غالبا دیملو اوله تسکیم (وماعلمناه الشعر) نصنده و یردکلری اجوبه دن بری اکثری دیو جواب اولدیغی کبی

* اوقیان اولمیه تا کیم مغبون * مغبون * بمعنی مغرور

* لغتك ترجمه سی یاننده *

لغت * بیانی دیباجه نك بیت تاسعی شرحنده کچدی * ترجمه * جیمك فتحیله فصیحدر ضم ایله غلطدر دحرجه کبی فعلله وزننده مصدردر

* یرایدر اهل دلك جاننده *

بو مقامده اهل دلدن مراد اهل فهم وصاحب شعوردیمکدر اکثری کلستان عبارەلرنده صاحب کرامت معناسنه استعمال اولنور معنای لغویسی کوکل صاحبی دیمکدر چونکه * اهل * بمعنی صاحب (دل) کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور * جان * عامه نك معلومیدر

* یعنی وضع رقه حاجت یوق *

تسکیم تراجم سائرەلر محتاج اولدیغی کبی خصوصا تحفهٔ شاهدی ونظم لآل

* بو یله زحمت چکه جك حالت یوق *

ازجمله ایشته بو جهتدن دخی بشقه ترجمه لردن فایق و بهتر اولدی

* فارسی وعربی لفظ کثیر *

(فارسی) بیانی یکرمی دردنجی بیتك شرحنده کچدی باقی الفاظ معلوم

که اوله السنه ده شهر تکبیر

* که * ادات ربطدر * السنه * بیت سابعده کچدی شهر تکبیر * وصف ترکیبیدر شهرت طوتیجی معناسنه چونکه کبیر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کلور

* جای ترکیبده ایدوب استعمال *

(جای) مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور باقی الفاظ معلوم

* ایلدم آنلرایله کشف مآل *

يعنى بو ايكى بيتدن مالى اصل فارسى ياخود عربى اولوب بالنقل تركيده وانشالرده استعمالى شايع ومستفيض اولان جوق لفظلرى تفسير اوله رق مقام تركيده استعمال ايلدم ديمكدر مثلا اصطلاحنك بيت اولنده فخر عالم و بيت ثالثنده پادشاه لفظلرى كبى چونكه زمانه مزده الفاظ اصطلاحيه يى و كلمات منقوله يى تكلم ايتمك تركى محضدن ظن يقدر

* مشترك بعض لغات رنكين *

مثلا قطعهٔ عاشره نك بيت ثانى عشرنده ناقوس لفظى هم عربيده وهم فارسيده كليساچاكى معناسنه در چونكه بو مقامده مشتركدن مراد مشترك السنه در تتكيم مقدمه نك مقصد رابعنده كى فائدهٔ ثالثه ده كچدى فارجع * بعض * ادات سور جزئيه در بو تقديرجه بعض تخاللدسؤال كلمز * لغات * بيت تاسعده كچدى (رنكين) بيانى قطعهٔ ثالثه نك عنوانى شرحنده كلور

* باز يلوب ايتمدم اما تعيين *

مثلا ناقوس مذكورى فارسى صورتنده الفاظ فارسيهٔ محضه ميانده ذكر ايدوب عربيده دخى اويله اولديغنى تعيين وتصريح ايتمدى

* فهم ايدر انلرى ارباب كمال *

انلردن مراد اوصاف تحفه بو بيتدن اون اوچ بيت يوقروده (سلك معناده نه خوش در تنظيم * ايتامش مثلى كسه تنظيم * قولندن بو مقامه كلنجه تفصيل ايلديكى محاسن ديمكدر (نكته) كمال اوچ نوعدر اول كمال حقيقى كه نعت نورانى لايضارع لموصوفه شيئ فى الوجود الخارجى (ثانى) كمال عرفى كه وصف على كاف لمنعوته فى التصرف والتدبير (ثالث) كمال اضافى كه علو شيئ على شيئ فى شيئ ما * ايشته بو مقامده مراد كمال عرفيدر چونكه كمال حقيقى انجق حق تعاليده بولنور كمال اضافى نقطه يه وجوهر فرده وارنجيه دكين بولنور

* طعن وتشنيع ايده طورسون جهال *

يعنى كسه طعن ايتمز مكر جاهل اوله

* ايلدم حرف هجاده ترتيب *

حرف هجا بيانى قطعهٔ اولينك عنوانى شرحنده كلور * ترتيب * لغتده جعل كل شيئ فى مرتبته اصطلاحده جعل الاشياء المتعددة بحيث يطلق عليها اسم الواحد

* اوقور ابجد كبى هر طفل اديب *

چونكه اطفال قرائت هجادن فارغ اولنجه خواجه لرى در عقب ابجد ابتدا

ايتديروب

ایتدیروب فی الحقیقه تأدیب وکوشمال وترتیب اطوار واحواللرینه براعت
استهلال سیاقنده لکن صورتده سیرت مژده رسانیده خلیفه لره قوللقلرین
چکدیروب طفل ساده دل دخی انواع شوق وغرام ایله ابجد شریفی کالنقش علی
الحجر حفظ ایدوب مراد ایتدیکی زمان یوزسنه دخی چکمش اولسه صوکبی اقیدر
ایشته اساس تمثیل ومدار تشبیه بویله اوله یاخود ابجددن مراد بابا وودده اوله کانه
طفل باباسی ودده سی نه کونه از برایدرسه بوتحفه یی دخی بویله قرائت ایدردیمک
اوله لکن اول احسن واوجهدر (فائده) ابجد هوز الخ بونلرك معنالرنده نیجه نیجه
کلمات والفاظ یازدیلر لکن بری موثوق به کلام دکلدر وبر قاعدۂ لسانیه یه ربطی
دخی اولمز اما که فقیر شویله ظن ایدرمکه ذاتنده حساب ایچون موضوع اولمش
اوله نعم معانیسی دخی اولسه جائزدرهله خواصی ومنافعی انکار اولنمز (تذییل)
بوندنصکره معلوم اولسونکه بومقامده حساب جملی واقسام حروفی ذکری اولی
واحسندر بوتقدیرجه ایکی فصله محتاج اولور * فصل اول حساب ابجدکه
اکا حساب جمل دیرلر اوچ قسمدر بری جمل کبیر بری جمل صغیر بری جمل اکبر اول
جمل کبیرکه میان ناسده مشهوردر حتی ختام تحفه ده تاریخ تحفه دخی اکا کوره در
قسم ثانی جمل صغیرکه اون قسم اوزره یعنی اون درلودر اول یاء تحتیه جه جمل کبیر
کبی صکره هر حرفدن اون ایکیشر اون ایکیشر طرح ایدوب باقیسنی اخذ ایده مثلا
کاف سکز لام التی میم درت نون ایکی سین خالی الی آخره ثانی بو صورتده طقوزر
طقوزر طرح ایده فاحفظ ثالث یته بو صورتده یدیشر یدیشر طرح ایدوب باقی نه
قالورسه آنی اعتبار ایده فافهم رابع اسامیء حروفی حساب ایدوب اون ایکیشر اون
ایکیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه آنی اعتبار ایده مثلا الف یوز اون بر بعد الطرح
اوچ قالور با اوچ وقس علیه سائره خامس بو صورتده طقوزر طقوزر طرح ایده وقس
علیه سائره لکن تسهیل ایچون مطروحی تحت الاسامی باقی یی یاخود خالی یی فوق
الاسامی وضع ایدوب بو وجه اوزره ارائت ایده لم

٣	٣	٨	٨	٦	٤	٨	خالی	١	٢
الف	با	جیم	دال	ها	واو	زا	حا	طا	یا
١١١		٥٣	٣٥		١٣		٩	٠١	١١

٢	٨	خالی	٧	٣	٤
کاف	لام	میم	نون	سین	عین
١٠١	٧١	٩٠	١٠٦	١٢٠	١٣٠

الی آخره سادس بو صورتده

يدیشر یدیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبار ایده سابع عدد اسامیسنی
حساب واعتبار ایدوب اون ایکیشر اون ایکیشر طرح ایده

٨ خالی ٨ ٤

ثامن بنه بوصورتده طقوزر طقوزر طرح ایده مثلا احد اثنین ثلثه اربعه

٢٧٨ ١٠٣٥ ٦١١ ١٣

تاسع بنه بوصورتده یدیشر یدیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه آنی اعتبار ایده
عاشر یعنی جمل صغیرك اونجی اسامیٔ حروفی حساب ایدوب بعده اول

٣٥ ٥٣ ٣ ١١١

حرفی مجموعدن اسقاط ایدوب باقیسنی اعتبار ایده مثلا الف با جیم دال

٣١ ٥٠ ١ ١١٠

اه ایشته بونده جمل صغیر نهایت بولدی قسم ثالث جمل اکبردرکه درت صنف
اوزره در اول فقط اسامیٔ حروفی بلا زیاده ولا نقصان حساب ایدر مثلا الف یوز اون
بر با اوج وقس علیه سائره صنف ثانی فقط اسامیٔ عددیه سنی بلا زیاده ولا نقصان
حساب ایدر مثلا الف ایچون احد اون اوج با ایچون اثنین التیوز اون بر وقس علیه
سائره صنف ثالث حساب بسطکه بودخی ایکی وجه اوزره در اول بسط الحروفکه
ابتدا اسامیٔ حروفیه یی جمل کبیر ایله حساب بعده عدد حروف دخی حاصله ضم اولنه
مثلا الف یوز اون برایکن عدد حروفی ضم ایله یوز اون درت دیو حساب اولنه وقس
علیه سائره ثانی بسط الاعدادکه ابتدا اسامیٔ عددیه سنی آلوب وجمل کبیر ایله
حساب بعده عدد حروف دخی حاصله ضم اولنه مثلا الف یوز اون برایکن عدد
حروفی ضم ایله یوز اون درت دیو حساب اولنه وقس علیه سائره ثانی بسط الاعداد
که ابتدا اسامیٔ عددیه سنی آلوب وجمل کبیر ایله حساب وعدد حروفنی حاصله ضم
ایده بوکا بسط اول دیرلر مثلا الف ایچون احد لفظنی حساب ایتدك اون اوج
اولدی وعدد حروفنی ضم ایله اون التی اولدی ایشته بسط اول بویله اولدی واکرسته
عشری بوترتیب اوزره اعتبار ایدرسك بسط ثانی اولور وهلم جرا بسط ثالث وبسط
رابع وبسط خامس الی غیر النهایه بویله در صنف رابع طرح بسطکه بودخی ایکی
ضرب اوزره در اول طرح اسمیه که اسامیٔ حروفدن مکررات القابعده باقی نه
قالورسه آنی حساب ایده مثلا نوندن احد النوننن القا اولنوب اللی التی حساب
اولنه ثانی طرح عددیه که حروف اعداددن مکررات القابعده باقی نه قالورسه آنی
حساب ایده مثلا ثلثه ثاء مثلثه نك بریی اسقاط ایدوب بشیوز اوتوزبش حساب

اولنه

اولنه خلاصهٔ کلام بو تفصیل اقتضاسنجه حساب جمل اون یدی درلو اولدی لکن اون یدی اولمسی همان فی الاصل حساب اولنه جق حروفدن مکرراتی القاسزجه اولمغه مبنیدر فاما که حروف مذکوره‌دن مکررات القا اولندیغی صورتلرده اون یدی درلو دخی حاصل اولمش اولور ایشته بو تقدیرجه حساب جمل جمعا یکون اوتوز درت اولور چونکه اون یدیسی طرحسز و اون یدیسی طرحلودر فاحفظ (سؤال) طرح بسطیدن ایکی صورت اولکی اون یدیده داخل دکلی بو صورتده اول اون یدی طرحسز دیو تعیین نه کونه صحیح اولور (جواب) بو مقامده مدار نفی واثبات اولان طرح اصلیدر سابقده مذکور اولان ایسه طرح بسطی اولمغله جمع وخلونده عشاد بو قدر از جمله بلبل جمل کبیرده التمش درت ایکن بعد الطرح الاصلی بل اولوب اوتوز ایکی قالور بعد هذا بل دخی بسط حرفیله یتمش درت ایکن یتمش اوچ قالور بهمه حال جمعا وخلوا تنافی بو قدر فاحفظ * ایشته بو حسابلر اکثری علم وفقده وعلم تقویمده ووضع توار یخده و بعض محاضراتده وحسابات رموزیه‌ده اعتبار اولنور (خذ هذا وکن من الشاکرین) (فصل ثانی) اقسام حروف بیاننده‌در چونکه حروف ایکی قسم اوزره در اول حروف منفرده که حروف جملدر کما سبق ثانی حروف مزدوجه که مکتبلرده اطفال وصبیانك اوقودقلری ترتیبدر و بو ایکی قسملرك هر بری دخی شرقیه وغربیه اولور و بو درتدن هر بری دخی طبایع عناصره منقسملردر بهمه حال کرك منفرده وکرك مزدوجه بزم دیارلرمزده مشهور اولان شرقیه‌لریدر ولاجل ذلك بیانه محتاج دکلدر فاما که غربیهٔ منفرده سین مهمله شین معجمه یرینه وشین معجمه غین معجمه یرینه وغین معجمه ظاء معجمه یرینه وظاء معجمه ضاد معجمه یرینه وضاد معجمه صاد مهمله یرینه وصاد مهمله سین مهمله یرینه اعتبار اولندی حتی شمس المعارفده دخی اکثر حسابات بونك اوزرینه‌در فاما که غربیهٔ مزدوجه‌سی زای معجمه مزدوجهٔ شرقیه کبی صکره

س ش یرینه ط ظ صکره لـ ل م ن صکره ص ض ع غ ف
ق صکره س ش صکره ه و لا ی واما طبایع حروف منفردهٔ

شرقیه واما طبایع حروف مزدوجهٔ شرقیه نار ا ه ط م ف ش ذ
نار ا ج ذ ش ظ ق ن هوا ب و ی ن ص ت ض هواء
ب ح ر ص ع لـ و ماء ج ز لـ س ق ث ظ ماء ت خ ز
ض غ ل ه لا
تراب د ح ل ع ر خ غ تراب ث د س ط ف م ی

واما طبایع حروف منفردهٔ غریبه		واما طبایع حروف مزدوجهٔ غریبه	
نار	ا ه ط م ف س ز	نار	اج ذ ظ ن غ ش
هواء	ب و ی ن ض ت ظ	هواء	ب ح ر لـٔ ص ف ه
ماء	ج زلـٔ ص ق ث غ	ماء	ت خ ز ل ض ق و لا
تراب	د ح ل ع ر خ ش	تراب	ث د ط م ع س ی

ایشته بونلردخی بعض حساباتده واکثر خواصده اعتبار اولنور (سؤال) همان برلفظ ابجد ایله بودرجه اطاله واطنابدن اقتضا ایدردی (جواب) بونلرك اوتوز دردنجی قطعه نك آخرنده كلان معمی حلنده وبعضیسی دیباجه ده صدد رصد شرحنده اقتضا ایتدیكندن بشقه منافع اخراسی دخی انكار اولنمز

یازدیغم لفظ دلارا اكثر

لفظ معروف *دلارا* كوكل بزه یجی معناسنه در چونكه دل كوكل دیواون بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور (آرا) وصف تركیبی اولور والتمش التنجی بیتده كچدی *اكثر* یعنی اغلب لكن بومقامده معاونت وقرائن ایله جمع دكل معناسنه در فاحفظ

شعر وانشایه موافق كوهر

(شعر) بیت ثالث عشرده كچدی *انشا* یكرمی یدنجی بیتده كچدی *موافق* معلوم *كوهر* بیانی بیت عاشر شرحنده كچدی

نیجه سن حاصل معنی یازدم

مثلا یكرمنجی قطعه نك بیت ثالثنده جامه خواب لفظنی یتاق دیو تفسیر ایلدی حاصل معنی اوله رق تسكیم مصراع ثانی اندن افصاح ایدر

اصطلاح اوزره نه رعنا یازدم

زیرا اصطلاح اولمسه ده لغوی اولسه ایدی جامه خواب اویقو اسبابی معناسنه اولملو ایدی فاحفظ *اصطلاح* مثنوی عنوانده كلور *رعنا* قطعهٔ ثانیه نك عنوانده كلور *یعنی وارد رنیجه رعنا معنا*

مآلی بیت اولی تفسیردركه مثلا تفسیرمز بورده یتاق نه رعنا تفسیردر كما لا یخفی

باقه فرهنكه بولمزز یرا

فرهنك بومقامده علم لغت معناسنه در چونكه فرهنك ادب معناسنه در علم لغتده ادب دیرلر تسكیم بو بیت اندن افصاح ایدر

* ایتمامش کرچه لغتلر تصریح *

(کرچه) ادات وصل دیو ادوات مرکبه ده کچدی * لغت * بیانی سابقده کچدی تصریح * معلوم بوندن بشقه حالا میان عالمیانده مشهور اولان شعوری مرحومك کتابنه ده تلمیح وارد رحاصلی علم لغتده وفرهنك شعوریده بلکه سائر فرهنکارده مثلا جامه خواب لفظنی ناظم تحریر کبی یتاق تعبیریله تفسیر بوقدر فقله دره (تنبیه) فرهنك شعوریده بولنمیان کرك تفسیرده وکرك مفسرده چوقدر بلکه عامهٔ کتب لغتده بولنمیان وارکه مثلا قرق یدنجی قطعه نك بیت رابعنده اولان کبی انشاءالله تعالی اقتضا ایدن محللرده جابجا تنبیه اولنور

* ایلدم جمله عجمدن تصحیح *

(جمله) ایکنجی بیتده کچدی (عجم) بمعنی اهل اقلیم ایران ومملکت فارس * تصحیح * معلوم

* باقشور کوهر ایران دیرایسم *

(کوهر) برقاچ کره کچدی * ایران * یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور

* سرمهٔ اهل صفاهان دیرایسم *

* سرمه * فارسیده وترکیده دخی شایعدر عربیده کحل دیرلر وتعریب اولنوب سرمق دیدیلر هاتفی (بیت) زوسمه نپرداخت ابروهلال * بسرمه چه محتاج چشم غزال (قطعه) جمله حرفی غربتك رغبتده موجود اولدیغی * دالدرکیم اهل غربت جمله سی شادیده در * اصفهانده سرمه نك طاغینه رغبت یوغیکن * کورمه میسن ذره سی روم ایچره نوردیده در * اهل * معروف * صفاهان * یکرمی دردنجی بیتده کچدی

* نام والاسی اوله دنیاده *

(نام) آدیو قرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور * والا * اعلی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کلور

* تحفهٔ وهبیٔ سنبل زاده *

(تحفه) لغتده هدیه معناسنه عربیدر فارسیده دخی شایعدر باقی لفظلر معلوملردر

* اوقیاندن بودر انجق مامول * مامول معروف

* که ایده خیر دعایی مبذول *

(خیر) و * دعا (و) مبذول معروفلردر بودعانه قدر خیرده استعمالی غالب ایسه ده ینه خیرایله تأکید ابتدی مبالغه واستدعاء دعا ایچون فقله دره

* حفظ ایده سهو وخطادن مولی * الفاظی معروفه در *

* حسبنا الله تعالی وکفی *

بو ترکیب نه قدرکه عربی ایسه ده لسان عرب اشرف السنه اولدیغی حسیله ختامه مسك بیوردی فلله تعالی دره

١ *قطعهٔ شرعیه در حرف الف ازابتدا*

قطعه) قافك کسری وطانك سکونی وعینك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده وفارسیده پاره معناسنه در وعربیده ظلمة اللیل معناسنه ده کاورتنه قوله تعالی (فاسر باهلك بقطع من اللیل) اصطلاح اهل عروضده ایکی بیتدن طقوز بیته وارنجه اولان شعره قطعه دیرلر ومافوقنه قصیده دیرلر بعضیلر برشرط دخی زیاده ایدوب شویله تعریف ایتدیلرکه قطعه ایکی بیتدن طقوز بیته وارنجه برقافیه ده اولوب مطلعنك اوّل مصراعی قافیه سی مخالف اولان شعره دیرلر مطلعی برقافیه ده اولنجه غزل دیرلر اکر وصف محبوب اولورسه والا آخر مضمونده اولورسه شعر ونظم دیرلر بو صورتده دخی اکثرنه ایچون نظم اولندیسه اکا نسبت ایله تسمیه ایدرلر مثلا ثنایه دائره مدحیه وذمه دائره هجویه و بیرامه دائره عیدیه وموته دائره مرثیه دیرلر وقس علی هذا اولکن نسوان حقنده اولانه عربلر خاصة نسیب دیرلر بوندن معلوم اولدیکه ایکنجی معنایه کوره شعر وغزل واخواتی قطعه نك قسمات واضدادیدر فاماکه اولکی معنایه کوره اقسام وجزئیاتیدر کلدککه ناظم تحریر بومقاملرده قطعه دیو عنوان وتصدیری اولکی معنایه کوره ال ویرمزمکر تجریده محمول اوله معنای لغوی یه کوره اولسه ده بعید دکل (سؤال) بو تحفه ده طقوز بیتلودن اکثره ده قطعه دیو عنوان ایلدی مثلا طائفهٔ اولی اون اوچ بیتدر ثانیه اون بربیتدر کرك ایدیکه قصیده دیو تصدیر ایتملو ایدی (جواب) برقاج وجهله ممکندر اولا اکثر طوائف طقوز بیتدن زیاده اولدیغیچون علی العموم قطعه بیوردیکه نسق واحد اوزره اولسون دیو ثانیا قطعه دن عموم مجازطریقیله قطعه دن وقصیده دن اعم برمعنامراد ایتمش اوله ثالثا معنای لغوی مراد ایتمش اوله ایشته قطعه نك بحثی بودر کلدك که بو مقامده آخرنده کی همزه یاوحدت ایچون اوله بندهٔ همزه سی کبی یاخود صفت ایله موصوف میاننده هاء رسمیه دن مبدل اولان همزه اوله بندهٔ دانا همزه سی کبی کماسبق تفصیله فی الادوات البسیطة (شرعیه) شرع ایله یاء نسبیهٔ مشدده دن مرکبدر زیرا یاء مثنات تحتیه آخره لاحق اولنجه عربیده مشددا فارسیده مخففا نسبت معناسنی مفید اولور شرعیه آخرنده کی ها قطعه نك صفتی اولدیغیچون تاء تأنیثدن مبدل اولان هادر علی ماسبق فی الادوات البسیطة (شرع

دین

دين وملت معناسنه كه علما رحمهم الله تعالى وضع الهى سائق لاولى الالباب
باختيارهم المحمود الى الخير بالذات ديو تعريف ايتمشلردر بو تعريفه كوره حضرت
موسانك وحضرت عيسانك وسائر پيغمبرلرك حق تعالى جانبندن كتوردكلرى
امور عظامه شرع وشريعت ودين وملت دينلور فاما كه بو امت مرحومه ميانده
بو الفاظ منفردا يا خود مجتمعا ذكر اولنسه حضرت فخر انبيا عليه افضل التحايانك حضرت
باريدن بزلرى ارشاد ايچون كتورديكى امر عظيم لازم الاتباع وواجب الامتثال
مراد اولنور تنكيم حق تعالى نك (ان الدين عند الله الاسلام) قولى دخى بونى
مشعردر (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (حرف) حانك فتحيله حروف
تهجينك وحروف مبانينك وحروف معانينك مفردى وطرفيكه جانب معناسنه
واغزدن ضرطه چالمق ودخى سوز سقطن طوتمق كه فاعلنه حرف كيرديرلر وسوز
معناسنه ده كاور بو سوز معناسنه كلديكى حافظك شو بيتندن فهم اولنور (بيت)
آسايش دوكيتى تفسير اين دو حرفست * بادوستان تلطف بادشمنان مدارا *
شرفنامه ده ومحموديده عيب ونقصان معناسنه عيب كير مقامنده حرف كير
ديرلر تنكيم شيخ سعدينك شو بيتندن فهم اولنور * بكوشد ازين حرفكيران هزار *
كه سعدى نه اهلست وآموزكار * اصطلاح نحاتده كلمه اوچ قسمدر برى اسم وبرى
فعل وبرى حرفدر صوفيه اصطلاحنده حق تعالينك عبد خاصنه مخاطبت
ايلديكى لغت وعبارته حرف اسميله واعياندن حقايق بسيطه يه حروف اسميله
همدخى كالشجر فى النواة غيب الغيوبده كامنه ومستوره اولان شئون ذاتيه يه
حروف عاليات اسميله تسميه ايدرلر (قطعه) كنا حروفا عاليات لم نقل * متعلقات فى
ذرى اعلى القلل * انا انت فيه ونحن انت وانت هو * والكل فى هو هو فسل عمن
وصل (نكته) شيخك فسل عمن وصل قولى بزلرى بو طرزه اولان كلماتز ايله طعن
وتشنيعه هدف ايدوب قبل فهم المراد حقمزده بيهوده حرف انداز اولمالك ديو علماء
رسومه تنبيه جوابدر زيرا المقام قبل الوصله درلك اولنور معنى دكلدر چونكه
بعد الوصله وراء عقلده بر قوت پيدا اولور كه انكله مسئلهٔ وحدت روشنا اولور تنكيم
كليات قواى خمسهٔ باطنه ايله ادراك اولنميوب انجق عقل ايله هويدا اولديغى كبى
لنامقه (بيت) لا تجوز نسبة الصوفى من اهل الرسوم * فهى مثل نسبة الانسان
بالوحش العجم (تنكيم كبار) لا يقاس الملوك على الصعلوك بيورديلر همدخى حرف علوم
حرفدن هر برينه ده اطلاق اولنور چونكه علم حرف درت علمدر زيرا حروفاتدن
بحث اكر من حيث الاستخراج على الخصوص اولنورسه علم جفر دينلور

اكرمن حيث الاستخراج على العموم اولنورسه علم زائرجه دينلور واكرمن
حيث الخواص اولنورسه علم خافيه دينلور واكرمن حيث توفيق الاعداد
اولنورسه علم وفق دينلور انتهى بوندن صكره كلدك صدده بو مقامده حرفدن مراد
حروف مبانى مفردى اولان حرفدر (الف) همزه نك فتحى ولامك كسرى وفا ايله
كتف وزننده لغتده ومبرد عندنده همزه نك ماقبلى مفتوح حرف مدكه على
الاشتراك اسمدر اصطلاحده الف خاصة ماقبلى مفتوح حرف مدك اسمدر
چونكه حرف تهجى مبرد عندنده يكرمى سكز دركه الف ايله همزه يى حرف واحده
قلمشدر واتفاق بصريينده يكرمى طقوز دربريسى ماقبلى مفتوح حرف مدك
اسمى الف دركه همزه نك غيريدر علما ميانده عرف مشهوره كوره دخى بويله دركه
يكرمى طقوز حرفك برى الف برى همزه يابرى واوغيريلردخى معروفدر ولكن بين
الناس همزه يرينه الف الف يرينه لام الف ديو مشهوردر حتى بعض حذاق لام
الفى حرف مستقل عدايتمك عامى لاوجه له ديو حكم وجزم ايتمشلردر بو حكمك
باعثى لام الف لفظنك الفى معناى مذكوره لغة مناسب فاما كه لامك فائده سى نه
اولديغى ظاهر دكل مكرديه لمكه لام خطده الف كبى صاحب ساق اولديغيچون
حروف بيننده انتخاب والفه ضم اولنمش اوله بو تفصيل معلوم اولديسه بو مقامده
على كل حال الفدن مقصود ماقبلى مفتوح حرف مددر بويله اولنجه يا بودركه عرف
مشهوره مبنى اوله بو صورتده همزه يه احتمال اولمديغندن بشقه اذا اجتمع العرف
واللغة قدم العرف قاعده سنه اوفق اولور ياخود لغته مبنى اوله بو صورتده مانحن
فيه اولان صددنده اولديغمز علم لغته انسب اولور (سؤال) الفدن مراد لغته مبنى
اولنجه ولو برقطعه اولسون همزه يه اولمق اقتضا ايدردى (جواب) همزه عربدن
بشقه لغتده اولك غيرنده بولنمز ديو تصريح ايتديلر همزه ايسه آخرده اولمق اقتضا
ايدر ياخود عرف عوامده كه ناس ميانده مشهوره مبنى اوله بو صورتده
استعاره طريقيله همزه نك اسمى اولان الفى ذكر ايدوب ولام الف ايراد ايتمك
اولور (سؤال) حروف مد وتاء تأنيث وها بو بش حرف حرف روى اولمز ديو علم
قافيه ده تصريح ايتديلر الف اوزره قافيه يى بنا نه كونه اولور (جواب) حروف
مذكوره نك حروف روى اولمديغى عربى عروضلرنده وقافيه لرنده مبيندر اويله
اولنجه اشعار عربه كوره اوله اما اشعار فارسيده وتركيده دخى قاعدهٔ مذكوره يه
مراعات اولنسه احسندر لكن فارسيه وتركيه شعراسى تسامح ايدوب حروف
مذكوره يه قافيه بنا ايده بورلر خصوصا لغت نظم ايدن ارباب معارف مثلا نظم

الفرائدنده مزيدزاده بيورر (مسمط) تكريدر ايل واله باشلق اولدى ابتدا * اغزه دى
فم داخى فاه اولكه حمد وثنا * كوندريلن كيس رسول قارشلقدر قبول * عبد واسير
اولدى قول سيد ومولى اغا (از) يعني من كما سبق فى الادوات المركبة (ابتدا)
افتعال بابنك مصدريدر لكن اخرنده همزه نك حذفيله كما سبق فى شرح البيت
السابع والعشرين من الديباجة (حاصل معنى) ابتدادن حرف الفده شرعه
منسوب برقطعه ياخود شرعه منسوب قطعه يعنى بوقطعه ده سراپا مذكور
ومترجم اولان شرع ايله مثبت وشرعده مستعمل اولاندر خارجدن امر اجنبى
نسنه دكلدر وتيكيم قطعه ثانيه ميان عشاقده دلربا و غمكشا اولان نسنه لره متعلق
اولديغى كبى فلله در الناظم من وجهين اولا سائر لغت ترجمه لرين نظم ايدن ارباب
نظام اكثرى برمصراعده ياخود بر بيتده نهايت ايكى بيتده نادرا اوج بيتده
مراعات ايلديكى جهت وحدتيه ناظم نحرير هر برقطعه ده رعايت ايدوب بوندن
بشقه مراعات نظير وصنعت طباق وجناس وايهام كبى صنعتلر دخى رعايت
ايتمشدر ايشته بو ناظم نحريرك تفرد ايلديكى صنايع بديعه دندر چونكه سائر
ارباب نظام غالب احوالده امام حريرى كبى تناسب لفظى داعيه سنده اولوب
ادبا ميانده كغمد من ذهب على سيف من خشب تمثيلنه مصداق اولديلر اما ناظم
نحريرك طرفينه رعايت برله غالب اعتناسى جانب معنايه در ثانيا شرعيات امور
سائره دن افضل واشرف اولوب وجوقى نسنه نك اعتدادى وحسبى شرعله
اولديغيچون قطعه لر بيننده قطعه شرعيه يى انتخاب وتقديم ومعرفة الله هركسك
اوزرينه لازم وواجب اولديغيچون تبركا وتيمنا اسماء الله تعالى ايله قطعه يى تصدير
ايليوب بيورر * تكرى آدى شيذر وشبذير ويزدان وخدا *

(شيذر) شين معجمه ممدوده نك كسرى وذال معجمه نك فتحى ورا ايله حضرت حق جل
وعلانك اسماء شريفه سندندر عنصرى (مسمط) چو او فتنه برانكيزد * زمژكان
اتش وخون ريزد * جهان از فتنه بگريزد * شود كريان سوى داور * توى آن
داور محكم * كه آزادش بنى آدم * بيارامند در عالم * چو مؤمن بر حق شيذر * اسم
مذكور مقامنده لسان عربيده اسم جلال كه الله كلمه سيدر لسان چغتايده تاء
مثناة فوقيه نك كسريله تيكرى لفظيدر لكن رومده فتح تا ايله تكرى ديرلر
چونكه رومده مستعمل اولان تركى چغتايدن تراش وپرداخت اولنمشدر اصل
تركى چغتايدر همان بو اجلدن ناظم نحرير تكرى ايله تفسير ايلدى بوندن بشقه
چغتايده تيكرى يه ضم همزه ايله اوغان دخى ديرلر * شبذير * شين معجمه نك فتحى وباء

موحده نك سكونى وذال معجمه ممدوده نك كسرى ورا ايله بمعنى شبذر مذكوردر ياء تحتيه نك حذفى ايله شبذر دخى دينلور او يله اولنجه ياء تحتيه ايله شبذر مقامنده شبذيردن مخفف شبذر اوقونسه صحيح اولور بلكه موحده مثناتدن اقدم اولديغى حسبيله نظم طبع اوزره اولوردى لكن تكرار كبى اولور فافهم (يزدان) ياء تحتيه نك فتحى وزاء معجمه نك سكونيله اكثرى ارباب لغت قتنده شبذر كبى حق تعالينك اسماء شريفه سندندر بعضيلر يزدان خالق معناسنه ديديلر خالق معناسنه اولديغى حكيم فردوسينك شو سوزندن فهم اولنور (بيت) سبك دادسو كند آن پاك دين * بيزدان هفت آسمان وزمين * طائفهٔ مجوس قتلرنده يزدان خالق خيره مخصوص اسمدر خالق شره اهرمن واهريمن ديرلر تسكيم اهرمن قرق التنجى قطعه نك بيت ثامننده كاوزراو يله اولنجه ناظم تحريرك يزدانى تكرى ايله تفسيرى اكثره بناءدر تسكيم شاهدى مرحوم اكثره بنا ايتديكى كبى (مصراع) تنكرينك آدى درو ايزد ويزدان خدا (خدا) خاء معجمه نك ضميله جناب بارى تعالى يه دينلور چونكه يامفرد اعتبار اولنور ياخود مركب اعتبار اولنور اكر مفرد اعتبار اولنورسه صاحب ومالك ديمك اولور بو صورتده عربلر آندن رب ايله تعبير ايدرلر بو تقديرجه رب كبى بشقه لفظ ايله تركيب اولنورسه حق تعالينك غيرنده اطلاق اولنور مثلا كدخدا ودهخدا وكشورخدا وسيم خدا ديرلر صاحب خانه وصاحب قريه وصاحب اقليم وصاحب فضه معنالرينه واكر بالكز تركيبسز خدا دينلورسه الله تعالى دن غيرى يه اطلاق اولنمز واكر مركب اعتبار اولنورسه خدا اصلنده وصف تركيبى اوله رق خودآى ايدى عربيده الجائى بذاته معناسنه تركيبده كندى كليجى ديمكدر تخفيف ايچون خودك واوى حذف اولنوب خاء معجمه يه ضمهٔ مشبعه ايله حركه ويروب خدا ديديلر بو تقديرجه خدا واجب الوجود تعالى معناسنه كه وارلغى كندودن ديمك اولور حقيقتده حق جل وعلانك غيرى يه اطلاق اولنمز بويله اولنجه ناظم تحريرك خدايى تكرى ايله تفسيرى ايكى تقدير اوزره حق تعالى يه مخصوص اولديغيچوندر (فائده) جميع صورده خدا اصلنده آخرنده بعد الالف ياء تحتيه ايله خداى ايدى ياى كبى يامى اسقاط اولندى على ماسبق فى فوائد المقدمة (سؤال) ذال معجمه اصليه اوله رق فارسيده بولنمزدبو حكم ايلديلر شبذر وشبذير نه كونه اولملو (جواب) حكم على الاطلاق دكلدر بلكه اقلده بولنمزديمكدر حتى اقنوم عجم صاحبى ذرخش وذلالدن غيرى اقلده بولنمزديدى وشرفنامه ده ذال معجمه يى انجق درت لغت يازمش وشعورى مرحوم فرهنكنده چوق تتبع ايتدكدنصكره باب ذال

معجمه ده ايجق طقوزاغت يعنى كلمه يازمش شعورى ايسه ارباب تتبعك سلطانيدر

يارديجى آفريننده بزركى كبريا

(آفريننده) همزهٔ ممدوده نك وفانك فتحلرى وراء ممدوده نك كسرى ايله اسم فاعلدر شاهدى (بيت) بيل آفريننده يارادىجيدر * رزق ويريجيدر روزى دهنده * مصدرى خلق معناسنه اولان آفريدن لفظيدر زيرا مستقبلاتى خلاف قياس اوزره نونك دال اوزره تقديميله آفريند وآفريننده كلور (بزركى) آخرنده ياء تحتيهٔ مصدريه ايله بمعنى كبريا يعنى اولولق زيرا بزرك اولو ديو قطعه نك بيت ثالثنده كلور (كبريا) عربيدر بو مقامده تفسيردر على ماوعده فى آخر الديباجة تنبه

وصفيدر برورد كاروكرد كارآمرز كار

بو اوچ كلمه دن هر برى حق تعالينك وصف مشهوريدر بلكه اسم معروفيدر هر برلرى مركبدر چونكه (برورد كار) مبالغه ايله بسله يجى كه عربيده رب ومربى معناسنه در زيرا (برورد) باء فارسيه نك وواوك فتحلرى وايكى رانك سكونلرى ودال ايله تربيه معناسنه بروردن لفظندن ماضى صيغه سى اوزره اسم مصدردر على ماسبق فى قواعد المقدمة (كار) كاف فارسيه ايله مبالغه اسم فاعل اداتيدر على ماسبق فى الادوات المركبة (آمرز كار) مبالغه ايله يارلغايجى كه عربيده عفو وغفار معناسنه شيخ عطار (بيت) بادشاها جرم ما را دركذار * ما كنهكاريم وتو آمرز كار * زيرا (آمرز) همزهٔ ممدوده نك فتحى وميمك كسرى ورانك سكونى وزاء معجمه ايله مغفرت معناسنه اولان آمرزيدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر (كار) ادات مبالغه كما سبق آنفا (كرد كار) مبالغه ايله ايشلييجى كه عربيده فعال معناسنه حكيم سنايى (بيت) چون تو درعلم خود زبون باشى * عارف كرد كار چون باشى * چونكه (كرد) كافك كسرى ورانك سكونى ودال ايله بمعنى كار وعمل وفعل كه قطعهٔ عاشره نك بيت خامسنده كلان كردار لفظندن مخففدر كار ادات مبالغه در لكن آخرنده زاى معجمه ايله كرداز دخى حق تعالى يه اطلاق اولنور بو يله اولنجه مركب اولمز بو تفصيل معلوم اولديسه حق تعالى حضرتلرى رب العالمين وغفار العاصين وفعال لما يريد اولديغى حسبيله بو اوچدن هر برى ذات سامى صفاتنه وصف خاص بلكه اسم خاص قلنمشدر (سؤال) بلكه اسم قلنمشدر ديو اضرابدن فهم اولنوركه ناظم تحرير بونلره دخى اسبق كبى اسم اطلاق ايتسه اولى واحسن ايمش (جواب) چونكه جناب فياض مطلق اوزره اطلاقى صحيح اولان اوچ قسمدر اول اسماء محضه ثانى اسماء وصفيه ثالث صفات محضه زيرا اول كلماتده

ترکیب یاخود اشتقاق اعتبار اولنمزسه قسم اول اولور مثلا عربیده الله وایل فارسیده شیذروشبذیر ترکیده تکری کبی والا اکر ترکیب واشتقاق اعتبار اولنورسه بو صورتده دخی نقل ایله یاخود غلبه ایله یاخود تسمیهٔ خاصه ایله حق تعالی یه اسم قلنورسه قسم ثانی اولور مثلا عربیده خالق وخلاق فارسیده آفریننده وآفریدکار کبی اکر قلنمازسه قسم ثالث اولور مثلا عربیده واجب الوجود وصانع العالم فارسیده خودآینده وجهان کننده کبی بو یله اولنجه بو مصراعده مذکور اولان پروردکار* وکردکار* وآمرزکار* کلمه لری قسم ثانیدندر فاما که ناظم نحریرک وصف دیو تفسیر ایتمسی وصفیت اصلیه یی اشعار ایچوندر (سؤال) اسماء الله توقیفیه در حق تعالی یه خدا* ویزدان* وپروردکار* وسائرلری نه کونه اطلاق اولنور (جواب) مواقفک متن وشرحنده واقع ومذکوردرکه سوزاغاتده موضوعه اولان اسماء اعلامده دکلدر بلکه نزاع صفات وافعالدن مأخوذه اسماده در وامام غزالی حضرتلرینک عندنده علی طریق التوصیف اولورسه جائزدر علی طریق التسمیه اولورسه جائز دکلدر همان بو اجلدن ناظم نحریر اسماء اعلامده نزاع اولمدیغیچون قسم اولدن اولنلری تکری آدی دیو تفسیر ایلدی صفات وافعالدن مأخوذ اولنلرک محقق غزالی عندنده علی طریق التوصیف اطلاقی جائز اولدیغنه بناء قسم ثانیدن اولنلری وصفیدر دیو تفسیر ایلدی نه قدرکه قسم ثانی وصفیتدن اسمیته نقل اولندیغی حسبیله اسماء اعلام قبیلندن اولدیسه ده بو باب مزالق اقدام اولمغله بنه حزم واحتیاط ایدوب وصفیدر دیو تعبیر ایلدی فلله دره (تنبیه) بوندن بشقه حق جل وعلانک عربیده اسماء وصفاتی اولدیغی کبی فارسیده دخی واردر انشاء الله تعالی بو قطعه نک بیت رابعی شرحنده دسترس اولدیغمزی ذکر ایده لم

هم دخی پاینده باقیدر همیشه دائما

(پاینده) باء فارسیهٔ ممدوده نک فتحی و یاء تحتیه ایله بمعنی باقی ومستقر وثابت اسم فاعلدر مصدری بقا وثبوت واستقرار وتوقف وایاق ایله محکم باصمق معناسنه اولان پاییدن لفظیدر بو یله اولنجه پاینده نه قدرکه باقی معناسنه ایسه ده حق تعالی یه اطلاقی جائز دکلدر زیرا باصمق معناسنی متضمن اولدیغی حسبیله مشعر نقصاندر نتکیم فقیه وعارف وطبیب وعاقل مشعر نقصان اولدیغی حسبیله اطلاق اولنمدیغی کبی (همیشه) هانک فتحی ومیم ممدوده نک کسری وشین معجمه نک فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی دائما شاعر (بیت) همیشه بادعداوت میان کبرو یهود*

زهر طرف که شود کشته سود اسلامست *

* کور یعنی بینا و دانا بیلیجی اولو بزرك *

(بینا) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله امر حاضر آخرینه فقط الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفة مشبهه در علی ما سبق فی قواعد المقدمة مصدری فرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلن دیدن لفظیدر زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره بیند و بیننده کلور صائب (بیت) یارب از عرفان مرا پیمانهٔ سرشار ده * چشم بینا جان آکاه و دل بیدار ده (دانا) دال ونون ممدودتیننك فتحلریله هر نسنه ده بینا کبی لکن دانا بمعنی علیم وعلام بینا بمعنی بصیر در همدخی بونك مصدری دانستن لفظیدر که مستقبلاتی داند و داننده کلور شاهدی (بیت) بنام خالق وحی وتوانا * قدیم وقادر و بینا و دانا (بزرك) باء موحده نك وزاء معجمه نك ضملری وکاف ایله بمعنی عظیم وکبیر نتکیم حق تعالی به ذاتنده وصفاتنده اولو اولدیغیچون بزرکوار دیرلر شیخ سعدی (بیت) خدا راست مسلم بزرکواری ولطف * که جرم بیند ونان برقرار میدارد * کاهی بزرك جسیم یعنی ایری معناسنه خرد مقابله سنده استعمال اولنور بعضیلر بزرکی کاف فارسیه ایله ضبط ایلدیلر لکن شعوری مرحوم کاف عربیه ذکر ایلادی جغتای لساننده اولو مقامنده اولوغ واولوق واولغ دیرلر حتی سکز یوز اللی اوج حدودنده شربت شهادتی نوش ایدن آل کورکاندن صاحب رصد وصاحب زیج سمرقند پادشاهنه اولغ ملك دیمك اولو بك دیمك اولور

* * مرحمتلو مهربان پاداش خیر یله جزا *

(مهربان) بمعنی رحیم وشفوق میر نظمی (بیت) هیچ عاشق را نباشد مهربان * چند بدهد درره معشوق جان * چونکه مهر مرحمت وشفقت معناسنه دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولی شرحنده کلور (بان) ادات صفت مشبهه درکما سبق فی الادوات المرکبة (سؤال) رحیم وشفوق ایله تفسیر ناظم تحریرلیٔ مرحمتلو دیو تعبیرینه منافی دکلمی زیرا رحیم وشفوق اسم فاعل یاخود صفت مشبهه صیغه لریدرلو ایسه ادات نسبتدر (جواب) لو ترکیده ادات نسبت اولدیغی کبی ادات صفت مشبهه ده اولور فاحفظ (پاداش) باء فارسیه ودال ممدوده نك فتحلری وشین معجمه ایله ایکی معنایه در اول لفظ مفرد در جزاء حسن وعوض خیر معناسنه مقابلی باء موحدهٔ ممدوده ایله بادافراه که جزاء بد معناسنه حکیم انوری (بیت) ای بتو زنده سنت پاداش * وی بتو مرده رسم بادافراه * ثانی کمال پاشازاده بیورر که مرکبدر اصلی پای تاش ایدی

یاء تحتیه حذف اولنوب تاء فوقیه داله ابدال اولندی اياقداش معناسنه درلکن بومعنا مرحومك دقایق الحقایق نام کتابندن غیری نسخه لرده روایت اولنمامشدر کذا افصله الشعوری وتبعه الناظم النحریر فاما که شاهدی مرحومك * پاداش کشی کینه اودشمك دخی کیفر * دیو تعبیری بونك خلافنی مشعردر فافهم

* رزق روزی انی ایرشدریجی روزی رسان *

(روزی) راء ممدوده نك ضمی وزاء معجمه ممدوده نك کسریله درت معنایه در اول بمعنی رزق شیخ سعدی (بیت) مرغك از بیضه برون آید وروزی طلبد * آدمی زاده ندارد خبر از عقل وتمیز * ثانی بمعنی مقدار شیخ نظامی (بیت) بروزی توان باده زین طاس خورد * که اسکندرش جست والیاس خورد * رزقده دخی تقدیر وار ثالث بمعنی نصیب وحصه رابع یوم واحد چونکه روز کون دیو قطعه ثانیه نك بیت سابعنده کاور آخرنده کی یا وحدت ایچوندر لکن اوج اولکی معنالرنده اصلنده نسبت ایچون اولسه انسب اولور (روزی رسان) وصف ترکیبیدر زیرا رسان قرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلن رسانیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بو مقامده مذکور اولان بش کلمه آفریننده و بینا ودانا ومهربان وروزی رسان حق تعالی یه اطلاقی یا علی طریق التوصیف یاخود علی طریق الترجمه در (فائده) معلوم اولسونکه عربیده حق جل وعلانك اسماء حسناسی وصفات والاسی اولدیغی کبی فارسیده دخی اسماء شریفه سی ونعوت منیفه سی وار درکه اکثری دسترس اولدیغمزی التی بیتلو بر قطعه ده ذکر وایراد ایلدك تا که ناظم نحریرك کلامنه تتمه اوله

تنکری شید رشید روشید یرو بار یزدان خدا

داور وداد رادود اردو آذرود ارادما

شیرزود ادار و بیرو بارو باری دازرو

لرولولا کروکر کرکرود ازارما

ادروایزد دزا روکرکروبار خدا

کردکار داد آفرید پرورد کارورهنما

افرید کار افریننده خداوند وخدیو

دادکر بخشنده بخشاینده بخشایشکرا

مهربان امرزکار دانا توانا روزی ده

کامکار روزی رسان بیناکر مفرما خود آ

کرد

کرد کاز و پادشاه و پادشه کیتی آفرین

شنوا برزکوار و داوزار و پادشا

بیت اول شبنز و شبذ و شبذیر و یزدان و خدا بو بشك بیانی بو قطعه نك بیت اولی شرحنده كچدی * بار * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی و را ایله یکرمی بدی معنایه کلور اول نام شریف خدادر کمال اسمعیل (بیت) بزبان همه دروغ و دغل * دهدت دلکه نام بار بری * باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور * داور * دال ممدوده نك و واوك فتحلری و را ایله بش معنایه کلور اول نام حق جل و علادر حکیم خاقانی (بیت) زهد شما و فسق ما چون همه حکم داورست * داور تان خدای باد اینهمه چیست داوری * باقی معنالری یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور * دادراد * دال و راء ممدودتینك فتحلری و دالینك سکونیله کذلك نام حضرت سبحاندر * دارد * دال ممدوده نك فتحی و رانك سکونی و دال ایله مثله اسم شریف یزداندر * آذر * همزهٔ ممدوده نك و ذال معجمه نك فتحلری و را ایله ایضا نام منیف خدادر همدخی صاعقه و برق معناسنه ده مرویدر فرهنك جهانکیریده آذر درت معنایه منقولدر اول اسم فرشته که نیر اعظمه موکلدر ثانی آتش مجوسه دیرلر روایت اولنورکه اعجاملك یدی معظم آتشکده لری واردر اسملری بونلردر اول آذر مهر ثانی آذرنوش ثالث آذر بهرام رابع آذر بین خامس آذرخرداد سادس آذر برزین سابع آذر زردهشت بو آتشکده لرك هر بری بر کوکبه نسبت ایدوب اول کوکبه متعلق اولان بخوری انده یاقرلر معنای ثالث سنهٔ شمسیه نك طقوزنجی آینك اسمیدرکه اول آیده نیر اعظم برج قوسده اولور معنای رابع هرماه شمسینك طقوزنجی کونی اسمیدر اهل فرسك قاعدهٔ مقرره لریدرکه هر آیك اسمی اول کون اسمنه مطابق اوله انی عید جشن ایدرلر * داراد * دال و راء ممدودتینك فتحلری و دال ایله کذلك نام حق تعالیدر بو اوچ اسمکه بری دادراد بری داراد بری دارد کلمه لریدر انلری میرنظمی جمع ایتمشدر (بیت) دارد و داراد و دادراد همین * هرسه را نام خدا دانی یقین * تنبیه بو بیتك آخرنده کی ما لفظی بز معناسنه تمیم وزن و قافیه ایچون کلدی معناده مضاف الیه که بزم دارادمز که اللهمزدیمك اولور بیت ثانی * شیرز * شین معجمهٔ ممدوده نك کسری و رانك فتحی و زای معجمه ایله بودخی حق تعالینك نام شریفیدر کذا فی نعمة الله والصحاح العجمیة * دادار * دالین ممدودتینك فتحلری و را ایله بودخی حق جل و علانك اسم منیفیدر شاه ناصر خسرو (بیت) علم اجلها بهیچ خلق ندادست بمن * ایزد و دادار دادکستری ذوالمنن

چونکه فی الاصل وصف ترکیبیدر زیراداد عدل دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت
ثالثنده کاور آر همزه نك مدیله آریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل
مخففدر همان بو ابجلدن هر عادل پادشاهه داداور دیرلر (بیروبار) باء موحدهٔ
ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك ضمی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله
بودخی نام حضرت باری جل شانه کذا فی فرهنك شعوری (باری) باء موحدهٔ
ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك کسر یله التی معنایه در اول بودخی نام سبحاندر
کذا فی فرهنك شعوری ایضا ثانی تمنی وترجی مقامنده باری همچنین باشد
دیرلر ثالث بمعنی بارو یعنی برج حصار رابع بمعنی اولی بودن خامس بر دفعه
معناسنه سادس هندده بر قصبه اسمیدر حاصل کلام آخرنده کی حرف یاء
مصدریه ووصفیه ووحدت معنالریله ذکری انشاء الله تعالی یکرمی برنجی قطعه نك
بیت اولنده کلان بارك معنالرندن منفهم اولور (دادرو) دال ممدوده نك وزای
معجمه نك فتحلری وراء ممدوده نك ضمیله بودخی زبان پهلویده جناب باریناك اسمیدر
کذا فی فرهنك شعوری (لرلر) لامینك فتحلری ورائینك سکونیله بودخی
جناب حق تعالینك نام شریفیدر عنصری (بیت) بفرزانکی سایه افسرش *
بوزش همیخواست ازلرلرش (لولر) لامك ضمی وواو مجهول ولام ثانیه نك
فتحی ورا ایله بودخی نام مبارك حق تعالیدر میر نظمی (بیت) اکر لولر کند باری
بساید * مرادانت بپای خویش شاید (کروکر) کافینك فتحلری ورای اولای
ممدوده نك ضمی وراء ثانیه ایله بودخی اسم سامی جناب حضرتدر عنصری
(بیت) بدان ماند که یزدان کروکر * جهان بر تو برآورد دست دیکر (کرکر) کافینك
فتحلری ورائینك سکونلریله بودخی نام فخیم حق تعالیدر دقیقی (بیت)
چو بیچاره کشتند فریاد جستند * برایشان ببخشید یزدان کرکر * بو ایکی لفظك
کاف اوللری عربیه کاف ثانیه لری فارسیه در (دادار) دال ممدوده نك وزای
معجمهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله بودخی نام جناب حق تعالی کذا فی الصحاح
العجمیة هم دخی یاپوجی معناسنه ده کاور بنا کبی بیت ثالث (آدر) همزهٔ
ممدوده نك فتحی ودال مهمله نك ضمی ورا ایله بیت اولده کچن آذر معناسنه تشکیم
تفصیلی کچدی (ایزد) حق تعالی دیو ورق ایکنجی قطعه نك بیت آخرنده کاور
(دژار) دالك وزاء فارسیهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله فرهنك شعوریده یاپوجی
وبنا ومعمار معناسنه دیو مسطوردر ابو المعانی (بیت) عشق تو کو یادژاری
بوده جای آب وخاك * خانهٔ دل زاشك وسودا خوش عمارت ساخته * بو یله

اولنجه حق تعالی یه اطلاقی علی طریق التوصیف اولور واطلاقی نقصان دخی
اشعار ایتمز نتکیم حق تعالی (والسماء بنیناها) بیورمشدر * کرکر * کافین فارسیسینك
فتحلری وراینك سکونیله اوچ معنایه دراول بودخی علم شریف حضرت حقدر
مسعود سعد سلمان (بیت) بی رنج بکام دل رسیده * از یاری بخت وعون کرکر *
ثانی بمعنی تخت شاهان ثالث آذربایجان ولایتنده برقصبه اسمیدر (کروکر)
کافین فارسیسینك فتحلری ورا اولای ممدوده نك ضمی ورا ثانیه ایله بودخی نام میمون
حق تعالیدر فی الاصل مراد بخش معناسنه ابدی حکیم اسدی (بیت) کراین کام
بدهد کروکرترا * مرانام شاهی ودیکرترا * بوایکی کلمه نك کافلرینك کلیسی
فارسیه درفلاتغفل (بارخدا) سکون را ایله الله دیو قرق بدنجی قطعه نك بیت
اخیرنده کلور چونکه بار بمعنی خدا کما سبق آنفا خدا بمعنی صاحب ومالك
کما سبق ایضا بارخدانك اصلی خدای بار ایدی علم اولیجق مضاف الیه مضاف
اوزره تقدیم اولنوب تمام انامه صاحب دیمك اولدی اکرانك سکونیله اولورسه
معنی ذکر اولنان درا ماکسریله اولورسه لفظ عربی اولور اصلی باریدر یارادیجی دیمکدر
ودخی شعرانك ممدوحنه بارخدا دیرلر خداوند معناسنه (کردکار) بوقطعه اولینك
بیت ثانیسنده کچدی (دادآفرید) دال ثانیه نك سکونی ایله بودخی نام مبارك
حق تعالیدر وموسقیدن برپرده معناسنه ده کلور کذا فی فرهنك شعوری
معنای ترکیبیسی عدل یاراتدی دیمکدر زیرا داد عدل دیو یکرمی دردنجی قطعه نك
بیت ثالثنده کلور آفرید ماضیدر نتکیم اسم فاعلی بوقطعه اولینك بیت اولنده
کچدی (پروردکار) بیت ثانیده کچدی (رهنما) اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت ثانسنده
قولاوز دیو کلور فی الاصل یول کوستریجی معناسنه دربویله اولنجه حق تعالی یه
اطلاقی علی طریق التوصیفدر یاخود علی طریق الترجمه دربیت رابع (آفریدکار)
بودخی نام میمون حق تعالیدر کذا فی فرهنك شعوری چونکه آفریدکار بمعنی
خلاق زیرا آفرید ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدر کار ادات مبالغه درآفریننده
بیت ثانیسنده کچدی (خداوند) صاحب ورب دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت
ثانیسنده کلور (خدیو) پادشاه دیو اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور بوایکی
اسم حق تعالی یه ده وحق تعالینك غیری یه ده اطلاق اولنور خدا کبی دکلدر *
(دادکر) دال ثانیه نك سکونیله عدل ایدیجی دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده
کلور فرهنك شعوریده مذکوردر که حق تعالی یه عادل ودادکر اطلاقی حقیقیدر
پادشاه عادله وامیر عادله مجازدر (بخشنده) باغشلایجی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك

بيت ثامنده كلور (بخشاينده) مثله مصدرى بخشودن لفظندن برامستقبلنى بخشايد وبخشاينده كلور (بخشايشكر) مثله زيرا بخشايش امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر على ماسبق فى قواعد المقدمة كر ادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبه بواوج كلمه دن هربرى وهاب ورحيم معناسنه حق تعالى يه اطلاقى على طريق التوصيف ياخود على طريق التسميه در بيت خامس (مهربان) (وآمرزكار) (ودانا) اوجى بردن بو قطعه نك بيت ثالثنده وثانيسنده كلدى (توانا) كوجلو وقوتلو ديو التنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور بودرت كلمه نك دخى اطلاقى ياعلى طريق التوصيف ياخود على طريق الترجمه در (روزى ده) حقيقتده جناب رزاق عالمدر فى الاصل رزق وير يجى معناسنه وصف تركيبيدر زيرا روزى رزق ديو بو قطعه نك بيت رابعنده كلدى ده امر ياخود اسم فاعل مخففدر مصدرى دهيدن لفظندن مضارعى قرق دردنجى قطعه نك عنوانده كلور (كامكار) اولو پادشاه وصاحب دولت معناسنه زيرا كام مراد ديو قرق دردنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور كار ادات مبالغه كما سبق فى الادوات المركبة بهر حال حق تعالى يه اطلاقى على طريق التوصيفدر (روزى رسان) دردنجى بيتده كلدى (بينا) اوچنجى بيتده كلدى كرمفرما ديباجه نك بيت اولنده كلدى بودخى على طريق التوصيفدر (خودآ) بمعنى واجب الوجود فى الاصل وصف تركيبيدر بيانى خدا شرحنده كلدى بيت سادس (كردكاز) آخرنده زاى معجمه ايله بيت ثانيسنده كى كردكار معناسنه بومقامده ذكرى زاى معجمه ايله اولديغى حسبيله درفلا تغفل (پادشاه) بيانى قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كلور (پادشه) اندن مخففدر (كيتى آفرين) جهان يارادبجى معناسنه وصف تركيبيدر چونكه كيتى جهان ديو بيكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور آفرين آفريدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (شنوا) بو قطعه نك بيت سادسنده كلن شنو آخرينه الف الحاقيله اسم فاعل ياخود صفة مشبهه در بمعنى سميع (بزركوار) بيانى بزرك شرحنده بو قطعه نك بيت ثالثنده كلدى (داوزار) دال وزاى معجمهٔ ممدود تينك فتحلرى وواو ورانك سكونيله فى الاصل يابوجى كه بنا معناسنه چونكه داو باجقدن ديوار معناسنه زار ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات لكن بومقامده مجازا ادات اسم فاعلدر (پادشا) مخفف پادشاه مذكوردر (وجهانبان) دخى دنيلور محافظ جهان معناسنه زيرا بان ادات محافظه دركما سبق فى الادوات المركبة بو بش كلمه نك دخى اطلاقى على طريق التوصيف ياخود على طريق الترجمه در (تمهيد)

عادت مصنفين اوائل كتبده اولا بسمله ثانيا حمدله ثالثا تصليه اولديغي كبي ناظم نحرير دخي اولا اسماء الله وصفات الله ترجمه سني بيان ثانيا حمد وثنا وشكر ترجمه سني اتيان ثالثا اسامئ رسالتي واسامئ حضرت فخر كائنات عليه افضل التحيات واكمل التسليمات ترجمه سني عيان ايدوب بيورر

* شكر وحمد اولدي سپاس وراستا مدح وثنا *

(سپاس) سينك كسري وباء فارسية ممدوده نك فتحي وسين ايله ايكي معنايه دراول بمعني حمد وشكر ناظم نحريرك تفسيرندن مطلقا فهم اولنور لكن شعوري مرحوم بيوررك سپاس بمعني شكر نعمت كرك شكر نعمت خالق تعالى يه اولسون شمس فخري (بيت) خداي داد ترا نيز ملك وتخت كيان * تو نيز لطف خدا دان وراو بدار سپاس * وكرك سائر ولي النعملرك شكر نعمتي اولسون كمال خجندي (بيت) هركه خرسند باشد بجفاهاي حبيب * ناسپاسيست كه شكر نعم او نكند * ثاني بمعني منت وقبول فرهنك هند وشاهده بمعني لطف ديو مرويدر آخرنده هاء رسميه ايله سپاسه دخي سپاس معناسنه در (راستا) راء ممدوده نك فتحي وسينك كسري وتاء فوقية ممدوده نك فتحيله بمعني مدح وثنا وستايش ابو المعاني (بيت) چو حسن خلق ترا ديده اند خلق جهان * كنند وصف ترا راستاش وردزبان * وسكون سين ايله بمعني راست (تمهيد) وقتا كه حمد وثنادن فارغ اولديسه حضرت فخر عالمه متعلق لغتلري بيان ايدوب بيورر

* طوغرو سوزلو راستكو وخشور و پيغمبر رسول *

(راستكو) تاء فوقيه نك سكونيله وصف تركيبيدر زيرا راست راء ممدوده نك فتحي وسينك سكونيله صواب يعني طوغرو معناسنه شيخ سعدي (بيت) راستي موجب رضاي خداست * كس نديدم كه كم شد از ره راست (كو) كفتن ياخود كويدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر تكيم مضارع متكلم وحده سي قطعهٔ سابعه نك بيت ثامننده كلور (وخشور) واوك فتحي وخاء معجمه نك سكوني وشين معجمهٔ ممدوده نك ضمي ورا ايله رسول ونبي معناسنه فرس قديمدر شمس فخري (بيت) جمال دين ودين نسبت تو بار تبت * بود بنزد شهان همچو امت وخشور واوك سقوطي وخانك فتحيله خشور دخي بو معنايه درمير نظمي (بيت) آن سلك قلتبان وبي ملت * نشده هيچ خشور را امت (پيغمبر) وصف تركيبيدر في الاصل خبر ايلديجي معناسنه ايدي صكره رسول ونبي معناسنده غالب اولدي چونكه پيغم قطعهٔ خامسه نك بيت خامسنده كلن پيغامدن مخففدر بو يله اولنجه بونده

پيغامبرده جائزدر نيتكه پيامبرو پيمبرده جائز اولور (بر) اوتوز النجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلن بردن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر زيرا مستقبلاتى بريدن مستقبلاتندن فرق ايچون باء موحده نك فتحيله برد و برنده كلور

* هم محمد درستوده برگزيده مصطفى *

(درستوده) يعنى محمد ومحمود واحد تنكيم ستوده مدح اولنمش ديواللى النجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور لكن تكرار عد اولنمز زيرا مفسرلرده فرق واركه بونده تحسين ايچون در لفظيله دراندهدر سزدرهله تفسيرده ظاهردر (فائده) سلطان انبياء عليه افضل التحايا حضرتنه محمد دبو تسميه منبع اخلاق حميده اولديغيچوندر تنكيم (انك لعلى خلق عظيم) عنوانيله صحيفۀ شانته طغرا كشيده بيورلمشدر (بر) ادات تحسين كما سبق فى الادوات المركبة (گزيده) اسم مفعولدر يعنى مصطفى ومختار مصدرى كاف فارسيه نك ضمى وزاى معجمۀ ممدوده نك كسريله گزيدن لفظيدر بو بيتده رسول ومحمد ومصطفى تفسيرلردر على ماوعده فى الديباجة (نكته) درتركيده است كبى ادات ربط اولمغله هم محمد درستوده قولنده ايهام خطى واردر

* بازنويس اوقو بخوان قرآن نوى چالش بكوش *

(نويس) نونك ضمى وواو ممدوده نك كسرى وسين مهمله ايله كتابت معناسنه اولان نوستن لفظندن امر حاضردر زيرا مستقبلاتى نويسد ونويسنده كلور فاماكه قطعۀ عاشره نك بيت رابعنده كلن نوشت نونك كسرى وشين معجمه ايله در (بخوان) خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سى وواو علامت والف ايله قطعۀ ثامنه نك بيت ثامننده كلن خواندن لفظندن امر حاضردر اوقو معناسنه يعنى قرائت ايله ياخود دعوت ايله ديمكدر زيرا فارسيده خواندن تركيده اوقومق ايكى معنايه دربرى قرائت برى دعوت معنالرينه بو تقديرجه بو ايكى معنادن هربرينى اراده صحيح وممكندر بهمه حال مستقبلاتى خواند وخواننده كلور اولنده كى باء موحده تحسين لفظ ايچون صله دركما سبق فى الادوات البسيطة (نوى) نونك ضمى وواو ممدوده نك كسريله كتب الهيۀ اربعه نك افضلى واعظمى اولان قرآن عظيم وفرقان مبيندر اديب صاحب (بيت) بسوره سورۀ توريه وسطر سطر زبور باآيت ايت انجيل وحرف حرف نوى (بكوش) كاف ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله كوشيدن لفظندن امر حاضردر اولنده كى باء موحده زائددر كما سبق فى الادوات البسيطة

* دکله بشنوا کاه درياب اولدی شد لايق سزا *

(بشنو) شين معجمه نك سكونى وحركات ثلاثه نك جوازيله امردر مولانا (بيت) بشنوازنى چون حكايت مى كند * ازجدايبها شكايت مى كند * مصدرى اون يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كلن شنودن لفظى ياخود قرق بشنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلن شنيدن لفظى ياخود شنويدن لفظيدر زيرا اوچينجكده مستقبلاتى شين معجمه نك حركات ثلاثه سيله شنود وشنونده كلور بشنوا اولنده كى باء موحده زائده در وشين معجمه يى بو مقامده اسكان واجبدر على ماسبق فى الادوات البسيطة (درياب) دريافتن لفظندن امردر فهم ايله معناسنه خواجه حافظ (مصراع) بياو حاصل عمر عزيز را درياب * بوندن بشقه تدارك ايله وارش ومعاونت ايله معنالرينه ده كلور مصدرى دريافتن لفظيدر مستقبلاتى فانك باء موحده يه ابداليله دريابند ودريابنده كلور وماضى متكلم وحده سى يكرمى بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور بو مقامده درلفظى كلمه دن جزؤدر تحسين لفظ ايچون دكلدر على ماسبق فى الادوات المركبه (شد) قرق بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلن شدن لفظندن ماضيدر حافظ (بيت) ازحال دل وديده مپرسيد كه چون شد * خون دلش ازره گذر ديده برون شد * ايكنجى شد بمعنى ذهب يعنى كتدى معناسنه در زيرا شد درت معنايه كلور ايكيسى مذكوردر ثالث زائل اولدى معناسنه رابع فوت اولدى معناسنه دربو بيله اولنجه ترجمه معناى رابعه ده محتملدر لكن بعيددر فافهم (سزا) سينك وزاى معجمه ممدوده نك فتحلريله بمعنى لايق وحرى وحقيق شاه ناصر خسرو (بيت) گرتو گويى چون نهان كرد ايزد ازما راز خويش * من چه گويم از حكم خدا آيد سزا * بوندن بشقه سزا موافق معناسنه ومكافات نيك معناسنه دخى كلور (تنبيه) صد هزار آفرين وبى نهايه شاباش وتحسين كه ابتداء قطعه دن بو مقامه گلنجه يه دكين هم واجبه ذمتى اولان ترجمه يى ادا ايتدى وهم ايهام طريقى اوزره اولا اسماء خدايى ذكر بله كانه عالم مظهر اسماء حسنا اولديغنه اشارت بيوردى ثانيا كانه شكر وسپاس ايلديكه انسانه نعم غير متناهيه سى جمله سندن پيغمبران ذى شان راستكولر اولوب سيما حقيقت محمديه زبدۀ كائنات وگزيدۀ مخلوقات اولديغنى ايما بيوروب ثالثا اهل اسلامه يد رسول ايله مرشد اولان قرآن عظيم الشانك كتابتنى وقراءتنى وتفسيرنى واستماعنى وفهمنى حاوى امر ايلدى رابعا بونلرك لايق وسزا اولديغنى خبر ويردى فلله دره كه بو تحفه الى الاخر ترجمه دن بشقه نيجه نيجه معنالرى مفيددر وبو بيله اولديغنه جابجا تنبيه

اولنور لكن جندان هر وقت بويله تفصيل واطناب اولمغله دورودراز اولديغي محللرده اخطار واشارت اولنور

* مردم آدمدر جوانمردي سخاوت وير بده *

مردم * ميمك فتحي وراٸك سكوني ودالك ضمي وميم ايله يعني آدم وانسان امير خسرو (بيت) نشايد هيچ مردم خفته دركار * كه در پايان پشيماني دهد بار * همدخي كوزيكي معناسنه دويكرمي يدنجي قطعه نك بيت اولنده كاور جوانمردي اخرنده ياء تحتيه مصدريه ايله يعني جود وسخاوت چونكه جوانمرد سخي ديو يكرمي اوچنجي قطعه نك بيت ثامننده كاور * بده * دهيدن يا خود دادن لفظندن امر حاضر در مضارعي قرق دردنجي قطعه نك عنوانشده كاور اولنده باء موحده تحسين لفظ ايچوندر بهر حال دالك كسر يله در وقياس اولان دخي بودر كه چونكه دهيدن كسر ايله در فلا تغفل

* ايزدي حق بولنه وير كي محلنده بجا *

(ايزدي) آخرنده كي ياء تحتيه نسبيه در على ماسبق في الادوات البسيطة ايزد حق تعالى ديو قرق ايكنجي قطعه نك بيت اخيرنده كاور * بجا * اولنده كي باء موحده ظرفيه دركما سبق في الادوات ايضا مكان جاي ديو يكرمي ايكنجي قطعه نك بيت رابعنده كاور بو ايكي كلمه مفسره يه بروجه تشويش شاهد شيخ سعدي (بيت) بجا آمدان وعدهٔ ايزدي * بزاد آن پسر خوب وپاك از بدي * لكن بو بيتده ايزدي مطلقا حقه منسوب معناسنه در فافهم

* اوچيجي برنده اولمشدر ملك آدي سروش *

برنده * باء فارسيه نك وراء مشدده ومخففه نك فتحلري ونونك سكونيله بريدن لفظندن اسم فاعلدر لكن بو مقامده وزن ايچون راٸك تشديدي لازمدر همدخي برنده كوجك قايق عربيده زورق معناسنه ده كاور وغالبا رومده برمه بوندن غلطدر * سروش * سينك وراء ممدوده نك ضملري وشين معجمه ايله يعني فرشته يعني ملك هندي لسانشده بونه ديرلر حكماء فرس ديرلركه حق سبحانه وتعالى اوتوز بش سروش خلق ايدوب اوتوز نفري ايام شهور فارسيهٔ شمسيه دن هر اوچ كوني برفرشته اسميله مسمادر وبش نفري دخي ايام خمسهٔ مسترقه ايله موسومدر واول اوتوز سروشدن اون ايكي فرشته اون ايكي آيك ادلريله تسميه اولنديكه هر برفرشته همنامي اولان شهرك امور ومصالحنه مؤكل ومقيددر همدخي سروش خاصة حضرت جبراٸيل عليه السلامه ده اطلاق اولنور وهر ماه شمسينك اون سكزنجي

کوننك اسمیدر وخوش صدا وخوب نغمه معناسنه ده کلور محصل سروش درت معنایه در

* هم اینانمق باور بدن لایق وجائز روا *

(باوریدن) باء موحدهٔ ممدوده نك وواولك فتحلری وراء ممدوده نك کسریله مصدردر یعنی ایمان باور کردن کبی (روا) رانك وواو ممدوده نك فتحلریله اولا بمعنی لایق وسزا حکیم خاقانی (بیت) دمیده در شب آخر زمان سپیدهٔ حشر * بخفتن تو چو اصحاب کهف نیست روا * ثانیا بمعنی جائز شاعر (بیت) روا داری زشمشیری خطرناك * توان یکقطره دریارا کنی خاك * بو ایکی معنادن بشقه رایج یعنی رواجلو معناسنه وحصوله کلمك معناسنه وقبول معناسنه وروان معناسنه ده کلور

* کیش ملتدر شریعت راه دین روزه اورج *

(کیش) کاف ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله بمعنی ملت ومذهب حکیم سوزنی (بیت) بجاست صوفیء دجال شکل وملحد کیش * بکو بسوز که مهدی دین پناه رسید * هم دخی ترکشك اوق طوران طرفی معناسنه وبر وبال یعنی قنات معناسنه وکتاندن بر نوع قالین جامه که عربیده اکا خیش دیرلر مذکور خیش معناسنه وپوستنی کورك ایتدکاری سمور معناسنه وشمشاد اغاجی معناسنه ودریادن هرمزادلو جزیره معناسنه ده کلور نتیجه کیش مذکورلیدی معناسی واردر فاحفظ (راه دین) هانك کسریله لغتده دین یولی دیمکدر نقل ویاخود غلبه ایله شریعت محمدیه یه اطلاق اولندی بو یله اولنجه ملت وشریعت عرفده مترادفلر ایکن کیش لفظی ملت ایله تفسیر وراه دین لفظی شریعت ایله تفسیر اولی عام ثانی خاص اولدیغنه اشارت اوله میر نظمی (بیت) چار یار پاك واصحاب کزین * هر یکی شد رهنمون راه دین * (راه) یول دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور شریعت وملت معناسی بو قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی (روزه) راء ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی صوم شاعر (بیت) روزه چون میداری ای شیرین پسر * کز دو لب بینم دهانت پر شکر * روزه وظیفه ویومیه معناسنه ده کلور چونکه روز کون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کلور هاء رسمیه نسبت ایچوندر علی ماسبق فی الادوات البسیطة

* هم یکانه کوی مؤمندر درود اولدی دعا *

(یکانه کوی) ایکی کافده فارسیه در بمعنی مؤمن وموحد امیر خسرو (بیت) یکانه کو کسی باشد که اوترك کسی کیرد * نه آن بیچارهٔ ناکس که از کیس وکسا کوید *

فی الاصل وصف ترکیبیدر زیرا یکانه یاء تحتیه نك وکاف فارسیه ممدوده نك ونونك فتحلری وهاء رسمیه ایله هنرو کمال وعلم وفضل وشجاعت وسخاوت وامثالی نسنه لرده ماهر معناسنه دروصدفده برتك اینجو که دریتیم معناسنه ونظیری یوق نادر جوهر معناسنه وامثالی یوق نسنه لره صفت اولور (مصراع) یکانه کوهر دریای معرفت عرفی (کوی) وصف ترکیبی اوله رق بو قطعه نك بیت خامسنده کجدی (درود) دالك وراء ممدوده نك ضملری ودال ثانیه ایله بمعنی دعا وثنا مطلقا شاعر (بیت) ولیکن زداغ دو چشمش درود * دلش بر سلام وزبان بر درود * سلطان انبیا علیه السلام حضرتلرینه اولان صلوته ده درود دیرلر خاصة شیخ سعدی (بیت) هزاران درود وهزاران سلام * زما بر محمد علیه السلام * همدخی خمسهٔ مسترقهٔ سال ملکینك بشنجی کونی اسمیدر همدخی بو لفظ درود بچملك معناسنه در

* مسجده مزکت دینوردانی اذان بانك نماز *

(مزکت) میمك فتحی وزای معجمه نك سکونی وکافك کسری وتاء فوقیه ایله بمعنی مسجد وجامع کذا فی المجمع (بانك نماز) کافك کسری ایله بمعنی اذان شیخ سعدی (بیت) مؤذن غلط کرد بانك نماز * مکر همچو من مست ومدهوش بود * معنای ترکیبیسی نماز صداسی دیمکدر زیرا بانك بك سس دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کاور نماز معروف عبادتدر

* دی امامه پیش نماز وهم اولمش پیشوا *

(پیش نماز) شین معجمه نك سکونیله بمعنی امام وخطیب اصلی شین معجمه نك کسریله نمازاوکی معناسنه ایدی بعده عامه دن خاصه نقل اولنجه علامت نقل شین اسکان اولنندی یاخود فقیر شویله فهم ایدرمکه اصلی نماز پیش ایدی تقدیم وتاخیر اولنوب سیاه چشم قبیلندن اولمش اوله بو صورتده وصف ترکیبی اولور فافهم پیش اوك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کاور (پیشوا) بمعنی مقتدا ومتبوع وکیفیت ترکیبی وجه اوله پیش نماز کبی چونکه واو ممدوده نك فتحی ایله وبمعنی بازیعنی کبیر وابو المعانی (بیت) قول وفعلش را موافق بوده در شرع خدا * مقتدای مؤمنین وپیشوای مسلمین *

* جاهله نادان مرایی صوفی یه سالوس دی *

(نادان) بمعنی جاهل فی الاصل وصف ترکیبیدر ادات نفی اولان نا ایله امردن

یاخود امر صیغه سی اوزره اسم مصدردن یاخود اسم فاعل مخففدن مرکبدر ناشناس کبی کما سبق فی الادوات شیخ سعدی (مثنوی) اکر روزی بدانش برفزودی زنادان تنك روزی ترنبودی * بنادانان چنان روزی رساند * که صد دانا دران حیران بماند (سالوس) سین ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی وسین ایله بمعنی اهل ریا یعنی مرایی خواجه حافظ (بیت) کرچه بر واعظ شهر این سخن آسان نشود تاریا ورزد وسالوس مسلمان نشود * ناظم تحریرلرئ مرایی صوفی دیو تفسیری موارد استعمالاتندن وبالمشافهه فصحای عجمدن تصحیحنه مبنیدر علی ماصرحه فی الدیباجه یوخسه دسترس اولدیغمز کتب لغاتده فقط اهل ریا دیو تفسیر اولنمشدر همدخی سالوس بمعنی فریبنده یعنی الدایجی وبمعنی حیله وخدعه ده اولور

* عفت اهلی پاکدامن اهل تقوی پارسا *

(پاکدامن) کافك سکونیله سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر علی ماسبق فی قواعد المقدمه لغتده پاك اتکلو معناسنه ایکن اهل عفتده حقیقت عرفیه واصطلاح اولدی قیدی شیرازی (بیت) پاکدامن دلبری را بی سبب بدنام کرد * بوالهوس وحشی غزالم را بافسون رام کرد * چونکه پاك بمعنی طاهر دامن اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (پارسا) باء فارسیه وسین ممدودتینك فتحلری وبینلرنده راءنك سکونیله بمعنی عابد وزاهد وپاکیزه دامن وحلال زاده وکارکزار فلله در الناظم که اهل تقوی ایله تفسیر ایدوب جمله معنالری جمع ایلدی شیخ سعدی (بیت) هرکرا جامهٔ پارسا بینی * پارسادان ونیك مرد انکار

رستخیز اولدی قیامت جنته دیرلر بهشت

(رستخیز) رانك ضمیله بمعنی قیامت حضرت مولانا (بیت) من حلالت میکنم خونم بریز * تانه بیند چشم من آن رستخیز * تاء فوقیه دنصکره الف له رستاخیز دخی بومعنایه در حافظ (بیت) پیاله بر کفنم بند تا سحرکه محشر * بمی زدل ببرم هول روز رستاخیز * بویله اولنجه فی الاصل وصف ترکیبیدر قالقیجی کوی معناسنه ایدی چونکه رستا رانك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه ممدوده نك فتحیله اون یدنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلان واو ایله روستادن مخففدر خیز وصف ترکیبی اوله رق یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (بهشت) باء موحده نك فتحی وهانك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی جنت همدخی هشتن لفظندن ماضیدر نتکیم قطعهٔ عاشره نك بیت سابعنده کلور ایکی معنایه

ترتيب اوزره خواجه حافظ (بيت) نه من از خانهٔ تقوى بدر افتادم وبس * پدرم نيز بهشت ابد از دست بهشت

* دوزخ اولمندر جهنم آدى قورتلمش رها *

(دوزخ) دال ممدوده نك ضمى وزاى معجمه نك فتحى وخاء معجمه ايله بمعنى جهنم شيخ سعدى (بيت) حوران بهشتى رادوزخ بود اعراف * ازدوزخيان برس كه اعراف بهشتست (رها) رانك وهاء ممدوده نك فتحلريله رهانيدن لفظندن مشتق اسم مصدر دراكثرى تركيب اولنوب برخبره مبتدا اولور مثلا رها يافت ورها كرد كبى ابو المعانى (بيت) چون بوى زلف يار رها كردروز كار * درملك صبر بين كه چها كردزور كار

* فاعلاتن فاعلاتن وزنيدر بحر رمل *

يعنى بو قطعه بحر رمل مثمن الاجزادندركه هر بيت سكز فاعلاتن وزننده اولمق شوقدركه عروضى وضربى محذوفلردر چونكه حذف ديو عروض وضربك اخرنده اولان سبب خفيفى اسقاطه ديرلر مثلا فاعلاتن لفظندن اسقاط اولنسوب فاعلاتن قالدقدنصكره فاعلن قالنجه اكا محذوف ديرلر بو يله اولنجه بو قطعه نك هر مصراعى فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن وزننده در (تتمه) بو وزنلر آخرنده اولان حرف صورت نونده ياز يلور تنوين كبى دكلدرفلا تغفل (تنبيه) معلوم اولسونكه بحور عروضيه اون طقوزدر بحر هزج بحر رجز بحر رمل بحر وافر بحر كامل بحر متقارب بحر متدارك بحر طويل بحر مديد بحر بسيط بحر منسرح بحر مضارع بحر مقتضب بحر مجتث بحر سريع بحر غريب بحر قريب بحر خفيف بحر مشاكل بو بحورك بديسى بحسب الدائره مسدس دروافر كامل سريع غريب قريب خفيف مشاكل ماعداسى مثمندرلكن بحسب الاستعمال مسدس ومربع دخى استعمالى جائزدر همده دخى بو اون طقوز بحرك بشى عربه مخصوصدر عجمده استعمالى نادروغير مقبول طويل مديد بسيط وافر كامل اوچى عجمه مخصوصدر عربده استعمالى يوقدر غريب قريب مشاكل نعم عربده ده مستعمل اولان بحور اون طقوزدين كسنه واردر لكن بو اوچ بحرى قائل اولمز انجق زياده ايلديكى بحور بحر مستطيل بحر ممتد بحر متوافر حاصلى عجمده مستعمل اولان بحور مجموعى اون درت بشى سالم ومزاحف استعمال اولنور بو بحورك بربرلرندن انفكاكلرى وتميزلرى دائره لرندن معلوم اولور فارسى عروضنده دائره السيد رمؤتلفه متفقه مشتبهه مجتلبه مختلفه منتزعه عربى عروضنده منتزعه دن ماعدابش اولكيدر بيانى دوائر كتب

عروضده مشروحدر بوندنصکره معلوم اولسونکه دائره بحوردن بحر تفاعیلدن تفاعیل اسباب واوتادن سبب ووتد (لمعت سیوفنا) دن ترکب ایدر سبب ایکیدر بری خفیف که بر متحرك ایله برساکن (کل) کبی وبری ثقیل که ایکی متحرك (چله) کبی وتددخی ایکیدر بری مجموع که ایکی متحرك بعده ساکن (چمن) کبی وبری مفروق که ایکی متحرك اورته سی ساکن (لاله) کبی بودخی معلوم اولسونکه علم عروضده جزء دیو تفاعیلدن هر برینه دیرلر مثلا مفاعیلن برجزء وقس علی هذا اودخی بیتك مصراع اولنك جزء اولی صدر جزء اخیری عروض ماینی حشو مصراع ثانینك جزء اولی ابتدا جزء اخیری ضرب ماینی ینه حشو دیو تسمیه اولنور بو مقام علم عروضی مشبعا بیان مقامی اولمدیغندن زحافاتك بیانی وسائر اصطلاحات عروضیه نك بیانی اقتضا ایتدیکی محله تاخیر اولندی تنکیم بو قطعه عروض وضربی محذوف اولان بحر رملدن اولمغله حذف آنفا بیان اولندی

* ایله علمکله عمل تا اولمیه سعیك هبا *

(علم * وعمل * وسعی) معروفلردر (هبا) هانك وباء موحده نك فتحلریله ایکی معنایه کلور اول بمعنی ضایع وتلف میر نظمی (بیت) که سعیم درحق اوراهباشد * چوفکر راست کج کردم رواشد * ثانی بمعنی غبار مزیدزاده (مسمط) ضنك وحرج ضیق طاردخی نه کوندزنهار * توزقتره هم غبار عصر ونقع هم هبا * محصول مصراع العلم بلا عمل کالشجر بلا ثمر مضمونی عملسز علم هبا وضایعدر قنغی علم اولورسه اولسون کرك عقلی وکرك شرعی وکرك آلی فنغیسی اولورسه حاصلی عمل لازمدرحق مقامه مناسب لغت فارسیه یی تعلم وماوضع لهنه صرف وموزوناتی وارایسه قواعد عروض اوزره تقطیع وتوزین کرك تا که سعی عبث اولمیه (نکته) علم وسعی وعمل بونك اوچی حساب جمله بردر هر بری یوزقرقدر ناظم تحریر بو اوچی جمعده حذاقت ایلدی فلله دره

۲ * قطعهٔ دلکش وپرجنبش وخوب ورعنا *

قطعه وهمزه سی بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (دلکش) کوکل چکیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور کش وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ مزبوره نك بیت سابعنده کلور (پر) طلودیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (جنبش) حرکت دیو بو قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (خوب) کوزل دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کلور (رعنا) اول محبوبه دیرلرکه محبوبلغن نازایله کوستررخواجه

سلمان (بيت) كل رعنا چو سر نركس مخمور كردان * ديد در ساغر نركس مى حمرا آورد * اصلنده حمرا اوزنده رعونتدن مشتق صفت مشبهه صيغه سيدر فى الاصل عربيدر فارسيده دخى مستعملدر (حاصل معنى) بنه حرف الفدن محبوب وكوزل وبر جلوه وكوكل چكيجى بر قطعه يا خود قطعه درز يرا بو قطعه ده مراعات نظير وطباق وجناس امثالى صنعتلر ايله مذكور اولان ميان عشاقده ممدوح ومقبول ودلفريب وكوكل اكلنجه سى اولان نسنه لردر

* بوى قد طوغرى سهى يك يا قشقلو زيبا *

قد قافك فتحى ودال ايله بمعنى قامت يعنى بوى همدخى اتكده ويكده اولان اوزون برتماج معناسنه وجامه بچمك معناسنه وسلخ كه بوزمك معناسنه ده كاور بو درت معناده عربى ايله فارسى بيننده مشتركدر شو قدر كه عربيده دال مشدددر فارسيده تخفيف وتشديد ايله جائزدر تركيم دروكف لفظلرنده اولديغى كبى (سهى) سينك فتحى وهاء ممدوده نك كسرى ايله بمعنى موزون وطوغرى عموما خواجه حافظ (بيت) چندان بود كرشمه ونازسهى قدان * كايد بجلوه سرو صنوبر خرام ما (زيبا) زيبيدن امر حاضر ينك آخرينه الف الحاقيله صفت مشبهه در بمعنى متناسب الصورة ابو المعانى (مصراع) زيبا قمتدان زلف معنبر رخ كلكون

* صالنوب كزمه خرام ويوجه اولدى بالا *

(خرام) خاء معجمه نك كسرى وراء ممدوده نك فتحى وميم ايله خراميدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر استاد لطيفى (بيت) مكر از يار من آموخت كل و سرو چمن * كين چنين خندهٔ شيرين وخرامى دارند * همدخى امر ووصف تركيبى وسرور وشادمانى معناسنه ومژده وبشارت معناسنه وخوب محبوب معناسنه ومسافر ولمق معناسنه ده اولور محصل التى معناسى واردر (بالا) باء موحده ولام ممدودتينك فتحلريله بمعنى اعلى وعالى مقابلى پست شاعر (بيت) چو آمد بدان كوه هيزم فراز * بدانست بالا وپهن ودراز * وكاهى زير ايله مقابل ايدرلر تركيم زير وبالا ديرلر هم قد وقامت معناسنه واحسن وبهتر معناسنه وجنيبت كه يدك آتى معناسنه ده كلور حاصلى درت معنايه كلور

* حركت جنبش ورفتار صالنمق يورمك *

(جنبش) اون سكزنجى قطعه نك بيت اولنده كان جنبيدن لفظندن امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر بمعنى حركت جامى (بيت)

جنبش اول زمحیط کرم * سلسله جنبان وجود ازعدم (رفتار) رفتن لفظندن ماضی صیغه سنده اسم مصدر آخرینه الف ورا الحاقیله وصف ترکیبیدر یاخود اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة عرفی (بیت) میروی باغیروبی کوبی یا عرفی توهم * لطف فرمودی بروکین پای را رفتار نیست * بو بیتده فقط یوریمك معناسنه درفاما که صالنوب یوریمك معناسنه ابو المعانی (بیت) بعاشق جور کردن شیوۂ رفتار می باید * کشد کر چشم خونی خنجر پرکار می باید

* دلبرلر جلوه سیدر نازو کرشمه تیبا *

(ناز) نون ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله دلبرلر جلوه سی واستغناسی شیخ سعدی (بیت) کر برسر وچشم من نشینی * نازت بکشم که نازنینی * بو معنایه عربیده غنج ودلال دیرلر همدخی حضور وحبور معناسنه ونازیدن لفظندن امر حاضر اولدیغی حالده ده مستعملدر (کرشمه) کاف فارسیه نك ورانك کسرلری وشین معجمه نك سکونی ومیمك فتحی وهاء رسمیه ایله بودخی جلوۂ مهوشان وشیوۂ دلبران معناسنه در بعضیلر کاف عربیه ایله ده اوقورلر عرفی شیرازی (بیت) نازآفت وکرشمه بلا عشوه دلفریب * یاران حذر کنید که طوفان فتنه است (تیبا) تاء ممدوده نك کسری و باء موحدۂ ممدوده نك فتحیله بودخی جلوۂ محبوبان وشیوۂ خوبان معناسنه درمیر نظمی (بیت) کند صد کونه تیبا آن پری روی * فریبد مردمان آن چشم آهو (جلوه) دخی فارسیدر لکن ترکیبده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی علی ماوعده فی الدیباجة

* کوکل اکنجه سی محبوبه دلارام دینور *

(دلارام) وصف ترکیبیدر لغتده مطلقا کوکل اکنجه سی معناسنه درچونکه دل کوکل دیو اوندنجی قطعه نك بیت ثالثنده کاور آرام آرامیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر ناظم تحریر معنای اصلیسنه اشارت برله معنای غالبیسی اولان کوکل اکنجه سی محبوب دیو ترجمه ایلدی فلله دره میر نظمی (بیت) تمناکر براید ازدلارام * مشوغیر از وصالش ای دلارام * آرامیدن دکلمك معناسنه درتسکیم فرق دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده آرام دکلنش دیو کاور

* یعنی یکتا یالکز براشی یوق بی همتا *

(یکتا) سکون کافله یالکز وبرقات معناسنه درچونکه یك بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کاور (تا) تاء مثنات فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله قات وبولدنکی

معناسنه دربوندن شقه ناسكز معناسنه دخی کاور اول ضد جفت یعنی تك ثانی
یعنی کیفیت جامه ثالث یعنی تیز رابع تار لفظندن ترخیم اولنمشدر خامس یعنی
عدد سادس یعنی زنهار سابع حروف هجادن برشك اسمیدر ثامن اداتدر بو دخی
اون وجه اوزره مستعملدر کما سبق فی الادوات (بی همتا) مثلی وماننده یوق
معناسنه دررز یرا بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (همتا) یعنی مثل
وماننده چونکه هم یعنی مع کما سبق فی الادوات جامی (بیت) یا رسول الله حبیب
خالق یکتا تویی * برگزین ذو الجلال پاك بی همتا تویی *

* دینلدی سازنده یه رامشگر وطنبوره ستا *

(رامشگر) شین معجمه نك سكونیله اسم فاعل مرکبدر یعنی مطرب وسازنده
مسعود سعد سلمان (بیت) نه عجب گر فلك شود مجلس * ماه ساقی وزهره رامشگر *
چونکه رامش راء ممدوده نك فتحی ومیمك کسری وشین معجمه ایله یعنی عیش وطرب
وتغنی (گر) ادات اسم فاعلدر فرهنك جهانگیریده مسطوردر که ساز ونغمه باعث
آرامش یعنی سبب راحت اولمغله ساز ونغمه یه آرامش وسازنده یه رامشگر دیرلر
بویله اولنجه رامش آرامشدن مرخم اولمش اولور آرامش آخره شین معجمه الحاقیله
اسم مصدردر علی ما سبق فی قواعد المقدمة (ستا) لغتنده مرکبدر اوج تار
معناسنه زیرا سه اوج دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کاور تا قات دیو آننا
کچدی بو تقدیرجه اوچ تللو سازك جمله سنه ستا اطلاقی صحیح اولور نتکیم
درت تللویه چارتا التی تللویه ششتا دیدکلری کبی لکن طنبورده غالب اولمغله
ناظم نحریر انکله تفسیر ایلدی خواجه سلمان (بیت) چرخ دو تاست بس
کهن نیست نوای اندرو * کوصنمی بهر مانای ستایی زند (طنبور) تنبور
لفظنك معربیدر السنة ثلثه ده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی نتکیم سازنده
فی الاصل فارسی اولوب ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندیغی کبی

* ایرلمق نغمه ایله اولدی سرود وخنیا *

(سرود) سینك وراء ممدوده نك ضمی ودال ایله یعنی غنا کمال خجندی (بیت)
با سرود وآه وناله میرود اشکم چو رود * پیش مستان محبت این بود درود وسرود *
مجمع الفرسده کوینده کی وسماع دیو تعریف اولنمشدر (خنیا) خاء معجمه ممدوده نك
کسری ونون ممدوده نك فتحیله یعنی نغمه وسرود مذکور وکاهی نون یایه تقدیم
اولنور امیر خسرو در ترجیع شعر بر نغمه (بیت) نظم را علمی تصور کن بنفس خود
تمام * کونه محتاج سماع وصوت خنیا گر بود

* بكزمك ماندن وهم اوله ديمكدر قالمق *

(ماندن) ميم ممدوده نك فتحيله ايكي معنايه مصدردر اول بمعنى مشابهت ثاني قالمق بو ايكي معنايه متعدي دخي استعمال اولنور بكزتمك وقو يمق معناسنه شيخ سعدي (بيت) عمر برفست وآفتاب تموز * اندكى ماند وخواجه غره هنوز * بونده اولان ماند متعديدر زيرا معناسى آفتاب تموز برف عمردن آزقودي ديمكدر كلستان شارحلرينك ظن ايلديكي كبى دكل بلكه بر محل دقيقدر

* مثلى مانند كبيدر مثلا دركويا *

(مانند) ميم ممدوده نك ونون اولينك فتحلرى ونون ثانيه نك سكوني ودال ايله بمعنى مثل وتطير شاعردر توحيد (بيت) سبحان الله زهى خداوند * نيست مثل وشبيه ومانند * بويله اولنجه ناظم نحريرك مثلى مانند كبي ديو تعبيري ملاحتدن خالي دكلدر (كويا) كاف فارسيه ممدوده نك ضمي وياء تحتيه ممدوده نك فتحيله مقام تمثيلده ايراد ايدرلر مثلا معناسنه همدخي اوبو زبرنجي قطعه نك بيت سابعنده كويا سويليجي ديو كلور ايكي معنايه مير نظمى (بيت) درچمن بوده بلبل كويا * همچو من بوده درغمت كويا *

* باد اولسون اوله باشد نشود اولمازهم *

(باد) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحي ودال ايله امر غائبدر اولسون معناسنه چونكه امر غائبك فارسيده مخصوص صيغه سى يوقدر بلكه مضارع صيغه سى اوزره اولور نهايت قرينه ايله فرق اولنور بعضى كره مضارعدن اولندن اول براقف زياده سيله امر غائب قيلارلر مثلا كنند مضارعدر امر غائبنده كنادديرلر ايشته بوقياس اوزره بود مضارعدر امر غائبنى بواد ديرلر كثرت استعمال حسيله واوى حذف ومحافظهٔ الف ايچون باء موحده نك ضمه سنى فتحه يه تبديل ايدوب باد ديرلر على ماسبق فى الادوات البسيطة كاهى باد بود معناسنه ده استعمال اولنور نتكيم اون آلتنجي قطعه نك بيت سادسنده كلان هرچه باد اباد كه سنده اولديغي كبي فرهنك شعورده اولسون معناسنه اولان باد لفظى ادات تمنى وادات ترجي اولان بادا لفظندن مرخمدر ديو مسطوردر شاعر (بيت) جبين بخت مرا خاكروب هردركاه * زمانه ساخت كه روى زمانه باد سياه * بوندن بشقه باد اون معنايه دخي كلور اول عناصر اربعه دن هوانك اسميدر نتكيم باديل ديو يكرمى ايكنجي قطعه نك بيت ثامننده كلور ثاني بر فرشته اسميدركه ترويج اموره مؤكلدر وروز بادك

تدبیری ومصالحی اکا متعلقدر ثالث هر ماه شمسینک یکرمی ایکنجی کونی اسمیدر
اول کونده مصالح خیریه یه سلوک مناسبدر دیرلر رابع بمعنی سخن خامس بمعنی
کشیدن آه سادس بمعنی تند وتیز سابع بمعنی مدح وثنا ثامن نام کنج کیخسروکه
خزینهٔ سبعه سندن برخزینه در تاسع بمعنی نخوت وکبر وخودبینی عاشر بمعنی نابود
جوهری (بیت) روز وصالم باد شد * بیت فراق آباد شد * داد بتم بیداد شد * کشته
خرابم کار ازان (باشد) قرق بشنجی قطعه نک بیت سادسنده کلان باشیدن لفظندن
مضارعدر فرهنک شعوریده باشد لفظی تمنی وترجی معناسنه دیو منقولدر (نشود)
نفی حال ونفی استقبالدر چونکه نون مفتوحه ادات نفیدر علی ماسبق فی الادوات
البسیطة شود مضارعدر تنکیم قرق بشنجی قطعه نک بیت سادسنده کاور

* ورنه یوخسه بلی آری عجبا در آیا *

(ورنه) یوخسه معناسنه عربیده والا دیرلر اصلی ورنه شود ایدی تنکیم والا اصلنده
وان لم یکن اولدیغی کبی چونکه ور ادات شرطدر نه هاء رسمیه ایله ادات نفیدر علی
ماسبق تفصیله فی الادوات مفردا ومرکبا (آری) همزهٔ ممدوده نک فتحی وراء
ممدوده نک کسریله جوابده مستعملدر بلی واوت معناسنه که عربیده نعم دیرلر
عرفی (بیت) اقبال کرم میکزد ارباب همم را * همت نخورد نشتر آری ونعم را *
(لطیفه) برظریفه خاتونک بولی لاعن قصد برمرد ظریف اوزرینه اصابت ایتدکده
خاتون عین چشمه پاکست دیو ملاطفه سنه ظریف مذکور آری عشرانی عشر
هست دیو مقابله ایلدی بوکلامده آری لفظنده ایهام وارکه یا اوت معناسنه
یاخود ترکیده طاهر معناسنه فاحفظ (آیا) همزه ویاء تحتیهٔ ممدودتینک فتحلریله
ادات تعجبدر عجبا معناسنه محل استفهامده واستخبارده دخی استعمال
اولنور خواجه حافظ (بیت) آنانکه خاک رابنظر کیمیا کنند * آیا بودکه کوشهٔ چشمی
بما کنند * مجمع الفرسده بمعنی خورش یعنی اکل وشربه صالح اولان نسنه معناسنه

* روز کوندز بو کون امروز دونکی کون دیروز *

(روز) راء ممدوده نک ضمی وزای معجمه ایله اوچ معنایه در اول بمعنی یوم ونهارکه
ترکیده کون وکوندز دیرلر ثانی بمعنی طالع وقوت بو ایکی معنایه ابو المعانی (بیت)
کذشته روز عمرم چون شب تار * چه بد روزم که صبحم شام کشته * ثالث بمعنی
افتاب که عربیده شمس ترکیده اکا دخی کون وکونش دیرلر حکیم فردوسی (بیت)
سزد کر ببخشی کناه مرا * درخشان کنی روز وماه مرا * ناظم تحریرلک تفسیری
معنای ثالثه دخی احتمالدر (امروز) همزه نک کسری ومیمک سکونیله عربیده

اليوم تركيده بوكون معناسنه شاعر (بيت) كه باما نيايد فرستادنش * كه امروز بايد بماد ادنش) اصلى اين روز ايدى نون ميمه قلب وياء تحتيه تخفيفا حذف اولنوب امروز ديديلر امشب دخى بونك كبيدر (دىروز) دال ممدوده نك كسريله دونكى كون معناسنه چونكه دى كسرايله دونكه عربيده امس كبى (مصراع) دى هلالى بوداشب بدروامروز آفتاب

شب كيجه بو كيجه امشب دخى يارين فردا

(شب) شين معجمه نك فتحى وباء موحده ايله كيجه كه عربيده ليل معناسنه چغتايده تاء فوقيه ايله تون ديرلر (امشب) بو كيجه معناسنه تصرفى امروز كبى (فردا) فانك فتحى ورانك سكونى ودال ممدوده نك فتحيله يارين كه عربيده غد معناسنه بوندن يشقه وصف تركيبى دخى اولوريالكز كلجى معناسنه درچونكه فرد معروف (آ) آيدن لفظندن امريا خود اسم فاعل مخففدر ايكى معنايه شاعر (بيت) امروز وپريرودى وفردا * هرچار يكى بود توفردا * بو بيتده چاردن مراد عناصر اربعه در

شسته يقانمشه جامه دينور كرمابه

(شسته) اولتوزيدنجى قطعه نك بيت خامسنده كى شستن لفظندن اسم مفعولدر (كرمابه) كاف فارسيه نك فتحى ورانك سكونى وميم ممدوده نك فتحى وباء موحده ايله بمعنى حمام وايلجه اصلى هاء رسميه سزكرم آب ايدى اسى صو معناسنه زيراكرم يكرمى التنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور آب معروف صو معناسنه دربعده عامدن خاصه نقله علامت ايچون برهاء رسميه كتوروب كرمابه ديديلر حمام فى الاصل عربيدر حميمدن مشتقدر رمزيدزاده (بيت) اسى صويه دى حميم * ابى كشيدركريم * اوكسزه ديرلريتيم * داهيه اولوبلا * تركيده شيوعى حسبيله ترجه قلندى اصلنده لسان عجمده حمامه كدوخ ديرلرايدى

درلمشدردخى خوىكرده وايرازيرا

(خويكرده) ياء تحتيه نك سكونيله درلمش معناسنه در زيراخوى درد يوالتى يدنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور كرده يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كلان كردن لفظندن اسم مفعولدر (ايرا) همزۀ ممدوده نك كسرى وراء ممدوده نك فتحيله بمعنى زيرا كمال اسماعيل (بيت) عقلرابنده ٔ شهوت مكن ايرانه سزاست * كه ملك همه كش مطبخ شيطان بكند (زيرا) دخى فارسيدرلكن تركيده چونكه معناسنه شيوعى حسبيله ترجه قلندى

* پشم یولـ پنبه پموق نرم دخی یومشقدر *

(پشم) باء فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی ومیم ایله بمعنی صوف لكن علی الاطلاق پشم ویولـ لفظلری ذکر اولنسه قیون یباغیسی مراددر فاحفظ شاعر (بیت) پشم شدن جامه به از پرنیان * لقمه اکر چرب نشد بس توان (پنبه) باء فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی قطن مطلقا فاما که عربیده ابتدا جوز قطن آچلدقده قطن جوز ودانه لوسنه محبوب وچکردکی آیرلمشنه محلوج دیرلر چغتایده ماموغ دیرلر (نرم) نونك فتحی ورانك سکونی ومیم ایله یومشق وملایم معناسنه ابو المعانی (بیت) خوبان جهان نرم تن وطبع درشتند * کر جور کشد عاشق محنت زده غم نیست *

* سنكـ طاش سخت قتی مرمر ده دیرلر خارا *

(سنكـ) سینك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله طاش که عربیده حجر دیرلر همدخی وزن معناسنه وتمکین ووقار معناسنه وتساوی وبرابرلك معناسنه ومجازا قدر وقیمت معناسنه ده کلور (سخت) سینك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وتاء مثنات فوقیه ایله قاتی که مقابلی سست که جیوق وکوشکدر شیخ نظامی (بیت) من عهد تو سخت سست میدانم * بشکستن آن درست میدانم * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی محکم که مقابلی نرم ثانی بمعنی سنجیده یعنی موزون ومنتخب ثالث بمعنی رذیل وبخیل ولئیم رابع بمعنی بسیار وکثیر (خارا) خاء معجمه وراء ممدود تینك فتحلریله مرمر طاشی معناسنه خواجه حافظ (بیت) سرکش مشو که چون شمع ازغیرتت بسوزد * دلبر که در کف او موم ست سنك خارا) بوندن بشقه برنوع موجدار قماش معناسنه که خاره دخی دیرلر

* اولدی آینده کلیجی ورونده کیدیجی *

(آینده) آیندن یاخود قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلان آمدن لفظندن اسم فاعلدر زیرا استقبالاتی آید وآینده کلور لکن ثانیه کوره شاذدر (رونده) قرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلان رفتن لفظندن اسم فاعلدر چونکه علی الشذوذ مستقبلاتی رود ورونده کلور

* رفت کتدی کلور آید هم ایقداش همپا *

(رفت) رفتن مذکوردن ماضیدر (آید) همزه نك مدیله قد سبق آنفا همپا میمك سکونیله پاداش کبی ایقداش معناسنه درلکن همپا ایله پاداشك فرقی واردر که همپاده سیر ومشیده موافقت لازمه درچونکه هم بمعنی مع قد سبق فی الادوات

المركبة (پای) آیاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور فاما که یاد اشده موافقت لازمه دکلدر مجرد رفاقت الو بررفا حفظ

* فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن *

یعنی بو قطعه دخی قطعهٔ اولی کبی بحر رمل مثمن الاجزادندر لکن صدر وابتدالرلك اکثری سالم اقلی مخبون وعروضلرك بعضیسی وضربلرك قوسی اصلم وعروضك اکثری مخبونه ومحذوفه وحشولك جمله سی مخبوندر همان بو اجلدن اولکی فاعلاتن سالم ایکنجی واوچنجی مخبون دردنجی عینك کسریله مخبون ومحذوف یاخود عینك سکونیله اصلم ذکر اولندی (سؤال) بو تفاعیل اربعه بو قطعه اقتضاسنجه بر مصراع عد اولنور بویله اولنجه عروضی اولان جزؤ اخیرده ایکی تغییرکه بری عینك کسرنی مقتضی خبن وحذفدر بری سکوننی مقتضی صلمدر بینلرنده تنافی واردر ایکن نه کونه جمع اولور (جواب) مراد حالت واحده ده جمع اولوردیمك دکلدر بلکه ایکی درلو اولقنسه جائز دیمکدر او یله اولنجه صورتده مصراع واحددر فاما که معناده ایکی مصراعدر بلکه قطعه نك مصراعلری عددنجه بحسب الوزن مصراع اعتبار اولنسه جائزدر (سؤال) بو تقدیرجه بو قطعه بر از ابیات ایله برتك مصراعدن مرکب اولمق اقتضا ایدر بو طرز اوزره ایسه قطعه استعمالی بوقدر (جواب) برقاچ وجهله ممکندر (اولا) بو خصوص اموراعتباریه دندر چونکه بو تفاعیل مصراعی هم مابعدنده اولان مصراعه نظرله صدر ومابعدی عجز اعتبار اولنورهمدخی هر برمصراعك وزننی تصویراعتبار اولنور (ثانیا) هر بر مصراعك بو تفاعیل یا صدری یاخود عجزی اعتبار اولنور فافهم (ثالثا) عنوان قطعه اولان مصراعله تفاعیلك مابعدی اولان مصراع ایکیسی بر بیت اعتبار اولنور حتی جمیع قطعه لره نظر اولنسه عنوان قطعه ایله خاتمهٔ قطعه بربرلرینه ارتباط کلی ایله مرتبطدر بویله اولنجه تفاعیل مصراعنی ایراد انجق بیان وزن ایچوندر قطعه یه اصلا من حیث الجزئیه تعلقی یوقدر (سؤال) بر قطعه نك یاخود بر قصیده نك عروضی عللدن کاهی حذفله وکاهی صلم ایله وامثالیله نه کونه استعمال اولنور نعم شاعر زحافاتك برقاچنی محلنده استعمال ایتسه جائزدر اما علل زحافات کبی دکلدر (جواب) عربی عروضی کبی فارسی عروضی ضیق دکلدر فارسی عروضنده زحافات مجراسنه اجرا اولنان علل قتی وافره درحتی ارباب عروض فارسی زحاف ایله علل بیننی فرق ایتمیوب علی العموم جمله سنه زحاف دیو تسمیه ایتدیلر نتکیم خواجه حافظ بحر رمل مثمن الاجزادن شو اوچ بیتی

برقطعه ده کتوردیکه بر ینك عروضی مخبونه ومحذوفه وبر ینك عروضی مخبونه ومقصوره وبر ینك عروضی صلادرابیات بودر * بندهٔ طالع خویشم که درین قحط وفا عشق آن لولئ سرمست خریدارمنست * شربت قند وکلاب ازرخ یارم فرمود * نرکس اوکه طبیب دل بیمارمنست * طبلهٔ عطرکل ودرج عبیرافشانش * فیض یك شمه زبوی خوش عطارمنست * ایشته بوخواجه حافظ امثالی شعرای عظامك دیوانلرنده بونك امثالی ترتیبلری قتی چوقدر بومقامده ایرادلری اطنابدر (تنبیه) زحاف علم عروضده جزؤ سالمه عارض اولان زیاده یه یاخود نقصانه دیرلر مجموعی اوتوز ایکیدر اقتضا ایلدیکی محللرده بیان اولنور انشاء الله تعالی (خبن) ایکنجی ساکنی حذفدر تفاعیلدن دردنده بولنور که بونلردر فاعلن وفاعلاتن ومستفعلن ومفعولات ایکی اولکی الفی حذف اولنوب فعلن وفعلاتن قالوب وثالثك سینی دوشوب متفعلن قالوب مفاعلنه نقل اولنوب ورابعك فاسی دوشوب معولات قالدقده لامك ضمی ایله مفاعیل یه نقل اولنوب بونلره مخبون دیو تسمیه اولنور (صلم) فاعلاتن آخرنده کی سبب خفیف که تن در حذف اولنوب فاعلا قالوب بعده وتدی قطع اولنوب یعنی الفی حذف اولنوب ولامی اسکان اولندقده فاعل قالوب عینك سکونیله فعلن وزننه نقل اولنوب ومفعولات آخرنده کی وتد مفروق که لات در دوشوب فعلن وزننه نقل اولنوب اصلم تسمیه اولنور (صدر) مصراع اولك اول جزئنه اطلاق اولندیغی کبی مصرع اولك مجموعنه دخی اطلاق اولنور نتکیم مصراع ثانی به عجز دیو تسمیه اولندیغی کبی بومقامده باقی مذکور اولان اصطلاحات که عروض وضرب وابتدا وحشو وحذفدر قطعهٔ اولینك تفاعیلی شرحنده بیان اولندی فارجع

* متواضع اولانك قدرین ایدر حق اعلا *

(متواضع) تفاعل بابندن اسم فاعل عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر مصدری تواضعکه ضدی کبر درصائب (بیت) برتواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل ازپا افکند دیوارها (قدر) بمعنی شرف وعظمت کما سبق فی اوائل الدیباجة (حق) بومقامده جناب حضرت باری عزاسمه درهمدخی ضدباطل معناسنده مستعملدر بوایکی معناده عربیدر انشالرده دخی شایعدر (اعلا) بیانی والفك احوالی دیباجه نك بیت تاسع عشر شرحنده کچدی نکته بومصراعك عنوان قطعه یه ارتباطی ذوی الادراکه خفی دکلدر

* قطعهٔ زیبندهٔ رنکین ادا *

۳

(قطعه) وهمزه‌سی قطعهٔ اولانك عنوانی شرحنده کچدی * زیننده زیبدن افظندن اسم فاعلدر قطعهٔ ثانیه‌نك بیت اولنده کچن زیبا معناسنه‌در * (رنکین) زیاده رنکلو ولطیف معناسنه. مقام مدحده انکله نیجه نسنه‌لری توصیف ایدرلر مثلا بادهٔ رنکین وشعر رنکین دیرلر ابو طالب کلیم (بیت) کلیم افشان کن اول صفحهٔ رواز خوی خجلت * که برهر کاغدی نتوان نوشتن شعر رنکین را * زیرا رنك کونه دیو قرق برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلوریاء تحتیهٔ ساکنه نسبت ایچوندر نون تاکید نسبتدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة حاصل معنی بشه حرف الفده رنکین ادالو ویا قشقلو بر قطعه یاخود قطعه‌در چونکه بو قطعه میان ناسده زبانزد والسنهٔ ارباب طبعده مستعمل اولان لفظلری ترتیب عجیب واسلوب غریب اوزره مشتمله درحتی اولکی ابیات خمسهٔ متعاقبه اکثری ادواتی بیان ایدر

* باکه مراسا که تراسز شما *

(مرا) میمك وراء ممدوده‌نك فتحلریله بکا معناسنه عربیده لی دیرلر کاهی بنی معناسنه‌ده کلور حضرت مولانا (بیت) ازنیستان تا مرا ببریده اند * ازنفیرم مرد وزن نالیده اند * وکاهی بنده یعنی عربیده فی معناسنی مفید اولور (مصراع) مرا دلیست شترواره‌ا بحجرهٔ تن * چونکه میم متکلم ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة (را) ادات مفعول وادات ظرفدر کما سبق فی الادوات المرکبة (ترا) تاء مثنات فوقیه‌نك ضمی وراء ممدوده‌نك فتحیله سکا معناسنه شیخ نظامی (بیت) کفت بامن بپرس باغ ترا * تادهم روشنی چراغ ترا * اصلی تورا ایدی بو کلمه‌نك کثرت استعمالی حسبیله واو مجهول خطدن دخی اسقاط اولنوب ترا دیدیلر (شما) شین معجمه‌نك ضمی ومیم ممدوده‌نك فتحیله ضمیر جمع مخاطبدر عربیده انتم معناسنه خواجه حافظ (بیت) ای فروغ ماه حسن ازروی رخشان شما * اب روی خوبی ازچاه زنخدان شما *

بن من وبز ما وا کامر ورا

(من) میمك فتحی ونون ایله ضمیر نفس متکلم وحده عربیده انا معناسنه جغتایده میمك کسری ایله مین دیرلر همدخی کوکل معناسنه وترازونك شاهینی کچدیکی دال معناسنه‌ده کلور همدخی عربیده نونك تشدیدیله بطمان معناسنه وقدرت حلواسی معناسنه ومنت معناسنه‌ده کلور (ما) میم ممدوده‌نك فتحیله ضمیر نفس متکلم مع الغیردر عربیده نحن معناسنه (مرورا) میمك فتحی ورانك سکونی وواوك فتحی وراء ممدوده ایله اکا معناسنه‌درچونکه ورا معنای مزبوری افاده‌ده کافیدر

مرزائد در شیخ عطار (بیت) هست سلطانی مسلم مر ورا * نیست کس را زهرهٔ چون وچرا *

سن تو مرو کتمه وبنشین اوتور

(تو) تاء مثنات فوقیه نك ضمی وواو مجهول ایله ضمیر مفرد مخاطبدر عربیده انت معناسنه در ضرورت شعرده واو معروف قلدیغی اشباع ضم تا ایله اوقنسه ده جائزدر همام تبریزی (بیت) مکر سنکین دلست وجان ندارد * هرانکس کو چو تو جانان ندارد * فاما که سعهٔ کلامده اظهار روا اوله تو اوج معنایه دراول قیماقکه قیناتمش سود اوزرنده منعقد اوله اکا عربیده زبده وکشطه دیرلر ثانی بمعنی ضعف که قات ثالث بمعنی پرده وحجاب (مرو) نهی حاضردر زیرا میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة (رو) امر حاضردر مصدری رفتن لفظی که اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی (بنشین) امر حاضردر مصدری نشستن لفظیدر ماضیسی قطعهٔ تاسعه نك بیت رابعنده کلور زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره نونك وشین معجمهٔ ممدوده نك کسرلری ونون ثانیه نك فتحیله نشیند ونشینند کلور اقولنده کی باء موحده صله در

اربروی کیدرایسك کل بیا

(ار) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بروی) رفتن لفظندن مضارع مخاطب مفرددر علی ماسبق آنفا (بیا) امر حاضردر تکیم اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی بو ایکی کلمه نك اوللرنده اولان باء موحده صله در بو باد نصکره اوائل الفلری یاء تحتیه یه قلب اولنور علی ماسبق فی الادوات البسیطة خواجه حافظ (بیت) بیا که قصر امل سخت سست بنیادست * بیار باده که بنیاد عمر بر بادست

بویله چنین اویله چنان چون کبی

چنین جیم فارسیه نك ضمی ونون ممدوده نك کسری ونون ثانیه ایله بویله وبو نحلین معناسنه اصلی چون این ایدی واو ایله الف تخفیفا حذف اولنمشدر خواجه سلمان (بیت) تا جهان بود چنین بود چنین خواهد بود * همه را عاقبت کار همین خواهد بود (چنان) اویله وانحلین معناسنه اصلی چون آن ایدی بنه بوندن دخی واو والف حذف اولندی لکن فی الجمله اشباع ضمه ایله اوقنور ابو المعانی (بیت) چنان مستم چنان مستم چنان مست * نمیدانم زخود نیستم وکر هست (چون) جیم فارسیه نك ضمی وواو مجهول ونون ایله ادات تشبیهدر کبی معناسنه

خواجه

خواجه حافظ (بيت) كرخلوت ماراشبى ازرخ بفروزى * چون صبح درآفاق جهان سربفرازيم * اما جيمك تفخيمى وواو معروف ايله چون لفظى نيجه ديمكدر كيف معناسنه چغتايده ادات تشبيه يانكايغ لفظيدر

چيست ندرآن اونيچون چرا

چيست * ندر معناسنه خواجه حافظ (بيت) دوش ازمسجد سوى ميخانه آمد پيرما * چيست ياران طريقت بعد ازين تدبيرما * مركبدر اصلى چه است ايدى چه ادات استفهامدر است ادات ربطدر على ماسبق فى الادوات المركبة بو مركبك كثرت استعمالى حسبيله چه لفظندن هاء رسميه حذف اولنوب استك الفى دخى ياء تحتيهٔ مديه يه ابدال اولنوب چيست اولدى كيست دخى بويله در لكن چيست ايله ذوى العقولك غيرندن سؤال اولنور عربيده ما كبى كيست ايله ذوى العقولدن عربيده من كبى على ماسبق فى الادوات ايضا (آن) همزهٔ ممدوده نك فتحى ونون ايله عربيده ذلك كبى اسم اشارت بعيددر هم دخى جاذبهٔ دلبران كه لسان ايله تعبير اولنمز انجق مشاهدهٔ ذوق ايله معلوم اولور ايكى معنايه حافظ (بيت) شاهد آن نيست كه او موى ميانى دارد * بندهٔ طلعت آن باش كه آنى دارد * لكن ناظم تحرير تفسيرده اومقامنده شوديو تعبير ايلسه اوفق واحسن اولوردى بو فرقى التنجى قطعه نك بيت حادى عشرى شرحنده كاور (چرا) دخى مركبدر مذكور چه ايله ادات تعليل اولان رادن تخفيف ايچون هاء رسميه حذف اولندى

قنغى كدام اوست اودراين بودر

(كدام) كافك ضمى ودال ممدوده نك فتحى وميم ايله جنس غائبدن سؤالدر قنغى ديمك معناسنه ابو المعانى (بيت) غمزه بلا كرشمه بلا چشم پربلاست * عاشق كدام دردوبلا رادهد رضا (اوست) مركبدر چونكه او همزهٔ ممدوده نك ضميله ضمير منفصل غائبدر عربيده هو تركيده دخى اوچغتايده اوشال واوشول دير است ادات ربطدر الفى تخفيفا حذف اولندى (اين) همزهٔ ممدوده نك كسرى ونون ايله اسم اشارت قريبدر عربيده هذا كبى

كيست ديمك كيمدر اوقنده كجا

(كيست) چيست كبى مركبدر لكن فرقى كيست ذوى العقولدن سؤال ديو آنفا كچدى شيخ عمر خيام (بيت) ناكرده كناه درجهان كيست بكو * وانكس كه كنه نكرد چون زيست بكو (كجا) كافك ضمى وجيم ممدوده نك فتحى ايله قنده معناسنه كه عربيده اين كبى مكاندن سؤالدر خواجه حافظ (بيت) صلاح كاركجا ومن خراب

بکجا * ببین تفاوت ره کز کجاست تا بکجا * همدخی که معناسنه وچه معناسنه وکی یعنی نیچون معناسنه وهر جا معناسنه کاور چغتایده قنده یرنه قایه وفایده دیرلر

* نیجه چسان مثلی بسان بیل بدان *

(چسان) جیم فارسینه نك وسین ممدوده نك فتحلری ونون ایله نیجه معناسنه که عربیده کم خبریه کبی (بسان) باء موحده نك وسین ممدوده نك فتحلری ونون ایله یعنی مثل ومانند خواجه حافظ (بیت) دل ز افکار دقیق افکارومن در کار خود * روز وشب نالان وسرگردان بسان آسیا (بدان) دانستن لفظندن امر حاضر در تسکیم اسم فاعلی قطعهٔ اولینك بیت ثالثنده کجدی اولنده کی باء موحده صله در (قطعه) در تناقض هشت وحدت را بدان * وحدت موضوع ومحمول ومکان * وحدت شرط واضافت جزؤ وکل * قوة وفعلست در اخر زمان *

* بس یتشور نیجه بسی وبسا *

(بس) باء موحده نك فتحی وسین ایله یتشور معناسنه که عربیده کافی دیرلر شیخ سعدی (بیت) چو یکبار کفتی مکو باز پس * که حلوا چو یکبار خوردند بس * همدخی نیجه که عربیده کیف معناسنه وبسیار که عربیده کثیر معناسنه ده کاور (بسی) باء موحده نك فتحی وسینك بین الفتح والکسر اماله سی وياء تحتیه ساکنه ایله نیجه وچوق معناسنه که عربیده کم خبریه کبی فردوسی (بیت) چه ناخوش بود دوستی با کسی * که مایه ندارد ز دانش بسی (بسا) باء موحده نك وسین ممدوده نك فتحلریله اوچ معناسنده بس کبی محلنه کوره استعمال اولنور شاعر یعنی نیجه (بیت) زهر بیرون بپسندی درونش همچنان باشد * بسا حلوای صابونی که زهرش درمیان باشد * همدخی مملکت فارسده برشهره بسا دیرلر

* دوشکون اولان عاشقه افتاده دی *

(افتاده) قرق بشنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان افتادن لفظندن اسم مفعولدر بو یله اولنجه لغتده مطلق دوشکون معناسنه در لکن عاشق حزین وره اعلام غالبه دن اولمشدر خواجه حافظ (بیت) الا یا ایها الساقی ادر کاسا وناولها * که عشق اسان نمود اول ولی افتاد مشکلها

* داخی کوکل قاپوجید ردلربا *

(دلربا) وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو اون بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کاور (ربا) قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان ربودن لفظندن امر حاضر یا خود اسم فاعل

مخففدرزیر امستقبلاتی ربایدوربابنده کاورابو المعانی (بیت) چه باشد کرنماند دردلم اندیشهٔ دیکر * بلای عشق او ارزد بدنیا دلربا دارم *

* دخت قزه بکجی یه بروانه دی *

(دخت) دالک ضمی وخاء معجمه نک سکونی وتاء فوقیه ایله دختر لفظندن مختصردر قزمعناسنه که عربیده بنت دیرلر افضل الدین کاشی (بیت) آنی که بروزکار بندد کیمخت * تو که پسرش نام نهی کاهی دخت (بروانه) باء فارسیه نک فتحی وراءنک سکونی وواو ممدوده نک فتحی وکاف فارسیه ایله بکجی معناسنه که عربیده حارس دیرلر ابو المعانی (بیت) برای دفع رقیبان از سر کویت * نکه بکرد درت تا سحرشود بروانه *

* خادم اغادر دخی خواجه سرا *

(خواجه سرا) خادم که سلاطین ووزرا وکبار سرایلرنده خدمت حرمه ومحافظه یه مؤکل اوله لکن سلاطین آل عثمان ایدهم الله الی آخر الزمان حضراتی حرم همایون خدمتنده اولان محبوب زنجیلره خادم اغا دیو تعبیر ایتدکارندن ناظم نحریر دخی الناس علی سلوك ملوکهم مضمونی اجرا ایدوب خادم اغا دیو تفسیر ایلدی فلله دره هاتفی (بیت) زخواجه سرایان کروه دکر * بهر یك از ایشان شکوه دکر) اصلی ترکیب اضافی اوله رق هاء رسمیه اوزره همزه نك یاخود یاء تحتیه نك کسریله خواجهٔ سرای ایدی عظما واکابر خانه سنك اولوسی واستادی وخداوندی معناسنه بعده بو معنای عامدن معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل همزه ویا حذف اولنوب فقط هاء رسمیه ایله خواجه سرا قالدی خواجه استاددر بو قطعهٔ نامنه نك بیت نامنده کاور (سرا) سینك وراء ممدوده نك فتحلریله مطلق اووخانه معناسنه ایدی بیوك اولسون بیوك اولمسون صکره مرور ایام وکرور اعوام ایله عظما واکابر خانه لرنده غالب اولدی بونده یاء تحتیه ایله سرای دخی جائزدر

* زنکین اولان شخصه توانکر دینور *

(توانکر) نونك سکونیله اسم فاعلدر یعنی غنی جونکه توان تاء فوقیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ونون ایله توانستن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر قوت وقدرت معناسنه غنا دخی نوعا قوت وقدرتدر (کر) ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة

* بهره نصیب اولدی دیلنجی کدا *

(بهره) باء موحده نك فتحی وهانك سكونی ورانك فتحی وهاء رسميه ايله بمعنی نصيب وحصه واجرت لكن روزی لفظندن اعم‌در چونكه روزی رزقه مخصوصدر شاعر (بيت) آنكه خط آفريد وروزی سخت * بافضيلت همی دهد با بخت (كدا) كاف فارسيه ايله بمعنی سائل وفقير ابو المعانی هزل كونه (بيت) كبر عريان مانده است دركوی تو دربوزه كر * بردركون بزرك وفربهت كشته كدا * آخرنده ياء تحتيه ايله كدای دخی جائزدر بعضيلر وصف تركيبيدر اوه كليجی معناسنه كانه سائل قپوقپو كزوب سؤال ايتديكيچون كدا ايله موسوم اولدی ديديلر چونكه كد كاف عربيله بمعنی خانه (آ) آييدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر بو يله اولنجه كاف كدا عربيه اولور لكن شعوری مرحوم كاف فارسيه ده ايراد ايلدی فافهم

* خانهٔ درويش فقيرك اوی *

(خانهٔ درويش) هاء رسميه اوزرنده همزه‌نك ياخود ياء تحتيه‌نك علی الوجهين كسريله تركيب اضافيدر فقيرك اوی معناسنه زيرا خانه هاء رسميه ايله او معناسنه كه عربيده بيت ديرلر وشعرده دخی خانه ديرلر بيت ديدكلری كبی وشطرنج ونرد جدوللرينه دخی هم خانه وهم بيت ديرلر فرهنك شعوريده مسطوردركه خانه آدمی منزليدر چونكه خان هاء رسميه‌سز مطلق او معناسنه ايدی بعده عامدن خاصه نقل اولنجه علامت نقل هاء رسميه زياده قلندی بو علامت نقل اولان هاء رسميه مركبات منقوله‌ده شايعه در اما مفردات منقوله‌ده آز بولنور (درويش) بمعنی فقير ومحتاج اصلنده وصف تركيبيدر قپويه دوشنجی معناسنه چونكه در قپو ديو قرق آلتنجی قطعه‌نك بيت رابعنده كلور (ويش) واو ممدوده‌نك كسری وشين معجمه ايله افتراش كه دوشمك معناسنه اولان ويشيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

* اسكی حصير انده كهن بوريا *

(كهن) كافك ضمی وهانك فتحی ونون ايله اسكی كه عربيده عتيق معناسنه بونده كافك فتحی وهانك ضمی دخی جائزدر صاحب لی سخن لفظی كبی بونده ايكی لغت واردر بهرحال كاف ايله هامابينده لفظا وخطا واو يوقدر نوعی خوشانی (بيت) كهن شد قصهٔ فرهاد وشيرين * چو عيش رفته وتقويم پارين (بوريا) باء موحدهٔ ممدوده‌نك ضمی ورانك سكونی وياء تحتيهٔ ممدوده‌نك فتحی ايله بمعنی حصير وحصير ايتدكلری ساز ابو طالب كليم (بيت) دردمنديهای من برهيچكس پوشيده نيست * مينمايد ازتنم

مانند نقش بوریا (نکته) ناظم تحریرلك بو مصراعده آنده لفظنی اخام واتیان ایتمسی ماقبلنده کی مصراعه من حیث المعنی دخی مرتبط اولسون ایچون زیرا اسا نرلغت ترجمه ایدن اصحاب منظومات کبی ساده لغت بیاننه قصر ایتمدی همان بو ایکی مصراعك مضمونی فقیر اونده بولنان اسکی حصیر اولدی فلله دره کانه محکمه ده بولنان دکنك ایله یمین مثلنه نظیر ایلدی

* آشچی یه آشپزدی یمك خوردنی

(اشپز) یعنی طباخ میر نظمی (مثنوی) بدکان آشپز یکی نوجوان * همیرفت آشی خوردنا کهان * بدید آمد آنجا کدای فضول * کرفتست کشکول وکرده دخول * اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه آش همزه نك مدی وشین معجمه ایله هر طعام مطبوخه شامل اسم جنسدر پز باء فارسیه نك ضمی ایله پختن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تسکیم اسم مفعولی قرق دردنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور مستقبلاتی پزد و پزنده کلور بونده قیاس اولان باء فارسیه نك ضمیدر لکن مستقبلاتنده علی الشذوذ مفتوح اولدی فاحفظ (خوردنی) آخرنده کی یاء تحتیه نسبیه ایله یمکه حاضرلنمش طعام که ترکیده اکا یمك دیرلر حتی بو عصرده اسلامبول اهالیسی طعام حاضرلنمش اولنجه یمکی کتورلك دیو خطاب وامر ایدرلر طعامی کتوردین آز بولنور ناظم تحریر دخی لسان عصر اوزره یمك دیو تفسیر ایلدی فلله دره میر نظمی (بیت) برآور خوردنی در پیش مهمان * بطبع خرم وباروی خندان * فاما که یاء تحتیه نسبیه سز خاء معجمه ممدوده نك ضمی وراءنك سکونیله خوردن لفظی مصدردر یمك که اکل معناسنه در تسکیم ماضی متکلم وحده سی اون دردنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور بو تقدیرجه ترکیده یمك هم اسم طعام وهم مصدردر

* سیر طوق آج کرسنه وناشتا *

(سیر) سین ممدوده نك بین الفتح والکسر اماله سی وراء ایله طوق که عربیده شبعان دیرلر ومجازا قانمش که عربیده ریان معناسنه ده کلور تسکیم * با آب کشت سیرست دیرلر * صو ایله اکین قانیجیدر معناسنه جغتایده توی دیرلر فاما که اماله سز کسرۂ صریحه ایله سیر صرمساق دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور بو ایکی معنایه ترتیب اوزره ابو المعانی (بیت) کر بیابی درجهان باشیر وشکر خورد سیر * رو قناعت کن بکنجی با پیاز و نان وسیر (کرسنه) کاف فارسیه نك ضمی وراءنك کسری وسینك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله آج عربیده جایع دیرلر سکون راء وکسر سین ایله ده صحیح لغتدر بنه بو معناده حتی آج کوزلویه کرسنه چشم وکدا چشم دیرلر

(ناشتا) نون ممدوده نك فتحى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ممدوده نك فتحيله هنوز نسنه تناول ايتمش كه آج قرننه دير لر حاصلى بنه آج ديمكدر كمال اسماعيل (بيت) محروم آن كرسنه كه بر خوان پادشاه * عمرى نشسته باشد وكويند ناشتا *

* بك ايو حلوا ايمش افروشه هم *

(افروشه) همزه نك فتحى وفانك سكونى وراء ممدوده نك ضمى وشين معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله زياده لطيف حلوا شاعر (بيت) بنازلك شربان ديكر نباشد درجهان نوشه * خوشا پالوده شكر خوشا حلواى افروشه * بونده همزه نك مدى وفانك سكونيله آفروشه وهمزه نك حذفى وفانك ضميله فروشه دخى جائزدر بو تقديرجه ممدوده دن مقصوره مقصوره دن محذوفه تخفيف اولنمشدر فرهنك شعوريده مسطوردركه صنعتى روغن ساده يى قينادوب اوزرينه اينجه النمش اونى دوكوب آهسته آهسته قارشديره تاكه دانه دانه اولنجه اوزرينه شكر ياخود عسل مصفى دوكوب قارشديره بى نظير سريع الهضم لطيف حلوا اولور

* شله لباتفشره دربقلوا *

(شله) شين معجمه نك ضمى ولامك تشديدى وتخفيفى وهاء رسميه ايله اسفاناخ امثالى سبزه ايله مخلوط تربيه اولنور بر مايحه پلاودركه اكثر كيده لبادير لر شاعر (بيت) درميان پلاو وها شلۀ خوب * نرم دست ست جو شاهد بازار (تنبيه) بو معنالرده شله لغتلرده وفرهنكلرده ضمله ضبط اولنمشدر فاماكه ناظم نحرير فتحله تصحيحنى ادعا ايدر فالعهدة عليه (نكته) لفظ لباده اسلامبول واطرافى لامى وباء فارسيه يى تفخيم ايدرلر بزم بعض ممالكلرده اولان مملكتلرده ترقيق ايدرلر فقير عقل قصير مجه شويله فرقنى مناسب كوررمكه بادن صكره تفخيم صورتنده الف يازيله ترقيق صورتنده هاء رسميه يازيله همان بو اجلدن ناظم نحرير اسلامبول روشنده كوچوب باء فارسيه دنصكره الف يازدى بو يله اولنجه مرامى اوزره تفخيم ايله اوقمق انسب واقيددر بوندنصكره فقط لامك تشديديله شله اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى فرج كه كس معناسنه ثانى بمعنى موضع خس وخاشاك يعنى مزبله ثالث لته يعنى زنانك حيض وقتلرنده استعمال ايلدكارى بز پاره لرى فاما شين معجمه مفتوحه اولنجه لامك تخفيفيله بمعنى قصاص وقود لامك تشديديله اوچ معنايه دراول بمعنى صنم ثانى بت برست ثالث بمعنى عدل يعنى بولكى (تفشره) تاء فوقيه نك فتحى وفانك سكونى وشين معجمه نك ورانك فتحلرى وهاء رسميه ايله اطعمه دن بقلوا معناسنه مير نظامى (بيت) خوان كونا كون كشيده يكسره * شكرى پالوده حلوا

تفسره * کوردیلمز محللرده بقلو الفظنده واودنصکره الف یازلمشدرهاء رسمیه یازلمامش احتمالکه آنکچون ناظم تحریر الف قافیه سنده ایراد ایلدی هم دخی محلنه کوره اعتبار اولنسه ده بعید دکلدر فافهم

* دکلر ایسلك نصح ایدرم بن سکا *

بو مصراع کانه شاهدی مرحومك (یازردم اندهٔ بر بیت همایون) قولنك مضمونی ساده تفسیردر مفسری بو مصراع

* کر شنوی پند کنم من ترا *

(کر) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (شنوی) مضارع مفرد مخاطبدر تتکیم امر حاضری قطعهٔ اولینك بیت سادسنده کچدی فارجع الی شرحه (پند) نصیحت دیو اون بدنجی قطعه نك بیت سادسنده کاور (کنم) یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان کردن لفظندن فعل مضارع متکلم وحده درز یرا مستقبلاتی علی الشذوذ کافك ضمی ونونك فتحی ودال ایله کند وکننده کاور (من) بن دیو بو قطعه نك بیت اولنده کچدی (ترا) سکا. بو بیت مذکورده کچدی

* مفتعلن مفتعلن فاعلن *

یعنی بو قطعه بحر سریعدندر چونکه بحر سریع بحسب الدائره مسدسدرکه مفتعلن مفتعلن فاعلات مرتین لکن اصلی مستفعلن مستفعلن مفعولات مرتین ایدی طی جمیع اجزاسنده بحسب الاستعمال واجب ولازم اولمغله ارباب عروض فرس دائره ده دخی هر بر جزئنی مزاحف اعتبار ایلدیلر بوندنصکره عروض وضربده طیك عروض ایله یا وقفی یاخود کشفی استعمال ایلدیلر بویله اولنجه بو قطعه نك عروض وضربنك جمیعسی مطوی ومکشوفدر الابیت خامسك عروضی مطویه وموقوفه در النادر کالمعدوم اولمغله ناظم تحریر بو تفاعیل مصراعنی مکشوفه کتوردی (تنبیه) طی مستفعلن مفعولاتدن دردنجی ساکنی حذفدر اول مستعلن ثانی مفعلات قالدقده اول مفتعلن ثانی فاعلاته نقل اولنوب مطوی تسمیه اولنور کشف مفعولاتدن تایی اسقاط ایدوب مفعولا قالدقده مفعولن وزننه نقل اولنوب مکشوف تسمیه اولنور وقف مفعولات آخرنده کی تایی اسکان ایدوب موقوف تسمیه اولنور

* اهل معارفله کورش دائما *

(اهل) بمعنی صاحب (معارف) جمع معرفت علم ایله معرفتك فرقی وتفصیلی دیباجه نك یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی (دائم) معروف بو مقامده اهل معارفدن

مراد ناظم نحر برادبادن اولمغله علوم ادبیه صاحبلری اوله یاخود اهل الله اوله یاخود هر برده وقت صاحبلری اوله

٤ * این قطعهٔ بانکته زباچون کل شاداب *

(این) بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کجدی (قطعه) وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کجدی (با) بمعنی صاحب کماسبق فی الادوات البسیطة (نکته) نونك ضمی وکافك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نقطه وبمعنی نشانه که برمق وامثالیله طپراق اوزرنده بری چیزوب بلمکه دیرلر عربیده وجه ودلیل معناسنه که جمعی نکات کلور فارسیده وعربیده دقیق ورمز لطیف معناسنه دخی استعمال اولنور تنکیر بو مقامده مرادبودر (ز) بمعنی من یعنی دن کماسبق فی الادوات البسیطة (با) حروف تبعیدن وحروف مباینیدن بنك اسمیدرلکن بو مقامده مراد حروف مباینیدن اولاندر علی ماسبق فی شرح عنوان القطعة الاولی (چون) کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کجدی (کل) کاف فارسیه نك ضمی ولام ایله معروف عربیده ورد معناسنه فاماکه عجمده هر چچکه کل دیرلر کرك اغاجده وکرك یرده بتسون لکن اکرقرینه دن مجرد ومطلق کل ذکر اولنسه معروف ورد مراد اولنور شیخ سعدی (بیت) بچه کار آیدت زکل طبقی * ازکلستان من ببرورقی * واکرقرینه یه مقارن اولورسه مقتضای قرینه اولان شکوفه مراد اولور مثلا کل نسرین وکل خیری وکل لیمو وکل بادام وکل شفتالو دیرلر وعلی هذا القیاس شاعر (بیت) کل زنبق ولیکن ناشکفته * میان یاسمین ولاله خفته * استعاره طریقیله شرارهٔ آتشه وچراغه ده کل دیرلر (شاداب) تروتازه دیو بو قطعه نك بیت ثالثنده کلور (حاصل معنی) تروتازه کل کبی حرف بادن نکته صاحبی بوبرقطعه یاخود قطعه دریعنی بو قطعه ده سرا پا مذکور اولان جناس وطباق ومراعات نظیر امثالی صنعتلر ایله کله وصویه متعلق ومشابه معنیدار ونکته دان اولان اشیانك اداسیلر بدر مثلا بو مصراع آتیده تشنه ایله سیرابده طباق واردر وقس علیه

* تشنه صوصامش قانمش اولاندر دخی سیراب *

(تشنه) تاء مثنات فوقیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی عطشان ابو تراب (بیت) ماخشك لبان تشنهٔ دیدار شرابیم * چون کاسهٔ ما کشت تهی خانه خرابیم * استعاره طریقیله آرزومند معناسنه ده استعمال اولنور (سیراب) سینك بین الفتح والکسر اماله سی ایله بمعنی ریان آدمی اولسون غیریسی اولسون ابو المعانی (بیت) سیراب شاخ هردرخت بنمود برلؤ وبرسی *

از بهر توحید خدا ایستاده است در بوستان * معنای ترکیبیسی صو طوقی دیمکدر چونکه (سبر) طوق دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچدی (آب) صودیو بو قطعه نك بیت خامسنده کاور

* فرکند سیلك یاردیغی یر سیل صوبی سیلاب *

(فرکند) فانك وکافك فتحلری ورانك ونونك سکونلری ودال ایله سیلك زور ایله یاردیغی یرکه جابجا صودخی طورمش اوله فرغر وفرکن وفرکنی دخی دیرلر بعض فرهنکلرده هنوز قازلمش خرق دیومرویدر شمس فخری دوصفت اسب (بیت) وقت سیرش چه سیخ وچه دریا * پیش کامش چه کوه وچه فرکند * کذا فی فرهنك جهانکیری اما تحفة الاحبابده مطلقا راهکذر آب دیومذکوردر همدخی طول مدت ایله جوریوب دوکلش نسنه یه فرکند دیرلر (سیلاب) سینك کسریله مرکبدر سیل صوبی معناسنه ابو المعانی (بیت) سیلاب اشك دیده ام طوفان زآه دل شده * کشته خراب ازدرد وغم اخرجو این شهر وجود * چونکه سیل سینك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی ولام ایله فارسی ایله عربی میاننده مشترکدر انجق فرق شوقدر وارکه کاهی اعجام سینی مکسور اوقورلر خصوصا آخرینه آب لاحق اولنجه دائما مکسور ایدرلر آب صودیو آنفا کچدی

* شیره دی اوزم صوینه هم بکمزه دوشاب *

(شیره) شین معجمهٔ ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله اوزم صوبی که تازه صقلمش اوله ترکستانده چارکوشه سفره یه شیره دیرلر (دوشاب) دال ممدوده نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله مطلق بکمز معناسنه عربیده دبس دیرلر میرنظمی (بیت) برندان چوزاهد زیك جای زاده * دراصلش یکی بود دوشاب وباده (فائده) عربیده دبس اولا خرما ایچون موضوع ایدی صکره کیدرلك اوزم بکمزینه ده اطلاق اولندی بعده اوزم خرمایه غلبه ایدوب اسمن وهم استعمالن اخذ ایلدی

* بال شهد ذنبور شربتنه شهدابه وشهداب *

(شهد) شین معجمه نك فتحی وهانك سکونی ودال ایله بال معناسنه حتی مومی آیرلدقدنصکره شهد فائق دیرلر عسل مصفی معناسنه مثلا شیخ سعدی کلستان دیباجه سنده عصارهٔ نالی بتربیتش شهد فائق کشته بیوردی (شهداب) بال شربتی معناسنه چونکه معنای ترکیبیسی بال صوبی دیمکدر (شهدابه) اخرنده

* کلزار وکلستان کلی چوق یر دخی کلشن *

(کلزار) لامک سکونیله کلی چوق یر وکل محلی هم دخی موسقیدن بر مقام یاخود بر لحن آدیدر شاعر ایکی معنایه (بیت) خروشان بلبلان در صحن کلزار * بوقت صبحدم بر لحن کلزار (کلستان) لامک کسری یاخود سکونیله بودخی کلی چون یر وکل مکانی شاعر (بیت) بهار آمد دل از آلام رسته * کلستان شد جهان هنکام عیشست (کلشن) لامک سکونیله بمعنی کلستان ابو المعانی (بیت) باقتباس قدح شعله زار کن ساقی * بشوق عارض جانان ضیا کند کلشن * لکن بو بیتده کلشن مجاز اعشرتکاه معناسنه اولسه ده جائزدر وبو لفظلرک هر بری مرکبدر چونکه کل بیانی بو قطعه نک عنوانی شرحنده کچدی زار وستان هر برلری ادات اسم مکاندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (شن) شین معجمه نک فتحی ونون ایله بمعنی ناز وجلوه چونکه کلک شکوفه لرمیانسنده لطافت وملاحتی حسبیله محلنه ومکاننه کلشن دیو تسمیه اولندی فاحفظ

* دی چاره مرغ وتر وتازه ایسه شاداب *

(مرغ) میمک فتحی وراءنک سکونی وغین معجمه ایله چایرکه انده قوشلر اولور همدخی جای فرحفزا معناسنه وبر نوع سبزه که قوشلرک مأکلی معناسنه ده کلور فاماکه میمک ضمیله مرغ قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نک بیت سادسنده کلور (شاداب) دال ممدوده نک فتحیله بمعنی تر وتازه حکیم فردوسی (بیت) تو کفتی همه دشت سهراب بود * بسان یکی سرو شاداب بود * همدخی صولوکه آبدار معناسنه واعلام رجالدن دخی اولور معنای ترکیبیسی فرحنالک صودیمکدر زیرا شاد شین معجمه ممدوده نک فتحی ودال ایله بمعنی مسرور وفرحنالک آب صودیو بو قطعه ده برقاچ کره مذکوردر (تر وتازه) دخی فارسیدر لکن انشالرده شیوعیله بو مقامده تفسیر قلندی تریاش دیو اللی برنجی قطعه نک بیت اولنده کلور تازه معروفدر محبوبده ومیوه ده وغیریده مستعملدر ابو المعانی (بیت) خیال تازه آن روی تازه دردلم تازه * شود بافکر وصل آن پری رو درد وغم تازه

* شهوار دینور پادشهه لایق اولانه *

(شهوار) شینک فتحی وهانک سکونیله مرکبدر پادشهه لایق معناسنه چونکه (شه) پادشاه معناسنه اولان شاه لفظندن مخففدر (وار) ادات لیاقتدر علی ماسبق

فی الادوات المرکبة زرانشتبهرام (بیت) درانجا تختها بنهاده بسیار * بران برجایهای خوب وشهوار * پادشه دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه دن جزؤ قلندی (تمه) شاه شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی واظهارها ایله بدی معنایه درا اول اصل وصاحب معناسنه درحتی پادشاهلر عربی واصل وصاحب مملکت اولدقلری حسبیله شاه تسمیه اولندیلر حکیم فردوسی (بیت) اکرشاه راشاه بودی پدر * بسر برنهادی مرا تاج زر * ثانی هر نسنه که حسن وعظمتده امثالنه فائق واقرانندن بهتر وبزرکترا اوله اکا شاه دیرلر مثلا بیتك اعلاسنه شاهبیت وابو آتلویه شهسوار وقوشلرك جمله سندن بیولك برقوش وارا کاشاهرخ دیرلر ثالث شطرنج قطعه لرندن برقطعه رابع بمعنی فراخ وکشاده تنکیم شاهراه ایشلك یول دیوالنی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کاور خامس بمعنی داماد سادس هندده مشهور برنوع جامه در سابع هندده برجانور اسمیدر بویدی معناده الفك تخفیفیله شه دخی جائزدر علی ماسبق فی قواعد المقدمة (پادشاه) باء فارسیهٔ ممدوده ایله مرکبدر باد ایله شاهدن چونکه پادپاسبان وپابند وتخت معنالرینه اولغله مناسبت ظاهره دربونده شه کبی الفك تخفیفیله پادشه دخی جائزدر بلکه الفك ابقاسی وهانك الغاسیله پادشا دخی جائزدر شاعر (بیت) که من تاترادیدم ای جان من * نیم پادشاه دل خویشتن

* لذتلوصو خوشاب ایو اینجودر خوشاب *

(خوشاب) شین معجمهٔ ممدوده نك فتحیله لذتلوصو معناسنه همدخی لؤلؤ ویاقوت ولعل وبونلرك امثالی نسنه لره صفت واقع اولور مثلا درخوشاب دیرلر ایو اینجو دیمك اولور حکیم اسدی (بیت) نه هرآهوانرابوی مشك ناب * نه ازهرصدف دتر خیزو خوشاب * اصلی ترکیب توصیفی اوله رق آب خوش ایدی خوب صو معناسنه بعد التقدیم سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب لذتلوصو وخوب صولو معناسنه اولدی چونکه خوش خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله بمعنی خوب که کوزل ناصر خسرو (بیت) توچه یکی زنکی ناخوب بیر * دختر کان توهمه خوب وشاب * آب صودیو بوقطعه ده برقاچ کره مذکوردر بو معنای ترکیبی معنای اولك عینی ومعنای ثانینك مناسبیدر (در) دالك ضمی ورانك تخفیفی وتشدید ایله فارسیده اینجو معناسنه شایعدر لکن عربیده تشدید لازمدر (نکته) بومقامده است ترجمه سی اولان دالك کسریله دراوقنسه دخی الویریر بوتقدیرجه ابهام خطیدن وملاحتدن خالی اولمازفافهم

* جوی ایرمغه دی آب روان یعنی اقرصو *

(جوی) جیم ممدوده نك ضمی ویاء تحتیه ایله ایرمق که عربیده نهر جغتایده سای دیرلر همدخی جوی ایسته دیو اللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (آب روان) اسم یعنی اقر صوکه عربیده ماء جاری دیرلر چونکه آب صو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور روان رانك وواو ممدوده نك فتحلری ونون ایله رفتن لفظندن اسم فاعل یاخود صفت مشبهه درکیدیجی دیمکدر لکن استعمالده صالنه رق کیدیجی معناسنه شایعدر صوده دخی صالنوب کتمه اولمغله آب روان دیدیلر همدخی جائز وروا معناسنه ورایج معناسنه وهمان معناسنه ده کلور بونلردن بشقه روان جان دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور.

* تیره بولانقدر دخی حوضك دبی پایاب *

(تیره) تاء مثنات فوقیه ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله بولانق معناسنه شاعر (بیت) روشن بدیده ام نشود روی این جهان * کین چشم تیرکی بتواند نظر کند * دخی ذاتنده قاره نسنه یه وصکره دن متغیر اولوب قاره ران نسنه یه وقارا کوکیجه یه وباغ چقاردقلری آغج که عربیده شفتین دیرلر بوجمله یه تیره دیرلر فاما که هاء رسمیه سز اولورزدرت معنایه کلور تنکیم تفصیلی یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور (پایاب) باء فارسیه ویاء تحتیه ممدودتینك فتحلری وباء موحده ایله مرکبدر یعنی قعر الحوض چونکه پای یعنی آیاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور آب صو معناسنه در بو مناسبت ایله پیکارایاغنه ومطلق صونهایتنه ودیبنه ایاق ایرشن صویه دخی پایاب دیرلر بونلردن بشقه پایاب طاقت وقدرت وپاینده وثابت معناسنه ونهایت وغایت معناسنه ده کلور

* سرکشته باشی دونمشه دی دونمکه کشتن *

(سرکشته) رانك سکونی ایله ترکیب اضافیدر اصلی کشته سر ایدی تقدیم وتأخیر انجق کلاب کبی لفظده تخفیفی مفیددر بهرحال باشی دونمش معناسنه سرکردان کبی خواجه سلمان (بیت) رهبری جوکه درین بادیه هرسوی رهیست * مرد سرکشته چه داند که کجا باید رفت * چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (کشته) کاف فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونیله کشتن لفظندن اسم مفعولدر دونمش معناسنه زیرا کشتن مصدردر دوران معناسنه همدخی صیرورت وانقلاب معناسنه ده کلور رشد کبی لکن کینونت معناسنه اولماز

* دریاده صوبك دونمسی چورندیسی کرداب *

(کرداب) کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ودال ممدوده ایله اصلنده ترکیب توصیفی قبیلندن آب کردایدی مدورود کرمی صو معناسنه بعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب دکرملوصو معناسنه اولدی بعده معنای مذکورده غالب اولدیکه عربیده ماءمد ووردیرلر میر نظمی (بیت) چو کشتی اندر افتاده بکرداب (مپرس زان بعد از ین راهیچ اسباب) چونکه کرددکرمی دیو یکرمی بد نجی قطعه نك بیت ثامننده کاورآب صوکام رآنفا

* آتشده اوحیوانکه کزرآدی سمندر *

(سمندر) سینك وميمك فتحلری ونونك سکونی ودالك فتحی ورا ایله آتشده کزر برحیواندرشو یله روایت اولنورکه مزبور جانورقیون قدر اولور لونی الوان اولورکه بیاض وزرد وسرخ ویشل وبنفشی تو یی اکیروب دستمال ایدرلر کیرلندکده آتشه براغوب چرکی یانوب پاك ولطیف جدید کبی اولور لامع (بیت) آتشم زخم جکر سوز نعام اولسه نوله * دل آتشکده مه دوشسه سمندر کل اولور * بعض روایتده سمندر ققنس قوشیدرکه مزبور قوشك بیك سنه عمری اولور آخره ایردکده اودون جمع ایدوب نفسندن آتش پیدا اولوب اودونی یاقرکندی دخی نارکل اولور صکره مرورایامله کلندن یاوریسی حاصل اولور آتش یاقدیغنه مولانا جامینك شو بیتی شاهددر (بیت) شو سمندر چو فروزد آتش * باش باآتش او خرم وخوش * بعض روایتده کلرقدر برجانوردر هرساعت برلون ایله متلون اولور همدخی هندستانده برولایته سمندر دیرلرکه آنده بی نظیر عود اولور بو ایکی معناده بین الدال والراء واوایله سمندور وبوایکی لفظده رابدلنه لام ایله سمندل وسمندول دخی دیرلر بو یله اولنجه بونده درت لغت وار درتشکیم قوقنس لفظنده درت لغت اولدیغی کبی ققنس وقوقنس وققنوس وقوقنوس دیرلر

* دیرلرصوقوشندن قازه بط اوردکه مرغاب *

(بط) باء موحده نك فتحیله قاز معناسنه اصلنده عربیدر طانك تشدیدیله لکن فارسیده تخفیفیله دخی شایعدر شاعر (بیت) درشکم بازکه چندین خطست تذکرهٔ جان تذرو وبطست * قازدخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی امافرهنك شعوریده بط ایله قازی شویله فرق ایدرکه اهلیسنه قاز وغاز دیرلر دشتیسنه بط دیرلر لطیفی (بیت) بازسفید آفت طاوس وقاز * چرخ مکر بسته شود چشم باز * لکن ترکیده علی الاطلاق اهلیسنه ودشتیسنه قاز دیرلر (مرغاب) ترکیب اضافیده مطلق صوقوشی معناسنه شوقدرکه غینك کسره سی فتحه به وهمزه

مدّه یه تبدیل اولنوب اوردك معناسنه منقول اولدی بوندهیاء نسبیه ایله مرغابی دخی دیرلر هاتفی (بیت) میاور باین صید که ترکتاز * بمرغابیانم مینداز باز * چونکه مرغ قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور آب صو کمامر آنفا

* ماهی بالغك آدی شناور دخی یوزکج *

(ماهی) میم ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك کسریله عربیده سمك معناسنه هرنوعنه شامل اسم جنسدر شیخ عطار (بیت) آنکه با مرغ هوا ماهی دهد * بنده کان را دولت وشاهی دهد (شناور) شین معجمه نك کسری ونون ممدوده نك وواوك فتحلری وراء ایله یوزکج که عربیده سابح دیرلر خواجه سلمان (بیت) بحر محیط همتش موج زده حباب وش * قبهٔ نیلی فلك کرد در وشناوری * واو بدلنه باء موحده ایله شنابر دخی بو معنایه در

* غوته صویه طالمق صولرك طالغه سی خیزاب *

(غوته) غین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وتاء مثنات فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله صویه طالمق که عربیده غوص دیرلر طا ایله غوطه دخی جائزدر بو ایکی لفظده غین معجمه نك فتحی وواوك سکونی دخی جائزدر ابو المعانی (بیت) دربحر غمش غوته خورد این دل محزون * باشد که خدا ساحل مقصود نماید * خیزاب اصلنده وصف ترکیبی اوله رق آب خیزایدی قالقجی صو معناسنه چونکه آب صو کمامر (خیز) وصف ترکیبی اوله رق یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور بعده طالغه معناسنه نقل اولنجه علامت نقل وتخفیف ایچون تقدیم وتأخیر وزای معجمه یی مفتوحه وهمزهٔ آبی حرف مدقلدیلر

* دارشکنه معناسی سلیمانی دیمکدر *

(دارشکنه) دال ممدوده نك فتحی وراءنك کسری وشین معجمه نك کسری وکافك ونونك فتحلری وهاء رسمیه ایله زهر انواعندن سلیمانی دیدکاری نسنه در لغت نادره اولمغله فرهنگ شعور یده مذکور دکلدر تشکیم اواخر دیباجه ده وعد بیورمشدی چونکه زمانمزده فرهنگ لفظی غلبه ایله شعوری کتابنه علم کبی اولمشدر لکن تحفة المؤمنین ده دارشکنه سلیمانی دیو مذکوردر

* فرار وکریزنده جیوه زیوه وسیماب *

(کریزنده) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسرلریله اسم فاعلدر قاچیجی معناسنه عربیده فرار وفراره دیرلر مصدری فرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان کریختن یا خود کریز یدن لفظلریدرزیرا مستقبلاتی کریزد وکریزنده کلور تشکیم

امر صيغه سى اوزره اسم مصدرى يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت خامسنده كاور
(جيوه) جيم ممدوده نك كسرى وواولك فتحى وهاء رسميه ايله تركيده سيملك
وعربيده زيبق ديدكاريدركذا فى فرهنك شعورى بو جيوه لفظى نقدر فارسى
ايسه ده تركيده شيوعى حسبيله تربوه وسيماب لفظلرينه ترجمه قلنمشدر * (زيوه)
زاى فارسيه ممدوده نك كسريله وزن ومعناده جيوه كبيدر (سيماب) تركيب
اضافيدر اصلى آب سيم ايدى كموش صويى معناسنه جيوه معناسنه نقل اولنجه
علامت ايچون تقديم وتاخير وتخفيف ايچون ميم مفتوحه وهمزه سى حرف مد
قلندى بويله اولنجه بونده حكمانك زيبق ايله كبريتى مزج ايدنجه كومش ياخود التون
اولورديدكارينه اشارت واردر (نكته) فرار وفراره لفظلرى ارباب كيميا واصحاب
اكسير اصطلاحنده جيوه نك علمى اولوب وجيوه دخى فى نفس الامر فرار وذهاب
ايله متصف اولمغله ناظم نحرير قاچيجى كريزنده يورسه وزن ومعنايه خلل كلمز ايكن
ايهام حسن ايچون فراره كريزنده ديو تعبير بيوردى فلله دره (مثنوى) خذ الفرار
والطلقا * وشيئا يشبه البرقا * فان احسنته سحقا * ملكت الغرب والشرقا * سؤال
حكمانك بو قولى راستميدر ووجود خارجيسى وارميدر جواب راست وصوابدر تنكيم
علم كيميايى حكمت طبيعيه فروعندن عد ايتدكارى كبى همدخى وجود خارجيسى
واردر تنكيم قاروندن ونيجه ارباب معارفدن منقول ومشاهد اولديغى كبى (سؤال)
علم اولوب وجود خارجيسى اولسيدى علوم سائره كبى على رؤس الازمان علماء
كاركزارى وحكماى معرفت شعارى اولوردى (جواب) حق جل وعلى حضرتلرى
فقط كيميايى دكل بلكه بحسب الظاهر شهرت وشيوعى خطرناك اولان علملركه مثلا علم
جفر وعلم حرف وعلم سيميا كبى علوملك اصحابنى كتم واخفايه موفق قلوب حتى اظهار
سرى كفر ديو اعتقاد ايتديردى يعنى اجانب ونيكانكانه ديمكدر فلاجل ذلك اربابى
لا يكاد يوجد درجه سنه رسيده اولديلر (سؤال) بو علم كيميا نه جهتدن سر اولدى
(جواب) علم كيميا هر طرفيله سر دكلدر بلكه نقدين يعنى شمس وقمر حسبيله سر اولدى
والا كه اطباء حذاق نيجه معاجين كيمويه ترتيب وطائفۀ صاغه بى نهايه اجزاء كيمويه
تركيب واعمال ايلدكارى ظاهردر (سؤال) جد وسعيله نقدينه وصول ممكن اولمزمى
(جواب) عزيزم امكاندن بشقه وجودى دخى محققدر لكن توفيق حقه محتاجدر
(سؤال) مثلا عقرب وعلم الدين وعقاب وعبد يعنى كبريت وزرنيخ ونشادر وجيوه
امتزاج ايدنجه شمس وقمر حاصل اولوردينلر مع هذا امزج اولنسه لر حاصل اولمه دكل
مشابه دخى اولمز بو تقديرجه كلاملرى نيجه صواب اولور (جواب) عزيزم انسان

كافهٔ حيواناته بلكه عامهٔ كائناته نسبتله نه كونه كامل الوجود ايسه نقدين دخى بين المعادن كامل اعتبار دركن شمس كامل حقيقى وقمر كامل اضافيدر ايشته بو تقدير جه انسان نه درلو روح انسانى يه وروح حيوانى يه وجسده محتاج ايسه نقدين دخى بو اوچك امثالنه محتاجدر لكن بو نلرده روح انسانى يرينه فقط روح وروح حيوانى يرينه نفس ديو تعبير اولنور (امدى) عزيزم حق تعالى حضرتلرى نه كونه روح انسانى يه (يسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربى) نص قطعيله كتم واخفا ايلديكى كبى بو روحى دخى براى حكمت عليه مختوم ومكتوم ايلدى حكما انكچون بو روحه كاهى روح الذهب ديو وكاهى جرم كرم ديو تسميه وكافهٔ كيميا كرانه مطلب اعلى ومقصد اقصى ايلديلر (سؤال) علماء صوفيه وحكماء اشراقيه روح انسانيده بحسب الطاقة البشريه جستجولر وروح حيوانيله روح انسانى فرقنده عظيم تكابولر ايلدكلرى كبى بونده دخى بر بيان وافى وفرق شافى وارميدر (جواب) ايشته بو مقامك حلى فصول ثلاثه يه محتاجدر (فصل اول) جسد بيانده كه بو بابده جسد هم نامهٔ سبعهٔ سياره وامثالى نسنه لردن هر بريدر (فصل ثانى) نفس بيانده كه بو خصوصده نفس ملوحات تسعه وانواع كبريت واصناف زرنيخ واشباهى نسنه لردن حاصل اولور (فصل ثالث) روح بيانده كه بو مادهده روح اشياء سبعه نك بريندن اولور ١ زيبق ٢ رصاص ٣ موى اطفال ٤ قشر بيضه ٥ دم يعنى قان ٦ مراره يعنى اود ٧ بول يعنى شاشه خلاصه بو يديدن هر برى بشقه بشقه اكسير اولور برى برينه ضم واضافه يه محتاج اولمزديو شمس المعارفده نص وقطع ايلدى (سؤال) بو نفس وروحدن هر برينى تحصيل نه كونه اولورونه طريق ايله وجود پذير اولور (جواب) مشهور بو طقوز امور كه ١ حل ٢ عقد ٣ تصعيد ٤ تكليس ٥ تحليل ٦ تركيب ٧ ترطيب ٨ تنقيه ٩ طرح ايشته ازجمله بو طقوز اموره موقوف ومحتاجدر وبو طقوز امورك اعمال وترتيبى نيجه نيجه قرع وانبيق كبى آلاته وكونا كون طين حكمت ونار حلقه كبى اسبابه محتاجدر وجمله سى دخى اسرار مكتومه دندر ازجمله برمادهٔ سهله سنى سكا بيان ايده يم مثلا ترطيب ديو ملوحاتك وامثالنك صويى اخراج وامثالنه واجساده وارواحه اسقا واشرابه ديرلر ايشته بو مقوله عملرنه قدر دشوار الحصول وصعب الوصولدر فتأمل (سؤال) بو تفصيلاتك اقتضاسى كيميا اولارايمش بو صورتده قلب حقايق لازم كلزمى قلب حقايق ايسه ذاتنده محال دكلمى (جواب) عزيزم قلب حقايق محال ديمنك معناسى ممكن واجب اولمز واجب ممكن اولمزديمكدر يوخسه ممكن ممكن آخره منقلب ومستحيل اولور ازجمله بسيط

بسيط

بسيط آخره منقلب اولور مثلا ماء وهوا كبي ومركب مركب آخره منقلب اولور مثلا
مملحه يه ساقط اولان حيوان كبي ايشته بو ايكي صورتده ماده لر باقيه در منقلبه
اولان فقط صورتدر كاهيجه اولوركه ماده وصورت ايكيسي معا باقيه لردر فاماكه
منقلب اولان يا بوكه كيف كيفه اولور مثلا سود يوغورت وپنير وياغ اولديغي كبي
ونحو ذلك ياخود حال حاله اولور مثلا صو بوز اولديغي كبي فاماكه ماده وصورتيله
انقلاب مسئله سي اعادة المعدومك جواز وعدم جوازينه منوطدر چونكه تجويز
ايدنه كوره جائز اتميانه كوره جائز دكلدر ايمدي عزيزم بو تفصيل معلوم اولديسه
اجساد سبعهٔ مذكوره نك بربرينه انقلابي بسيطك بسيط آخره انقلابي قبيلندن
دكلدر چونكه مواليد ثلاثه نك بريدر انجق يا بوكه مركبك مركب آخره فقط
صورتيله انقلابي قبيلندن اوله ايشته بو صورتده اكر كيفله انقلاب ايدرسه اصلنه
رجوع ايتمز واكر حالله انقلاب ايدرسه برسبب جزئيله اصلنه عودت ايدر ياخود
مضمحل اولور فافهم (سؤال) اجساد سبعه وامثالي بالمشاهده بربرلرينه اضداد
وقسميات اولديغنه فقط كيفله ياخود حالله انقلاب ايدر ديمك منافي دكلمي
(جواب) جائزكه اجساد سبعه وامثالي نوع واحددن اوله چونكه معدن اذا خلي
وطبعه شخص كامل وتام العيار اولمغه طالب ومركز حقيقيسي اولان كمالنه
وتمامنه راغب ايكن هر برينه اتصال موانع وانتفاء شرائط ملابسه سيله كمالي
احرازايده ميوب بردرجهٔ سافله ده استقرار ايله كيمي حديد وكيمي نحاس وكيمي
رصاص وكيمي آنك نجروامثالي اسملر ايله مسمي اولديلر ايمدي عزيزم كورمزميسنكه
اوزم اولا قورق ثانيا فريك ثالثا عنب رابعا عصير خامسا دبس سادسا اقط اولديغي
كبي زيرا اوزم اجتماع شرائط وارتفاع موانع برله احراز كمال ايدرسه اقط اولور
واكركه ناقص اولورسه مقامنه كوره براسمله مسمي اولور كما سبق (سؤال) ارضك
هر بقعه سنك برخاصه سي واردر بو تقديرجه هر بقعه سي برمعدن اقتضا ايتمسي
عقله امس ومشاهده يه اقرب دكلمي (جواب) كورمزميسنكه جاموس وجمل وبقر
وغنم فصول وخواصله بربرندن منفصل وممتاز انواع واضداد ايكن جمله سندن
حاصل اولان سود نوع واحد وسوددن حاصل اولان پنير ويوغورت هر بري برنوع
واحد بومعدودددر حتي كامل العيار اولان سمن نوع واحددر نتكيم بوني مؤيد
اصحاب اكسير وارباب كيميا طهر الفضة الجذماء ثم كلها حلال ديو طالبلرينه
امر وترغيب ايتديلر نتكيم بو مضمون شمس المعارفدن دخي فهم اولنور چونكه
عزيزم فضهٔ جذمادن مراد ازجمله رصاص ديسك اكر انتفاء شرائط واجتماع موانع

اولمسه ایدی کامل اضافی اولان فضه اوله جق ایمش بلکه کامل حقیقی اولان
ابریز خالص اوله جق ایمش لکن بدن انسانده امراض مزمنه دن علت جذام اولوبده
کانه دائرهٔ انسانیتدن اخراج ایتدیکی کبی رصاصه دخی برعلت مزمنه عارضه
اولمغله کرک کامل اضافی وکرک کامل حقیقی درجه سنه رسیده اولمامش (سؤال)
رصاصده بوعلت ندر (جواب) بدن انسانده جذام عصمنا الله تعالی اکرعلت
واحده دیو معدود ایسه ده فاماکه جهت وحدتله مضبوط اولان علل
متعدده اجتماعندن عبارت اولدیغی کبی ایشته بو رصاصده دخی اجتماع علل
شتادن عبارت علت جذام کبی برعلت واردر چونکه بو رصاصده فهم قاصرانه مزه
کوره بیدی علت واردرکه فضه ده بوقدر ١ لینت ٢ سرعت ذوبان ٣ وسخ ٤ حمرت
٥ زرقت ٦ صورت ٧ خشخشه خلاصهٔ کلام ایشته بو یدی علت رصاصدن
کیدنجه بکادیکون فضه لکن عزیزم بوقدر بحث همان روح انسانی بحثی کبی
برمعنادر برعلیله شفا بوقدرانجق عقلایه لازم اولان بو مقوله امر مشکلی الشیٔ
بالشیٔ یذکر مضمونی اوزره بوقدر بحثله اکتفا ایدوب عملنه اشتغال ایله خسر
الدنیا والآخرة مصداقنه مظهر اولمیه لرتفطن فتح الله علیک *

* کوزیاشنه دی اشک وسرشک اغماه کربه *

اشک * همزه نک فتحی وشین معجمه نک سکونی وکاف ایله کوزیاشی که عربیده دمع
وهریاشه وقطره یه دخی دیرلر شیخ عطار (بیت) چنان شد ظلم درایام اوکم * که اشکی
دریان بحر قلزم * بو بیتده مطلقا قطره معناسنه درهم دخی دولت اشکانیانده
اول پادشاهک اسمی اشک ایدی جمعنده اشکان نسبتنده اشکانی وانک جمعنده
اشکانیان دیدیلر علی ماسبق فی قواعد المقدمة چونکه سلطان انبیا علیه افضل
التحایا بعثتندن اول معلوم اولان دول عجم درت طائفه دربری پیش دادیان وبری
کیانیان وبری دخی ساسانیان وبری اشکانیان دیو بعض کتب تواریخده مشروحدر
لکن کاتب چلبی مرحوم تاریخ تقویم نام کتابنده زمان سعادتدن اقدم اولان
دولتی یکرمی بشه اخراج وحصر ایلدی فاحفظ (سرشک) سینک وراثک کسرلری
وشین معجمه نک سکونی وکاف فارسیه ایله اشک کبی کوزیاشی معناسنه ومطلق
یاش وقطره معناسنه دخی کلور همدخی سرشک شرارهٔ آتش وخردهٔ آتش معناسنه
وکل سرخ معناسنه وبرقرمزی شکوفه لی اغاج معناسنه ده کلور شمس فخری
(قطعه) پادشاها زشرم دست توابر * رخ سیاه آمدست وریخت سرشک * نیستش
ره بسوی بحر کفت * زان همی باردش زدیده سرشک * زانکه کوزه بدیش ازفیضت

لعل رستی بجای کل زسر شك * اول مطلق یاش وقطره معناسنه ثانی بمعنی دمع ثالث قرمزی شکوفه لو اغاج معناسنه (تکمله) فرهنك شعوریده اشك کاف عربیله سرشك کاف فارسیله مضبوطدر فاحفظ * کریه * کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ویاء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله اسم مصدر بمعنی بکاء ابو المعانی (بیت) نوحه وکریه دمادم من * کشته اند اهل آسمان بیزار

* کریان دیمك اغلایجیدر قانلو صو خوناب *

(کریان) کاف فارسیه نك کسریله کریستن امر حاضر یشك آخرینه الف ونون الحاقیله اسم یاخود صفت مشبهه درز یرا مستقبلاتی کرید وکریده وکری کلور میر نظمی (بیت) زدست اختیارم چشم کریان * عنانش می ستاند نیست درمان * بعض فرهنکده فدا وقربان معناسنه ده مرویدر (خوناب) اصلنده واوعطفله خون وآب ایدی قان دخی صو معناسنه چونکه خون قان دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور وآب صو معناسنه کما سبق بعده وصف ترکیبی اولمق ایچون واو حذف اولنوب تخفیف ایچون دخی نونی مفتوحه وهمزه یی حرف مد قلب قانلو صو معناسنی مفید اولدی میر نظمی (بیت) شده خوناب اشك دیده ازغم * که سوزد آتش صبرت جکرهم * خوناب * اکثری کوز یاشنده مستعملدر

* مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن *

یعنی بو قطعه بحر هزج مثمن الاجزادندر ارکن صدری وابتدامی اخرب وعروضی وضربی محذوف وحشولری مکفوفدر (تنبیه) اخرب مفاعیلن اولندن میمی واخرندن نونی حذف ایدوب فاعیل قالدقده مفعول یه نقل اولنوب اخرب دیو تسمیه اولنور (کف) جزؤ سابعنك آخرنده کی سبب خفیفك ساکننی اسقاط یتمکدرکه مفاعیلن وفاعلاتن نونلرینی دوشوروب مفاعیل وفاعلات قالدقده مکفوف دیو تسمیه اولنور باقی اصطلاحلر ماسبقدن معلومدر

* بکزر او نقوشه بو جهانکیم اوله برآب *

یعنی بو دنیا صو اوزرنده اولان نقوشه بکزر چونکه (نقوش) جمع نقشدر (جهان) بمعنی دنیا نتکیم یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثالثنده جهان کیتی دیو کلور (بر) ادات استعلادر کما سبق فی الادوات المرکبة (آب) معروف

٥ (قطعه چون مهر ومه پر توفزای این کتاب *

(قطعه وهمزه سی قطعه اولینك عنوانی شرحنده کچدی (چون) کبی دیو

قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى (مهر) كنش ديو * ماه * آى ديو بو قطعه نك بيت اولنده كاورمه آندن مخففدر (برتوفزاى) وصف تركيبيدر زيرا برتو شعاع ديو اوتوز آلتنجى قطعه نك بيت رابعنده كاورفزاى فانك كسرى وزاى ممدوده نك فتحى وياء تحتيه ايله فزودن افظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر چونكه مستقبلاتى فزايد وفزاينده كاور بو لفظ وامثالى مثلا جانفزاى وفرحفزاى كبى فتح فاء ايله مشهوردر لكن ارباب لغت مكسوره ده اتيان ايلديلر (اين) بوديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى (كتاب) معروف (حاصل معنا) يا حرف باده بو كتابه شعاع آرتيرجى كون وآى كبى بر قطعه ياخود قطعه در چونكه بو قطعه ده مراعات نظير وطباق وامثالى صنعتلر ايله اكثرى مذكور ومترجم اولان شعاع وصفوت صاحبى وآنك اضدادى نسنه لردر فاحفظ

* آسمان كوكدر كونش خورشيد ومهر وآفتاب

(آسمان) همزه نك مديله كوك كه عربيده سما وفلك ديرلر كمال پاشازاده بونده تصرف خاص ايدوب بيورركه آسمان وصف تركيبيدر دكرمنه بكزه يجى معناسنه بعده نقل ايله ياخود غلبه ايله كوكه اسم قلنمشدر انتهى چونكه آس دكرمن ديو بو قطعه نك بيت ثامنى شرحنده كاورمان قطعهٔ ثانيه نك بيت خامسنده كچن ماندن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر همدخى شهور فارسيه نك يكرمى يدنجى كوننه آسمان ديرلر بو ايكى معنايه مسعود سعد سلمان (بيت) آسمان روزاى چوماه آسمان * باده نوش ودار دل راشادمان * واول كونه موكل فرشته يه دخى اسمان ديرلر (خورشيد) خاء معجمه نك ضمى وواو مجهوله وشين معجمهٔ ممدوده نك كسرى ودال ايله كونش معناسنه اشهر كبيدر چونكه خور شمس ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كاورشيد كونش ديو اوتوز آلتنجى قطعه نك بيت رابعنده كاور بو ايكى لفظده خانك ضميله وشينك كسريله اكتفا ايدوب خوردن واوى وشيددن ياء تحتيه يى حذف ايدوب خرشد دخى جائزدر حاصلى بونده على الانفراد وعلى الاجتماع سكز لغت واردر ١ خور ٢ خر ٣ شيد ٤ شد ٥ خورشيد ٦ خورشد ٧ خرشيد ٨ خرشد (مهر) ميمك كسرى وهانك سكونى ورا ايله بودخى كونش معناسنه در همدخى هر سال شمسيدن يدنجى آيك آديدركه نير اعظم برج ميزانده اوليغى مدتدر وهر شهر شمسينك اون آلتنجى كونى اسميدر ودخى روز مز بوره موكل فرشته نك اسميدر وشفقت ومحبت معناسنه ده كاور مؤيد الفضلاده مهر يعنى سنك سرخ ديو مرويدر وبعض فرهنكلرده استرنك معناسنه منقولدر

(آفتاب) همزهٔ ممدوده نك فتحیله بودخی كونش معناسنه مرحوم كمال پاشازاده بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیورركه آفتاب وصف تركیبیدر صوقزدریجی معناسنه چونكه آف اصلنده آب ایدی باءموحده فایه ابدال اولنمشدر (تاب) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباءموحده ایله تابیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بعده كونشه خاص اولمشدر شیخ سعدی (بیت) عمر برفست وافتاب تموز * اندكی ماند خواجه غره هنوز * فائده * عربیده كونشك اون اوچ اسمی واردركه نظم اللآلئك شو اوچ بیتندن فهم اولنور (بیت) غوره ویوحی ویوح جاریه وشمس وبوح * كون یوزیجی كس سبوح نجم وقمر یلدزو آی * دیكر (بیت) صبح وجوناوذكاوجونه هم صقعانه كون (آی هم كوندز مهیان ونور ضیا ویرمك مزن * دیكر (بیت) كون بولت شق مصحف كوروتون قتی خربالق * عین وغین وفاء وقاف وكاف ولام ومیم

ونون * یلدز اختر ماه آی آیدینلغیدر ماهتاب *

(اختر) همزه نك فتحی وخاءمعجمه نك سكونی وتاءفوقیه نك فتحی ورا ایله یلدزكه ستاره دخی دیرلر شمس فخری (بیت) ملك دین رابقدرت كركر * كشت مسعود عاقبت اختر * همدخی بخت وطالع بنك معناسنه وعلم كه بیراق معناسنه ومراد مسعود معناسنه ده كلور (ماه) میم ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله آی كه عربیده قمر وهم نیراصغر دیرلر كند وذاتنده نوری یوقدر بلكه شمسدن استفاده ایدر حاصلی سبعهٔ سیاره نك بریدر همدخی سنه نك اون ایكی بولكیدر عربیده اكا شهر دیرلر بودخی ایكی نوعدر بری شهر شمسیدر بری شهر قمریدر ایكیسی دخی جالا بلاد اسلامیه ده متداولدركه سنهٔ قمریه وسنهٔ شمسیه در سنهٔ قمریه اوچیوز اللی بش كوندروآیلری محرم وصفر وغیرذلك سنهٔ شمسیه اوچیوز التمش بش كوندر وآیلرینك اسمی یونان لساننده مارت ونیسان وباقیلری معلوم وفرس لساننده فرور دین وآرد بهشت وباقیلری معلوم شهر وقمر معناسنه حسن غزنوی (بیت) كرده ام سال وماه راادوار * مهرراسال رادومه راماه * بو بیت بی نقط واقع اولمشدر بونلردن بشقه هرماه شمسینك اون ایكنجی كوننك اسمنه ده همدخی اكاموكل فرشته نك اسمنه ماه دیرلر (ماهتاب) تركیب اضافیدر اصلی تاب ماه ایدی انجق تقدیم وتأخیر كلاب كبی لفظده تخفیف افاده ایلدی (ماه) آی دیو آنفا كچدی (تاب) تاءفوقیه نك فتحیله بمعنی شعاع وفروغ دیو بوقطعه نك بیت رابعی شرحنده كلور تبكیم تابدارپارلق دیو یكرمی دردنجی قطعه نك بیت اولنده كلور همدخی استعاره طریقیله روی دلبره ماهتاب دیرلر شاعر (بیت) آن قد سرو روی مهتابش

یا چو خورشید کشته برتابش

* اویانق بیدار امر غمش غنوده او یقو خواب *

(بیدار) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله اویانق معناسنه عربیده یقظان وجغتایده اویتاغ دیرلر صائب (بیت) تا کی غبار هستیٔ موهوم چون حباب * صائب بحباب دیدهٔ بیدار من شود * همدخی آگاه ومتنبه معناسنه ده کاور (غنوده) غین معجمه نك ونون ممدوده نك ضملری ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله امر غمق یعنی او یقو یه هنوز وارمش عربیده سنه ونعاس دیرلر (خواب) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف وباء موحده ایله یعنی نوم همدخی رؤیا که واقعه معناسنه ده کاور ایکی معنایه حضرت مولانا (بیت) سر نهاد و خواب بردش خواب دید * کامدش از حق ندا جانش شنید * وکاهی خوابیدن لفظندن امر حاضر دخی اولور

* اویومش خوابیده دونکی کیجه دوش ودوشده خواب *

(خوابیده) اویومش معناسنه اسم مفعولدر مصدری خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف وباء موحدهٔ ممدوده نك کسریله خوابیدن لفظیدر (دوش) دال ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله دونکی کیجه معناسنه عربیده بارحه ولیلهٔ امس کبی بوندن یشقه اوموز معناسنه ده کاور عربیده منکب کبی همدخی دوشیدن لفظندن امر حاضر ده اولور (خواب) دوش معناسنه عربیده رؤیا کبی کما سبق آنفا

* هیبت وحشمت شکوه اعلادیمك والا ایمش *

(شکوه) شین معجمه نك وکاف ممدوده نك ضملری واظهار ها ایله یعنی هیبت وحشمت ووقار ومتانت وزیبایی وتناسب خواجه سلمان (بیت) باشکوه کوه حکمت ابر کریان برجبال (باوجود جود دستت برق خندان در سحاب * همدخی شکوهیدن لفظندن امر اولور وقر یهٔ صغیره یه ده شکوه دیرلر (والا) واو ولام ممدودتینك فتحلریله یعنی اعلی وبلند قدر وبحسب المرتبة بزرکوار استاد منوچهری (بیت) از کرم ونعمت والای او * کس نشنید از دولبش لای او * همدخی اینجه آبریشمدن طوقنمش برلطیف نسنه در که والا دخی دیرلر

* جاه منصب دمراد ینه ایرندر کامیاب *

(جاه) جیم ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله یعنی منصب ودولت وعزت واقبال ورتبه وقدر عالی عربیده وفارسیده مستعملدر (کامیاب) سکون میم ایله وصف ترکیبیدر

چونكه كام مراددر بوقرق دردنجى قطعه‌نك بيت خامسنده كاوریاب اللى یدنجى قطعه‌نك بيت حادى عشرنده كلان یافتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر ابو المعانى (بيت) سعى ميكردم كه باشم كامياب * ليك از وصلت بكشتم كامياب *

* تاب طاقت پيچ بوكلمدر طولاشقدردخى *

(تاب) تاء فوقيهٔ ممدوده‌نك فتحى وباء موحده ایله بمعنى طاقت نتكيم تاب وتوان دیرلر طاقت وقدرت معناسنه شاعر (بيت) سپهر باتو بهنكام كين ندارد تاب * محيط باتو بروز سخا نكيرد پاى * بوندن بشقه اون ایكى معنایه دخى كلور اول بمعنى حرارت ثانى بمعنى ضيا وفروغ ثالث بمعنى رنج واضطراب رابع بمعنى پيچ يعنى طولاشق نتكيم پيچ وتاب دیرلر خامس بمعنى درد ومحنت سادس بمعنى مرد عالم سابع شورش ثامن بمعنى خشم وغضب تاسع بمعنى خوف وهراس عاشر بمعنى كردیدن يعنى دوندرمك نتكيم روكردان مقامنده روتاب دیرلر حادى عشر بمعنى تافتن يعنى بوكمك ثانى عشر بمعنى التماع بواوج معناده اسم مصدردر امر ووصف تركيبى دخى اولور ماهتاب وعالمتاب ومو تاب كبى (پيچ) باء فارسيهٔ ممدوده‌نك كسرى وجيم فارسيه ایله بوكلم وطولاشق وبورقاج معناسنه شاعر (بيت) اى بسا كز آتش سوداى آن مشكين رسن * درد پيچا پيچ دل زين آبكون چنبر كذشت * همدخى پيچيدن لفظندن امر اولور

اصطلاح اولمش دینور فكر وتلاشه پيچ وتاب *

(پيچ تاب) بو بيتك مصراع اولنده كچن ایكى لفظندن مركبدر فكر وتلاش معناسنه اصطلاحدر وجهى ماسبقدن ظاهردر

* فاش ظاهردر خبر معناسى پيغام وپيام *

(فاش) فاء ممدوده‌نك فتحى وشين معجمه ایله بمعنى ظاهر وآشكار شمس فخرى (بيت) حديث حاتم وكسرى زمانه در پيچد * چنين در كرم وعدل شد شهيرش فاش (پيغام) باء فارسيه‌نك فتحى وياء تحتيه‌نك سكونى وغين معجمهٔ ممدوده‌نك فتحى وميم ایله وفقط عينك حذفيله پيام وفقط الفك حذفيله پيغم ومعا ایكيسى حذفله پيم بوددرت كلمه خبر يعنى صاليق معناسنه نيروى الهى قمى (بيت) عاشق از هر يك نكه صد مدعا كويد بيار * عشق چون اين رتبه دارد قاصد وپيغام چيست حكيم انورى (بيت) نوك پيكانها چو پيكان قضا * از اجل ارند خصم از اپيام *

* اولدى پرسيدن سؤال ایتمك دخى پاسخ جواب *

(پرسیدن) باء فارسیه نك ضمی ورانك سكونی وسین ممدوده نك كسری ودالك فتحی ونون ایله مصدردر صورمق وسؤال ایتمك معناسنه (پاسخ) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وسینك ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی جواب شیخ نظامی (بیت) زبانش كرد پاسخ را فرامشت * نهاد از عاجزی بردیده انكشت

* بولاشق آلایش الودن بولشمقدردخی *

(آلایش) همزهٔ ممدوده نك فتحیله بو مصراعده مذكور آلودن لفظندن امر حاضر صیغه سی آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر میر نظمی (بیت) برای لقمهٔ مكشاد هانرا * مساز الایش منت زبانرا * (آلودن) همزهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمیله مصدردرهم لازم وهم متعدی اولور بولشمق وبولاشدرمق معناسنه همدخی كنهكارلقده حقیقت عرفیه اولمشدر شاعر (بیت) دعایی میكنم یارب باین آلوده دامانی * مكن شرمنده پیش قدسیانم ازدعای خود * مستقبلاتی واولك الف ویاء تحتیه یه ابدالیله آلاید وآلاینده كلور

* خالص وصافی وخاصك اولدی هپ مفهومی ناب *

(ناب) نون ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله بو مصراعده ایكی معناسی مذكوردر اول بمعنی خالص وصافی حتی بعض نسنه یه صفت اولور لعل ناب ومشكناب كبی ثانی بمعنی خاص مختص همدخی ادیب صابر معناسنه ده كلور عربیده سیوری دیشه ناب دیرلركه آكا تركیده ایت دیشی دیرلر

* آرمیدن دكلنوب اكلنمه صبر اولدی شكیب *

(آرمیدن) همزهٔ ممدوده نك ورانك فتحلری ومیم ممدوده نك كسریله مصدردر دكلنوب اكلنمك وصبر ایلمك وراحت اولمق معناسنه كمال خجندی (بیت) بی تو ازدردم آرمیدن نیست * وازتوام طاقت بریدن نیست) راده نصكره الف ایله آرامیدن وایكیسنده ده میمدنصكره یاء تحتیه نك حذفیله آرامدن وآرمدن دخی بو معنایه در (شكیب) شین معجمه نك وكاف ممدوده نك كسرلری وباء موحده ایله بمعنی صبر وآرام حكیم اسدی (بیت) ندارت جهان بر یكی شان شكیب * فراز پست پیش از پس هر نشیب * همدخی شكیبیدن لفظندن امر اولور

* بك یلوب كزمك تكاپو یعنی اپومكدر شتاب *

(تكاپو) مركبدر چونكه تك قوشش دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت اخیرنده كلور (پو) قرقلجی قطعه نك بیت ثالثنده كلان پوییدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر بو ایكی لفظك بیننده كی الف توسلدر والف مقامنده واو مكتوبهٔ غیر

ملفوظه ایله تك وبودخی بو معنایه در (شتاب) شینك کسری وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله شتابیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر حکیم انوری (بیت) پای حلم تو نداردخالهٔ هنکام درنك * تا بحکم تو نداردباد هنکام شتاب *

* آبکیر اولمش صو جمع اولدیغی یر تالاب هم *

(آبکیر) وصف ترکیبیدر صو طوتیجی معناسنه ایدی لکن مجمع ماده حقیقت عرفیه اولمشدر چونکه آب صو کما سبق فی خامس الرابعة (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کلور همدخی آبکیر بر صو بورکه یه دیرلر که جلاهلر آنی صو یه باتروب آنکله بز صولرلر وایکنجی معناسیه حکیم خاقانی (بیت) برفتنهٔ جد وماشوره وکلاوه وچرخ (بابکیر وبشتوت ومیخکوب وطناب (تالاب) تاء فوقیه ولام ممدودتینك فتحلری وباء موحده ایله بودخی مجمع ما معناسنه همدخی حوض معناسنه ده کلور

* آسیا کردر دکرمنجی دکرمن آسیاب *

(آسیا کر) اسم فاعلدر چونکه آسیا آسیابدن مخففدر کرادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (آسیاب) همزهٔ ممدوده ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحلری وبینلرنده سین واخرنده باء موحده ایله دکرمن عربیده رحی وطاحون دیرلر اصلنده ترکیب اضافی اوله رق آس آب ایدی صو دکرمنی معناسنه تشکیم آت دکرمننه آس اسب واشك دکرمننه آس خر دیدکاری کبی صو دکرمننه ده آس آب دید یلر لکن کسر ایله الف ممدوده نك جمعنده نوعا ثقلت اولمغله همزه یی یاء تحتیه یه قلب ایدوب آسیاب دید یلر بعده اکثر دکرمن صو ایله اولمغله علی العموم دکرمنه تغلیبا آسیاب دید یلر ابو المعانی (بیت) دانهٔ ایام عمرم محوشد * جوی اشکم کرده چشم آسیاب *

* دست خوشدر کتوردم خطهٔ ایراندن *

(دستخوش) داغما الده طوتیلان نسنه معناسنه ومؤید الفضلا ده بمعنی دستمال ومجمع الفرسده بمعنی سخره وسهل الحصول شیخ نظامی (بیت) بی سبر جرعهٔ می خوارکان دستخوش باری سیارکان * اصلنده ترکیب اضافی اوله رق خوشهٔ دست ایدی ال بشاغی معناسنه چونکه خوشه بشاقدیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کلور دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل تقدیم وتأخیر وتخفیف ایچون خوشه آخرندن هاء رسمیه

حذف واسقاط اولنوب دستخوش دیرلر (خطه) خاء معجمه نك کسری وفتحی وطاء مشدده نك فتحی وهاء رسمیه ایله سنور واولکه معناسنه همدخی معمارلرك دیوار بناسنده چکدکاری ایپ معناسنه اصلنده عربیدر انشالرده دخی شایعدر جغتایده اولکه وعملکت معناسنه جوی دیرلر (ایران) عجم دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور

* کاله ملك عجمدر بو کاب مستطاب *

(کاله) هاء رسمیه ایله یکرمی بدنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان کالا کبی قماش معناسنه وقماش خانه معناسنه ده کلور حضرت مولانا (بیت) نوخزانی که رسیدند ببازار کهن * کاله کاسد ایشان بهایی نرسید (ملك) معروف (عجم) بمعنی ماعدای عرب وسکون جیم ایله نقطه واعراب وحرف معناسنه * کاب ومستطاب عربیلردر وانشالرده دخی مستعملدر (خاتمه) بو قطعه دخی سابقه کبی بحر رمل مثمن الاجزادندر لکن جمیع ضربلری واکثر عروضی مقصور وبعض عروضی محذوفدر ماعداسی سالمدر بو قطعه وزنده قطعهٔ سابقه کبی اولمغله آنك وزنی بیان ایله بوندن اکتفا ایلدی (تنبیه) قصر فاعلاتن ومفاعیلن وفعولن آخرلرنده اولان سببلرك ساکننی حذف ومتحرکنی اسکاندر فاعلات ومفاعیل وفعول قالدقده مقصور دیو تسمیه اولنور باقیلرك بیانی سابقلرده مرور ایلدی

* قطعهٔ نادرهٔ خوب ادای ونایاب * ٦

(قطعه) وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (نادره * وادا) عربیلردر انشالرده دخی شایعدر (خوب) کوزل دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کلور (نایاب) بو قطعه نك بیت خامسنده کلور وحاصل معنی بنه حرف باده قلیل الوجود ورنکین ادالو بر قطعه یاخود قطعه درز یرا بو قطعه ده اکثری بحسب الاستعمال قلیل الوجود وکوزدن نهان ومستور اولوب ذکری دخی مستهجن اولمیان نسنه لردر همدخی دیباجه ده صنایع موعوده دن وامثالندن خالی دکلدر

* آبیار اولدی صوار یجی صوسز دربی آب *

(آبیار) وصف ترکیبیدر صوکتور یجی وصوار یجی معناسنه چونکه آب صو معناسنه کامر فی خامس الرابعة یار اصلنده همزهٔ ممدوده نك فتحیله اریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخفف اولەرق آرایدی تخفیف ایچون همزه سی یاء تحتیه یه ابدال اولندی ابو المعانی (بیت) خامه ام سیزاب کلزار سخن بودست تا * آبیار نخل معنی ریشه شد هر قطره اش) (بی اب) صوسز معناسنه همدخی

بی رونق وبی لطافت معناسنه ده کلور میر نظمی (بیت) همین از خمارم مکر رشد کباب * شود بزم بی باده وآب وتاب) چونکه بی ادات تقیید در علی ماسبق فی الادوات المرکبة آب معنالریله قطعهٔ رابعه نک بیت خامسنده وشرحنده کچدی

* صو اقوب طولدیغی یرداخی ستخر و کولاب *

(ستخر) سینک کسری وتاء فوقیه نک فتحی وخاء معجمه نک سکونی وراایله آبکیر وتالاب کبی مجمع ماء معناسنه در همدخی فارس مملکتنده بر معظم ومشهور قلعه اسمیدر قربنده بر معظم آبکیر اولمغله انک اسمیله مسمی در (کولاب) لام ممدوده ایله ترکیب اضافیدر چونکه کول کاف فارسیهٔ ممدوده نک ضمی ولام ایله فارسیده وترکیده مجمع ماء معناسنه معروف لغتدر آب صو معناسنه کامر آنفا

* حق قوشی مرغ شب اویز ایاغندن آصلور *

(مرغ شب آویز) اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه مرغ قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نک بیت سادسنده کلور شب کیجه دیو قطعهٔ ثانیه نک بیت سابعنده کچدی آویز قرق برنجی قطعه نک بیت حادی عشرنده کلان آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بویله اولنجه معناسی کیجه ایاغندن آصلیجی قوش دیمک اولدی لکن حق قوشی یعنی دون قوشی کیجه ایله ایاغندن آصلوب حق حق دیو بیدار وصدا بردار اولمغله غلبه ایله اکا علم اولمشدر شوقدرکه ایاغندن آصلور قولنک تفسیرده مدخلی یوقدر فاماکه ناظم نحریرک تعبیری ایضاح ونکته دن خالی دکلدر فافهم

* یراسه شب پره یلدز بوجکیدر شبتاب *

(شب پره) سکون باء موحده ایله یراسه که عربیده وطواط وخفاش دیرلر اصلنده هاء رسمیه سز کیجه اوچیجی معناسنه وصف ترکیبی ایدی چونکه شب بمعنی کیجه کامر آنفا (پر) باء فارسیه نک فتحی ورا ایله پریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بعده یراسه معناسنه نقل اولنجه علامت نقل برهاء رسمیه الحاق اولندی (شبتاب) سکون با ایله یلدز بوجکی که عربیده یراع دیرلر فارسیده چراغک وچراغله دخی دیرلر شیخ نظامی (بیت) چو شبتاب کرمی که تابد ز دور * ز بی نوری شب زند لاف نور * همدخی کیجه پارلایجی معناسنه وصف ترکیبی اولور چونکه شب کیجه کامر تاب تابیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر تتکیم اسم فاعلی قطعهٔ رابع عشرلک بیت ثالثنده کلور

* کیجه دن قالمه شینه کیجه لک اولدی شبی *

(شبینه) کیجه دن قالان طعام وشراب بقیه سی همدخی اوزرینه کیجه کچمش معناسنه چونکه شب بمعنی اللیل کامر آنفا یاء تحتیه نسبت ایچوندرنون تأکید نسبتدر هاء رسمیه علامت نقلدر (شبی) آخرنده یاء نسبیه ایله کیجه جامه سی معناسنه هم دخی یاء تحتیه وحدت ایچون یاخود مصدریه اولور بر کیجه یاخود کیجه لك معناسنه شاعر (بیت) بکون تنك آن دلبر کس دخترمی ماند * اکر ماند شبی ماند شبی دیکر نمی ماند *

* اویقونك اولی معناسنه اولمش سرخواب *

(سرخواب) ترکیب اضافیدر عربیده سنه ونعاس معناسنه ترکیده مزغانه دیرلر چونکه سرباش دویکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور خواب اویقودر قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده کچدی میرنظمی (بیت) بکفت این ناله وزاری بکردید * بسرخواب رفته اوراخوابرادید *

* رهروان یولجیلردیدی دواسبه اولاغه *

(رهروان) یوله کیدیجی معناسنه وصف ترکیبی اولان رهرو آخرینه جمع ایچون الف ونون الحاقیله جمعدر چونکه راه یول دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلورره آندن مخففدر وقرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلان رفتن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر ترکیم اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی (دواسبه) دالك ضمی وواو مجهوله ایله اولاق معناسنه اصلی آخرنده هاء رسمیه سز مرکبدر ایکی ات معناسنه زیرا دو ایکی دیو اوندوقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور اسب آت دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور بعده معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل اخرینه هاء رسمیه الحاق اولندی وجه تسمیه چونکه اولاق اکثرا نوبت بر یدخی یدکنه آلوب الغار ایتدیکیچون دواسبه دیو مسمی اولدی

* یعنی ایاغی اوزنکیده دیمك پابرکاب *

(پابرکاب) مرکبدر چونکه پا ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور باء موحدهٔ مفتوحه ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة رکاب رانك کسری وکاف ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله اوزنکی معناسنه عربیده وفارسیده شایعدر

* نابدید اولدی بلورسز یوق اولاندر نابود *

(نابدید) مرکبدر چونکه نا ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة بدید باء

موحده نك فتحی ودال ممدوده نك كسری ودال ثانیه ایله بمعنی ظاهر وآشكار وروشنا ابو المعانی (بیت) بحر عشق یاربی پایان وساحل نابدید * در مطلب بی شمار وقعر دریا نابدید (نابود) دخی مركبدر چونكه نا ادات نفیدر (بود) اللی التنجی قطعه نك بیت رابعنده كلان بودن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدر در وجود معناسنه حاصلی بر نسنه نك وجودی واریكن یوق اولنجه نابوددیرلر میر نظمی (بیت) وجود هستیش نابود كشته * كه كارش درجهان بی سود كشته *

* بولنورایسه ده بك آز بولناندر نایاب *

(نایاب) اصلنده نادان كبی وصف تركیبیدر چونكه نا ادات سلبدر كما سبق فی الادوات المركبة یاب اللی بدنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده كلان یافتن لفظندن امردر لكن معنای مذكورده حقیقت عرفیه اولمشدر فافهم

* مرغزن دیندی مزارآدینه هم كورستان *

(مرغزن) میمك فتحی وراءنك سكونی وزا وغین معجمتینك فتحلری ونون ایله بمعنی قبرستان ومزارستان رودكی (بیت) هركرا راه برزغن باشد * كذرا وبمرغزن باشد) همدخی زای معجمه نك غین معجمه اوزره تقدیمیله مرزغن دخی بو معنایه در (كورستان) اسم مكاندر زیرا كور كاف فارسیه ممدوده نك ضمی ورا ایله بمعنی قبر ومزار همدخی حمار وحشی معناسنه وعیش وعشرت معناسنه ده كلور ستان ادات اسم مكاندر علی ما سبق فی الادوات المركبة

* قبه یاپلمش اولان تربه یه دیرلر كوراب *

(كوراب) كاف فارسیه ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله كنبدلو تربه معناسنه میرخسرو (بیت) مردم دانا زهد زین دو كور * بالای كوراب وفرو چاه كور * همدخی برشهر اسمیدر وسراب معناسنه ده كلور اصلنده وصف تركیبیدر معنای تركیبیسی صولو قبردیمكدر زیرا كور بمعنی قبر كما سبق اب صو دیمكدر كما سبق فی خامس الرابعة

* ایو سوز جمله سیده دكله چویرمه یوزیكی *

بو مصراع تفسیر وترجمه در مفسری مصراع ثانیدر

* همكی نیك سخن كوش كن وروی متاب *

(همكی) هانك ومیمك فتحلری وكاف فارسیه ممدوده نك كسریله جمله سی وقموسی معناسنه (نیك) ایو دیو اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور (سخن) سوزدیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده كلور (كوش) كاف فارسیه نك ضمیله

کوشیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر دراستماع ود کلمك معناسنه (کن) کافك ضمی ونون ایله یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور کردن لفظندن امر حاضردر تکیم مضارع متکلمی قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانی عشرنده کچدی شانی (بیت) رفتن نکو نبود چو رفتی ببزم غم * خواهی بنوش باده وخواهی نماز کن * اولنده کی بای موحده صله در کماسبق فی الادوات البسیطة (روی) یوزدبو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (متاب) نهی حاضردر زیرا اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کماسبق فی الادوات البسیطة (تاب) تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وبای موحده ایله امر درمصدری تابیدن لفظیدر چویرمك و بوکمك معناسنه (تمه) بو قطعه نك بحری واحوالی سابقه لردن معلومدر تذکر

---

٧ * قطعهٔ دلپسند ورونقیاب *

(قطعه) وهمزه سی قطعهٔ اولی عنواننده کچدی (دلپسند) طبعه موافق کلان دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کلور (رونقیاب) رونق بولیجی معناسنه چونکه یاب وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کچدی (حاصل معنی) طبعه موافق کلان ورونق بولیجی برقطعه یاخود قطعه

---

* صوکبی چولده کیم کورینه سراب *

(سراب) شعاع شمسدن وپرتو آفتابدن مسافهٔ بعیده ده صوکبی کورینور برمعنادر اکثری زمین شوره ده وچول یرده واقع اولور بعض ترکیده اکاالغیم دیرلر ظهوری (بیت) جکر تشنکانرا کند جان کباب * بصحرای ریو اززلال سراب * اصلنده ترکیب اضافیدر صوباشی معناسنه چونکه سرباش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور آب صودیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی لکن معنای مذکوره کوره نقل اولنجه علامت ایچون رامفتوحه وهمزه حرف مد قلندی فلا تغفل

---

* دبندی کوراب هم نمایش آب *

(کوراب) کاف ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك فتحیله یعنی سراب مذکور عنصری (بیت) بهر آب آرزوسوی کوراب * کم کنی جان وزونیابی آب * اصلنده ترکیب توصیفیدر اعمی صومعناسنه چونکه کوراعمی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور آب قدسبق آنفا (نمایش آب) شین معجمه نك کسریله یعنی سراب مذکور ایضا اصلنده ترکیب اضافیدر صوکوستریشی معناسنه چونکه نمایش کوسترش دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور آب معروف بعده

معناى مذكوره نقل اولندى فاحفظ *

* شرمسار اوتنان خجل كيدر *

(شرمسار) ميمك فتحه‌سيله بمعنى خجل يعنى اوتنان كمسه حاصلى بو مصراع سه زباندر حكيم اسدى (بيت) ازو هر يكى رخ همى تافتند * كزو شرمسارى همى يافتند * اصلنده اسم مكاندر چونكه شرم اوتانمق ديو قرق برنجى قطعه‌نك بيت اولنده كاور سار ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبة لكن ميم اجتماع ساكنينده نوعا ثقلت اولمغله تخفيف ايچون مفتوح قلندى

* پردگى اولكيم اوله اهل حجاب *

(پردگى) بمعنى اهل حجاب و بمعنى مستور و مخفى عمو ماو بمعنى امرأة مستوره خصوصا نظامى (بيت) آنكه در خش پردگى خاص بود * آينهٔ صورت اخلاص بود اصلنده اسم منسوب صيغه‌سيدر چونكه پرده حجاب ونقاب معناسنه‌در آخرينه ياء تحتيهٔ نسبه لاحق اولنجه آخرنده كى هاء رسميه كاف فارسيهٔ مكسوره‌يه ابدال اولندى كما سبق فى الادوات البسيطة

* پچه در چشم بند و چشم آويز *

(چشم بند) سياه قيلدن وسياه بويانمش حريردن طوقنمش بر معروف نسنه كه آنى زنان يوزلرينه طوترلرا كاثر كيده پچه عربيده برقع وشعريه ديرلر اصلنده وصف تركيبيدر كوز بغليجى معناسنه چونكه چشم كوز ديو يكرمى بدنجى قطعه‌نك بيت اولنده كاور بند قطعهٔ تاسعه ده ماضيسى كلان بنديدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (چشم آويز) مثله شيخ اوحدى (بيت) سحر چشمان تو باطل نكند چشم آويز * مست هرچند بپوشند نباشد مستور * اصلنده بودخى وصف تركيبيدر كوزه آصيلان معناسنه تكيم آويز وصف تركيبى اوله رق قرق بشنجى قطعه‌نك بيت خامسنده كاور

* هم ايازى ديمك دخى اونقاب *

(ايازى) همزه‌نك وياء تحتيهٔ ممدوده‌نك فتحلرى وزاى معجمهٔ ممدوده‌نك كسريله بمعنى چشم بند مذكور وزاى معجمه بدلنه سين ايله اياسى دخى بو معنايه در (نقاب) نونك كسرى وقاف ممدوده‌نك فتحى وباء موحده ايله معناى مذكورده عربيدر فارسيده دخى شايعدر ابو المعانى (بيت) براى ديدهٔ عشاق را نقاب كند * بدست ناز كشايد دوز لف مشك اكين * مزيد زاده (بيت) پرده غطا ستره سرادق حجاب * وجهه دى يوز پرده سى اولدى نقاب

* احتلام اولمغه دینور کوشاسب *

(کوشاسب) هم عربیه هم فارسیه اولان کافڭ ضمی وواو مجهول وشین معجمهٔ ممدودهنڭ فتحی و سینڭ سکونی و باء موحده ایله بمعنی احتلام بوندن بشقه اوچ معناسی دخی واردر اوّل بمعنی خواب کذا فی المجمع ثانی بمعنی جوان نوخط دمیده کذا فی فرهنڭ میرزا ثالث بمعنی کابوس کذا فی کتاب السامی فی الاسامی وادات الفضلاده با کاف وباء فارسیین بمعنی احتلام وجوان خط نیاورده ولسان شعراده زیادهٔ تاء مثنات ایله کوشتاسب مسطوردر لکن فرهنڭ شعوریده خطادر دیو حکم اولنمشدی چونکه درت وبش کتابده تاسز منقولدر کتاب مزبورڭ کاتبی سهوا یتمش اوله دیو جواب ویرلدی

* هم خیالاتی کیجه نڭ کوشاب *

(کوشاب) کاف ممدودهنڭ ضمی وشین معجمهٔ ممدودهنڭ فتحی وباء موحده ایله کیجهلرده واقع اولان خیالات معناسنهدر همدخی احتلام معناسنهده مرویدر کذا فی فرهنڭ جهانکیری فاما که کاف فارسیه ایله کوشاب بمعنی دوشاب یعنی پکمز کذا فی فرهنڭ جهانکیری وفرهنڭ شعوری

* ناتوان دینلور ضعیف اولانه *

(ناتوان) نادان کبی وصف ترکیبیدر چونکه نا ادات سلبدر کما سبق فی الادوات المرکبة توان تاء فوقیهنڭ ضمی وواو ممدودهنڭ فتحیله توانستن لفظندن امر صیغهسی اوزره اسم مصدردر بمعنی قوّت وقدرت یا خود امر یا خود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی سینڭ حذفیله تواند وتوانده کلور

* قوتی قالمیان دخی بی تاب *

(بی تاب) بمعنی مذکور چونکه بی ادات نفیدر بمعنی لا کما سبق فی الادوات المرکبة تاب طاقت دیو قطعهٔ خامسهنڭ بیت رابعندهکچدی شاعر (بیت) ناتوان بی تاب بود دست انکه در ضعف خرد * کرچه تابنده توانا در بدن همچون جبال

* جاهل ومفلس اولدی بی مایه *

چونکه (بی) بمعنی لا قد سبق آنفا (مایه) میم ممدودهنڭ ویاء تحتیهنڭ فتحهلری وهاء رسمیه ایله بمعنی مقدار وبمعنی اصل مال همدخی خمیر مایهسی معناسنه وعموما دیشی حیوان معناسنه وخصوصا دیشی دوه معناسنهده کلور ایکی معنایه شاعر (بیت) آنکه بی مایه بود بی مایه بود * کرچه علم ومعرفت شانش بود * جاهل ومفلس انشالرده مستعمل عربیلردر بو مقامده ترجمه قلندیلر علی ما وعده

* مترادف آنكله خانه خراب *

(خانه خراب) مفلسده حقيقت لغويه وجاهلده حقيقت عرفيه درچونكه اصلى تركيب توصيفى اوله رق هاء رسميه اوزره همزهٔ مكسوره ايله خانهٔ خراب ايدى ويرانه او معناسنه بعد حذف الهمزه بنده پهادركبى وصف تركيبى قلنوب ويرانه اولو معناسنه اولدى خانه اودر بوقطعهٔ ثالثه نك بيت تاسعنده كچدى خراب ويران معناسنه درخرابه دخى ديرلر

* كاسه ليس اول چناق يلايجيكم *

(كاسه ليس) شيخ بهاء الدين عاملى (بيت) دل برافروزان ازان نورجلى * چند باشى كاسه ليس بوعلى * اصلنده وصف تركيبيدرز يرا كاسه كاف ممدوده نك وسينك فتحلرى وهاء رسميه ايله معروف مطلق چناق معناسنه ومجمع الفرسده اول يصى چناقدركه چوبانلرده وكدالرده اولور كاس وكاش وكچكول وكشكول دخى ديرلر (ليس) لام ممدوده نك كسرى وسين ايله يالامق معناسنه اولان ليسيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

* طالقاوقلقده اوله شهر تياب *

چونكه بو مثللو كمسنه يه تركيبده طالقاوق ديو حقيقت عرفيه اولمشدر ايشته بودخى ناظم نحريرك تفردايلديكى تعبيرلردندر نتكيم ديباجه ده موعد بيورمشيدى (شهرتياب) شهرت بوليجى معناسنه وصف تركيبيدرشوقدركه بومقامده تفسيردن جزودر

* بوسوزى سويلرم سكا آكله *

بومصراع تفسيروترجمه درمفسر ومترجمى مصراع ثانيدر

* اين سخن را بكويمت درياب *

(اين) بوديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى (سخن) سوزديو اوتوزبرنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور (را) ادات مفعولدر على ماسبق فى الادوات المركبة (بكويمت) اللى بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان كفتن لفظندن مضارع نفس متكلم وحده درزيرا مستقبلاتى كاف فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه نك فتحيله كويد وكوينده كلور كماسيجئ اولنده كى باء موحده صله درآخرنده كى ميم مفتوحه ضمير متصل متكلمدر فاعلدر تاء فوقيهٔ ساكنه ضمير متصل مخاطبدر مفعولدر على ماسبق فى الادوات المركبة (درياب) آكله ديو قطعهٔ اولينك بيت

سادسنده كچدى

* فاعلاتن مفاعلن فعلن *

يعنى بو قطعه بحر خفيف مسدس اجزادندركه صدر وابتدالرى سالم وحشولرى مخبون وعروض وضربلرى كيمى مخبون مقصور وكيمى اصلم مسبغدر (تنبيه) قصر فاعلاتن ومفاعيلن وفعولن آخرلرنده اولان سبب خفيفك ساكنى حذف ومتحركنى اسكاندن عبارتدر ايشته بو وزنلردن نونلرى دوشوب ماقبللرى اسكان اولنوب فاعلات ومفاعيل وفعول قالدقده مقصور ديو تسميه اولنورلر (تسبيغ) تفعيل وزننده مزبور وزنلرك آخرلرينه برر حرف زياده ايتمكدن عبارتدركه فاعلاتان ومفاعيلان وفعولان قالدقلرنده مسبغ ديو تسميه اولنورلر باقى اصطلاحلر ماسبقدن معلومدر

* دوشمنكدر كورشديكك احباب *

بويله اولنجه احتراز واجتناب ايدوب (حتى ياليتنى لم اتخذ فلانا خليلا) مضمونيله ندامت زدۀ سينه وملامت كردۀ كينه اولميه سن (دوشمن) دالك ضمى وواو مجهول وشين معجمه نك سكونيله بمعنى عدو وخصم فى الاصل واوسزدر لكن باوزقومشو آدمى حاجت صاحبى ايدر مضمونى دوستك خاطرى ايچون واو تحرير اولندى صائب (بيت) بر تواضعهاى دوشمن تكيه كردن ابلهيست * پاى بوس سيل از پا افكند ديوارها *

٨ * قطعۀ بو العجب از نعمت رب *

(قطعه) * وهمزه سى قطعۀ اولينك عنوانى شرحنده كچدى (بو العجب) بمعنى ملازم تعجب واستغراب و بمعنى حقه بازو شعبده انداز شاعر (بيت) عشق جو آن حقه وان مهره ديد * بو العجبى كرد وبساطى كشيد * اصلنده همزه نك فتحيله ابو العجبدن مخففدر نتكيم بو الهوس ابو الهوسدن مخفف اولديغى كبى كماسبق فى فوائد المقدمه (از) بمعنى من كماسبق فى الادوات المركبة (نعمت) ديباجه نك بيت اولنده كچدى (رب) ديباجه نك بيت تاسعنده كچدى (حاصل معنى) بنه حرف باده رب تعالينك نعمتندن اولديغى حالده لازم التعجب ياخود حقه بازو شعبده انداز بر قطعه ياخود قطعه در زيرا بو قطعه ده مذكور مترجم اولينك اكثرى اول امرده نفسه اقبال ويره جك نسنه لردر

* نه كوزل يعنى زهى افد عجب *

(زهى) زاى معجمه نك فتحى وهاء ممدوده نك كسريله كلمۀ تحسيندر نه كوزل

معناسنه

معناسنه ابو المعانی (بیت) تعالی الله زهی رخش فلك سیر سبکرانی * که اوراصبح دولت بود ظاهر ماه پیشانی (افد) همزه نك فتحی وفانك سكونی ودال ایله بمعنی عجب اصلنده تعجب معناسنه اولان افدیدن لفظندن امر حاضر ایدی تعجب ایله معناسنه

* دخی شایسته وشایان انسب *

(شایسته) شین معجمهٔ ممدوده نك وباء تحتیه نك فتحلری وسینك سكونی ایله شایستن لفظندن اسم مفعولدر انسب ولائق معناسنه میر نظمی (بیت) هر آن سرکه شایستهٔ تاج نیست * باوملك را شاه محتاج نیست * شایان شایستن مذکوردن امر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه درزیرا مستقبلاتی شاید وشاینده کلور شیخ فیضی (بیت) درجدول تو عالم امکان چو بنکرم * شایان دل تو بود باین کنج شایکان (سؤال) شایان لفظی انسب ایله تفسیرا نسب اولسون فاما که شایسته ندن مناسب (جواب) فارسیده اسم فاعل واسم مفعول بری بری معناسنه کلور

* اولدی چسپان مناسب دیمکه *

(چسپان) جیم فارسیه نك فتحی وسینك سكونی وباء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله یاقشقلو ویراشقلو معناسنه دیو کتب لغتده وفرهنکارده ضبط وتفسیر اولنمشدر ایشته بو یلجه چسپان لفظنك یاقشقلو ویراشقلو مفهومنه دیو ضبط وتفسیر اولنمسی ناظم نحریرك وامثالنك چسپان یعنی مناسب دیو تفسیرا یتملرینه سبب اولدی تتکیم مصراع ثانی آنی افصاح ایدر

* یراشقلو دیمه مفهومی سبب *

خذ هذا وکن من الشاکرین ولا تحسب شیئا آخر فتکون من الخاطبین ذا تنسده چسپیدن لفظندن امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر

* فارسیده دخی مستعملدر *

مصراع ثانی یه مربوط ومرهوندر

* عربیده چکه التی غبغب *

(غبغب) ایکی غین معجمه نك فتحلری وایکی باء موحده نك سكونلریله اصلنده صغرك بوغازی التنده صارقان دری یه موضوع ایدی صکره معنای مذکورده شایع اولدی لکن وضع قدیمی عربیده وفارسیده سیب زنخدان دیرلر ابو المعانی (بیت مسمط) آن عارض کلبرك تر * باسیم غبغب حسن وفر * هم چشم آهورا مکر * برده دل وجانم نهان * بونده غین ثانیه نك حذفیله غبب دخی جائزدر فلا تغفل

* همه دینسه دوکلی دیر اتراك *

(همه) هانك وميمك فتحلرى وهاء رسميه ايله عربيده جميع وبوله تركيده دوكلى وهب جغتايده همزه نك فتحى وسينك كسرى وراء ممدوده نك ضميله اسرو معناسنه

تنكيم يوررد *اسرودير جغتاى يعنى هب*

بوندن بشقه اسرو ينه جغتايده مقام مبالغه ده مستعمل غايتله ديمكدر بو ايكى معنايه ميرعلى شير (بيت) كسندلغو نك ارسالماييچ وتاب اسرو* كوكل شكنجه سيكا ايشما كيل طناب اسرو (جغتاى) جيم فارسيه نك وغين معجمه نك وتاء فوقيه ممدوده نك فتحلرى و ياء تحتيه ايله اصل ترك لسانيدر حالا بزم بلاده لرمزده مستعمل اولان اندن مأخوذ دروتراش اولنمشدر تنكيم قطعه اولينك بيت اولى شرحنده فى الجمله بيان اولنمشدر

*هرزه كوهركه سوزى صاچه اوله

(هرزه كو) وصف تركيبيدر بيهوده كو وياوه كوكبى چونكه هرزه هانك فتحى وراءنك سكونى وزاء معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى باطل وياوه وبيهوده سوزده وغيريده مستعملدر كو وصف تركيبى اولهرق قطعه او لينك بيت خامسنده كچدى (تنبيه) بوش سوزه صاچه تعبيرى ابتدا اسلامبولدن نشأت ايدوب بعده الناس على سلوك ملوكهم مضمونى حاليا عامه ممالك رومده صاچه كبى منتشر اولدى ناظم نحرير سخن قصيده سنده دير (بيت) بودوميشود وباشد وآمدشد ايله* فارسى اولدى صانورياپديغى صاچاى سخن*

لاف معناسى كزاف ودخى كب

(كزاف) كاف فارسيه نك كسرى وزاى معجمه نك فتحيله لاف كه دعواى تفاخر ايلمك معناسنه بونده هاء رسميه ايله كزافه دخى ديرلر حضرت مولانا (بيت) زهى جهول كه معشوق اوبخانه او* بسوى خانه نيايد كزاف مى پويد* همدخى بسيار وبى حد معناسنه ده كاور بو ايكى معناده عامه بونى ضم ايله اوقورلر لكن شعورى مرحوم فرهنكنده مكسوره ده ايراد ايلدى (كب) كافك فتحى وباء موحده ايله ايكى معنايه دراول بمعنى لاف مذكور خفاف (بيت) تاكى ازتو كب واين لاف بود* چون تو كى همسر خفاف بود) ثانى اورد ايچى معناسنه لكن بو مقامده مراد اولدر (لاف) لام ممدوده نك فتحى وفا ايله تفاخر دعواسى ايلمكده فارسيدر لكن تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى شمس فخرى (بيت) هست عارى زأفتش ازحيف وميل* هست خالى خصلتش از كبرولاف*

دخت رزدختر رزباده ديمك

(دخت رز) تاء فوقیه نك كسری وراء واحده ایله (دختر رز) ایکی را ایله ایکیسنده ترکیب اضافیدر یعنی باده یعنی شراب انکور ابو المعانی (بیت) بمهر دختر رز میدهم نقود خرد * شوم زدرد وغم فکر صحبت آسوده * بو نلرك معنای ترکیبلری اوزوم قزی دیمك اولور زیرا راسز دخت قزدر بو قطعه‌نك ثالثه‌نك بیت سابعنده کچدی را ایله دختر قزدر بو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور (رز) رانك فتحی وزای معجمه ایله اوزوم وباغ معناسنه تکیم اوتوز اوچنجی قطعه‌نك بیت خامسنده رزبان باغجی دیو کلور (باده) باء موحده ممدوده‌نك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله فارسیدر عربیده خمر ترکیده بجی معناسنه در لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* عربی ترجمه‌سی بنت عنب *

یعنی دختر معناسنك لغتنه واصطلاحنه عربیده دخی رعایت واردر فاما که فرزند رز وابن عنب دینمدی زیرا خمر مؤنث سماعیدر (تنبیه) باده‌یه دختر رز وبنت عنب اطلاق ایدوب وآنلری باده ایله تفسیر حقیقتده اوزومك غیرندن اولان خمره باده دینلمدیکنه تنبیه ایچوندر (لنامقه الفقیر) بوزیلوب ام خبائث اولمسه بنت عنب * لب آغوشه چکردم قدحی همچو بکور *

* اولدی تبخاله کریوند اوچق *

(تبخاله) تاء فوقیه نك فتحی وباء موحده نك سکونی وخاء معجمه ممدوده نك ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله حرارت کبددن وتأثیر سمادن شفه ده ظاهر اولان قبرجق کدا کا ترکیده اوچق دیرلر واستعاره طریقیله قدحده کی باده اوزرنده ظاهر اولان حبابه دخی دیرلر ایکی معنایه بروجه ترتیب میر نظمی (بیت) شده تبخاله لب شیرین دهن را * چنان تبخاله‌ئی در پیاله * کریوند کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسرلری وواولك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بو دخی مزبور اوچق معناسنه بعضیلر تمر کود یمشلر

* دترمك لرزه دینور سیتمه‌یه تب *

(لرزه) لامك فتحی وراءنك سکونی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله دترمه که عربیده رعشه دیرلر همدخی دترمه‌سی اولمغله سیتمه‌یه وزلزله‌ا رضه‌ده دیرلر میر نظمی (بیت) زمین اید بلرزه از سمندش * چنان تند وتوانا یش توندش (تب) تاء فوقیه نك فتحی وباء موحده ایله حمی علتی که ترکیده سیتمه وایستمه دیرلر وحرارت معناسنه اولان تاب لفظیله ترکیب ایدوب تب تاب دیرلر ابو المعانی (بیت) ضعیف وخسته شدم نی

همین غم وحسرت * زبیم غمزه وتاب رخت شدم درتب * اکثر محموملك ساعد وکرداننه اییلك بغلق مشهور اولمغین خواجه سلمان بیورر (بیت) تب بتمار رشته می بندند مردم لیك او * هر شبی بندد بتاب رشته تب خویشتن

* سعی کوشش اوقومقدر خواندن *

(کوشش) کاف ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك کسری وشین ثانیه ایله بمعنی سعی واهتمام یعنی چالشمق هاتفی (بیت) چو کوشش زهرد وطرف شد قوی * شکوهنده شد دوات خسروی * همدنخی جنك وجدال وحرب وقتال معناسنه ده کلور بو ایکی معناده کوشیدن امر حاضر ینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة بونلردن بشقه کوشش یاتق دیدکاری یعنی ظرفه ده دیرلر (خواندن) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف ایله قرائت یا خود دعوت معناسنه مصدردر زیرا بو لفظ خواندن ترکیده اوقومق کبی بو ایکی معنایه کلور علی ماسبق فی شرح سادس القطعة الاولی (تنبیه) لفظ کوشش ایله خواندنك امر حاضرلری قطعهٔ اولینك بیت سادسنده کچدی

* خواجه استاد دبستان مکتب *

(خواجه) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو علامت والف وجیمك فتحی وهاء رسمیه ایله استاد وخداوند خانه وصاحب مال وشیخ وحاکم ووزیر معنالرینه مستعملدر شیخ نظامی (بیت) خواجه مع القصه که دربند ماست * کرچه خدا نیست خداوند ماست * بو مقامده استاد تفسیردر خواجه مفسردر فاما که اون التنجی قطعه نك بیت اخیرنده علی العکسدر فانتظر (دبستان) دالك فتحی وکسری وباء موحده نك کسری ایله دبیرستان لفظندن مخففدر مکتب معناسنه اسم مکاندر چونکه دبیر کاتب دیو قرق اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کاورستان ادات اسم مکاندر کماسبق فی الادوات المرکبة حکیم خاقانی (بیت) چو دیدم کاین دبستان راست کلی علم نادانی * هر انجم حفظ جزوی بود شستم زآب نسیانش * بو اوچ کلمه که دبستان ودبیرستان ودبیر لفظلرینی شعوری مرحوم هم مفتوحه ده وهم مکسورده ایرادو فتحلرینی وکسرلرینی معناده تصریح ایلدی

* فاعلاتن فعلاتن فعلن *

(یعنی) بو قطعه بحر رمل مسدس الاجزادندر لکن اکثر صدر وابتداسی سالم وبعضیسی مخبون واکثر عروض وضربلك کیمی محذوف ومخبون وکیمی اصلم

وحشوى اكثرى مخبون وبعضيسى سالمدر

* سبب رفعت اولور علم وادب *

(سبب) ديباجه نك بيت حادى عشرنده كچدى (رفعت) عربيدر انشالرده دخى مستعملدر (علم) ديباجه نك يكرمنجى بيتنده كچدى (ادب) معروفدر هم دخى لغتده ادب ديرلر بوتقديرجه عطف الخاص على العام اولور

٩ * قطعهٔ تا بفلك چون مه تابنده رخست *

(قطعه) وهمزه سى قطعهٔ اولى عنوانى شرحنده كچدى (تا) تاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحيله حروف تهجيدن وحروف معانيدن وحروف مبانيدن ت لفظنك اسميدر فاماكه مقصود اولان حروف مبانيدن اولاندر (بفلك) اولنده كى باء موحدهٔ مفتوحه بمعنى الباء الجارة فى العربى كما سبق فى الادوات البسيطة (فلك) فتحتين ايله آسمان معناسنه عربيدر انشالرده دخى مستعملدر لكن بومقامده معناى مجازى انسبدركه فلكدن مراد بومنظومه اوله چونكه بومنظومه يكرمى سكز حرف اوزره مرتبدر تشكيم فلك يكرمى سكز منزلى مشتمل اولديغندن منازل قمر دخى يكرمى سكزدر تشكيم بوقطعه ده جمع ايتمشدلر (مثنوى) كوكده يكرمى سكز منزل مهيا ماه ايچون * عدايدم بر بر رضاء حضرت الله ايچون * بيلكه شرطين وبطين وهم ثريا برشعاع * رابعادبران وهقعه هنعه هم سابع ذراع * نثره طرفه جبهه زبره صرفه عواوسماك * همدخى غفر وزبانادا خى اكليل اى سفالك * قاب وشوله هم سعود بلده ذابح بلع تا) هم سعود اخبيه ومقدم مؤخر هم رشا * تشكيم حق تعالى (والقمر قدرناه منازل) بيورر حتى معناى مجازى يه قرينهٔ قويه چون مه تابنده لفظيدر چونكه (چون) كبى ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى (مه) آى ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كچدى تابنده لامع ديو اون دردنجى قطعه نك بيت ثالثنده كاور (رخ) يكاق ديو دخى تاج ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده وشرحنده كاور (است) ادات ربطدر على ماسبق فى الادوات المركبة (حاصل معنى) حرف تا قطعه سى فلك يعنى بوتحفه يه مه لامع كبى تاجدر ياخود يكاقدر چونكه بوقطعه فى الجمله اوائل تحفه ده اولمغله كانه تاج ويكاق اولدى ودرون نكت مشحونتده مندرج اولان الى آخر القطعه بربرينه منازل قمر وحروف هجا كبى پيوسته ومتصلدر (فائده) تابفلك تا بسحركبى اولسه ده جائزدر فافهم

* ويره سى اولدى پسادست وپشين پيشادست *

(بسادست) باء فارسیه ایله ویره سی که عربیده نسیئه دیرلر بونده باء فارسیه مقامنده
باء عربیه ایله ده بسادست دخی جائزدر ابوشکور (بیت) ستد وداد مکن هرکز جز
دستادست * که بسادست خلاف آرد والفت ببرد * (پیشادست) باء فارسیه ایله
پشین که مقابل بسادستدر عربیده نقد معناسنه فارسیده دستادست کبی لبیبی
(بیت) ستد وداد جز به پیشادست * داوری باشد وزبان شکست * بو ایکی کلمه ده کی
الف الف توسلدر چونکه معنای ترکیبلری صوکدن اله واوکدن اله دیمکدر
چونکه پس آکسه دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نک بیتی رابعنده کاور پیش اولسه دیو
اوتوزنجی قطعه نک بیت اولنده کاور دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نک بیت
رابعنده کاور بعده معنای عامدن معنای خاصه نقل اولنمشلردر (پشین) دخی
فارسیدر چونکه یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تأکیددر لکن ترکیده شیوعی
حسبیله تفسیر قلندی (تتمه) بو مقامده نقد ونسیئه ومرادلری درهم ودیناره
وغیرینه شاملدر فاحفظ

* تنکدستان زوکردلر الی بوش بادبدست *

(تنکدستان) کافک سکونی وفتحیله تنکدستک جمعیدر فقیرلر وزوکردلر معناسنه
همدخی بخیل وممسکلردن ده کنایه ایدرلر آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر علی
ماسبق فی المقدمة میرنظمی (بیت) کشته ام درجهان آواره * مانده ام تنکدست
وبیچاره * تنکدست اصلنده دست تنک ایدی ترکیب توصیفیدر طارال معناسنه
زیرا دست ال دیو آنفا کچدی تنک طار دیو اون بشنجی قطعه نک بیت ثامننده کاور
فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب طارالو معناسنه
اولدی (بادبدست) بمعنی تهی دست وبی حاصل والی بوش ابن یمین (قطعه) تکیه
برچار چیز می نکنی * که شوی زان امید بادبدست * بروفای زن وتعصب عام * خوبی
امردو تواضع مست * معنای ترکیبیسی الده یل وهوا دیمکدر زیرا باد یل دیو یکرمی
ایکنجی قطعه نک بیت ثامننده کلور باء موحده مفتوحه ادات ظرفدر علی ماسبق
فی الأدوات البسیطة دست قدسبق آنفا *

* دخی پیوسته وهمواره هماره دائم *

(پیوسته) باء فارسیه نک فتحی ویاء تحتیه نک سکونی وواوک فتحی وسینک سکونی وتاء
فوقیه نک فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی همیشه که دائم حکیم انوری (بیت) باد پیوسته
ازسرشک حسد * روی بدخواه توچو پشت پلنک * همدخی مصراع ثانیده کلان
پیوست لفظنک اسم مفعولیدر بمعنی متصل ومربوط یعنی بربرینه اولاشمش

واولاشدرلمش میرخسرو (بیت) زان زروفولادکه پیوسته شد * راه خصومت زمیان بسته شد * تحفة الاحبابده پیوسته زیاده کربه دن سوزه قادر اولمامق والم وغمدن طقانه رق سویلمك فقیرشویله فهم ایدرمکه بو اوج معنی اتصاله مبنیدر (همواره) هانك فتحی وممك سکونی وواو ممدوده نك ورانك فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی همیشه وداٸم ایضا همدخی اندن فقط واولك حذفیله همارة وفقط هاء رسمیه نك حذفیله هموار وایکیسنکده حذفیله همار حاصلی بونده درت لغت واردر همدخی بو درت لغتدن هربری اندازه معناسنه وحساب معناسنه ده کاور

* اولاشوب بربرینه متصل اولدی پیوست *

(پیوست) باء فارسیه نك فتحی وياء تحتیه نك سکونی وواولك فتحیله فعل ماضیدر مصدری پیوستن لفظیدرکه اولاشمق واولاشدرمق معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور

* مجلسه بزم دی طورمه ایچه ایچ نوشانوش *

(بزم) باء موحده نك فتحی وزاء معجمه نك سکونی ومیم ایله یعنی مجلس شراب وعیش وصحبت ومهمانی وخوشحالی حکیم نزاری قهستانی (بیت) اسباب طرب جمع کن وبزم بیارای * اطباق سموات چه کسترده وچه طی * همدخی بزم برقریه اسمیدر وخیمه معناسنه ده کلور (نوشانوش) ایکی نوش میاننده الف توسلیله متصل شراب ایچمکه دیرلر یعنی کیجه یی کوندوزه قاتوب جمعیت ایله شراب ایچمك معناسنه چونکه بو مقامده نوش اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلان نوشیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر نفس امردکلدر حاصلی نوشانوش لفظندن وایچه ایچ لفظندن مراد معنای مصدریدر امر دکلدر زیرا ترکیبده قیراقیر اوراورد یرلر معنای مصدری مراد ایدرلر خواجه حافظ (بیت) شراب خانکی ازترس محتسب خوردن * بروی یار بنوشیم وبانك نوشانوش * بوندن بشقه نوش لفظنك برازمعنالری دخی واردر یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور

* هم آدبسزلك ایدن سرخوشه دیرلر بدمست *

(بدمست) دالك سکونیله ترکیب توصیفیدر چونکه بد کتو معناسنه اولان فنادیو اوتوزبشنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (مست) میمك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله اکرچه سرخوش معناسنه درفاما که مست ایله سرخوش بیننده فرق واردر مست شول کمسنه یه دیرلرکه شرب مسکردن زیاده باشی دونوب کوزی

قاره ره سرخوش اول مرتبه دن کثیرجه اولانه دیرلر بویله اولنجه سرخوش دخی
فارسیدر ترکیده وانشالرده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* قالقدی برخاست همان پك عجله ایتدی تراخت *

(بر) ادات تحسیندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (خاست) خاء معجمه
ممدوده نك فتحی وسینك سكونیله خاستن لفظندن ماضیدر میرزا قلی بك (بیت) ازبزم
نازآمدن من برون شد * برخاست کرم ودادن جاراجم سانه بساخت (سؤال) طلب
معناسنه اولان خواستن ایله بوخاستن بیننده فرق نه کونه در (جواب) فرق ایکی
جهتدندر اول طلب معناسنه اولان بین الفتح والضم خانك اماله سی واوعلامت
والف ایله دربو محلده اولان فتحهٔ صریحه وفقط الفله در ثانی طلب معناسنه اولانك
مستقبلانی قیاس اوزره سینك هایه ابدالیله خواهد وخواهنده کلور بونك
مستقبلانی شذوذ اوزره خاء معجمهٔ ممدوده نك کسری وسینك زاء معجمه یه ابدالیله
خیزد وخیزنده کلور (تراخت) تاء فوقیه نك کسری وراء ممدوده نك فتحی وخاء
معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله تراختن لفظندن فعل ماضیدر عجله ایتدی
معناسنه ابوالمعانی (بیت) اکرنیازوفا میکنند ازان خونی * بقتل عاشق نالان
تراختن کیرد *

* ایچرو کلدی درآمد دخی اوتوردی نشست *

(درآمد) ماضئ مرکبدرچونکه در بمعنی درون یعنی ایچرودر بوفرق التنجی
قطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور آمد کلدی دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت
اولنده کلور شاعر (بیت) درآمد نش درآمده جان * زرفتن اورود همه جان * ایشته
بو بیتده ایکی در لفظنده درت صورت جائزدر یعنی ایکیسنده ایچرو معناسنه
یاخود ایکیسنده ادات تحسین یاخود اول ایچرو معناسنه ثانی ادات یاخود
بالعکس لکن ثانی مقامه مناسب دکلدر (نشست) نونك کسری وشین معجمه نك
فتحی وسینك سكونیله نشستن لفظندن ماضیدر نتکیم امر حاضری قطعهٔ ثالثه نك
بیت ثانیسنده کچدی

* قاچدی بکریخت قورتلدی یعنی نرهید *

(بکریخت) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسرلری ایله قرقنجی قطعه نك بیت
ثالثنده کلان کریختن لفظندن ماضیدر لکن بومقامده کافك سكونیله در
اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره صله در علی ماسبق فی الادوات البسیطة کمال
خجندی (بیت) آهوان برکوشهٔ کلزار دیدند ان دوچشم * هر یکی با تیر غمزه جانبی

بكريحتند (نرهيد) فعـل جحد مطلقدر چونكه نون مفتوحه ادات نفيدر عـلى ماسبق فى الادوات البسيطة (رهيد) رانك فتحى وهاء ممدوده نك كسرى ودال ايله ماضيدر مصدرى رهيـدن لفظيدر ميرنظمى (بيت) اكـر خواهى زدوزخ دررهيدن * فراغت كن بى نفست دويدن

* كتدى رفت چكدى كشيد اوردى بزد قردى شكست *

(رفت) بعينه قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كچدى لكن بنه تـكرار عد اولنمز چونكه مقامنه كوره مناسبتى بشقه درهمد خى بعض نسخده رفت بدلنه شد واقع اولمشدر تتكيم قطعـهٔ اولينك بيت سادسـنده واقع اولديغى كبى بو صورتده سؤال تـكرار مندفع اولور فافهـم (كشيد) قرقنجى قطعه نك بيت سابعنـده كلان كشـيدن لفظندن ماضيدر (برد) بودخى بيت مزبورده كلان زدن لفظندن ماضـيدر شكست) شـين معجمه نك كسرى وكافك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه ايله شكستن لفظندن ماضيدر تتكيم نهى حاضرى مشكن قرمه ديو اللى اوچنجى قطعـه نك بيت رابعنده كلور خواجه حافظ (بيت) يارم چو قدح بدست كيرد * بازار بتان شكست كيرد * لكن بو بيتده شكست ماضى صيغه سنده اسم مصدردر

* دستكيرك هله معناسى طوتمش قاچقن *

(دستكير) اصلنـده وصف تركيبيدر ال طوتجى معناسـنه چونكه دست ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور كير كاف فارسيهٔ ممدوده نك كسرى ورا ايله كرفتن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر زيرا مستقبلاتى على الشذوذ كيرد وكيرنده كلور همدخى ال طوت معناسنه امر حاضر مركبدر ايشـته لغتلرده رسيدهٔ نظر اولان معنالر بونلردر فاما كه ناظم تحريرلك ايرانده تصحيحنه كوره اكثرى قاچن كمسه طوتلنجه الندن طوتوب كتوردكارى اجلدن طوتلان قاچقن معناسـنه حقيقت عرفيـه اولمشدر بهمه حال هر معنـايه تركيبك مساعدهسى واردر لكن فقط مساعده كفايت ايتمز بلكه استعمال شرطدر فلله دره

* طوتدى بكرفت دخى باغلدى بنديد وبست *

(بكرفت) كاف فارسيه نك ورانك كسرلرى وفانك سكونى وتاء فوقيـه ايله كرفتن لفظندن ماضيدر لكن بو مقامده كافك سكونيـله دراولنده كى باء موحدهٔ مكسوره صله در على ماسبق فى المقدمة فارسيده كى كرفتن مقامنده عربيـده اخذ وامساك وقبض وحبس ومنع ديرلر تركيده طا ايله طوتمق جغتايده تاء فوقيـه ايله توتماق ديرلر زيرا جغتايده هميشه مقام طاده تاء فوقيه اسـتعمال ايدرلر (بنديد) باء

موحده نك فتحى ونونك سكونى ودال ممدوده نك كسرى ودال ثانيه ايله بنديدن لفظندن ماضيدر بنديدن مقامنده عربيده ربط وتقييد كبى چغتايده اماله ايله ايشمك ديرلر (ببست) باء موحدۀ ثانيه نك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه ايله بستن لفظندن ماضيدر باء موحدۀ مكسورۀ اولى صله در خواجه سلمان (بيت) حديث دوستان درست نتوانم شكستن در * وليكن توبه بتوانم كه بازش ميتوان بستن * بو بيتده واقع اولان مصدردر

* دادرس ايرشن امداد ايچون ارشدى رسيد *

(دادرس) وصف تركيبيدر چونكه داد عدل ديو يكرمى دردنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور لكن بو مقامده مجازا امداد معناسنه در (رس) رسيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (رسيد) رانك فتحى وسين ممدوده نك كسريله رسيدن لفظندن ماضيدر

* يعنى قورتاردى رهانيد وخلاص اولدى برست *

(رهانيد) اون سكزنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان رهانيدن لفظندن ماضيدر (برست) رانك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه ايله رستن لفظندن ماضيدر اولنده كى باء موحدۀ مكسوره صله در على ماسبق فى الادوات البسيطة خواجه سلمان (بيت) نميخواهم ازين نوبت زتوبه توبۀ كلى * بدست شاهدان كردان زدست زاهدان رستن * لكن بو بيتده واقع اولان مصدريدر خلاص ونجات معناسنه

* قاپيلان اولدى ربوده وكرفته طوتيلان *

(ربوده) قرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان ربودن لفظندن اسم مفعولدر (كرفته) دخى اسم مفعولدر تشكيم ماضيسى ووصف تركيبيسى بو قطعه نك بيت سادسنده كچدى

* تله ودام طوزاق در بالق اغينه دى شست *

(تله) تاء فوقيه نك ولام مشدده ومخففه نك فتحلرى وهاء رسميه ايله طوزاق كه انكله قوش طوتارلر آكاتركيده فق عربيده فخ وشبكۀ طير ديرلر شمس فخرى (بيت) در ارتفاع دولت تودست كبريا * بند درقد رقائمۀ عرش برتله * بوندن بشقه تله سكز معنايه دخى كلور اول درزيلر خياطت ايتدكدنصكره هموارۀ محيط ايچون اتخاذ ايتدكلرى آلت كه اكا تركيده اوتو ديرلر ثانى ايكنه لك كه درزيلر ايچنه ايكنه قورلر ثالث شول كيسه كه درزيلر ايچنه بو كسولك وتباشير وابريشيم قورلر كذا فى المشكلات رابع مطلقا طوربه كه بزدن وايپلكدن ايدوب ايچنه بعضى نسنه قورلر بعضيلر ابريشمدن ايتدكلرى طوربه كيسه ديو تفسير ايلديلر

خامس بمعنی مسلخ که اکا ترکیده قناره دیرلر سادس بمعنی پایهٔ نردبان سابع ذکر
معناسنه مرویدر ثامن بمعنی فسان که ترکیده بلکو دیرلر (دام) دال مهمله‌نک
فتحی ومیم ایله مطلقا طوزاق که هرنه‌نک اولورسه اولسون حکیم انوری (بیت)
اکر از جود تو کیتی بمثل دام نهد * طائر وواقع کردونش در آیند بدام * همدخی
چارپا جنسندن یرتجی اولمیان حیواناته دیرلر تشکیم یرتجی یه الفسرده دد دیدکلری کبی
کرک سباع وکرک غیری عموما حیوانات مراد اولنلقده دد ودام دیرلر دد ایله داد
میاننده بوفرقی ایتمین دد ایله دادی بیلمز شیخ نظامی (بیت) دد ودام از نشاط دانهٔ
خویش * همه مطرب شده در خانهٔ خویش (شست) شین معجمه‌نک فتحی وسینک
سکونی وتاء فوقیه ایله بالق آغی واکریجه دمورکه انکله بالق طوترلر عنصری
(بیت) طرهٔ او بدست من چون شست * من چو صیاد او چو ماهی سیم * بوندن
پشقه طقوز معنایه دخی کلور اول باش برمغک یای چکیلان موضعی ثانی بمعنی
نیشتر فصاد ثالث زنار که راهبان کبران بللرینه بغلرلر رابع بمعنی مضراب که انکله
سازچالرلر اکا ترکیده تازنه دیرلر خامس بمعنی ستین که عقود عثمانیه‌دن التمش
معناسنه تشکیم صاد ایله شصت اون طقوزنجی قطعه‌نک بیت ثالثنده کلور سادس
شرفنامه‌ده طنبور قیلی وابریشم تلی که سازه بغلرلر سابع ینه حلقهٔ رسن وحلقهٔ
کمند ثامن فرهنک حسین وفائیده بمعنی زلف دلبران تاسع بمعنی زهکیر

* پشه درسوری سکک کهله سپس اولدر کش *

(پشه) باء فارسیه‌نک وشین معجمهٔ مشدده‌نک فتحلری وهاء رسمیه ایله سوری سکک
معناسنه شیخ سعدی (بیت) پشه چو پرشد بزند پیل را * با همه مردی وصلابت
که اوست (سپس) سینک وباء فارسیه‌نک ضملری وسین ثانیه ایله کهله وبت که وسخ
فضلاتدن یعنی مساماتدن چیقان کیردن تکون ایدر اکا عربیده قمل دیرلر میر
نظمی (بیت) سراپا چنان بود ناپاک جسم * ازان شد سپس در جهان منقسم *
(کش) کافک ضمی وشین معجمه ایله قتل معناسنه اولان کشتن یاخود کشیدن
لفظندن امر حاضردر زیرا مستقبلاتی ضم ایله کشد وکشنده کلور (لطیفه) کانه
ناظم نحریر بو مصراعده کل مضر یقتل مضمونه اشارت ایلدی

* بره در کیک وچکرکه ملخ وصحرادی جست *

(کیک) کافک فتحی ویاء تحتیه‌نک سکونی وکاف ثانیه ایله وکاف اولینک کسریله
دخی مرویدر بره که عربیده برغوث دیرلر واماله ایله ده کوزبیکی معناسنه کلور
مردم چشم کبی شمس فخری (بیت) هنکام اجتماع بوقت مقابله * از کینه مهر

بر کند از دیده اش کیك (ملخ) میمك ولامك فتحلری وخاء معجمه ایله چکرکه که عربیده
جراد دیرلر بر غریب جانوردر که انده سکز نوع حیواندن نشان واردر نتکیم شاعر
دیمشدر (بیت) خوك چشم وماردم کرکس پر وکزدم شکم * شیر صدر وپیل کردن
ناقه پا واسب سر (جست) اللی دردنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان جستن
لفظندن ماضیدر

* کوه طاغ یوجه بلند ویوقشه دینلدی فراز *

(کوه) کاف ممدوده نك ضمی واظهار ها ایله طاغ که عربیده جبل معناسنه (بلند)
باء موحده نك ضمی ولامك فتحی ونونك سکونی ودال ایله یوجه که عربیده عالی
معناسنه مقابلی پستدر نتکیم شاعرك بو قولنده واقعدر (بیت) جهان ار بلندی
وپستی تویی * ندانم دکر هرچه هستی تویی (فراز) فانك کسری وراء ممدوده نك
فتحی وزای معجمه ایله یوقش که عربیده عقبه دیرلر مقابلی نون ایله نشیب در نتکیم
مخففی مصراع ثانیده کاور استاد رودکی (بیت) شیب تو بافراز وفراز تو با نشیب *
فرزند آدمی بتو اندر بشیب وتیب * بوندن بشقه فراز اون اوج معنایه دخی کاور
اول بمعنی بلند مذکور ثانی بمعنی بالا که ضد زیر ثالث بمعنی کشاده ویهن یعنی
هر نسنه که اچق ویصی اوله رابع بمعنی بسته یعنی باغلو خامس بمعنی قریب ونزدیك
سادس بمعنی جمع سابع بمعنی پیش آوردن ثامن بمعنی ازین باز یعنی بوندن کیرو
تاسع بمعنی فروز وفروزان یعنی یاقق ویاندر عاشر بمعنی فرا رفتن یعنی ایلرو کیتمك
حادی عشر بمعنی پوشیدن یعنی ستر ثانی عشر بمعنی خزه ثالث عشر بمعنی سرکش

* دشت وهامون اوه در شیب انیش الچق پست *

(دشت) دالك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی بیابان وصحرا که
اوه معناسنه عموما هم دخی ولایت خراسانده بر شهر اسمیدر وترکستانده بر مشهور
صحرا نامیدر دشت قبچاق دخی دیرلر وکردستان معناسنه دخی مرویدر (هامون)
هاء ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك ضمی ونون ایله بمعنی دشت مذکور یعنی اوه
وصحرا شیخ سعدی (بیت) زدریای عمان برآمد کسی * سفر کرده هامون ودریا بسی *
بعض فرهنکده هامون بمعنی دشت پهناور یعنی زیاده یصی ودوز اوه دیو
مسطوردر شعوری مرحوم طاغ آراسنده اولان دوز یر اولمسنی تصحیح ایلدی
(شیب) شین معجمه ممدوده نك کسری وباء موحده ایله برای تخفیف اولندن نون
مفتوحه نك حذفیله نشیب لفظندن مخففدر انیش که عربیده هبوط دیرلر مقابلی
فراز مذکوردر ناصر الدین بجه (بیت) فراز وشیب این راه هست بسیار * اکر

مردرهی خضری بدست آر * همدخی کثرت امطار ایله مرطوب اولوب بعده تردد آینده ورونده ایله جابجا حفره لر پیدا اولمغله صعب المسالك اولان زمینه ده نشیب دخی شیب دیرلر بونلردن بشقه شیب تازیانه معناسنه ومدهوش ومتحیر معناسنه ده کاورکذا فی فرهنك جهانکیر والمجمع تحفة الاحبابده سین مهمله ایله روایت اولنمشدر شمس فخری وحسین وفایی تازیانه معناسنه اولانی کسرهٔ صریحه ایله طیب قافیه سنده ایراد وایکی معناده اولانی شیب وشکیب قافیه سنده ایراد ایتمشلردر (پست) باء فارسیه نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله الچق معناسنه مقابلی بلند مذکوردخی بالادر شیخ سعدی (بیت) خدایی که بالا وپست افرید * زبردست هردست دست آفرید * استعاره طریقیله خسیس ودنی یه پست وضدنه بالا اطلاقی شایعدر معیار جمالیده پست بمعنی کوتاه دیومرویدر

* مغ وکبرا ولدی مجوسی ونصاری ترسا *

(مغ) میمك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی آتشپرست که عربیده مجوس دیرلر استاد عنصری (بیت) چوشب رفت وبردست پستی کرفت * هوا چون مغ آتش پرستی کرفت * واحدی مغی نتکیم مجوسده مجوسی دیدکاری کبی همدخی مغ مطلق کافر معناسنه ده کاور نتکیم ابن کافره مغ بچه دیرلر (کبر) کاف فارسیه نك فتحی وباء موحده نك سکونی ورا ایله بودخی مغ کبی مجوس معناسنه شیخ سعدی (بیت) اکرصد سال کبر آتش فروزد * اکریك دم درا وافتد بسوزد * مطلق کافر معناسنه ده کاور همدخی کبر برسلاحدر که آنی جنك وقتنده کبرلرا کاخفتان دیرلر (ترسا) تاء فوقیه نك فتحی ورانك سکونی وسین ممدوده نك فتحیله بمعنی نصاری شیخ سعدی (قطعه) ای کریمی که از خزانهٔ غیب * کبر وترسا وظیفه خورداری * دوستانرا کجا کنی محروم * تو که بادشمنان نظرداری * واحدنده ترسایی دیرلر نتکیم نصرانی دیدکاری کبی

* طاپلان صورت محسوسه د بت طاپدی پرست *

(بت) باء موحده نك ضمی وتاء فوقیه ایله صورت محسوسهٔ معبوده که عربیده صنم ووثن دیرلر زمانای مسیحا (بیت) دربت شکنی خلیل عهدم هرچند * دربتکده ام تیشهٔ آزرداده‌اند * واستعاره طریقیله جوان محبوبه ده بت وصنم دیرلر لفظ بت لسان عوامده باء فارسیه ایله مشهوردر لکن باء عربیه ایله مضبوطدر (پرست) باء فارسیه نك ورانك فتحه لری وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله دسترس اولدیغمز لغت کتابلرنده امر حاضر ووصف ترکیبیدر بت پرست کبی مصدری عبادت وعبودیت معناسنه اولان پرستیدن لفظیکه مصدرردالیدر نتکیم بیت آتیده کی لفظ پرستش

دخی بونی تایید ایدرفاما که ناظم تحریر فعل ماضی عنوانیله تفسیر ایلدی
بو تقدیرجه مصدر ثانی اولان پرستن لفظندن مشتق اولوردالیدن مأخوذ اولمز
مکرناظم تحریر مطلع اولمش اوله یا خود پرست ماضی معناسنه اولان اسماء افعال
فارسیه‌دن اوله فافهم

* این تك وتاز وپرستش بوقوشش بوطاپنش *

(این) بودر بو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت رابعنده بکدی (تك) تاء فوقیه‌نك فتحی وکاف
ایله سکردش وقوشش معناسنه پویدن ودویدن کبی عربیده عدو دیرلر شیخ سعدی
(بیت) بتك ژاله میریخت برکوه ودشت * توکفتی مکر ابرنیسان کذشت * اکثری
بو معناده تك وبو دیرلر کما سبق فی القطعة الخامسة همدخی زدن معناسنه ده کاور
بو ایکی معناده تکیدن لفظندن امر صیغه‌سی اوزره اسم مصدردر بو معناده
کاف فارسیه ایله دخی جائزدر بوندن بشقه تك التی معنایه دخی کاوراول تکیدن
مذ کوردن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور ثانی بمعنی بن یعنی دیب که عربیده
قعر دیرلر ثالث بمعنی اندك یعنی قلیل رابع براوتدر که بغدای آراسنده بتروبغدای
صابندن بك اولور خامس براوتدر که صولرده بتر کاهی اندن حصیر ایدرلر ترکیده
اکابردی دیرلر سادس ادات تشبیه اولور مثلا ماه تك وباد تك دیرلر (تاز) تاء فوقیهٔ
ممدوده‌نك فتحی وزاء معجمه ایله تازیدن لفظندن امر صیغه‌سنده اسم مصدردر
سکردش وقوشش معناسنه بوندن بشقه درت معناسی دخی واردر اول تازیدن
مذ کوردن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور ثانی مجمع الفرسده بمعنی فرومایه که
عربیده سفله ودون دیرلر ثالث بمعنی امرد فاسق که فسقه ایله معاشرت ایدر رابع
تو یسز تازه‌دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کلور (پرستش) پرستیدن
مذ کوردن امر صیغه‌سی اوزره اخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم
مصدردر

* جله‌سی التون ایچوندر همکی بهر زرست *

(همکی) جمله‌سی دیو قطعهٔ سادسه‌نك بیت اخرنده بکدی (بهر) باء موحده‌نك
فتحی وهانك سکونی وراء ایله ادات تخصیص که ترکیده ایچون عربیده لام جاره
فارسیده لفظ رامعناسنه لکن لفظ را ایله بهرك میاننده فارسیده فرق شوقدرکه
بهر اول کلمه‌یه داخل اولور لفظ را آخر کلمه‌یه لاحق اولور مثلا بهر شما دخی شمارا
دیرلر بوندن بشقه بهر فارسیده اوچ معنایه دخی کاور اول بمعنی حصه ونصیب بهره
کبی ثانی بمعنی شعاع قمر ونجوم ثالث ولایت اسمیدر عربیده ایکی معنایه‌در اول
بمعنی عجب ثانی بمعنی هلاك (زرست) مرکبدر چونکه زر التون دیو یکرمی ایکنجی

قطعه نك بيت سادسنده كلور راست ادات ربطدر لكن بو مقامده اولنده همزه لفظا وخطا حذف اولندی علی ماسبق فی الادوات شاعر (بيت) زرع كن زيرا كه زرع از جمله كاری بهترست * زرع را ثلثان زرست وثلث باقی هم زرست (تمه) بو قطعه نك بحری رمل مثمن الاجزا در بيانی ماسبقدن معلومدر

١٠ * قطعه كه اورا قلم بر سر لوحش نوشت *

(قطعه) ماسبقدن معلومدر اما بو مقامده همزه بو قدر تكيم وزن شاهد عدلدر (كه) ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات (اورا) اكا ديو قرق سكزنجی قطعه نك بيت ثالثنده كلور (قلم) قرق اوچنجی قطعه نك بيت اولنده كلور (بر) بمعنی علی وادات مفعولدر علی ماسبق فی الادوات المركبة (سر) باش ديو يكرمی بدنجی قطعه نك بيت اولنده كلور (لوحش) لامك فتحی وواوك سكونی وحانك فتحی وشين معجمه ايله تركيب اضافيدر چونكه لوح تخته وصحيفه معناسنه عربيدر وانشالرده دخی شايعدر شين معجمه ضمير غائبدر علی ماسبق فی الادوات البسيطة بوندن بشقه لوحش ايكی معنايه دخی كلور اول الله تعالی وحشت ويرمسون وايراق ايلمسون ديمكدر اصلی لا اوحش الله ايدی تخفيفا لوحش الله ديديلر ابو المعانی (بيت) لوحش الله زهی قصر رفيع البنيان * كه شه ملك كرم كرد بهمت آباد * ثانی بمعنی تحسين وآفرين خواجه حافظ (بيت) زركن آباد ماصد لوحش الله * كه عمر خضر می بخشد زلالش * (نوشت) يازدی ديو بو قطعه نك بيت رابعنده كلور (حاصل معنی) قطعه كه انك قلم سر لوحنه يازدی يعنی بو قطعه ده مذكور ومترجم اولانك اكثری سرای والاره وبيوت ومنازله متعلق اولان نسنه لردر چونكه ابنيهٔ معظمه نك ختامی اكثر حالده قپوسی اوزره دخی سر لوحنه نام وتاريخ واكا مناسب شيلر ايله اولور

* كل چامور آهك كرج كريچ وقوم ريك وخشت *

(كل) كاف فارسيه نك كسری ولام ايله علی العموم چامور معناسنه عربيده صلصال وطين ديرلر شاعر (بيت) بكردش زاب وكل سوری رسيده * كل سوری ز اطرافش رسيده * همدخی كل تراب كه طبراق معناسنه ده كلور (آهك) همزهٔ ممدوده نك وهانك فتحلری وكاف ايله كرج واچيكه كرجلو چامور وقوملوكرج معناسنه عربيده جص وكلس وصاروج ديرلر ازتاج المآثر (بيت) زمين از ملاقات طوفان تيغش * همان خاصيت يافت كزاب وآهك * همدخی آهك توره كه خرزمه معناسنه وكوكب الارض ديدكلری يالدرايق طاشی معناسنه ده كلور (ريك) رانك بين الفتح والكسر اماله سی وياء تحتيهٔ مجهوله وكاف فارسيه ايله قوم كه عربيده

رمل دیرلر هاتفی (بیت) زریك بیابانهٔ زون لشکری * زچوچی نژاد انش
هرسو سری * همدخی بخت وطالع معناسنه ده کلور (خشت) خاء معجمه نك
کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله طلق کرپیچ معناسنه کرك پخته وکرك
ناپخته شاعر (بیت) بوفای تو اکر خشت زنند از کل من * همچنان دردل من مهر
وفای تو بود * فاما که پخته اوله قدنصکره رومده کرمد وتوغله وفارسیده خشت
پخته وعربیده آجر دیرلر همدخی کوچك حربه دمورینه خشت دیرلر فرهنك
جهانکیریده کتاب زند که یکرمی برنسك اوزره مرتبدر اون ایکنجی نسکك اسمی
خشتدر کتاب زندك یکرمی برقسمندن هر برقسمنه نونك ضمیله نسك دیرلر (دقیقه)
ناظم نحریر بوریك ایله خشتی تفسیرده لف ونشر معکوس ایلدی چونکه بو ایکی
لفظك شهرتی واردر نظمه رعایت ایسه واجبه ذمت وخاتمهٔ حالتدر

* کارد بچاقدر دخی نیزهٔ پرتاب خشت *

(کارد) کاف ممدوده نك فتحی ورا ودال ایله بچاق که عربیده سکین دیرلر شاعر (بیت)
عاشقانرا کارد وخنجر میزنند * غمزهٔ جلاد چشم خویش (نیزهٔ پرتاب) هاء رسمیه
اوزره همزهٔ مکسوره ایله برنوع قصه حربه درکه الده کتوررلر وکاهی ایکیسنی
واوچنی برغلافه قیوب آت یاننده طپوز طرفنه قورلر فارسیده وترکیده آکا خشت
دیرلر بو لفظ اصلنده ترکیب توصیفیدر طلو طاقت اولان مزراق معناسنه ایدی
چونکه نیزه مزراق دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور پرطلو دیو
قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور تاب طاقت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت خامسنده
کچدی بعده معنای عامدن معنای خاصه نقل اولندی یاخود غالب اولدی
(نکته) بو بیتده تجنیس تام واردر

* طبعه موافق کلان هرنه ایسه دلپسند *

(دلپسند) وصف ترکیبیدر چونکه دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده
کلور پسند قرق بشنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلان پسندیدن لفظندن
امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* خوب کوزلدر دخی چرکین اولان نسنه زشت *

(خوب) خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی وباء موحده ایله کوزل که عربیده حسن دیرلر
بعض محلده ترکیب ایدوب خوب روو خوب صورت دیرلر (زشت) زاء معجمه نك
کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله چرکین که عربیده قبیح دیرلر شیخ
سعدی (بیت) مکن همنشینی تو با بدسرشت * که دزد داز وطبع تو خوی زشت *

همدخی زشت یعنی دویدن یعنی سکرتمك معناسنه ده کلور

*** مارت آیی آذار اونجی کونی نوروزایمش ***

(آذار) همزه وذال معجمهٔ ممدود تینك فتحلری ورا ایله سنهٔ شمسیه دن اول بهار آیی کهاکا مارت دیرلر فارسیده فروردین دخی دیرلر خواجه سلمان (بیت) آذار ببرد اب رخ اذروکانون * وزد ردسر هردو امان داد جهانرا * عربیده دال مهمله ایله معنای مرقومه استعمال ایدرلر واشعارلرنده دخی ایراد ایدرلر شمس الدین احمد الطیبی (بیت) اسقنیها فی فصل آدار حتی یصل السکر بی الی تموز * فاماکه دالدن صکره الفسز سنهٔ شمسیه دن طقوزنجی آیك اسمیدرکه اول آیده نیر اعظم برج قوسده اولور (نوروز) واو ینك سکونلریله سنهٔ شمسیه نك ایکی کونندن هربرینك اسمیدر اول نیر اعظم برج حمله تحویل ایتدیکی کوندرکه مارت آینك اونجی کونیدر بوکا نوروز عامه ونوروز کوچك دیرلر ومطلق نوروزدن کرا اولنسه بوکون مراد اولنور وآنك وجه تسمیه سنده ایکی روایت واردر روایت اولی حق سبحانه وتعالی حضرتلری عالمی وآدمی بوکونده خلق ایلدیکیچون نوروزدیو مسمی اولدی روایت ثانیه جمشید شاه جمله جهانی سیر وسیاحت وکشت وکذار ایلیوب اذربایجانه کلدکده انواع جواهر ایله مکلل ومرصع بر تخت عالی نصب ووجهه سنی جانب شرقه توجیه وباشنه ذی قیمت بر تاج مجوهر کیوب وجنوب تخت اوزره جلوس ایلدی بودمده کونش طلوع ایدوب اول تاج وتخته طوقندقده بر رتبه شعاع وضیا ویر توظاهر اولدیکه عالمی روشن ایتمکله خلائق آنی کوروب جمله شادمان اولوب این روز نوست دیدیلر شاه مشارالیهه دخی جمشید دیدیلر اول بویکی کوندر معناسنه ثانی یکی کونلو پادشاه معناسنه چونکه روز کون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی نو یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور جم پادشاه معناسنه دیو دیباجه نك قرق سکزنجی بیتنده کچدی شید کونش دیو اوتوزالتنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور ونوروز ثانی اولدرکه مارت آینك التنجی کونیکه نامی خرداد انظیدر بو نوروز ثانی یه نوروز بزرك ونوروز خاص دخی دیرلر وبونك وجه تسمیه سی شویله درکه جمشید اول کونده تخت اوزره طرنمذ کورایله اوتوروب خاص وعامه اذن ویروب جمله سی پیشکاهنه جمع اولدقلرنده نظام عالم ایچون ترتیب قوانین سلطنت وتدوین دواوین سیاست ایدوب جمله یه حق جل وعلایه عبادت واطاعت وامریله ائتماروتهییله انتها واداء شکر نعم وادراك حقائق وحکم ایلك دیو رنك آمیز خطاب ونصح آمیز جوابلر ایلدی ومنقولدرکه اکاسرهٔ عجم نوروز

بزرکدن نوروز کوچکه وارنجیه دکین حاجات ناسی قضا ومحبوسلری اطلاق ومجرملری عفو ایدرلر وخلقه انعام واحسان وکندولر عیش وعشرت ایدرلردی

* مه ای ونیسان آبی آدیدر آرد بهشت *

(مه) میمك فتحی واظهار هـا ایله قطعـهٔ خامسه نك بیت اولنـده کچن ماه لفظندن مخففدرلکن آنده قمر معناسـنه بونده شهر معناسـنه دربویله اولنجـه لفظا ومعنی تکرار عد اولنمز (آرد بهشت) دالك کسریله فصول اربعـه دن ربیعك ماه ثانیسیکه رومیلر نیسان ویونانیلر ابریل دیرلر شمسك برج ثورده اولدیغی ایامدر شیخ سعدی (بیت) اول آرد بهشت ماه جلالی * بلبل کوینـده بر منابر قضبان * بوندن بشقه آرد بهشت اوچ معنایه دخی کلور اول تاریخ جلالیـده کبیسه اعتباری اولمامغله شهر مز بورك اوچنجی کونیدر هرنسنه بروقت معینده واقع اولوراول کونك اسمیدر قاعدهٔ عجم اوزره هرآیك اسمی کونك اسمنه مطابق کلسه اول کونی عیـد ایدرلر ثانی فرهنك جهانکیریده برفرشته نامی که محافظهٔ جباله وتدبیر امورماه آرد بهشته مؤ کلدر ثالث یعنی آتش یعنی ناردر (تنبیه) آرد بهشت لفظی ترکیب اضافیدر مقهور جنت معناسـنه چونکه آرد مدهمزه ایله اون دیو وقهر وخشم دیو بو قطعـه نك بیت عاشرنده وشرحنـده کلور بهشت جنت دیو قطعـهٔ اولینك بیت ثانی عشرنده کچـدی بو معنای ترکیبینك معنای سابقـه به مناسبتی خفی دکلدر

* صاحب علم اولانك جمله سی دانشوران *

(دانشوران) آخرینه جمع ایچون الف ونون الحاقیله دانشورك جمعیدر دانش علم دیو اون التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلورور ادات نسبت وصاحب وذو معناسنه علی ماسبق فی الادوات المرکبة

* اکلدی فهمید وخواند اوقودی یازدی نوشت *

(فهمید) اون بشنجی قطعـه نك بیت ثالثنده کلان فهمیدن لفظندن ماضیـدر (خواند) قطعـهٔ ثامنه نك بیت ثامننده کچن خواندن لفظندن ماضیدر (نوشت) نونك کسری وضمی وواوك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیـه ایله نوشتن لفظندن یازدی معناسنه ماضیدر واسم مصدر دخی استعمال اولنور

ایشه کوجه عادته طرزه دی کردارهم

(کردار) کافك کسری ورانك سـکونی ودال ممـدوده نك فتحی ورا ایله اوچ معنایه دروا وجمـده بومقامده مذکوردر اول ایش کوچ که شغل وعمل وکسب

وكار معناسنه انورى (بيت) هوا سياه بكردار قير كون خفتان * فلك كبود بكردار نيلكون مغفر * ثانى بمعنى عادت وايين وروش كه تركيده توره ديرلر ثالث بمعنى طرز واسلوب وقيافت شيخ نظامى (بيت) يكى نامهٔ نغز بيكر نبشت * بنغزى بكردار باغ بهشت * كمال پاشازاده مرحوم تصرف خاصله بيوررلركه كردار لفظ مركبدر كرد ايله آردن معناسنى چوره به وطرفه كتوريجى ديمك اولور مراد الده اولميان نسنه يى عند نه احضار ايتمك اولور انتهى بو يله اولنجه كاف فارسيه اولمق كرك ايدى لغت يازانلر ايسه بالجمله كاف عربيله ضبط ايتمشلردر كذا فى فرهنك شعورى فقير شو يله فهم ايدرمكه كردار وصف تركيبيدر چونكه كرد كاف عربيه ايله بمعنى عمل وكار على ما صرحه فى بحر الغرائب آر همزه نك مدى ورا ايله آريدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر

* اولدى طبيعت منش داخى نهاد وسرشت *

(منش) ميمك فتحى ونونك كسرى وشين معجمه ايله بمعنى طبيعت وخوى شاه ناصر خسرو (بيت) تا تو بمنش مرا نخوانى * منديش كه منت خواستكارم * همدخى خلقت وجبليت معناسنه وهمت وكرم معناسنه ده كلور (نهاد) نونك وهاء ممدوده نك فتحلرى ودال ايله بودخى طبيعت معناسنه درسنايى (بيت) اى شده درنهاد خود عاجز * كى شناسى خدا را هركز (سرشت) سينك ورانك فتحلرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله بودخى طبيعت معناسنه در همدخى فطرت وطينت معناسنه وبو قطعه نك بيت عاشرنده سرشت يوغردى ديو كلور

* آمده كلمش طبيب آدى بجشك وبزشك *

(آمده) همزه نك مد يله آمدن لفظندن اسم مفعولدر همدخى بديهه ولطيفه معناسنه ده كلور (بجشك) باء موحده نك وجيمك كسرى وشين معجمه نك سكونى وكاف فارسيه ايله بمعنى طبيب وحكيم وجراح بعض اصحاب فرهنك باء فارسيه ايله تصحيح ايلديلر (بزشك) زاى معجمه ايله بمعنى بجشك مذكور بمعنى طبيب حكيم اسدى (مثنوى) خورش بايد از ميزبان كونه كون * نه كفتن كزين كم خورد زان فزون * اكرچه بود ميزبان خوش زبان * بزشكى نه خوب آمد از ميزبان *

* كفت ديدى نيكتريك ايو درخوشجه نشت *

(كفت) اللى بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان كفتن لفظندن ماضيدر (نيكتر) كافك سكونيله اسم تفضيلدر چونكه نيك ايو ديو التنجى قطعه نك بيت

عاشرنده کاور تر ادات تفصیلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (نشت) نونک کسری وشین معجمه نک سکونی وتاء فوقیه ایله خوشچه معناسنه کذا فی فرهنک شعوری

* آصقیه آویزه وقبه یه گنبد دینور *

(آویزه) همزهٔ ممدوده نک فتحی وواو ممدوده نک کسری وزای معجمه نک فتحی وهاء رسمیه ایله اصقی که بللوردن وبیوض طبوردن وبونک امثالی نسنه لردن جامعلره ومعظم سرایلره تزیین ایچون آصرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کاور اول کوپه که فارسیده کوشواره عربیده قرطه دیرلر ثانی هرچنکالکه نسنه آصیلور ثالث مخصوص ات آصدقلری چنکال رابع بمعنی اطراف وجوانب کذا فی فرهنک شعوری (گنبد) کافک ضمی ونونک سکونی وباء موحده نک فتحی ودال ایله بمعنی قبه شیخ سعدی (بیت) بر تو نیکان نگیرد هرکه بنیادش بدست * تربیت نااهل را چون گردکان بر گنبدست * همدخی آتی نقل ایله سورمک معناسنه ده کاور

* صارقمز اولان نسنه درهشته صالی ویردی هشت *

(هشته) هانک کسریله اسم مفعولدر (هشت) ماضیدر مصدری هانک کسری وشین معجمه نک سکونی وتاء فوقیه ایله هشتن لفظیکه صالی ویرمک وصارقتمق معناسنه در شیخ نظامی (بیت) همه برقع فروهشتند برماه * روان کشتند سوی حضرت شاه * همدخی هشتن قومق وترک ایلمک معناسنه ده کاور

* ارغچ ارش تار وپود هم طوقق بافتن *

(تار) تاء فوقیه ممدوده نک فتحی ورا ایله ارغچ معناسنه که عربیده سدی دیرلر ضدی پود لفظیدر معا استعمال اولندقده تار وپود دیرلر حکیم فردوسی (بیت) زیزدان وازمابدان کس درود * که تارش خرد باشد وزاد پود * شیخ نظامی (بیت) جهد زتار طمع وپود لاف * برقد هرسفله شود حله باف * بو بیتک مقتضاسی تار ارغچ وپود ارش اولمقدر لکن ولایت رومده لغت جمع وتحریر ایدنلر مثلا نعمة الله وحلیمی وغیریلر پود ارغچ تار ارش دیو یازمشلردر بونک وجهی لسان فارسیده توغللری چندان اولمامقدر دیو فرهنک شعوریده تشنیع اولندیلر بویله اولنجه ناظم نحریر کمال حذاقت ایدوب تار ارغچ پود ارش دیو تفسیر ایلدی فلله دره لکن شاهدی مرحوم رومی اولدیغی حسبیله عکس ایدوب بیوردی (بیت) دندان دیش ارشدر بلک وتار ارشدر * پود ارغجه دی بشم بوکه قالی یه پستر * شاهدی

شرحنده دخی حقی تصریح ایلدلئ همدخی تار بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اول تبه معناسنه که عربیده فرق دیرلر آدمك اولسون غیرلئ اولسون بومعناده تارك لفظندن مخفف در ثانی تاریك لفظندن مختصر درقرارمش نسنه معناسنه در کیجه اولسون غیری اولسون ثالث بولانق صویه دیرلر رابع ابریشم تلیدر خامس سازقلی معناسنه سادس بمعنی وتر قوس سابع بمعنی میان بند ثامن بمعنی موی زلف وموی کیسو تاسع براغاجدرکه خرمه آغاجنه مشابهدر آندن برصو حاصل ایدرلر اکرچه کیف کتوررلکن دردسر ایراث ایدر تال دخی دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری (پود) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی واماله سی ودال ایله ارش که عربیده لحمه دیرلر تفصیلی آنفا کچدی همدخی کهنه وعتیق معناسنه ده کلور واماله سز اسکی بزی یاقوب قاو ایدرلرا کا عربیده حراق دیرلر شمس فخری (بیت) شك نیست که آتش زنهٔ سنك بلارا * جزجان وتن دشمن جاهش نبود پود (بافتن) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله مصدردر مطلقا طوقق معناسنه قماش اولسون بز اولسون حصیر اولسون جمله سنه بافتن دیرلر عربیده نسیج جغتایده توقولماق دیرلر مستقبلاتی علی الشذوذ فابی بقا ایله بافد وبافنده کلور علی غیر القیاس باء موحده یه ابدال ایله بابد وبابنده کلور

* رشته درا ایپلك ستاد آلدی اکردی برشت *

(رشته) رانك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله ایپلك وابریشیم تلی بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول برمرضدرکه انسانك ایاغنده اولور ابتدا ایپلك کبی برنسنه ظاهر اولور کتدکچه اوزارقیرلسه صاحبی هلاك اولورا کا واوایله تارودخی دیرلر ثانی برنوع حلوادرا کا ایپلك حلواسی دیرلر بواوچ معناده اکرمك معناسنه اولان رشتن لفظندن اسم مفعولدر ثالث برطعامدر اکثر شوربا ایدرلر (ستاد) قرقنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلان ستادن لفظندن ماضیدر (برشت) باء موحده ورانك کسرلری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله رشتن لفظندن ماضیدر اکردی معناسنه ایپلك وابریشیم وکتان هرنه اولورسه همدخی پشدی وپشمش معناسنه ده کلور صائب (بیت) زدرد داغ محبت سرشته اندمرا * درآفتاب قیامت برشته اندمرا * هرحالده اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره زائده در علی ماسبق فی الادوات البسیطة

* اربه جو ارزن طارو بغدایه کندم دینور *

(جو) جیمك فتحی ووا ایله اربه که عربیده شعیر دیرلر همدخی محمود دیده بمعنی زخمهٔ

مزامیردیومذ کوردرشرفنامه ده طقسان التی مثقال التونه درت درهم کومش
اضافه ایدرلرکه آتشه متحمل اولسون دیو ایشته اوطقسان مثقال التونه دخی جو
دیرلر عربیده واولک تشدیدیله هوانتکیم جو سماد برلر هوا معناسنه در (ارزن)
همزه نک فتحی ورانک سکونی وزای معجمه نک فتحی ونون ایله طاروکه عربیده ذره دیرلر
(کندم) کاف فارسیه نک فتحی ونونک سکونی ودالک ضمی ومیم ایله بغدای که عربیده
حلبیلر لساننده حنطه وشامیلر لساننده قمح ومصریلر لساننده بر دیرلر (لطیفه)
برقحط اثناسنده خواجه عبدالله انصاری حضرتلرینه بر پیره زن بغدای رجاسیله
کلدکده خواجه حضرتلری انباردارینه بر رقعه یازوب عورت یدیله رقعهٔ مزبوره یی
ارسال ایدر یازمشکه * ارزنی آید کندمش دهید * ماش فرستادیم نخود آمده

* خوشه بشاق آدبدر برزرا کین داخی کشت *

(خوشه) خاء معجمهٔ ممدوده نک ضمی وشین معجمه نک فتحی وهاء رسمیه ایله بشاق که
اکین بیچیلر کن یره دوکیلان صاپ وسنبله معناسنه عربیده عصافه دیرلر نظم
لال در مقام هضم نفس (بیت) اولار مسند نشین من درکز ینم * اولار خرمن فکن
من خوشه چینم * همدخی خوشه اون ایکی بروج سمواتدن برج سنبله
معناسنه ده کلور وبرقوشه دخی خوشه دیرلر (برز) باء موحده نک فتحی وزای
معجمه نک سکونی ورا ایله مشهوردر اکین معناسنه عربیده زرع وحرث دیرلر نتکیم
حارث وزارع معناسنه برزکر دخی بویورلر لکن فرهنک شعوریده زای معجمه نک
اوزرینه راء مهمله نک تقدیمیله مضبوطدر واضح اولانده بودر غالبا مشهورلک
اصلی ایکی نسنه در اول زای معجمه نک تقدیمیله تلفظ آساندر ثانی فی الاصل عربی
وفارسیده دخی شایع اولوب تخم معناسنه اولان بذر لفظی ذال معجمه نک را
اوزرینه تقدیمیله مضبوطدر ایشته آکا اشتباهدر (کشت) کافک کسری وشین
معجمه نک سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی برزمذ کور شیخ نظامی (بیت) هر آن همواره
کشت از نیز ری بخت * جو کشتست برکلوخ ازمالش سخت *

* اتمکه نان نانوان کیم دینور آتمکجی یه *

(نان) نون ممدوده نک فتحی ونون ثانیه ایله خبز کبی اسم جنسدر هر نوع اتمکه دیرلر
شیخ سعدی (بیت) ابروبادومه وخورشید وفلک درکارند * تاتو نانی بکف آری
وبغفلت نخوری * (نانوان) بمعنی خباز اسم فاعلدر چونکه نان قد سبق آنفا وان
ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة

* بوفقه ایمش کرده اون آرد بوغوردی سرشت *

(کرده) کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله برنوع بوفقه اتمك معناسنه ترکیده دخی بعض محللرده کرده دیرلر بوندن بشقه کرده اوج معنایه دخی کلور اول کوچك یصدق معناسنه که کرده بالش دخی دیرلر ثانی هردکرمی اولان نسنه یه دیرلر ثالث برپارچه بزکه طائفهٔ یهود فرمان سلطان ایله مسلماندن تمییز ایچون اموزلرینه دیکرلرا کاعربیده غیار دیرلر (آرد) همزهٔ ممدوده نك فتحی ورانك سکونی ودال ایله اون که عربیده دقیق وطحین دیرلر بغدای اولسون غیری اولسون همدخی قهر وخشم معناسنه ده کلور (سرشت) سینك ورانك کسرلری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله ماضیدر مصدری سرشتن لفظیدر تخمین وتخمیر معناسنه خمیر اولسون غیری اولسون محسوسا ومعقولا استعمال اولنور فردوسی (بیت) اکر بیضهٔ زاغ ظلمت سرشت * نهی زیر طاوس باغ بهشت * سؤال بوقطعه ده عیوب قافیه دن ایطا واردر که سرشت لفظنی یدی بیت کچمدن تکرار ایلدی (جواب) معنالر بشقه اولنجه ایطا عد اولنمدیغی علم قافیه ده مسطوردر

طوزنمك وتخم مرغ اولدی بومرطه ادی *

(نمك) نونك ومیمك فتحلری وکاف ایله طوزکه عربیده ملح دیرلر استعاره طریقیله طعامه لذت ویردیکیچون محبوبك لبلرینا کاتشبیه ایدرلر (تخم مرغ) میم اولینك کسریله یومرطه که عربیده بیضه دیرلر معنای ترکیبیسی قوش بذری دیمك اولور جونکه تخم فارسیده وترکیده شایعدر مرغ قوش دیو یکرمی آلتنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور ابو المعانی (بیت) باورمکن بوعده وزنهار دل مده * ازما کیان نسیه یه این تخم مرغ نقد *

* طاوغه دی ماکیان هم رفدان نیمبرشت *

(ماکیان) میم ممدوده نك فتحی وکافك کسری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله مطلقا طاوق معناسنه کرکخانکی اولسون دشتی اولسون عربیده دجاجه جغتایده طاوغ دیرلر هانتی (بیت) نه بال عقابان برتیر کیر * برماکیان نیست درخورتیر (نیمبرشت) میمك سکونی وباء موحده نك ورانك کسرلریله رفدان پشمش یومرطه یه دیرلر اکابکزرنه اولورسه کذا فی فرهنك شعوری لصلنده نیم بخت قبیلندن وصف ترکیبیدر یارم پشمش معناسنه جونکه نیم یارم دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (برشت) بوقطعه نك بیت ثامننده ماضی اوله رق

یکدی ایکن بو مقامده اسم مفعول معناسنه در علی ماسبق فی قواعد المقدمة
(رفدان) رانک ضمیله هرندن اولورسه نیم پخت معناسنه بعض محلاتک ترکیدر

* خاجه چلیپاد ینورداخی برهمن پاپاس *

(چلیپا) جیم فارسیه نک فتحی ولام ممدوده نک کسری وباء فارسیهٔ ممدوده نک
فتحیله شلح نصاری که عربیده صلیب دیرلر بلکه صلیب آندن معربدر (فائده)
طائفهٔ نصاری صلیبی آغاجدن وکومشدن والتوندن ایدوب آکا طپارلر عقیدهٔ
باطله لری بویله در که حضرت عیسی علیه السلامک صورت مصلوبیه سی اوله حاشا
ثم حاشا که مصلوب اولمامشدر حتی قرآن عظیم الشانده (وماقتلوه وماصلبوه
ولکن شبه لهم) وارد اولمشدر وهرنه که پیچ وتاب اوله آکاده چلیپا دیرلر شیخ سعدی
(بیت) گر بمسجد روم ابروی تو محراب منست * وردر آتشکده زلف تو چلیپا دارم
(برهمن) باء موحده نک وراءنک فتحلری وهاءنک سکونی ومیمک فتحی ونون ایله بمعنی
دانشمند نصاری که آکا پاپاس دیرلر شیخ سعدی (بیت) بتقلید کافر شدم چند روز *
برهمن شدم در مقالات زند * همدخی برهمن دانشمند بت پرستان معناسنه
وحکیم فیلسوف معناسنه وبتکده معناسنه ده کلور (نکته) برهمن رانک سکونی
وهانک فتحیله دخی مرویدر لکن نظم تحفه یه مناسب اولان مضبوطمزدر

* چاکنه ناقوس دی یعنی کلیسا کنشت *

(ناقوس) نون ممدوده نک فتحی وقاف ممدوده نک ضمی وسین ایله کفره کلیسالرنده
بعض مخصوص وقتلرده چالارلر اکثرا ایلوواوفقلو ایجی بوش آغاجلردر که بری
بری یاننده دوزلمش کورلک ایله نفس ویروب چالارلر بی تطیر صدالر ظاهر اولوب
مقاملر پیدا اولور مولانا عرفی (بیت) مالب آلوده بهر توبه بکشاییم لیک * بانک
عصیان میزند ناقوس استغفارما * عربیده دخی ناقوس وجمعنه نواقیس دیرلر
لواحد من الشعرا (بیت) قد قلت للعین ای الضرب یرملکا * ضرب النواقیس ام
ضرب النواقیسی * همدخی بر بیوک چاکدر که مناره کبی بلند بنا اولنمش موضع
باشنه وضع ایدوب وقت معینده چالارلر صداسی بر ایکی فرسخ محله کیدر بعضیلر
ارغنون دیدککلری بیوک ساز معناسنه دیمشلر (کلیسا) کافک فتحی ولام
ممدوده نک کسری وسین ممدوده نک فتحیله کفره عبادتخانه سی عربیده دیر
معناسنه استاد اطیفی (بیت) دیدم اندر مسجدی خوبان جند * چون کلیسای
بتان بنداشتم * ترکیده دخی شیوعیله ناظم نحریر آنی بو مقامده ترجمه ایلدی
(کنشت) کافک ضمی ونونک کسری وشین معجمه نک سکونی وتاء فوقیه ایله هر

کلیسایه

کلیسایه دیرلر عموما ویهودی کلیساسنه دیرلر خصوصا حکیم سنائی (بیت)
زونلاك وار مسجد مؤمن * زو کنشت وکلیسای ایمن * فائده عربیده نصاری
عبادتخانه سنه بیعه ویهود عبادتخانه سنه کنیسه دیرلر

مفتعلن فاعلن منسرح اوزانیدر

یعنی بو قطعه بحر منسرح مثمن الاجزادندر لکن جمله اجزاسی مطویه وجمیع ضروبی
وبعض اعاریضی موقوفه وحشولری مکشوفه در باقی بو مقامه مناسب نسنه لر
قطعهٔ ثالثه نك بیت اخیری شرحنده کچدی

* کسب کمال ایله کیم اولمیه سن بدسرشت *

(کسب) معلوم (کمال) اواخر دیباجه ده کچدی (بد) فنا دیو اوتوزبشنجی قطعه نك
بیت اولنده کاور (سرشت) طبیعت دیو بو قطعه نك بیت خامسنده کچدی

١١ *قطعه در نظم لغتهای عرب*

(قطعه) قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (در) ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات
المرکبة (نظم) دیباجه نك بیت ثالث عشرنده کچدی (لغتها) جمع لغتدر لغت
دیباجه نك بیت تاسعنده کچدی ها ادات جمعدر علی ماسبق فی قواعد المقدمة
(عرب) بیانی بیت مزبور شرحنده کچدی (حاصل معنی) عرب لغتلری نظمنده
قطعه چونکه بونده بیان ایده جکی سکز حرفی سه زبان ایده جکدر اکا تمهید لازمدر

ثا وحا وذال وصاد ای نور عین

بو مقامده نور عین خطابدر چونکه مصراع ثانی آخرنده حرف عین کلور فلا تشتبه

داخی ضاد وطا وظا وحرف عین

بو سکز حروف اسماء حروفدر تکیم تفصیلی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی

فارسیده قافیه اولمق محال

(قافیه) لغتده تابعه معناسنه در اصطلاحده عربی اشعارنه متعلق علم قافیه ده
اون ایکی درلو تعریف ایلدیلر از جمله مصراع ثانی یه قافیه دیدیلر باقیلری دخی
محلنده مسطوردر اما که اشعار فارسیه ایچون ترتیب اولنان علم قافیه ده حرف
روی یه قافیه دیرلر تکیم ناظم نحریرك کلامنك سیاق وسباقی آنی اقتضا ایدر کاهی
حرف رویدن یشقه حرف روی کندوسندن جزؤ اولان کلمه یه ده اطلاق ایدرلر لکن
بو مقامده مراد حرف رویدر (محال) ممتنع معناسنه در لکن بو مقامده مراد
محال عادیدر نهایت وقوعی یوقدر

یازمنم شاید اوله نقص کمال

(شايد) احتمال ديو فرق التنجى قطعه نك بيت رابع عشرى شرحنده كلور (نقص) ضد كمالدر (كمال) اواخر ديباجه ده كجدى

* بو سيبدن اول سكز حرفه تمام *

(سبب) ديباجه نك بيت حادى عشرنده كجدى (حرف) قطعه اولينك عنواننده كجدى تمام معروف

* يشقه اسلوبيله قيلدم خوش نظام *

(اسلوب) اقنوم وزننده طرز وروش وقانون وقاعده معناسنه فارسيده وتركده دخى بو معنالرده شايعدر ابو المعانى (بيت) شنيدم جنين كفت اسلوب استاد) خورش را نباشد زاسلوب معتاد * فارسيده ايكى معناسى دخى واردر اول بر حكيم آدى ثانى برنوع طعامدر (خوش) بمعنى خوب كما سبق فى رابع الرابعة (نظام) ديباجه نك بيت ثالث عشرنده كجدى

* ضم ايدوب تازى لغاتن آخره *

(ضم) معروف (تازى) تاء فوقيه ممدوده نك فتحى وزاى معجمه ممدوده نك كسريله عربى ديمكدر مثلا اسب تازى ولسان تازى ديرلر شرف الدين يزدى در معماى بوسه (بيت) زلعل يار خواهم ضد شرقى * بتازى ودرى وقلب وتصحيف * هم دخى تازيدن لفظندن اسم مصدردر (تكمله) حل معماى بوسه ضد شرق غربست ومصحف غرب عرب ومرادف عرب تازى ومصحف تازى بازى ومرادف بازى لعب ومقلوب لعب بعل ومصحف بعل بغل ومرادف بغل استر ومصحف استر اشتر ومرادف اشتر جمل ومصحف جمل حمل ومرادف حمل بره ومصحف بره تره ومرادف تره بقله ومقلوب بقله قبله كه اين مرادست

* قافيه م اولدى آنكله فاخره *

(قافيه قد سبق آنفا) (فاخره) عربيدر انشالرده دخى مستعملدر مأخذ اشتقاقى فخردر

* اوچ لسان اوزره يازلدى اول حروف *

يعنى بو سكز حرفك قطعه لرى سه زبان اولدى تشكيم بعض فضلا مجموع تحفه سنى سه زبان ايلديكى كبى چونكه لساندن مراد بو مقامده لغتدر تشكيم تفصيلى ديباجه نك بيت سابعى شرحنده كجدى

* هب محلنده مرتبدر صفوف *

(محل ومرتب وصفوف) عربيلردر انشالرده دخى مستعملردر

* فاعلاتن فاعلاتن فاعلات *

(يعنى) بو قطعه بحر رمل مسدسدندر لكن عروض وضربنك كيمى مقصور وكيمى

لكن فارسى وتركيده ترتيبه رعايت ايتمدى فتبصر

۱۲ *قطعه در ثابسخن كرده لطافت ايراث*

(قطعه در) قطعهٔ اولى عنوانده كچدى (ثا) حرف معهود (بسخن) اولنده كى باء موحدهٔ مفتوحه تعديه ايچوندر على ماسبق فى الادوات البسيطة سخن سوزدر بو اوتوزبرنجى قطعه نك بيت سابعنده كاور (كرده) يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كلان كردن لفظندن اسم مفعولدر لطافت ثلاثى (وايراث) افعال وزننده مصدر عربيلردر انشالرده دخى مستعمللردر حاصل معنى حرف ثاء مثلثه حقنده كلامه لطافت پيدا ايدر قطعه

برزكر يندى اكنجى يه عربجه حراث

(برزكر) اسم فاعلدر چونكه برزراى مهمله نك زاى معجمه اوزرينه تقديميله مضبوطدر تشكيم قطعهٔ عاشره نك بيت تاسعنده كچدى كرادات اسم فاعلدر على ماسبق فى الادوات المركبة (حراث) شدّه ايله مبالغهٔ اسم فاعلدر

تشنكى اولدى صوسزلق هم اومعناده لهاث

(تشنكى) عربيده لامك فتحى وهاء ممدوده ايله لهاث معناسنه كه ينه عربيده ظمأ وعطش دخى ديرلر اصلنده مركبدر چونكه تشنه صوسزدر بو قطعهٔ رابعه نك بيت اوّلنده كچدى همدخى اخرنده هاء رسميه اولان كلمه يه ياء تحتيهٔ مصدريه لاحق اولنجه كاف فارسيهٔ مفتوحه يه منقلبه اولوردر بو مقدمه ده كچدى

قزطوغرماغه دى زاييدن دخت وايناث

(زاييدن دخت) نونك كسريله تركيب اضافيدر عربيده افعال بابندن ايناث معناسنه چونكه زاييدن زاى معجمهٔ ممدوده نك فتحى وياء تحتيهٔ ممدوده نك كسرى ودالك فتحى ونون ايله مصدردر طوغرمق معناسنه عربيده تولد ديرلر انسان اولسون حيوان اولسون دخت قيزدر بو قطعهٔ ثالثه نك بيت سابعنده كچدى

دى جماع ايتمكه كادن دينلور هم ارفاث

(كادن) كاف فارسيهٔ ممدوده نك ودالك فتحلرى ونون ايله مصدردر بمعنى الجماع والوقاع كه عربيده افعال بابندن ارفاث ديرلر ثلاثيسى رفثدر ابو المعانى (بيت)

* بوقت كادن لعل لبش كردردهن كيرى * حوطالبفر بسابى كادن اولذت بسيار *

مستقبلاتى الفدن صكره ياء تحتيهٔ مفتوحه ايله كايدو كاينده كاور

جمله اركانديمه مفهومى نران ايله ذكور

(ران) اخره الف ونون الحاقيله يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان زلفظنك جمعيدر تشكيم عربيده مفردنه ذكر جمعنه ذكور ديدكارى كبى

* مادكان اولدى ديشى جمعى انك كبى اناث *

(مادكان) بيت مزبوره ده كلان ماده لفظنك جمعيدر كاف فارسيه هاء رسميه دن مبدلدر على ماسبق فى قواعد المقدمة تشكيم عربيده مفردنه آنثى جمعنه كسرايله اناث ديدكارى كبى

* دوشمه آدينه مندش ديديلر يعنى بساط *

(مندش) ميمك فتحى ونونك سكونى ودالك كسرى وشين معجمه ايله دوشمه كه عربيده بساط ديرلر استاد فرخى (بيت) نيلكون برده بركشيد هوا * باغ بنوشت مندش ديبا

* اومتاعينه دى كاچال ودخى ديندى اثاث *

(كاچال) كاف ممدوده نك وجيم فارسيهٔ ممدوده نك فتحلرى ولام ايله اومتاعى كه عربيده كسر همزه وايكى ثاء مثلثه ايله اثاث همده نخى اثواب منزل ديرلر عنصرى (بيت) زود بركند وبازسود ندش * همه كاچالها نمودندش

* دستيار اولكه اعانت ايده مفهومى نصير *

(دستيار) معناى تركيبيسى اللو ديمكدر زيرا دست ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور يارادات نسبتدر على ماسبق فى الادوات لكن معين ونصير معناسنده غالب اولمشدر عنصرى (بيت) دستياروستورو كارسفر * ساخته كرد هرچه نيكوتر (نصير) فعيل وزننده اسم فاعل عربيدر

* ياورى اولدى مددايتمكه معناسى غياث *

(ياورى) عربيده غياث واعانت معناسنه اصلنده مركبدر چونكه ياور ياء تحتيهٔ ممدوده نك وواولك فتحلرى ورا ايله بمعنى معين ونصير آخرنده كى ياء تحتيه مصدريه در شاعرتركى (بيت) ياوراولورسه اكر لطف خدا برقوله * بربوله محتاج ايكن خلقه اولور پادشاه (غياث) اصلنده كسر غين معجمه ايله غواث ايدى

* ديندى قارشمشه آميخته ممزوج كبى *

(آميخته) اللى التنجى قطعه نك بيت خامسنده كلان آميختن لفظندن اسم مفعولدر عربيده ممزوج ومخلوط ديرلر

* دى قرشدرمغه شوريدن وداخى مثماث *

(شوريدن) شين معجمهٔ ممدوده نك ضمى وراء ممدوده نك كسريله مصدردر قرشمق وقرشدرمق معناسنه آميختن لفظى كبى هم لازم وهم متعدى اولور شاعر درصفت

عروسی (بیت) چوشوریده روغن بشهد وشکر * که پیچیده درجامه خواب یکدکر * عربیده قرشـدرمغه مزج ومثماث دیرلرهمدخی شوریدن بمعنی تیره کردن یعنی بولاندرمق معناسـنه دخی دیوانه اولمق معناسـنه دخی شستن یعنی غسل معناسنه ده کاور کذا فی فرهنك جهانکیری (مثماث) کسر میمله زلزال کبی مصـدر مضاعف عربیدر

* اولکه تنبلدرانك آدی کنیر وعفشل *

(کنیر) کافك فتحی ونون ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی کاهـل وتنبل وبسیار خوارکه عربیده عفشل ومتکاسل دیرلر میرنظمی (بیت) مشودرطعام دکررا کنیر * شود راضی مردان بنان وپنیر (عفشل) جعفروزننده عین وفاوشـین معجمه ولام ایله مضبوطدر

* زودروتیزیوریجی هم اومعناده دلاث *

(زودرو) وصف ترکیبیدر عربیده دلاث وسریع السیر دیرلرچونکه (زود) تیزدیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کاور وقرق برنجی قطعـه نك بیت ثانی عشرنده کلان رفتن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدرترکیم اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی (دلاث) کسردال ولام ایله مضبوطدر

* کرویدن دی اینانمغه که ایمان کبیدر *

(کرویدن) کاف فارسیه نك کسری ورانك فتحی وواوممدوده نك کسریله بمعـنی ایمان مصدردرابوالمعانی (بیت) وعدخوبان جهان را کرویدن نشود * دادن عاشق صادق بغریب استادند * همدخی رهن معناسنه ده کاور

* اولدی قندرمه فژولیدن وهم استحثاث *

(فژولیدن) فانك وزای فارسیهٔ ممدوده نك ضملری ولام ممدوده ایله بمعـنی تحریض وتحریك وتشویق واستحثاث مصـدردرلر (استحثاث) اسـتفعال وزننده مصـدر عربیدر

* صاتون الماغه خریدن دیدیلر یعنی شرا *

(خریدن) خاء معجمه نك وراء ممدوده نك کسرلریله بمعنی شرا واشترا مصدردرکمال خجندی (بیت) حکمت فروش تاکی مرهم همیکند عرض * ماخستکان نخواهیم اینهابجان خریدن

* دخی کوندرمه فرستادن ایمش هم ابعاث *

(فرستادن) فانك ورانك کسرلری وسینك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله مصدردرعربیده افعال بابندن ابعاث وارسال وجغتایده ییبارمق دیرلر (ابعاث)

وثلاثيسي بعث مترادفلردر

* هر لسانك عربى منتخبيدر چلبى *

لسان ديباجه نك بيت سابعنده كچدى (عربى ومنتخب) معروفلردر چلبى شاعر
(بيت) جابيلكده شهامد خلى بو قدر نسبتك * علامه متصف اولان كسه ديرلر
چلبى * فارسى گرچه ايدر طبعه لطافت ايراث *

بونده البلاغة فى العرب والملاحة فى الفرس والسياسة فى الترك كلامنه اشارت
واردر بونك بحرى سابقدن معلومدر همدخى بو قطعه ده رد العجز على الصدر كبى
صنعت واردر فافهم ١٣ * قطعه در جيم پر گوهر چو گنج *

(قطعه در) قطعه اولى عنوانتده كچدى (جيم) بو مقامده مراد حروف مبانيدن
اولاندر (پر) طولو ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كلور (گوهر) بيانى ديباجه نك
بيت عاشرى شرحنده كچدى (چو) ادات تشبيهدر كما سبق فى الادوات المركبة
(گنج) خزينه ديو بو قطعه نك بيت اولنده كلور (حاصل معنى) جوهر طولو خزينه
كبى جيم حقنده قطعه يا خود بر قطعه در مناسبت دخى ظاهره در

* گوشه در كنج وخزينه اولدى گنج *

(كنج) كافك ضمى ونونك سكونى وجيم ايله بوغوله كبى گوشه معناسنه كه عربيده
زاويه ديرلر گوشه دخى فى الاصل فارسيدر لكن تركيده وانشاده شيوعى حسبيله
ترجمه قلندى حكيم فردوسى (بيت) گرت تندبادى برآيد ز كنج * بخاك افكند نارسيده
ترنج * همدخى كنج مطلقا چين وشكنج معناسنه ده كلور (گنج) كاف فارسيه نك
فتحى ونونك سكونى وجيم ايله خزينه ودفينه معناسنه در حتى كنز بوندن معربدر

* نوجوان شول كسه در كيم اوله گنج *

(نوجوان) واو اولينك سكونيله مركبدر زيرا نو يكى ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت
ثانيسنده كلور (جوان) جيمك ضمى وواو ممدوده نك فتحى ونون ايله تازه ويكت
معناسنه انسانده وسائر حيوانده مستعملدر

* صايده اون بش اولور گرچه سه پنج *

(سه پنج) سيندن صكره هاء رسميه ايله اون بش معناسنه كه عربيده خمسة عشر
كبى چونكه معناى تركيبيسى اوچ بش ديمك اولور زيرا سه اوچ پنج بش ديو اون
طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور البته اوچ بش اون بش اولور بو معنى اگر
بينلرنده واو عاطفه اولمزسه فاما كه اولورسه اوچ دخى بش ديمك اولور مقام
ترقيده مستعملدر نهايت سكز معناسنه اولور

* عاریت داخی مسافردر سپنج *

(سپنج) واو سز و هاء رسمیه سز درت معنایه در اول بمعنی عاریت و امانت که دنیایه سرای سپنج دیرلر دار عاریت معناسنه ثانی بمعنی مسافر و مهمان حکیم فردوسی (بیت) که امشب درین خانه باشم سپنج * نباشد کسی را زمن هیچ رنج * بو ایکی معنایه مصراع اولده اولان معنادن نقل اولنجه علامت نقل هاء رسمیه و واو اسقاط اولنه‌دی مناسبت دخی خفیه دکادر چونکه مسافر واردیغی محلده قلیل المکث اولور همده دخی مدت اقامت شرعا مسافره اقلی اون بش کوندر بو مناسبت ایله شعرا دنیایه سپنج دیرلر زیرا دنیاده ایکی اعتبار وارکه بری اوچ کوندر یوم ذهاب و یوم ایاب و یوم مکث بری دخی بش کوندر چونکه شهور و اعوامك اسامی اسبوعدر اسبوع دخی یدی کون بویله اولنجه یوم ایاب و یوم ذهابدن بشقه بش کون یوم مکثدر کانه دنیا بش کون اولمش اولدی بو مضمونه خواجه اشارت ایدر (مصراع) هرکسی پنج روز نوبت اوست * ثالث بوستان و باغ وامثالی نسنه لرك بکجیلر ینك ایتدکاری خانهٔ مختصردر که خس وخاشاکدن تدارك اولنمش اوله رابع بمعنی چراگاه حیوانات که آب وعلفی وافر اوله لکن بو مصراعده مذکور ایکی اولکی معنادر (نکته) بو بیتده جناس تام واردر

* اوجه یعنی اوتراق یری سرین *

(سرین) سینك ضمی و راء ممدوده نك کسری و نون ایله انسانك اوتراق یری که اکا ترکیده اوجه دیرلر بو لفظ اوجه فی الاصل چغتای لسانیدر زلالی خوانسالاری (بیت) چوزین آراسکاه آن سرین شد * خمیر قرص مه لبریز ین شد * همدخی هرچارپا حیوانك صاغریسنه سرین دیرلر و بو ایکی معناده راء ممدوده نك ضمیله سرون دخی دیرلر عنصری (بیت) کریقین هرکز ندیدی از کمان آویخته * بنکر آن فربه سرون و بنکر آن لاغرمیان *

* صاغری غنج وشنج ونازوشیوه غنج *

(غنج) غین معجمه نك کسری و نونك سکونی وجیم ایله بمعنی سرین مذکورکه صاغری دخی اوتراق یری یعنی اوجه عربیده اوجه مقامنده عجبه صاغری مقامنده کفل دیرلر (شنج) شین معجمه نك کسری و نونك سکونی وجیم ایله بمعنی سرین مذکور ایضا بو ایکی لفظی شمس فخری (بیت) بفرمانش حیوان وانس وپری همه داغ دارند بر شنج وغنج (شیوه) شین معجمهٔ ممدوده نك کسری و واولك فتحی و هاء رسمیه ایله ناز دلبران وجلوهٔ مهوشان معناسنه که خوبان ومحبوبانه مخصوص

بروصف مرصوصده عربیده خدرودلال دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی شیوه دیرلر اول بمعنی طرز وروش ثانی بمعنی عمل نیك وطور خوب ثالث بمعنی حسن وزیبایی رابع بمعنی هنر ومعرفت (غنج) غین معجمه نك فتحی ونونك سكونی وجیم ایله بمعنی نازدلبران ایضا بوندن بشقه حركت ناز كانه معناسنه وبرنوع الاجه چوال معناسنه ده كلور (ناز) دخی فارسیدرحتی قطعه ثانیه نك بیت ثانیسنده نازجلوه دیو بكدی لكن تركیده وانشالرده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* چوق قیورجق صاچ آدی مرغول ایمش *

(مرغول) میمك فتحی ورانك سكونی وغین معجمه ممدوده نك ضمی ولام ایله بمعنی مذكور كه عربیده جعد كمیر دیرلر بوندن بشقه بش معناسی دخی واردر اول بمعنی پیچتاب ثانی بمعنی خط خوبان ثالث بمعنی آواز رابع بمعنی نشاط وخرمی خامس بمعنی نغمه ونقر

* بو كلمه چین وشكن دی هم شكنج *

(چین) جیم فارسیه ممدوده نك كسری ونون ایله بوكام معناسنه كه عربیده لف دیرلر شاعر (بیت) بچین زلف ترسابچه ایمان بدل كردم * كه هرموبی بمعشر خون بهای صد مسلمانست * بوندن بشقه اوچ معناسی دخی واردر اول بمعنی راست وصواب ثانی اسم مملكت كه معربی صین لفظیدر ثالث چیدن لفظندن امر حاضر ووصف تركیبی اولور سخن چین كبی (شكن) شین معجمه نك كسری وكافك فتحی ونون ایله چین مذكوركبی بوكام معناسنه درمثلا شكن زلف وشكن جامه دیرلر كمال اسماعیل (بیت) درست كشت هماناشكستكی منش * كه نیك ازان بشكستست زلف پرشكنش * بوندن بشقه شكن بدی معنایه دخی كلور اول بمعنی تندی وتیزی واعراض ثانی بمعنی خوردن وخاییدن ثالث بمعنی هزیمت عسكر وشكستكی لشكر رابع بمعنی اصول خامس بمعنی مكروحیله سادس نام ولایتدر امابو معناده مؤید الفضلاده فتح شین وسكون كاف ایله مرویدر سابع بمعنی لحن وسرود (شكنج) شین معجمه نك كسری وكافك فتحی ونونك سكونی وجیم ایله بوكام معناسنه درچین مذكوركبی مطلقامیرخسرو (بیت) كیسوزشكنج نازماندش * نركس زكرشمه بازماندش * بوندن بشقه درت معناسی دخی واردر اول بمعنی شكنجه كه مجرمه تعذیب ایچون ایدرلر ثانی برنوع مارسرخ آدیدر ثالث اصول كه موسقیده اولور رابع بمعنی مكروحیله وضم كاف ایله برمغله برعضولك جلدنی طوتوب صقماغه دیرلركه اكابعض تركیده چمدیك دیرلر ادات الفضلاده قبارجق علتلرندن برعلتدركه

حبارك دخی دیرلر دیو مرویدر

* سرکاو اولدی زکام آماس شیش *

(سرکاو) تخفیف ایچون رانك سکونیله اکرچه ناظم تحریر زکام دیو وفرهنك شعوری قعر دماغده بر علتدر دیو تفسیر ایتدیلر معنای ترکیبیسی بوغاز باشی دیمکدر چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور کاو بوغاز دیو قطعهٔ مزبوره نك بیت ثالثنده کلور بهر حال مناسبت ظاهردر چونکه زکامك اکثری اثری بوغاز باشنده ظاهر اولور (آماس) همزه ومیم ممدودتینك فتحلری وسین ایله شیش که انسان وحیوان وجودنده ظاهر اولور عربیده ورم ودمل دیرلر شمس فخری (بیت) مباد خرمیٔ خصم تو بجز زجنون * مباد فربهیٔ دشمنت مکر زاماس *

* اوکسورکدر سرفه هم دیرلر سکنج *

(سرفه) سینك ضمی ورانك سکونی وفانك فتحی وهاء رسمیه ایله اوکسورکه عربیده سعال دیرلر میر نظمی (بیت) نشان تنکیٔ سینه است سرفه * طبیعترا دهد بسیار کلفه (سکنج) سینك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله سرفه کبی یعنی سعال همده خی تراش کردن معناسنه وکزیدن یعنی اصرمق معناسنه که سکنجیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر وبر نوع بیوك زهرناك بیلاندر

* دردسر باش آغریسی دشوار کوچ *

(دردسر) ترکیب اضافیدر چون درد مصراع ثانیده کلور سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور (دشوار) دالك ضمی وشین معجمه نك سکونی وواو ممدوده نك فتحی ورا ایله کوچ که عسیر معناسنه جمالای شیرازی (مصراع) مکسر آسان بشهد افتد ولی دشوار برخیزد * اصلی تاء مثنات فوقیه نك وخاء معجمه نك فتحلری وواو علامت ایله دشوار ایدی حاصلی بونده اوچ لغت واردر اول دشخوار انوری (بیت) هرچه پنهان قضا حزم تو پیدا داشته * هرچه دشخوار قدر عزم تو آسان یافته * ثانی اندن مخفف تانك حذفیله دشخوار حکیم ناصر خسرو (بیت) کر آسانی همی باید بتو فرد * مکیر از بهر دنیا کار دشخوار * ثالث اندن مخفف دشوار مذکور

* درد محنت رنج اینجتمه مرنج *

(درد) دالك فتحی ورانك سکونی ودال ایله بمعنی محنت ورنج ومشقت میر خسرو (رباعی) عشق داریم وسینه سوزانی * دردی داریم ودیده کریانی * عشقی چه عشق عشق عالمسوز * دردی چه درد دردبی درمانی * (رنج) رنجیدن لفظندن امر

صیغه سی اوزره اسم مصدردر (مرنج) نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه ادات
نهیدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة رنجیدن اینجیمك دیو فرق بشنجی قطعه نك
بیت اولنده کاورهمان بو اجلدن بو مقامده اینجیمه لفظی ما قبلنده رنج لفظنی تفسیر
اولسه ده جائزدرمابعدنده مرنج لفظنی تفسیر اولسه ده جائزدر زیرا لفظ اینجیمه
ترکیده هم اسم مصدردر وهم نهی حاضردر علی مالا یخفی علی من له ذوق من الکلام

* یاره شول مسهل ایارج حیدر *

(یاره) یاء مثنات تحتیهٔ ممدوده نك وراءنك فتحلری وهاء رسمیه ایله برمشهور مسهل
حب ترکیبیدرکه لطیف وناز کدر همزه ایله ایاره وایارج دخی دیرلر ناظم تحریرلی
مسهل ایارج حیدر دیو تفسیری بنك نکته سی بودرکه ایارج لغت کتابلرنده همزه نك
وراءنك فتحلریله مضبوطدر اکثری تفسیر اوله رق ذکر ایلدیلر ناظم تحریر دخی اکثره
تابع اولدی شهریاری (رباعی) باتیغ جفا کرجکرم یاره کند * تا چارهٔ آن بزشك
بیچاره کند * ازاشك چویاقوت وزر بررخ خویش * ان خسته جکرمفرح ویاره
کند * بوندن بشقه یاره بش معنایه دخی کاور اول بمعنی دوست لفظ یار کبی ثانی
بمعنی قوّت وقدرت ثالث عورتلر قوللرینه طاقدقلری اینجو ولعل امثالندن قولباغی
رابع زمان قدیمده علامت بندکی ایچون التون وکوشدن بنده لر قوللرینه
طاقدقلری قولباغی خامس بمعنی جرح

* دیدیلر راونده هم ریوند ومنج *

(ریوند) راء ممدوده نك کسری وواولـ فتحی ونونك سکونی ودال ایله راوند که
برمشهور کوکدر اعلاسی ولایت چینده اولاندر وروم دیارنده دخی اولور جکری
تازه لر دافع حرارت ومخرج صفرا غایتله نافع ومعتبردوادروا کثر مسهل اشربه لرده
استعمال ایدرلر (راوند) دخی فارسیدرلکن ترکیده وکتب طبده شیوعی حسبیله
ترجمه قلندی (منج) میمك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی راوند مذکور

* یاغ روغن جرب یاغلو نسنه در *

(روغن) راء ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی ونون ایله مطلق یاغدر عربیده سمن
ودهن معناسنه اکثری محصول عنه معاذ کراولنمسی قاعده در مثلا روغن ساده
وروغن زیت وروغن کنجد وروغن لوزدیرلر فاما که عربیده روغن ساده یه سمن
وروغن بادامه دهن لوزدیرلر فارسیده جمله سنه روغن دیرلر (جرب) جیمك فتحی وراءنك
سکونی وباء موحده ایله یاغلو که دسومتلو اولان نسنه در حکیم خاقانی (بیت) جرب
وشیرین نعمت دنیا * بعکس راندنش نمی ارزد * عربیده فتح را ایله وجود انسانده

برخارش وحكه دركدا كاتركيده او يوزدبرلر

* دنبه قويرق ايچ ياغى پيه وزدنج *

(دنبه) دالك ضمى ونونك سكونى وباء موحده نك فتحى وهاء رسميه ايله مطلقا قويرق معناسنه قوزى وقيون وآت وسائر حيوانده استعمال اولنور لكن عربيده مدوريه اليه طويلنه ذنب ديرلر وكونكاه محبوبانه ده استعاره طريقيله دنبه ديرلر ابو المعانى (بيت) نصيحتى شنو ازمن كه اختيارمده * براى دنبه فربه دلت همين ازدست (پيه) باء موحدهٔ ممدوده نك كسرى واظهارها ايله ايچ ياغى كه عربيده شحم ديرلر وقويرق ياغنه دخى ديرلر (زدنج) زاى فارسيه نك ودالك فتحلرى ونونك سكونى وجيم ايله بمعنى پيه مذكور ابو المعانى (بيت) مهرنبود اندرين بزم جهان را كه فلك * اززدنج دردمندان كرد شمع وميفروخت *

* كوفته يعنى دوكلمش كوشت ات *

(كوفته) كاف ممدوده نك ضمى وفانك سكونى وتاء فوقيه نك فتحيله مطلقا دوكلمش معناسنه هرنه اولورسه اولسون همدخى دوكلمش ات كه معروف طعامدر شيخ سعدى (بيت) كوفته برسفرهٔ من كومباش * كوفته را نان تهى كوفتست * اسم مفعولدر مصدرى كوفتن كه مطلقا دوكمك معناسنه مثلا هوانده دوكمكه وخرمنده دوكمكه وقپوقاقمغه وامثالنه شاملدر (كوشت) كاف فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله مطلقا ات معناسنه آدمده اولسون حيوانده اولسون طبورده اولسون عربيده لحم معناسنه

* طولوموم باره دى جرغند وروبج *

(جرغند) جيمك فتحى ورانك سكونى وغين معجمه نك فتحى ونونك سكونى ودال ايله قيمه ايله مملو مومبار كه جكر آكنده وروبج وزوبج دخى ديرلر عربيده عصيب معناسنه جيم فارسيله دخى منقولدر مجمع الفرسده بمعنى جراغدان واقع اولمشدر معناى اوله ابو المعانى (مثنوى) روستايى برفته دربازار * زيروبالا جوكرده كشت وكذار * پيش اشبرزسيده بدناكه * ديدجرغند بزيده بودتبه * اشتهايش بروجوغالب بود * بخريدن بجان طالب بود (روبج) رانك وواوك فتحلرى ونونك سكونى وجيم ايله بمعنى جرغند مذكور

* اوقو وزنيله بونظم دلكشى *

وزندن مراد وزن عروضيدر تكيم اواخر ديباجه شرحنده كچدى (نظم) ديباجه نك بيت ثالث عشرنده كچدى (دلكش) كوكل چليجى ديو قطعهٔ ثانيه نك عنوانى شرحنده كچدى

* اوله سن سنجیده طبع ونکته سنج *

(سنجیده) سینك فتحی ونونك سكونی وجیم ممدوده نك كسریله طارتلمش و بكنلمش معناسنه وصاحب تجربه معناسنه ده كلور اسم مفعولدر مصدری سنجیدن لفظیدر (طبع) معروف (نكته سنج) وصف تركیبیدر سردقیق وزن ایدیجی معناسنه زیرا نكته سردقیقدر بو عنوان رابعه شرحنده كچدی (سنج) سنجیدن مذكوردن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (تنبیه) بحر قطعه ماسبقدن معلومدر

* قطعه درحاب سپهراست فروزان چوصباح * ١٤

(قطعه درحا) بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده كچدی (سپهر) كوك دیو قرق سكزنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور اولنده كی باء موحدهٔ مفتوحه انتهاء غایت ایچون عربیده الی معناسنه در علی ماسبق فی الادوات البسیطة (است) ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات المركبة (فروزان) فانك وراء ممدوده نك ضملری وزای معجمه ایله فروختن لفظندن امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر براق ومشتعل معناسنه در تكیم فروزنده پارلیجی دیو اوتوزبشنجی قطعه نك بیت رابعنده كلور (چو) ادات تشبیهدر علی ماسبق فی الادوات المركبة (صباح) معروف (حاصل معنی) صباح كبی كوكده دلك مشتعل اولان حرف حاقنده

قطعه در   * آچیجی اولدی كشاینده عربجه فتاح *

(كشاینده) كافك ضمیله اسم فاعلدر عربیده شدّه ایله فعال وزننده فتاح معناسنه در مصدری كشاییدن یاخود كشودن لفظلریدر بو نك كافی مشهور اولان عربیدر فرهنك شعوریده كاف فارسیه ایله مضبوطدر *

* دی اناختر دبه جلك برده مزنك ومفتاح *

(مزنك) میمك وزای فارسیه نك فتحلری ونونك سكونی وكاف ایله كلید كبی اناختر معناسنه عربیده مفتاح دیرلر لكن فرهنك شعوریده اغاج كلید دیو ضبط ایلدی بعض نسخه ده زای فارسیه بدلنه دال مهمله ایله مدنك واقع اولمشدر لكن رسیدهٔ نظر فقیر اولان لغتلرده مدنك لفظی دندانهٔ كلید یعنی كلیدیری دیو مذكوردر

* تكری آدی ایله بانام خدا بسم الله *

(بانام خدا) بمعنی بسم الله چونكه باء موحدهٔ ممدوده ادات الصاقدر كما سبق فی الادوات المركبة (نام) اددیو قرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور (خدا) تكری دیو قطعهٔ اولینك بیت اولنده كچدی

* سیب خوردم یدم المایی اكلت التفاح *

(سیب خوردم) ترکیب اسنادیدر عربیده اکلت التفاح معناسنه چونکه سیب المادیو اللنجی قطعه نك بیت سادسنده کاور خوردم ماضی متکلم وحده در مصدری خوردن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچدی

* پارلیان نسنه یه تابنده ولامع دینلور *

(تابنده) اسم فاعلدر عربیده لامع ومشتعل ومضیء معناسنه مصدری تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری ودال ونون ایله تابیدن لفظیدرکه شعله وضیا ویرمك ولمعان ایتمك وقزمق وقزدرمق وطاقت کتورمك

وبو کمك معنالرینه در شمع ایزان چراغك ادیدرهم مصباح *

(شمع ایزان) جزو ثانیسی همزهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله مرکب اوله رق چراغ معناسنه در عربیده کسر ایله مصباح دیرلر فرهنك شعوریده وفرهنك جهانکیریده یاغش چراغ ویناجق چراغ دیو مذکوردر (چراغ) دخی فارسیدر ترکیده شویعی حسبیله ترجمه قلندی

* طسه معناسی بمنك ودخی بلبال اوله *

(بمنك) باء موحده نك کسری ومیمك فتحی ونونك سکونی وکاف ایله غصه واندوه که عربیده ایکی باء موحده نك فتحیله بلبال وحزن دیرلر

* شاد کردن دی سویندرمکه یعنی افراح *

(شاد کردن) مصدر مرکبدر عربیده تفریح وافراح معناسنه چونکه شاد بمعنی مسرور وفرحناکدر دیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کچدی کردن ایتمك دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کاور

* صاقلق اولدی نهفتن که مألی اخفا *

(نهفتن) نونك وهانك ضمی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله عربیده ستر واخفا معناسنه مصدردر خواجه سلمان (بیت) کوری چشم مخالف من حسینی مشربم * راه حق اینست نتوانم نهفتن راه راست *

* آشکار ایلمه وا کردن ایمش هم ایضاح *

(وا کردن) مصدر مرکبدر عربیده ایضاح معناسنه همدخی ربودن معناسنه خراب کردن معناسنه ده کاور چونکه وا ممدوده نك فتحیله والفظی آچق معناسنه علی ماسبق فی اثناء الادوات المرکبة بو مقامده مذکور اوچ معناده مطابقة وتضمنا والتزاما اخذی ممکندر کردن بمعنی ایتمك کما سبق آنفا ایضاح اخفا کبی واضحدر

* کوشهٔ چشم دی کوز اوجنه هم غمز العین *

(كوشهٔ چشم) تركيب اضافيدر ايكى معنايه اوّل كوزقو يروغى ثانى بمعنى نظر نهان يعنى كوزاوجيله باقمق عربيده لمح ديرلر بوايكى معنايه تركيده كوزاوجى عربيده غمز العين ديرلر حافظ درمعناى ثانى (بيت) آنانكه خاكرا بنظر كيميا كنند * آيا بودكه كوشهٔ چشمى بما كنند * معناى تركيبيسى كوز بوجاغى ديمكدر چونكه كوشه كاف عربيه نڭ ياخود فارسيه نڭ ضميله بوجق و بوغوله معناسنه كماسبق فى الثالثة عشر چشم كوزدير بو يكرمى يدنجى قطعه نڭ بيت اوّلنده كاور (غمز العين) تركيب اضافىٔ عربيدر چونكه (غمز) غين معجمه نڭ فتحى وميمڭ سكونى وزاى معجمه ايله كوز قيمغه ديرلر بوصورتده غمز العين تركيبنده تجريد واردر لكن كوز اوجى اولسى حقيقت عرفيه اولمغه محمولدر كما قال نظرته بغمز العين

* نكريدن ديلور باقمغه داخى المَاح *

(نكريدن) نونڭ كسرى وكاف فارسيه نڭ فتحيله مصدردر نكريستن ونكرستن كبى عربيده نظر والمَاح ديرلر

* قوچيه ديندى سخن چين دخى غمّاز اوله *

(سخن چين) بمعنى نمّام اصلنده وصف تركيبيدر سوز ديرمڭ معناسنه زيرا سخن سوزدير واوتوز برنجى قطعه نڭ بيت سابعنده كاور چين جيم فارسيهٔ ممدوده نڭ كسرى ونون ايله امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر مصدرى چيدن لفظيدر نتكيم اسم مفعولى اوتوزيدنجى قطعه نڭ بيت سادسنده كاور زيرا مستقبلاتى خلاف قياس اوزره چيند وچيننده كاور نمّام شدّه ايله وزن ومعناده غمّاز كبى

* كوپكڭ اورمه سى لايدن سڭ يعنى نباح *

(لايدن سڭ) تركيب اضافيدر چونكه لايدن لام ممدوده نڭ فتحى وياء تحتيهٔ ممدوده نڭ كسريله كوپڭ وچقال وامثالى حيوانانڭ اورمه سى واولومه سى معناسنه عربيده كوپك اورمه سنه نونڭ ضمى وباء موحده ايله نباح ديرلر مجمع الفرسده بمعنى بيهوده كفتن يعنى هرزه سوز سويلمڭ ديومذكوردر سڭ كوپك ديو قرق برنجى قطعه نڭ بيت سابعنده كاور

* شايكانى دى اوجوزلوغه رفاغه كبيدر *

(شايكانى) شين معجمهٔ ممدوده نڭ فتحى وياء تحتيه نڭ سكونى وكاف فارسيهٔ ممدوده نڭ فتحى ونون ممدوده نڭ كسريله اوجوزلق وبوللق كه عربيده رفاغه ورخا ووسعت ديرلر آخرنده كى ياء تحتيه نسبيه درچونكه اللى ايكنجى قطعه نڭ بيت ثانيسنده كنج شايكانى كاور تفصيلى انده در (رفاغه) رانڭ وفاء ممدوده نڭ وغين

معجمه نك فتحلريله مضبوطدر

* خشك سال اول سنه كيم قحط وغلا اوله كلاح *

(خشك سال) قحطلو وغلالو سنه كه عربيده كافك ضميله كلاح وسنين ديرلر اصلنده تركيب توصيفيدر چونكه خشك قورود بو اللى برنجى قطعه نك بيت اولنده كلور سال ييل معناسنه دركه عربيده سنه وعام ديرلر چغتايده ايغله وايل ديرلر

* ايلكاك ايله بكا آچ قپو پى اى آچيجى *

بو مصراع ساده تفسير وترجمه درلكن مفسرى فقط عربى قيلدى كانه عربى جمله لسانلك اشرفى ومنتخبى اولديغنه اشارت ايلدى كما اعترفه آنفا

* افتح الباب يا كرامك لى يا فتاح *

بحمد الله الملك المنان عربينك بلادمزده بلكه كافة بلاد اسلاميه ده شهرت وشيوعى حسبيله فارسى يه اولان معامله كبى تفصيل اولنمدى همان ناظرلك ذهننه احاله اولندى (تمه) بحر قطعه ماسبقلردن معلومدر

١٥ * قطعه درخا چو شكرخاى وبكن استنساخ *

(قطعه درخا) يبانى قطعه اولينك عنوانى نثرحنده بجدى (چو) ادات تشبيهدر كما سبق فى الادوات المركبة (شكرخا) وصف تركيبيدر شكرچينيجى معناسنه زيرا شكر شينك معجمه نك وكاف مشدده نك ياخود مخففه نك فتحلرى ورا ايله معروف شكر وقند معناسنه (مصراع) شكر بترازوى وزارت بركش * لكن بو عنوان قطعه ده شين معجمه وكافك تخفيفيله در (خاى) وصف تركيبى اولديغى حالده قطعه نك بيت خامسنده كلور (بكن) ايله دبو قطعه سادسه نك بيت اخيرنده بجدى اولنده كى باء موحدۀ مكسوره تحسين لفظ ايچوندر (استنساخ) استفعال وزننده نسخه آلمق معناسنه (حاصل معنى) حرف خاحقنده اولان قطعه يى شكرچينيجى كبى

استنساخ ايله * اغاجك دالى نهال اولدى هم آنك كبى شاخ *

(نهال) نونك كسرى وهاء ممدوده نك فتحى ولام ايله عربيده غصن معناسنه ميرزا فصيحى (بيت) تنها نشينى بانعمت سوداى بسيار آورد * آخر نهال عشق تو ديوانكى بار آورد * همدخى پستر كبى قاليچه معناسنه جغتايده نال ديرلر (شاخ) شين معجمه ممدوده نك فتحى وخاء معجمه ايله نهال مذكور كبى غصن معناسنه مثلا غياث (بيت) كشته دستم شاخ كل ازبسكه دارد داغها * يادكار باغ نوميدست برسر ميزنم * بوندن بشقه شاخ اون ايكى معنايه دخى كلور اول بو قطعه نك بيت ثانيسنده بو بونوز ديو كلور ثانى فرخال كبى بوللك صاچ معناسنه ثالث باره معناسنه مثلا شاخ شاخ

دیرلر پاره پاره دیمك اولور رابع بمعنی قدح شراب (منقولدرکه) کورجستانده صغر واد کوزبوینوزندن موزون قدح دوزوب باده ایچرلر بو اجلدن نقل یاخود غلبه ایله هر ظرف شرابه شاخ دینلدی خامس اوزون دیرك که اوزرینه سقف خانه ایدرلر اکاشاه تیر وفرسب دخی دیرلر سادس بمعنی پیشانی سابع قوله دیرلر تا اوموز باشندن ال اوجنه دك عربیده ید کبی ثامن نهر کبیردن متشعب نهر صغیر معناسنه تاسع بمعنی قفتان وکوملك عاشر خوشبو اولان عطریاتدن زباد وامثالی قوید قلری ظرفه هم مظروفه دیرلر حادی عشر بمعنی استخوان پهلو یعنی ایکوکلکی ثانی عشر قالچه که اویوراقدن برمقلره وارنجیه دك عربیده رجل کبی مؤید الفضلاده کلاب ایله ممزوج شرابه دخی شاخ دیرلر

* یپراغه برك دینور داله بوداغه دخی فاخ *

(برك) باء موحدهنك فتحی ورانك سكونی وکاف ایله یپراقکه ایکی نوعدر اول اغاج یپراغیدر نتکیم شیخ سعدی بیورر (بیت) برك درختان سبز درنظر هوشیار * هر ورقی دفتریست معرفت کردکار * ثانی شکوفهٔ زمین ونبات زمین یپراغیدر خواجه حافظ (بیت) بلبلی برك کلی خوش رنك درمنقار داشت * واندران برك ونوا خوش نالهای زار داشت * بو ایکی نوعه عربیده ورق دیرلر بوندن بشقه برك طقوز معنایه دخی کلور اول تدارك مهمات سفر ثانی اسباب ولوازم راه ثالث انتظام حال ومآل ومنال وارتباط کلام رابع بمعنی ساز ونغمه وآهنك ونوا خامس بمعنی سرانجام سادس بمعنی عزم وقصد سابع بمعنی پروا ثامن بمعنی رزق وذخیره تاسع بمعنی سروسامان (فاخ) فاء ممدودهنك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی نهال وشاخ یعنی اغاجك دالی وبوداغی میر نظمی (بیت) بهر سوی افراشت فاخ دراز * شده سایه چون خیمه هر برك ساز

* کچی بزا وغلغه بزغاله دی قوزویه بره *

(بز) باء موحدهنك ضمی وزای معجمه ایله بوزن رخ اهلی کچی که عربیده معز دیرلر زیرا دشتیسنه زهك دیرلر نتکیم بو شعرده دلالت واردر (بیت) بلی بزرا چو کیرد آخر این خواب * بپای خود رود درکوی قصاب (بزغاله) باء موحدهنك ضمی وزای معجمهنك سکونی وغین معجمهٔ ممدودهنك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله کچی اوغلاغی که عربیده جدی دیرلر وصغر بوزاغیسیکه عربیده عجل دیرلر (بره) باء موحدهنك ورانك فتحلری وهاء رسمیه ایله قوزیکه عربیده حمل دیرلر بو معناده رانك تخفیفی وتشدیدی جائزدر بو مناسبتله حمل برجنه برج بره دیرلر نتکیم جدی

برجنه برج بزدیكلری كبی میرزا فصیحی (بیت) آهوی آتشین دم چون از بره بر آید * كافور خشك كردد با مشك تر برابر * بو بر مصنع بیتدر چونكه آهوی آتشین دم كونشدر بره برج حملدر كافور خشك روزدر مشك ترشبدر همدخی بره ابره لفظندن مخففدر قفتان یوزی معناسنه

* كوسفند اولدی قیون هم دخی بو ینوزدر شاخ *

(كوسفند) كاف فارسیه ممدوده نك ضمی وسینك سكونی وفانك فتحی ونونك سكونی ودال ایله قیون كه عربیده ضأن دیرلر قاموضعنه باء فارسیه ایله كوسپند دخی جائزدر (شاخ) اون اوج معنایه دربری بوینوز كه عربیده قرن دیرلر باقیسی بیت اول شرحنده كچدی همان معنالرمغایر اولمغله عیب ایطا مدفوعدر

* اكلمق اولدی شناسیدن وهم فهمیدن *

(شناسیدن) شین معجمه نك كسری ونون ممدوده نك فتحی وسینك كسریله مصدردر شناختن معناسنه ایكیسنكده مستقبلانی شناسد وشناسنده كاور (فهمیدن) فانك فتحی وهانك سكونی ومیم ممدوده نك كسریله مصدردر شاعر (بیت) شعر كفتن كرچه درسفتن بود * لیك فهمیدن به از كفتن بود

* دیندی ظن ایتمكه پندار وكمان ایتمكه راخ *

(پندار) باء فارسیه نك كسری ونونك سكونی ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله پنداشتن یاخود پنداریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره مصدردر بمعنی ظن وكمان هم دخی زعم ووهم معناسنه ده كلور روامر حاضر ووصف تركیبی دخی اولور (راخ) راء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی ظن وكمان ایضا ابو المعانی (بیت) ندارم راخ بامن چرخ كردون دوستی دارد * باین علت كه از روز ازل بختم سیه بود ست * همدخی زعم واندوه معناسنه ده كاور (كمان) دخی فارسیدر لكن تركیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* قصر نعمانه خورنق دینلور كیم مشهور *

(خورنق) خاء معجمه نك وواوك فتحلری وراءنك سكونی ونونك فتحی وقاف ایله برقصر عجیبدركه نعمان شاه بنا ایتدرمشدر برروایتده بهرام كور كوشكیدر اما اصحی نعمان شاه بنا ایتدرمشدر اسم معماری سنمار ایدی عجایب البلدانده مسطوردركه ظهر كوفه ده نعمان بن امرئ القیس امریله سنمار بنایی اتمام ایدوب نعمان كاوب سیر وتماشا ایدوب مبالغه تحسین وآفرین ایتدكدنصكره سنماره سؤال ایتدیكه بو قصرك انهدامنه باعث اولور بناسنده محل وارمی سنمار بلی برموضعه برطاش

قومشم اکر بر کسه اول طاشی قوپرسه فی الحال قصر منهدم اولور دیمك نعمان دیدیکه اول محلی سندن غیری کسه بیلور می سنمار بندن غیری کسه بلزدیدکده نعمان شاه بالای قصردن سنماری آتوب هلاك ایلدیکی کبی بو حکایت میان خلقده مشهور اولوب ضرب مثل اولدی (بیت) جهانده ایلکه ایلك اولیدی * که نعمان شاه سنماره ایدردی * شاعر (بیت) نه قصر قصر خورنق نشانکه بنیادش نمیتوان که کند صد هزار شه نعمان * سنمار سینك ونونك کسرلری ومیم مشددهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله بر استاد معمار ایدیکه نعمان شاهه قصر خورنقی وعمارت سدیری بنا ایتدی اصلی سام نسلندن ایدی شیخ نظامی (مثنوی) هست نام آوری ز کشور روم * زیرکی کوز سنك ساز دموم * چابك وچیره دست وشیرین کار * سام نسلی ونام او سنمار * بونده میمك نون اوزره تقدیمی دخی لغتدر

* زینت وحسنه دی رونق دخی کوشکك آدی کاخ *

(رونق) یعنی زینت وحسن ولطافت سیر نظمی (بیت) رونق حسن نوای رشك جهان * کرده آشفته نکه دیدهٔ جان (کاخ) کاف ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله کوشك معناسنه شمس فخری (بیت) برای نزهت طبع مبارکش دائم * کند سعادت ترتیب باغ وحجره وکاخ * بونده بشقه درت معنایه دخی کاور اول یعنی خانهٔ بالا ثانی یعنی تماشا کاه که عربیده منظره دیرلر ثالث یعنی باران رابع نون مضافاتندن بر قصبه نامیدر

* ژاژخا خلط کلام ایدیجی کبزن لفاف *

(ژاژخا) وصف ترکیبیدر یعنی بیهوده کو زیرا ژاژ ایکی زای فارسیه بیننده الف مدایله فائده سز بردیکنلو اوتدر (خای) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه ایله خاییدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بو تقدیرجه ژاژخانك معناسی مزبور دیکنی چینیجی دیمك اولور چونکه مزبور دیکنی چینیان حیوان بوده امیوب بوغازنده قالدیغی کبی هرزه کودخی اکا تشبیه اولنور ژاژخای هرزه کو معناسنه استعاره قلندی حضرت مولانا (بیت) بر دلبر ما هیچ کسی را مفزاید * مانندهٔ او نیست کسی ژاژ مخاید (کبزن) وصف ترکیبیدر فعالی وزننده لفاف معناسنه در چونکه کب لاف دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت خامسنده کچدی زن قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلان زدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر زبرا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره زای معجمه نك ونونك فتحلریله زند وزننده کلور خفاف (بیت) تا کی از تو کب واین لاف بود * چون تو کی همسر خفاف بود

* طرز و اطواری اولان بی ادبانه گستاخ *

(گستاخ) کاف فارسیه نك ضمی وسین مهمله نك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله طرز و اطواری وروش واوضاعی بی ادبانه اولانه دیرلر میر نظمی (بیت) ببزم خاص آن بی شرم وگستاخ * درآمد مست وآزرمی در یواخ * گستاخ لفظی میان عوامده کاف عربیه ایله اوقنور اما غلطدر فصیحی کاف فارسیه ایله در

* یرتغه یرتجه دی چاك یارق اولدی شكاف *

(چاك) جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وكاف ایله بو مقامده ایکی معناسی مذکوردر اول یرتق که عربیده مخروق ومشقوق دیرلر ابو المعانی (بیت) تابکی از هجوم درد وغمت * دامن وجیب صبر سازم چاك * ثانی یرتماج که قفتان اتکنده ویکنده ایدرلر وله (بیت) گشته از درد وحسرت رویت * دامن وآستین صبرم چاك * بوایکیدن بشقه چاك بش معنایه دخی کاور اول بمعنی حجت که عربیده صك وقباله دیرلر ثانی بمعنی بیاض صباح ثالث بمعنی صدای شمشیر وخنجر وتیر رابع اول کوچك پنجره لرکه بیوك قپولر وقلعه قپولری ایچنده اولور خامس بمعنی حاضر وآماده (شكاف) شین معجمه نك کسری وكاف ممدوده نك فتحی وفا ایله یارق که عربیده شق دیرلر خواجه سلمان (بیت) آتش دل را درون پوشیده میدارم ولی * موستره وموتراشی هیچ نتواند شکافت * همدخی شکفتن لفظندن امر حاضر واسم مصدردر ووصف ترکیبی اولور سینه شكاف کبی وکاهی استعاره طریقیله تحقیق وتدقیق ایدنلره موشکاف دیرلر همدخی ابریشم کلاوه سنه شکاف دیرلر

* کدك رخنه دینور داخی دلکدر سوراخ *

(رخنه) رانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله کدك ودلك معناسنه که عربیده ثلمه وثقبه دیرلر بو لفظ رخنه دیوارده وخنجر وقلج امثالی نسنه لرده وغیری شیلرده مستعملدر هاتفی (بیت) یکی کوه از رخنه دیوار بست زده در گریبان آن رخنه دست * شمس فخری (بیت) ابو اسحق سلطانی که در ملك * نهشت انصاف وعدلش هیچ رخنه * ویای کزی معناسنه ده استعمال اولنور ومحسوس اولمیان نسنه لرده دخی استعمال اولنور خواجه حسین ثنائی (بیت) زمستی که شد رخنه سد حضور * مرتب نماند سرای حضور * تحفة الاحبابده رخنه بمعنی کاغد واقعدر لکن بو معنی مستغربدر (سوراخ) سین ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله عموما دلکه دیرلر عربیده ثقبه کبی خواجه سلمان (بیت) افعیء مهره ربای سر رمح از دستت * کرد سوراخ دل خصم در آن

ثقبه خريد * * حسد ايدبجى بد انديش ايكى يوزلو دوروى *

(بد انديش) وصف تركيبيدر يعنى حسود ميرنظمى (بيت) مزن كوش
هر سخنهاى بد انديش * دهد بر طبع پاكش رنج وتشويش * زيرا بد فنا ديواوتوز
بشنجى قطعه نك بيت اولنده كاور انديش وصف تركيبى اولديغى حالده اوتوزنجى
قطعه نك بيت ثانيسنده كلور (دوروى) اصلى تركيب توصيفى اوله رق روى
دوايدى ايكى يوزلو معناسنه زيرا دوايكى ديواون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده
كاوروى يوزديو يكرمى بدنجى قطعه نك بيت اولنده كاور فبعد التقديم والتأخير
سياه چشم كبى وصف تركيبى قلنوب ايكى يوزلو معناسنه اولدى

* آقچه نك قلبى منافق كشينك آدلرى ماخ *

(ماخ) ميم ممدوده نك فتحى وخاء معجمه ايله ايكى معنايه در اول سيم وزردن خالص
اولميان قلب اقچه معناسنه ثانى منافق آدم معناسنه ايكى معنايه شمس فخرى
(بيت) بصاع ودامن من نخل زر تمام عيار * نه سيم ماخ دهد بر مثال مردم ماخ *

* تنكنا طار يره دى يوفقه تنك طار دى تنك *

(تنكنا) تاء مثنات فوقيه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك ونون ممدوده نك
فتحه لريله يعنى محل تنك وجاى مضيق (تنك) تاء فوقيه نك ونونك ضمه لرى وكاف ايله
يوفقه كه عربيده رقيق ديرلر و يوفقه لقدن تحملى اولميان نسنه يه ده تنك ديرلر
ابو المعانى (بيت) تنك ظرفان عالم را سزا نيست * بياشاميدن آنرا بادهٔ عشق (تنك
تاء فوقيه نك فتحى ونونك سكونى وكاف ايله طار معناسنه كه عربيده ضيق ديرلر ابو
المعانى (بيت) بدن تنك آمده برجان ازانروسينه كردم چاك * مپندار يكه از شكوى
كريبان پاره ميكردم * بوندن بشقه يعنى ضيق اولان تنك اون ايكى معنايه دخى
كاور اول بولندنكى معناسنه عربيده عدل ديرلر ثانى يعنى بار بسته يعنى بغلو يولك
ثالث نقاشك اوزرينه بر صنعت تصوير ايلديكى صفحه يه ديرلر عموما ونكارخانه يه
ديرلر خصوصا ارتنك وارژنك كبى رابع آتك اريني ضبط ايچون ايتدكارى قولان
معناسنه خامس يعنى درهٔ كوه يعنى طاغ اراسنده اولان دره سادس يعنى تهور
وغضب وخشم سابع يعنى اختناق يعنى بوغلمق ثامن يعنى نزديك تاسع يعنى
ناياب وعديم المثل عاشر يعنى تيرعصار يعنى دهن عصر ايتدكارى آلات معروفه
حادى عشر يعنى شيخ ثانى عشر مدينهٔ بدخشانه قريب بر موضع اسميدر كه

اهاليسنه تركان تنكى ديرلر * بوللغه ديندى فراخى آچغه بوله فراخ *

(فراخى) فانك وراء ممدوده نك فتحه لرى وخاء معجمهٔ ممدوده نك كسريله يعنى وسعت

وفسحت وانكشافكه تركيده بوللق وآچقلق ديرلر چونكه فراخ بول وآچق معناسنه كه عربيده واسع ومكشوف ديرلر آخرنده كی ياء تحتيه مصدريه در جامی (بيت) كل اين باغچهٔ كز سر شاخ * صبحدم كوش كشادست فراخ *

* نسخهٔ نادره درفن لغتده بو كتاب *

(نسخه ونادره وفن ولغت وكتاب) عربيلردر انشالرده وفارسی وتركيده مستعملدر

* جمله ارباب هنرا نيسه سزا استنساخ *

(جمله) ديباجه نك بيت ثانيسنده (ارباب) بيت تاسعنده (هنر) اوتوزسكزنجی بيتلرنده كچدی (سزا) لائق ديو قطعهٔ اولينك بيت سادسنده كچدی استنساخ معلوم

١٦ * چه دلجو قطعهٔ درحرف دالش كرده ام انشاد *

(چه) نه ديو بو قطعه نك بيت ثانی عشرنده كلور (دلجو) پك مقبول اولان ديو يكرمی بشنجی قطعه نك بيت اولنده كلور * قطعهٔ درحرف دال * قطعهٔ اولی عنواننده كچدی (دالش) آخرنده كی ماقبلی مفتوح شين معجمه ضمير غائبدر علی ماسبق فی الادوات البسيطة (كرده ام) ايلمشم معناسنه ماضی متكلم وحده در چونكه كرده يكرمی يدنجی قطعه نك بيت ثامننده كلان كردن لفظندن اسم مفعول صيغه سی اوزره ماضيدر وقدمر تحقيقه فی قواعد المقدمة ام ضمير متكلمدر علی ماسبق تحقيقه فی الميم البسيطة من المقدمة (انشاد) افعال بابندن مصدردر شعر اوقومق معناسنه (حاصل معنی) حرف دال حقنده نه پك مقبول قطعه ياخود برقطعه كه آنی انشاد ايلمشم

* مبارك فرخ وفرخنده ومعموردر آباد *

(فرخ) فانك فتحی وراء مشدده نك ضمی وخاء معجمه ايله مبارك وميمون معناسنه كه تركيده قوتلو ديرلر امير خسرو (بيت) براهم طائر ميمون زد اين فال * كت از فرخ رخی فرخ شود حال * همدخی خمسهٔ مسترقهٔ سال ملكی دن ايكنجی كونك اسميدر فاما كه رانك سكونيله فرخ عربيده ايكی معنايه در اول قوش ياوريسی معناسنه ثانی مزروعات صابنده اولان كوچك داللر معناسنه (فرخنده) فانك فتحی ورانك سكونی وخاء معجمه نك ضمی ونونك سكونی ودالك فتحی وهاء رسميه ايله بمعنی مبارك وميمون ايضا فرخجسته وخجسته كبی شيخ نظامی (بيت) بفرخندكی فال زن ماه وسال كه فرخ بود فال فرخنده حال (آباد) همزه وباء موحدهٔ ممدودتينك فتحلری ودال ايله بمعنی معمور شمس فخری (بيت) ز كرد كار برين پادشاه باد آباد * كه كرد ملك جهانرا بعدل وداد آباد * بو بيتده آباد اول بمعنی هميشه ودائم بو ايكی معنادن بشقه آباد بش

معنایه دخی کلور اول بمعنی آفرین وتحسین ثانی بمعنی خانهٔ کعبهٔ معظمه ثالث بمعنی
خوب ونیك رابع بمعنی خوش آمد سادس بمعنی صحرا وفضا بوندر که بعض
صحرالره اسد آباد وقاز آباد دیرلر اسد صحراسی وقاز اووه‌سی دیمك اولور بعضیسی مجازا

غم آباد دخی دیرلر * سوگمش خرم ودلشاد هم محزوندر ناشاد *

(خرم) خاء معجمه نك ضمی ورانك تشدیدی وفتحی ومیم ایله بمعنی شاد ومسرور شیخ
سعدی بیت) پشت دوتای فلك راست شد از خرمی * تا چوتو فرزند زاد مادر ایام را)
بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور اول بمعنی مکان نزهت وجای فرحفزا ثانی زمانه
صفت اولور ثالث بمعنی کشایش خاطر وسرور بال رابع نیر اعظمك برج جدیده
اولدیغی قیش آیی معناسنه خامس ماه دیدن روز یا وردیدکاری کونه روز خرم دیرلر
اوا کونده عجم شاهلری زمینه بیاض دوشه دوب وبیاض کیوب وخاص وعامه اذن
ورخصت ویررلر وهر کسك رجاسنی قبول ایدرلر سادس رانك سکونیله قبر اسکندر
اولدیغی محلك آدیدر (روایت اولنور که) اسکندر ذو القرنین وفات ایتدکده دفن
ایده جکلری محلده اختلاف ایتدیلر انجام کار بر عاقل حکیم قطع نزاع ایچون اول
خرم دیدکلری محلی تعیین ایتدی سابع بر سرخ رنك چچکدر بعد القلع مدت مدیده
طورر صولمز ثامن اعلام رجالدندر نتکیم بعض پادشاهلره خرم شاه دیدکلری کبی
(دلشاد) لامك سکونیله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق لام مکسور ایدی بعد
الاسکان خوش دل ومسرور الفؤاد معناسنه اولدی زیرا دل قلب دیواون یدنجی
قطعه نك بیت ثالثنده کلور شاد بمعنی سرور کما سبق طالب آملی (بیت) ما که ویران
شد کانیم بدین دلشادیم * که جهانی شده آباد زویرانئ ما (ناشاد) بمعنی محزون
چونکه نون مفتوحهٔ ممدوده ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة باقی (بیت)
دیسم بر بوسه ویر جانا دیرا احسان ایتمدی لیلی * جمالی باغنك شفتالوسندن قیس

ناشاده دی پیکر صورته ارتنك بر صورت کتابیدر *

(پیکر) باء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکافك فتحی ورا ایله هیئت وصورت
وشکل معناسنه کالبد ایله پیکر من وجه مشترکدر ارالرنده فرق بو جهتدندر که
کالبدده هیئت وشکل وصورت معتبردکلدر انجق شخصیت مراددر فاما که
پیکرده هیئت وصورت معتبردر سعد سلمان (بیت) بیا آن بادپای وکوه پیکر * زمین
کوب وره انجام وتك آور (ارتنك) همزه نك فتحی ورانك سکونی وتاء فوقیه نك
فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله نقاش مانینك دستور العمل اولان کتابی
معناسنه که عجیب فن نقوشده منتهی کتابدر شمس فخری (بیت) چو حسن صورت

نقاش نقش نامیه دید * باب داد زمانه صحائف ارتنك * اب داد ضرب مثلدر ایشه
صورت ویردی معناسنه بو معناده ثاء مثلثه ایله ارثنك دخی جائزدر تنکیم حسین
وفائیده مصرحدر حتی لغت فارسیه ده ثاء مثلثه واقع اولمامش الا ارثنك ایله ثغ
لفظلری وارد اولمشدر همان بو سببدن بونده اولان ثاء مثلثه بی زاء فارسیه یه وجیم
فارسیه یه وسین مهمله یه ابدال ایدوب ارژنك وارچنك وارسنك دخی دیرلر بویله
اولنجه بو معناده بش لغت واردر بوندن بشقه تاء فوقیه ایله ارتنك نفس مانی یه
ونگارخانه یه ده اطلاق اولنور

* ایکی مشهور نقاش آدیدر مانی ایله بهزاد *

(مانی) میم ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله بر مشهور نقاشك اسمیدر نقش
وسیاق قلمده جهانه مثلی کلمامشدر منقولدر که بر دیواره الدن یکرمی ذراع بر خط
یاخود بر دائره چکر ایمش جدول و پرکار ایله تجربه ایدرلر سر موسقامت بولنمز ایمش
همدخی کروه مجوسدن طائفهٔ مانویه نك رئیسنه مانی دیرلر طائفهٔ مزبوره زردشت
دینی اوزره آتش پرست مجوسیدر که نور فاعل خیر ظلمت فاعل شردیرلر تنکیم اشعر
الشعرا همرتبهٔ کوکب شعرا متنبی دشمنلرك خوف وشرندن برشب تارده امین
اولدیغندن طائفهٔ مزبوره نك ردنده مناسب بیورمشلردر (بیت) وکم لظلام اللیل
عندی من ید * تخبر ان المانویه تکذب * همدخی قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده
بکن ماندن لفظندن بکزرسن معناسنه مضارع مفرد مخاطبدر (بهزاد) باء
موحده نك فتحی وهانك سکونی وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله بر مشهور
نقاشدر

* سیه چرده دی اسمر چهره لو یه یعنی کندم کون *

(سیه چرده) شانك سکونیله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق چردهٔ سیه ایدی لون اسود
معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب اسمر چهره لو
معناسنه اولدیکه عربیده اسمر اللون ترکیبده قاره یغز دیرلر قوهٔ جاذبه شرطیله
ساده رو محبوبلره صفت ایدرلر خواجه حافظ (بیت) آن سیه چرده که شیرینیء عالم
با اوست * چشم می کون لب خندان دل خرم با اوست * چونکه سیه قاره دیو قرق
برنجی قطعه نك بیت خامسنده کاورچرده جیم فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ودالك
فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی لون ورنك تنکیم صاری یاغز ادمه زرد چرده دیرلر ودخی
خایه سی اولمیان آته چرده دیرلر لکن محمودیده خصی یعنی اکدیش دیو مسطوردر
(کندم کون) میمك سکونیله ترکیب ومعناده سیه چرده کبی چونکه کندم بغدای
دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی (کون) درلو دیو قرق طقوزنجی قطعه نك

بیت ثامننده کلور خواجه سلمان (بیت) خال مشکین تو بر عارض کندم کون دید *
آدم آمد ز پی دانه در و دام افتاد * بو بیتده دخی لون مزبورده جاذبهٔ مقناطیسیه
اولدیغنی اشعار ایدر

* ایکی محبوبی چوق شهره دینورمش خلخ و نوشاد *

(خلخ) خاء معجمه نك ولام مشدده نك فتحلری وخاء معجمهٔ ثانیه ایله ولامك ضمی
دخی مرویدر خطا مملکتنده بر مشهور شهر عظیمدر که غایت محبوب ومحبوبه سی
چوقدر هاتفی (بیت) قدافزای سهی سروان خلخ * جمال آرای رعنایان کارخ *
بو بیتده ضم لام ایله در شرفنامه صاحبی ابراهیم فاروقی فتحتین ایله روایت ایلمشدر
(نوشاد) نونك فتحی وواوك سکونی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله ولایت
ترکستانده بر شهر مشهوردر که خوبلری بی نظیردر ظهیر فاریابی (بیت) مرا ازان
چه که سیمین بریست در کشمیر * مرا ازان چه که شکر لبیست در نوشاد * فاما که
معنای ترکیبیسی یکی مسرور دیمکدر چونکه نو یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت
ثانیسنده کلور شاد مسرور در بو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثی شرحنده کچدی

* ایچنده آی کورنمش برقیودر چاه نخشب هم *

(چاه نخشب) اضافتله ولایت نسفده حکیم ابن مقنعك بر طاغده بر قیو قازوب علم
حکمتدن سحر وشعبده ایله ایچندن بر آی کوسترمشکه ماه آسمان طلوع ایتدکده
عکسندن زمینده دخی بر آی ظهور ایدردی اطرافنده ایکیشر فرسخ یره پرتو
وشعاع صالاردی التمش کیجه بو منوال اوزره کوستردی اول قیویه چاه نخشب
واول آیه ماه نخشب دیرلر تکمیل مصراع ثانی بیان ایدر

* او آیدر ماه نخشب ابن مقنع ایلمش ایجاد *

(چاه) قیودر بو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور (ماه) آی دیو قطعهٔ
خامسه نك بیت اولنده کچدی (نخشب) نونك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشین
معجمه نك فتحی وباء موحده ایله بعضیلر مزبور قیونك اسمی بعضیلر طاغك اسمی
بعضیلر شهر نسفك اسمی بعضیلر حکیمك اسمیدر دیدیلر هم دخی نخشبك معنای
اصلیسی تابان اولمغله بو مقامه مناسبتی ظاهردر مولانا جامی یوسف زلیخاده چاهده
اولدیغی محلده دیر (بیت) سه روز آن ماه در چه بوده تاشب * چو ماه نخشب اندر چاه
نخشب * هم دخی اول ماهه ماه سیام وماه کش دیرلر چونکه (سیام) سینك کسری
ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ایله چاه نخشبك اولدیغی طاغك اسمیدر (کش) کافك
فتحی وشین معجمه ایله شهر نسفك اسمیدر استاد رودکی (بیت) نه ماه سیام ونه ماه فلك *

که اینت غلامست وان پیشکار * شمس فخری (بیت) کرچه مقنع براورید مهی * ازچه نخشب وز کوه سیام * ابو الخطیر (بیت) تارخ اوغیرت خورشید ورشك ماه شد * ماه کردون همچو ماه کش نهان درچاه شد *

* درفش کاویانی شول دری بیراقیکه ایتمشدر *

(درفش کاویانی) ودرفش کاویان ایکیسیده اضافتله فریدون شاهك سنجاغی اسمیدرکه کاویان نام آهنکر رفع ایدوب ضحاکك اوزرینه خروج ایتمشیدی تفصیلی مصراع ثانیده ضحاکك شرحنده کاورامیر معزی (بیت) کرفریدون راخبر بودی زرأی فرخت * فال نکرفتی فریدون ازدرفش کاویان * چونکه تحلیل اولنسه درفش دالك کسری ورانك فتحی وفانك سکونی وشین معجمه ایله یدی معنایه در اوّل آهنکرلرك اوکارینه قوشاندقلری دری معناسینه درثانی مطلق سنجاق وعلم معناسنه ثالث بمعنی برق یعنی شمشك رابع بمعنی درفشنده هرنه اولورسه درفشان دخی دیرلرخامس مغفر یعنی توغلغه اوزرینه صاردقلری شال سادس اوجی سیوری حربه معناسنه سابع کفشدوزوسراج آلتلرندن براوجی سیوری دمور ویل معناسنه ده کاورو هر رنکدن علامت معناسنه ده مرویدر (کاویانی) کاف ممدوده نك فتحی وواوك سکونی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ممدوده ایله علم کاویان کندویه منسوب آهنکرك اسمیدر کذا فی بعض فرهنك بو معناده آخرنده یاء تحتیه سز کاویان دخی مرویدر کما عرفت آنفا

* دمورجی کاوه ضحاکی انکله ایلدی برباد *

(کاوه) کاف ممدوده نك وواوك فتحلری وهاء رسمیه ایله بو وزن یاوه آهنکر مشهورکه ضحاکك اوزرینه هجوم وخروج ایدوب فریدونی شاه ایلدکدنصکره ضحاکی قتل ایلدیلر حکیم خاقانی (بیت) کاوه یم بتك زنم برسردیو * دردکان کوره وسندان چکنم * بوکا کاویان وکاویانی دخی دیرلر علی ماسبق آنفا هم دخی کاوه نافهٔ مشك معناسنه ده کلور * مشهور پادشاه نامیدر اصلی ده آك ایدی یعنی اون عیبلو دیمکدر چونکه ده اون دیوطقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور آك همزهٔ ممدوده نك فتحیله عیب ونقصان معناسنه ترکیب مزبوری عرب تعریب ایدوب دالی ضاد معجمه یه ابدال ایله (ضحاك) دیدیلر کذا فی فرهنك شعوری بو تقدیرجه تشدید حاء مهمله لحن وغلطدر لکن مشهور اولان تخفیف وتشدیدی وارد وواقعدر نتکیم ناظم نحریرك بو مصراعنده تشدید ایله اولدیغی کبی همدخی تشدید ایله عربیده خندان یعنی ضحك ایدیجی معناسنه اولور اسم مزبور اواز منال مخفف حلوائی سمرقندی

بيت) زلف ترا رقيب بكردن كرفته بود * ضحاك را بزحمت ماران كذاشتيم * مصراع
ثانى ضرب مثلدر مثال مشدد قاضى ابن سناالملك (بيت) اسمى بضحاك فوزى
فيك من طرب * وفوز غيرى تسميه بعباس * تنبيه ضحاك شاهك ايكى اوموزى
باشنده يلان شكلنده ايكى پاره ات پيدا اولوب جميع اطباالندن عجز كتورد كده
ابليس عليه اللعنه بركون طبيب صورتنده ايچرو كلوب ديديكه بو مرض مرض
عظيمدر شو قدركه زحمتنى دفع ايچون يوميه ايكى صبى اوشاق دماغى اوزرينه وضعه
محتاجدر فى الحقيقه تجربه ايلديلر اكرچه دفع ايتمدى فاما كه مستريح اولدى
بعدازين كونده ايكى صبى اهلاك ايدوب بينيسنى اوررلردى حاصلى اوشاق
ساليانه سى ايتديلر بويله روزمره اضرار وغدر اوزره ايكن مزبور كاوه نك ايكى اوغلى
وارايدى برينى اهلاك ايتمشلرايدى برينى دخى كلوب دمورجى كوركنك خلفندن
كتوروب آلوب كيدركن شفقت پدريه (زيد ابوك عطوفا) مضمونى غلبه ايدوب
نه اولمق احتمالى واردر اوكنه قوشانديغى مشتيانى برعصايه كچروب آنى دستنه علم
ايدوب هرچه باداباد صدا سيله نعره كش وصيت پرداز وباشمه قائل اولان كاسون
ديو حرف اندازوزباندراز اولمغله ناس ضحاك الندن دلكير اولديغى اجلدن باشنه
بيشمار خلق جمع اولوب جمهورايله سراى ضحاكى صاروب ضحاكى تختندن خلع ايدوب
قتل ايده جك اولديلر ساحر وكاهن اولمغله بردرلو سلاح وزهر تأثير ايتمدى انجامكار
برغاره حبس ايدوب جوعله هلاك ايتديلر بعده ناس كاوه يى تخته تكليف ايتديلر
كندو قبول ايتمدى لكن اول زمان جمشيد اوغلى فريدون زاولستانده ضحاكدن
فرار ايتمشيدى آنى دعوت ايدوب كتوروب تخته اجلاس ايلدى فريدون دخى
كندويى وزير وسرعسكر ايدوب واول مشتيانى انواع جوهرايله آراسته ايدوب
لاتشبيه سنجاغ رسول كبى حروب عظيمه لرده برابر كتوروب شويله اعتقاد ايدرلردى كه
آنك بولنديغى عسكر منصور ومظفر اولورايمش ديرلردى واول سنجاغه درفش كاوه
ودرفش كاويانى ودرفش كاويان ديو تسميه ايدرلردى حتى قرنا بعد قرن ساسانيان
واكاسره اعتقاد واعتبار ايدرك كلديلر نهايت حضرت عمر رضى الله عنه خلافتى
زماننه كلدى اولوقت سعد بن ابى وقاص رضى الله تعالى عنه حضرتلرى سرعسكر
ايران ايدى تختكاه ايران اولان مدينهٔ مداين آخرا كاسره اولان يزدجرد شاهك
قبضهٔ تصرفندن اخراج وحوزهٔ خلافته ادراج ايتدكده خزينهٔ اكاسره دن اخذ
ايلديكى تحف نادیده لردن درفش كاويانى وفرش زمستانى تحف ناشنيدهٔ سائره يه
اضافه وعلاوه وجانب خلافتپناهه ارسال بيورديلر وصولنده حضرت عمر الفاروق

رضی الله تعالی عنه حضرتلری دخی اعلاء کلمهٔ علیا ایچون فرش زمستانی ودرفش
کاویانی ومعانیجه تحفلری پاره لدوب موجود اولان اصحاب کزینه یغما ایتدردی
حتی شبرانی شبره مقداری حضرت علی رضی الله تعالی عنه حضرتلرینه اصابت
ایتمکله بیع مراد ایتدیلر اون بیك دینار قیمت کسدی حاصلی نه قدر جواهر وتحف
ذوات قیم وار ایسه دنیاده خزینهٔ اکاسره یه مجتمع اولمشدی اولوقت منقسم اولدی
چونکه اقطار ارضدن جوهر فروشان وتحف خران پیشگاه خلافت پناهه جمع
اولوب ابادیٔ غانمیندن اشترا ایلیوب کتوردیلر فرش زمستانی بر بستر نادیده
وبساط ناشنیده ایدیکه وسعتی ایوان کسری مقداری ایدی وایوان کسری
اوچیوز ارشون انی واوچیوز آرشون اوزونی وار ایدی وانواع جواهر ایله مکلل
وهر شکوفه ایچنده رنکارنك مصور ایدی هنکام شتاده بستر مذکوری ایوانه
بسط ایدوب میانته تخت شاهی یی قوروب کانه ایام تابستانده انواع ازهار ایله
مالامال اولان ریاض برحیاضده کبی صفایاب اولورلردی

* محابا احترازاولدی دخی پروا اومعناده *

(محابا) میمك ضمی وحاء مهمله وباء موحدهٔ ممدودتینك فتحلریله بمعنی احتراز
واجتناب شیخ علی تقی (بیت) چه عجب کر حذر از نالهٔ دلها نکنی * که تو بی باك
زشمشیر محابا نکنی * همدخی مدارا ایدوب موافقت برله ترك نزاعه محابا دیرلر
بوتقدیرجه معنیان میانه سنده مناسبت ظاهره در (پروا) باء فارسیه نك فتحی
ورانك سکونی وواو ممدوده نك فتحی ایله بمعنی احتراز محابا کبی کمال اسماعیل (بیت)
کمال ازعاشق پروانه دارد * که این ازسوختن پروا ندارد * میرخسرو (بیت) جوان
وشوخ وفراموشکار وبی پرواست * زمان زمان زمن خسته دل که یارد هد * بوندن
بشقه پروا التی معنایه دخی کلور اول بمعنی توجه والتفات ثانی بمعنی طاقت وآرام
ثالث بمعنی دانش وعرفان رابع بمعنی سروبرك خامس بمعنی فراغت وترك سادس
بمعنی سراسیمه وسست اندامی

* دیمکدر هرنه اولور ایسه اولسون هرچه باداباد *

(هرچه باداباد) هر کبد رچونکه هر ادات عموم در عربیده کل معناسنه ترکیده
دخی مستعملدر چه عربیده ما ترکیده نه معناسنه ادات استفهام در تحقیق
جیم بسیطه ده کجدی باد اولسون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده کجدی باداباد
بیتنده اولان الف الف توسل والف مقابله در شاعر (بیت) هرچه باداباد حرفی چند
میکویم بتو * غایتش زین وصل ناجسیان مرامهجوردار * بونده انی حذفله

هرچه باد باد دخی جائزدر

* كدراولسه كوكاده خارخاروسولڭ ماتمدر *

(خارخار) الفاظ مكررهدندر بمعنی دغدغهٔ درون والم دل لطيفی (بيت) درون خار خار محنت ازهجر * كدا بروای كلكشت بهارست * ابو المعانی (بيت) خارخار دل من كشته غم هجرانش * زان سبب كرده تنم محنت دل ويرانش * همدخی مطلق تعلق قلب معناسنه ده كلور فاما كه غير مكرر اولان فقط خارالتی معنايه درتفصيلی يكرمی برنجی قطعه نڭ بيت ثالثنده وشرحنده كلور (سولڭ) سين ممدوده نڭ ضمی وكاف ايله دركاهی واو مجهول ايله ده اوقنور بمعنی ياس وماتم حكيم اسدی (بيت) كرستن بهنگام باسولڭ ودرد * به ازخندهٔ نابهنگام سرد * بوندن بشقه بغدای واربه سنبله سنده اولان ديكن يعنی قلچق معناسنه وكوسه صقال معناسنه ده كلور

* چغرمق آه چكمك درفغان وناله وفرياد *

(فغان) فانڭ كسری وغين معجمهٔ ممدوده نڭ فتحی ونون ايله افغاندن مخففدر خواجه حافظ (بيت) فغان كين لوليان شوخ وشيرينكار وشهرآشوب * چنان بردند صبرازدل كه تركان خوان يغمارا (ناله) نون ممدوده نڭ ولامڭ فتحی وهاء رسميه ايله بمعنی فغان مذكور مير نظمی (بيت) كندبی ناله وطنبورزاری * هر اندم ميكند اونغمه كاری (فرياد) فانڭ فتحيله كذلك شيخ سعدی (بيت) پيش كه برآورم زدستت فرياد * هم پيش تو ازدست تو ميخواهم داد (آه) دخی فارسيدر قرق دردنجی قطعه نڭ بيت تاسعنده كلورتركيده شيوعی حسبيله ترجمه قلندی

* بشك كهوارهمام نافابه قاری دخی بازاج *

(كهواره) كاهوارهدن مخففدر بشك معناسنه كه عربيده مهد درلر حكيم سنائی (بيت) دايه عظمت ازبرای سخن * مجتهدرابكاهوارهٔ ظن (مام ناف) ابه قاريكه عربيده قابله دراصلنده تركيب اضافيدركوبك اناسی معناسنه چونكه مام ميم ممدوده نڭ فتحی وميم ثانيه ايله مادر كبی انا معناسنه درناف اللی يدنجی قطعه نڭ بيت ثانيسنده كلان نافهدن مخففدركوبك معناسنه چونكه قابلهلر كوبك كسدكاری ايچون مام ناف ديو موسومه اولدی (بازاج) باء موحدهٔ ممدوده نڭ وراء ممدوده نڭ فتحلری وجيم ايله بمعنی قابله ايضا

* چوجق كودلڭ يكی طوغمش اولان نوزاده ونوزاد *

(كودلڭ) كاف ممدوده نڭ ضمی ودالڭ فتحی وكاف ثانيه ايله بمعنی طفل ميرنظمی (بيت) هركه كودلڭ رابيامورزدادب * كرشود كامل نمی باشد عجب * شاهدی

مرحوم بو مصراعنده * دی اوغلانجغه کودلك وکمك کرز * بیوردیغندن کاف ثانیه تصغیر ایچون اولمسی فهم اولنور فاما که کتب موثوقه لرده کاف ثانیه سز کود طفل معناسنه نقل اولنمدی فلله در الناظم (نوزاده) هاء رسمیه ایله نوزاد هاء رسمیه سز ایکیسیده سکون واو ایله یکی طوغمش اولان معناسنه مرکبدر چونکه نو یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور زاد دخی زاده قرقنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان زادن لفظندن مشتق ومأخوذدر

* ترحم مهربانی ونوازش اوخشه مقدرهم *

(مهربانی) اخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در مهربان مرحتلو دیو قطعهٔ اولینك بیت ثالثنده کچدی همدخی برنوع حریر باف جامه یه مهربانی دیرلر (نوازش) نونك وواو ممدوده نك فتحلریله نواختن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله نوازد ونوازنده کلور علی ماسبق فی قواعد المقدمة

* ستمکر دیندی ظالم کمسه یه ظلمه دینور بیداد *

(ستمکر) وستمکار ایکیسیده کاف فارسیه ایله اسم فاعلدر چونکه ستم ظلم معناسنه در کر وکار ایکیسیده اسم فاعل اداتیدر لکن ستمکار میان عوامده کاف عربیه له مشهوردر فاما که فصیحی کاف فارسیدر میر نظمی (مثنوی) بعدل وسخاوت بشو سرفراز * نیابد ستمکار عمر دراز * بهشتست جای سرور کریم * که دوزخ مکان ستمکر لئیم (بیداد) بمعنی ظلم وجوردر چونکه بی ادات نفیدر لا معناسنه کما سبق فی الادوات المرکبة داد عدل دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور همدخی بیداد ترکستانده برشهر اسمیدر پادشاهنه کافور دیرلر ایدی بر مردم خوار کافر ایدی صکره رستم اول شهری فتح ایلدی

* جهالت اولدی نادانی معاذ الله دیمك برکس *

(نادانی) آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله بمعنی جهالت زیرا نادان جاهل دیو قطعهٔ اولینك بیت حادی عشرنده کچدی

* بیلیجی کمسه در داننده دانش علم واستعداد *

(داننده) دانستن لفظندن اسم فاعلدر تنکیم ماضی متکلم وحده سی یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور چونکه مستقبلاتی سینك حذفیله داند وداننده کلور (دانش) دانستن مزبور امرینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی علم واستعداد

* دخی طاشلو یره سنکستان وطاشلق سنکلاخ اولمش *

(سنکستان) اسم مکاندر چونکه سنک طاش دیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت تاسعنده بکدی ستان ادات اسم مکاندر علی ما سبق فی الادوات المرکبة میر نظمی (بیت) نباید نظم خوب از طبع کودن * چو سنکستان نباشد جای کاشن * لکن بو بیتده مقطعهٔ حجر معناسنه فافهم (سنکلاخ) مرکبدر چونکه لاخ لام ممدوده‌نك فتحی وخاء معجمه ایله هر قنغی اسمه لاحق اولورسه وفرت وکثرت معناسنی افاده ایدر میر نظمی (بیت) بیابانی سراسر سنکلاخست * درو آدم نبوده دیو لاخست

* دخی دیوارك آدی لاد ودیوارك دبی بنلاد *

(لاد) لام ممدوده‌نك فتحی ودال ایله بمعنی دیوار که عربیده حائط دیرلر مختاری در هجو (بیت) همت همی از طاقت سائل بکذاری * سر لاد جنان بند که بردارد بنلاد * دیوار دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی صائب (بیت) بر تواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند دیوارها * بوندن بشقه لاد یدی معنایه دخی کاور اول دیوار درجه‌سی که ترکیده قور عربیده مدماك دیرلر ثانی بمعنی قماش لطیف ثالث بمعنی خاك یعنی تراب رابع بمعنی کل وشکوفه خامس بمعنی آبادانی وتعمیر سادس لادن لفظندن تخفیف اولنمشدر سابع شهر لارك برنامی دخی لاددر (بنلاد) ترکیب اضافیدر چونکه بن باء موحده‌نك ضمی ونون ایله هر نسنه‌نك غایتی واغاجك کوکی وقیونك وحوضك قعری حاصلی بن لاد دیوار دبی معناسنه حکیم سر لاد دیوار باشی معناسنه اولدیغی کبی کلامی اصفهانی (بیت) یقین شناس که چندان بقانه خواهد ماند * بنای عمر عدو راچو بد بود بنلاد

* نجه میکویی نه سو یلرسن نمی دانند بیلمزلر *

(چه) نه معناسنه کامر غیر مرة (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کویی) مفرد مخاطبدر تکیم متکلم وحده‌سی قطعهٔ سابعه‌نك بیت ثامننده کچدی نمیدانند جمع غائب نفی حالدر چونکه نون مفتوحه نافیه‌در

* کجایی قنغی یردهسن بویی یکانه سنسن یاد *

(کجایی) قنغی یردهسن وقنده ایدك وقندن کاورسن دیمکدر چونکه اخرنده‌کی یاء تحتیه خطابیه‌در کما سبق فی الادوات البسیطة کجا قنده دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت رابعنده کچدی خواجه حافظ (بیت) صلاح کار کجا ومن خراب کجا * ببین تفاوت ره کز کجاست تا بکجا (تویی) تاء فوقیه‌نك ضمی وواو مجهوله ویاء تحتیهٔ ممدوده‌نك کسریله سنسن معناسنه حکیم سنایی (بیت) چه کنم رحمت تویی ودویی * چو یقین شد که

من منم تو تو یی * چونکه سن تو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی یاء تحتیهٔ
اولی ثانیه یه مسند و معتمد اولسون دیو زیاده اولندی یاء ثانیه خطاب ایچوندر
(بیکانه) باء موحدهٔ ممدودهنك کسری وکاف فارسیهٔ ممدودهنك ونونك فتحلری
وهاء رسمیه ایله یاد واجنبی معناسنه که مقابلی آشنادر مولانا صائب (بیت) ای
دل ز اوضاع جهان بیکانه شو بیکانه شو * با آن نکار خانکی همخانه شو همخانه شو

* مفاعیلن مفاعیلن هزجدر بحرینك آدی *

یعنی بو قطعه بحر هزج مثمن الاجزادندر شو قدر که ضربی مذالدر چونکه اذاله
دیو سبب خفیف آخرینه بر حرف ساکن زیاده ایتمکه دیرلر مثلا مفاعیلن
مفاعیلان اولور

* ایشتدم خواجهدن بر بر شنیدم یك یك از استاد *

(شنیدم) فرق بشنجی قطعهنك بیت عاشرنده کلان شنیدن لفظندن ماضیٔ متکلم
وحدهدر (یك) بر دیو اون طقوزنجی قطعهنك بیت اولنده کلور (از) بمعنی من علی
ماسبق فی الادوات المرکبة (استاد) همزهنك ضمیله معروف معلم وفننده ماهر
کمسنه معناسنهدر حکیم انوری (بیت) تمتعی که من از خلق در جهان دارم * همان
جفای پدر بود وسلهٔ استاد * چونکه کسر الفله عربیدر بمعنی سید وصاحب عبید
وممالك وجواری (تنبیه) عجم بو مقولهلری تصرف ایدوب کندو لسانلرنده استعمال
ایتدکلرنده بعضیجه ابدال حروف وابدال حرکات ایدرلر فافهم خواجه دخی
فارسیدر لکن ترکیبده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی نتکیم قطعهٔ ثامنهنك بیت
ثامننده معکوس اولدیغی کبی

١٧ * قطعهٔ معجز ادادر نزد هر مشکل پسند *

(قطعه) بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (معجز) افعال بابندن اسم فاعل
عربیدر (ادا) معروف معجز ادا سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر معجز ادالو معناسنه
(در) ادات ظرف دیو ادوات مرکبهده کچدی (نزد) یان دیو اللی برنجی قطعهنك بیت
آخرنده کلور (هر) ادات عمومدر (مشکل پسند) وصف ترکیبیدر چونکه مشکل
افعال بابندن اسم فاعلدر پسند وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ عاشرهنك بیت
ثانیسنده کچدی (حاصل معنی) هر مشکل قبول ایدیجی عندنده معجز ادالو قطعه
یاخود بر قطعهدر

* کبرایدن خود بین کندوسین بکنمش خود پسند *

(خود بین) وصف ترکیبیدر بمعنی متکبر ومعجب ابو المعانی (بیت) در دو عالم همی
شود مذموم * نکند سود ظالم وخود بین) چونکه خود کندو دیو اوتوزنجی قطعهنك

بيت رابعنده كاور بين ديدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر بيانى قطعهٔ اولينك بيت ثالثى شرحنده كجدى (خودپسند) دخى وصف تركيبيدر على ماعرفته آنفا كمال خجندى (بيت) باد خودرا كرد مانند كل از باد هوا * كفت درويش صبا اين خودپسندى تابكى

* هم اوزون بويلويه هم تمازه ديرلر سر بلند *

(سر بلند) رانك سكونيله مركبدر چونكه سرباش ديو بكرمى بدنجى قطعه نك بيت اولنده كاور بلند بوجه ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت عاشرنده كجدى ايكى معنايه كوره ده الوبرابو المعالى (بيت) بجاه ورتبهٔ عشقش چو سر بلند شده ام * اسير خال وخط وزلف دركمند شده ام

* بى نوادر بندى نصيبى اولميان بيچاره يه *

(بى نوا) مركبدر چونكه بى ادات نفيدر كما سبق فى الادوات المركبة نوانصيب وچاره ديو قرق بشنجى قطعه نك بيت خامس عشرى شرحنده كاور بيچاره دخى فارسيدرلكن تركيده شيوعى حسبيله ترجمه ده ذكر اولندى

* قلبى محزون هم نيازاهلى ديمكدر مستمند *

(مستمند) اسم منسوبدر ايكى معناده زيرامست ميمك ضمى وسينك سكونى وتاء فوقيه ايله ايكى معنايه در اول بمعنى غم واندوه وحزن ثانى بمعنى نياز وشكايت ورجا (مند) ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة مستمند بمعنى متألم ومحزون وغمناك الشيخ سعدى (بيت) آتش سوزان نكند باسبند * انچه كند دود دل مستمند * وبمعنى نيازمند ومشتكى كمال خجندى (بيت) كفتى بپرسش توچوآيم چه آورم * رحمى بيار برمن وبر مستمنديم

* داستان دلدار تعبير اولنور دلبراره *

بو اوچ كلمه دن هر برى وصف تركيبيدر چونكه (دل) كوكل ديو بو مصراع ثانيده مذكوردر (ستان) قرقنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلان ستادن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر تنكيم امر اولديغى حالده اللى برنجى قطعه نك بيت سابعنده كاور (دار) بو قطعه نك بيت سادسنده كلان داشتن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر دلبر وصف تركيبى اولديغى حالده قطعهٔ اولينك بيت خامسنده كجدى فاما كه دلبر فارسى ايكن تركيده شيوعيله ترجمه قلندى

* دل كوكلدر قلب معناسنده بغلامه مبند *

(دل) دالك كسرى ولام ايله قلب كه تركيده كوكل دخى بورلر ديرلر ذاتنده

بركوشت پاره دركه صنوبرى الشكل معلق بالكبد ديو تعريف ايدرلر حضرت مولانا (بيت) سر نشتر عشق بررك روح زدند * يكقطرهٔ خون چكيد و نامش دل شد (مبند) نهى حاضردر چونكه ميم مفتوحه ادات نهيدر على ماسبق فى الادوات البسيطة بند بنديدن لفظندن امر حاضردر تتكيم ماضيسى قطعهٔ تاسعه نك بيت سادسنده كچدى

* آچلش اولدى كشايش بسته بغلنمش ديمك *

(كشايش) كاف فارسيه نك ضميله كشودن ياخود كشاييدن لفظلرندن امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر تتكيم اسم فاعل كشاينده ديو اون دردنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى ميرنظمى (بيت) كشايش دهد كارها را خدا * عقيده ات شود كر درست باخدا (بسته) بستن لفظندن اسم مفعولدر تتكيم ماضيسى قطعهٔ تاسعه نك بيت سادسنده كچدى بو مناسبتله اكثر اصول موسيقى يه مربوط اولان شعره بسته ديرلر كذا فى تحفة الاحباب همدخى نسج قماش ايچون محته پاره لر بنه الوان حرير صاررلر اكا دخى بسته ديرلر كذا فى المجمع

* هم دوكوم آ ى كره اوچقوردر شلوار بند *

(كره) كاف فارسيه نك وراء نك كسرلرى واظهار هاء ايله بمعنى عقده حتى باغ و بنده خصوصا اوچقورده وقوشاقده اولان عقده يه كرهبند ديرلر ابو المعانى (بيت) كشاد دادكره بند پردهٔ نورش * بكف اوزده مفتاح كنج پنهانش (شلوار بند) وصف تركيبيدر چونكه شلوار طون ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور بند بنديدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر كما سبق بيانه آنفا معناى تركيبيسى طون بغلايجى ديمكدر لكن اوچقورده غالب اولدى ابو المعانى (بيت) شلوار بند بسته منقش كره بود * بر كنج شايكان چو مار مطلسمست

* طتلو كولمكدر شكر خند و لطيفه بذله در *

(شكرخند) وصف تركيبيدر ضدى زهرخند شاعر (بيت) خندهٔ ماهرو شكر خنداست * خندهٔ اهرمن زهرخند است * چونكه شكر فارسيده و تركيده معروفدر لكن فارسيده تشديد كاف ايله ده جائزدر عربيده سكر و قند ديرلر زهر معروفدر عربيده سم ديرلر خند اوتوزنجى قطعه نك بيت ثامننده كلان خندن لفظندن ياخود قرق بشنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلان خنديدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر (بذله) باء موحده نك كسرى و ذالك سكونى ولامك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى لطيفه لكن عربيده ايش اسبابى معناسنه در

* كولمك استهزا ايله هم خنده وريش وريشخند *

تركيبده معناى لغويسى اولان صقاله كولمك دخى بو معناده اصطلاح اولمشدر
جونكه بونلر تركيب اضافيلردر (خند) امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر
(ريش) صقال ديو اللى اوجنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور

* داشتن طوتمق شنودن ايشدوب طوتمق ديمك *

(داشتن) دال ممدوده نك فتحى وشين معجمه ايله طوتمق معناسنه مصدردر كرك
محسوس كرك معناعرفى (بيت) عادت عشاق چيست مجلس غم داشتن * حلقهٔ
شيون زدن ماتم هم داشتن * مستقبلاتى شين معجمه نك راء مهمله يه ابداليله دارد
ودارنده كلور (شنودن) شين معجمه نك ونون ممدوده نك ضمليله بمعنى استماع يعنى
ايشدوب طوتمق كه قبول ايتمك معناسنه مصدردر مير نظمى (بيت) شنود آن
سخن شهريار جهان * بزانو نهاده سر فكر زان * مستقبلاتى شنود وشنونده كلور
على ماسبق بيانه فى سادس القطعة الاولى

* هم قبول ايتمك پذيرفتن نصيحت اولدى پند *

(پذيرفتن) باء فارسيه نك فتحى وذال معجمه ممدوده نك كسرى وراءنك فتحيله مصدردر
مستقبلاتى على الشذوذ پذيرد و پذيرنده كلور ياخود قياس اوزره پذيريدن
لفظندن مشتق اوله (پند) باء فارسيه نك فتحى ونونك سكونى ودال ايله بمعنى وعظ
ونصيحت همده دخى زغن كبى چايلق معناسنه ده كلور

* سركش اولدركيم اطاعتسز اوله بدخوى اوله *

(سركش) بو معناده انسانه وحيوانه صفت اولور حتى منحرف قطع اولنمش قلمه ده
سركش ديرلر اصلنده وصف تركيبيدر رباش چكيجى معناسنه زيرا سر باش ديو يكرمى
بدنجى قطعه نك بيت اولنده كاوركش قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كلان كشيدن
لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر همده دخى ايكى مطرب واراديكه برينه سركش
وبرينه سركب ديرلرايدى زمانلرنده بى نظير استادلر ايدى (بدخوى) دخى
فارسيدر اصلنده سياه چشم قبيلندن وصف تركيبيدر فنا طبعلو معناسنه
جونكه بد فنا ديو اوتوز بشنجى قطعه نك بيت اولنده كلور خوى بمعنى طبيعت ديو
اللى يدنجى قطعه نك بيت سابعى شرحنده كلور

* مشت يومرق سله درسيلى اورورلر ميزنند *

(مشت) ميمك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله يومرق كه عربيده لكمه
ديرلر بوندن بشقه اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى كف وراحه حتى بر آوچ مقامنده

یکمشت ومشتی دیرلر ثانی بمعنی چیزاندك یعنی شیٔ قلیل دیمکدر ثالث بعنی مالیدن یعنی مشتن لفظندن اسم مصدردر (سیلی) سین ولام ممدودتینك کسرلریله صحیحی بووجهله درکه برآدم برمقلرین راست ایدوب نرمهٔ کف ایله خطا ایدن کمسنه نك بوینه تیغ واری اوررلر عامه غلط ایدوب طبنجه دیرلر حکیم فردوسی (بیت) بفرمود تادست سیلی کنند * بسیلی قفا کهش نیلی کنند * لکن طبنجه اولدیغنه بوبیت شاهددرهاتفی (بیت) نخورده غزالی جوسیلی زشیر * کند جلوه در صید کاهش دلیر * جونکه ارسلاندن وجه مذکور اوزره اورمق ملحوظ دکلدر آنجق کف دسته راست اورر (می) ادات حالدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة (زنند) قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلان زدن افظندن جمع مضارع غائبدر

* یورغه آت اولدی تکاور یاغزه شبدیزدی *

(تکاور) یورغه آت معناسنه اولدیغی کبی مطلق آت معنا سنه ده کاور خواجه سلمان (بیت) زتاب رخش تکاور بزیر اومی ماند * باتشی که برانکیزد آب حیوانش * فی الاصل وصف ترکیبیدر جونکه تك قوشش دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت اخیرنده کچدی آور وصف ترکیبی اوله رق یکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کاور (شبدیز) باء موحده نك سکونیله هرسیاه آته دیرلر عموماً زیرا شب کیجه معناسنه اولدیغندن سیاه لازمیدر (دیز) دال ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله اسب کبی ات معناسنه در خواجه سلمان (بیت) از پی شبدیز شبدی شب رکاب زرزدند * نقرهٔ خنك آسمانرا نعل زرین برزدند * هم دخی خسرو پرویزك مخصوص اتنك اسمیدرکه یاغزایدی مجمع الفرسده نام اسب شیرین درکه خسروه ویرمش دیوب بو بیتله تمسك ایلدی (بیت) چو پرویزان سخن بشنید شدتیز * بجست ازجای وشد برپشت شبدیز * فائده تاریخ طبریده مسطوردرکه مذکور آت دنیاده اولان اتلردن درت قارش یوکسك ایدی وقویروغی سائر اتلرك ایکی قویروغی قدروار ایدی وایکی بولك طورردی وهرایاغنه اون ایکی میخ ایله نعل اوررلردی خسرو کند و طعامندن اکا یدیرردی هرنه طعام ایسه یردی مزبور آت اولدکده برمرمر طاشه صورتنی تصویر ایتدرردی حالا اول طاش شهر کرمانده دردیرلر

* اسب ات اشکینلو رهوار وقوله آتدرسمند *

(اسب) همزه نك فتحی وسینك سکونی وباء موحده ایله مطلق آت معناسنه عربیده فرس کبی (رهوار) سکون ها ایله بمعنی فرس فاره زیرا راه یول دیواوتوزسکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کلوروار ادات نسبت وادات صفتدر علی ماسبق فی الادوات

المرکبه میرنظمی (بیت) زیرا ورا هوار خوش رفتار * بود دربی صبا ندید غبار * میرخسرو (بیت) به از عنان ادب درکشم درین میدان * که نشیب وفرازش بپای رهوارست (سمند) سینك ومیمك فتحلری ونونك سکونی ودال ایله قوله آنه ده دیرلر عموما آت معناسنه خصوصا حکیم فردوسی (بیت) نشسته ابر تازی اسب سمند * همی تاخت ترسان زبیم گزند *

* کویلرك بیلکج کبی سوز صاحبی دهقان ایمش *

(دهقان) دالك کسری وهانك سکونی وقاف ممدوده نك فتحی ونون ایله کویلرك سوز صاحبی معناسنه که اکا بعضلر بیلکج و بیلجین دیرلر فرهنك شعوریده کویلو معناسنه دیو تفسیر ایلدی کمال پاشازاده مرحوم کند و تصرف خاصیله بیوردکه دهقان لفظ معرب در فارسیسی دهخان ایدی اصلی خان ده علم اولیجق مضاف الیه تقدیم اولندی چونکه خان رئیس معناسنه (ده) قریه معناسنه در نتکیم عمدة المحققین سعد الدین رحمه الله تعالی بیضاوی حاشیه سنده تصریح ایتمشدر بو عباره سیله الدهقان رئیس القریة ومقدم أصحاب الزراعة وهو معرب انتهی (بیت) چو آید بخت دهقان درکرانی * دلش مائل شود بر جفت رانی * کمال پاشازاده بو بیتی مدعاسنه شاهد کتوردی لکن شعوری مرحوم بیوردیکه بو بیتدن رئیس اولمق فهم اولنمز انجق کویلو اولمسی فهم اولنور چونکه کویده رئیس اولان چفت سورمز انتهی فقیر شویله فهم ایدرمکه شاعرك مرادی رئیس معناسی اولدیغی مدتعمق النظر ظاهردر همان ناظم نحریر بو اجلدن رئیس معناسنده اولان سوز صاحبی دیو تفسیر ایلدی بلکه ناظمك تعبیرنده بو ایکی معنا میاننده توفیقه دخی اشارت واردر کما لا یخفی

* روستا وده دیمك کوید رهم اول معناده کند *

(روستا) راء ممدوده نك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحیله یعنی قریه حضرت مولانا (بیت) قول پیغمبر شنو ای اوستا * کور عقل آمد وطن در روستا * بونده واو سمز رستا وایکی صورتده آخرنده یاء تحتیه ایله رستای وروستای دخی جائزدر بو تقدیرجه بونده درت لغت واردر عرب تعریب ایدوب رستاق دیدیلر کمال پاشازاده مرحوم بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیوردکه فی الاصل روستا مزرعه معناسنه در چونکه رست رستن لفظندن اسم مصدردر آی مد ایله آییدن یاخود آمدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (ده) دالك کسری واظهار ها ایله قریه معناسنه در حضرت مولانا (بیت) ده مرو چون مرد را احمق کند *

عقل رابی نوروبی رونق کند (کند) کافك فتحی و نونك سكونی ودال ایله ده کبی قریه معناسنه کمال پاشازاده مرحوم دیرکه کندی ارباب لغت کوی معناسنه تحریر ایتدیلر اما بلمدیلر بلکه مدینه یعنی شهر معناسنه در بو مدعاسنه شاهد سمرقندکه اصلی شمرکند ایدی تعریب ایدوب سمرقند دیدیلر زیرا شهر مزبور شمرنام برجاریه ایچون بنا اولنمشدر اول امرده کندشمردنلوب بعده علم اولمق ایچون مضاف الیه تقدیم اولندی ابن خلکان تاریخنده یازمشکه (ان شمراسم جاریة الاسکندر مرضت فوصف الاطباء ارضاذات هواء طیب واشار الیه بظاهر صفة فاسکنه ایاها فلما طابت بنی مدینة وکند بالترکی هو المدینة فکأنه یقول بلد شمر) بوسببدن سمرقند دینلمشدر انتهی لکن بو یله اولمقدن قریه معناسنه اولمامق لازم کلمز جائزکه ایکیسی بیننده مشترك اولسون بهرحال ناظم تحریر ارباب لغته تابع اولدی فلله دره بوندن بشقه کند اوچ معنایه دخی کلور اول یعنی شکرکه معربی قند در ثانی یعنی ریش یعنی جراحت ثالث یعنی کریز یعنی فرار

* آیغك باش اوزره قورلر اوکرنورسك معرفت *

ترجمه وتفسیردر * کر بیاموزی هنر پای ترا برسر نهند *

(کر) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بیاموزی) قرق ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلان آموختن لفظندن مضارع مفرد مخاطبدر اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطة (هنر) هانك ضمی ونونك فتحی ورا ایله یعنی معرفت وصنعت میرنظمی (بیت) هنرصاحبش رابعالم همی * میان کسانرا کند آدمی (پای) آیاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور (ترا) تحقیق قطعهٔ ثالثه نك بیت اولی شرحنده کچدی فافهم (بر) ادات استعلادر علی معناسنه کما سبق فی الادوات المرکبة (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (نهند) نونك کسریله نهادن لفظندن مضارع جمع غائبدر نهادن مقامنده عربیده وضع وحط دیرلر

۱۸ * قطعه درذال بخوانش که کنی استلذاذ *

(قطعه درذال) بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی (بخوان) اوقو دیو قطعهٔ اولینك بیت سادسنده کچدی آخرنده کی ماقبلی مفتوح شین معجمه ضمیر غائبدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة (که) ادات ربطدر کما سبق أیضا (کنی) ایدرسن دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (استلذاذ) استفعال وزننده در (حاصل معنی) حرف ذال حقنده اولان قطعه یی اوقوکه استلذاذ ایده سن

* دورکردن اوزاق ایتمککه عربجه اشقاذ *

(دورکردن) مصدردر کبدر چونکه دور اوزاق دیمکدر یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کاورکردن ایتمك دیمکدر یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کاور (اشقاذ) افعال وزننده مصدر عربیدر ثلاثیسی شینك معجمه نك فتحی وقافله شقذدر بعده

معناسنه * دی قلدا بمغه جنبیدن اومعناده نباذ *

(جنبیدن) جیمك ضمی ونونك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسریله مصدردر عربیده نونك مفتوحه نك باء موحده اوزره تقدیمی ایله نباذدیرلر حرکته مراددر خواجه سلمان (بیت) صبابیوی توچندان دویده بودکه دوش * نداشت تاب سحرکه مجال جنبیدن *

* زودرفتار اوکه یلك یوریه یعنی حذحاذ *

(زودرفتار) سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر اصلی رفتارزود ایدی سیر سریع معناسنه زیرا زود تیزدر یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کاور رفتار یورمك دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده کچدی فبعد التقدیم والتأخیر سریع السیر معناسنه اولدی عربیده صلصال وزنی اوزره ایکی حاء مهمله ایله حذحاذ دیرلر

* پویه کردن یوریمك سرعتله هم احواذ *

(پویه کردن) مصدردر کبدر عربیده افعال وزننده احواذ اسراع معناسنه زیرا پویه یلمك دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کاورکردن قدسبق آنفا (احواذ) افعال وزننده مصدردر عربیده ثلاثیسی حاء مهمله نك فتحی وواوایله حوذ یعنی سرعت وشتابدر حاصلی بونده ثلاثی ومزید فیه برمعنایه در

* درشدن کیرمکدیرلرکه آنك کبی وقوب *

(درشدن) رانك سکونیله مصدردر کبدر ایچرو کیرمك معناسنه عربیده دخول ووقوب دیرلر زیرا در یعنی درون دیو قرق التنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کاور شدن اولمق وکتمك دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسی متن وشرحنده کاور (وقوب) واو وقاف وباء موحده ایله وزن ومعناده دخول کبیدر

* کذرانیدن ایمش یعنی کچورمك انفاذ *

(کذرانیدن) کاف فارسیه نك ضمی ودال معجمه نك وراء ممدوده نك فتحلری ونون ممدوده نك کسریله کذاشتن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده افعال وزننده انفاذ معناسنه ثلاثیسی نفوذدر چقمایده او تکرمك دیرلر

* پاره پاره دیمه درلت ات وشقه شقه *

(لت ات) لامینك فتحلری وتاء فوقیتینك سکونلریله پاره پاره معناسنه عربیده

قطعه

قطعه قطعه وشقه شقه دیرلرزیرا بو لفظ مکرر در وفقط لت طقوز معنایه درا اول بمعنی پاره وشقه ثانی بمعنی ضرب یعنی اورمق ثالث بمعنی کرز رابع کتان بزی خامس بمعنی درست وصواب سادس قپو قنادی سابع بر رودخانه اسمیدر ثامن کوتك معناسنه تاسع بمعنی شکم

* پارچه مفهومی کراره هم اومعناده جداذ *

(کراره) کافك وراء ممدوده نك وراء ثانیه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله پارچه وجامۀ کهنه معناسنه که عربیده جیمك ضمی وایکی ذال معجمه ایله جذاذ دیرلر همدخی ذال ثانیه مقامنده دال ایله بو معنایه در کما فی المجمع حتی یدمزده اولان متن دخی دال ایله در

* قاوغه دینیدی کاوته که عماره کبیدر *

(کاوته) کافك ولام ممدوده نك ضملری وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله قاوق که عربیده قلنسوه وعماره دیرلر لکن عماره فتحله مطلق باشه کیلن نسنه درهرنه اولورسه اولسون ایشته بودخی تعریف لفظیده جائزدر حکیم سوزنی (بیت) صوفی شدی زصوف سیه شد لباس تو * چون صوفیان کاوته بسر برعقیق رنك *

* صارغك آدینه دستاردینورهم مشواذ *

(دستار) عربیده عمامه کبی میمك کسری وشین معجمه وواو ایله مشواذ معناسنه همدخی مقرمه یه ودستماله ده دستار دیرلر شیخ سعدی (بیت) ای تهی دست رفته دربازار * ترسمت برنیاوری دستار * فی الاصل وصف ترکیبیدر ال کتورر معناسنه چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کاور آرمد همزه ایله آریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر فلله در الناظم النحریرکه تکثیر فوائد ایچون لفظ کاوته ولفظ دستاری عربیده لغت غیر مشهوره ایله تفسیر ایلدی

* اولدی قورتلمه رهایافتن وهم استخلاص *

(رهایافتن) مصدر مرکبدر عربیده نجات واستخلاص معناسنه چونکه رها قورتلمق دیو قطعۀ اولینك اون ایکنجی بیتنده کچدی یافتن بولمق دیو اللی برنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کاور

* دخی قورتارمه رهانیدن اوله انقاذ *

(رهانیدن) رانك وهاء ممدوده نك فتحلری ونون ممدوده نك کسریله رهیدن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده نون وقافله افعال وزننده انقاذ که انجا معناسنه نظامی (بیت) من سرکشته راز کارجهان * تو توانی رهاند بازرهان *

* دیدیلر قورقق اولان کمسه یه غردل رعبوب *

(غردل) غین معجمه نك فتحی ورانك سكونیله عربیده رعبوب وخائف دیرلر فی الاصل مركبدر قحبه بوركاو معناسنه چونكه غر بمعنی قحبه دل كوكل وبورك دیو اون بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی تنكیم اكامرادف شتردل دینديكی كبی چونكه شتردوه معناسنه میرنظمی (بیت) نیاید كارمردان ازشتردل * كه غردل هم نباشد مردمقبل (رعبوب) راوعین وایكی باءموحده ایله عصفور وزننده مضبوطدر

دی صغماغه پناهیدن اومعناده معاذ

(پناهیدن) باءفارسیه نك ونون ممدوده نك فتحلری وهاء ممدوده نك كسریله مصدردرعربیده فتح میمله معاذ والتجامعناسنه حكیم فردوسی (بیت) بدیداز بدونیك بازاراو * بیزدان پناهیداز كاراو*

باصمغه دیندی بهیدن كه مراد قدردوس

(بهیدن) باءموحده نك فتحی وهاء ممدوده نك كسریله مصدر درعربیده دوس دیرلرحتی پاپوشه مداس تعبیری بوندندر

غالب اولماغه دی فیروزودخی استحواذ

(فیروز) فانك فتحی ویاء تحتیه نك سكونی وراء ممدوده نك ضمی وزای معجمه ایله عربیده ظفر وغلبه واستحواذ معناسنه عبدالواسع چلبی (بیت) دوات فیروزورأی روشن وبخت جوان * همت والاوعزم فرخ وامر روان * همدخی فیروز برطاغ اسمیدر وخمسهٔ مسترقه دن اوچنجی كونك اسمیدر وقباد شهریارلی بدری اسمیدر (استحواذ) استفعال وزننده مصدرعربیدر تنكیم حق تعالی (استحوذ علیهم الشیطان) بیورمشدر

فارسی وعربی ایله سوزم شیروشكر

(فارسی) دیباجه نك یكرمی طقوزنجی بیتی شرحنده (عربی) دیباجه نك بیت تاسعی شرحنده بیانلری كچدی (شیر) سوددیواوتوزیدنجی قطعه نك بیت سابعنده كاور (شكر) معروف

اوقیان كودلك نوساله ایدر استلذاذ

(كودك) چوجق دیوقطعهٔ سادسهٔ عشرنك بیت ثامننده كچدی نویكی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كاور (سال) ییل دیوقطعهٔ رابعهٔ عشرنك بیت ثامننده كچدی بونده اولان هاء رسمیه هاء مقداره قریب هاء نسبیه در (استلذاذ) بوقطعه نك عنواننده كچدی بوتقدیرجه كانه بوقطعه ده رد العجز علی الصدركبی صنعت واردرفاحفظ

۱۹ *قطعهٔ رائیه را ازهمه رنكین شمار*

(قطعهٔ رائیه) حرف رایه منسوب قطعه دیمکدر (را) ادات مفعولدر (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (همه) هب دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت رابعنده کچدی (رنکین) بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کچدی (شمار) صای دیو بو قطعه نك بیت اوانده کاور (حاصل معنی) حرف رایه منسوب اولان قطعه یی جمله سندن رنکلو وزیبا صای

یك برایکی دوسه اوچ ذرده دی چار وچهار

(یك) اصلنده یاء مثنات تحتیه نك فتحهٔ صریحه سیله اول مراتب اعداددرکاهی اماله ایله دخی تلفظ اولنور شاعر (بیت) یك ساعت یك لحظه یك دم* دگرکون میشود احوال عالم (دو) دالك ضمی ایله عددده ایکی معناسنه درافصحی بودرکه واو اشباع اولنمیه کاهی ضرورت وزن ایچون اشباع جائز اولور حکیم اسدی (بیت) بخنده عقیقین نقط میم کرد * شب آهنك درمیم دونیم کرد * وکاهی اولورکه اخرینه حرف یا الحاق اولنوب موی وروی قافیه سنده استعمال اولنور کمال اسمعیل (بیت) طاق ورواقم زیکی طاق بود* خود بجهان طاق نبود دست دوی * وکاهی آخرینه یاء مصدریه لاحق اولدقده البته واو ثابته اولور حکیم سنایی (بیت) چه کنم زحمت تویی ودویی * چو یقین شد که من منم تو تویی (سه) سینك بین الفتح والکسر اماله سی وهاء رسمیه ایله مضبوطدر (چار) جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی اربعه حکیم انوری (بیت) زحسن یوسف رأیش بمصر چرخ چارم در* دل خورشید بایك خانمان دردزلیخایی * بوندن بشقه چاره دن مخففده اولور همدخی برداق وابریق سفالین معناسنه ده کاور (چهار) جیم فارسیه نك وهاء ممدوده نك فتحلری ورا ایله چار کبی بمعنی اربعه همدخی خرچنك یعنی سرطان معناسنه ده کاور

پنج بش والتی شش هفت یدی صای شمار

(پنج) باء فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله مراتب اعداددر بمعنی خمسه شیخ نظامی (بیت) پنج نمازست به از پنج کنج * به که بدین پنج شوی کنج سنج * شش شین معجمه نك فتحی وشین ثانیه ایله بمعنی سته از مراتب اعداد جغتایده التاودیرلر التیسی بله دیمکده التاوله اوچاوله ایکاوله دخی بو کاقیاس (هفت) هانك فتحیله بمعنی سبعه (شمار) شین معجمه نك ضمیله شماریدن لفظندن امردر بوندن بشقه عدد وحساب معناسنه ومودت ومحبت معناسنه ومثل ومانند معناسنه وصاعلمی محتمل جرح معناسنه ده کاور

هشت سکزنه طقوزده دخی اوندر تمام

(هشت) فتحله یعنی ثمانیه ازمراتب اعداد تتکیم سکز جنت معناسنه هشت بهشت دیرلر (نه) نونك ضمی واظهارها ایله یعنی تسعه جغتایده توغوزدیرلر سبعهٔ سیاره ده افلاك حقنده دیر (بیت) نه تبه برده لار آرا برده * بیر بیرا یچره توغوزسرا برده (ده) دالك فتحی واظهارها ایله یعنی عشره ازمراتب اعداد هم دخی دادن افظندن امرحاضردر

---

* بیست یکرمی اوتوزسی وچهل قرقه وار *

(بیست) باء موحده نك کسری وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله یعنی عشرین ازعقود ثمانیهٔ اعداد اصلی باء موحدهٔ ممدوده ایله بیست ایدی ابوالمعانی (بیت) چارده ساله کرچه محبوبست * بیست ساله جوان مطلوبست (سی) سین ممدوده نك کسریله یعنی ثلثین (چهل) جیم فارسیه نك وهانك کسرلری ولام ایله یعنی اربعین بونده هانك سقوطیله چل دخی دیرلر

---

* اللی یه پنجاه دی شصت دینور التمشه *

(پنجاه) باء فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وجیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله یعنی خمسین ازعقود ثمانیه (شصت) شین معجمه نك فتحی وصادك سکونی وتاء فوقیه ایله یعنی ستین فصیحی صاد مقامنده سین ایله شست اما شیوعی صاد ایله در بوندن بشقه سین ایله شست سکز معنایه دخی کاور اول اولته دیدکاری اکریجه دمورکه انکله بالق طوتارلر ثانی باش پرمغك پای جکن بری ثالث یعنی نیشتر فصاد رابع یعنی زنار راهبان خامس یعنی مضراب که انکله سازچالارلر سادس یعنی تار طنبور سابع یعنی حلقهٔ رسن وحلقهٔ کمند وامثالی نسنه لر ثامن یعنی زلف دلبران وکیسوی محبوبان

---

* یتمشه هفتاد یازدفتره ای نامدار *

(هفتاد) هانك فتحیله یعنی سبعین ازعقود ثمانیهٔ اعداد

---

* سکسانه هشتاددی طقسان اولنجه نود *

(هشتاد) هانك فتحیله یعنی ثمانین (نود) نونك وواوك فتحلری ودال ایله یعنی تسعین ازمراتب اعداد مبرنظمی (بیت) چون رسد عمر تو بسال نود * ازجهان رخت زند کانی بند

---

* صد یوز اولور صایده بیکه کلنجه هزار *

(صد) فتحیله یعنی مائه ازمراتب اعداد ظهوری (بیت) زراحت دل ازردهٔ خبر دید * که درسینه صد زخم غم سیر دید * جغتایده ضم همزه ایله اوزدیرلر بونك دخی فصیحی سین ایله چونکه فارسیده اصلی اوله رق صاد بولنمزدیو بوندن اقدم تصریح

اولندی

اولندی (هزار) فتحله بمعنی الف آخر مراتب اعداد همدنحی هزار بلبل دیو قرق بشنجی قطعه نك بيت خامس عشرنده کاور بلبله مشابه برقوش دخی وارد را که ا هزار داستان دیرلر بو ایکی معنایه ترتیب اوزره حافظ (بیت) صد هزاران کل شکفت وبانك مرغی برنخاست * عندلیبانرا چه پیش آمد هزارانرا چه شد

* اوچده بری سه یکی درتده بری چاریك *

(سه یکی) یاء تحتیه ایله سه یك یاء تحتیه سز اوچده بر معناسنه (چاریك) وچاریکی وامثالی بو قیاسدر تتکیم بیورر

* هب بو قیاس اوزره تا اونده قیلورسن قرار *

مثلا بشده بره پنج یك التیده بره شش یك دیرلر وقس علی هذا

* اخر آحاده برمیم کتورسك همان * مرهون

* جمله ایکنجی دوم کیبی اولور آشکار *

مثلا ایکنجی مقامنده (دوم) دردنجی مقامنده چارم اونجی برنده دهم یکرمنجی برنده بیستم دیرلر قاعدهٔ فارسیه ده ایکنجی واوچنجی وامثالی مقاملرنده عدد آخرینه برماقبلی مضموم میم زیاده ایدرلر کما عرفت آنفا لکن سوم واو اوزرنده همزهٔ مضمومه ایله اوچنجی معناسنه سی ام یاء تحتیه به کسرهٔ صریحه و یروب همزهٔ مفتوحه ایله اوتوزنجی معناسنه فاحفظ (تنبیه) بو تقدیرجه ناظم تحریرلك مرادی احاددن عموم مجاز طریقیله افراد اعداددیمکدرکرك بالذات آحاد عرفیه دن اولسون کرك عقود عددیه اولسون (تذییل) عربیده عددی فاعل وزننه قورلر مثلا ثالث ورابع دیرلر اوچنجی ودردنجی دیمك اولور وقس علیه سائرهما

* نیم یارم یاریسی نیمه بتوندر درست *

(نیم) نون ممدوده نك کسری ومیم ایله بمعنی نصف شیخ سعدی (بیت) نیم نانی کر خورد مرد خدا * بذل درویشان کند نیمی دکر (نیمه) هاء رسمیه ایله مطلقا نصف معناسنه کرتمام نصفی وکرنصف نصفی انکچون ناظم تحریر ایکی معنایه احتمال ایله تفسیر ایلدی فلله دره (درست) دالك ضمیله بتون وصحیح که ضدی شکست معناسنه

* صاییسی فاچدر دیمك چند ایکی کره دوبار *

(چند) جیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بمعنی سؤال عن المقدار عدد ده وغیریده استعمال اولنور میرزا فصیحی (مصراع) چند کفتم غم دل با تو ازان خوار شدم (دوبار) ایکی کره معناسنه زیرا دوقد سبق آنفا بار کره معناسنه بارلك باقی معنالاری یکرمی برنجی قطعه نك بيت اولی شرحنده کاور

* پانزده اون بش دیمك بشـیوزه پانصد بیور *

(پانزده) باء فارسیه ممدوده نك فتحی ونونك وزای معجمه نك سكونلری ودالك فتحی واظهار ها ایله بمعنی خمسة عشر (پانصد) بمعنی خمسمائه تكیم اون بره یازده اون ایكی یه دوازده اون التی یه شانزده اون طقوزه نوازده دیدكاری كبی بونلرك شرحی شاهدی شرحنزده مشروحدر

* اون بیكه بیوردخی یوز بیكه دی صدهزار *

(بیور) باء موحدهٔ ممدوده نك كسری وواولك فتحی ورا ایله بمعنی عشرة آلاف حكیم فردوسی (بیت) بجا بیوران پهلوانی شمار * بوددرز بانهادری ده هزار * بولفظی محمود بیسخانی باء فارسیه ایله ضبط وتصحیح ایلمش همدخی بیوازسب لفظندن محفف اولدیغی حالده ضحاك ماربنك اسمیدر (صد هزار) یوز بیك دیمكدر اكرهزار وصدد ینسه بیك یوز دیمك اولور مفردلری ماسبقدن معلومدر

* بویله جفاسن فلك صاییمز ایتدی بكا *

ناظم تحریر جفایی حق تعالی یه اسناددن تأدب ایدوب انبت الربیع البقل اسلوبنده اداء مرام ایلدی * چرخ چنین جور خود كرد مرا بی شمار *

(چرخ) جیم فارسیه نك فتحی ورانك سكونی وخاء معجمه ایله فلك معناسنه عموما وفلك اطلس معناسنه خصوصا بوندن بشقه چرخ طقوز معنایه كلور اول بمعنی دولاب وامثالی ثانی مطلقا دوران صاحبی اولان نسنه لره چرخ دیرلر مثلا صوفیلرك دوروسماعی ودكرمنك معروف چرخی وعربه تكرلكی وامثالی والحاصل فی الجمله كندوده دور اولان اشیایه اطلاق اولنور انجق بعضیسنی امتیاز ایچون اضافتله استعمال ایدرلر ثالث بمعنی كریبان جامه رابع بمعنی پیرامن واطراف خامس غزنین مضافاتندن برقصبه اسمیدر سادس بمعنی طاق ایوان ورواق كیوان سابع برنوع بیاض كوكرجك طوغانه دیرلر ثامن فلكك حركهٔ دوریه سنه اطلاق ایدرلر حاصلی جمیع معنالرنده دور معتبردر وبالجمله كندوده دور اولان نسنه یه اطلاق اولنور (چنین) بویله دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده كچدی (جور) بمعنی ظلم وجفا (خود) كندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده كاور (كرد) یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده كلان كردن لفظندن ماضیدر (مرا) بكا دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده كچدی (بی) ادات نفیدر لا معناسنه كما سبق فی الادوات المركبة (شمار) بمعنی عدد كما سبق فی شرح عنوان هذه القطعة بو قطعه ده دخی رد العجز علی الصدر كبی صنعت واردر (تتمه) بو قطعه لرك بحرلری ماسبقلردن معلوم اولمغله بیاننه تعرض اولنمدی

٢٠ * قطعه باصنعت اعنات لطافت كستر *

(قطعه) معلوم مماسبق (با) بمعنى مع كما سبق فى الادوات المركبة (صنعت) بومقامده مراد محسنات لفظيه دن ومحسنات معنويه دن بريدر مثلا ايهام وجناس كبى (اعنات) افعال وزننده لغتده بركسنه كوجى تمديكندن برايشى براقغه ديرلر اصطلاحده قافيه ده ياخود سجعده ياخود فاصله ده رديف ياخود دخيل ياخود حرف مخصوص التزام ايتمكه ديرلر كقوله تعالى (واما اليتيم فلا تقهر واما السائل فلا تنهر) وقوله عليه الصلاة والسلام (اذا اشتاط السلطان تسلط الشيطان) (تذييل) رديف علم قافيه ده قبل حرف الروى متصلا واقع اولان حرف لينه ديرلر مثلا بال وتقريب ويعقوب كبى لفظلرده الف وياء وواوه رديف ديرلر دخيل رديفدن مقدم الفدن صكره واقع اولان حرفدر مثلا روا حل كبيده حاء دخيلدر (لطافت كستر) وصف تركيبيدر چونكه لطافت معلومدر كستر كستريدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر تشكيم امر حاضر اوله رق بو قطعه نك بيت ثالثنده كاور (حاصل معنى) صنعت اعنات ايله لطافت دوشيجى قطعه چونكه بو قطعه ده سين وتاء فوقيه حرف رويدن مقدم التزام اولندى (سؤال) بوندن مقدم قطعه لرده دخى اعنات واردى نيچون بو مقامه تخصيص بالذكر اولندى (جواب) انلرده بر حرفله اعنات وار در تا بو قطعه يه كلنجه يه دكين فاما كه بو قطعه ده ايكى حرفله اعنات وار در انكچون تخصيص بالذكر اولندى

* باركش بولنچكيدر دخى خواهد استر *

(باركش) وصف تركيبيدر چونكه بار يوك دبو بكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كاور كش وصف تركيبى اوله رق قطعهٔ سابعهٔ عشرك بيت سابعنده كچدى (خواهد) خاء معجمه نك بين الفتح والكسر اماله سى وواو معدوله ايله خواهيدن لفظندن مضارع مفرد غائبدر

* خر والاغ اشكه دينلدى قاتردر استر *

(خر) خاء معجمه نك فتحى ورا ايله اشك معناسنه عربيده اهليسنه حمار وعير ديرلر امابرانيسنه حمار وحشى ديرلر كه فارسيده كور ديرلر حضرت مولانا (بيت) كوش خر بفروش ديكر كوش خر * كين سخن را برنيايد كوش خر * بوندن بشقه خردرت معنايه دخى كاور اول قره اورزلو بناق چامور كه حيوان دوشنجه چقمسى عسير اوله ثانى آلات لهولك كاسه لرى اوزرنده قيللر جكيلان اغاج معناسنه ثالث خريدن لفظندن صيغهٔ امر ووصف تركيبى اولور رابع بدلكى كماله ايرمش نسنه (آلاغ)

همزه ولام ممدوده نك فتحلرى وغين معجمه ايله حركبى اشك معناسنه ديو ناظم تحرير
ايراد ايلدى فاما كه عندمزده موجود كتب لغاتده موجود اولمدى غالبا ناظم
تحريرك بودخى مصحفاتندندر (استر) همزه نك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك
فتحى ورا ايله قاتر كه عربيده بغل ديرلر

* همه پستان بكشا آج قپامه يعنى مپوش *

(پستان) باء فارسيه نك كسرى وسينك سكونى وتاء فوقيۀ ممدوده نك فتحى ونون ايله
مه معناسنه عربيده ثدى ديرلر صائب تبريزى (بيت) عقل دوراندیش برما راه
روزى بسته است * ورنه هرانكشت پستانيست طفل شيررا (بكشا) امر حاضردر
مصدرى كشايدن لفظيدر اسم فاعلى قطعۀ رابعۀ عشرك بيت اولنده كچدى
اولنده كى باء موحده صله در (مپوش) نهى حاضردر اولنده كى ميم مفتوحه ادات
نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة مصدرى باء فارسيۀ ممدوده نك فتحى وشين
معجمه ايله پوشيدن لفظيدر كه متعدى صورتنده لازمى پوشانيدن اوتوزالتنجى
قطعه نك بيت ثانيسنده كلور والحاصل بونده لازم متعدى وبالعكس در نته كيم
عربيده كب ايله اكباب كبى

* باقرم مى نكرم همه دخى بنما كوستر *

(مى) ادات حالدر كما سبق فى الادوات المركبة (نكرم) اوندردنجى قطعه نك بيت
سادسنده كچن نكريدن لفظندن مضارع متكلم وحده در (بنما) امر حاضردر
اولنده كى باء موحده صله در مصدرى نونك وميم ممدوده نك ضمريله نمودن لفظيدر
زيرا مستقبلاتى واولك الف وياء تحتيه يه ابداليله نمايد ونماينده كلور

* نازبالش ديمه يوز ياصديغى معناسنه در *

(نازبالش) زاى معجمه نك كسريله تركيب اضافيدر چونكه نازجلوه ديو قطعۀ
ثانيه نك بيت ثانيسنده كچدى كانه يوز يصديغنه جلوه لازم كبى برمعنادر بالش
باء موحدۀ ممدوده نك فتحى ولامك كسرى وشين معجمه ايله بالين كبى ياصدق معناسنه
عموما وقولتق ياصديغى معناسنه خصوصا ابو المعانى (بيت) مى نهد برنازبالش
ان پرى رخسار رو * پرتو خورشيد افتادست بر كل توده را

* جامه خواب اولدى يتاق هم دوشه دريسه كستر *

(جامه خواب) يتاق معناسنه كه يورغان ودوشكدن عبارتدر اكابرك عرفنده يتاق
درلر اصلى همزه ايله جامۀ خواب ايدى مطلق او يقو اثوابى معناسنه علميته نقل
اولنجق علامت اضافت اولان همزه حذف اولنمشدر مولانا جامى (بيت)

جدا کرد پس یوسف زرف یاب * زپیش زلیخا بشب جامه خواب * چونکه جامه اثواب دیو فرق ید نجی قطعه نك بیت اولنده کلور خواب اویقو دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده کچدی (کستر) کاف فارسیه نك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله کستریدن وکستردن لفظلرندن امر حاضر دردوشه یعنی تمهید وتمکین وفرش ایله معناسنه شاعر (بیت) اکرخواهی که باشی جاودانه * بساط عدل کستر درزمانه * وصف ترکیبی دخی اولور شاعر (بیت) کریم کرم کستروکارساز * که دارای خلقست ودانای راز *

* دینلدی یورغانه دواج ودخی یاصدق بالین *

(دواج) دالك فتحی وضمی وواو ممدوده نك فتحی وجیم ایله یورغانکه عربیده ملحفه دیرلر همدخی چادر شب که نسوان عجم فراجه مقامنده طشره یه چقدقلرنده بورینورلر اکثر دیار رومده انك یرینه فراجه کیرلر لکن بزم مملکتلرده دخی چادرشب قوللنورلر میر نظمی (بیت) بپوشیده دواج از اطلس سرخ * زناب می رخش رنکین فرخ * وخاصة دالك فتحیله بخت وسرور وفرخی معناسنه ده کلور (بالین) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری ونون ایله مطلق یاصدق معناسنه صائب اصفهانی (بیت) باخیال یار دریك پیرهن خوابیده ام * برندارد سر بیالین هرکه بیدارم کند * واعتماد معناسنه ده کلور

* چارشب چارشفه دیرلرکه دوشکه دپستر *

(چارشب) رانك کسر وسکونیله چادرشبدن مخففدر دوشك چارشفی معناسنه وزنان باشلرینه بوریدکاری نسنه که یالکز چادر دخی دیرلر چونکه چادر جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ودال بعده را ایله ایکی معنایه در اول بمعنی خیمه ثانی نسوان باشلرینه بوریدکلری اورتی شب کیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی بوتقدیرجه چارشفه چارشب دیمك مناسب اولدی (بستر) باء فارسیه نك کسری وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله دوشك ودوشمه که عربیده فراش وبساط دیرلر طالب املی (بیت) بیمار اشتیاق تر از آتش فراق * اجزای آب کشته ز بستر فروچکد *

* هیزم وهمه اودوندر کورادی انکشت *

(هیزم) هاء ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی ومیم ایله اودونکه عربیده حطب دیرلر (همه) آخرنده هاء رسمیه ایله مثله خواجه سلمان (بیت) ناسزایی کاتش قهر بود در وی شعله زد * تاقیامت همهٔ دوزخ شد وایذش سزاست * ارباب لغت فی الجمله همه وهیزم بر معنایه در دیدیلر انجق کمال پاشازاده مرحوم بونده دخی تصرف

خاص ايدوب يوورهيزم يمش ويرراغاجلردن اولميوب وهنوز كسلمش اولوب يرنده
يانور اوله تنكيم بو بيتدن ظاهردر (بيت) جو آمد بدانكونه هيزم فراز * بدانست
بالاو پست ودراز * فاما كه كسلدكدنصكره ياتمق ايجون آمده اولمش اودونه همه
ديرلر اصلنده دخى ميوه سزاوله انتهى (انكشت) همزه نك فتحى ونونك سكونى
وكافك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله بمعنى فحم شيخ نظامى (بيت)
بباغ شعله دردهقان انكشت * بنفشه ميدرود ولاله ميكشت * فاما كه كاف
فارسيه نك ضمه سيله برمق معناسنه در

* قوره اخكرد ينلور هم كلنه خاكستر *

(اخكر) همزه نك فتحى وخاء معجمه نك سكونى وكافك فتحى ورا ايله آتش قورى
معناسنه كه زلك دخى ديرلر حكيم خاقانى (بيت) ازدر مشرق آتش افروزد *
سوى هر روزن اخكر اندازد (خاكستر) خاء معجمه ممدوده نك فتحى وكافك كسرى
وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى ورا ايله كل كه عربيده رماد ديرلر صبرئ سمرقندى
(بيت) نسيم غير برخاكسترم كر بكذرد روزى * هزاران شعلهاى غيرت
ازخاكسترم ريزد * شعرا خاكسترى طپراق يرينه استعاره طريقيله استعمال ايدرلر
جونكه هرشى مقرركه بعد الفنا كل وطپراق اولور

* اسكنه بورغو ديمكدركه دروكرد ولكر *

(اسكنه) همزه نك كسرى وسينك سكونى وكافك ونونك فتحلرى وهاء رسميه ايله
نجارآلتلرندن بورغوكه انكله نسنه دلرلر عربيده بيرم ديرلر حضرت مولانا (بيت)
جوروجفاودورئ كان كتكار ميكند * بردل وجان ابترازاسكنه كار ميكند (دروكر)
اسم فاعلدر بمعنى نجار كمال خجندى (بيت) لكجا كنند درست اهل زهد تختهٔ عشق *
كه مشكلست بميمون دروكرى آموخت * جونكه درو اصلنده دالك وراء ممدوده نك
ضملرى ودال ايله درود ايدى بيچمك معناسنه تنكيم قطعهٔ اولى نك بيت تاسعى
شرحنده كجدى بونده دال ثانيه نك حذفيله درتنكيم ناظم تحريرلك كلامنده
اولديغى كبى همدخى دال وواولك حذفيله ده جائزدر كرادات اسم فاعلدر بو تقديرجه
بونده اوج لغت واردر ١ درودكر ٢ دروكر ٣ دركر بلكه دولكردخى
بوندن محرف اوله

* بچقى اره دخى ال بچقيسى اولمش دستر *

(اره) همزه نك وراء مشدده نك فتحلرى وهاء رسميه ايله مطلقا بچقى معناسنه كه
عربيده منشار ديرلر تخفيف ايله دخى جائزدر مير نظمى در تعريف بسمله (بيت)

نقطهٔ بانکتهٔ سر آله * سین بو دارهٔ نخل کاه (دستر) مرکبدر بمعنی منشار ید اصلنده
دست اره ایدی حاصلی بونده اوچ لغت واردر بری فقط همزه نك حذفیله بری فقط
هاء رسمیه نك حذفیله بری ایکیسنك معا حذفیله نتکیم بو مقامده وارد اولان ثالثدر

* قوندزك خایه سنه کند بدستر دینلور *

(کندبدستر) کافك ضمی ونونك سکونی ودالك کسری وباء موحده نك فتحی وکسری
ودالك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله قوندز دیدکلری حیوانك
خایه سی که اطبا بعض معالجه یه ادخال ایدرلر اخراج ریحه ودفع امراض بلغمیه یه
وسودایه نافعدر کاف موضعنه جیم ایله جندبدستر دخی بو معنایه در کذا فی فرهنك
شعوری بو اضافتك مقتضاسی کند مطلق خایه معناسنه اوله فاما که بدستر همدخی
باء ممدوده نك فتحیله بادستر همدخی کسر ایله بیدستر قوندز معناسنه دیو لغتلرده
مسطوردر قوندز قافك ضمی ونونك سکونی ودالك ضمی وزای معجمه ایله
جانورلردن برجانوردر دریسی قلپاق ایدرلر لکن خایه سی نافعدر کما سبق عجائب
المخلوقات کتابنده مسطوردر که دریا کنارلرنده کندی ایچون اوبیارحتی متعدد
اولر ایدر ایمش برینی کندی دیشی سیله ساکن اولمق ایچون وبرینی یاوریلری ایچون
ایدرمش وخدمتکارلری دخی اولورمش انلر ایچون دخی او ایدرمش وهر اوه ایکی
قپو قورایمش بری دریایه وبری قاره یه وصیادلردن منقولدر که کندویی خایه سی
ایچون صید ایلدکارینی حس ایدوب خایه سنی قوپاروب دریا کنارینه اترو صیادی
کوردکده ارقه سی اوزره یاتوب خایه سی اولمدیغنی کوسترمش احمد کرمانی (بیت)
عریان شود از سپهر بدرام * از قاقم صبح وقوندز شام * سیاهلغندن کنایه در مجمع
الفرسده قوندز ایکی معنایه در اول نام ولایتدر ثانی برجانوردر که دریسی کورك
ایدوب سلاطین کیرلر وقلپاق ایدرلر کذا فی الادوات حکیم خاقانی (بیت) ای چشم
تو فتنهٔ فلك قلاوز * وی ابروی تو کلاه خوبی قوندز * غالبا عجم دیارنده غایت
ایو تویلوسی اولور ایمش که سلاطین کورك ایدر ایمش والا بزم بلدیکمز برخشین
تویلو دریسی اولور لبسه صالح اولمیوب قپلان پوستلرینه برواز ایدرلر کذا فصله
الشعوری

* کندی سکلاب وسکاب ودخی بیدستر *

(سکلاب) سینك فتحی وکاف فارسیه نك سکونی ولام ممدوده نك فتحی وباء موحده
ایله قوندز مرقومك کندی معناسنه مختاری (بیت) جو بند جو سکلاب باموی
بخسبند * بینی بکل وخشت برارند به بکند * باء موحده یرینه واو ایله سکلاو دخی
جائزدر بو ایکی صورتده بادن وواودن صکره یاء تحتیه ایله سکلابی وسکلاوی دخی

جائزدر (سكاب) قوندزمر قوم معناسنه ايضا بولفظك بروجه اضافت تركيبندن ظاهر اولان صوايتى ديمك اولور بوتقديرجه بزم شهرمز البستانك وسطندن جريان ايدن جيحانده برحيوان اولوركه اكادخى صوايتى ديرلر بعض ديارلرده صوسمورى ديرلر فقير لغتهمنه كوره اوحيوان يشقه قوندز يشقه غايةما فى الباب نوع واحددن اوله سمور ايله زردوا كبى (بيدستر) باء موحدهٔ ممدوده نك كسريله قوندزمز كور معناسنه ايضا كامرآنفا فرهنگ شعوريده مسطوردركه اوحيوانه سك بحرى ديرلر انتهى

٢١ * اين مثلث قطعه از پيمانهٔ حوراست خور *

(اين) بوديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى * مثلث تفعيل بابندن اسم مفعولدر اوچ كوشه لو نسنه معناسنه وشول شرابه ديرلركه ثلثانى كيدوب برثلثى قالنجه قينايه بعده اكشيه وكوبوكلنه فاماكه بو مقامده مثلث لفظنك ايرادى على وجه التشبيهدر وتشبيهدن مقصود كرچه معناى ثانى اما معناى اوله دخى اشارت وايما واردركما سيجيء انشاء الله تعالى (قطعه از) قطعهٔ اولى نك عنوانى شرحنده كچدى (پيمانه) قدح ديو اللى التنجى قطعه نك بيت سابعنده كاور (حور) حاء ممدوده نك ضمى ورا ايله جنت دلبرلرينه ديرلر فى الاصل عربيدر فارسيده دخى استعمالى شايعدر لكن عربيده جمعدر مفردى احور وحوراكه صفة مشبهه صيغه لريدر (سبحهٔ صبيانده) اعين بيولك كوزلودرر * عينا مؤنث جمعى عين * حورا كوزى قاره تن * غايتده آقدر جمعى حور * شوقدركه فارسيده حور حورا كبى مفرد اولديغى حالده استعمال اولنور شيخ سعدى (قطعه) اى سير ترانان جوين خوش نمايد * معشوق منست آنكه بنزديك تو زشتست * حوران بهشتى رادوزخ بود اعراف * از دوزخيان برس كه اعراف بهشتست * هاتفى (بيت) سمنبرى چهره حورا سرشت * نه حور وبهشتى كه خرم بهشت (است) ادات ربطدركما سبق فى الادوات المركبة (خور) قطعهٔ ثالثه نك بيت عاشرنده كچن خوردن لفظندن امردر لكن بو مقامده مجازا ايچ معناسنه درباقى سكز معناسى دخى واردر بو قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كاور (حاصل معنى) بو مثلث قطعه در حورقدحندن ايچ ياخود بو مثلث حور قدحندندر ايچ وعلى كلا التقديرين مقصود ظاهرى قطعه يى صفابخش ايتمده شراب مثلثه تشبيهدر وبونك برله بو قطعه ده ايرادوذكر اولنان كلماتك جمله سى اوچر حرفلو اولوب زياده اولمديغنه وهر مصراعده اوچر كلمه اولوب زياده اولمديغنه وبو اوچر حرفلو كلماتك اولى سنك اوّلى مفتوح ثانيه سنك اوّلى مكسور ثالثه نك اوّلى مضموم اولديغنه اشارت دخى واردر بلكه مقصود حقيقى

بو اشارتدر چونکه ناظم نحریر بو قطعه ده ایراد ایلدیکی کلمات فارسیه یی جهات ثلثه دن مثلث ایلدیکی کبی جهاتی اوچ ایتمه‌یی دخی بر تثلیث آخردر فلله دره (سؤال) مصراعلرده حروف مدلک اوچنه رعایتی ترتیب جهات دکلمی (جواب) تثلیث حروف مد تثلیث حرکاته رجوعندن بشقه اکثر بیدرکلی دکلدر تنکیم زفت کبیدر تخلف ایدر کما لا یخفی علی من له ادنی ملکة

* بار میوه بیر یتاقدر فستقی رنك اولدی بور *

بو مصراعده تثلیثات ثلثه یه بعد الرعایة کلمه‌لرك اولی باء موحده آخری رادر (بار) مطلق میوه معناسنه درکرك استعماله قابل اولسون کرك اولمسون عربیده ثمر دیرلر شاعر (بیت) چو باشد ابر دولت بر تو بربار * فروتر باش همچون شاخ بربار * خصوصیله انسان یدیکی میوه معناسنه درکه عربیده فاکهه دیرلر بوندن بشقه باریکرمی التی معنایه دخی کلور اول اسم شریف خدای تعالی کما سبق فی الاسماء الحسنی ثانی بمعنی کره و مره ثالث بمعنی اذن و رخصت و اجازت رابع بمعنی بارکاه بطریق اختصار خامس بمعنی بیخ و بن سادس مرادف کار تنکیم یکرمی درد نجی قطعه نك اون ایکنجی بیتنده کار و بار ایش کوچ دیو کلور سابع بمعنی جای جمعیت و محل بسیاری ثامن بمعنی بارنده که زلف مشکبار و ابر باران دیرلر تاسع بمعنی حاصل نباتات عاشر غش اولمق که زعفران و مشك کبی نسنه‌لر غیری نسنه‌لره آمیخته اوله حادی عشر بمعنی دیکدان یعنی ساج ایاغی ثانی عشر بمعنی پرده و ستره ثالث عشر بمعنی دوست و صدیق رابع عشر بمعنی حمل زنان و حمل سائر حیوان خامس عشر بمعنی انبار که ایچنه غله و تخل قورلر سادس عشر بمعنی قلعه و حصن سابع عشر بمعنی یوك که کرك انسان آرقه سنده اولسون کرك حیوان آرقه سنده ثامن عشر برکمسنه ایله ملاقات ایلمك تاسع عشر بمعنی طریق و سبیل عشرون بمعنی کناه و ذنب حادی و عشرون بمعنی تمنی و ترجی ثانی و عشرون بمعنی دیوان شاهان ثالث و عشرون بمعنی آلت لهو و ساز رابع و عشرون بوزه که برنج و طاریدن ایدرلر خامس و عشرون بمعنی شکوفه سادس و عشرون نیسابور مضافاتندن بر قریه اسمیدر (میوه) شرحی اللنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کلور (بیر) بوزن جیز بمعنی جامه خواب که یتاق دیو یکرمنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی شمس فخری (بیت) تو آن شهی که همیشه عباد میکویند * مسافران همه در راه و خفتکان در بیر * همدخی صاعقه معناسنه ده کلور (بور) بوزن نور فستقی رنك معناسنه بعضیلر قزیله مائل آت و بعضیلر دخی بوز آت دیدیلر و هندستانده جمیع اهالیسی کفره بر شهرك اسمیدر حتی

بجمیلر کافر شدند وبی رحم مشابهنده کافر بور دیرلر

* پار ییلدر قوجه آدم پیر اوغلدر داخی پور *

(بو مصراعده) دخی بعد رعایة التثلیث مذ کوره اولان کلمه‌لرك اولی باء فارسیه آخری کذلك رادر (پار) یعنی سال گذشته که ترکیده بیلدر دیرلر لکن ییل معناسنه طالب املی (بیت) طالب چراغ بخت ترا کم نگشته نور * امسال نیز بزم چو پار از تو روشنست * همدخی پاره قطعه معناسنه وپاریدن وپریدن معناسنه ودباغت اولنمش صغر جلدی معناسنه ده کلور (پیر) یعنی مسن واختیار همدخی مرشد طریقت معناسنه ده کلور خواجه حافظ (بیت) دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیرما * چیست یاران طریقت بعد ازین تدبیرما * وفتح باء فارسیه ایله بوزن سیر فرهنك جهانگیریده یعنی پدر مسطوردر (پور) یعنی ولد حکیم خاقانی (بیت) دل در سخن محمدی بند * ای پور علی ز بو رعلی چند * فرهنك جهانگیریده خاصة کتوج حاکمنه پور همدخی فور دیرلر دیو مسطوردر نسخهٔ میرزا ابراهیمده یعنی تجاهل یعنی کندینی جاهل کوسترمکه پور دیرلر دیو مسطوردر

* تاز تو یسز تازه کسکین تیز هم کسب ایله توز *

بو مصراعك کلمه‌لری بعد رعایة التثلیث اولی تاء فوقیه اخری زای معجمه‌در (تاز) یعنی ساده رو محبوبکه تازه دخی دیرلر حکیم فردوسی (بیت) بدو گفت مادر که ای تازنام * چه بودی که کشتی چنین زرد وام * همدخی امر د فاسق وپشت اوغلان معناسنه وفرومایه وپسپایه معناسنه همدخی تازیدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبیده اولور (تیز) بوزن چیز یعنی حدید یعنی کسکین که شمشیر وخنجر وسکین وامثالی نسنه‌لرده استعمال اولنور همدخی اکشی وطتلو واچی نسنه‌لرده استعمال اولنور مثلا تیر تیز وروغن تیز دیرلر همدخی ریح سفلی که ضرطه وفسوه معناسنه‌ده کلور (توز) امر حاضردر مصدری توزیدن وتوختن لفظلریدر کسب ایله وحاصل ایله معناسنه‌در همدخی کذارکبی ادا ایله معناسنه وکش کبی چك معناسنه وشتاب کبی سکرت معناسنه ده کلور وبو معنالرده وصف ترکیبی دخی اولور بونلردن بشقه آغاج قبوغنه ده وسرحد فارسده بر شهره ده توز دیرلر

* تار ظلمت حصه در تیرو دینور معشوقه تور *

بونده دخی بعد رعایة التثلیث اولی تاء فوقیه آخری رادر (تار) یعنی ظلمت مطلقا ظلمت اللیل اولسون غیری اولسون بو معناده تاریك لفظندن مرخمدر حکیم انوری (بیت) ای بجنب همت تو پایهٔ اجرام پست * وی بپیش طلعت تو چشمهٔ خورشید تار

بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اول ارشکه ضدی پود در معا استعمال ایدوب تار وپود دیرلر ثانی بولانق صو معناسنه در ثالث ابریشم تلی رابع سازقیلی خامس یای کریشی کذا فی المجمع وفرهنك جهانکیری سادس صحاحده بمعنی میان بند سابع موی زلف محبوب ثامن برنوع اغاجدر خرما اغاجنه بکزر تاسع تبه معناسنه عربیده فرق دیرلر (تیر) بمعنی حصه ونصیب بوندن بشقه مجمع الفرسده وفرهنك جهانکیریده وسائر فرهنکلرده دسترس اولنان معنالری اوتوز اوچدر اول هرماه شمسینك اون اوچنجی کونی اسمیدر ثانی سال شمسینك ماه رابعی نامیدر هر برنام روزکه ماهه موافق کله فارسیان اول کونی مبارك عد ایدوب آنده امور خیریه یی اتیان ایدرلر بو تقدیرجه بو ماه رابعك یوم ثالث عشری روز مبارکدر شاعر (بیت) بروز تیرومه تیر عزم شادی کن * که از سپهر ترا فتح ونصرت آمد تیر * بو بیتده تیر اول بمعنی روز مذکور تیر ثانی بمعنی ماه مزبور تیر ثالث بمعنی حصه ونصیب ثالث برفرشته نك اسمیدرکه ستوران اوزره مؤکلدر وتدبیر امور ماه مزبوره معیندر رابع بمعنی سهم ونشاب خامس بمعنی کوکب عطارد سادس سقف خانه تحتنه قونیلان عریض وطویل عمودکه اکا تر کیده کرش دیرلر سابع بمعنی قهر وغضب ثامن بمعنی تنك وطار تاسع بمعنی تاریك وتیره عاشر بمعنی فصل خریف حادی عشر بمعنی سرقوم ورئیس جماعت ثانی عشر قمار اوینانلرندن برلعبك اسمیدرکه اون سهم قلنور وهرسهمه برحصه تعیین اولنوب اوج سهمی خالی قالور اکا تیر دیرلر همدخی قداح میسردن هر برینه عربیده قدح دیدکلری کبی فارسیده تیر دیرلر ثالث عشر کملرده یلکن بغلدقلری سرن دیدکلری دیرکه دیرلر رابع عشر بمعنی قد ورمرتبه خامس عشر هر طوغرو واوزون اغاجه دیرلر سقف خانه کریشی وکمی سرنی وترازو کفه سی آصدقلری آغاج ومعصره ایکی دیدکلری آغاج واوقلاغی ودخی هرنه که بونلره بکزر علی العموم اکا اطلاق اولنور سادس عشر صبان اوقی خاصة سابع عشر پنبه قوپاره جق اینجه واوزون دمور ثامن عشر بمعنی صاعقه یعنی یلدرم تاسع عشر بمعنی شکوفۀ خرما که عربیده طلع دیرلر العشرون بمعنی دلیل ورهبری حادی وعشرون بمعنی تاب وتوان یعنی طاقت ثانی وعشرون برنوع یلان که اینجه اولور چوق اوزون اولمز اما پرتاب ایتدکده دموردن کچر حتی بعض اتلونك اوزنکیسنی دلدیکی واقعدر ثالث وعشرون جنس طیوردن برنوع قوشدر رابع وعشرون قفتان اتکینك طولامسی خامس وعشرون اخکر سوزنده یعنی یانمش کوز سادس وعشرون برنوع قرنجه سابع وعشرون بمعنی کرباس یعنی بز

ثامن وعشرون نركس چچكنه ديرلر تاسع وعشرون شول نسنه يه ديرلر كه كندو جنسى افرادندن بهتر اوله الثلثون طوب وتفنك كله سى حادى وثلثون بلوك معناسنه ثانى وثلثون بمعنى موى يعنى قيل ثالث وثلثون بمعنى رشته يعنى ايپلك (تور) بوزن حور بمعنى معشوق حكيم قطرانى (بيت) هيچ نورى رانفرمايد فلك بيكار تو * وربفرمايد بخون اندر شود مستور تور * لكن اصل صدد مز مصراع ثانيده اولان تور لفظيدر انده ايسه عقله ملايم اولان معشوق هيزم معناسيدر تنكيم فرس قديمده اولديغى كبى كذا فصله فى فرهنك شعورى فاما كه فطن حاذقه خفى دكلدركه بيت مزبورده مطلق معشوق معناسنه اوله بوندن بشقه توراون برمعنايه دخى كلور اول بمعنى بهادر و پهلوان تنكيم بيت مزبورده كى تور اول كبى ثانى فريدون شاهك بيوك اوغلونك اسميدركه تورج دخى ديرلر توران زمين اكا منسوبدر ثالث مملكت توراندركه تخفيفا تور ديرلر رابع بمعنى بيوه يعنى طول عورت معناسنه خامس شرفنامه ده نام دختر ايرج شاهكه منوچهر اندن وجوده كلمشدر سادس ادات الفضلاده نام مهمانى واقعدر سابع مجمع الفرسده بمعنى اوانى وظروف ثامن قيماقلو پشمش پالوده تاسع بمعنى رم اوركمك كه توريدن ورميدن معناسنه عاشر بمعنى تجسس وتفحص حادى عشر بر اكشى اوتكه طعامه قورلر

* خاك طپراقدر طلوم خيك اولدى خنزير آدى خوك *

بو مصراعده دخى بعدرعاية التثليث اولى خاء معجمه آخرى كاف اولان كلمه لردر (خاك) طپراقكه جغتايده تو فراغ ديرلر (خيك) بال وياغ وصو امثالى قويدقلرى طلومه ديرلر (خوك) آزو سز كفره اولرنده تربيه ايلدكارى خنزير اهلى معناسنه اماوحشيسنه كراز ديرلر تنكيم بو بيتدن فهم اولنور (بيت) خوككه دندان كرازى نمود * طعمه سك شدز كرازى چه سود * لكن ناظم نحريرك وشاهدى مرحومك تعبيرلرندن منفهم اولان على الاطلاقدر

* هم ديكندر خار شاشمش خير شمسك آدى خور *

بونده اولى خاء معجمه آخرى را اولاندر (خار) بمعنى شولك مطلقا شيخ سعدى (بيت) جهان كرچه سراسر لاله زارست * برهنه پامر وانجا كه خارست * بوندن بشقه بش معنايه دخى كلور اول بمعنى نازو كرشمه ثانى بمعنى ماه بدر ماهتاب كبى ثالث سنك خارايه خار ديرلر رابع رى مضافاتندن برقصبه اسميدر خامس خاريدن لفظندن امر ووصف تركيبيدر (خير) بوزن شير بمعنى سركشته وحيران يعنى شاشمش حكيم قطرانى (بيت) اى بخوبى بربتان كابل وكشمير مير * ماندم ازبس

کاوری در عهدها تا خیر خیر * بوندن بشقه التی معنابه دخی کلور اول بمعنی هرزه
وبی سبب ثانی کوزده غبار معناسنه ثالث اعضاده اویوشق معناسنه رابع بمعنی
ناچار خامس برشکوفه اسمیدر سادس بمعنی رند ودلبر ودلاور بو معنالرك جمله سنده
هاء رسمیه ایله خیره دخی جائزدر (خور) کونش معناسنه در تکمیل شرحی قطعهٔ
خامسه نك بیت اولنده خورشید مناسبتیله کچدی بوندن بشقه فقط خورسکز
معنابه دخی کلور اول شهور شمسیه نك اون برنجی کونی اسمیدر ثانی بهرام کورك
مشهور کوشکی اسمیدر قصر خورنق دیرلر ثالث خوردن لفظندن امر ووصف
ترکیبی اولور دیو بوقطعه نك عنوانی شرحنده کچدی بومذکوردرت معنابه
مسعود سعد سلمان (بیت) روز خورست ای بدور رخ هم چو خور * یافت خور
از چرخ فلك باده خور * رابع بمعنی لائق وسزا درخور کبی خامس بمعنی شریك مثل
انباز سادس بمعنی جانب مشرق مثل خاور سابع بمعنی خوردنی کامر فی القطعة
الثالثة ثامن بمعنی کره ومره

* دادوبردی دید کوردی هم توتون معناسی دود *

بومصراعده بعد رعایة التثلیث مذکوره اولان کلمه لرك اولی دال وآخری ایضا
دالدر (داد) دادن لفظندن ماضیدر کاهی مصدر دخی اولور مثلا میباید داد دیرلر
ویرمك کرك معناسنه بوندن بشقه درت معنابه دخی کلور اول داد عدالت دیو
یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور ثانی عدل استمك معناسنه ثالث بمعنی
عمروسن رابع برنوع قبارجق که عربیده قوبا دیدکلری علتدر (دید) قرق بشنجی
قطعه نك بیت تاسعنده کلان دیدن لفظندن ماضیدر شاعر (بیت) تامی پخته بینی
اندرجام * دیدباید هزار غورهٔ خام * وظاهر اولدی معناسنه دخی کلور (دود)
بمعنی دخان اسم عامدر هرشیئك توتونه دیرلر همدخی لوله ده وجه معروف اوزره
استعمالی شایع اولان توتون معناسنه که فارسیده تنبا کو عربیده طبقه دیرلر
فتحات ثلاثه ایله (دقیقه) اکرچه مزبور توتون محدثدر وحدوثی دخی تاریخ هجرت
سکز یوزی کچوب طقوز یوزه قریب اولدقده یکی دنیابی [٧] بولدقلری اثناده ظاهر
وکمال شهرتی بیك اون تاریخنده اولدی لکن اولمرتبه قوت ظهور بولمشدرکه
جهاندن رفعی درجهٔ محاله رسیده اولمشدر حتی بعض اولی الابصار ذوی
الاعتبار دن منقولدرکه لفظ طبقه ولفظ قهوه واسماء حسنادن لفظ قوی هربرلری
حسابده یوز اون التی اولوب مزبور طبقه وقهوه اسم قوی به حسابده تساویلریله
جهاندن رفعی ممکن اولمدی دیو بیوردیلر همدخی مجازا دود دل دیرلر غم واندوه

[٧] یعنی امریقاده

معناسنه * دار طوت کیج اولدی دیر ودیدیلر اوزاغه دور *

بو مصراعده اولی دال آخری رادر (دار) اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچن داشتن لفظندن امر درو وصف ترکیبی دخی اولور بوندن بشقه دارش معنایه دخی کلور اول هر دیکلوب طوران آغاج معناسنه ثانی آدم صلب ایتدکلری آغاج معناسنه ثالث جانبازلرك اوینادیغی رسندن یوقارو دیکدیکی ایکی آغاج که ارالرنده اولان رسن اولقدر کرلمش دکلدر اول اغاجه جانباز اصطلاحنده دار واینه اجل بشکی دیرلر وبعض نسخه ده جانبازاینك جمله اغاجلرینه دیرلر رابع سقف خانه اوزرینه قویدقلری اغاجه دیرلر خامس هندستانده مالده مضافاتندن بر شهر اسمیدر (دیر) بوزن زیر کیج معناسنه شاعر (بیت) معشوقه که دیر دیر بینند * آخر به ازان که سیر بینند * ودخی اکانك معناسنه دیر آمدن دیرلر وچوق معناسنی دخی افاده ایدر (دور) بمعنی بعید مقابلی نزدیکدر میر نظمی (قطعه) اکر از آستانت دورافتم * مپنداری که مدحت را نکفتم * دعا کوی توام نزدیك اکر دور * مپنداز این دل محزون مهجور *

* زفت ششمان قاره ساقز زفت هم آج کوزلو زفت *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی زاء معجمه آخری تاء فوقیه واوسطی فادر (زفت) فتحله ششمان و یوغون وقالین وبد اندام معناسنه شمس فخری (بیت) برو بزرو کابش چو اسب تازی شد * مباش دره حکمش چو کاو کاهل و زفت * کتاب السامی فی الاسامیده ضیق ومحکم دیو مسطوردر (زفت) کسر ایله معروف قاره ساقز که عربیده قیر دیرلر (زفت) ضم ایله بمعنی بخیل وخسیس که اندن ترکیده آج کوزلو دیو تعبیر ایدرلر شمس فخری (بیت) با عطای شیخ ابو اسحق راد * بحر وکان ممسك شمار و ابر زفت

* ایکلیجی زار اشاغه زیر کوج قوتده زور *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی زاء معجمه آخری راء مهمله در (زار) بمعنی نالان بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول زاریدن لفظندن اسم مصدر در ثانی بمعنی رقت حال ثالث ادات اسم مکان اولور لاله زار و نمکزار کبی (زیر) اشاغی معناسنه مقابلی بالا که زیر و بالا دینلور شاعر در وصف اسب (بیت) زیر و بالا دوی چو باد صبا * که بیکدم شود جهان پیما * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول آلت معناسنه مقابلی زبر که آلت واوست دیمکه زیر و زبر دیرلر ثانی بمعنی پوشیده و نهان ثالث باغ بوده یه جق آلتدر رابع هر نسنه که ضعیف اوله (زور) کوج وقوت

کوزلی برقطعه

معناسنه برحالتدركه تاب ايله توان ميانىده اولور شاعر (بيت) چنان باشد اول كه كوبى تنش * دودل دارد از تاب و زور توان * بوندن معلوم اولديكه زور تاب و تواندن غيرى برقوتدر اما اصح اولان بودركه زور كسبى اولان كوجدركه ادمانله زياده اولور اما توان خلقى كوجدركه كسبله اولمز

* كان معدن كين هم كيزلو غضبدر دبر كون *

بو مصراعده مذكور كلمه لرك اولى كاف و اخرى نوندر (كان) بمعنى معدن همدخى كندن لفظندن امر حاضر و وصف تركيبى دخى اولور استاد فرخى (بيت) بازوى كف راد اوز كان كهر * كهر برايدبى كوهكان و بى مبتين (كين) درونده كيزلو غضب معناسنه مير نظمى (بيت) بدركن ازدلت كين و عداوت * مكن از بهر دنيا را خصومت (كون) واو معروف ممدود ايله عربيده دبر واست معناسنه ميرزا الوغ (بيت) تا توانى كر كونى كور كن * كاحسن الاشكال شكل مستدير

* كار ايش كير آلت معهوده اعمى اولدى كور *

بو مصراعده دخى مذكوره اولان كلمه لرك اولى كاف آخرى رادر (كار) بمعنى شغل و عمل و ايش بوندن بشقه ايكى معنايه دخى كلور اول بمعنى زراعت كاريدن معناسنه اسم مصدر و امر حاضر دخى اولور الى معناسنه ثانى بمعنى جنك و رزم كه كارزار ديرلر و پيكار دخى ديرلر (كير) آلت معهوده اولديغى عامه نك معلوميدر و شاهدى عندنده بله درحتى عصب على عنقه جراب فيه بيضتان مفهوم كليسنه حصرا ماصدقدر (نكته) ناظم نحريره صد هزار آفرين كه هر كسى كور صانوب كون ايله كير ميانىده كار كتوردى (كور) اعمى و بى چشم معناسنه معروفدر فاما كه اصلنده اعمايه نابينا ديرلر كور صكره دن كوزى چيقانه ديرلر شاعر (بيت) سپهر اول كند چشم خرد كور * پس انكه برخردمند افكند زور

* مردمك ماش و قيوندر ميش داخى فاره موش *

بو مصراعده دخى بعد رعاية التثليث كلمه لرك اولى ميم آخرى شين معجمه در (ماش) حبوباتدن شول معروف دانه كه اكا مردمك دخى ديرلر حكيم شيرازى (بيت) باد نالك آمد نخود و هم فطير * دجر و فول و ماش و منجو هم شعير * همدخى مركب اولورما ايله شين معجمه دن بزانى معناسنه تكيم برعورت خواجه عبد الله انصاريدن بغداى التماس ايتدكده انبار دارينه بيورمشدر (بيت) ارزنى آيد كندمش دهيد * ماش فرستاديم نخود آمده (ميش) قيون معناسنه شمس فخرى (بيت) كرك از نهيب عدل تو اندر ديار تو * از بيم ميش بدرقه كيرسك شبان * كوسفندكبى اهليسى

ویرانیسی میاننده لا فرقدر کمال پاشازاده نك اهلیسنه میش دشتیسنه کوسفند دیرلر دیو تصرفی واهیدر چونکه قیونی اکثرا وقانده صحراده تربیه ایدرلر نادرا قیش اولنجه اوده قالور بویله اولنجه قیونده دشتی بشقه اهلی بشقه اولمز (موش) بمعنی فاره شیخ سعدی (بیت) کربه شیرست درکرفتن موش * لیك موشست درمصاف پلنك * ترکیده صچان جغتایده چیچقان دیرلر فلله درالمص سوء تعبیرا یتمدیلر

* مار خسته هم ییلاند ر میر بك قارنجه مور *

بونده دخی اولی میم آخری رادر (مار) بمعنی مریض وعلیل بیمار کبی وبمعنی حیه یعنی ییلان بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول بمعنی ام یعنی انا بوتقدیرجه مادردن مخففدر ثانی میار لفظندن مخففدر کتورمه معناسنه ثالث حکام غرجستاندرکه غرجستان خانلرینه شار مار دیرلر رابع بمعنی زدن خامس بمعنی حساب وارقام (میر) هر زمره نك باشنه دیرلر حتی رئیس النحله عربیده یعسوب فارسیده میر زنبور دیرلر (مور) بمعنی نمله شیخ سعدی (بیت) هرکجا چشمهٔ بود شیرین * مردم ومرغ ومور کرد آیند * همدخی جسم آهنده اولان ایس پاس معناسنه ده کلور

* بر نشاط آور مثلثدر بو نظم دلکشم *

(نشاط آور) وصف ترکیبیدر چونکه نشاط معروف آور همزهٔ ممدوده نك وواولك فتحلریله آوریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بو لفظی بعضیلر واولك ضمیله ضبط ایلمشلر لکن سودی مرحوم ضمله ضبط ایدنك آوردی برتلسون دیو تشنیع شنیع ایدر (دلکش) کوکل چکیجی دیو قطعهٔ ثانیه نك عنوانی شرحنده کچدی (مثلث) قدسبق فی عنوان هذه القطعة (نظم) دیباجه نك اون اوچنجی بیتی شرحنده کچدی

* نوش ایدن معنای رنکینی ایدر کسب سرور *

(نوش) نون ممدوده نك ضمیله اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلان نوشیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر مطلق ایچمك معناسنه لکن باده ایچمکده حقیقت عرفیه اولمشدر کماهو المراد ههنا (رنکین) بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کچدی (معنی وکسب وسرور) معروفلردر

* زهی این قطعهٔ شاهانه چون افسر براز کوهر * ٢٢

(زهی) نه کوزل دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت اولنده کچدی (این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنوانتده کچدی (شاهانه) شاهه لایق معناسنه زیرا آخرنده کی الف بعده نون بعده هاء رسمیه لیاقت ایچوندر کماسبق بیانه فی الادوات (چون) کبی دیو قطعهٔ

ثالثه نك بيت ثالثنده كجدى (افسر) تاج ديو بو قطعه نك بيت اولنده كلور (بر) طولوديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كلور (از) بمعنى من كما سبق فى الادوات المركبة (كوهر) ديباجه نك بيت عاشرى شرحنده كجدى (حاصل معنى) جوهردن طولى تاج كبى شاهه لايق نه كوزل بو بر قطعه جونكه مناسبت ظاهره در

* اولو سلطانه شاهنشاه دى حكم ايدیجى داور *

(شاهنشاه) ايكى الفله (شاهنشه) فقط الف اول ايله (شهنشاه) فقط الف ثانيه ايله (شهنشه) بلا الف جمله سى هاء اولى نك كسرى ونونك سكونى ايله اول اولو پادشاهه ديرلركه عصرنده اولان پادشاهلرك جمله سندن قوت وعسكر وشوكت وخزينه ومملكتى زياده اوله وانك امداديله نيجه لر ممالكنه سلطان وپادشاه اوله لر بو ذكر اولنان شروطك جمعى بر ذاتده بولنمايحه بو لفظلرى اطلاق ايتمزلر جونكه بونلرك اصلى شاه شاهان ايدى اضافتله مضاف اليه مضافه تقديم اولنوب وبعض حروفى دخى حذف اولنوب وصف تركيبى اولدى تنكيم تحقيقى شاهدى شرحنده مهما امكن ذكر اولندى فارجع اليه (داور) دال ممدوده نك وواو لك فتحلرى ورا ايله بمعنى صاحب حكومت شاعر (بيت) از تو بكه نالم كه دكر داور نيست * وزدست تو هيچ دست بالاتر نيست * بوندن بشقه درت معنايه دخى كلور اول اسماء شريفه حاكم حقيقى جلت عظمته دندركما سبق فى الاسماء الحسنى ثانى مجازا هر پادشاه عادله ديرلر بلكه اصلى دادور ايدى كثرت استعمال ايله دال ثانيه حذف اولندى بو تقديرجه حقيقت اولور ثالث بمعنى درمان ودوا رابع بمعنى خصم

* دخى اورنك تخت وتاج ايمش ديهيم هم افسر *

(اورنك) همزه نك فتحى وواو لك سكونى ورانك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيله پادشهلرك تختى معناسنه شمس فخرى (بيت) خديو ملك سليمان ملاذ سيف وقلم * عزيز خلق جهان زيب افسر واورنك * بوندن بشقه يدى معنايه دخى كلور اول بمعنى عقل ودانش ثانى بمعنى زينت وزيبايى ثالث بمعنى شادى وسرور رابع بمعنى حيات وزندكانى خامس كلجهره نام محبوبه نك عاشقى آديدر غايت مشهور ايدى شاعر در تعداد عشاق (قطعه) بلبل چو شيرين كل همچو خسرو پروانه آتش هم شمع شيرين * آدم بحوا يوسف زليخا مجنون ليلا فرهاد شيرين * كلچهر اورنك آرزوى قنبر كاشاه ورقه ويسه برآمين * افتادكان عشق مجازى انجام ايشان شوق الهى * چونكه مجازى جسر حقيقى كفتند آنها اصحاب تمكين * سادس استعاره طريقيله آسمانه ده اورنك ديرلر سابع بمعنى مكر وحيله (تخت) دخى فارسيدر

ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی (دیهیم) دال وهاء ممدودتینك کسرلری ومیم ایله عجم شاهلرینه مخصوص اولان مرصع تاجدر شمس فخری (بیت) شهریار جهان که طلعت اوست * زینت تخت وزیور دیهیم * بونده یاء اولی بی حذفله دهیم ویاء ثانیه بی حذفله دیهم دخی بو معنایه درحاصلی بونده اوچ لغت واردر (افسر) همزه نك فتحی وفانك سکونی وسینك فتحی ورا ایله یعنی تاج مرصع ایضا حکیم سنایی (بیت) برافسر شهان جهانم بدی فخر * کز باردم مرکبش افسار منتی * همدخی افسار لفظندن مخففدر (تاج) فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* دینورهم پادشاهه شهریار وخسرو ودارا *

(شهریار) رادن صکره یاء تحتیه ایله زماننده اولان شاهلردن اعظم وذی قوت پادشاه معناسنه کذا فی المجمع (پادشاه) بیانی قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (خسرو) خاء معجمه نك ضمی وسینك سکونی ورانك فتحی وواو ایله یعنی پادشاه ذی قوت وذی قدرت ایضا همدخی اعلام رجالدندر (دارا) دال وراء ممدودتینك فتحلریله یعنی پادشاه ذی شوکت وذی هیبت ایضا بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول شراب دردیکه کوپ دیبنده قالور بو ایکی معنایه عنصری (بیت) زمی کرنباشد زدارا کشم * اکرچند سلطان ودارا وشم * ثانی برمشهور پادشاه نامیدرکه کیقباد وداراب دخی دیرلر آنی اسکندر ذو القرنین قتل ایلدی ثالث اسکندر رومی دیمکله معروف اولان اسکندر ثانینك پدری اسمیدر چونکه اسکندر ایکیدر ذو القرنین لقبیله مشهور اولان اسکندرك پدری فیلقوس حمیری در دیرلر رابع داشتن لفظندن مبالغه ایله اسم فاعلدر طوتیجی معناسنه

* عدالت داد اطاعت ایدیجیدر امره فرمانبر *

(داد) یعنی عدالت شیخ سعدی (بیت) پیش که برآورم زدستت فریاد * هم پیش تو ازدست تو میخواهم داد * باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (فرمانبر) وصف ترکیبیدر چونکه فرمان پادشاه امری دیو اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کاور (بر) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی هاتفی (بیت) رسانند فرمان بفرمانبران * پذیرندهٔ آن همه سروران *

* ستم ظلم وشکایتجیلره هم دادخواهان دی *

(ستم) یعنی ظلم وجور ترکیده دخی معروفدر شاعر (بیت) بیخ بیضه که سلطان ستم روادارد * زنند لشکریانش هزار مرغ بسیخ * همدخی دیدن ودانستن

معناسنه و عمداً و قصداً معناسنه ده کلور (دادخواهان) وصف ترکیبی اولان
دادخواهك جمعیدر آخرنده‌کی الف و نون علامت جمعدر چونکه داد بمعنی
عدالت کما سبق آنفا خواه خواهیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر تکمیم
مضارعی یکرمنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی

* جهان کیتی رعایا زیردست اقلیم در کشور *

(کیتی) کاف فارسیه‌نك و تاء فوقیهٔ ممدوده‌نك کسریله بمعنی عالم کون و فساد
یعنی دنیا و جهان شمس فخری (بیت) تا که باقیست نام کیتی باد * ذات تو پادشاه
در کیتی (جهان) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (زیردست)
معنای ترکیبیسی ال التی دیمکدر چونکه زیر آلت دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت
خامسی شرحنده کچدی دست آل دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور
لکن کتب لغتده زیردست رعایا و قول و خدمتکار معنالرنده حقیقت عرفیه
اولمشدر تکمیم صاحبلرینه زبردست حقیقت عرفیه اولدیغی کبی شیخ سعدی (بیت)
ای زبردست زیردست آزار * کرم تا کی بماند این بازار (کشور) کافك کسری و شین
معجمه‌نك سکونی و واوك فتحی ورا ایله بمعنی اقلیم و مملکت و ولایت شمس فخری
(بیت) همچو شیراز خرم از عدلت * نیست اقلیم در همه کشور * کمال پاشازاده
مرحوم بونده تصرف خاص ایدوب بیورر کشور لفظی کش ایله وردن مرکبدر
اصلی کشت ور ایدی کشت اکین معناسنه (ور) ذو معناسنه درکه اکینلو دیمك اولور
بعد الترکیب تا حذف اولنوب کشور دیدیلر رعایانك اکوب بچوب اوتوردیغی یره
دیرلر انتهی (اقلیم) بیانی دیباجه‌نك اوتوزبرنجی بیتی شرحنده کچدی

* مکان جای و زمین یر در قلمرو الده‌کی اولکه *

(جای) جیم ممدوده‌نك فتحی و یاء تحتیه ایله بمعنی محل و مکان و منزل حقیقة و مجازا
شاعر (بیت) بتون و تبنجه با آب سیاه * بجایی که هرکز نروید کیاه (زمین) زای معجمه‌نك
فتحیله بمعنی ارض مقابلی آسماندر کمال پاشازاده بونده دخی تصرف ایدوب بیورر
زمین لفظی مرکبدر برجزؤی زم صوغق معناسنه خاکك طبیعتی بارد و یابس
اولمغله برودت مقرره‌در و یاء تحتیه نسبت ایچوندر و آخرنده‌کی نون تأکید نسبتدر
اول طریق ایله ارضه زمین تسمیه اولندی انتهی لکن بوکا کوره زای معجمه مکسور
اولملو ایدی فاما که کافهٔ کتبده مفتوحه‌در (قلمرو) اصلنده وصف ترکیبیدر قلم
یوریجی دیمکدر چونکه قلم معروف رو رفتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل
مخففدر فاما که الده‌کی اولکه معناسنه اولدیغی فرهنکده بوقدر اشته بودخی ناظم

تحریر نسخه هاتندندر

* بودرمشهوری مغرب باختر مشرق اوله خاور *

(باختر) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله (خاور) خاء معجمهٔ ممدوده نك وواولك فتحلری ورا ایله مضبوطدر * كاه لم تفصیلنه متأخرین خاور مشرق دیوو باختر مغرب دیو نص ایلدیلر اما متقدمین عكس اولمق اوزره بیان ایلدیلر یعنی خاور مغرب باختر مشرق دیو یازدیلر ناظم تحریر دخی متأخرینه تابع اولدی حتی آفتاب قصیده سنده بیورر (بیت) خاورستاندن كاوب هركون ایدر وضع جبین * آستاننده ندر بیلم رجای آفتاب (تتمه) جمیع ارباب لغت بو ایكی لفظده اختلافاتی فصل ایتمیوب باختری كیمی مشرق وكیمی مغرب دیو یازدیلر كانه هر بری شعرادن برینك شعریله استشهاد ایتدیلر مثلا شمس فخری معیارده * باختر مشرق باشد پیش اغلب شعرا از باختر غرض مغرب واز خاور غرض مشرق است دیوب بو بیتی نظم ایلمش (بیت) خورشید واررایت صیت وصدای تو * بگرفت تا بخاور واز حد باختر * وهندوشاه صحاحنده باختر مشرق وخاور مغرب بست دیمشدر بو قولی مؤید حكیم لامعی (بیت) خورشید را چون پست شد از جانب خاور علم * پیدا شد اندر باختر بر آستین شب علم * حكیم خاقانی * خاور مشرق باختر مغرب اولمق اوزره بیورر (بیت) ماه چون در جیب مغرب برده سر * آفتاب از جانب خاور بزاد *

سپاه وهم سپه لشكر دینور باشبوغه سركرده

(سپاه) سینك كسری وباء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار هاء ایله یعنی لشكر وعسكر لكن سپاه جمعنه وافرادنه دینلور اما الشكر مجموع سپاهه دینلور والفك اسقاطیله سپه دخی جائزدر ماه ومه قاعده سی اوزره (سركرده) رانك سكونیله باشبوغ ورئیس معناسنه معنای تركیبیسی باش قلنمش دیمكدر چونكه سرباش دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده كلور (كرده) رانك سكونیله قطعهٔ مزبوره نك بیت ثامننده كلان كردن لفظندن اسم مفعولدر بوندن بشقه سركرده ایكی معنایه دخی كلور اول كاف عربیله ایشه باشلمق معناسنه ثانی كاف فارسی ایله باشی دونمش معناسنه سركردان كبی بو ایكی معنایه بروجه ترتیب شاعر (بیت) چو سركرده بكار عشق خوبان * شود در دشت غم سركرده حیران * باشبوغ معناسنه اولنجه بهرحال كاف عربیدر فلا تغفل

* سپهبد دینلدی سردار سپهسالار سر عسكر *

سپهبد

(سپهبد) سینك كسری وباء فارسیه نك فتحی وهانك سكونی وباء موحده نك فتحی
ودال ایله بمعنی سردار عسكر شمس فخری (بیت) بود ترك كردون كمینه سپهبد *
وكر رستمت كوید ایام شاهی * معنای تركیبیسی صاحب عسكر دیمك اولور چونكه
سپه بمعنی عسكر كما سبق آنفا بد فرس قدیمده بمعنی صاحب (سردار) دخی فارسیدر
تركیبده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی اصلنده وصف تركیبیدر باش طوتیجی
معناسنه چونكه سر باش معناسنه (دار) داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل
مخففدر معجم البلدانده مسطوردر كه سپهبد طبرستان پادشاهلرینه مخصوص لقبدر
نكیم قیصر وخاقان وفغفور ورای وكسری وتبع ونجاشی وامثالی هر برولری برر
پادشاه مملكتك لقب مخصوصلری اولدیغی كبی (سپهسالار) بمعنی سرعسكر
میر نظمی (بیت) سپهسالار آن رسم نهاد ان * پسندیده نكه كرد جنك مردان *
فقط جزء ثانی سالار دخی بو معنایه در (سرعسكر) دخی فارسیدر شیوعی حسبیله
ترجمه قلندی بو لفظلرك وامثالنك فرقلری هر دولتك وهر اهل مملكتك عرفلرینه
كوره در

* سپر قلقان زره جوشن جبه زرخ آیدر جمله *

(سپر) سینك كسری وباء فارسیه نك فتحی ورا ایله قلقانكه عربیده مجنه وجنه دیرلر
همدخی سپریدن لفظندن صیغه امر ووصف تركیبی اولور تمام ایله وكیت معناسنه
(زره) زای معجمه نك ورانك كسرلری واظهار ها ایله دموردن منسوج معروف
قفتانكه جنك ایامنده كیرلر تركیده دخی زره وزرخ دیرلر عربیده درع ولبوس دیرلر
خواجه سلمان (بیت) كه دو پیكر زره كذار سنان * شده یكتن چو توأمان باشد *
بوندن بشقه زره ایكی معنایه دخی كلور افراسیاب اقرباسندن بر پهلوان نامیدر
ثانی ولایت سیستانده بر ناحیه اسمیدر (جوشن) جیمك فتحی وواولك سكونی وشین
معجمه نك فتحی ونون ایله زره مرقوم معناسنه تركیده دخی مستعملدر استاد فرخی
(بیت) مژكانت همی كذر كند از جوشن * مانند سنان كیو در جنك پشن * سین
مهمله ایله دخی لغتدر (جبه) جیمك وباء موحده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی
جوشن مذكور هاتفی (بیت) رسیدند خوارزمیان فوج فوج * زد از جبه پوشان
همه دشت موج *

* قلج شمشیر وتیغ ونیزه مزراق دشنه درخنجر *

(شمشیر) اكرچه عامه لساننده شین اولی نك كسریله مشهوردر فاما كه افصحی
فتحله در بمعنی سیف (تیغ) تاء فوقیه ممدوده نك كسری وغین معجمه ایله هر كسكین
وتیز اولان نسنه یه دیرلر عموما تیمور اولسون غیری اولسون فاما كه تفصیلی ازجمله

قلج معناسنه شاعر (بيت) عالمی را کشت دست وتيغ اورنکين نشد * تيزیٔ شمشير
بالد ازخون کند شمشيررا * فارسيده وعربيده قلجك هربرنده قرقردن زياده اسملری
واردر ديوشعوری مرحوم تصريح ايلدی همدخی تيغ خنجر دموری واوق
دموری ومزراق دموری وبچاق دموری ومجلاد وسراج وکفشکر استعمال
ايلدکاری بچقی دموری معنالرينه وطاغ دبه سنك سيوری يری وهرنسنه نك
بوکسکی وسيوريسی وکنارسطوح معنالرينه وخرمن تيغی معناسنه وفروغ
وروشنی معناسنه وبرق وصاعقه معناسنه وکفشکر بزی معناسنه دخی کلور
(نيزه) نون ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسميه ايله بمعنی مزراق
ترکيده سنکو ديرلر مزراق دخی عربيدر ترکيده شيوعی ايله تفسير قلندی (دشنه)
دالك فتحی وشين معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسميه ايله خنجر مخصوصك
اسميدر وبرنوع خنجرتيغی که اولقدر عريض اولمز ابو المعانی (بيت) زمژکان
دشنها زدسينهٔ دل * شده حال دل بيچاره مشکل (خنجر) عربيدر ترکيده شيوعی
حسبيله تفسير قلندی

* دمور آهن قلای ارزيز باقر مس روی توج درهم *

(آهن) همزهٔ ممدوده نك وهانك فتحلری ونون ايله مطلق دمور معناسنه همدخی
قلج معناسنه ده کلور (ارزيز) همزه نك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه نك کسری
وزای ثانيه ايله معادندن قلايدر که عربيده رصاص ديرلر (مس) ميمك کسری
وسين ايله معادندن باقر که عربيده نحاس ديرلر ابو المعانی (بيت) اکر بخت
کند ياری بهرکار * شود مس سيم وزر در دست بازار (روی) رانك ضمی وواوك
اماله سی وياء تحتيه ايله توج که عربيده صفر ديرلر فاما که اماله سز بش معنايه در
ازجمله بری يوزديو يکرمی يدنجی قطعه نك بيت اولنده کلور

* ديمشلر قورشونه اسرب کومشدرسيم التون زر *

(اسرب) همزه نك ضمی وسينك سکونی ورانك ضمی وباء موحده ايله قورشونکه
عربيده آنك ديرلر (فائده) بو قورشون برمعدندر که کومش ايله برمعدنده حاصل
اولور وزنده التون ايله جيوه دن ماعدا معدنلردن کران اولور غايتده نرم اولور جميع
معادنلردن الينه در والماس که جميع معادنلردن سختتردر قورشون جمله دن نرم
وسست ايکن صونباره يی قورشونه قويوب الماس تراش ايدرلر شاعر (بيت) آنچه
در سختی بجدی بوده است الماس بين * اينقدر سستی زاسرب ميتراشد چون بنير *
(سيم) سين ممدوده نك کسری وميم ايله کومش که عربيده فضه ديرلر فرهنك ميرزاده

برنوع بیاض بالغه ده سیم دیرلر (زر) زای معجمه نك فتحی وراایله التونكه عربیده ذهب دیرلر كاهیجه تشدید راایله ده استعمال ایدرلر شاعردرمعمای زر (قطعه)
قطران دائره كه دورمحیط * جذرتصحیف ضدنسئه بود * همنشینش مصحف كژدم * نام آنست كه بنده رانبود * شاعردرلغز (بیت) زرع كن زیراكه زرع ازجمله كاری بهترست * زرع را ثلثان زرست وثلث باقی هم زرست * بوندن بشقه زرایكی معنایه دخی كاوراول بمعنی پیریعنی قوجه ثانی نام پدررستم جهانكیر (تنبیه)
اشبو معمای اولك توجیهی شویله دركه ضدنسئه دن مراد نقدكه مصحفی تفددر تفددخی حسابده درتیوزسكسان درت كه جذری یكرمی ایكیدر اشته بو یكرمی ایكینك قطری یدیدر اشبو یدیدن (ز) مراددر وانك اینیسی مصحف كژدم در چونكه برج عقربك حرفی زای معجمه درمصحفی راء مهمله دربو تقدیرجه زرحاصل اولمش اولورفاحفظ

* دكزدریا كمی كشتی رئیسی ناخدا یل باد *

(دریا) تركیده دخی شایعدرشیخ سعدی (بیت) بدریادرمنافع بی شمارست * اكرخواهی سلامت دركنارست (كشتی) كافك فتحی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك كسریله كمی كه عربیده زورق وسفینه ومركب البحر دیرلر شمس فخری (بیت) چودین راتربیت فرمود درایش * همه كفار بكسستند كشتی * (ناخدا) نون ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك ضمی ودال ممدوده نك فتحیله بمعنی مهتر ملاحان یعنی كمی رئیسی دیمكدر بولفظ مفرد درزنهار مركب فهم ایلمه میرنظمی (بیت) چوملاحان همه آماده بودند * زكشتی ناخدا آزاده بودند (باد) بمعنی ریح وهوا باقی اون معناسی دخی واردر قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسی شرحنده كچدی

* آچق یلكن كشاده بادبان بغلودمورلنكر *

(كشاده) كاف فارسیه نك ضمیله آچق وآچلمش معناسنه اسم مفعولدر كشادن لفظندن بومادهٔ نك جمیعنی شعوری مرحوم كاف فارسیه ده ذكر وایراد ایلدی فلا تغفل (بادبان) دالك سكونیله كمی یلكنی كه عربیده شراع دیرلر حكیم انوری (بیت) آسمان دركشتی عمرم كند دائم دوكار * كاه شادی بادبانی وقت انده لنكری * معنای تركیبیسی یله منسوب دیمكدر چونكه بان بومقامده ادات نسبت دیوادوات مركبه ده كچدی بوندن بشقه بادبان ایكی معنایه دخی كاوراول قفتان وپیراهن یقه سی ثانی استعاره طریقیله بمعنی ساغربعض فرهنكلرده سمرن دیركی دیو تفسیرایلدی اما یلكن معناسنه اولمسی انسبدر (لنكر

تركيده دخي شايعدر نظم اللآل (بيت) انسكره مرسات دي يلكن شراع * اسكله كلاو جزيره طه * بوندن بشقه درت معنايه دخي كلور اول بمعنى خانقاه يعنى تكيه ثاني بمعنى وقار وتمكين ثالث بمعنى مكار ومحيل وصاحب خدعه رابع بمعنى قلندرخانه ومكان رندان

* يقين اوله مشو نزديك سلطانرا سلاطينه *

(مشو) قرق بشنجي قطعه نك بيت سادسنده كلان شدن لفظندن نهي حاضردر اولنده كي ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق في الادوات البسيطه مير نظمي (بيت) مشو تا ينقد در برجور وغدار * نماند آنچنين بركرم بازار (نزديك) نونك فتحي وزاي معجمه نك سكوني ودال ممدوده نك كسري وكاف ايله يقين كه عربيده قريب معناسنه اصل نزد قرب معناسنه آخرنده كي ياء تحتيه نسبت ايچوندر كاف الحاقيه له نزديك ديرلر باريك وتاريك كبي وقرب معناسنه ده كلور ابو المعاني (بيت) بنزديك تو جاي عاشقان نيست * كرفته جاي نزديك تو اغيار (سلطانرا) آخرنده كي لفظ را ادات مفعولدر كما سبق في الادوات المركبة فاما كه سلاطينه ديو ناظم تحريرك تفسيري حيز نقيده ونهيده واقع اولان نكره عمومي مفيد اولديغنه مبني اوله فتأمل

* اوزاقدن كوربين از دور داخي باق ديمك بنكر *

(بين) قرق بشنجي قطعه نك بيت تاسعنده كلان ديدن لفظندن امر حاضردر مستقبلا تنده اولمقامه رجوع اولنه اولنده كي باء موحده صله در كما سبق في الادوات البسيطة صائب تبريزي (بيت) جلوهٔ مستانه آن سرو قامت رابين * چشم بكشا موجهٔ درياي رحمت رابين (از) بمعنى من كما سبق في الادوات المركبة (دور) اوزاق ديو بكرمي برنجي قطعه نك بيت رابعنده كچدي (بنكر) اون دردنجي قطعه نك بيت سادسنده كچن نكريدن لفظندن امر در اولنده كي با صله در

* زخويش آكاه باشد آنكه كرد اين قطعه را ازبر * ٢٣

(ز) بمعنى من كما سبق في الادوات (خويش) كندو ديو اوتوزنجي قطعه نك بيت رابعنده كلور (آكاه) همزه نك مد يله خبير ديو يكرمي بشنجي قطعه نك بيت خامسنده كلور (باشد) اوله ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سادسنده كچدي (آنكه) اولكيم ديو يكرمي طقوزنجي قطعه نك بيت اولنده كلور (كرد) ايتدي ديو يكرمي بدنجي قطعه نك بيت ثامننده كلور (اين قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنوانده كچدي (را) ادات مفعولدر

(ازبر) همزه نك فتحی وزای معجمه نك سكونی وباء موحده نك فتحی ورا ایله حفظ ایلمك معناسنه حكیم خاقانی (بیت) روزی هزار بار بخوانم كتاب صبر * چشمم ببست لاجرم از بر نمیشود (حاصل معنی) كندودن آگاه وخبیر اولور اول كسنه كه

بوقطعه‌یی حفظ ایلیه * پدر بابا پسر فرزند اوغلدر هم انا مادر *

(پدر) معروف باباواته عربیده اب دیرلر حضرت آدمه دخی پدر رو باباوا ب وآته دیرلر حافظ (بیت) پدرم روضهٔ رضوان بدو گندم بفروخت * ناخلف باشم اگر من بجوی نفروشم (پسر) باء فارسیه نك كسریله اوغل معناسنه (فرزند) فتحله یعنی ولد اگرچه ذكر واثنایه شاملدرلكن ذكرده استعمالی غالبدر (مادر) یعنی والده وام شیخ سعدی (بیت) پشت دوتای فلك راست شد از خرمی * تاچوتو فرزند زاد مادر ایام را

* فرنداشدر برادر دادر و همشیره در خواهر *

(برادر) باء موحده نك كسریله حقیقة قرنداش معناسنه هاتفی درلیلی ومجنون (بیت) صدبار بود سك موافق * بهتر زبرادر منافق (دادر) یعنی برادر ایضا حضرت مولانا (بیت) تلخ خواهی كرد بر ما عمر ما * كه بدین مید اردی دادرترا * بعض نسخده یار مشفق ومحب صادق معناسنه مرویدر (خواهر) خاء معجمه نك بین الفتح والكسر اماله‌سی وواو وبعده الفله یعنی همشیره عربیده اخت دیرلر (همشیره) دخی فارسیدر تركیده شیوعیله تفسیر قلندی

* نیا اولادی بیوك بابا نبیره اوغلنك اوغلو *

(نیا) نونك كسری ویاء تحتیه ممدوده نك فتحیله یعنی جد یعنی بیوك بابا كه تركیده دده دخی دیرلر (نبیره) نونك فتحی وباء موحده نك كسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله اوغل اوغلو تركیده طورن عربیده سبط وحفید دیرلر حكیم فردوسی (بیت) نبیره كه خشم آورد با نیا * هم از ابلهی باشد وكیمیا

* نبیسه هم قز اوغلودر برادرزاده در افدر *

(نبیسه) نونك فتحی وباء ممدوده نك كسری وسینك فتحی وهاء رسمیه ایله قز اولادی حاصلی اوغل اولادی نبیره قز اولادی نبیسه (افدر) همزه نك فتحی وفانك سكونی ودالك فتحی ورا ایله یعنی برادرزاده بعض فرهنكارده یعنی همشیره زاده دیو مسطوردر ابو شعیب (بیت) سلسله جعدی بنفشه عارضی * كت سیاوش افدرو پرویز جد

* دیشیدر ماده عورت زن دینور طول عورنه كالم *

(ماده) میم ممدوده نك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی انثی هرنه نك اولورسه

مقابلی نر لفظیدر دال مشدده ایله عربیده اصل معناسنه (زن) زای معجمه نك فتحی ونون ایله عورتکه عربیده امرأه دیرلر مقابلی مرد لفظیدر شاعر (بیت) درین مزرع اکر مرد شت وارزن * کسی کندم نخورد از کشت ارزن * همدخی زدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی دخی اولور (کالم) کاف فارسیه نك ولامك فتحلری ومیم ایله طول عورت معناسنه شمس فخری (بیت) دشمن درکه ترا باشد * بچه دائم یتیم وزن کالم

* ار اولدی شوی وشوهر یعنی زوج ارکك دیمکدر نر *

(شوی) شین معجمه نك ضمی وواو مجهول ویاء تحتیه ایله بمعنی زوج یعنی عورتك اری وواو معروف ایله شستن لفظندن امر ووصف ترکیبی دخی اولور جامه شوی کبی (شوهر) شین معجمه نك فتحی وواوك سکونی وهانك فتحی ورا ایله بمعنی زوج مذکور استاد لبیبی (بیت) زن دنیا عجوز حیله اندیش * کند هر پنج روزی شوهر خویش * (نر) نونك فتحی ورا ایله ارکك معناسنه هرنه نك اولورسه بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول بمعنی زشت وقبیح ثانی بمعنی آلت رجل ثالث نام پدر سام که نرم ونریمان دخی دیرلر رابع بمعنی موجهٔ آب خامس اغاج اورته سنده اولان شاخ بو معنالرده آخرنده هاء رسمیه ایله نره وشدده ایله نره دخی دیرلر تسکیم قرق برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور

* دوکون سور واویون بازی ضیافت اولدی مهمانی

(سور) سین ممدوده نك ضمی ورا ایله دوکون معناسنه خواجه سلمان (بیت) حبذا سور وسروری که اکر درنکری * خانهٔ زهره بود برجی ازان عالم سور * همدخی ایام سرور وهنکام حبور ده اولان ضیافت معناسنه وقلعه سوری معناسنه ده کلور (بازی) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله بمعنی لعب یعنی اویون ابو المعانی (بیت) طفلی چو کند بجان عاشق بازی * بایدکه کند عاشق او سربازی * بعض نسخه ده جانباز معناسنه ده کلور (مهمانی) آخرنده یاء مصدریه ایله بمعنی ضیافت وقونقلق ابو المعانی (بیت) خیال آن پری کاشانهٔ دلرا اکر آید * کنم باخون دل پخت جکر ترتیب مهمانی * چونکه مهمان مسافر دیو قرق سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور

* سونمك شادمانی باکره دوشیزه قز دختر *

(شادمانی) دالك سکونی وضرورت وزنده کسری وآخرنده یاء مصدریه ایله بمعنی فرح وسرور چونکه یاء تحتیه سنز شادمان وفرحناك معناسنه ابو المعانی (بیت) یکنفس با لطف جانانرا نکشتم شادمان * درهمه عمری ندانستم که چون شادی

شود (دوشیزه) دال ممدوده نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بکر قز معناسنه کمال اسماعیل (بیت) دوشیزکان خاطر من بین که غنچه وار * بررخ گرفته اند زتو شرمسار دوست * جمع قلنده قده هاء رسمیه کاف فارسیه یه ابدال اولنمسی قاعدهٔ کلیه در (نکته) بکر قز معناسنه باکردیجی نقدرکه غلط دیدیلر ایسه ده لکن غلط مشهور لغت فصیحه دن اولی اولمغله غلط اختیار اولندی (دختر) دالك ضمی وخاء معجمه نك سکونی وتاء مثنات فوقیه نك فتحی ورا ایله یعنی بنت راسزدخی بو معنایه در

* خصملر جمله خویشاوند نزدیکی یقینلقدر *

(خویشاوند) خاء معجمه نك بین الفتح والکسرا اماله سی وواو مجهول ویاء تحتیه نك سکونی وشین معجمهٔ ممدوده نك وواولك فتحلری ونونك سکونی ودال ایله بمعنی اقربا یعنی خصملر تکیم مفردی خویش خصم دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کاور حاصلی خویشاوند فی الجمله خلاف قیاس اوزره جمعدر (نزدیکی) آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در نزدیك یقین دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اخیرنده کجدی

* اوکی اوغل پسندر هم اوکی بابا پدراندر *

(پسندر) باء فارسیه نك ضمی وسینك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی ورا ایله اوکی اوغل معناسنه عربیده ربیب دیرلر چونکه اوکی معناسنی مفید اولان کلمه نك اکثر آخرنی حذف ایدوب بعده برنون ساکن بعده بردال مفتوحه بعده برراء مهمله کتوررلر تکیم مادندر اوکی انا ودخندر اوکی قز معناسنه اولدقلری کبی استاد عنصری (بیت) جز بمادندر نماند این جهان کینه جو * باپسندر کینه دارد همچو باد خندرا (پدراندر) راء اولی نك سکونی وهمزه نك فتحیله اوکی بابا معناسنه وانك وهمزه نك حذفیله پدندر دخی دیرلر استاد لبیبی (بیت) ازپدر چون ازپدندر دشمنی بیند همی * مادر از کینه برد مانند مادندر شود *

* کشی زاده اولان والانژاد وپاك کوهردر *

(والانژاد) کشی زاده معناسنه چونکه والا اعلی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کجدی نژاد نونك کسری وزای فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی اصل (پاك کوهر) مثله چونکه پاك بمعنی طاهر کوهر بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کجدی

* تبار وخاندان قوم وقبیله جمله سی یکسر *

(تبار) تاء مثنات فوقیه وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله بمعنی قوم وقبیله عربیده تبار هلاك معناسنه در (خاندان) لغتلرده وفرهنکده اهل بیت

وحرمدن کنایه دیو مفسر درفاما که قوم وقبیله معناسنه کلدیکی بودخی ناظم تحریرلی غالبا اهل ایراندن روایت خاصه سیدر (یکسر) یاء تحتیه نك فتحی وکافك سکونی وسینك فتحی وراایله جمله سی معناسنه که ترکیده اندن براوغوردن وباشدن باشه دیو

تعبیرایدرلر

* فرومایه دی صو یسز شخصه بداختراوغورسزدر *

(فرومایه) معنای ترکیبیسی دخی اصلی الچق معناسنه زیرا فرو فانك وراتك ضمه‌لری واخفاء واو واظهارایله الچق ودون معناسنه مایه بمعنی اصل شیخ سعدی (بیت) بافرومایه روزکارمبر * کزنی بوریا شکر نخوری (بداختر) بمعنی مشئوم الطالع وبدبخت یعنی اوغورسز چونکه بدفنا دیواوتوزبشنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلورا اختر طالع دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولی شرحنده کچدی عبدالله هاتفی (بیت) زانعام واحسان صاحب قران * فراموش کردند بداختران (فائده) فرودرت معنایه دراول اشاغی والچق معناسنه ثانی بمعنی بلع یعنی یوتمق ثالث صویه طالمق معناسنه رابع تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته داخل اولور (مایه) بش معنایه دراول بمعنی اصل مثلا سرمایه کبی ثانی هرحیوانك دیشیسی عموما ودوه‌نك دیشیسی خصوصا ثالث خمیرمایه سی رابع بمعنی قدرومقدار خامس فریدونی تربیه ایتدکلری کاوه دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری

* تلنکی آج ومحتاجه دینور جری اولان بیزر *

(تلنکی) تاء فوقیه نك ولامك ضمه‌لری ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده‌نك کسریله بمعنی آج ومحتاج وسائل کمال اسماعیل (بیت) یکیش خام طمع خواندویکی بی نفس * یکی تلنکی کابل یکیش خواری خار (بیزر) بمعنی فقیر ومسکین یعنی جری معنای ترکیبیسی التونسز واقچه سزدیمکدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة زرالتون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت

سابعنده کچدی

* سخی آدم جوانمردو باغشلایجی بخشنده *

(جوانمرد) نونك سکونیله بمعنی سخی وکریم النفس ترکیده جومرد دیوندن غلطدر معنای ترکیبیسی کنج آدم دیمك اولورامابو معنایه استعمالی یوقدر (بخشنده) باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونیله بخشیدن لفظندن اسم فاعلدر جامی (بیت) جرم بخشنده بخشاینده * دربروی همه کشاینده *

* خسیس والچغه ناکس دینوراستکلو خواهشکر *

(ناکس) بمعنی خسیس وسفله ودون معنای ترکیبیسی آدم وانسان دکل دیمکدر چونکه نا ادات نفیدر کس آدم وانسان معناسنه معروفدر شیخ سعدی (بیت)

دان نا کس دان کس نباشی * یا کربهٔ خوان کس نباشی * (خواهشکر) اسم فاعلدر چونکه خواهش خاء معجمه نك بين الفتح والكسر اماله سی وواو علامت والفله خواهیدن لفظندن امر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر (کر) ادات اسم فاعلدر کماسبق فی الادوات المرکبة

* بحمدن بن کتوردم بویله اینجو بویله جوهرهم * تفسیردر

* زایران من بیاوردم چنین در وچنین کوهر *

(ز) بمعنی من کما سبق فی الادوات (ایران) همزهٔ ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك فتحی ونون ایله مجموع ولایت عراق وفارس وآذربایجان وخراسان مملکتلریدرکه فریدون شاه فرزند کبیری ایرج شاهه ویرمشدی اول اجلدن ایران تسمیه اولنمشدر همدخی ایران نام هوشنك شاه بن سیامك شاهدر (من) بن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده کچدی (بیاوردم) ماضی متکلم وحده در کتوردم معناسنه مصدری همزه نك مدیله آوریدن لفظیدر تتکیم وصف ترکیبی اولدیغی حالده آوریکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی اولندهکی باء موحدهٔ مکسوره صله در چونکه آوردم همزه سی یاء تحتیه یه ابدال اولنمشدر علی ماسبق فی المقدمة (چنین) بویله دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی (در) اینجو دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعنده کچدی (کوهر) معرب جوهردر بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی

٢٤ * قطعهٔ چون مهر رخشان درجهان پرتو نثار *

(قطعهٔ چون مهر) قطعهٔ خامسه نك عنواننده کچدی (رخشان) رانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشین معجمه ایله رخشیدن لفظندن امر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر بمعنی لامع ومشرق ناصر الدین بلخی (بیت) رخ رخشان اوخورشید جان باد * لب لعلش حیات جاودان باد * (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (جهان) بمعنی دنیا کما سبق آنفا (پرتو نثار) وصف ترکیبیدر شعاع صاچیجی معناسنه چونکه پرتو شعاع دیو اوتوزالتنجی قطعه نك بیت رابعنده کاور (نثار) نونك کسری وثاء مثلثهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله صاچق وصاچیجی معناسنه میوه وانچه وامثالی لکن بو مقامده اسم فاعل معناسنه در نتکیم کوهرنثار کلمه سنده اولدیغی کبی فی الاصل عربیدر فارسیده وانثارده شایعدر جامی (بیت) اصبحت زائرالك یا شحنة النجف * بهر نثار مقدم تو نقد جان بکف * (حاصل معنی) شعله صاچیجی جهانده اشراق ایدیجی کونش کبی برقطعه یا خود

قطعه درماسبقلرکبی مناسبت ظاهردر

* رخش آت پارلایجی رخشنده پارلق تابدار *

(رخش) رانك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وشین معجمه ایله یعنی اسب یعنی ات میر نظمی (بیت) رخش دولت همیشه درزین باد * نرود از کفش عنان مراد * فی الاصل رخش رستمك مشهور ابرش دیدکاری اتنك دولی اسمی ایدیکه اکا فردوسی بورابرش دیو تعبیرایدرصکره غلبهٔ استعمال ایله کیده رك مطلق آت معناسنه اولدی هرنه رنکده اولورسه اولسون وشعرا استعاره طریقیله ممدوح آته رخش دیرلربوندن بشقه رخش بش معنایه دخی کاوراول یعنی قوس قزح ثانی ضیاوفروغ ثالث آیینه وامثالی براق نسنه دن ظاهراولان عکس معناسنه رابع یعنی دورنك سرخ وسپید خامس یعنی فرخ ومبارك (رخشنده) فتحله رخشیدن لفظندن اسم فاعلدر (تابدار) باء موحده نك سكونیله ضیالو وحرارتلو معناسنه دراما اکثرفروغ وضیا وشعله معنالرینه استعمال اولنور عنصری (بیت) کفتم نهی برین دلم آن تابدارزلف * کفتا که مشکناب ندارد قراروتاب *

* بك اصافتلو طراوتلودیمکدر آبدار *

آبدار) باء موحده نك سكونیله یعنی طری ولطیف وتازه میوه اولسون غیری اولسون بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کاوراول یعنی مردمصاحب ومجلس آرا ثانی یعنی تیغ وخنجرجوهرداررابع برنوع کیاه که لیف خرمایه مشابه براوتدر فی الاصل آبداروصف ترکیبیدر وآب طوتیجی معناسنه نته کیم تابدار تاب طوتیجی معناسنه اولدیغی کبی چونکه آب معنالریله قرقنجی قطعه نك بیت اولی متن وشرحنده کاورتاب معنالریله قطعهٔ خامسه نك بیت خامسنده کچدی (دار) داشتن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر

* عاشقك معناسی اولمش دوستارودوستدار *

ایکیسیده وصف ترکیبیدرچونکه (دوست) معلوم (آر) مدهمزه ایله اریدن لفظندن امرحاضریاخود اسم فاعل مخففدر (دار) داشتن لفظندن کذلك شاعر (بیت) دوستدارالم ودشمن شادی شده ام * حالت عشق عجب حال دکرمیباشد *

* بربرینه راست کلمك دوچهاریله دوچار *

بوایکی لفظك معنای ترکیبیلری ایکی درت دیمك اولورنته کیم اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (دوچهار) استادفرخی (بیت) هرکه باتوبجنك شد دوچهار * باظفرنزد اویکیست بحرب (دوچار) حضرت مولاناقدس سره (بیت) برزد

بامن میان راه تنکی * دوچاری ودوچاری ودوچاری * بوایکی بیتده مرادبر برنه راست کلمک معنالریدر

* دادکر عدل ایدیجیدر جبرایدیجی زورکار *

(دادکر) اسم فاعلدر بمعنی عادل چونکه داد عدالت دیو یکرمی ایکنجی قطعه نک بیت ثانیسنده کچدی کرادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة مثلا عبد الواسع (بیت) کرچه چون ضحاک ظالم برجهان وی ظلم کرد * داد چون نوشین روان دادکر خواراو * بوندن بشقه دادکر ایکی معنایه دخی کلور اول حضرت حاکم حقیقی جل شانه کما سبق فی الاسماء الحسنی ثانی ماه ملکی جشنلرندن برجشن اسمیدر (زورکار) اسم فاعلدر بمعنی ظالم وجابر چونکه زور کوج دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی کارادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* فرصت وعصروزمان داخی هوادر روزکار *

(روزکار) زای معجمه نک سکونیله اوچ معنایه در اول بمعنی فرصت ثانی عصر وزمان وثالث بمعنی هوا وباد معنای ترکیبیسی کونجی دیمکدر لکن انده استعمال یوقدر

* قوجمغه دیندی درآغوش ودخی آغوشتن *

(درآغوش) اسم مصدردر امر صیغه سی اوزره چونکه تحسین لفظ ایچون درآغوش مد همزه ایله آغوشتن لفظندن مشتقدر یاخوددر بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة آغوش قوجاق دیو اوتوزبرنجی قطعه نک بیت ثانیسنده کلور استاد لطیفی (بیت) وه که من می نتوانم که ببوسم بی او * ای بسا کس بتصرف زدراغوش کذشت * آغوش همزهٔ ممدوده نک فتحیله مصدردر بمعنی درآغوش مذکور فرق اعتباریدر

* هم قوجاق اولدی کنار آلمق قوجاغه درکنار *

(کنار) آغوشکه قوجاق معناسنه عربیده حجردیرلر طرف وجانب معناسنه ده کلور ایکی معنایه معکوسا حضرت سلطان ولد (بیت) خود حدیث عشق رانبود کنار * کیرد ائم عشق را اندر کنار (درکنار) بونده در بمعنی فی در

* ساختن دوزملک دخی یول طاقیدر برک ساز *

(ساختن) مصدردر دوزملک وبایتق وقیلمق معناسنه مستقبلاتنده خاء معجمه زای معجمه یه ابدال اولنوب سازد وسازنده دیرلر (برک ساز) بمعنی مهمات سفر ولوازم طریق ساز مقدم برک مؤخر اولدیغی حالده ساز برک دخی بو معنایه در بو ایکی صورتده واو عطفله وواو سزدخی مستعملدر فقط لفظ برک وفقط لفظ ساز دخی بو معنایه در

بويله اولنجه بونده التی لغت وارد رفافهم شاعر (بيت) راه نود ورآمد ومنزل دراز * برك راه توشه منزل بساز * خواجه سلمان (بيت) ساقيا برك طرب سازكه ازبلبل وكل * كارو بار چمن امروز بېر كست وساز * فائده فقط برك اون معنايه كاور تسكيم اون بشنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كچدى فقط ساز اون معنايه دراپضا اول بمعنى تدارك سفر كما عرفت آنفا ثانى بمعنى انتظام حال ثالث بمعنى چنك معروف رابع بمعنى سامان اما سامانك اون ايكى معناسى واردرا كثرنده استعمال اولنور خامس بمعنى سلاح جنك سادس بمعنى تدارك ضيافت سابع بمعنى مكر وحيله ثامن بمعنى نفع وفائده تاسع بمعنى مثل ومانند عاشر صيغهٔ امر ووصف تركيبى اولور

* منتظم درسازمند وبك موافق سازكار *

(سازمند) زاى معجمه نك سكونيله اسم منسوبدر چونكه ساز بمعنى انتظام كما عرفت آنفا مندادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة شيخ نظامى (بيت) برين سازمندى جهانكير شاه * برافراخت رايت زماهى بماه * (سازكار) زاى معجمه نك سكونيله ايضا چونكه كار ادات نسبت واسم فاعلدر مير نظمى (بيت) اى زلطفت سازكار عاجزان * كار عاجز ساز واحسانت رسان * فاما كه كسر زاى معجمه ايله بمعنى آلت اهل صنايع معناى تركيبى يه دخى اوفق اولور

* شولكه ما كولاتدن ميخوش اوله خوشخورد ينور *

(خوشخور) شين معجمه نك سكونيله اطعمه واشربه وميوه لردن برمقدار حموضتلى اولانه ديرلر ناظم نحويرلنمأ كولاته قصرى تغليب ياخود مجازدر اصلنده وصف تركيبيدر چونكه خوش قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كچدى (خور) خوردن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (ميخوش) دخى فارسيدر تركيده شبوعى ايله تفسير قلندى

* هم كواريدن سكرمك هضمى آسان خوشكوار *

(كواريدن) كاف فارسيه نك ضمى وواو ممدوده نك فتحى وراء ممدوده نك كسريله مصدردر بمعنى هضم . (خوشكوار) اصلنده وصف تركيبيدر هضمى آسان معناسنه واطعمه دن واشربه دن لطيف ولذيذ معناسنه ابو المعانى (بيت) چو با نقل خوشخوار ويار نكو * مى خوشكوار از كف خوبرو *

* اولدى فكر ايتمك نهيدن هم سكالش اوبله در *

(نهيدن) نونك فتحى وهاء ممدوده نك كسريله مصدردر فكر ايتمك معناسنه همدخى غم خوردن معناسنه ونهادن معناسنه ده كاور كذا فى فرهنك زفانكويا (سكالش)

سینك کسری وکاف ممدوده نك فتحی ایله سکالیدن لفظنك امری آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی فکر واندیشه استاد رودکی (بیت)
ای مهج کنون تو شعر من از بر کن وبخوان * از من دل وسکالش واز تو تن وزبان *
مجمع الفرسده بمعنی اندیشه مند ومتفکر اسم فاعل دیومر ویدر کذا فی فرهنك میرزا ابراهیم همدخی حیله وخدعه معناسنه ده کلور

* ایشده تأخیر وتأنی ایلیکدر بردبار *

(بردبار) باء موحده نك ضمی ورانك ودالك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ایشده تانی وتأخیر وسکونت ووقار ایتمك معناسنه شیخ عطار (بیت)
بردباری جوی وبی آزار باش * تا که گردد در هنر نام تو فاش

* صلح معناسنده در یعنی بارشمق آشتی *

(آشتی) همزهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك کسریله بارشمق که عربیده صلح معناسنه عرفی مقابلی ایله ذکر ایلشدر (بیت) جنك آتش آشتی آتش مدارا آتشست * خوش سروکاری از آن بدخو مرا با آتشست

(جنك ایمش پرخاش ورزم وکیرودار وکارزار *

(پرخاش) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمه ایله بمعنی جنك وغوغا شمس فخری (بیت) کرا مجال که کر بادشاه ابو اسحاق * کند تصور کین وتخیل پرخاش (رزم) رانك فتحی وزای معجمه نك سکونی ومیم ایله بمعنی جنك وجدال ایضا خواجه حسین ثنایی (بیت) مردیش روز رزم نسبت مرد * از برادر بخواهر اندازد * همدخی همه وهیزم معناسنه ده کلور (کیرودار) کاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری ورانك ضمی وواو مجهول ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی جنك وآشوب ایضا معنای ترکیبیسی اورطوت دیمکدر اکثر صفت جنك اولور ومطلق جنك معناسنه ده اولور تکیم بو مقامده اولدیغی کبی میر نظمی (بیت) بخوش آمده شورش کیرودار * زهر دو طرف کشته شد بی شمار * بو معنایه دار وکیر دیرلر کذا فی فرهنك شعوری (کارزار) سکون راء اولی ایله بمعنی جنك وجدل ایضا حکیم سوزنی (بیت) بنفشهٔ سمن آمیغ تیغ تو ملکا * بلاله کاشتن دشت کارزار تو باد * معنای ترکیبیسی آهلو ایش دیمك اولور (جنك) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* طاسه لواند وهکین وطاسه اولمشدر فژم *

(اندوهگین) اسم منسوبدر چونکه اندوه همزه‌نك فتحی ونونك سكونی ودال ممدوده‌نك ضمی واظهارها ایله بمعنی غم وغصه گین ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة (فژم) فانك وزای معجمه‌نك فتحه‌لری ومیم ایله بمعنی غم وغصه اندوه کبی وزای فارسیه وراء مهمله ایله دخی مرویدر لطیفی (بیت) چه شود ازدلت ای شاه کرم * برهاند دل مارا زفژم

* قلبی محزون خاطری مجروحه دیرلر دلفکار *

(دلفکار) لامك سکونیله بمعنی محزون القلب ومجروح الخاطر معنای ترکیبیسی دخی بویله در چونکه دل قلب دیواونیدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی (فکار) فانك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی ورا ایله بمعنی مجروح ومشوش کاهی مجروح خاطر معناسنه ده کلور ابو المعانی (بیت) رسد زخنجر جانان راحتی بدلم * نهد بدست کرم سینهٔ فکار مرا

* دازمفهومی بنا دازارهم معمار ایمش *

(داز) دال ممدوده‌نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی بنا وبالجق هم دخی تشدید نون ایله بنا معناسنه که یاپوجی دیمك اولور وبغدای واربه سنبله‌سی قلچغی که داس معناسنه ده کلور (دازار) بمعنی معمار وبمعنی بنایعنی یاپوجی هم دخی حق جل وعلا حضرتلرینه اطلاق اولنور کما سبق فی الاسماء الحسنی اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه داز بنادبو آنفا کچدی (آر) مد ایله آریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر اصلی آوریدن ایدی

* یازاوی تخکم دخی محکم دیمکدر استوار *

(تخکم) تاء فوقیه‌نك فتحی وخاء معجمه‌نك سکونی وکاف فارسیه‌نك فتحی ومیم ایله بمعنی خانهٔ تابستان هم دخی ترکستانده بر اولکه اسمیدر (استوار) همزه‌نك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه‌نك ضمی وواو ممدوده‌نك فتحی ورا ایله بمعنی محکم ومتین مسعود سعد سلمان (بیت) پایدار واستوار ست ازتو دین ومملکت * پایدار وپایدار واستوار واستوار * وبوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی معتمد وامین ثانی اینانمق معناسنه ثالث بمعنی تمام شدن رابع بمعنی برابر آمدن

* ریزه ریزه پاره پاره طار طغاندر ترت مرت *

(ریزه) راء ممدوده‌نك کسری وزای معجمه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی قطعه وپارچه وخرده (پاره) باء فارسیه ایله فارسیده وترکیده دخی بویله شایعدر بویله اولنجه ریزه ریزه معناسی پاره پاره دیمك اولدی (ترت مرت) تاء فوقیه‌نك ومیمك

ضملری بعد هماراو تاء فوقیه ایله بمعنی تارمار یعنی طارطغان دینلن اولور توابع الفاظ قبیلندندر شمس فخری (بیت) بدسگال نیکخواهش تارمار * نیکخواه بدسگالش ترت مرت * همدخی ترت مرت بداندام وبداسلوب ونظرده حقیر معناسنه در فرهنگ جهانگیریده فتحه ایله روایت اولنمشدر وبر معناسی دخی تاراج دیو منقولدر

* خردمرد اوفق تفک یعنی طاغلمش تارمار *

(خردمرد) خاء معجمه نک ومیمک ضملری بعد هماراو دال ایله توابع الفاظ قبیلندندر اوفق تفک معناسنه واومعروف ایله خوردمرد دخی بومعنایه در (تارمار) دخی توابع الفاظ قبیلندندر بمعنی پراکنده وپریشان یعنی طاغلمش شمس فخری (بیت) عالمی کردی زتاب تیغ بران ترت مرت * کشوری کردی زسهم تیر بران تارمار * جغتاییده الاتماق دیرلر که الاق بولاق بوندندر (قاعده) توابع الفاظ قبیلندن اولنلنک معناسی اکثر بر کلمه دنصکره کلمهٔ مذکوره نک حرف اولی یرینه میم کتوروب تکرار ایدرلر مثلا تارمار وخردمرد کبی بوصورتده ایکی کلمه اراسنده کاتب واو یازمده وترکنده مختاردر لکن بهرحال واو اوقمماز فاحفظ

* ایش فیار وایشلیجی به فیار آورد نور *

(فیار) فانک وباء تحتیهٔ ممدوده نک فتحلری ورا ایله بمعنی شغل وعمل لطیفی (بیت) نیست جز عشقت اختیار مرا * نیست جز ذکر تو فیار مرا (فیار آور) وصف ترکیبیدر چونکه فیار قد عرفت آنفا آور وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی برنجی قطعه نک بیت اخیرنده کچدی

* ایش طوتیجی کاردار ایش کوج دیمکدر کاروبار *

(کاردار) وصف ترکیبیدر چونکه کار ایش کوج دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی داردا شتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بوندن بشقه کاردار جامع اموال وصاحب دیوان ووزیر معنالرینه ده کلور زر انشت بهرام (بیت) درین خرجت زمال کارداران * نکشت ای شه یکی صرف از هزاران (کاروبار) رانک سکونی وبینلرنده واو غیر ملفوظ ایله وواوسز ایش وکار وکسب معناسنه ابو المعانی (بیت) کاربارم در جهان شد عشق یار * زانکه هستم در جهان بی کاروبار * فقط کار قد سبق آنفا فقط بار بمعنی عمل وکار دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت اولی شرحنده کچدی

* آولامق اولدی شکردن هم دمیدن اویله در *

(شکردن) شین معجمه نك کسری وکافك فتحی ورانك سکونی ایله مصدردر بمعنی اصطیاد حکیم فردوسی (بیت) جهانرا اندام برا پروری * که پروردهٔ خویش را

بشکری * سورکون آوی چرکه و آودخی نخچیروشکار *

(چرکه) جیم فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله سورکون آوی معناسنه طالب آملی (بیت) بصحن دشت چوحکم شکار چرکه غود * زمین چو کوی درحلقهٔ سوار افتاد (نخچیر) نونك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وجیم ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی صید یعنی آو میرخسرو (بیت) بازآن سوار مست بنخچیر میرود * رستم زکار وکار بتدبیر میرود * همدخی شکار اولسان جانور معناسنه عموما وطاغ کچیسنه دیرلر خصوصا (شکار) کسر ایله بمعنی صید نخچیر کبی

* هرنه استرایسك استه دائما اللهدن * تفسیر وترجمه در

* هرچه میخواهی بجو همواره از پروردکار *

(هرچه) هرنه دیو اون التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة خواهی خواهیدن لفظندن مضارع مخاطبدر شکیم مفرد غائبی یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (بجو) جیمك ضمیله جوییدن وجستن لفظلرندن امردراسته وطلب ایله معناسنه اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره صله در (همواره) دائم دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثانیسنده کچدی (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (پروردکار) قطعهٔ اولی نك بیت ثانیسنده کچدی ٢٥ * این قطعهٔ شیرین بود دلتشنکانرا جوی شیر *

(این قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنوانده کچدی (شیرین) طتلو دیو قرق سکزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور (بود) اولور دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور (دل) قلب دیو اون بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (تشنکان) تشنه آخرشده علامت جمع اولان الف ونون الحاقی وهاء رسمیه نك کاف فارسیه یه ابدالیله تشنه نك جمعیدر تشنه صوصامش دیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده کچدی (را) ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة (جوی) ایرمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی (شیر) سود دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور همدخی جوی شیر فرهاد معشوقی شیرین ایرماغی دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (حاصل معنی) بو شیرین وطتلو قطعه کوکلی صوسزلره سود ایرماغی اولور

* دلجود لاویز اولسکه بك مقبول اوله هم دلپذیر *

بونلر وصف ترکیبیلردر هر برلری محبوبه وامثالنه صفت اولور چونکه (دل)
بمعنی قلب کماسبق آنفا (جو) جوییدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (آویز)
همزهٔ ممدوده نك فتحی وواوك کسریله آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر
چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آویزد وآویزنده کلور
(پذیر) اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان پذیرفتن لفظندن امر یاخود
اسم فاعل مخففدر

* داخی دلاور کبی هر صاحب شجاعتدر دلیر *

(دلاور) وصف ترکیبیدر یورکلو وصاحب شجاعت وبهادر معناسنه چونکه
دل بمعنی قلب کماسبق آنفا آور وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی برنجی قطعه نك
بیت اخیرنده کچدی (دلیر) دالك ولام ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی شجیع
وبهادر ایضا ثنایی (بیت) زقوت تهی مرد بازو دلیر * زبهر زبونی سر افکنده زیر

* اولدی نشیمن اوتوراق برخیزد یتسه طورمه قالق *

(نشیمن) نونك وشین معجمهٔ ممدوده نك کسرلری ومیمك فتحی ونون ایله اوتوراق
واوتوراجق یر معناسنه شمس فخری (بیت) زتاب انتقام سطوت تو * کند یکباره کی
ترك نشیمن (بر) ادات تحسین وتأکیددر کماسبق فی الادوات المرکبة همان ناظم
تحریرك طورمه لفظنی تفسیره ضمی بونك تأکیدا ایچون اولدیغنه مبنیدر (خیز)
خیزیدن یاخود خاستن لفظندن امردر چونکه مستقبلاتی خاء معجمهٔ ممدوده نك
کسری وزاء معجمه نك فتحیله خیزد وخیزنده کلور نتکیم ماضیسی قطعهٔ تاسعه نك
بیت رابعنده کچدی حافظ (بیت) ساقیا برخیز درده جام را * خاك برسر کن غم
ایام را *

* ثابت قدم مدر پایدار یرلشمش اولان جای کیر *

(پایدار) سکون یاء تحتیه ایله وصف ترکیبیدر بمعنی ثابت قدم ومحکم واستوار
وقائم چونکه پای ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور (دار) داشتن
لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر شیخ سعدی (بیت) یار ناپایدار دوست
مدار * دوستی را نشاید این غدار (جایکیر) بو دخی یاء تحتیه نك سکونیله وصف
ترکیبیدر یرلشمش ویرنده ثابت وصاحب قرار معناسنه چونکه جای مکان دیو
یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (کیر) وصف ترکیبی اولدیغی حالده
قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی

* کهتر کوچوك کدر دخی مهتر دیمکدر بیوك *

(کهتر) اسم تفضیلدر بمعنی اصغر واحقر چونکه کافك کسری واظهار ها ایله

بمعنی صغیر وحقیر (تر) ادات تفضیلدر کما سبق فی الادوات المرکبة (مهتر) اسم تفضیلدر ایضا بمعنی اعظم واکبر زیرا میمک کسری واظهار هاایله بمعنی عظیم وکبیر ابو المعانی (بیت) زینهار با مهتران عمر ومال وجاه را * بی توقف برأت کفتار واوضاعی مکن *

* شهنای وخالو زورنه در طاول دهل کوسدر تبیر *

(شهنای) شاهنا یدن مخففدر ایکیسیده هانک سکونیله زورنه دیدکاری دودلک معناسنه معنای ترکیبیسی شاه دودکی دیمک اولور چونکه سلاطین عظام ووزراء کرام نوبت وقتنده طبل ونقاره ایله مزبور دودکی آهنک ایتدیررلر سین ایله سورنا دخی فارسیدر بو معنایه شاعر (بیت) شود انس وملک را شوق افزون * اکر بشنیده شهنای وتفیرش (خالو) خاء معجمه ممدوده نک فتحی ولام ممدوده نک ضمیله شهنای مرقوم معناسنه هم دخی دایی معناسنه که عربیده خال دیرلر (دهل) دالک وهانک ضملری ایله طاولکه عربیده طبل دیرلر هاتفی (بیت) دهل زن فراموش کرد از دهل * بکردن دوالش شد از دیده غل (تبیر) تاء فوقیه نک فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نک کسریله درورانک فتحی وهاء رسمیه ایله تبیره دخی بمعنی کوس وطبل استاد منوچهری (بیت) تبیره زن بزد طبل نخستین * شتربانان همی بندید محمل *

* یولدن خبر ایله کلوب کیدن ایش پیک وبرید *

(پیک) باء فارسیه نک فتحی ویاء تحتیه نک سکونی وکاف ایله بمعنی قاصد ونامه وشاطر معناسنه ده کلور (برید) باء موحده نک فتحی وراء ممدوده نک کسری ودال ایله بمعنی قاصد ایضا شاعر (بیت) ناکهان ظاهر شد از جانب برید * کش پیام دوست در کوشم رسید * عربیده اون ایکی فرسخه برید دیرلر

مژده نوید ومژده بر مفهومی اولمشدر بشیر *

(نوید) نونک فتحی وواو ممدوده نک کسری ودال ایله بمعنی مژده ظهیر فاریابی (بیت) مرا مبشر اقبال بامداد بکاه * نوید عاطفت آورد از آستانهٔ شا * مژده دخی فارسیدر ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی شاعر (بیت) مژدهٔ اقبال دارد جنبش ادبارها * یک دو خطوه باز رفتن بر دهد و تاب را * بوندن بشقه نوید اوج معنایه دخی کلور اول بمعنی متحرک ولرزان ثانی بمعنی نواله ثالث بمعنی قوت (مژده بر) وصف ترکیبیدر چونکه بر پیغمبرده کی بر کبیدر (بشیر) بوزن فعیل (مژده جی) معناسنه فی الاصل عربیده فارسیده وترکیده شایعدر

* دریافتم بن اکلدم بشناس توسن اکله هم *

(دریافتم) ماضی متکلم وحده در مصدری دریافتن لفظیدر وتکیم امر حاضری قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی شاعر (بیت) بی هنر اهل هنر را نشود دریافتن * سخن اهل هنر هم هنرست دریافتن * بو بیتده ایکنجی دریافتن ایرشمك وبولمق وملاقی اولمق معناسنه در (تنبیه) ناظم تحریرك بن لفظنی تفسیرده ادراجی مجرد رشاقت نظمه اصابت عین اولمسون دیو بوخسه جندان تفسیرده مدخلی یوقدر زیرا دریافتم لفظندن ترجمهٔ مطابقه سی لفظ بن اولمقسزین فقط اکلدم افظیدر فاما که تفسیرده بن اولنجه مفسرده من اولملو ایدی کمالا یخفی علی من له معرفة بالتراجم تکیم بشناس توسن اکاه هم قولی بوکا شاهد عدلدر (بشناس) اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچن شناسیدن لفظندن امر حاضر در اولنده کی باء موحده صله در علی ماسبق فی الادوات (تو) سن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی

* غایت زکیدر تیزدل آکاه معناسی خبیر *

(تیزدل) سکون زای معجمه ایله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق دل تیز ایدی کسکین کوکل معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی اولوب کسکین کوکللو معناسنه اولدی چونکه تیز کسکین دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی دل بمعنی قلب (آکاه) همزه وکاف فارسیه نك مدلری واظهار ها ایله بمعنی خبیر ومتیقظ میر نظمی (بیت) پیامی در رسید ز انسوی ناکاه * ز احوال ولایت کشته آکاه * هم دخی اکاهیدن لفظندن امر حاضر واسم مصدر دروصف ترکیبده اولور

* نومید اوکیم مأیوس اوله حیف اولمش افسوس ودریغ *

(نومید) نونك فتحی وواوك سکونی ومیم ممدوده نك کسری ودال ایله بمعنی مأیوس ومحروم (افسوس) همزه نك فتحی وفانك سکونی وسین ممدوده نك ضمی وسین ثانیه ایله بمعنی حیف وحسرت همدخی متحیر ومأیوس معناسنه ومنع وتقصیر معناسنه ده کلور (دریغ) دال وراء ممدوده نك کسرلری وغین معجمه ایله بمعنی حیف وحسرت وبمعنی منع وتقصیر خواجه حافظ (بیت) قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ * اکرچه غرق کناهست میرود بهشت * ایشته خواجه حافظ بیتنك کرامتواری برقصهٔ مشهوره سی واردر

* هم انتقام آلمق دماوردن هم اولدی طوت بکیر *

(دماوردن) دالك ومیم ممدوده نك وواوك فتحلری ورانك سکونی ودالك فتحی ونون ایله بمعنی اخذ انتقام مصدردر (بکیر) کرفتن لفظندن امردر چونکه

مستقبلاتی کاف ممدوده نک کسریله کیرد و کیرنده کاوراولنده کی باء موحده صله در

* تنزوی تنسوخک آدی خوش بوی ایوقوقوایدر *

(تنزوی) زای معجمه ایله تنسوخ معناسنه دیو عندمزده موجود لغتلرده رسیده نظر اولمدی غالبا بو دخی ناظم نحریرک مرویات خاصه سندندر (خوش بوی) بو دخی سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر چونکه خوش قطعهٔ رابعه نک بیت رابعی شرحنده کچدی ایو قوقو دیو یکرمی التنجی قطعه نک بیت ثانیسنده کاور شیخ سعدی (بیت) کلی خوشبوی درحمام روزی * رسید ازدست محبوبی بدستم

* غایت لطیف اشکرف هم تنسخ دیمکدر بی نظیر *

(اشکرف) همزه نک کسری وشین معجمه نک سکونی وکاف فارسیه نک فتحی ورانک سکونی وفا ایله غایت لطیف معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کاور اوّل بمعنی بزرک مرتبه ثانی بمعنی قوی وتوانا ثالث بمعنی وقار وحشمت وتمکین (تنسخ) تاء فوقیه نک فتحی ونونک سکونی وسینک ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی بی نظیر ونادر وغایتده نفیس عرب تعریب ایدوب تنسوق دیدیلر

* صوباشی یه داروغه دی داخی کلانتر محتسب *

(داروغه) دال ممدوده نک فتحی وراء ممدوده نک ضمی وغین معجمه نک فتحی وهاء رسمیه ایله صوباشی معناسنه که حکام قپولرنده برشخص صاحب مرتبه نامیدر فی الاصل جغتای لسانیدر صوباشی نقدر صاد ایله معروف ایسه ده صحیحی سین ایله سوباشی دیمکدر بولک وطرف معناسنه فافهم (کلانتر) سکون نون ایله اسم تفضیلدر بمعنی محتسب وبمعنی اعظم واکبر چونکه کلان کبیردیو مصراع ثانیه ده کاور ترادات تفضیلدر ابو المعانی (بیت) اکرچه دیده ام خرطوم پیلی * نباشد همچو بینی ات کلانتر

* کرچه کلان معناسیدر جمله لغتلرده کبیر *

(کلان) کاف ولام ممدوده نک فتحلری ونون ایله بمعنی کبیر وعظیم وجسیم الجثه حکیم فردوسی (بیت) عدو را بکوچک نباید شمرد * که کوه کلان دیدم ازسنک خرد * ناظم نحریرک (کرچه کلان معناسیدر جمله لغتلرده کبیر) دیمکدن مرادی چونکه محتسبه کلانتر دینور کلان دخی عظیم معناسنه اولدقده محتسب زیاده بیوک رتبه صاحبی اولمق اقتضا ایدر مع هذا محتسبلر پسپایه دردیو تلمیحدر مکر اوائلده محتسبلرک رتبه سی بیوک اوله

مستفعلن مستفعلن بحر رجزدر بو كهر

يعني بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر چونكه بحر رجز مثمن سكز كره مستفعلن در

جوهر كبي حفظ ايلسه شايسته مخدوم وزير

(جوهر) ديباجه نك بيت عاشري شرحنده كچدى (حفظ) معروف (شايسته) انسب ديو قطعهٔ ثامنه نك بيت اولنده كچدى (مخدوم) بياني ديباجه نك اوتوز التنجي بيتي شرحنده كچدى (وزير) معروف

٢٦ *قطعه درزا زكهرها شده كنجينهٔ راز*

(قطعه درزا) مثلي قطعهٔ اولى عنوانده كچدى بو تقديرجه زا حرفدر بوندن بشقه درزاد الك ضميله اينجو طوغروجى معناسنه درزاى لفظندن مخفف وصف تركيبيده اولسه جائزدر چونكه دراينجو معناسنه كما مر غير مرة زاى اون ايكنجي قطعه نك بيت ثانيسنده كچن زاييدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر (ز) بمعنى من كما سبق في الادوات (كهرها) آخرنده علامت جمع اولان ها لفظى الحاقيله كهرك جميدر كهر ديباجه نك بيت عاشرنده كچدى (شده) قرق بشنجي قطعه نك بيت سادسنده كلان شدن لفظندن اسم مفعولدر (كنجينه) خزينه ديواللى ايكنجي قطعه نك بيت ثانيسنده كلور (راز) راء ممدوده نك فتحي وزاى معجمه ايله بمعنى سركرك قول وكرك فعل شاعر (بيت) چو آمد برين روز كار دراز * سپهر آن زهر كس كه ميداشت راز* بوندن بشقه آلتى معنايه دخى كلور اول بمعنى رنك دررنك ثانى بمعنى خارپشت يعنى كربى ثالث بالچق ايله يابيلان ديوار معناسنه رابع برشهر ياخود برقصبه ناميدر خامس شهر سبزواره برفرسخ يرده واقع برقصبه اسميدر سادس بركتاب حاشيه سنده امام فخر الدين رازينك خطيله تحرير اولنمشكه زمان سابقده ايكى شاهزاده وار ايدى برينك نامى راز برينك اسمى رى ايدى اتفاقله شهر بنا ايدوب هر برى كندو ناميله تسميه مراد ايلدى ميانه لرنده منازعه واقعه اولوب محاربه يه مؤدى اولدقده عقلاى رجال دولت ومدبران امور مملكت بويله معقول كورديلر كه شهرى برينك اسمنه مضاف واهل شهرى برينك اسمنه مضاف ايليه لر بناء عليه شهره رى واهل شهره رازى ديديلر اما عربيده رئيس المعمارين والبنايين معناسنه در كذا في فرهنك شعورى (حاصل معنى) حرف زاحقنده اولان قطعه خزينهٔ اسرار اولمش كهرلردندر

چوق رسا چوق يمه بسيار مخور ناندك از

(رسا) رانك وسين ممدوده نك فتحلريله بمعنى كثير ميرتطمى (بيت) بسان خدم كردرابم روا * چومن بندكان دردرا ورسا (بسيار) باء موحده نك كسرى وسينك سكونيله بمعنى كثير ايضا (مخور) قطعهٔ ثالثه نك بيت عاشرنده كچن خوردن لفظندن نهى حاضردر اولنده كى ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة (اندك) همزه نك فتحى ونونك سكونى ودالك فتحى وكاف ايله بمعنى قليل كه مقابلى بسيارمذكوردر ميرتطمى (بيت) اندك اندك نوش كردن باده را * بهتراز بسيارخوار افتاده را

* اولدى خرسند قناعت ايديجى حرصه دى آز *

(خرسند) خاء معجمه نك ضمى ورانك سكونى وسينك فتحى ونونك سكونى ودال ايله بمعنى قانع وقناعت معناسنه ده كلور ميرتطمى (بيت) افزود رخش بديده ام نور * خرسندنيم نظاره ازدور (آز) همزهٔ ممدوده نك فتحى وزاى معجمه ايله بمعنى حرص وطمع حكيم خاقانى (بيت) افسرعقل بايدت برسر * ازسر آز خون دل چه كنى *

* كندنادر برصه سبز صرمساق قفوبوى *

(كندنا) كاف فارسيه نك فتحى ونونك سكونى ودالك ونون ممدوده نك فتحلريله براصه ديدكلرى بد رايحه لو صرمساغك برنوعى مثللو سبزه دركه اسلامبولده غايت مبتذولدر حكيم شفايى درهجو منلا خليل طبيب (نظم) خليل منجم كه ازطب نداند * سفوف ازايارج شراب ازمعاجين * ندانسته ازكندنا ارجينى * نرفته بريوند ازماه پروين * بدو كفتم ازطب چه ها خواندهٔ كفت * كلستان وبوستان وفرهاد وشيرين * چو تاريخ خوان بود برسيدم ازوى * كه كيلان بنا كردهٔ كيست چندين * بكفت آن بنارا عليشير كرده * بهندوستان درحوالئ قزوين * بكفتم كه رستم كه بود دستان * فرامرز وكودرز بهرام چوبين * چونكه بوقطعه نك صاحبه وارى اولديغنك حكمتى كيلان خوارزم اتصالنده عجم داخلنده برمملكتدر عليشير پادشاه تركستاندر قزوين دخى ايران داخلنده در رستم معروف پادشاهدر باباسى اسمى دستان ايدى اوغلونك اسمى فرامرزدر كودرز طائفهٔ ساسانياندن شابوراوغلودر چوبين دخى نام پادشاهدر بونلرك ماقبلى دخى معلومدر (سير) سين ممدوده نك كسرهٔ صريحه سى ورا ايله صرمساق كه عربيده ثوم ديرلر اما كه قطعهٔ ثالثه نك بيت عاشرنده سيرطوق ديو كچدى اماله ايله در (بوى) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله بمعنى رايحه بوندن بشقه شرفنامه ده بش معناسنى دخى ذكر ايلديكه

عربيده ياره معناسنه

١ امید ٢ محبت ٣ طمع ٤ خوی ٥ پس روی

* دینلور قوتمشه کندیده صوغان یعنی پیاز *

(کندیده) کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ایله کندیدن لفظندن اسم مفعولدر لکن متبادری بد قوقمش معناسنه در (پیاز) باء فارسیه نك کسری و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله مطلق صوغان معناسنه عربیده بصل دیرلر میر نظمی (بیت) کر نباشد زیستن بابرك وساز * همچو سنبل میتوان بابك پیاز

* اولدی پروند قورمساق که دیمکدر بوزونك *

(پروند) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواوك فتحی ونونك سکونی ودال ایله عاشق ایله معشوق میاننده اولان واسطه که عجم قورمساق وترك بوزونك دیرلر بو معنایه میر نظمی (بیت) میان یار وبامن نیست پروند * مکر دل دامن اهم کند بند * مجمع الفرسده پروند بمعنی امر دیعنی ساده رود یو تفسیر ایلدی

* ابنه کانی وغلامباره یه دیرلر بچه باز *

(کانی) کاف ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله ابنه که بفعلتمکه راضی اولان اوغلان یاخود عورت معناسنه لکن اوغلانده غالبدر (بچه باز) غلامباره معناسنه فی الاصل وصف ترکیبیدر چونکه بچه یاوری دیو بو قطعه نك بیت سادسنده کلور بازه فتحی قطعه نك بیت ثامننده کلان بازیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (غلامباره) دخی فارسیدر رشیوعی ایله تفسیر قلندی چونکه باره باء عربیه ایله بمعنی دوست ویار ومائل لکن بین الناس باء فارسیه ایله مشهور اولمشدر (ابنه) همزه نك کسریله فی الاصل ابن لفظنك مؤنثیدر عربیدر لکن ترکیده وفارسیده معنای مزبورده غالب وشایعدر

* مول اوینتاش دخی دیوثه دینور کردنکل *

(مول) میم ممدوده نك ضمی ولام ایله شول معشوقه که ترکیده اوینتاش عربیده خدن دیرلر حضرت مولانا (بیت) آن زنك میخواست تا با مول خویش * میزند در پیش شوی کول خویش * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول مولیدن لفظندن امر درانکلن معناسنه ثانی بمعنی صبر وتأخیر اسم مصدردر ثالث بمعنی باز کشت رابع بمعنی نازوجلوه (کردنکل) کاف فارسیه نك فتحی ایله بمعنی دیوث واحمق کذی ابو المعانی (بیت) نیکند ضبط زن فاحشه اش * انکه کردنکل عالم باشد * معنای ترکیبیسی بویندی چامورلی دیمکدر چونکه کردن بیون دیو یکرمی

یدنجی قطعه نڭ بیت سابعنده کاورکل چامورد بوقطعهٔ عاشره نڭ بیت اولنده
کچدی مناسبت ظاهردرتکیم ترکیده بویله کمسه یه بو یوزی چامورلودیرلر
(دیوث) اخرنده ثاء مثلثه ایله مضبوطدرکما فی القاموس لکن ترکیده ثاء مثلثه
اولمدیغی حسبیله اثرالسین ایله تکلم ایدرلر

* روسپی یه جاف وجلب دی باشی اچق سرباز *

(جاف) جیم ممدوده نڭ فتحی وفاء ایله نساده روسپی وقحبه ورجالده بی وفا معناسنه
هم دخی خشنڭ معناسنده کلور (جلب) جیمڭ ولامڭ فتحه‌لری وباء موحده ایله
یعنی روسپی عورت ایضا شمس فخری (بیت) کسی که یکسره وازه واش
برکردد * یقین که مادراوزانیه است وزنش جلب * برمعناسی دخی زنج درکه
چالارلروترقنده اولان نسنه معناسنه ده کلور (سرباز) وصف ترکیبیدر باشی
اچق معناسنه وشجیع وبهادر معناسنه ده کلور ایکی معنایه (بیت) توان کفتن
مراورامردسرباز * شود درروزمیدان مردسرباز *

* یصی پهن اینجه ده باریك ستبرا ولدی قالن *

(پهن) باء فارسیه نڭ فتحی وهانڭ سکونی ونون ایله یصی معناسنه درشاعر (بیت)
زررابرای صرف کندسکه دارپهن * لعنت برآن کسی که وراکردمیکند *
اما اصلانده عریض که اینلو معناسنه ده کلورکماسیجیء بعد المصراع (باریك) باء
موحدهٔ ممدوده نڭ فتحی وراء ممدوده نڭ کسری وکاف ایله اینجه واینجلمش
معناسنه باردخی دیرلر لکن بعض ارباب لغت فرق ایتدیلر فرق دخی ظاهردر
شاعر (بیت) چشمان خوش ومیان باریك * ما اطیب فالك جل باریك (ستبر)
سینڭ کسری وتاء فوقیه نڭ فتحی وباء موحده نڭ سکونی وراء ایله قالن ویوغون
معناسنه اکثرارباب کتابت بوتی طا ایله سطبر یازرلر وطا ایله اوقورلر لکن غلطدر
چونکه فارسیده طا بولنمزدیو کچدی حکیم فردوسی (بیت) چوچندی برامد
برش سالیان * نه بدسرو بالاستبرش میان

* اینلو پهنا قصه کوته واوزون داخی دراز *

(پهنا) باء فارسیه نڭ فتحی وهانڭ سکونی ونون ممدوده نڭ فتحی ایله اینلوکه عرب
عریض دیر چونکه پهن الفسز ابعاد ثلثه دن برینڭ علی التعیین اسمیدرکه عرب
عرض فرس پهن ترك این دیرلر (کوته) کاف ممدوده نڭ ضمی وتاء فوقیه نڭ فتحی
واظهار ها ایله کوتاه لفظندن مخففدر قصه که عرب قصیر دیرلر مقابلی درازدالڭ
کسریله اوزونکه عرب طویل دیرلر بعض ترکیبلرده صفت واقع اولور شب دراز

وعمر دراز کبی شاعر (بیت) نکونسار کشتی بچاه دراز * که هرکز ازاو برنیایی دراز *

قوش یمی چینه ویاوری بچه لانه یوه‌در

(چینه) جیم ممدوده‌نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله قوش یمی معناسنه شیخ سعدی (بیت) مرغ آنجا رودکه چینه بود * نه بانجا رودکه چه نبود * بچه باء عربیه‌نك وجیم فارسیه‌نك فتحلری وهاء رسمیه ایله یاوری معناسنه اسم عامدر ترسا ودهقان بچه کبی بوالسنه‌ده باء فارسیه ایله مشهوردر امافصیحی باء عربیه ایله‌در چونکه باء فارسیه ایله پچه صرماشق معناسنه‌در (لانه) بوزن دانه آشیان کبی یوه معناسنه‌در شیخ مغربی (بیت) مرغ دل مازهرد وعالم * اندر براوکرفت لانه * فرهنك جهانکیریده اشیانهٔ پرنده‌دن غیری اشیانهٔ چرنده‌یه دخی دیرلر بوندن بشقه لانه اوچ معنایه کلور اول بمعنی صدا ونغمه پردازی ثانی بمعنی کاهل وبیکار وآواره ثالث بمعنی خانهٔ زنبور

مرغ قوش بال قنادر دخی اوچمق پرواز

(مرغ) میمك ضمی ورانك سکونی وغین معجمه ایله عموما قوش معناسنه عربیده طائر کبی بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول نیراعظم اسماسندن بر اسمدر ثانی بمعنی زنجبیل که مربا ده اولور (بال) باء موحدهٔ ممدوده‌نك فتحی ولام ایله بمعنی جناح طائرهم دخی سائر حیوان قنادی معناسنه‌ده کلور طالب آملی (بیت) باختلال نسیم صبا عجب نبود * که شمع کلبن پروانه‌را بسوزد بال * بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور اول چارپا حیوانك اللرینه دیرلر ثانی انسانك قوللرینه دیرلر ثالث برنوع ماهی که غایت ایری اولور رابع بمعنی نشو ونما خامس برجك که عورتك قصه صاچی سادس بمعنی مال وکاله (پرواز) باء فارسیه‌نك فتحی ورانك سکونی وواو ممدوده‌نك فتحی وزای معجمه ایله اوچمق وقناد آچمق معناسنه وقناد اچیجی معناسنه دخی کلور چونکه پر قناد معناسنه (واز) واو ممدوده‌نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی کشاده باز کبی شمس فخری (بیت) زمانه برمن چون مشفقی نهاد آغاز * کرفت مرغ دلم درهوای حق پرواز

فائده سود وکزند اولدی ضرر صاتدی فروخت

(سود) سین ممدوده‌نك ضمی ودال ایله بمعنی فائده بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور سودن لفظندن ماضیدر واسم مصدر دخی اولور ثانی بمعنی جشم وشادمانی عربیده اسودك جمعیدر جغتایده فائده‌یه آسیغ دیرلر اصی اندن عبارتدر چونکه لسان ترکده واقع اولان صادی اتلرسینه قلب ایدرلر تسکیم دالی وطایی

تاء فوقیه یه ابدال ایدنلر کبی (گزند) کاف فارسیه نک ضمی وزای معجمه نک
فتحی ونونک سکونی ودال ایله بمعنی ضرر وزیان مقابلی سود مذکور میر نظمی
(بیت) چو هر که گزند قصد دیگر کند * بجان خودش را گزند سر کند (فروخت)
فانک وراء ممدوده نک ضمیله فروختن لفظندن فعل ماضیدر بو لفظ فروختن
ایکی معنایه کلور اول بمعنی بیع ثانی بمعنی احراق لکن مستقبلاتی بیع معناسنه
اولنجه خاء معجمه نک شین معجمه یه ابدالیله فروشد وفروشنده کلور واگر احراق
معناسنه اولورسه خاء معجمه نک زای معجمه یه قلبیله فروزد وفروزنده کلور خواجه
حافظ (بیت) پدرم جنت رضوان بدو گندم بفروخت * ناخلف باشم اگر من
بجوی نفروشم

* رایگان دی اوجوزه مفته هم اورتاق انباز *

(رایگان) یاء تحتیه نک سکونیله ایکی معنایه در اول بمعنی ضد گران یعنی اوجوز
خواجه سلمان (بیت) رایگان در قدمش چون سر وزر باخته ام * سر چرا
بر من دلخسته گران میدارد * ثانی بمعنی مفت یعنی بی مشقت وبی عوض الله کیره
حکیم سنایی (بیت) هیچ طاعت ناید از ما همچنین بی علتی * رایگان ما آفریدی
رایگان مادر پذیر * اصلی راهگان ایدی ها یاء تحتیه یه ابدال اولنمشدر (مفت)
میمک ضمی وفانک سکونیله فارسیه در ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی ثابت
(بیت) ثابت بزه انفاسی حساب اوزره ویررلر * بر مفت صولق یوق یا بو غوغا
نه بلادر (انباز) همزه نک فتحی ونونک سکونی وباء موحده ممدوده نک فتحی وزای
معجمه ایله بمعنی شریک میر نظمی در توحید (بیت) اوستدر قدرت بصنعش
بی نظیر * نیست انباز و وکیل وهم وزیر

* صپانک آدی فلاخن چوبانه دیندی شبان *

(فلاخن) فانک ولام ممدوده نک وخاء معجمه نک فتحلری ونون ایله صپانکه انکله طاش
آتارلر عربیده مقلاع دیرلر اکثر چوبان طائفه سی استعمال ایدرلر حکیم اسدی
(بیت) بسنگ فلاخن زصد گام خوار * بدوزند دو خواه بیخ استوار * اکا فلاخان
وفلاسنگ وفلیاسنگ دخی دیرلر (شبان) شین معجمه نک ضمی وباء موحده
ممدوده نک فتحی ونون ایله چوبان معناسنه کمال اسماعیل (بیت) بعهد عدل تو گرگ
از پی خوش آمدمیش * چو خرس مصطبه بازی کند بچوب شبان (چوبان)
باء فارسیه ایله بودخی فارسیه در ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* آتمق انداختن وطاش آتیجی سنگ انداز *

(انداختن) همزه نك ودال ممدوده نك فتحلريله مصدردر راتمق معناسنه عرفی (بيت)
ای متاع درد دربازار جان انداخته * كوهر هرسود در جيب زيان انداخته
مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه يه ابداليله اندازد واندازنده كاور (سنك انداز)
وصف تركيبيدر چونكه سنك طاش دیو قطعهٔ ثانيه نك بيت تاسعنده كچدی انداز
انفامذ كوردن معلومدر بوندن بشقه (سنك انداز) مدمن خمر معناسنه وقلعه
كنكره سنده اولان اوفق سوراخلر معناسنه دخی كاور

* كرم وسرد ينه باقماز بوفنادنيانك *

(كرم) كاف فارسيه نك فتحی ورانك سكونی وميم ايله بمعنی حار يعنی اسی كه چغتايده
ايسيغ وايسق ديرلر (سرد) سينك فتحی ورانك سكونی ودال ايله شاعر (بيت)
روزست خوش وهوا نه كرمست ونه سرد * ابر از رخ كلستان همی شويد كرد

* ايله وقتكي ضايع ديمه قيش يازاوقو يازِ *

فلله در الناظم كه زهی تجنيس سايس تام ايلديكه نظيرقبول ايتمز (تنبيه) بوقطعه
بحررمل مثمن الاجزاددرمصرعی فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن لكن صدروابتدا
وحشولری بعضلری مخبون وبعضلری سالمدر وضربلری بعضا مخبون مقصور
وبعضا مخبون محذوف وبعضا اصلم وعروضلری مقصوره در

* اين قطعهٔ فرخنده دم چون روز روشن دلفروز * ٢٧

(اين قطعه) قطعهٔ رابعه نك عنوانـنده كچدی (فرخنده) مبارك ديو اون التنجی
قطعه نك بيت اولنده كچدی (دم) دالك فتحی وميم ايله بمعنی وزن شعر حضرت
مولانا (بيت) بس كن وهيچ نكوكرچه دهان پرشكرست * زانكه اين وزن ودم
وقافيه هم عيارنيد * بوندن بشقه اون طقوز معناسی دخی واردر تركيم تفصيلی
يكرمی طقوزنجی قطعه نك بيت ثانيسی شرحنده كاور (چون) كبی ديو قطعهٔ
ثالثه نك بيت ثالثنده كچدی (روز) كون ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كچدی
(روشن) ايدين ديو اوتوزيدنجی قطعه نك بيت ثالثنده كاور (دلفروز) وصف
تركيبيدر كوكل ياقيجی معناسنه لكن بومقامده مجازا كوكل ضيالنديريجی ديمكدر
چونكه دل كوكل ديو اون يدنجی قطعه نك بيت ثالثنده كچدی فروز قطعهٔ سابقه نك
بيت سابعنده تحقيقی كچدی (حاصل معنی) بومبارك وزنلو قطعه ايدين كون كبی
كوكل ضيالنديريجيدر

* سرباش وپيشانی آلن ابرودی قاشه چشم كوز *

(سر) معروف باش معناسنه بوندن بشقه اوج معنايه دخی كاور اول هرنسنه نك

اوجی وطرفی مثلا سر انکشت دیرلر ثانی بمعنی هوس ومحبت بو اوج معنایه خواجه سلمان (بیت) خاك بادا سر من کر سر افسر دارم * تا ز خاك سر کوی تو سرم ابخورست * ثالث بمعنی سر عسکر و سر قوم و سر کروه و تشدید ایله سر بار معناسنه ده کلور (پیشانی) باء فارسیه ممدوده نك کسری وشین معجمه ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسر یله آلن معناسنه که عربیده جبین وجبهه دیرلر شیخ نظامی (بیت) به پیشانیش داغی برکشیده * چو خطی بر خطایی برکشیده * همدخی متابعت نفس ودلخواهی معناسنه ده کلور (ابرو) همزه نك فتحی وباء موحده نك سکونی وراء ممدوده نك ضمی ایله قاش معناسنه عربیده حاجب دیرلر ایکی جانبی مراد اولدقده ابروان دیرلر شاعر (بیت) ابروانست طاق ایوان جمال * آب روی حسن خوبان ابرویت (چشم) جیم فارسیه نك فتحیله کوز معناسنه عربیده عین چغتایده قاراق وقاراغ دیرلر دیده ایله فرق قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعی شرحنده کلور بوندن بشقه چشم یکرمی اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی مفصل عضو ثانی مجرم اباغنه اوردقلری بوقاغی ثالث صندوق وسبت قپاقلرینه وقپو وپنجره قنادلرینه یپشدقلری دمور رابع بمعنی قفل خامس بمعنی مکر وحیله سادس بمعنی ریا وفریب سابع بمعنی عهد ویمین ثامن بمعنی غم وغصه تاسع بمعنی کره وعقده عاشر صو بندیکه اکین وبوستان ایچون ایدرلر حادی عشر بمعنی خیال وملاحظه ثانی عشر بمعنی توقع وامید ثالث عشر کمربند ومیان بند قوشاق وقلچ وتیرکش باغی رابع عشر قبا باغلری که ایلك ودوکمه پرینه در خامس عشر بمعنی ریسمان وطناب سادس عشر ترجیع وترکیب بیتنه دیرلرکه برقافیه ده برقاچ بیتدنصکره ایراد ایدرلر سابع عشر بمعنی کرو یعنی رهن ثامن عشر کورشجی اویونی تاسع عشر طومار کاغده دیرلر عشرون ذار الحر بدن اسیر طوتمق حادی وعشرون بچاق وامثالی نسنه لرك باغی ثانی وعشرون چیلاق قوشی ثالث وعشرون بمعنی بستر

* کرپك مژه مردم بیلك بینی بورون درروی یوز *

(مژه) میمك ضمی وزای فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله کرپك معناسنه که عربیده هدب دیرلر (مردم) میمك فتحی وراءنك سکونی ودالك ضمی ومیم ایله کوز ببکی که عربیده انسان العین دیرلر خواجه سلمان (بیت) مملکت را مردم عینی وعین مردمی سلطنترا درة التاجی وتاج سروری * همدخی آدم وانسان معناسنه ده کلور (بینی) باء موحده نك ونون ممدودتینك کسرلری ایله بورونکه عربیده انف دیرلر همدخی کورمك معناسنه مضارع مخاطبدر (روی) راء ممدوده نك ضمه صریحه سی

ویاء تحتیه ایله یوزکه عربیده وجه دیرلر شاعر (بیت) محبوب خوب صورت وپاکیزه
روی را * نقش ونکار وخاتم فیروزه کو مباش * بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور
اول بمعنی زرق وریا ثانی بمعنی امید وتوقع ثالث بمعنی بیداد کردن وتفحص نمودن
رابع بمعنی سبب وعلت خامس اماله ایله توجه دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت
سابعنده کچدی

* رخسار ورخ عارض یکاق دندان دیشدر لب طوداق *

(رخسار) یکاق معناسنه عربیده خد دیرلر اکرچه رویدن غیری مخصوص یکاغك
آدیدر اما اکثر استعمالی ایله رویه بدل جمله چهره یه دخی اطلاق اولنور کمال
پاشازاده نك بونده اولان تصرف خاصی ادوات مرکبه دن سار لفظنی تحقیقده
کچدی یعنی مرکب اعتبار ایلدی فاما که کتب معتبرهٔ لغاتده اسم مفرد در یکاق
معناسنه ابو تراب (بیت) عمری نظر از مهر برویت کردم * نظارهٔ رخسار نکویت
کردم (رخ) رانك ضمی وخاء معجمه ایله بو دخی یکاق معناسنه حتی شعرا بعض
تراکیبنه جزو ایدوب مثلا کلرخ وپری رخ دیرلر غیاثای حلوایی (بیت) پیش
کلزار رخت لیلیٔ کل مجنونست * سرو در پیش قدت مصرع ناموزونست *
بوندن بشقه رخ بش معنایه دخی کلور اول برعظیم الهیکل وکبیر الجثه قوشدر
عنقا کبی وجود خارجیسی یوقدر شطرنج قطعه لرنده اولان رخ اول قوشدن
عبارتدر یعنی آنك اسمیله تسمیه اولنمشدر ثانی بمعنی عنان اسب یعنی آت دیزکنی
ثالث برنوع تاجدر سلفده پادشاهلر کیرلر ایدی رابع بمعنی سوی وجهت خامس
براوتدر (عارض) کسر را ایله بو دخی یکاق معناسنه در فی الاصل عربیدر خواجه
حافظ (بیت) زشرم روی تو خورشید کشته غرق عرق * نزار مانده مه آسمان
ازان عارض * بوندن بشقه عارض درت معنایه دخی کلور اول بمعنی بنا کوش ثانی
بمعنی عسکر ولشکر ثالث بمعنی نویسنده یعنی کاتب رابع هنوز قناتلنمش قوش
معناسنه عربیده سکز معنایه کلور محلنده مسطوردر (دندان) دالك فتحیله
دیش معناسنه که عربیده سن دیرلر چغتایده تیش دیرلر (لب) طوداق معناسنه
همدخی کنار معناسنه ده کلور

* اغز دهان ودیل زبان کفتار ایش معناده سوز *

(دهان) دالك وهاء ممدوده نك فتحلریله اغز معناسنه که عربیده فم دیرلر الفسز
دهن دخی بو معنایه دردهان ناسده دالك کسریله مشهور لکن فرهنك شعوریده
ایکیسنی ده دال مفتوحه ده ایراد ایلدی فلا تغفل (زبان) زای معجمه نك وبای موحدهٔ

ممدوده نك فتحلريله بمعنى لسان زانك ضمه سيله دخى روايت اولنمشدر شيخ سعدى (بيت) زبان در دهان اى خردمند چيست * كليد در كنج صاحب هنر * لكن فتح زالا زمدرشو بيتده * جهندرعدونك محبتى زيرادلى طور مازه * محبت اهلنه چونكه عذاب ايدن زبانيدر * وبرقومك استعمال ايتدكلرى لغتده دخى زبان ديرلر لسان ديدكلرى كبى (كفتار) كفتن لفظندن ماضى آخرينه الف ورا الحاقيله اسم مصدردر على ماسبق فى قواعد المقدمة حكيم فردوسى بيت بغيرى زبان تيز بكشادهٔ * بكفتار داد سخن دادهٔ

* سينه كوكس بوغاز كلو بشكنج مفهومى بلك *

(سينه) معروفدر عربيده صدر ديرلر حكيم فردوسى (بيت) بروسينهٔ آن صنم سيمرنك * همىداشت از تختهٔ سيم تنك (كلو) كاف فارسيه نك فتحى ولام ممدوده نك ضمى ايله بوغاز كه عربيده حلقوم ديرلر شانى تكلو (بيت) تو هرمى كه زجانم بكلو ميريزد * بكلو ناشده از ديده فرو ميريزد (بشكنج) بانك موحده نك فتحى وشين معجمه نك سكونى وكافك فتحى ونونك سكونى وجيم ايله بلك معناسنه كه عربيده ساعد ديرلر بعض فرهنكلرده بمعنى دست چپ يعنى صول ال ديو منذ كوردر

* وارن ديمشلردر سكه پشت ارقه اولمش دوش اوموز *

(وارن) واو ممدوده نك ورانك فتحلرى ونون ايله ديرسك كه عربيده مرفق ديرلر ورانك كسريله دخى شايع دراغاجى (بيت) زمانى دست كرده جفت رخسار * زمانى جفت زانو كرده وارن (پشت) باء فارسيه نك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله ارقه معناسنه كه عربيده ظهر ديرلر همدخى ولايت نيشابورده برشهر اسميدر ونواحىء هراتدن برقريه اسميدر كذا فى المجمع (دوش) دال ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله اوموز معناسنه كه عربيده منكب ديرلر هاتفى (بيت) كشيدند در دوش كردان كار * زرههاى داودىٔ زرنكار * همدخى دون كيجه معناسنه كه عربيده بارحه ديرلر

* انكشت برمق دست ال زانو ديز اولدى پاى اياق *

(انكشت) همزه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله برمق كه عربيده اصبع ديرلر محمد قولى سليم (بيت) مكن بحلقهٔ آن زلف تابدار انكشت * كه هيچكس نكند در دهان مار انكشت * دست معروف ال معناسنه كه عربيده يد ديرلر بروجه حقيقت ومجاز شيخ سعدى (بيت) از دست وزبان كه برايد * كز عهدهٔ شكرش بدر آيد * بوندن بشقه اون معنايه دخى

کلور اول بمعنی نفع وفائده ثانی بمعنی نصرت وظفر ثالث بمعنی مقام عالی رابع بمعنی صدر مجلس خامس بمعنی قوت وقدرت سادس بمعنی غلبه وتسلط سابع بمعنی طرز وروش ثامن بر نسنه تمام اولمق تاسع بمعنی کره ومرتبه عاشر بمعنی دستور واذن (زانو) زای معجمه ممدوده نک فتحی ونون ممدوده نک ضمیله دیز معناسنه که عربیده رکبه دیرلر میر نظمی (بیت) بمانده درگل حیرت بزانو * ندارد پای رفتن را بیکسو * چغتایده تیز دیرلر همدخی زانو تعظیم وتفخیم معناسنه ده کلور (پای) بای فارسیه ممدوده نک فتحی ویاء تحتیه ایله ایاق معناسنه که عربیده رجل دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی تاب وطاقت ثانی بمعنی مقاومت ثالث بمعنی اثر یعنی ایز رابع پاییدن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور

* هم طرنغه ناخن دینور قاشی بخار وکر اویوز *

(ناخن) نون ممدوده نک فتحی وخاء معجمه نک ضمی ونون ایله طرنق که عربیده ظفر دیرلر میر نظمی (بیت) خراشیده رخ دلجو بناخن * بجای اشک رفت ازدیده اش خون * چغتایده تیرناغ دیرلر (بخار) خاء معجمه ممدوده نک فتحی وراء ایله خاریدن لفظندن امر در اولنده کی باء موحده مکسوره صله در علی ماسبق فی الادوات المرکبة (کر) کاف فارسیه نک فتحیله اویوز که عربیده جرب دیرلر بر علتدر که فضلات صفراودمدن وجود انسانده ظاهر اولور حکیم ناصر خسرو (بیت) کر نخواهی رنج کراز کر کیان پرهیز کن * جهل کرست ای پسر پرهیز کن زین زشت کر * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول ادات شرطدر ثانی ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة ثالث بمعنی مقصود ومراد رابع بمعنی قدرت ومکنت

* دکانلو یوللر کوچه وتجار درسوداکران *

(کوچه) کاف ممدوده نک ضمی وجیم فارسیه نک فتحی وهاء رسمیه ایله دکانلو یوللر معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی ارتحال وانتقال ثانی عظیم وکبیر ثالث قفتان وبنش مثللو لرقاسنه دیکیلان دوکمه (سوداکران) جمعدر بمعنی تجار چونکه سوداسینک فتحی وواولک سکونی ودال ممدوده نک فتحیله سود کبی فائده معناسنه کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة الف ونون ادات جمعدر علی ماسبق فی قواعد المقدمة کانه تاجرلر طالب فائده لردر آنکیچون سوداکران دیو تسمیه اولندیلر بوندن بشقه سودا ایکی معنایه دخی کلور اول اخلاط اربعه دن برینک اسمیدر ثانی بطریق الاستعاره شب تاریکه ده اطلاق اولنور مذکور اوچ معنایه میر نظمی (بیت) تقاضا کرد سودا شام سودا * سفر کردد

ازانجا بهر سودا * داد ستد آلش ویرش کالا قماش ارزان اوجوز *

(دادستد) دال ثانیه نك کسریله بمعنی بیع وشرا واخذ وعطا بو ایکی لفظ ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدرلردر چونکه داد ویردی دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی ستاد آلدی دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثامننده کچدی همدخی دادستد انتقام معناسنه ده کلور لکن بو معناده دال ثانیه موقوفه اولور (کالا) کاف ولام ممدودتینك فتحلریله بمعنی قماش ومتاع حکیم سنایی بیت) چو علم آموختی ازحرص آنکه ترس کاندرشب * چو دزدی باچراغ آید گزیده تر برد کالا * همدخی اثاث المنزل معناسنه وصوت وصدا معناسنه ده کلور (ارزان) همزه نك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه نك فتحیله اوجوز که عربیده رخیص معناسنه میرنظمی (بیت) غم جانان بجان ارزان ستانند * بمعنی تن دهند وجان ستانند * همدخی لایق وسزا معناسنه ده کلور

* گرما و تابستان یاز ساحل محلدر گرمسیر *

(گرما) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ومیم ممدوده نك فتحیله یاز فصلیدر که مقابلی سرماکه مصراع ثانیده کلور انجق بو مقامده یازدن مراد فصل صیفدر فصل ربیع دکلدر چونکه وضع قدیمده ترك ربیعه زای معجمه ایله یاز صیفه یاء تحتیه ایله یای دیرلردی کیده رك ایکی فصله بردن یاز دیدیلر لکن ینه یاز صیفده غالب اولدی اشته بوندن مراد غالبدر شاعر (بیت) زمین پرنگار وهوا مشکبار * نه گرمانه سرما همیشه بهار * معنای ترکیبیسی اسی کلیجی دیمکدر چونکه گرم اسی دیو قطعهٔ سابقه نك بیت اخیری شرحنده کچدی آی آیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (تابستان) باء موحده نك کسری وسینك سکونیله گرما کبی بودخی صیف معناسنه در معنای ترکیبیسی اسم زماندر زمان حرارت معناسنه در چونکه تاب حرارت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعی شرحنده کچدی ستان ادات اسم زماندر کما سبق فی الادوات المرکبة (گرمسیر) غایت اسی وحار موضع معناسنه تسکیم غایت صاوق موضعه سرد سیر دیدکاری کبی معنای ترکیبیسی اسی طوق دیمکدر چونکه گرم اسی وسرد صاوق دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی سیر طوق دیو قطعهٔ عاشره نك بیت عاشرنده کچدی

* قیش در زمستان وودی سرما دخی پاییز گوز *

(زمستان) قیش فصلی معناسنه اگرچه زم زای معجمه ایله صاوق معناسنه در لکن السنه ده کسر زا ایله مشهوردر انکچون ارباب لغت زمستان لفظنی کسر

فصلنده یازدیلر علی ما صرحه فی فرهنك شعوری خواجه سلمان (بیت) شها جهان حرف را کذشت فصل خریف * رسید کوکبهٔ موکب زمستانش (دی) دالك فتحی و یاء تحتیه نك سکونیله بوزن می بودخی فصل شتا معناسنه امیرخسرو (بیت) بجان میداد راحت دیدن ازوی * چو برف اندر تموز و شعله در دی * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول سال شمسیدن اونجی ماهه دیرلر ثانی بر فرشته نامیدرکه ماه دیده تدبیر امور و مصالحه موکلدر (سرما) سینك فتحی و رانك سکونی و میم ممدوده نك فتحی ایله بمعنی فصل شتا ایضا (پاییز) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك کسری و زای معجمه نك سکونیله و پایز کسر یای تحتانیله بمعنی فصل خریف یعنی کوز میر نظمی (بیت) شراب کهنه خورد در فصل پاییز * بهار کهنه یار و ساقی جانز

* یغمور باران برف قاردخی بولندر ابر و میغ *

(باران) معروف یغمور معناسنه همدخی باریدن لفظندن اسم فاعل اولور یاغیجی معناسنه و بهارده سحر وقتی رطوبت هوادن حاصل اولور اکادخی باران دیرلر (برف) باء موحده نك فتحی و رانك سکونی و فا ایله قارکه عربیده ثلج دیرلر میر نظمی (بیت) پارهٔ یخ بودهٔ خنجر بکف * کرد بخیزد بسر دهر برف (ابر) همزه نك فتحی و باء موحده نك سکونی و را ایله بمعنی سحاب یعنی بلوت شیخ سعدی (بیت) ابر و باد و مه و خورشید و فلك در کارند * تا تونانی بکف آری و بغفلت نخوری (میغ) میم ممدوده نك کسری و غین معجمه ایله ابر کبی سحاب معناسنه همدخی طومان معناسنه ده کلور

* بخنونه دیرلر شمشکه یخچه طلو یخ اولدی بوز *

بخنونه) باء موحده نك فتحی و خاء معجمه نك سکونی و نون ممدوده نك ضمی و نون ثانیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی برق یعنی شمشك بخنود دخی دیرلر ابو المعانی (بیت تاب رویش را بپوشد طرها * زیر تار زلف چون بخنونه است (یخچه) یاء تحتیه نك فتحی و خاء معجمه نك سکونی و جیمك فتحی وهاء رسمیه ایله طلو معناسنه که تکرلك دخی دیرلر عربیده برد دیرلر بدر الدین شاشی (بیت) در عنبر تو لاله در بسد تو لؤلؤ * در غنچهٔ تو نسرین در یخچهٔ تو آذر (یخ) یاء تحتیه نك فتحی و خاء معجمه ایله بوز که عربیده جمد چغتاییده موز دیرلر

* کردن بیوندر ایتمکه کردن دی کردان دونیجی *

(کردن) کاف فارسیه نك فتحی و رانك سکونی و دالك فتحی و نون ایله بیون معناسنه که عربیده رقبه و عنق و جید دیرلر شاعر (بیت) تواضع زکردن فرازان نکوست * کدا کر

تواضع کند خوی اوست * همدخی مکنت وقدرت معناسنه ده کلور (کردن) کاف عربی ایله ایتمك معناسنه مصدردر لکن فعل عام اولدیغی حسیله برنسنه یه اضافته محتاجدر مثلا کارکردن وعمل کردن کبی چغتایده ایتمالی دیرلر ماضیسنده ایتی دیرلر همدخی ایلاب دیرلر ایلیوب دیمك اولور وایلابان دیرلر ایلیوبن دیمك اولور ودخی ایتکای دیرلر ایده دیمکدر (کردان) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ودال ممدوده نك فتحی ایله کردیدن لفظندن اسم فاعلدر مثلا چرخ کردان دیرلر چرخ دوار معناسنه همدخی کباب معناسنه ده کلور که عربیده مشوی دیرلر

* اولدی ذکری کرده هم کرد ایتدی داخی کردتوز *

(کرده) کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله ذکری نسنه معناسنه که عربیده مذکوردیرلر بونده هاء رسمیه سز کرددخی بو معنایه در بوندن بشقه کرده اوچ معنایه دخی کلور اول برنوع بوغقه اتمك معناسنه ثانی برپارچه صاری بزکه یهود طائفه سی فرمان پادشاهله اوموزلرینه دیکرلر مسلماندن امتیازایچون اکا عربیده غیاردیرلر ثالث بمعنی کرده بالش (کرد) مصراع اولده کچن کردن لفظندن ماضیدر (کرد) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونیله توز معناسنه که عربیده غبار وقتره ونقع وهبادیرلر شیخ نظامی (بیت) کرد بود خاك برانکیخته * خاك تهی به که درآمیخته * بوندن بشقه طقوزمعنایه دخی کلور اول کردیدن لفظندن امردردوندر معناسنه ثانی بمعنی کردون وفلك ثالث نیر اعظم اسماسندن براسمدر رابع بمعنی بوی خوش خامس بمعنی نفع وفائده سادس بمعنی فرح وسرور سابع بمعنی غم واندوه ثامن بمعنی عکس تاسع ابریشمدن برنوع

* مکرای مال وجاه رامیل ایتمه مال ومنصبه *

(مکرای) نهی حاضردر میل ایتمه معناسنه مصدری کافك کسری وراء ممدوده نك فتحی وسینك سکونیله کراستن لفظیدر چونکه مستقبلاتی سینك یاء تحتیهٔ مفتوحه یه ابدالیله کراید وکراینده کلور (مال) معروف (جاه) منصب دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کچدی

* علم ومعارف کسب ایدوب جمله حسودلك بغرین اوز *

(علم ومعارف) فرقلری دیباجه نك یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی (کسب وجمله وحسود) اصللری عربیدر انلرده دخی شایعدر (تنبیه) ایشته بو قطعه یکرمی بدنجی قطعه در وزنی بوندن اقدم کچن یکرمی بشنجی قطعه نك وزنی کبی بحر رجز مثمن الاجزادندر یعنی هر بیتی سکز کره مستفعلن دزفا حفظ

* قطعه چون آب کهر پاس ومریز *

(قطعه چون) قطعهٔ خامسه نك عنوانده کچدی (آب) صودیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کاور (کهر) دیباجه نك بیت عاشرنده کچدی (پاس) اوتوز بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان پاسیدن لفظندن امر درحفظ ایله معناسنه باقی معنالری قرق سکزنجی قطعه نك بیت تاسعی شرحنده کاور (مریز) نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر ترکیب امر حاضری بو قطعه نك ایکنجی بیتنده کاور (حاصل معنی) کوهر صویی کبی اولان قطعه یی حفظ ایله دوکمه بعض نسخه ده پاس موقعنه شین معجمه ایله پاش واقعدر بو صورتده کهر پاش کهر صاچیجی معناسنه وصف ترکیبی اولور چونکه پاش باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمه ایله پاشیدن لفظندن امر حاضردر فاحفظ

* بعض برخی شمدی اکنون داخی نیز *

(برخی) باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمهٔ ممدوده نك کسری ایله براز وبعض معناسنه همدخی فدا معناسنه ده کاور (اکنون) همزه نك فتحی وکافك سکونی ونون ممدوده نك ضمی ونون ثانیه ایله شمدی معناسنه عربیده حالا والان دیرلر عرفی (مصراع) خم بجوش آمد بکوکه توبه ا کنون بشکنم * والفسز کافك کسری ایله کنون دخی دیرلر (نیز) نون ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله دخی معناسنه عربیده واو عاطفه معناسنه جغتایده داغی دیرلر

* هست وار در نیست یوقدر نسنه چیز *

(هست) هانك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله واردر معناسنه چونکه ها وار معناسنه است ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات المرکبه بو تقدیرجه هست اصلنده ها است ایدی الفی حذف اولنوب هست اولدی کاه اولورکه فقط است معناسن مفید اولور شاعر (بیت) بین دل من و پیکان بحساب درو * که هست کوه غم وچشمهای آب درو * ترکیب کاهی است هست معناسنی مفید اولدیغی کبی هستك مقابلی نون ممدوده نك کسری ایله (نیست) که یوقدر معناسنه خواجه حافظ (بیت) درعشق خانقاه وخرابات فرق نیست * هرجا که هست پرتوروی حبیب هست * چونکه نی نونك کسری ویاء تحتیهٔ مجهوله ایله حرف نفیدر یوق ودکل معناسنه عربیده لیس ولا جغتایده ایماس دیرلر حکیم انوری (بیت) چنان کامل که نی کرمست ونی سرد * چنان عادل که نی خشکست ونی تر * لکن نی لفظی است ایله یاخود میم متکلم ایله تعانق ایدنجه یاء مجهول معروفه مبدل اولور است ایله

تعانق بو مقامده کورلدی میم ایله تعانق قرق یدنجی قطعه نک بیت اخیرنده کاور (چیز) جیم فارسیهٔ ممدوده نک کسریله نسنه معناسنه عربیده شیء دیرلر شیخ سعدی (قطعه) کلی خوش بوی در حمام روزی * رسید از دست محبوبی بدستم * بدو کفتم که مشکی یا عبیری * که از بوی دلاویز تو مستم * بکفتا من کلی ناچیز بودم * ولیکن مدتی با کل نشستم * کمال همنشین در من اثر کرد * وکرنه من همان خاکم که هستم

* بك طلو سرشار دستید رسبو *

(سرشار) راء اولی نك سکونیله یعنی لبریز که بك طلو معناسنه صائب (بیت) یارب از عرفان مرا پیمانهٔ سرشارده * چشم بینا جان آکاه و دل بیدارده * معنای ترکیبیسی باشدن صوسی دیمکدر چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی شارشین معجمه نك فتحیله شاریدن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخفف رشاریدن صو آقوکن سسلنمکه دیرلر (سبو) سینك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك ضمیله دستی که ایچنه صو وشراب قورلر بابا فغانی (بیت) وقتست ای حریف که می در سبو کنند * دردی کشان بمنزل مقصود رو کنند

* ایچ بنوش وصاچ بیفشان دوك بریز *

(بنوش) اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلان نوشیدن لفظندن امردر اولنده کی باء موحده صله در علی ماسبق فی الادوات البسیطة کمال خجندی (بیت) بیاد لعل دلبر خون دل نوش * شراب لعل نوشیدن چه کارست (بیفشان) قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلان افشاندن لفظندن امر حاضردر چونکه اولنه صله اولان باء موحده داخل اولنجه ابتداده کی همزه یاء تحتیه یه ابدال اولندی علی ماسبق فی المقدمة (بریز) بیت مزبورده کچن ریختن لفظندن امردر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زایه ابدالیله ریزد وریزنده کلور اولنده کی باء موحده صله در

* قول رهی بنده کوله زنکی عرب *

(رهی) قول وبنده معناسنه کمال پاشازاده یوردیکه رهی یوله کیدوب کلان خدمتکاره دیرلر چونکه معنای ترکیبیسی یوله منسوب دیمکدر اوده خدمت ایدنه غلام دیرلر تکیم بو بیتدن فهم اولنور (شعر) پدری وبرادری بکذار * این رهی وآن غلام در همه کار * انتهی بو فرقی مرحومدن ماعدا ارباب لغت ذکر ایتمامشدر انجق رهی یعنی بنده دیو مطلق تفسیر ایدیلر کذا فصله الشعوری لکن شو قدر که غلام خوبروکشی زاده اولسه رهی سیاه زنجی وقره قوللقجی اولسه جائزدر (بنده) مطلق قول معناسنه لکن ارکك اولمق شرطیله انکچون کوله ایله تفسیر

ایلدی کرک حقیقت وکرک مجاز وکرک کفاردن نسبی اولسون کرک اولمسون جمله یه اسم عامدر حکیم فردوسی (بیت) سپاه اندر ایران پراکنده شد * زن ومرد وکودک همه بنده شد (زنکی) زنک ولایتنه منسوب اولان سیاهکه اکثر کیده عرب دیو تعبیر ایدرلر اکثرا انلردن قول وکوله اولور وهر سیاه لون اولان آدمه دیرلر استعاره طریقیله جمعی زنکیان کلور خواجه ثنایی از اسکندرنامه (بیت) چو از زنکیان راند داناسخن * شد ان بزم همچون تن اهرمن

* نغز دلبر جاریه اولدی کنیز *

(نغز) نونک فتحی وغین معجمه نک سکونی وزای معجمه ایله بمعنی دلبر ولطیف استاد عنصری (بیت) بکو یش که من نامهٔ نغز ناک * فراز آورید ستم از مغز پاک (کنیز) کافک فتحی ونون ممدوده نک کسری وزای معجمه ایله بمعنی امه وجاریه حکیم اسدی (بیت) بروی کنیزی بجان دوست کشت * که ناکاه روزی بروبر کذشت * همدخی دختر یعنی مطلقا قز معناسنه ده کلور

* دی نبهره ناسره قلب اقچه یه *

(نبهر) نونک وباء موحده نک فتحلری وهانک سکونی وراایله یکمز قلب اقچه وفنا نسنه وفرومایه آدم معناسنه هاء رسمیه ایله نبهره دخی دیرلر (ناسره) نون ممدوده نک وسینک ورانک فتحلری وهاء رسمیه ایله بودخی نبهر کبی قلب اقچه ومتاع کاسد معناسنه چونکه سره یکن اقچه ومتاع رایج معناسنه همدخی ناسره کشتزار یعنی اکینلک معناسنه ده کلور

* اولمش الدانمق فریب وپول پشیز *

(فریب) فانک وراء ممدوده نک کسرلری وباء موحده ایله اوتوز التنجی قطعه نک بیت سابعنده کلان فریبیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر در شمس فخری (بیت) ایام عدل خسرو رستم مهابتست * نه روز کار زرق فسونست بافریب (پشیز) باء فارسیه نک فتحی وشین معجمه نک کسری وزای معجمه ایله پول معناسنه که باقردن وبرنجدن ایدرلر شیخ سعدی (بیت) چنان روز کارش بکنجی نشاند * که بریک پشیزش تصرف نماند * شمس فخری بردرهم برینه یکرا اقچه دیو تفسیر ایلدی مجمع الفرس ده منقر دیو تفسیر ایلدی

* قورقو در بیم وهراس وترس وباک *

(بیم) باء موحدهٔ ممدوده نک کسری ومیم ایله بمعنی خوف وخشیت شاعر (بیت) هم اندر زمان روی او شد سفید * مرا ای خداوند بیم وامید * هراس هانک کسری

وراءنك فتحیله اویوزالتنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان هراسیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر شیخ سعدی (بیت) امیدو هراسش نباشد زکس * بر ینست بنیاد توحید بس (ترس) تاء فوقیه نك فتحی وراءنك سکونی وسین ایله ترسیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر (باک) باء موحدۀ ممدوده نك فتحی وکاف ایله بمعنی خوف ایضا اما که بیم ایله بونك فرقی بودرکه بیم اصلده خوف معناسنه باك صکره دن خوف واحتراز معناسنه شمس فخری (بیت) رحمتی آخرای مه بی باك * نظری آخرای بت چالاك * حاصلی باك خوفه مخصوص دکلدرکاه قورقودن کاه اجتنابدن کاه حیادن اولورعربیده اول حالاتی مبالات ایله تعبیر ایدرلر

* قاچه جق یردرد خی جای کریز *

(جای کریز) ترکیب اضافیدر بمعنی ملجأ وملاذ چونکه جای مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی کریز قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان کریختن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر

* کت بروهم اوربزن بکریز قاچ *

(برو) رفتن لفظندن امردر تکیم مضارعی قطعۀ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی (بزن) قرقنجی قطعه نك بیت رابعنده کلان زدن لفظندن امردر چونکه مستقبلاتی نون ایله زندوزننده کلور (بکریز) کریختن مزبوردن امردرچونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله کریزدوکریزنده کلور بواوچ کلمه نك اولنده کی باء موحده صله در

* قارشقلق شورش وغوغاستیز *

(شورش) اون ایکنجی قطعه نك بیت سادسنده کچن شوریدن لفظندن امر صیغه سی آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر قارشقلق وغوغا وفتنه معناسنه (ستیز) سینك وتاء فوقیۀ ممدوده نك کسرلریله بمعنی غوغا وخصومت شیخ سعدی (بیت) چوجنك آوری باکسی درستیز * که ازوی کزیرت بود یا کریز (غوغا) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی همدخی ستیز تعصب وسرکشی معناسنه وخشم وکین معناسنه ده کلور

* پویه یلمك یکجه قوشمق ترکتاز *

(پویه) باء فارسیۀ ممدوده نك ضمی ویاء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله یلمك ویبورمك معناسنه اسم مصدردر استاد لبیبی (بیت) بکرمی چوبرق وبنرمی چوابر * به پویه چورنك وبکینه چو ببر * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی آرزویا

اضطراب ثانی دیلمی طائفه سندن برشخصك نامیدركه اولادلری برمدت پادشاهلق ایلدیلر طبقه‌لری تواریخده مسطوردر آل بویه دیو تسمیه اولنورلر زیاده كزیده‌لری عضد الدوله ایدی (تركتاز) تاء فوقیه‌نك ضمی ورانك سكونی وكافك كسری وتاء فوقیهٔ ممدوده‌نك فتحی وزای معجمه ایله بكیجه سكرتمك وخبرسز چاپقن ویغمایه سكرتمك معناسنه حكیم سنایی (بیت) تركتازی كنیم وبرشكنیم * نفس زنكی مزاج دربازار * جامی آمدی (بیت) تركتازایلر یسم صیدكه معناده * بندفترا كم اولور صیدفروعیله اصول * اصلنده ترك ایله تازلفظندن مركبدر چونكه ترك یغما وغاراتده چابكلردر تازاسم مصدردر تركیم اسم مفعولی اولور بشنجی قطعه‌نك بیت اولنده كلور

* داخی یك چابك كیدندركرمخیز *

(كرمخیز) وصف تركیبیدر بمعنی سریع السیر هاتفی (بیت) چودرپیش كیرندراه كریز * برانكیخت برتوسن كرمخیز * چونكه كرم حرارت دیو یكرمی التنجی قطعه‌نك بیت اخیری شرحنده كچدی خیز خیزیدن لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر تركیم امراولدیغی حالده یكرمی بشنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده كچدی

* شور طوزلو ژرف ومغ یعنی درینك *

(شور) شین معجمهٔ ممدوده‌نك ضمی ورا ایله بمعنی شئ مالح یعنی طعامده وذائقه‌ده طوزلو اولان نسنه بوندن بشقه سكزمعنایه دخی كلور اول بمعنی غوغا وفتنه ثانی بمعنی نحس وشوم ثالث بمعنی سعی وكوشش رابع بمعنی نفیر خامس بمعنی ورزیدن یعنی اهتمام سادس بربرینه اورمق معناسنه سابع بمعنی مشغله ثامن بمعنی غسل وشستن (ژرق) زای فارسیه‌نك فتحی ورانك سكونی وفا ایله بمعنی عمیق یعنی درینك حضرت مولانا (بیت) صدهزاران ماهی ازدریای ژرف * دردهان هریكی را درشكرف * بوندن بشقه یدی معنایه دخی كلور اول بمعنی بسیار وكثیر ثانی بمعنی بزرك وكبیر ثالث هرنسنه‌نی كنهیله بیلیجی معناسنه رابع بمعنی دقیق خامس بمعنی عاقبت وانجام سادس بمعنی دورودراز سابع بمعنی امعان نظر واتقان فكر (مغ) میمك فتحی وغین معجمه ایله ژرف كبی درینك وعمیق معناسنه صاحب فرهنك منظومه (بیت) ژرف را كفته اند مغ معنی * كه بتركی درینك درمعنی * همدخی رودخانه معناسنه ده كلور *

* قویی چاه وقو یجیدرچاهویز *

(چاه) جیم فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی واظهارها ایله مطلقا قویی معناسنه صوبی

اولسون اولمسون عربیده بئر وحفیره دیرلر (چاهویز) هانك سكونیله قیوجی یعنی قیو پالئایدیجی وقیو پالئایده جك آلته دخی دیرلر چونكه اصلنده وصف تركیبی كه ویزواو ممدوده نك كسریله ویختن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر فقیر شویله ظن ایدرمكه ویختن بیختن معناسنه اوله یعنی الهمك وسیچمك چونكه فارسیده بین الباء الموحده والواو تبادل شایعدر

* تندباد اولدی قصرغه زود تیز *

(تندباد) دال اولی نك كسریله قصرغه وشدید روزكاركه عربیده اعصار دیرلر شاعر (بیت) اكر تندبادی برآید زكنج * بخاك افكند نارسیده ترنج * چونكه تند تاء فوقیه نك ضمی ونونك سكونی ودال ایله بمعنی تیز وكسكین (باد) یل دیو یكرمی ایكنجی قطعه نك بیت ثامننده كچدی زود زای معجمه نك ضمی ودال ایله بمعنی سریع وچابك

یعنی تیز دیمكدر * هم دخی خشم وغضبدر تند تیز *

(تند تیز) بینلرنده واوسز معنی خشم وغضب واو ایله تند وتیز كسكین وحدید معناسنه چونكه تند قدسبق آنفا تیز كسكین دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت

ثانیسنده كچدی مغزایجدركیم عربجه اب دینور *

(مغز) میمك فتحی وغین معجمه نك سكونی وزای معجمه ایله مثلا مغز بادام ومغز فستق دیرلر وخاصة آدم بینی سنه ده مغز دیرلر شیخ سعدی (بیت) باش تادستش ببندد روزكار * پس بكام دوستان مغزش برآر

* پسته فستق درقوری اوزم مویز *

پسته * باء فارسیه نك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله فستق معناسنه در تكیم آغزی آچلمش فستقه پستهٔ خندان دیرلر صائب تبریزی (بیت) مهر زن بردهن خنده كه درباغ جهان * سرخود میخوردآن پسته كه خندان باشد (مویز) میمك فتحی وواو ممدوده نك كسری وزای معجمه ایله قوری

اوزم كه عربیده زبیب دیرلر * بادزن یلپازه درداخی دینور *

بو بیتك ایكی مصراعنده كلان لفظلری بالجمله یلپازه معناسنه كه عربیده مروحه در جمله سنك جزء اولی باد لفظی جزء ثانیلری حركاتیله بیان اولنور (بادزن) دالك سكونیله اصلنده وصف تركیبیدر چونكه زن قرقنجی قطعه نك بیت رابعنده كلان زدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر ابو المعانی (بیت) آتش سوز دلم تسكین نكردد بادزن * شعلهٔ آتش شود افزون از بادوزان

* بادبیزن بادبازو بادبیز *

(بادبیزن) دالك سكونی وباء موحدهٔ ممدوده نك كسری وزای معجمه نك فتحی ونون ایله مضبوطدر كمال خجندی (بیت) بادبیزن كه كسی برمن بیمار زند * زضعیفی چومكس بادبرد پیكرمن (بادباز) بائین موحدتینك فتحلری ودالك سكونی وزای معجمه ایله محفوظدر (بادبیز) اصلنده یل صاچیجی معناسنه وصف تركیبیدر چونكه بیز باء موحدهٔ ممدوده نك كسری وزای معجمه ایله ملك وصاچمق معناسنه اولان بیختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

سن همان سعی ایله ای نوربصر * لفظلری بیاندن مستغنیدر

* علم وعرفان صاحبی ایلر عزیز *

(علم وعرفان) فرقلری دیباچه نك یكرمنجی بیتی شرحنده متتبعا كچدی (تنبیه) بو قطعه نك وزنی فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ایكی كره اكثر عروضی محذوفدر كه فاعلن وزننده بعض عروضی وجمیع ضربلری فاعلات وزننده مقصوردر فاحفظ

٢٩ * قطعهٔ سینیه رادرسینه كن بهترهوس *

(قطعه) بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده كچدی (سینیه) حرف سینه منسوب دیمكدر (را) ادات مفعولدر (در) ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات المركبه (سینه) كوكس دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی (كن) ایله معناسنه امردر تكمیم بیانی قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده كچدی (بهتر) بك ایو دیو اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور (هوس) میل دیو بو قطعه نك بیت اخیرنده كلور (حاصل معنی) حرف سینه منسوب اولان قطعه یه سینه كده بك ایو میل ایله (نكته) كانه بو قطعه ده ردالعجز علی الصدر مثللو صنعت واردر

* كلدی آمد كولدی خندید انكه اولكیم كیمسه كس *

(آمد) همزه نك مدیله ماضیدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده كلور (خندید) قطعهٔ مزبوره نك بیت اخیرنده كلان خندیدن لفظندن ماضیدر (انكه) همزهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سكونی وكافك كسری وهاء رسمیه ایله اسم موصولدر عربیده الذی والتی تركیبده اولكیم دیرلر عرفی (بیت) باانكه یقین است كه در كلشن فردوس * صدكل بتهی دستی ء هرخار فروشند (كس) كمسنه معناسنه تركیبده دخی شایعدر شیخ سعدی (بیت) سعدی افتاده ایست آزاده * كس نیاید بجنك افتاده

(قویروغه دنباله ودم دی بیر معناسی كس *

(دنباله) دالك ضمی ونونك سكونی وباء موحدهٔ ممدوده نك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله قویروق معناسنه هاء رسمیه سز دنبال ونون یرینه میم ایله دمبال

ودمباله دخی چ نزد رشاعر (بیت) مبادا هیچکس را تنگی حال * بحال فرق نبود پیش دمبال * وکوزقوبروغنه دمبال چشم دیرلر (دم) دالک ضمی ومیم ایله دنبال کبی قویرق معناسنه که عربیده ذنب والیه دیرلر (ببر) فرقید نجی قطعه نك اون التنجی بیتنده کلان بریدن لفظندن امر در اولنده کی باء موحده صله در

* صولومقدر دم زدن همدم مصاحب رازسر *

(دم زدن) صولومق یعنی تیز تیز نفس ویرمك معناسنه مصدر مرکبدر چونکه (دم) نفس دیو بو بیتك مصراع ثانیسنده کلور (زدن) اورمق دیو قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (همدم) سکون میم ایله مصاحب وقرین معناسنه چونکه هم بمعنی مع دیو ادوات مرکبه ده کچدی (راز) سر دیو یکرمی التنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی

* اوفلك هم ظاهرا ولمقدر دمیدن دم نفس *

(دمیدن) دالك فتحی ومیم ممدوده نك کسریله مصدر در اوفلمك معناسنه همدخی ظاهر وآشکاره اولمق معناسنه ابو المعانی (بیت) دمید صبح سعادت بروی خندانت * رسید مژده بشب غمکشان هجرانرا * بونلردن بشقه درت معنایه دخی کلور اول اوبرمك معناسنه مثلا سبزه بتمك کبی ثانی بمعنی نمو یعنی اغاج واوت بتمك معناسنه ثالث بمعنی لاف زدن رابع بمعنی حمله آوردن (دم) دالك فتحی ومیم ایله بمعنی نفس بوندن بشقه اون طقوز معنایه دخی کلور اول بمعنی وزن شعر دیو یکرمی یدنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی ثانی دم وقت دیو قرق اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور ثالث بمعنی فریب یعنی الدامق رابع بمعنی کبر ونخوت خامس بمعنی بوی که شم سادس بمعنی آه وانین سابع بمعنی افسون ثامن بمعنی دهن تاسع بمعنی ظاهر واشکار عاشر رایحه صو معناسنه حادی عشر کورك که دمورجی وقیومجی آنکله آتش یاقرلر ثانی عشر بمعنی عیش وعشرت ثالث عشر قلج اغزی یعنی کسکین طرفی رابع عشر اوق دمرنی ونیزه اوجی خامس عشر مقراض اوجی سادس عشر فرون اغزی سابع عشر بمعنی دهن ماهی ثامن عشر سرور وحبور تاسع عشر بمعنی عجب

* سویلشدم کفتمی بلمش ایدم دانستمی *

(کفتمی) ماضی متکلم وحده در آخرنده یاء تحتیه حال ماضیه یی حکایت ایچوندر علی ماسبق فی الادوات البسیطة مصدری اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان کفتن لفظیدر (دانستمی) هر وجهله کفتمی کبیدر مصدری دانستن لفظیدر

* بسکه ازبسکه نیجه چوقدن یتردا خی زبس *

(بس) باء موحده نك فتحی و سین ایله اوچ معنایه در اول نیجه که عربیده کیف معناسنه شیخ سعدی (بیت) ای بسا اسب تیزرو که بماند * که خرلنك جان بمنزل برد * ثانی بسیاردن مخففدر چوق معناسنه وله ایضا (بیت) بس ناموربزیر زمین دفن کرده اند * کز هستیش بروی زمین یك نشان نماند * ثالث بمعنی کافی یعنی یتر وله ایضا (بیت) چو یکبار کفتی بکو بازبس * که حلوا چو یکبار خوردند بس (بسکه) آخرنده کی که لفظی ادات ربطدر (از) بمعنی من یعنی دن کما سبق فی الادوات المرکبه (ز) مثله حاصلی بسکه بو مقامده ایکی معنایه در بری نیجه بری یتر (از بسکه) چوقدن معناسنه زبس دخی چوقدن معناسنه فلا تغفل

* اوکده کیدن پیشرو کیر و قلان پسمانده در *

(پیشرو) وصف ترکیبیدر اوکده کیدن معناسنه مقدمهٔ جیش وغیری شیخ سعدی (بیت) کر کدا پیش رو لشکر اسلام بود * کافر از بیم توقع برود تا در چین * و سازلرده مقدم ادا اولنان آهنك معناسنه ده کاور چونکه پیش اولدی بو قطعهٔ آتیه نك بیت اولنده کاور رو رفتن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر تکمیم امر اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (پسمانده) بمعنی بقیه مثلا فضلهٔ طعام و مخلفات بیت کبی چونکه پس اکسه دیو مصراع ثانیده کاور مانده قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچن ماندن لفظندن اسم مفعولدر

* صکره سیدر واپسین هم صکره در هم اکسه پس *

(واپسین) واو ممدوده نك و باء فارسیه نك فتحلری و سین ممدوده نك کسری و نون ایله هر نسنه نك صوکی مثلا نفس واپسین دیرلر صوك نفس معناسنه (پس) باء فارسیه نك فتحی و سین ایله اکسه و قفا و ارد معناسنه که عربیده وراء دیرلر مقابلی پیشدر حکیم فردوسی (بیت) پس و پیش ترکان طاووس رنك * چپ و راست شیران پولاد چنك * همدخی صوك معناسنه ده کاور عربیده بعد دیرلر شیخ سعدی (بیت) پس از مرك دشمن یکی شربت آب * به از ملك کاوس و افراسیاب

* ساربان صوران دوه اشتر بولار یدر مهار *

(ساربان) دوه جی معناسنه که ترکیده صوران عربیده جمال دیرلر چونکه سار سین ممدوده نك فتحی و را ایله جملهٔ معانیسندن بری دوه معناسیدر کما سبق فی المقدمة بان ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة خواجه سلمان (بیت) کوس رحیلی میزند ای خفته ساربان * برخیز و راه رو که روانست کاروان (اشتر) همزه نك ضمی و شین معجمه نك سکونی و تاء فوقیه نك ضمی و را ایله دوه معناسنه عربیده

اسماسی چوقدر مثلا جمل وناقه ومطیه وبعیر کبی همزه نك اسقاطی وضم شین ایله
شتر دخی لغتدر شیخ سعدی (بیت) نه باشتری سوارم نه چو استر زیر بارم * نه
خداوند رعیت نه غلام شهریارم (مهار) میمك وهاء ممدوده نك فتحلری ورا ایله
دوه یولاریدر عمو ماهیر نظمی (بیت) هزاران مهار اشتر سرفراز * که بارش
متاعست بهر جهاز *

* بانك بك سس چاك درا برآدیده اولمش جرس *

(بانك) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله بك سس که
عربیده صوت شدید دیرلر عرفی (بیت) مالب آلودهٔ بهر توبکشاییم لیك * بانك
عصیان میزند ناقوس استغفار ما * همدخی براغاجکه خوشبو شکوفه سی اولور
عربیده قضیب البان دیرلر تخمنه حب البان دیدکاری کبی (درا) دالك وراء
ممدوده نك فتحلری ایله درای لفظندن مخففدر چاك معناسنه عربیده جرس دیرلر
کماستری حکیم انوری (بیت) آن یکی که رقیب کرد نظر * وآن یکی که سهیل بانك
درای * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول دمورجی چکیچی معناسنه ثانی
سوزه شروع ایتمك معناسنه ثالث ایچرو کل معناسنه ووصف ترکیبی دخی اولور
(جرس) جیمك وراءنك فتحلری وسین ایله چاك معناسنه عربیده وفارسیده شایعدر
خواجه حافظ (بیت) مرا در منزل جانان چه امن وعیش چون هردم * جرس
فریاد میدارد که بربندید محملها * همدخی زندان یعنی سجن معناسنه ده کلور

* عقربه کژدم دخی صدپایه دیرلر طرطله *

(کژدم) زای فارسیه نك سکونیله یعنی عقربکه دائما قویروغی اکری
طوتدیغندن اکری قویرق دیو تسمیه اولندی چونکه کژ کافك فتحیله اکری
معناسنه دم قویرق دیو بو قطعه نك بیت اولنده کچدی مشهور ومعروفدرکه
عقرب اناسندن طوغماز ولادتی قریب اولدقده قارننی یرتر طشره چقار اناسی
هلاك اولور ابو المعانی (قطعه) پسر ناخلف چه بد بختست * ذرحق اودعای
هردورود * زانکه در رحم همچو کژدم او * بکشد مادر وشکم بدرد (صدپایه)
سکون دال ایله اغاج قوردیکه ترکیده طورطوردیزلر کذا فی فرهنك شعوری
ترکیده لام ایله طرطل دخی لغتدر بعضلر چیان ایله دخی تفسیر ایلدی تکیم شاهدی
مصراع * عقربله چیان آدی کژدم دی وصدپایه * ابو المعانی (بیت) درخت امیدم
سراپا نخورد * غم حسرت دل چو صدپایه بود * معنای ترکیبیسی بوز آیاقلو دیمکدر
چونکه آخرنده کی هاء رسمیه نقله علامتدر یا خود نسبیه در زیرا مزبور حیوانده

اياق كبى خرده نسنه چوقدر

* هم اور مجكدر تننداولدى سننك آدى مكس *

(تنند) تاء فوقيه نك ونون اولى نك فتحلرى ونون ثانيه نك سكونى ودال ايله اورمجك كه عربيده عنكبوت ديرلر استاد اغاجى (بيت) زتاريكى وسستى هردو بايم * تو ميكوبى مكر پاى تنندست * شمدخى كاهل وتنبل معناسنه ده كاور (مكس) ميمك وكاف فارسيه نك فتحلرى وسين ايله سنك كه عربيده ذباب ديرلر بال آروسنه دخى ديرلر تركيم آكا زكيده سكك ديدكارى كبى شاعر (بيت) يكى آن مكس كه انكبين كربود * به ازصد مكس كه انكبين خوربود * بو بيتده مكس اول بمعنى نحل مكس ثانى بمعنى ذباب چغتايده كسرتين ايله جبين ديرلر

* فشقى سركين وسيلوب سپورمه اولمش رفت روب *

(سركين) سينك فتحى ورانك سكونى وكاف فارسيهٔ ممدوده نك كسرى ونون ايله فشقى كه حيوانات تزكى معناسنه معربى سرقين لفظيدر ابو المعانى (بيت) روى ناشستهٔ اوكشته فراهم سركين * ريش كج مج چوچمن برسر سركين رسته (رفت روب) سيلوب سپورمه معناسنه چونكه رفت قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كى ماضى صيغه سى اوزره اسم مصدردر روب راء ممدوده نك ضميله اسم مصدردر تركيم وصف تركيبى اولديغى حالده اللى بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور بوندن بشقه رفت روب جاروپ كبى سپوركه معناسنه ده كاور

* چورچوپه سو برندى به خاشاكدى هم خاروخس *

(خاشاك) خاوشين معجمتين ممدود تينك فتحلرى وكاف ايله چورچوپ وسو برندى كه عربيده فعفع وكناسه ديرلر (خار) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحى ورا ايله (خس) خاء معجمه نك فتحى وسين ايله خاشاك مذكوره مرادفلردر شاعر (بيت) زخاشاك وازخار وشاخ درخت * يكى آتشى برفروزنده بخت * عطفله خس وخاشاك دخى خاروخاشاك بو معنالرده شايعدر بوندن بشقه خار لفظنك درت معناسى دخى وارد رتركيم يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثالثى متن وشرحنده كجدى خس بش معنايه دخى كاور اول بمعنى فرومايه ومردذيل ثانى بمعنى بخيل وخسيس ثالث صواوزرنده اوچار حيوان معناسنه رابع طورنه دن كوچوجك برقوشدر خامس بمعنى كاهو يعنى مارول ديدكارى سبزه در

* آبدان يعنى مشانه بول ايمش شاشا چين *

(آبدان) باء موحده نك سكونيله بمعنى مشانه كه تركيده قاوق ديرلر بوندن بشقه قاون

وقاربوز معناسنه وصو جمع اولديغى بر معناسنده كاور معناى تركيبيسى صو مكانى ديمكدر چونكه آب صو دبو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كاوردان ادات اسم مكاندر على ماسبق فى المقدمة (شاشا) ايكى شين معجمه ممدوده لرك فتحلريله بمعنى بول (چين) جيمك فتحى وميم ممدوده نك كسرى ونون ايله بمعنى بول ايضا حضرت مولانا (بيت) چاره نبود درجهانرا اين چين * ليك نبود اين چين ماء معين * غائط معناسنه دخى كاوروله ايضا (بيت) بلبلانرا جاى ميزيد چمن * مرجعل را درچين خوشتر وطن

* ضرطه تيز وفارسى كافيله كوه اولدى نجس *

(تيز) بمعنى ريح سفلى كه عربيده ضرطه ديرلر باقى معنالرى يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثانيسى متن وشرحنده كچدى مير نظمى (بيت) منكر هر نعمت حق مدبرست * تيز بدو سبات هر منكرست (كوه) كاف فارسيه ممدوده نك ضمى واظهار ها ايله بمعنى نجس وواو ايله دخى مرويدر

* اوكرنورسين بن كبى سن تو بياموزى چو من *

(تو) سن ديو قطعه ثالثه نك بيت ثانيسنده كچدى (بياموزى) اوكرنورسين ديو اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى (چو) ادات تشبيهدر كما سبق فى المقدمة (من) بن ديو قطعه ثالثه نك بيت اولنده كچدى

* ميل ايدرسك كر بوركدن كركنى از دل هوس *

(كر) ادات شرطدر كما سبق فى المقدمة (كنى) يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كلان كردن لفظندن مضارع مخاطبدر (از) بمعنى من كما سبق فى الادوات المركبة (دل) كوكل ديو اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (هوس) بمعنى آرزو وخواهش ودلخواه فارسيده وعربيده وتركيده مستعملدر خواجه حافظ (بيت) حال دل با تو كفتنم هوسست * خبر جان شنفتنم هوسست) قاضى السعيد ابن سينا (بيت) لا اسمع العذل انى عنه فى شغل * عذل العواذل اعلى رتبة الهوس

* قطعه درشين منشين تا نكنى درد دل خويش * ٣٠

(قطعه درشين) قطعه اولى شرحنده كچدى (منشين) اوتورمه معناسنه نهى حاضردر چونكه ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة نشين اوتور ديو قطعه ثالثه نك بيت ثانيسنده كچدى تا بمعنى حتى كما سبق فى الادوات المركبة (نكنى) مضارع مخاطب منفيدر اكر اولنده كى نون مفتوحه اولورسه ياخود مخاطب

مشندرا كراولنده كى باء موحده مكسوره اولورسه مصدرى يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده بچن كردن لفظيدر كما سبق آنفا (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة دل قلب ديو اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (خويش) كندو ديو بو قطعه نك بيت رابعنده كاور (حاصل معنى) حرف شين حقنده بر قطعه اوتورمه حتى كندك درخاطر ايليه سن ياخود حتى كندك درخاطرا يتمدكجه

* بيش اوكدر ايلرو ايلرودى پيشا پيش *

(پيش) باء فارسيهء ممدوده نك كسرى وشين معجمه ايله اولك معناسنه مقابلى پس لفظيدر وايلرو معناسنه ده كاور حكيم اسدى (بيت) اباهاى الوان زصد كونه پيش بخوانهاى زرين نهادند پيش * عربيده امام ديرلر (پيشا پيش) ايلرو ايلرو معناسنه چونكه ايكى پيش اراسنده كى الف مساوات وتوسل ايچوندر كما سبق فى المقدمة

* اكسكه كم ديلور اولدى زياده دخى بيش *

(كم) كافك فتحى وميم ايله ابتدادن ناقص اولاندر مقابلى بيش مذكوردر شيخ سعدى (بيت) بشهر اين مثل شهرهء عالمست * كه هركس هنر بيش روزى كمست * صكره دن نقصان پذير اولانه كاست ديرلر همدخى كم مجاز اقليل يعنى آز معناسنه ده كاور (بيش) باء موحدهء ممدوده نك كسرى وشين معجمه ايله ابتداده زائد معناسنه فاماكه كيدرك آرتنه افزون ديرلر تكيم قرق طقوزنجى قطعه نك بيت عاشرنده كاور همدخى بركوكدركه اصلا دوب كاغده سورلدكده اسوده مائل ايدر

* خرده بين اولكه بقاردقله هرايشده *

(خرده بين) دالك فتحى وهاء رسميه ايله همدخى خردبين هاء رسميه سز دالك سكونيله ايكيسيده وصف تركيبيدر بمعنى مدقق ومحقق ودقتله بقان معناسنه كمال خجندى (بيت) تادهانت هست پيدا كرنظرها شدنهان * خرده بينان وصف آن پيدا د پنهان كرده اند * چونكه خرد وخرده خاء معجمه نك ضمى ورانك سكونيله اوفاق وكوچك معناسنه بين وصف تركيبى اولديغى حالده اون يدنجى قطعه نك

بيت اولنده كچدى * هرشيك عاقبتن فكر ايديجى دورانديش *

(دورانديش) وصف تركيبيدر چونكه دور اوزاق ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (انديش) همزه نك فتحيله انديشيدن لفظندن امر ياخود اسم

فاعل مخففدر * قايه درلغزش وغلطيده بوارلنمشدر *

(لغزش) لامك فتحى وغينك سكونى وزاى معجمه نك كسريله لغزيدن لفظندن

امر حاضر آخر شنه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدر درسوروجمله وقایعی معناسنه عربیده زلل دیرلر (غلطیده) غین معجمه نك فتحی ولامك سکونی وطاء ممدوده نك کسریله غلطیدن لفظندن اسم مفعولدر یوارلنمش معناسنه ظهوری (بیت) زلطف صبا شاخ گل درچمن * چه مستانه غلطیده بریاسمن * اصلنده تاء فوقیه ایله غلتیده ایدی چونکه فارسیده طا اصلی اوله رق بولنمازدیو اون برنجی قطعه ده کچدی

* قویو بالجق که ایاغه یاپشور دیندی خلیش *

(خلیش) خاء معجمه نك ولام ممدوده نك کسرلری وشین معجمه ایله شول قویو بالچغه دیرلر که آدم بصدقده اياق کوچله قالقار کذا فی ادات الفضلا

* اکدن کندو بتن نسنه یه دیرلر خودرو *

(خودرو) وصف ترکیبیدر چونکه خود کندو دیو بو مصراع ثانیده کلور (رو) راء ممدوده نك ضمیله رستن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر چونکه مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره سینك واو مدیه یه ابدالیله روید ورویند ده کلور

* کندو خود هم خصمه کندو سنه دیرلر خویش *

(خود) خاء معجمه نك فتحی وواو مجهول ودال ایله بوزن شد کندو عربیده بنفسه معناسنه وواو معروف ایله توغلغه که عربیده مغفر دیرلر که جنکده کیدکاری دمور کلاهدر (خویش) خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی وواو علامت ویاء تحتیه نك سکونی وشین معجمه ایله التی معنایه کلور لکن بو مصراعده ایکی اولینه کوردر اول بمعنی قریب وذی رحم یعنی خصم ثانی بمعنی خود یعنی کندو وکندوسی بو معناده خویشاوند دخی دیرلر ثالث بمعنی کار آهن وخوش کار مزارع رابع بمعنی وجود وهستی خامس بمعنی خوش وخوب سادس برنوع غلیظ طوقنمش کتان

* میده مستوره اولان یعنی عفیفه خاتون *

(میده) میم ممدوده نك کسری ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله پاك دامن مستوره وعفیفه عورت معناسنه میر نظمی (بیت) یکی پیر بوده درانجام دام * زنش میده بودست هم خوشخرام * خاتون دخی فارسیدر ترکیده شویعله تفسیر قلندی

* عاقله معتمده قادینه هم دیندی خدیش *

(خدیش) خاء معجمه نك فتحی ودال ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله وزرا وامرا وسلاطین خانه لرنده کتخدا قادین کبی عاقله ومعتمده قادین معناسنه که ا کا کدبانو

دخی دیرلر استاد رودکی (بیت) نکو گفت مزدور با آن خدیش * مکن بدا کر بد نخواهی بخویش

* پیش مزد اولکه مقدم ویریلور اجرتدن *

(پیش مزد) اجیره واهل صنعته عملندن اول ویریلان اجرت معناسنه چونکه پیش اول دیو بو قطعه نك اولنده کچدی مزد اجرت دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کاور میر نظمی (بیت) بو عدو صالش بکاشد بلی * بده پیش مزدش اکر عاقلی

* حاضر آماده دخی اوکده دیمکدر در پیش *

(آماده) همزه ومیم ممدودتینك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله آمادن لفظندن اسم مفعولدر بمعنی حاضر ومهیا میر خسرو (بیت) تو دادی بدل کنج آماده را * تو کردی بلند آدمی زاده را * هم دخی اولمش و بتمش ودیرلمش معناسنه ده استعمال اولنور (در پیش) اوکده معناسنه چونکه در بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة

* قانه خون وطمره رك دیرکدر دخی ریم *

(خون) خاء معجمه ممدوده نك ضمی ونون ایله قانکه عربیده دم دیرلر شیخ سعدی (بیت) خونش بکردنم پدرت را بزن بکش * عیسیٔ مریمی تو پدر را چه میکنی (رك) رانك فتحی وکاف فارسیه ایله طمرکه عربیده عرق دیرلر خواجه حسین ثنایی (بیت) فسردهٔ که بخصم تو کرد خون دکر * رکش درون جکر کرد کار چو به تیر (ریم) راء ممدوده نك کسری ومیم ایله ایرلٔ معناسنه که عربیده قیح دیرلر جراحاتدن ودمامللدن خروج ایدر شمس فخری (بیت) بسکه پیوسته ریم ریزد خصم * کشت جسم عدوش همچو سقیم

* یاره ریش وآجیان قلبی کدردن دلریش *

(ریش) راء ممدوده نك بین الفتح والکسر اماله سی وشین معجمه ایله بمعنی جراحت ویاره عموما میرزا فصیحی (بیت) با انقلاب دهر چه سازم که درد دوست * دی روز ریش بوده وامروز مرهم است * هم دخی شوربای غلیظ معناسنه که شله اشلری اوزرینه دوکرلر فاما که اماله سز کسرهٔ صریحه ایله صقال وقهر ویولٔ دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثی متنی وشرحنده کاور (دلریش) لامك سکونیله سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر کوکلو یاره لو معناسنه چونکه دل کوکل دیو اون بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی ریش یاره معناسنه کما سبق آنفا

* ایکلیش نالش وزاری دخی کوملك خندن *

(نالش) نالیدن امرینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر

(زاری) آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در زار ایکلیجی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی (خندن) خاء معجمه نك فتحیله بمعنی ضحك مصدردر

* دینلدی سخریه ایله کولمکه هم خنده خریش *

(خنده خریش) ایکی خاء معجمه نك فتحیله مضبوطدر فرخی (بیت) ای کرده مرا خنده خریش همه کس * مارازتو بس جانا مارازتو بس * چونکه هاء رسمیه ایله بمعنی ضحك خریش خراشیدن معناسنه اسم مصدردر خاء ثانیه نك حذفیله خنده ریش دخی بو معنایه درنتکیم اون یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی

* ماده کاو اولدی اینك بوزاغیسی کوساله *

(ماده کاو) اینك معناسنه معنای ترکیبیسی دیشی صغر دیمك اولور چونکه ماده دیشی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کجدی کاو صغر دیو مصراع ثانیده کاور ابو المعانی (بیت) نیاید کار مرد از دست نامرد * نباشد شیر نر هر ماده کاوی (کوساله) کاف فارسیه ممدوده نك ضمیله بوزاغی که عربیده عجل دیرلر اصلی کاوساله ایدی تخفیف ایچون الف حذف اولنوب وکاف دخی مضموم اولدی

* هم صغر کاو قیونك دیشیسی ماده میش *

(کاو) کاف فارسیه ممدوده نك فتحی و واو ایله اهلی صغردرکه اوکوز دیرلر شیخ سعدی (بیت) اسب لاغر میان بکار آید * روز میدان نه کاو پرواری * هم دخی بر نوع صحرا حیدرا وکوز صورتنده دوزوب شراب ایچرلر (ماده میش) دیشی قیون معناسنه درچونکه ماده قد سبق آنفا میش قیون دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی

* دی عناد اوزره اولان کافره ناکردیده *

(ناکردیده) کاف فارسیه نك فتحی ایله بمعنی مذکور اصطلاحدر معنای ترکیبیسی دونمامش دیمکدر چونکه ناادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة کردیده کردیدن لفظندن اسم مفعولدر نتکیم اسم فاعلی یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کجدی

* بك جفا کاره ده تعبیر اولنور کافرکیش *

(کافرکیش) رانك سکونی وکسریله بمعنی جفا کار اصطلاحدر معنای ترکیبیسی کافر مذهبدر چونکه کیش ملت ومذهب دیو قطعهٔ اولینك بیت تاسعی متن وشرحنده کجدی مولانا جامی (بیت) این نه صوفی کری ونه درویشی * نامسلمانی وکافر کیشیست

* زهر ایچمك کبیدر آجی سوز آدم اولانه * تفسیر وترجمه

* سخن تلخ بمرداست چو نوشیدن نیش *

(سخن) سوزدیو اوتوزبرنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور (تلخ) آجی دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (بمرد) لفظنده کی باء موحده ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات البسیطة مرد آدم دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (چو) ادات تشبیهدر کما سبق ایضا (نوشیدن) نون ممدوده نك ضمیله مصدردر ایچمك معناسنه شراب اولسون صو اولسون کمال خجندی (بیت) بیاد لعل دلبر خون دل نوش * شراب لعل نوشیدن چه کارست (نیش) زهر دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور

٣١ * کو یمت قطعهٔ رنکین بکوش *

(کو یمت) سو یلرم سکا دیو قطعهٔ سابعه نك بیت ثامننده کچدی قطعهٔ رنکین قطعهٔ ثالثه نك عنواننده کچدی (بکوش) کاف عربیهٔ ممدوده نك ضمیله چالش ودروش معناسنه امردر مصدری کوشیدن لفظیدر اولنده کی باء موحده صله‌در کما سبق فی الادوات البسیطة یاخود کوش کاف فارسیه ایله قولق معناسنه‌در بو صورتده باء مفتوحه ادات مفعولدر کما سبق ایضا (حاصل معنی) قطعهٔ رنکینی سکا سو یلرم دروش یاخود قطعهٔ رنکینی قولاغکه سو یلرم .

* طوشانك آدی اکرچه خرکوش *

(خرکوش) اصلنده رانك سکونیله سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر اشك قولقلو دیمکدر چونکه خر اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی کوش قولق دیو بو قطعه ده کلور طوشانك دخی قولقلری اوزون اولمغله خرکوش دیو تسمیه اولندی شاعر (بیت) کوش خر بفروش دیکر کوش خر * کین سخن را در نیاید کوش خر

* دی یلان وعده یه خواب خرکوش *

(خواب خرکوش) باء موحده نك کسریله یلان وعده و اصلسز سوز معناسنده اصطلاحدر ترکیده دخی طوشان اویقوسی ویردی دیرلر ابو المعانی (بیت) بوعد وصلتش عمرم کذشت و مانده ام محرم * بجای خواب راحت خواب خرکوشم دهد هردم (خواب) اویقو دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده کچدی

* قاچدی بکریخت کرفته طوتمش

(بکریخت) کریختن لفظندن ماضیدر اولنده کی باء موحده صله‌در (کرفته) کرفتن لفظندن اسم مفعولدر

* کدی یه کربه ذ نبور فاره یه موش *

(کربه) کاف فارسیه نك ضمی ایله کدی معناسنه عربیده هره کبی (موش) بمعنی فاره کلستان (بیت) کربه شیرست در کرفتن موش * لیك موشست در مصاف بلنك

* صار یلوب قوجه دراغوش دیمك *

یکرمی دردنجی قطعه نك بیت رابعنده دراغوش قوجغه دیندی دیو چمسنده تکرار یوقدر زیرا قوجغه ایله صار یلوب قوجه میانتده فرق ظاهردر حاصلی ایکی معنایه درفافهم

* بر دینور کوکسه قوجاقدراغوش *

(بر) باء موحده نك فتحی ورا ایله کوکس معناسنه سینه کبی بوندن بشقه اون سکز معنایه دخی کلور اول تحسین ایچون اوائل مشتقاته داخل اولور ثانی بمعنی علی استعلا ایچوندر ثالث بمعنی فی ظرفیت ایچوندر رابع بمعنی اطراف سینه خامس بمعنی کنارهٔ آغوش سادس یکاغك جانب بالاسنه دیرلرکه عذاره مساوی اولان موضعدر سابع فرهنك جهانکیریده مخفف برك استعمال اولنور ثامن برمیوه دیو اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور تاسع بمعنی حاصل نباتات که بستانده و تارلاده اولور عاشر بمعنی بذر یعنی تخم حادی عشر بمعنی نصیب وحصه ثانی عشر بمعنی قرارکاه وخانه ومسکن ووطن ثالث عشر بردن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبیدر دلبر وهوشبر کبی رابع عشر بمعنی پهنا یعنی یصی خامس عشر بمعنی زن تازه سادس عشر بمعنی یاد وحفظ که ازبر دیرلر حفظدن دیمك اولور سابع عشر بمعنی طرف وجانب ثامن عشر بمعنی نزد وقرب (اغوش) همزهٔ ممدوده نك فتحی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله قوجاق که عربیده حجر فارسیده کنار دیرلر شیخ سعدی (بیت) دراغوش انچنان کیرم تنت را * که نبود اکهی پیراهنت را * همدخی قوجاغه المق معناسنه وقوجاغه صغاجق نسنه معناسنه وبنده یعنی قول معناسنه کلور

* هم قولق توزی بنا کوش اولدی *

(بنا کوش) باء موحده نك کسری ونون ممدوده نك فتحی وکاف فارسیه ایله عربیده عذار دیدکاری قولاغك توزی یعنی دیبنده بیاض یری شعرا شعرلرنده چوق استعمال ایدرلر صائب (بیت) ازخجلت روی تو که سرجوش بهارست * شبنم عرق شرم بنا کوش بهارست * وقولاغك کوبه طاقه جق یری معناسنده ده کلور شیخ سعدی (بیت) انکشت خوبروی وبناکوش دلفریب * بی کوشوار وخاتم پیروزه شاهدست *

* کوبه منکوش قولقدردخی کوش *

(منکوش) میمك فتحی و نونك سکونی و کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله کوشوارکبی کو په معناسنه عربیده قرط دیرلر جغتایده ابسیرغه دیرلر (کوش) کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله بوزن هوش بش معنایه در اول قولاق معناسنه بومقامده مراد دخی بودر ثانی بمعنی کوشه وپیغوله ثالث برفرشته اسمیدرکه امور مهمات خلائقه مؤکلدر رابع شهور شمسیه نك اون دردنجی کونی آدیدرکه بوکونی عید جشن ایدوب عظیم اعتبار ایدرلر خامس بمعنی نظر وانتظار

* صاحب عقله خردمند دینور *

(خردمند) اسم منسوبدر چونکه خرد خاء معجمه نك کسری ورانك فتحی ودال ایله بمعنی عقل وبصیرت مند ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* عقله اوص دیر جغتای یعنی هوش *

(هوش) هاء ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله بمعنی عقل کذا فی الجمع ترکیده اوص دیرلر اصلی جغتایدر فرهنك شعوریده هوش اکرچه عقل دیو نقل ایدرلر اما اصحی عقلك وراسنده اولوربر حالتدرکه کسب ایله تزاید ایدر ضد بنه عربیده اغما تعبیر ایدرلر چونکه عقل کندوذاتنده زیاده ونقصان قبول ایتمز فطریدر مکر علت واقع اوله دیو بیوردیغی محل تأملدر شمس فخری (بیت) زبندکی شهی چون تو سر چرا تابد * کسی که باشد یك ذره عقل وباهوش * بوندن بشقه هوش اوج معنایه دخی کلور اول بمعنی جان یعنی روح ثانی بمعنی هلاك ومرك ثالث بمعنی زهر یعنی سم

* عقلی نقصانه سراسیمه دینور *

(سراسیمه) بمعنی متحیر وعقلی نقصان شاعر (بیت) ماییم سراسیمه در اطراف جهان * ازنیك وبد خلق روکردان * کمال پاشازاده بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیورر که سراسیمه لفظی مرکبدر برجزؤی سر باش معناسنه وبرجزؤی دخی آسیم لفظیکه وزن ومعناده آسیب کبی فتنه معناسنه دربالکه آسیب لفظنده کی باء موحده میمه قلب اولنمش اوله آخرنده کی هاء رسمیه نقله علامتدر انتهی

* بایلوب کندوبی بیلمز مدهوش *

(مدهوش) بوزن مفعول اصلی عربیدر فارسیده وعربیده شایعدر شمس فخری (بیت) حدیث خلق تو میکفت دوش باد صبا * بباغ بلبل ازان کشت واله ومدهوش

* می وسل باده شراب ایك آدیدر *

(می) میمك فتحی ویاء تحتیه ایله بمعنی شراب انکوردیو معروفدر مجازا مایهٔ عشق معناسنه ده کلور خواجه حافظ (بیت) بده ساقی می باقی که در جنت نخواهی

یافت * کار آب رکن آباد و گلکشت مصلا را * همدخی می پیاله و جام معناسنه
وکلاب معناسنه ده کلور (مل) میمک ضمیله بعنی شراب ایضا خواجه حافظ
(بیت) در حلقهٔ گل و مل خوش خواند دوش بلبل * هات الصبوح هبوا یا ایها
السکاری (باده) بعنی شراب ایضا لکن هر شراب مسکره باده دینماز انجق تازه
اوزمدن پخته اولانه باده دیرلر همدخی پیاله معناسنه ده کلور حکیم سنایی (بیت)
چون شوخ نه بستان نرکس * یک باده دهد زباده رنکت * بادهٔ اول بعنی پیاله بادهٔ
ثانی بعنی شراب جغتایده شرابه چاغیر و چاقیر دیرلر ترکیده محی عربیده خمر دیرلر
عربیده اسامیسی قتی چوقدر صبوح کبی

* بزه در جرم وکناه ایچمه منوش *

(بزه) باء موحده نک و زای معجمه نک فتحلری و هاء رسمیه ایله بعنی جرم وکناه وخطا
شیخ عطار (بیت) حلق خود را پاک دار از هر مزه * تا نیفتی در وبال و در بزه *
عربیده دخی بو معنایه در عماد الکاتب الاصفهانی (بیت) وعزیز علی ان اصطباری
* فیه قد غره الغرام وبزه (منوش) قطعهٔ سالفه نک بیت اخیرنده کچن نوشیدن
لفظندن نهی حاضر در ایچمه معناسنه اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر
کما سبق فی الادوات البسیطة

* سوز سخن سویلیجیدر کویا *

(سخن) سینک ضمی و خاء معجمه نک فتحی و عکسیله سوز معناسنه عربیده کلام کبی
لفظی و نفسی قسملرینه شاملدر لفظ کبی دکلدر شیخ نظامی (بیت) فاتحهٔ فکرت
وختم سخن * حمد خدا یست بر و ختم کن * (کویا) کفتن لفظندن امر آخرینه الف
الحاقیله اسم فاعلدر تشکیم مضارع متکلم وحده سی قطعهٔ سابعه نک بیت ثامننده
کچدی همدخی کویا مثلا دیو قطعهٔ ثانیه نک بیت خامسنده کچدی فارجع الی شرحه

* تن زده سویلین یعنی خموش *

(تن زده) بعنی ساکت و صامت که خوش معناسنه خواجه سلمان (بیت) روان
شدم رکب جانان چرا تن میزنی ای جان * چو خواهی رفت از ین خوشتر نخواهی
یافت همراهی * معنای ترکیبیسی دو کلمش بدن معناسنه اما عرفده حصرا
خموش معناسنه در چونکه تن بدن دیو قرق یدنجی قطعه نک بیت اولنده کاور زده
قرقنجی قطعه نک بیت سابعنده کلان زدن لفظندن اسم مفعولدر

* اولدی یغمورلق ادی بارانی *

(بارانی) اخرنده یاء تحتیهٔ نسبیه ایله یغمورلغک علمیدر باران یغموردیو قرق یدنجی

قطعه نك بيت سابعنده كجدى حكيم انورى (بيت) تا چه ابر يست كمان شانكه چو باران بارد * آسمان بر سر خورشيد كشد باراني

* اويله اوسته كيلن بالا پوش *

(بالا پوش) رومده قوتوش وفراجه وغيرى اسملرى وارد راصلنده وصف تركيبيدر چونكه بالا پوجه دبو قطعهٔ ثانيه نك بيت اولنده كجدى پوش پوشيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر تنكيم نهى حاضرى يكرمنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كجدى

* بويله سن كندو قماشك صاتمه * تفسير وترجمه در

* تو چنين كالهٔ خود را مفروش *

(تو) سن ديو چنين بويله ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانيسى وثالثنده كجديلر (كاله) قماش ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اخيرى شرحنده كجدى (خود) كندو ديو اوتوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى (را) ادات مفعولدركما سبق فى الادوات المركبة (مفروش) نهى حاضردر مصدرى فانك ضميله فروشيدن لفظيدر صاتمق معناسنه اولندهكى ميم مفتوحه ادات نهيدر على ماسبق فى الادوات البسيطة

٣٢ * زصاد قطعهٔ صافيست پاك وخالص وخاص *

(زصاد قطعهٔ) مثلى قطعهٔ رابعه عنوانيده كجدى (صافى) بمعنى خالص ضد مغشوش (است) ادات ربطدر كما سبق فى الادوات المركبة (پاك) بمعنى طاهر خالص وخاص عربيلردر انشالرده دخى مستعملردر (حاصل معنى) حرف صاددن صافى وپاك وخالص وخاص بر قطعه ياخود قطعه در بعض نسخه ده خاص الخاص واقعدر

نغو ومينه اريك آديدر عربجه اجاص *

(نغو) نونك وغين معجمهٔ ممدوده نك ضملريله اريك معناسنه هم ميوه سنه وهم اغاجنه اطلاق اولنور (مينه) ميم ممدوده نك كسرى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله نغو كبى اريك معناسنه عربيده همزه نك كسرى وجيم ممدوده نك تشديديله اجاص ديرلر فارسيده آلو دخى اسميدر

* دراز بيدى اوزون نسنه يه هم اويله شناص *

(دراز) دالك كسريله اوزونكه طويل معناسنه مقابلى كوتاهدر شاعر (بيت) نكو نسازد كشتى بچاه دراز * كه هر كز ازو بر نيايى دراز * عربيده شين معجمه نك ونونك فتحلريله شناص طويل كبى مستعملدر همدخى دراز ارغاج معناسنه ده كلور تاركبى

* كروغ اولدی یلان زور ایله مراد قدر *

(کروغ) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك ضملری وغین معجمه ایله وزن ومعناده دروغ کبی یلان معناسنه عربیده زور وکذب دیرلر حکیم فردوسی (بیت) یکی دیکری زن برین برنشان * کروغ از کناهست برسر کشان

* دروغزن دی یلانجی یه همدخی حراص *

(دروغزن) وصف ترکیبیدر عربیده کذاب وحراص معناسنه ابو المعانی (بیت) دروغزن شده برشاخ کل هزارچمن * اکر بعشق صداقت بدی نکردد فاش * زیرا دروغ یلان دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلورزن وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (حراص) حاء مهمله ایله وزن ومعناده کذاب کبی

* تکو قویرجق اولان صاچه دیندی جعد کبی *

(تکو) تاء فوقیه نك فتحی وکاف فارسیه ممدوده نك ضمیله قویرجق صاچ معناسنه که عربیده جیمك فتحی وعین مهمله ایله جعد دیرلر کذا فی المجمع وفرهنك جهانکیری امیرخسرو (بیت) ای نکارسیه چشم وتکوموی * سروقد ونکوروی ونکوکوی * ونسخهٔ میرزا ابراهیمده مطلق موی معناسنه مرویدر

* دی چیزه قیل بولاجق نسنه یه دخی منماص *

(چیزه) جیم فارسیه ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله جنبسته معناسنه که بردمور آلتدر آنکله قیل یولرلر وخرده نسنه لری طوترلر عربیده منماص دیرلر میرنظمی (بیت) بوده در حسن خط ناچیزه * موی روکرده بالناچیزه (منماص) ذاتنده اسم آلتدر قیل یولدقلری معهود نسنه در مصدری نونك فتحیله نمص قیل یولمق معناسنه حتی ماشطه یه نامصه دیدکلری قیل یولدیغیچوندر

* توانکری دیمه زنکینلك اولدی یعنی غنا *

(توانکری) قطعهٔ ثالثه نك بیت ثامننده کچن توانکر لفظنك آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله زنکینلك معناسنه عربیده غنا دیرلر

* زوکرده خشته دینور هم زوکرتلکه دی خصاص *

(خشته) خاء معجمه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده مفلس وخصیص درکه عربیده مصدری افلاس وخصاصه وخصاص لفظلریدر حتی حق تعالی ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة بیورمشدر

کسر خاء معجمه ایله خشتنه دخی مرویدر

شونسنه که اوله اکری دینور کج ومعوج

(کج) کافك فتحی وجیم ایله اکری معناسنه که عربیده معوج وسقیم وجغتایده ایکمه واکری دیرلر کسر کافله بوندن بشقه کج اوج معنایه دخی کلور اول کرج که عربیده جص دیرلر ثانی ابریشمك فناسی که کژدخی دیرلر ثالث قانجه که اوجی اکری دمور در (معوج) افعال بابندن اسم فاعل عربیدر ثلاثیسی عوجدر

دی طوغری ایتمکه راست کردن واتراص

(راست کردن) مصدر مرکبدر عربیده اتراص وتصویب وتقویم دیرلر چونکه راست طوغری دیو قطعۀ اولی نك بیت خامسنده کچدی (کردن) ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی (اتراص) افعال وزننده مصدر عربیدر ثلاثیسی تاء فوقیه نك فتحیله تراص بمعنی صوابدر

زیل آدی تال دخی صنج ایمش او معناده

(تال) تاء فوقیۀ ممدوده نك فتحی ولام ایله زیل که کوجکلر برمقلرینه طاقوب چالوب اوینارلر عربیده اکا صنج دیرلر ایشته بو دخی ناظم تحریرلرك کشف وحل ایلدیکی الفاظدندر چونکه لغتلرده رسیدۀ نظر اولان بو معنی مقامنده تال برنجدن ایکی کوجك طبقدر که رقاصلر رقص ایدرکن زیل کبی بربرینه اوروب اصولله آهنك ایدرلر که اکا چارپاره دخی دیرلر امثالی عبارتندر عینیله زیل دیو تصریح کورلمدی همدخی صنج معرب چنك که برمعروف سازو آلات لهودر بوذکر اولندی عینیله زیل دیو تصریح کورلمدی لکن صنج حقنده ناظم تحریرلرك کشفنی تأییدو تقویه ایدر شیخ نظامینك شو بیتی (زه بط باز تیز آهنك میزد * برقص کبك شاهین چنك میزد

کوجك که او ینایه بازیکر اولدی هم رقاص

(بازیکر) بمعنی رقاص اسم فاعلدر چونکه بازی اویون دیو یکرمی اوجنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة

*مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات

یعنی بو قطعه بحر مجتث مثمن الاجزادندر اصلی مستفعلن فاعلاتن درت کره مخبون ومقصورلردر

بو بحر ایچنده بولور کوهر استین غواص

بونده ایهام حسن واردر هم دخی مراعات نظیر صنعتندن ایهام تناسب نوعی واردر چونکه بحر وکوهر وغواص بربرینه مناسبدر

 * قطعه در ضاد بخوان سینه تهی از اغراض *

قطعه در ضاد قطعهٔ اولی عنوانسنده مثلی کجدی (بخوان) اوقو دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کجدی (سینه) کوکس دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کجدی (تهی) بوش دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (از) یعنی من کما سبق فی الادوات (اغراض) همزه نك فتحی وکسری بو مقامده ال ویرر فتح صورتنده غین معجمه ایله غرضك جمعی اوله یاخود مهمله ایله عرضك جمعی اوله عین مهمله ایله عرض مرضدن وغیریدن انسانه عارض اولان نسنه ودراهم ودنانیردن وسائر امتعه دن مال معناسنه ودخی کتب کلامیه ده وحکمیه ده جوهرك مقابلیدر که اعراض تسعه ومقولات تسعه دیرلر لنامقه (قطعه) بشنو از من ده مقولات حکم * یك بیك ازبر بکن شو محترم * جوهر وفعل وانفعال ووضع وملك * هم متی واین اضافت کیف وکم (حاصل معنی) ضاد حقنده قطعه یی اوقو سینه اغراضدن خالی

* یاقتی افروختن اولدی عربیسی ارماض *

(افروختن) همزه نك فتحیله مصدردر یاقمق معناسنه چراغ اولسون آتش اولسون کمال خجندی (بیت) شبی کز آتش عشق تو جانم سوختن کیرد * چراغ دو چشم آن شب ازسر افروختن کیرد * عربیده افعال وزننده ارماض وایقاد واشعال دیرلر لفظ ارماضك ثلاثیسی رمض رمضانك دخی مأخذ اشتقاقیدر

* شمشکك چاقمه سیده رخشش ایمش هم ایماض *

(رخشش) رانك فتحیله رخشیدن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله شمشکك چاقمه سی معناسنه اسم مصدردر یعنی برق اورمه سی عربیده همزهٔ ممدوده نك کسریله افعال وزننده ایماض دیرلر همدخی سائر منور نسنه لرك برق اورمسنه ده دیرلر تتکیم یکرمی دردنجی قطعه نك بیت اولنده رخشنده کجدی

* برزه قرپندی دیمکدر که قراضه کبیدر *

(برزه) باء موحده نك فتحیله بوزن هرزه قرپندی که بریدهٔ مقراضدر عربیده قراضه دیرلر (فائده) فانك ضمیله فعاله عربیده فضله وبقیه معناسنه وزن شایعدر تتکیم کناسه سوپرندی عصاره صیقندی کساره قرپندی معنالرینه مستعمللردر

* کاردو دیندی مقص آدینه یعنی مقراض *

(کاردو) کاف ممدوده نك فتحی ورانك سکونی ودال ممدوده نك ضمیله مقصکه عربیده مقراض دیرلر مقص دخی عربیدرتر کیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی لکن عربیده میمك کسری لازمدر همدخی کاردو خرما چکی معناسنه وبیان

اولمش

اولمش نسنه معناسنه وسقصدن جیقان قربندی معناسنه ده کاور

* ایش کورن آلدیغید رساره - ألی رشوت *

(ساره) سین ممدوده نك وراننك فتحلری وهاء رسمیه ایله بوزن چاره بمعنی رشوت یعنی ایش کورن آدمك آلدیغی نسنه درهمدخی هندولر کیرلر برنوع سرپوش معناسنه وهندستانده اشلنور برنوع فوطه معناسنه وپرده که حجاب معناسنه کاور

* قرض باشلك هم اودنج آلمق ایمش استقراض *

(باشلك) باء موحدهٔ ممدوده نك وشین معجمه نك فتحلری وکافله لغت جدیده اولمغله غالبا بودخی مصححات ناظمندندر

* دیده بان کوزجی دیمکدر هم اومعناده رقیب *

(دیده بان) عربیده رقیب معناسنه اسم فاعلدر چونکه دیده کوز دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کاور بان ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة جلالی (بیت) برآن کوه سرباننك زد دیده بان * که از کردشد تیره روی جهان *

* همدخی کوز قپامق اولدی کالوج واغماض *

(کالوج) کاف فارسیه نك ولام ممدوده نك ضملری وجیم ایله کوز قپامق که سویلرکن یا مخفی اشارت ایله یا خود معتاد اید نمش کوز قپایه رق سویلر عربیده افعال وزننده اغماض دیرلر میرنظمی (بیت) مکر بوده کالوجی اندران بزم * کشیده اینچنین وضع آن پری شرم *

* دینلور باغجی یه رزبان دخی ناطور اویله *

(رزبان) باغجی معناسنه اسم فاعلدر عربیده ناطور دیرلر چونکه رزرانك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی درخت انکوریعنی اوزم چبوغی کما سبق فی دختر رزفی سادس الثانیة (ناطور) بوزن لاهور باغ بکجیسی معناسنه عربیدر

* باغچه پالیزدیمك روضه کبی جمعی ریاض *

(پالیز) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله باغچه وبستان که عربیده روضه دیرلر جمعی ریاض کاور همدخی لفظ مزبوری تعریب ایدوب فالیز دخی دیرلر

* صاقلمق اولدی نکهداشتن وخول دیمك *

(نکهداشتن) هانك سکونیله مصدر مرکبدر صاقلمق وکوزتمك ومحافظه ایتمك وبصیرت اوزره اولمق معناسنه جغتایده ایسرامق دیرلر چونکه نکاه نونك کسری

وكاف فارسيه ممدوده نك فتحى وهانك اظهاريله باقمق وكوزتمك معناسنه الفك حذفيله نكه دخى بو معنايه درداشتن طوتمق ديو اون يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كجدى خول خاء معجمه نك وواولك سكونى ولام ايله يعنى محافظه عربيسدر فاحفظ

* صغناجق يرلك آديده پناكاه اضاض *

(پناكاه) اسم مكاندر عربيده اضاض وملجأ معناسنه اصلى پناه كاه ايدى تخفيفا هاء اولى حذف اولندى چونكه پناه اظهارهاء ايله اون سكزنجى قطعه نك بيت سابعنده كچن پناهدن لفظندن اسم مصدردر كاه ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبة (اضاض) كسر همزه ايله مضاعف عربيدر فافهم

* امكه ديندى مزيدن دخى مص اوله ايمش *

(مزيدن) ميمك فتحى وزاى معجمه ممدوده نك كسريله يعنى مكيدن يعنى امملك عربيده مضاعفدن مص ديرلر حكيم سوزنى (بيت) دررخ چون جنتش كردم نكاهى هرزمان * ازاب چون كوثرش بوسه مزيدم چون شكر * همدخى طاتمق وچيكنمك معناسنه ده كلور *

* دى اصرماغه كزيدن هم اودرعض وعضاض *

(كزيدن) كاف فارسيه نك فتحى وزاى معجمه ممدوده نك كسريله مصدردر اصرمق معناسنه عربيده مضاعفدن عض وعضاض ديرلر كمال خجندى (بيت) كفتمش ازدهانت اى بت حق * كام من غيرلب كزيدن نيست * زاى فارسيه ايله كزيدن دخى جائزدر *

* اولدى ايندرمه فروكردن واهباط اوله *

(فروكردن) مصدرمركبدر عربيده افعال وزننده اهباط معناسنه ثلاثيسى هبوطدر فرو بونده تحسين لفظ ايچون دكلدر بلكه فرواشاغى ديو بكرمى اوچنجى قطعه نك بيت سابعى شرحنده كجدى كردن ايتمك ديو بكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كجدى

* دينلدى قالدرمغه افراشتن هم انهاض *

(افراشتن) همزه نك فتحيله مصدردر عربيده افعال وزننده انهاض معناسنه ثلاثيسى نهوضدر شيخ سعدى (بيت) چه ميخواهى ازطارم افراشتن * همينست بس ازبهر بكذاشتن

* بزه يارب ايكى دنياده ايشى آسان ايت *

ترجمه درمترجمى محضا عربيده كانه انا افصح من تكلم بالضاد بيدانى من قريش حديث شريفنه اشارت بيوردى زيرا ضاد عربه مخصوصدر

* سهل الامر بداربن لنا یا فیاض *

(سهل) تفعیلدن امردر (الامر) مفعول صریحدر (لنا) غیر صریحدر یا حرف نداءدر (فیاض) وزن ومعناده وهاب کبی حق تعالینك اسم شریفیدر فافهم

٣٤ * قطعه درطا که زخوبیست بحد افراط *

(قطعه درطا) مثللی قطعهٔ اولی عنواننده کجدی (که) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات (خوبیست) مرکبدر چونکه خوب کوزل دیواونجی قطعه نك بیت ثانیسنده کجدی یاء تحتیهٔ مزبوره مصدریه در است ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بحد) غایتنده دیمکدر چونکه باء موحدهٔ مفتوحه ادات ظرفدر بمعنی فی کما سبق فی الادوات البسیطة حد بمعنی نهایت وغایت (افراط) ضد تفریط (حاصل معنی) حرف طاده قطعه کوزللکدن غایتده افراطدر

* یوله هنجاردینوردمش عربیسنده صراط *

(هنجار) هانك فتحی ونونك سکونی وجیم ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی طریق وصراط وسبیل ونهج شیخ نظامی (بیت) زهنجار دیکر برآمد بروم * فرومانده کنج اندران مرز وبوم * تحفة الاحبابده اینللك اولمیان یول معناسنه فرهنك وفایده یولدن چقوب یوله برابر یردن کتدکاری موضع که ترکیده اکاچقاق دیرلر ومجازا اسلوب وروش معناسنه ده کاور

* هم اوزاقلق دیمه مفهومنده دوری وشطاط *

(دوری) یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچن دور آخرینه یاء مصدریه الحاقیله اوزاقلق معناسنه عربیده فتح شین معجمه ایله مصدردر مضاعفدن شطاط وبعد دیرلر

* صقالك یك قباسی بله وهلوفه ایش *

(بله) باء موحده نك فتحی ولامك سکونی ومیم ممدوده نك فتحی وهاء رسمیه ایله قبا صقالکه بله ریش دیرلر حضرت مولانا (بیت) انچه کوسه داند از خالك کسان * بله از خالك خودش کی داند آن * عربیده هانك کسری ولام مفتوحه نك تشدیدیله ستوره وزننده هلوفه دیرلر (فائده) مفتاح السعاده ده یازارکه حضرت معاویه حضرت علی حقنده هلوفة یحملها مائق دیو تعریض ایتدیلر حضرت علی دخی حضرت معاویه یه (والذی خبث لا یخرج الا نکدا) دیو تعریض آمیز اشراب جواب ایلدیلر رضی الله تعالی عنهما ونفعنا من برکاتهما

* کوسه یه دینلدی تنك ریش اومعناده سناط *

(تنك ریش) سیاه چشم قبیلندن وصف ترکیبیدر طار صقاللو معناسنه کوسه ده

حقیقت عرفیه در چونکه تنك طار دیو اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی
ریش صقال دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کاور عربیده کوسه یه سینك
کسری ونون ایله سناط دیرلر (کوسه) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی ایله ترجمه
قلندی حتی معربی کوسج کلور

* قاره قولاغه فرانق دینلور داخی عناق *

(فرانق) فانك وراء ممدوده نك ونونك فتحه لری وقاف ایله قاره قولاق دیدکاری
حیوانکه عربیده تفه وعناق دیرلر ومنقولدرکه دائما ارسلانك اطرافنده تعیش
ایدر یعنی ارسلانه قلاغوز اولوب شکاری کوستررو الدیغی شکارك فضله سندن
غدا ایدینور تکیم شاعر بیورر (مثنوی) فرانق شیرا جاسوس بوده * همیشه
شیررا صیدی نموده * چو صیدی میکند که که آن شیر * ازان صیدش فرانق
میشود سیر * عناق عینك فتحی ونون ایله مضبوطدر

* ایری ارسلان دیه در شیر ژیان کبی عطاط *

(چونکه) شیر ارسلان دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کاور (ژیان) زای
فارسیه نك وياء تحتیهٔ ممدوده نك فتحلری ونون ایله یعنی خشمناك ومهیب هر مرد
شجیعه صفت واقع اولورو زای فارسیه بدلنه غین معجمه ایله وياء تحتیه بدلنه را ایله
غران وغرین دخی لغتدر عربیده شیر ژیان مقامنده فتح عینله مضاعفدن عطاط
دیرلر میر نظمی (بیت) درآمد بمیدان چو شیر ژیان * نموده هنر آن یل وپهلوان

* اوکی قوشینه دینور کوف دخی ضوع اوله *

(کوف) کاف ممدوده نك ضمی وفا ایله اوکی قوشی که عربیده فتح ضاد معجمه وواو
وعینله ضوع وهامه دیرلر شمس فخری (بیت) جمال ملك ودین کاندر دیارش *
ندارد هیچ مأوی ومقر کوف

* راسه آدی شب انکیز هم اولدر وطواط *

(شب انکیز) بمعنی شب پره که عربیده خفاش ووطواط دیرلر تکیم امام ابی یوسف
لبن الوطواط لمنی الرجال بیورمشدر همدخی کیجه ظاهر واشکار اولیجق معناسنه
وصف ترکیبی دخی اولور چونکه شب کیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی
انکیز همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله
انکیزیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر انکیزیدن ظاهر وآشکار
اولمق معناسنه مصدردر

* طسه معناسی قزم کربه مراد قدرهم *

(فزم) فانك وزاى معجمه نك فتحلرى وميم ايله بعض نسخده زاى فارسيه ايله دخى مرويدر طاسه معناسنه كه عربيده كرب وغصه ديرلر

* شادكامى دى سوغمكلكه مانند نشاط *

(شادكامى) آخرنده ياء مصدريه ايله سوغنك كه عربيده نشاط وفرح ديرلر چونكه شادكام شين معجمهٔ ممدوده نك فتحى ودالك سكونى وكاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحى وميم ايله بمعنى مسرور وفرحناك مثلا هاتفى (بيت) كه اعداى دين شادكامى كنند * بجز به دهى كند كامى كنند (مانند) ادات تشبيهدر تفسيرداخلنده در

* ياورنده دخى ياردمجى معاون كبيدر *

(ياورنده) ياء تحتيهٔ ممدوده نك فتحيله ياوريدن لفظندن اسم فاعلدر ياردمجى كه عربيده معاون ومعين ونصير ديرلر

* دادكردن ديمه عدل ايتمك ايمش هم اقساط *

(دادكردن) مصدر مركبدر عربيده افعال وزننده اقساط معناسنه ثلاثيسى قسطدر چونكه داد عدالت ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى كردن ايتمك ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* بالواسه دينلورايپلكه برآديده خيط *

(بالواسه) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى ولامك سكونى وواو ممدوده نك وسينك فتحلرى وهاء رسميه ايله طوقمق ايچون حاضرلنمش ايپلك كه تانه دخى ديرلر عربيده خيط كبى كذا فى فرهنك جهانكيرى

* ايكنه نك يورديسى سوفاردخى سم خياط *

(سوفار) سين ممدوده نك ضمى وفاء ممدوده نك فتحى ورا ايله ايكنه دليكى معناسنه عربيده سم الخياط ديرلر چو الدزدلكينه وهرطاردلكه سوفارديرلر حكيم سوزنى (بيت) نايد برون زخانهٔ اخوان حسودتو * تادرنشد بسوزن سوفاردرجمل * بوندن بشقه اوق كزى معناسنه وسفالدن اولان ظروف وكوس معناسنه ده كلور (سم خياط) تركيب اضافى عربيدر چونكه سم فتحله يوردى ودلوك معناسنه خياط ايكنه معناسنه ابره كبى تنكيم حق تعالى (حتى يلج الجمل فى سم الخياط) بيورمشدر

* دى اورشماغه زدش يعنى تضارب ديه در *

(زدش) زاء معجمه نك فتحى ودالك كسرى وشين معجمه ايله امر حاضر آخرينه شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر اصل مصدرى زديدن لفظيدر ايشته بو دخى غالبا لغتلرده بولنميوب مصححات ناظمدندر بو تقديرجه زدن ايله زديدن ميانندة فرق زدن

ورمق ذدیدن اوزئمق معناسنه درفافهم

* اولدی غوغا غلبه لنبرالك کبی هیاط *

(غوغا) یعنی غلبه وجمعیت ترکستانده قراسای وبزم ولایتلرده قریباق دیرلر حکیم سوزنی (بیت) شه غوغایی وغوغاشکن کزنیروهم او * بنات النعش برکردون زبروین بشکند غوغ * عربیده هانك کسری ویاء تحتیه ایله هیاط دیرلر ویقال الهوغا من الناس الکثیر المختلطون همدخی محاربه وهنکامه معناسنه ده کلور بو معنی جمله خلقك معلومیدر (لنبر) لاملك فتحی ونونك سکونی وباء موحده نك فتحی ورا ایله غوغا کبی غلبه معناسنه فرهنك جهانکیریده یعنی فربه وشیرین دیو مسطوردر

* دیده دن قطرهٔ اشکم دوکیلور دل مجروح *

مرادوندربو ایکی مصراع ناظم نحریرك اسمی حقنده معمادر

معمای بنام محمد * اسمی خون دلمدن ایدهسن استنباط *

(دیده) کوزدیو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور (قطره) طمله معناسنه عربیدر انشالرده دخی مستعملدر اشك کوزیاشی دیو قطعهٔ رابعه نك بیت عاشرنده کچدی (دل) قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثاننده کچدی (مجروح) معلومدر (اسم) یعنی نام (خون) قان دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی دل قدسبق آنفا (استنباط) یعنی استخراج (حل معمی) دیده دن چشم مراددر نقطه لردوکیلوب قلبی یعنی سین مجروح ومسقوط اولنجه حم قالور بعده خوندن دم مراددر حم ایله ترکیب وقلب اولنجه محمد اولور بو تقدیرجه بونده اعمال معمویه دن ترادف واسقاط وانتقاد وترکیب وقلب عمللری واردر همدخی بونده حل معمی بشقه کونه ده ممکندر مثلا خون دل لفظنك انتقاد قاعده سیله دیده سندن قطره یعنی اولندن نقطه دوکیلوب همدخی قلبندن واو مجروح وساقط اولنجه درت حرف اوزره خندل قالور که حساب جملده طقسان ایکی عدد اولور محمد دخی طقسان ایکی عدددر چونکه اسم ناظم نحریر محمددر مخلصی وهبی درکه دیده ایله وهبی حسابده مساویلردر بویله اولنجه بونده اعمال معمویه دن انتقاد واستعاره واسقاط وامثالی نسنه لر واردر (سؤال) ناظم نحریر اسمی معمایه بو قطعه آخرینی تخصیصك وجهی نه در جواب حروف تهجیٔ مزدوجه یکرمی طقوز اولدیغی قول اوزره حرف طا عین وسط حقیقیدر یکرمی سکز اولدیغنه کوره نصف نصف وسط حقیقیدر ومن حیث الابیات دخی بیت معمی وسط تقریبیدر (سؤال) عین وسط حقیقی اولنجه نه کونه اولور ونصف نصف وسط حقیقی اولنجه نه کونه اولور (جواب) اسامی حروفك حرفلرینی

تعداد ولام الفی دخی التی حرف حساب ایدنجه طانك ماقبلی اوتوزسکز حرف اولدیغی کبی مابعدی دخی اوتوزسکز حرف اولور ایشته بو صورتده طا عین وسط حقیقی اولمش اولور همدخی حروف مزدوجه حروف منفرده کبی طبایع عناصره دیباجه ده ابجد شرحنده کجدیکی وفقنجه تقسیم اولنسه شو ترتیب اوزره اولور

نار ا ج ذ ش ظ ق ن

هوا ب ح ر ص ع ك و

ماء ت خ ز ض غ ل ه

تراب ث د س ط ف م ی

ایشته بو تقدیرجه نصف نصف وسط حقیقی اولور (سؤال) نصف نصف نیچون اعتبار اولندیده عین وسط اعتبار اولنمدی (جواب) نصف نصف مزبور عین وسط حقیقی مرتبه اخری اولمغله (کانه انما الاعمال بالخواتیم) مضمونته رعایت ایلدی فافهم

٣٥ * قطعه درظا که بظاهر همه رنکین الفاظ *

(قطعه درظا) قطعه اولی عنوانندە مثلی کجدی (که) ادات ربطدر کما سبق فی المقدمة (بظاهر) اولنده کی باء موحده ادات ظرفدر درکبی (همه رنکین) اون طقوزنجی قطعه نك عنوانندە کجدی (الفاظ) جمع لفظدر عربیدر (حاصل معنی) حرف ظا حقنده قطعه که ظاهرده جمله رنکین الفاظلو

* دیندی خشم ایتمکه ارغیدن وتازیده نکاظ *

(ارغیدن) همزه نك فتحی وراتك سکونی وغین معجمه ممدوده نك کسریله مصدردر بمعنی خشم وغضب وتهور (تازیده) تاء فوقیه ممدوده نك فتحی وزای معجمه ممدوده نك کسریله یلك وسکرتمك وعجله معناسنه که عربیده نون ایله نکاظ دیرلر

* بدمنش اولدی فنا خو یلوهم او یله جنعاظ *

(بدمنش) بمعنی سیئ الخلق عربیده جیمك فتحی ونونك سکونی وعین مهمله ممدوده ایله جنعاظ دیرلر چونکه بد باء موحده نك فتحی ودال ایله فنا وکتو معناسنه مقابلی نیك لفظیدر شیخ سعدی (بیت) پرتو نیکان نکیرد هرکه بنیادش بدست * تربیت نااهل را چون کردکان برکنبدست * اسلامبولده واطراف ممالکده اکثری کتو مقامنده فنا دیرلر ناظم نحریر دخی اکا تابع اولدی منش طبیعت دیو قطعه عاشره نك بیت خامسنده کجدی (خوی) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه دن جزؤ قلندی

* جنکه پیکارد بنورمش مترادفدر حرب *

(پیکار) باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سكونی و كاف ایله یعنی جنك و جدال عربیده حرب دیرلر شیخ سعدی (بیت) به پیكار دشمن دلیران فرست * هزبران بناورد شیران فرست * باء مكسوره ایله دخی جائزدر

* دخی جنك یعنه ستیزیدن وهم اوله تماظ *

(ستیزیدن) سینك و تاء فوقیه نك و تینك كسرلری و دال و نون ایله مصدردر یعنی جنك و عناد و لج عربیده تماظ دخی دیرلر شاكر بخاری (بیت) هر انكس كه جانش زدانش تهیست * ستیزیدنش مایه ابلهیست * تماظ تاء مثنات فوقیه ایله تفاعل بابندن مصدر عربیدر تماظ القوم دیرلر كذا فی وانقولی

* دنیدیلر اویقودن او یقغه بیدارشدن *

(بیدارشدن) مصدر مركبدر چونكه بیدار اویانق دیو قطعه خامسه نك بیت ثانیسنده كجدی شدن قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور

* كوزینكی آچ كه اومعناده ایمش استیقاظ *

یعنی اكله و كوزینكی آچ كه بیدارشدن مقامنده عرب استفعال وزننده استیقاظ دیر بونده دخی لطافت واردر فلله دره

* هم فروزنده وبارق دیمه درپارلیجی *

(فروزنده) فانك و راء ممدوده نك ضملریله فروختن لفظندن اسم فاعلدر عربیده باء موحده ایله بارق معناسنه چونكه فروختن ایكی معنایه در اول یعنی بروق و شروق و لمعان ثانی یعنی بیع و شرا لكن مستقبلاتی صورت اولی ده قیاس اوزره خاء معجمه نك زای معجمه یه قلبی ایله فروزد و فروزنده كلور صورت ثانیه ده شذوذ اوزره خانك شین معجمه یه ابدالیله فروشد وفروشنده كلور مولانا جامی (بیت) نقطهایش چو فروزنده نجوم * بشیاطین قوی وهم رجوم

* آتشك شعله سنه دینلدی تبش یعنی شواظ *

(تبش) تاء فوقیه نك فتحی و باء موحده نك كسری و شین معجمه نك سكونیله تاب معناسنه اسم مصدردر عربیده شین معجمه ایله شواظ دیرلر یعنی شعله نار دیمك همدخی حرارت و كرمیت معناسنه ده كلور شیخ سعدی (بیت) همی برفلك شد زمردم خروش * دماغ از تبش می درآید بجوش * فرهنك جهانكیریده تابش لفظنك مخففی دیو مسطوردر

* كزلنن اولدی نهفته دخی مكتوم اوله

(نهفته) اون دردنجی قطعه نك بیت خامسنده كچن نهفتن لفظندن اسم مفعولدر

عربیده مستور ومکتوم دیرلر

* دینیدی حفظ ایتمکه پاسیدن اومعناده لحاظ *

(پاسیدن) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وسین ممدوده نك کسریله مصدردر بمعنی حفظ ونکهبانی عربیده کسر لامله لحاظ دخی دیرلر

* دینمش ایودرمکه اعجال وشتابانیدن *

(شتابانیدن) شین معجمه نك کسریله شتابیدن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده اعجال دیرلر لازمدر عجله دیدکاری کبی

* یعنی تعجیل آنك کبی هم اویله انسکاظ *

یعنی عربیده افعال بابندن اعجال دیدکلری کبی تفعیل بابندن تعجیل وافعال بابندن نون ایله انسکاظ دیرلر

* کوشواره کوپه معناسنه درقرطه مثال *

(کوشواره) کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله کوپه معناسنه که عربیده ضم قافله قرط دیرلر میرنظمی (بیت) سخنهایش چو درّ شاهواره * بکوش آویزه کن چون کوشواره * هاء رسمیه سز کوشوار دخی دیرلر

* طوت قولاغك که لآلی کبیدر بو الفاظ *

(لآلی) جمع لؤلؤ دره عربیدر بو مصراع اخیرك مصراع اوله ارتباطنده خوش لطافت واردر فلله دره

٣٦ * قطعه درعین وعیان چون مهر از خیط الشعاع *

(قطعه در) قطعهٔ اولی عنوانندہ کچدی (عین) حرف معروف وکونش وچشم معنالرینه در (عیان) معروف (چون) کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی (مهر) کونش دیو قطعهٔ خامسه ده کچدی (از) بمعنی من کما سبق فی المقدمة (خیط الشعاع) بمعنی خیط ابیض که حق تعالی (حتی یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط الاسود) بیوردی بو مقامده مقصود نه اولدیغی حاصل معنادن ظاهر اولور (حاصل معنی) بو قطعه عین حقنده وظهورده خیط ابیضدن کونش کبی یعنی خیط ابیض عقبنده ظاهر اولان کونش کبی چونکه بو قطعه ایچنده کونش وسائر ظاهر اولان نسنه لر واردر

* وله بازو دینیدی معناسی عربجه لدی باع *

(بازو) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك ضمی ایله قول معناسنه در همده دخی قولك طرف بالاسی که ترکیده قراجه عربیده باء موحده ایله باع دیرلر شیخ سعدی (بیت) هرکه با پولاد بازو پنجه کرد * ساعد سیمین خود را رنجه کرد *

* كزدخی ارشون دیملر کیم مرادفی درذراع *

(كز) كاف فارسینه نك فتحی وزای معجمه ایله ارشون معناسنه کرباسی اولسون نجاری اولسون عربیده ذراع دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول کزیدن لفظندن امر ووصف ترکیبی دخی اولور ثانی برآغاجدر اکثر صو کنارلرنده بتر وابلغون اغاجی دخی اولمق مرویدر ثالث برنوع یسلاندر رابع برنوع اوقدر

بی برو پیکا * ایچملك آشامیدن وهم اقتباع واقتماع *

(آشامیدن) همزه نك وشين معجمه نك مدلریله مصدردر مطلقا ایچملك معناسنه عربیده اقتباع واقتماع دیرلر ایکیسیده معا افتعال بابندن مصدردر عربیلردر شوقدر که برینك عین الفعلی باء موحده برینك عین الفعلی میمدر

* یوتمغه دینلدی فروبردن دینور هم ابتلاع *

(فروبردن) مصدر مرکبدر یوتمق که عربیده افتعال وزننده ابتلاع معناسنه واشاغی ایلتمك معناسنه ده کلور چونکه فرواشاغی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کچدی بردن باء موحده نك ضمیله ایلتمك معناسنه افعال عامه دن مصدردر هانتی (بیت) فروبرد سردر کریبان فراغ * فرومرد آسودکی چراغ

* اولدی نو پیدا ومحدث یکی ایجاد اولنان *

(نو پیدا) عربیده اسم مفعول وزننده محدث معناسنه چونکه نو یکی دیو قرق بدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور پیدا باء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی ودال ممدوده نك فتحیله یعنی ظاهر وروشن وآشکار مقابلی نهاندر شیخ سعدی (بیت) بکفت احوال ما برق جهانست * دمی پیدا ودیکردم نهانست

* دخی پیدا کردن ایجاد ایلمك هم اختراع *

(پیدا کردن) مصدر مرکبدر عربیده ایجاد واختراع معناسنه چونکه پیدا قدسبق آنفا کردن ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

* شید اولمشدر کونش داخی آنك کبی ذکا *

(شید) شين معجمهٔ ممدوده نك کسری ودال ایله کونش معناسنه عربیده ذال معجمه نك ضمیله ذکا کبی حکیم فردوسی (بیت) بدوکفت ازان سوکه تابنده شید * برآید یکی برده بینم سپید * بعده خور لفظیله ترکیب اولنوب خورشید دخی دیرلر لکن مرکبی مفردندن شایعدر تشکیم تفصیلی قطعهٔ خامسه نك بیت اولی

شرحنده کچدی * ایشغه آید بلغه پرتو دینوریعنی شعاع *

(پرتو) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وواو ایله عربیده شعاع

وضیا

وضیا معناسنه عموما سیف الدین اسفرنکی (بیت) بیاض صبح نمود ازدل شب دیجور * چنانچه پرتو نور ازسواد دیدهٔ حور *

* شمشکه دیرلر درخش اولمش هم اول معناده برق *

(درخش) دالک کسری ورانک فتحی وخاء معجمه نک سکونی وشین معجمه ایله شمشک که عربیده برق دیرلر عنصری (بیت) کر بلرزانیش بادست اریجنبانی درخش * اربیند ازیش تیرست اربخمانی کمان * همدخی درخشیدن لفظندن امر واسم مصدر اولور

* پارلمق اولدی درخشیدن نظیری التماع *

(درخشیدن) مصدردر عربیده افتعال وزننده التماع جغتایده ایشتامق ترکیده پارلمق معناسنه تکیم ماه درخش قرلامع معناسنه

* دیندی قورقماغه باکانیدن وترهیب هم *

(باکانیدن) باکیدن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده ترهیب وتخویف معناسنه تکیم اسم مصدر لازمی یکرمی سکزنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی

* خوف ایتمکدر هراسیدن مآلی ارتیاع *

(هراسیدن) هانک کسری ایله مصدردر عربیده خوف وروع وارتیاع معناسنه کمال اسماعیل (بیت) چه بایدش زستمکار کان هراسیدن * کسی که حفظ خدایش نکاهبان آمد * ارتیاع اصلنده ارتواع ایدی واو یاء تحتیه یه ابدال اولندی

* آلدامق اولدی فریبیدن که غبن آنک کبی *

(فریبیدن) فانک وراء ممدوده نک کسریله مصدردر عربیده غبن وتغریر معناسنه مولانا جامی (بیت) تادرین طبع فریبنده سرای * ننهد حادثهٔ زلزله پای * جغتایده الداغ دیرلر

* دی فریبانیدن الدانمغه یعنی انخداع *

(فریبانیدن) مصدردر آلدانمق که عربیده انخداع دیرلر بو لفظ نقدرفریبیدن صیغه سندن متعدی صورت ایسه ده لکن فریبیدن متعدی فریبانیدن لازمدر عربیده دخی بونک نظیری واردرکه ثلاثیدن کب لفظی یوزی اوزره دوشورمک معناسنه افعالدن اکباب یوزی اوزره دوشمک معناسنه حاصلی بویله محللرده اللازم متعد والمتعدی لازم دینسه صحیح اولور فلا تغفل

* اولدی پوشانیدن اورتونمک تستر کیبیدر *

(پوشانیدن) باء فارسیهٔ ممدوده نک ضمی ایله مصدردر اورتونمک معناسنه عربیده

نستركبى صورتده بوشيدن لفظندن متعدى صيغه سى فاماكه فى نفس الامر معكوسدر كما سبق آنفا

* هم آچلمقدر كشانيدن مثال انجلاع *

(كشانيدن) مصدردر عربيده انجلاع معناسنه عندمزده اولان نسخه ده نون ممدوده نك كسرى ودالك فتحيله واقعدر غالبا كشادن لفظندن متعدى صورتنده در فاماكه بنه آنفا كچن اللازم متعد والمتعدى لازم قاعده سى اوزره اولمغله انفعال بابندن انجلاع ايله تفسير ايلدى فتدبر

* حقدر انجق قائل اولماغه هم اويماغه سزا * ترجمه در

* انما الحق حقيق بالرضى والاتباع *

بو قطعه سه زبان اولديغى حسبيله بو بيتده مفسر محضا عربيدر (انما) ادات حصردر (حقيق) بمعنى سزا ولايق باقى لفظلر معلومدر

٣٧ * قطعه درغين بعين دل وطبعست فروغ *

(قطعه درغين) مثلى قطعۀ اولى عنوانده كچدى (بعين) لفظنك اولنده كى باء موحده بمعنى فى ظرفيت ايچوندر عين كوزيا خود كونش معناسنه عربيدر (دل) قلب ديو اونيدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى طبع بمعنى مزاج عربيدر (است) ادات ربطدر كما سبق فى الادوات المركبة (فروغ) آيدينلق ديو بو قطعه نك بيت رابعنده كلور (حاصل معنى) غين حقنده اولان قطعه قلب وطبعك كوزنده نور ريا خود كونش كبى اولان دل وطبعده ضيادر بهمه حال است معناده فروغ

لفظنه مرتبطدر * كوسترش اولدى نمايش بوجه رتبه آمروغ *

(نمايش) نونك ضمى ايله نمودن لفظندن امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر چونكه نمودن مستقبلاتى واولك الفه وياء تحتيه يه ابداليله نمايد ونماينده كلور مير نظمى (بيت) كه دربر بوده زيب وزر نمايش * كه يعنى داده در حسنش فزايش (آمروغ) همزۀ ممدوده نك فتحى وميمك وراء ممدوده نك ضملرى وغين معجمه ايله بمعنى قدر ومرتبۀ عاليه كذا فى فرهنك جهانكيرى ابوشكور (بيت) نداند دل آمروغ پيوند دوست * نداند كه بى دوست كارش نكوست * همدخى مقدار جزئى معناسنه ونفع وفائده معناسنه ده كلور لكن بو لفظ آمروغ * فرهنك شعوريده بواوج معناده راد تصكره واوسز واقعدر

* هم اوزون بويلويه هم ديندى وقاره آموغ *

(آموغ)

(آموغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله ایکی معنایه در اول بمعنی طویل القدو القامه ونفس قد وقامه معناسنه ده کلور ثانی بمعنی وقار وهیبت میر نظمی (مثنوی) بگیرد لرزه در اندام شیران * ز آموغ ووقار شاه ایران * نگیرد جای هرگز کوه از بیم * که بود آموغ شاه از تاج ودیهیم

* اسنمك یازه وخمیازه گکرمك آروغ *

(یازه) یاء تحتیه ممدوده نك وزای معجمه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله اسنمك که عربیده تثاوب دیرلر بوکا فارسیده آساد دخی آساوه دخی باسك دخی دهانده دخی فاژه مراد فلردر مؤید الفضلاده یازه بمعنی لرزه دیو مسطوردر (خمیازه) خاء معجمه نك فتحی ومیمك سکونیله یازه کبی اسنمك معناسنه بو معناده یاء تحتیه بدلنه باء موحده ایله دخی مرویدر ابو المعانی (بیت) از شراب عشق دل خمیازهٔ حسرت کشد * در همه بزم محبت را نشد مست وصال * وخاء معجمه دنصکره الف ایله خامیازه دخی دیرلر شیخ عطار (بیت) خامیازه فعل شیطانست وقی * ای پسر ایمن مباش ازمکروی (آروغ) همزهٔ ممدوده وضم راء مهمله وغین معجمه ایله گکرمك که طعام معده ده غلیان ایدوب هضمه قریب اولدقده ریح عارضی حرکت ایدوب فم معده دن ظاهر اولان صدادر عربیده جشا دیرلر

* اولدی آمیغ قارشمش دینور آ زنسنه یه شوغ *

(آمیغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك کسری وغین معجمه ایله بمعنی آمیخته ومختلط حکیم خاقانی (بیت) بحریست کفش که ماهیش تیغ * برماهی بحر کوهر آمیغ * همدخی مجامعت ومباشرت معناسنه ده کلور (شوغ) شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی اندك چیز یعنی شیء قلیل

* روشنایی دینور آیدینلغه روشن آیدین *

(روشنایی) آخرنده یاء تحتیه ایله ایکی معنایه در اول بمعنی آیدینلق وضیا معناسنه اکر یاء تحتیه مصدریه اولورسه ثانی بمعنی ذی شعاع وذی ضیا اکر یاء نسبیه اولورسه چونکه روشنا راء ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله بمعنی ضیا وآیدین کمال خجندی (بیت) دارم اندك روشنایی درنظر * در جمال اوولی فیه نظر * بو بیتك مطابقتی معنای اوله ظاهره درفاما که فرهنك شعوریده معنای ثانی یه شاهد ایلدی (روشن) راء ممدوده نك ضمی ایله آیدین معناسنه بعض نسنه لره صفت اولور روز روشن وهوش روشن ورأی روشن کبی حسین ثنایی (بیت) پای تا سر سوزم وروشن نکردد دانشم * کی دهد از بس کدورت آتش ما

روشنی * داخی اید. بلغه هم پارلایشه دیندی فروغ *

(فروغ) فانك وراء ممدوده نك ضملری وغین معجمه ایله ایکی معنایه دراول بمعنی ضیا وشعاع بمعنی آید. بلاق ثانی بمعنی شروق ولمعان یعنی پارلمق کمال اسماعیل (بیت) شب سیاه فروغ بیاض دیوارش * مؤذنانرا ز صبح درکان افکند

* شیر سود ماست یوغرتدر تره یاغی مسکه *

(شیر) شین معجمه ممدوده نك کسرهٔ صریحه سی ورا ایله سودکه عربیده حلیب ولبن دیرلر مثلا وفائی مروزی (بیت) نی جنونم بجنون ماندونی عقل بعقل * آنچه مادر بکلوریخت مرا شیر نبود * بوندنصکره شیر ارسلان دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کاورلکن آنده اماله ایله در (ماست) میم ممدوده نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله یوغرتکه عربیده ابن رائب دیرلر (مسکه) میمك فتحی وسینك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله تره یاغی که چوق ترکیده تاء فوقیه مقامنده کافله کره یاغی دیو تعبیر ایدرلر حکیم شیرازی (بیت) حلبه وکنجد جکندر انکبین * مسکه وهم روغن کاو اینچنین

* فله دیرلر آغزه قیمغه تو ایران دوغ *

(فله) فانك حرکات ثلثه سی ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله آغز که سوددن اولور عربیده لبأ دیرلر تحفة الاحبابده پنیر تازه دیو تفسیر ایلدی بوفله لفظنده لامك تخفیفی وتشدیدی جائزدر منوچهری (بیت) نوای مطربان اریم وبربطهای کوینده * ساعدساقیان داریم وساعدهای چون فله * بو بیتده پنیر تازه معناسنه اولمسی عقله امسدر (تو) تاء فوقیه نك ضمی وواو معروف ایله سود قیماغیکه عربیده کشطه دیرلر بوندن بشقه قات معناسنه وپرده معناسنه ده کلور حضرت مولانا در معنای قات (بیت) من این ایوان نه تورا نمیدانم نمیدانم * من این نقاش جادورا نمیدانم نمیدانم * هم دخی توسن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کلدی لکن آنده واو مجهول ایله در (دوغ) دال ممدوده نك ضمی وغین ایله آیرانکه یوغرتدن اولور کاهی یوغرت معناسنه کاور حکیم شیرازی (بیت) هم بصل در دوغ آغشته بخور * بازازان دوغ ترش کشته بخود

* یقامق شستن ویقانمشه شو بیده دینور *

(شستن) شین معجمه نك ضمی وسینك سکونی ایله مصدردر عربیده غسل دیرلر (شو بیده) شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله شو بیدن لفظندن اسم مفعولدر عربیده مغسول کبی ابو المعانی (بیت) نشو بیده همه در

عمر رویش * مکر شوید در اخر مرده شویش

* چرلندی کیره دخی کیر ایله پاسه آزوغ *

(چرلک) جیم فارسیه نك کسری ورانك سکونی وکاف ایله کیر وپاس معناسنه همدخی ایریك که جراحتدن وچشمدن چیقرا کاشوخ وشوغ وشوق دخی دیرلر میر نظمی (بیت) هیچ رویش نشسته آن بد حال * کوش وبینی ز چرلک مالامال (آزوغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی وزای فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله کیر وپاسکه دمورده وامثالنده اولور ابو المعانی (بیت) خصمت تواند که کشد تیغ از نیام * از وهم تو آزوغ کرفتست در بغل

* در یلوب دیوشر یلن چیده وبرچیده ایمش *

(چیده) جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسریله چیدن لفظندن اسم مفعولدر خواجه سلمان (بیت) بغیر برك کلت کان نمیتوانم چید * که هیچ روی مرا نیست برك کل چیده * دخی چیدن مذکوردن اسم مفعولدر چونکه بر تحسین لفظ ایچون زائددر علی ماسبق فی الادوات البسیطة عمعق بخاری (بیت) هوای قیرکون برچه نقاب قیرکون ازرخ * سپهر ساج کون بنهاد تاج عاج کون برسر *

* دیندی بروند قماش صارقیسنه بوغچه یه بوغ *

(بوغ) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله بوغچه که ایچنه البسه واثواب قورلر میر نظمی (بیت) بنا اهلان چنان ارزان فروشند * متاع دلبران در بوغ بستند

* قلبزن کسه یه دیوثه دغلزن دینلور *

(دغلزن) لامك سکونیله ایکی معنایه در اول بمعنی قلبزن که قلب آقچه کسیجی ثانی بمعنی دیوثکه فاحشه عورتلو کاهی زن لفظی تقدیم اولنوب زن دغل دخی دیرلر میر نظمی (بیت) میکنی کار دغل ای زن چیل * تابکی این کار بد ای زن دغل * زیرا دغل دالك وغین معجمه نك فتحلری ولام ایله باطنی ظاهرینه موافق اولمیانه دیرلر وقلب اقچه وعیب وفساد معنالرینه ده کلور زن وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی همدخی زن عورت دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی قلبزن فارسیده وصف ترکیبیدر شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* دخی مجهول اولان نسنه یه دیرلر آشوغ *

(آشوغ) همزهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله شیء مجهول معناسنه حکیم طرطری (بیت) چه کنم از جفای دهر که من * هستم آشوغ

در میان شما * طتلود يللو به دينور جرب زبان شير ين سكو *

(جرب زبان) سياه چشم كبی وصف تركيبيدر بمعنی فصيح اللسان وشيرين سخن وخوش صحبت ولطيفه كو ابو المعانی (بيت) اسان منطلقم بسته ازغم هجران * كه شرح دل نكند هيچ كلك جرب زبان * چونكه جرب ياغلود يو اون اوچنجی قطعه نك بيت ثامننده كچدی زبان دل ديو يكرمی يدنجی قطعه نك بيت ثانيسنده كچدی (شيرين سكو) وصف تركيبيدر چونكه شيرين طتلود يو قرق سكزنجی قطعه نك بيت اخيرنده كلوركو وصف تركيبی اولديغی حالده قطعهٔ اولی نك بيت خامسنده كچدی

* شاعره ديندی سخنسازو يلان اولدی دروغ *

(سخنساز) وصف تركيبيدر چونكه سخن سوزديو اوتوز برنجی قطعه نك بيت سابعنده كچدی ساز يكرمی دردنجی قطعه نك بيت خامسنده كچن ساختن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر (دروغ) دال ممدوده نك وراء ممدوده نك ضمه لری وغين معجمه ايله بمعنی كذب ويلان مقابلی راستدر كما قيل * دروغ مصلحت آميز به از راست فتنه انكيز

* جاهله جاه ايله رفعتمی كاور عالمده *

چونكه معرض بيانده سكوت حصری مفيد اولور قاعده سنه مبنی اولديغی حالده حق تعالی (يرفع الله الذين آمنوا والذين اوتوا العلم درجات) بيوردی تنكيم ادات حصر صريحله (انما يخشی الله من عباده العلماء) بيورديغی كبی لكن آيت ثانيه ده مدار استدلال لفظهٔ جلالك رفعيله علمانك نصبی قراءتيدر (نكته) بو مصراعده جناس تام وار درفتقدره

* علم افرازمعارفدر اولان صاحب طوغ *

(علم افراز) وصف تركيبيدر بيراق قالدريجی معناسنه چونكه علم بيراقديو قرق اوچنجی قطعه نك بيت اخيری شرحنده كلور (افراز) همزه نك فتحی وفانك سكونی وزای ممدوده نك فتحی وزای معجمه ايله افرازيدن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر (معارف وصاحب) معروفلردر طوغ مشهوری طا ايله درلكن فصيحی تاء مثنات فوقيهٔ مضمومه ايله در شول معروف الاجه قيلدركه نيزه باشلرينه ايدرلر انجق دولت عليهٔ عثمانيه ده شول معروف نسنه دركه وزير اوچنی مير ميران ايكيسنی ميرلوا برينی طاشيرلر وهر طائفه نك اعتبارينده انكله دربلكه بو مقامده ناظم تحريرلشمر اديده بو اولمسی غالبدر زير ازمانه ده اندن اعظم باعث رفعت اولور نسنه يوقدر فافهم

 * قطعهٔ چون بوی عنبر قوت آرد در دماغ *

(قطعهٔ چون) قطعهٔ خامسه ده کچدی (بوی) قوقودیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (عنبر) بیانی اللی یدنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور (قوت) بمعنی قدرت عربیدر (آرد) همزهٔ ممدوده نك فتحیله آریدن لفظندن فعل مضارعدر (در) بمعنی الباء الجارة کما سبق فی الادوات المرکبة (دماغ) معروف (حاصل معنی) رایحهٔ عنبر کبی دماغه قوت کتورر بر قطعه

* سرچه گنجشك و کوکر جندر کبوتر قارغه زاغ *

(گنجشك) کافك ضمی و نونك سکونی وجیمك کسری وشین معجمه نك سکونی و کاف ایله سرچه معناسنه عربیده عصفوردیرلر خصوصا وسائر کوچجك قوشلره دیرلر عموما شمس فخری (بیت) خسرو داد رزمان معدلتت * ندهت باز زحمت گنجشك (کبوتر) کافك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله انواع کوکرجنه اطلاق اولنور عربیده حمامه دیرلر میرنظمی (بیت) شده با کرلهٔ وحشی میش همراز * کبوتر میکند با چرغ پرواز (زاغ) زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی وغین معجمه ایله سیاه قارغه در عربیده غراب دیرلر حکیم خاقانی (بیت) خاقانی آنکسانکه طریق تو میروند * زاغند وزاغرا روش کبك آرزوست * همدخی کوشهٔ کمان معناسنه وعلم موسیقیدن بر لحن معروف معناسنه ده کلور

* خنج بایقوش اوکیکدر فاخته قوزغون کلاغ *

(خنج) خاء معجمه نك ضمی ونونك سکونی وجیم ایله بوزن قفل بایقوش که عربیده بوم دیرلر (فاخته) لغت مشترکه در عربیده دخی بو معنایه دردانتنده بر خوش آوازو خوب اندام قوش اولمغله اکثر شعرا شعرلرنده ذکر ایدرلر عربیده جمعی فواخیت کلور ابو المعانی (بیت) سحر که بر سر سرو سرافراز * شود فاخته بعشق یار دمساز (کلاغ) کافك ولام ممدوده نك فتحلریله قوزغون که عربیده غراب دیرلر استاد عنصری (بیت) هر کرا رهبری کلاغ کند * بیکمان دل بزخمه داغ کند * بو مضمونی عربیده دخی نظم ایتمشلردر (شعر) اذا کان الغراب دلیل قوم * سیهدیهم الی دار البوار *

* داخی قرلنغج پرستو آشیان اولدی یوه *

(پرستو) باء فارسیه نك ورانك کسرلری وسینك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك ضمی ایله قرلنغج که عربیده خطاف دیرلر شمس فخری (بیت) همای فتح برایوان قدرت * نهادست آشیانه چون پرستو (آشیان) اخرنده هاء رسمیه سز وهاء رسمیه ایله یوه معناسنه عموما عربیده وکردخی عش دیرلر عرفی (بیت) ای نه فلك

زخوشهٔ صنع تو دانهٔ * در جنب کبریای تو عرش آشیانهٔ * وقوش یوه سنه دیرلر خصوصا کاهی وطن معناسنه ده کاور

* کاغ آتش قارغه وقوزغون صداسی کاغ کاغ *

(کاغ) کاف ممدوده نك فتحی وغین معجمه ایله آتش که عربیده نار دیرلر حکیم قطران ارموی (بیت) از ابر تیره برق بتابد بروز باد * چون سرخ زاغ از شب تیره زدود کاغ * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کاور اول کویش که حیوانات یدیکی علفی جیقروب تکرار چیندیوب یودرلر ثانی ناله وفریاد عموما وناله کلاغ خصوصا مجمع الفرسده نك طاوس دیو مسطوردر (کاغ کاغ) مکرر اولدیغی حالده قارغه وقوزغون آوازی برهان الدین براز (بیت) شد زلون مختلف چون جامهٔ صباغ باغ * زاغ بیرون شد زباغ وماند اندر کاغ کاغ

* زندکانی دیرلك اولدی زندکی صاغلق دیمك *

(زندکانی) آخرنده یاء تحتیه ایله بمعنی حیات (زندکی) کذلك چونکه آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه ادات جمع یاخود یاء تحتیهٔ مصدریه لاحقه اولنجه هاء مز بوره کاف فارسیه یه ابدال اولنوردیو مقدمه ده کچدی شیخ عمر خیام (رباعی) می نوش که عمر جاودانی اینست * خود حاصلت از روز جوانی اینست * هنکام کل وباده ویاران سرمست * خوش باش دمی که زندکانی اینست

* جان روان وهرلك اولمدرمرده اولمش زنده صاغ *

(جان) بمعنی (روان) وبالعکس ارباب لغت اکرچه جانی روان وروانی جان ایله تفسیر ایتمشلردر اما که بینلرنده فرق واردر چونکه روان انسانه مخصوص اولان روح که سائر حیوانده اولمازا کاعلوم عقلیه ده نفس ناطقه ولسان حکماده نفس مجرده ولسان صوفیه ده روح انسانی دیرلر حق سبحانه وتعالی انك حقنده (یسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربی) بیورمشلردر ایشته روان بودر اما جان روح حیوانی که هر زنده ده اولور حتی حکیم ابن سینا رسالهٔ معراجیه سنده مراد ز روان نفس ناطقه باشد واز جان روح حیوانیست دیمشدر همدخی روانك روح انسانی معناسنه اولدیغنی شیخ سعدی بو بیتنده تصریح ایتمشدر (بیت) سپردم تراجان ورفتم بخاك * ببردم روان رابیزدان پاك * جانك روح حیوانی معناسنه اولدیغنی بو بیت ناطقدر (بیت) کر بجان زندکیست حیوانرا * زندکانی تو میدهی جانرا * فرهنك شعوریده کاهی روان جان معناسنه ده استعمال اولنور حکیم اسدی (بیت) ز زخم سنان بیش زخم زبان * که این تن کند خسته وآن روان

دیو مسطوردر ناظم تحریردخی ارباب لغتك تفسیرلری و بو استعمال اوزره تفسیر
بیوردیلر باقی تفصیل دیباجه نك بیت سادسنده كچدی (نكته) معلوم اولسونكه
ترتیب مصراعه كوره چان مفسر روان تفسیردر مشهوره كوره معكوسدر
(مرك) میمك فتحی ورانك سكونی وكاف ایله بمعنی موت هاتفی (بیت) بود مرك به
ازبون زیستن * به اززهر خندست بكریستن (مرده) میمك ضمیله مردن افظندن
اسم مفعولدر (زنده) زای معجمه نك كسریله بمعنی حی كه مقابلی مرده در شیخ عمر
خیام (رباعی) درپای اجل چون افكنده شوم * وزدست غمش زبیخ بركنده شوم *
زنهار كلم بجز صراحی مكنید * تاچونكه زباده پرشوم زنده شوم * بوندن بشقه
درت معنایه دخی كلور اول بمعنی فقیر ودزو یش ثانی ولایت اصفهانده بر نهر عظیم
اسمیدركه زنده رود دخی دیرلر ثالث بزرك وعظیم رابع توران پهلوانلرندن بر پهلوان
نامیدركه انی رستم برمشت ایله اهلاك ایتمشدر

* پك طولی لبریزاومعناده لبالب اوله در *

(لبریز) وصف تركیبیدر پك طولی معناسنه و دوداغندن طاشوب دوكان نسنه
معناسنه حوض اولسون غیری اولسون زیراب دوداقی دیو یكرمی یدنجی
قطعه نك بیت ثانیسنده كچدی ریز قرق ایكنجی قطعه نك بیت عاشرنده كالان ریختن
لفظندن امریاخود اسم فاعل مخففدر رشیدقی (بیت) ساغر جانم بزهر غصه
لبریزست ومن * تانكرددمدعی خوش دل تبسم میكنم (لبالب) الف توسل ایله
مثله (مصراع) لبالبیست زخون جكر پیالهٔ ما

* همدخی ساغر قدحدر پك بیوك اولسه تفاغ *

(ساغر) غین معجمه نك فتحیله بمعنی قدح صبری سمرقندی (بیت) من آن شیدایم ای
صبری كه دست ساقی كوثر * اكردرخلد باشم زهر غم درساغرم ریزد * فی الاصل
شراب ایله طولی قدحه دیرلردی صكره مطلق قدحده استعمالی غالب اولدی (تفاغ)
تا فوقیه نك وفاء ممدوده نك فتحلری وغین معجمه ایله بمعنی قدح عظیم وساغر بزرك
آنكله اخر بزمده طولی ایچرلر شمس فخری (بیت) دربزم عیش دولتی بادا هزار
سال * بردست كیرنوش بكن كاسهٔ تفاغ * همدخی آهیانه یعنی قفا كوكی
معناسنه ده كلور معنای اولده بو معنادن استعاره طریقیله درچونكه زمان
اولده مشاهیر شجعان دیو كاسه سن ساغر ایدوب شراب ایچرلردی كیده رك ساغر
معناسنه اولدی

* چاغ وقت اماعجم خاطر سؤال ایتدكجه دیر *

(چاغ) جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وغین معجمه ایله بمعنی وقت وهنگام کبی همدخی عنکبوت معناسنه ده کلور بو لفظ اصلنده جغتای لسانیدر

* صاغ اوله سن برینه باشد دماغت کولٔ چاغ *

معنای ترکیبیسی دماغك زمانی اوزون صدا اولسون دیمکدر چونکه (باشد) مضارع صیغه سنده امر غائبدر (دماغ) عربیدر فارسیده دخی مستعملدر تاء فوقیهٔ ساکنه ضمیر خطاب متصلدر (کولٔ) کاف ممدوده نك ضمی وکاف ثانیه ایله بمعنی آواز بلند وصوت اعلا همدخی مارول معناسنه ده کلور اکا کاهو دخی دیرلر عربیده خس دیدکاریدر خاصه سی جلب نوم وتصفیهٔ دمدر (چاغ) زمان ووقت دیو آنفا کجدی بو تفصیل معلوم اولدیسه کانه دماغ اعضای رأسیه دن اولدیغی علاقه سیله مجازا جماداتدن عبارتدر بو تقدیرجه برذاتك زمانی اوزون صدا اولمسنه صاغلق لازم کلور ایشته بو توجیه فقیرکدر لکن بعضیلر بویله توجیه ایتدیلر کولٔ چاغدن مراد مارول وقتی دیمکدر یعنی وقت ربیع وفصل بهار معناسنه بو تقدیرجه باشد دماغت کولٔ چاغ ترکیبنك معناسی دماغك وقت ربیع کبی برنشو ونما اولوب طراوتلو وملاحتلو اولسون دیمکدر

* جوی شیر اول صوکه اقش برزمان شیرین ایچون *

(جوی شیر) اضافتله جوی شیرین لفظندن مخففدر معنای ترکیبیسی شیرین ارماغی دیمکدر چونکه جوی ایرمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی (شیرین) فرهادك معشوقی اسمیدر قصه لری محلنده مسطوردر

* کوهکن فرهاد وکوه بی ستون دلدیکی طاغ *

(کوهکن) فرهادك اسمیدر اصلنده وصف ترکیبی ایدی طاغ قازیجی معناسنه چونکه کوه طاغ دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی کن اللی اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کلجك کندن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر فرهاد چالشوب طاغی قازدیغیچون کوهکن دیو مسمی اولدی (کوه بی ستون) دیار عجمده برمشهور طاغدرکه فرهادانی کسوب صو کتورملك قصدیله بوقدر زمان عشق شیرین ایچون چالشوب وهر کسدیکی طاشه شیرینك صورتنی قازوب نقش ایتمشدر معنای ترکیبیسی دیرکسز طاغ یعنی اغاجسز طاغ دیمك اولور چونکه کوه قدسبق آنفا بی ادات نفیدرکما سبق فی الادوات المرکبة ستون دیرك دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

* اصفهان شهرنده کی نهرك آدی زاینده رود *

(زایده رود) یعنی نهر مزبورکه زنده رود دخی دیرلر کما سبق فی شرح هذه القطعة معنای ترکیبیسی طوغیجی چای دیمک اولور نتکیم زنده رود دیری چای معناسنه اولدیغی کبی چونکه زاینده اون ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچن زاییدن لفظندن اسم فاعلدر رود راء ممدوده نك ضمیله چای ونهر معناسنه

* برمزین باغچه دریاننده آنك چارباغ *

یعنی شهر اصفهانده زاینده رود عندنده برعظیم ومعمور ومشهور باغچه در که شاه باغچه سیدر حقنده دینلمشدر (بیت) کرندیدی در جهان باغ ارم * کن تماشا چار باغ برنغم * حتی ناظم تحریر ایرانه سفارتله کتدکده باغچهٔ مزبوره یی ونهر مزبوری سیر وتماشا ایلمش نتکیم برقطعه سنده دیر (قطعه) شکایت کرچه تیر غمزهٔ جادولرندندر بنم چکدکلرم اما کمان ابرولرندندر * صفاهانده کوروب برچار ابرویی خطن صوردم * دیدی بو چارباغك سنبل وشبولرندندر * همدخی چارباغ عناصر اربعه معناسنه ده کلور نتکیم اصطلاحاتك بیت خامس عشرنده کلور معنای ترکیبیسی درت باغ دیمك اولور باغك بیانی بو قطعه نك بیت اخیرنده کلور

* راه یول کمراه ازغون ضایع اولمش کم شده *

(راه) اظهار ها ایله مطلق یول که عربیده طریق دیرلر شیخ عمر خیام (رباعی) راهیست بمیخانه بمقصد پیوست * وزجانب میخانه ره دیکر هست * لیکن ره میخانه زآبادانی * راهیست که کام میتوان داد بدست * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور اول یعنی رسم وعادت ثانی یعنی کره ومره ثالث یعنی هوش وعقل رابع یعنی مقام موسیقی خامس یعنی سخن سادس یعنی درون شخص سابع هندستان پادشاهلرینه رای دیدکاری کبی راه دخی دیرلر بو سکز معناده الفك حذفیله ره دخی جائزدر (کمراه) وکمره ایکیسیده ازغون ویوانی یترمش معناسنه محسوسده ومعقولده مستعملدر مثلا جامی (بیت) آن گمکویم که بودم سالها در راه تو * هستم آن کمره که اکنون رو براه آورده ام * معنای ترکیبیسی دخی بویله در چونکه (کم) کاف فارسیه نك ضمی ومیم ایله یتك وضایع معناسنه (راه) قد سبق هنا (کم شده) ضایع اولمش معناسنه چونکه شده قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان شدن لفظندن اسم مفعولدر

* هم قلاوز رهنما وبدرقه رهبر سراغ *

(رهنما) الفله راهنمادن مخفف وصف ترکیبیدر یعنی مرشد ودلیل وهادی چونکه راه یول دیو آنفا کچدی نمانونك ضمیله نمودن لفظندن امر یاخود اسم فاعل

مخففدر تسکیم امر اولدیغی حالده یکرمنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلدی ابو طالب کلیم (بیت) صاحب قران وشاه جهانکه ز بخت او * هر لحظه اش بعمر ابد رهنما شود (بدرقه) باء موحده نك فتحی ودالك سکونی وراءنك وقافك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی مرشد وهادی ودلیل ایضا میر نظمی (بیت) راه طلب بدرقه در پیش گیر * بیت صافی زهمه خویش گیر (رهبر) بودخی الفله راهبردن مخفف وصف ترکیبیدر چونکه بروصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کلدی خواجه حسین ثنائی (بیت) رهنمای رهی که سختی آن * هر قدم پای رهبر اندازد (سراغ) سینك ضمیله بمعنی رهنمای ایضا محتشم کاشی (مصراع) سراغ یوسف من کن که بنده وآزاد * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول یول صورمق معناسنه ثانی بمعنی ضال یعنی ازغون عربیده بمعنی سؤال وتفقد وطلب

یاقی بیفروز و بیار اینجا کتور بونده دیمك

(بیفروز) اوتوزاوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچن افروختن لفظندن امر حاضر در چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زاء معجمه یه ابدالیله افروزد وافروزنده کلور اولنده کی باء موحده صله در أوائل مشتقاته داخل اولنجه الفات یاء تحتیه یه منقلبه اولور دیو مقدمه ده کچدی (بیار) واو حذفیله آوردن لفظندن امر حاضر در تسکیم مضارع متکلم وحده سی یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (اینجا) بونده معناسنه مرکبدر چونکه این بودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (جا) مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

شمعدان اولدی لکن یاغش فتیله دی چراغ

(لکن) لامك وکاف عربیه نك فتحلری ونون ایله بمعنی شمعدان شیخ سعدی (بیت) میل درسرمه دان چنان شد بخت * که بن شمع درسر لکنی * بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور اول بمعنی آفتاب ثانی بمعنی شمعدان تبسیی ثالث بمعنی فانوس کوملکی رابع آتش منقلی خامس بمعنی بخوردان وعودسوز سادس کاری یوکسلك طبق معناسنه (چراغ) جیم فارسیه نك فتحی وکسریله یناندن شعله نك آدیدر همدخی مجازا ایچنده یاغ وفتیل قویوب یاقدقلری آلته ده دیرلر کذا فی المجمع

یاقی ایچون شول دمر دن داغلغی داغینه هم

(داغینه) آخرنده نسبت ایچون یاء تحتیه ونون مفتوحه وهاء رسمیه الحاقیله داغ اوراجق دمر آلت که کاعربیده مکواة ترکیده داغلغی دیرلر ابو المعانی (بیت) آسمان از مقدمش یافته شرف * مهر بر پیشانیش داغینه است * ناظم تحریر

بو بیتده ایهام سیاقی بی شمار ایراث لطافت ایلدی فلله دره

* کی چین داخی عربجه یا قیدرکی یعنی داغ *

(کی) کافک فتحیله فارسیده درت معنایه در اول زمان مجهولدن سؤالکه ترکیده قچن عربیده متی ایله تعبیر ایدولر لطیفی (بیت) ترا کی خداداده قدروجلال * خداداده را نیست هرکز زوال * ثانی کی پادشاه دیو التنجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور ثالث عناصر اربعه دن هر برینه کی دیرلر جمع مراد اولنسه ده کیان وکیانان دیرلر رابع یعنی پاك وپاکیزه عربیده کی ایکی معنایه در اول یعنی داغ که آتش ایله یقارلر خواجه حافظ (بیت) بصوت بلبل وقمری اکرننوشی می * علاج کی کنمت آخر الدواء الکی * ثانی ادات تعلیلدر ایچون معناسنه عربیده فارسیده داغدن حاصل اولان بدن انسانده وبدن حیوانده اولان داغ نشانه سنه ده دیرلر

* بوکابم بر کلستاندر اوقو بلبل کبی *

(کلستان) کلی چوق یردر بو قطعۀ رابعه نك بیت ثالثنده کچدی (بلبل) ضمتین ایله معروف قوشدر عربیده وفارسیده وترکیده مستعملدر (قطعه) اذا صاح قمری وقد ناح بلبل * لازهار روض فوق غصن مسول * فنادتهما البیغاء من سجن حسرة * قفانبك من ذکری حبیب ومنزل * عربیده خاصة اسمی عندل وعندلیب وحوجم لفظلریدر مرتضی زاده در مستزاد نظم الفرائد (بیت) فی جنتك عندل قلبی لیناذی * اوروجهك یاورد * باغکده سنك بلبل کوکلم ایدر آواز * کوستر یوزلك ای کل (مثنوی) فلك از بسکه بارد بر سرم خون * مر اشد طرۀ دستار کلکون * دمادم بلبلان بوسند دستم * که پندارند کل برسر زدستم * شاعر ترکی (بیت) اکر زاغ اولیوب بلبل اولورسك * نه غم یرسن سنکدر آشیانه

* سیر کلزاره نه حاجت ایشته بودر باغ راغ *

(کلزار) کلی چوق یردر بو قطعۀ رابعه نك بیت ثالثنده کچدی (باغ) معروف وباغچه وتفرجکاه واشجار وازهاری مشتمل مسیره کاه صائب تبریزی (بیت) چندانکه بهارست وخزانست درین باغ * چشم دل شبنم نکرانست درین باغ (راغ) راء ممدوده نك فتحی وغین معجمه ایله یعنی چمنزار وشکوفه زار وتفرجکاه شاعر (بیت) تابران مرکب تو بی سپرد * همه تن روی کشته لالۀ راغ * کذا فی المجمع ودامن کوه وقلۀ جبال معنالرینه ده کلور کذا فی فرهنك جهانکیری وبعضیجه ایکیسی برارادن باغ راغ دخی دیرلر کما کان هنا

(قطعه درفا) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده بکدی (ز) یعنی من کما سبق فی الادوات
کهر بیانی دیباجه‌نك بیت عاشری شرحنده بکدی (بر) طولی دیو قرقنجی
قطعه‌نك بیت اولنده کاور (چو) ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة
(صدف) فتحتین ایله اینجو قابی که انده اینجو اولور مولانا جامی (بیت) شاه والا کهر
ودریا کف * که فلك کوهر او وراست صدف * عربیده فتحتین وضمتین ایله یوکسك
اولو طاغ معناسنه وقرآن عظیم الشانده واقعدر بین الصدفین ای بین الجبلین
المرتفعین همدخی هرنه که مرتفع اوله اکا دیرلر وداخل الاذنین معناسنه ده کاور
(حاصل معنی) کهردن طلو صدف کبی حرف فاحقنده قطعه

* رده ورسته زده بجمله سی صف *

(رده) رانك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی صف مطلقا حکیم فردوسی (بیت)
رده برکشیدند ایرانیان * ببستند خون ریختن را میان * همدخی خرمن سوره جك
دوکن معناسنه ده کاورکه اکا عربیده مرضه دیرلر (رسته) رانك فتحی وسینك
سکونی وتاء فوقیه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله رده کبی صف معناسنه نتکیم رستهٔ
مردم ورستهٔ دندان دیرلر لطیفی (بیت) خزوشید بر رسته آمیخت کرك * براکنده
کردش چوکاه زکرك * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کاور اول یعنی خلاص
شده یعنی قورتلمش ثانی یعنی بازار یعنی سوق ثالث یعنی شارع عام وشاهراه
(زده) زای معجمه‌نك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی صف ایضا حکیم
فردوسی (بیت) کشیدند وکردان زده برزده * بطوق وبزنجیر زرین زده * بوندن
بشقه یدی معنایه دخی کاور اول یعنی خورده ثانی یعنی بریده ثالث یعنی
ظهورکرده رابع زدن لفظندن اسم مفعولدر بعض تراکیبه صفت واقع اولور
سودازده ودم زده کبی سادس یعنی سطور کتاب سابع یعنی کهنه

* سو بسو هر یکادر سوی طرف *

(سو بسو) میانه ده باء موحدهٔ توسطیله ایله هر یکا وهر طرف معناسنه چونکه
(سوی) سینك ممدوده‌نك ضمی ویاء تحتیه ایله یعنی جانب وطرف میر نظمی (بیت)
اشارت ازشه عالم بدیدند * پرستاران بهر سو پیش دویدند * بونده یانك حذفیله
سو دخی دیرلر

* زند وآتش زنه چاقمق آدیدر *

(زند) زای معجمه‌نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بوزن بند چاقمق که دموردن ایدرلر
بومعناده عربیله مشترکدر خاصة عربیده مقدحه دیرلر حکیم سوزنی (بیت)
چون خاطر من مدح تو زاید چون زند * اشکسته بود زند وفرزند شکسته * بوندن

بشقه درت معنایه دخی کاور اول بمعنی بزرک وعظیم ثانی مورد اغاجی که آکا عربیده آس دیرلر ثالث نام کتاب مجوس رابع بعض فرهنکرده صحف ابراهیم معناسنه فرس قدیمده جان وذی روح معناسنه ده کاور (آتش زنه) فی الاصل وصف ترکیبی ایدی آتش اوریجی معناسنه آخرنده علامت نقل ایچون هاء رسمیه کتوروب چاقمق معناسنه خاص اولدی چونکه زن وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* کل قغلجم دیمه درقا ودرخف *

(کل) کاف فارسیه نك ضمی ولام ایله نقدرورد معناسنه ایسه ده لکن استعاره طریقیله قغلجمکه شرارهٔ آتش معناسنه ده استعمال اولنور تسکیم شعوری مرحوم تصریح ایدر زیرا ارباب لغت کاهیجه معانیٔ مجازیه دخی بیان ایدرلر میرخسرو (بیت) برك میریزد ز کل دائم خزان خواهد رسید * میهمان آید بخانه چونکه کل بارد چراغ (خف) خاء معجمه نك فتحی وفا ایله بوزن کف قاو که عربیده حروقه دیرلر بزدن وغیریدن ایدرلر شمس فخری (بیت) آتش زنهٔ سنك شبانان شمارا * ازاطلس افلاك دهد چرخ برین خف * همدخی ایچنه اسباب قودقلری بوغچه معناسنه ده کاور

* صاحب بخت خنك داخی صغوق *

(خنك) خاء معجمه نك ونون نك ضملری وکاف فارسیه ایله ایکی معنایه درا اول بمعنی صاحب بخت ومسعود طالع شیخ سعدی (بیت) نیك وبد چون همی بباید مرد * خنك آنکس که کوی نیکی برد * ثانی بمعنی سرد عربیده برد دیرلر کمال خجندی (بیت) باشد اینها حرکات خنك وباد سری * که دران روضه کنی کشته شبستان کستاخ

* سنکچه دی طولی یه قاره خشف *

(سنکچه) سین نك فتحی ونون نك سکونی وکاف فارسیه نك وجیم فارسیه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله طولی که یخچه وتکرك دخی دیرلر عربیده برد دیرلر (خشف) خاو شین معجمتین نك فتحلری وفا ایله بمعنی برف که عربیده ثلج ترکیده قار دیرلر

* اولدی یانغی ارمك سوز و کداز *

(سوز) سین ممدوده نك ضمی وزای معجمه ایله سوختن یاخود سوزیدن لفظندن اسم مصدر ودرو امر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور غالمسوز کبی (کداز) کاف

فارسیه نك ضمی ودال ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله كداختن وكدازیدن لفظندن اسم مصدردر وامر حاضر ووصف تركیبی دخی اولور چنانكه ازكی استاد لطیفی (بیت) تاغودی زجب شیوه وناز * كارمن شد بدرد سوز وكداز

* سوخته یانمشه دی یالكه تف *

(سوخته) سین ممدوده نك ضمیله سوختن لفظندن اسم مفعولدر همدخی حروقه كه قاو معناسنه دركلور شیخ سعدی (بیت) درسوخته نتوان نهان داشتن آتش * ماهیج نكفتیم وحكایت بدر افتاد (تف) تاء فوقیه نك فتحی وفا ایله یالك وبرتو وروشنی معناسنه حكیم خاقانی (بیت) آه من چندان فروزان شدكه كوزان نمشب * ازتف این آه سوزان رشته درسوزن كشند * همدخی حرارت معناسنه وبخار معناسنه ده كلور

* صاقسینك آدی سفال اما كیم *

(سفال) سینك كسریله صاقسی وچناق وچولمك وامثالی نسنه لركه عربیده خاصة فخار وفاخور دیرلر شمس فخری (بیت) بكاه بخشش ازغایت سخا وكرم * چه لعل وكوهر نزدیك اوچه سنك سفال * همدخی جوز وفستق وبادام وامثالی نسنه لرك قبوغنه سفال دیرلر * مشتركدر عربی ایله خزف *

(خزف) خاء وزاء معجمتینك فتحلری وفا ایله سفال مذكور معناسنه عربیده وفارسیده علی الاشتراك مستعملدر میرنظمی (بیت) كهر بود نطقت كه دارد شرف * كه كفتار من بود اینجا خزف

* قوربغا غوك دی ارغه كاریز *

(غوك) غین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وكاف فارسیه ایله قوربغا كه عربیده ضفدع دیرلر فارسیده وزغ وچغز دخی دیرلر میر خسرو (بیت) مكو بشهوتیان ماجرای عشق ومپرس * حدیث بحر زغوكی كه درشمر باشد (كاریز) كاف فارسیهٔ ممدوده نك كسری وزای معجمه ایله صویولی كه پاك اولسون چركاب اولسون تركیده ارق عربیده نهر صغیر دیرلر شمس فخری (بیت) زلطف طبعش اكرباد وآب رخ یابد * زسنك خاره بهر سو روان كند كاریز

* دینیدی قابلومبغه به داخی كشف *

(كشف) كافك وشین معجمه نك فتحلری ایله قابلومبغه كه قابلوبغه وطوسبغه دخی دیرلر عربیده سلحفاة دیدكاربدر خواجه سلمان (بیت) اژدهای راتبت دردامن

آخر زمان * فتنه هارا چون كشف سر در كريبان يافته * بوندن بشقه برج سرطان معناسنه وياصى بردق معناسنه ده كلور

* اينجو معناسنه درمروارید *

(مروارید) ميمك ضمى ورانك سكونى وواو ممدوده نك فتحى وراء ممدوده نك كسرى ودال ايله اينجو كه عربيده لؤلؤ ودرديرلر ابو المعانى (بيت) حباب باده گلگون بساغر * چو مروارید ولعل اندر كشيده (در) دالك ضميله فارسيده دخى شايعدر تسكيم درشهوار ديرلرك ايو اينجو معناسنه بويله اولنجه ناظم نحريرك بو بيتنده ايهام حسن واردر لله دره

* كوش ماهى ايشيدرسك دى صدف *

(كوش ماهى) بمعنى صدفكه ايچنده اينجو اولور مير خسرو (بيت) چو لؤلؤ باشد اندر كوش ماهى * سرش را باز كن كرديد خواهى * همدخى ياصى بياض بونجقلركه دريا كنارلرنده اولور دبو شروب دوه وقاطر بولارلرينه ديكرلرا كاده كوش ماهى ديرلر معناى تركيبيسى بالق قولاغى ديمك اولور چونكه كوش قولاق ديو اوبوز برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كجدى ماهى بالق ديو قطعه رابعه نك بيت ثامننده كجدى بويله اولنجه ايشيدرسك لفظى دخى بو مقامده ملاحتدن خالى دكلدر لله دره (صدف) بيانى بو قطعه نك عنوانى شرحنده كجدى (فائده) صدف ذاتنده قابلو بغه كبى برحيواندر اكثر هند وچين دريالرنده اولور ماه نيسان نصفيله يكرميسى بيننده غالبا اون سكزنجى كوننده دريا يوزنده اغزين آچر يغان يغمور قطره لرندن بردوشرسه برتك اينجو اولور اكا در يتيم دخى فريده ديرلر واكر ايكى دوشرسه اكا اخوان ديرلر لكن قيمتده اولكينه اصلا مماثل اولمز بوندن صكره اوج قطره يه اوج اينجو درت اينجو وقس على هذا حاصلى عددى زياده اولدقجه بهاسى ناقص اولور (حكمت) صدف ابتداى امرده حيوان بعده اينجويى آنجه قعر دريايه چوكر اغاج كوكى كبى يره كوك صالر بعده طاش كبى اولور برطرفه حركت ايتمز حاصلى اطوار ثلاثه صاحبى اولور طور اول حيوانيت كه اينجو تحملنه قابل اولمق ايچون طور ثانى شجريت كه فى الجمله نمايه قابل اولمق ايچون طور ثالث حجريت كه حركت ايله حله فساد ايرشمسون ديو (عبرت) صدف تحمل در ايچون نيسانك يوم معروفنده يغموردن قطره آلديغى كونده ييلان ياوريلرى كرك برده وكرك بحرده اغزن آچرلر حاصلى صدفه دوشن قطره اينجو اولور ييلان اغزينه دوشن قطره زهر قاتل اولور (قطعه) ارى الاحسان عند الجود دينا * وعند النذل منقصة وذما *

كقطر الماء فى الاصداف درا * وفى جوف الافاعى صار سما * سبحان الذى تحيرت
العقول فى عجائب صنعه

* هم ستور اولدى بنك حيوانى *

(ستور) سينك وتاء فوقيه ممدوده نك ضملرى ورا ايله ركوب حيوانى كه دوه وآت
وقاطر امثالى شيخ سعدى (قطعه) آن شنيدستى كه در صحراى غور * بارسالارى
بيفتاد از ستور * كفت چشم تنك دنيادار را * يا قناعت پر كند يا خاك كور

* داخى حيوان يه جك نسنه علف *

لفظ علف فى الاصل عربيدر فارسيده دخى شايعدر

* مشترك جمله لسانده صابون *

صابون معروف هر لسانده صابون ديرلر سبب تسميه سنده شويله روايت ايدرلركه
موجدى شمس المعارف صاحبى شيخ عبد الرحمن البونى ابتدا صابونى تصنيف
ايتدككده بر مناسب اسم لازم اولمغله اصاب البونى ديديلر يعنى بونى اصابت
ايلدى ديمك اولور بعده مرور ايام ايله تخفيف اولنوب صابون ديديلر مير نظمى
(بيت) بكير دوسخ از غم ماجرا * بصابون باده بشو سينه را * كذا فى فرهنك
شعورى فقير كوتاهيه مفتيسى صاحب فرائد الفنون عبد الله افندى مرحوم
ومغفورله حضرتلرينه بيك يوز طقسان درت سنه سى ايدى سلطانم عند شريفكزده
فرهنك شعورى وارمى ديو سؤال ايلدم جوابده نيلرسن بر كذابى كه زمان سعادتده
موجود اولان صابونى شمس المعارف صاحبنه اسناد ايدر ديو بيورديلر والله تعالى
اعلم بحقيقة الحال

* فارسيده كپوكه ديرلر كف *

(كف) فارسيده ايكى معنايه در اول مطلقا كپوك معناسنه دريانك اولسون
غيرينك اولسون ثانى مشاطه لر زنانك ابروسنه سوردكلرى وسمه يه ديرلر بو ايكى
معناده فانك تخفيفى وتشديدى جائزدر عربيده كف اوچ معنايه در اول ال
آيه سى كه راحه دخى ديرلر ثانى بمعنى منع وزجر ثالث بمعنى كفايت ايلدى

* اب وجدك كبى جد اوزره اولوب *

(لفظ جد) جيمك فتحيله بمعنى دده كسر يله بمعنى سعى عربيدر بونده ناظم نحرير
باباسنك ودده سنك اهل فضل اولديغنه اشارت ايلدى

* ايله كسب هنر اى خير خلف *

(خلف) لامك فتحيله نتيجه خيرده لامك كسريله نتيجه شرده مستعملدر لكن
خير خلف ديو السنه ده شهرتكبرا اولديغى تجريد وتاكيده محمولدر

سمر

٤٠ * سیمرغ کوه قافست این قطعه ام برونق *

(سیمرغ) عنقادیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت سادسنده کاور مرغ مز بورك کوه قافه نسبتی واردر حتی حضرت اسکندر ذو القرنین کوه قافه واردقده اسکندره بولوشوب سویلشمش انسان کبی تکلم ایدر ایمش دیو قطعهٔ مز بوره نك بیت سادسی شرحنده کاور (کوه) طاغ دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی (قاف) اوچ معنایه دراول مشهور طاغدرکه دنیایی احاطه ایتمشدر فقیرك ریحانیه نام برقصیده مز وارآنده ابیات مباهات شاعرانه مزدن بر (بیت) جبل قاف کمالیم ادراکی محیط * فلك اطلس علم کرهٔ دانشه سور * ثانی حروف هجادن برحرفدر ثالث بمعنی خشك یعنی قوری عربیدهٔ بمعنی طویل ودرازهم قرآن عظیم الشانده برسوره نك اسمیدر (نظم اللآل) کون وبولات شق ومصحف کورتون قتی خرو بالق * عین وغین وفا وقاف وکاف ولام ومیم ونون (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (این) بودیو قطعهٔ ثانیه نك بیت رابعنده کچدی (قطعه) وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده بیان اولندی (م) ساکن متکلم وحده ایچوندر (برونق) لفظنده باء موحده ظرفیت ایچوندر رونق حسن وزینت دیو اون بشنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (حاصل معنی) بوقطعه م رونقده جبل قافك سیمرغیدر (نکته) کانه بوقطعه یی کوه قافه تشبیه ایلدی چونکه قافنه کونه دنیایی محیط ایسه بوقطعه دخی معناده دنیاقدر معنیدار الفاظی محیطدر بوتقدیرجه بوقطعهٔ مطبوعه کوه قافك سیمرغنه مشابه اولمش اولدی فافهم

* بوشدر تهی طولو پرصو آب کوزه بردق *

(تهی) تاء فوقیه نك فتحی وکسری وهاء ممدوده نك کسریله بوش که عربیده صفر وخالی دیرلر (پر) باء فارسیه نك ضمی ورا ایله طولی که عربیده مملو معناسنه چغتایده تولون وتولا دیرلر همدخی کثیر وبسیار معناسنه ده کاور صائب تبریزی (بیت) چاربازار عناصر پرمکرر کشته است * وقت آن آمد که برچینند این بازارها (آب) همزهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله صویك مخصوص اسمیدر سراج الدین بلخی (بیت) آب دارد طبع آتش راست کویی درتموز * فعل آتش خاصیت پیدا کند درطبع آب * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور اول بمعنی لطافت وملاحت ثانی بمعنی رونق وزینت ثالث بمعنی طرز وروش رابع بمعنی قدر واعتبار خامس بمعنی مراد ومقصود سادس بمعنی طریق وسبیل سابع شهور رومیه دن آخر صیف که آغستوس دخی دیرلر (کوزه) بردق معناسنه که عربیده دخی مستعملدر

(نكته) بو مصراعده تهی متابلی براولمغله جمع الاضداد صنعتی واردر فلله دره

* تیره شده بولانق هم جو یبار ایرمق *

(تیره شده) اسم مفعول مرکبدر چونکه تیره بولانق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی شده اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور (جویبار) یاء تحتیه نك سکونی ایله ایرمق معناسنه که عربیده نهر دیرلر همدخی آقرصوو کنار آب معنالرینه ده کلور اصلنده اسم منسوبدر چونکه جوی ایرمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی بار ادات اسم منسوبدر کما سبق فی الادوات المرکبة میرنظمی (بیت) بسند اهل دل فصل بهارست * کنار جویبار و سبزه زارست

* اصمرلق سپردن کوندردی هم فرستاد *

(سپردن) سینك کسری وباء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ایله مصدردر عربیده تفویض دیرلر سپاریدن کبی (فرستاد) فانك کسریله ماضیدر مصدری اون ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی

* معجمك کزیدن اولدی داخی ستادن المق *

(کزیدن) کاف فارسیه نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله بمعنی انتخاب واختیار وتمییز مصدردر (ستادن) سینك کسری وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله مصدردر بمعنی اخذ وقبض

* قاچغه دی ربودن یلمك دخی دویدن *

(ربودن) رانك وباء موحده نك ضملری ایله مصدردر عربیده حفظ ترکیده قاپمق دیرلر قاعده اوزره واو مستقبلاتنده الف وباء تحتیه یه مبدل اولوب رباید وربا ینده دیرلر (دویدن) دالك فتحی وواو ممدوده نك کسریله مصدردر یلمك وسکرتمك معناسنه عربیده رکض وعدو دیرلر کمال خجندی (بیت) مادر دو رسیم که رفتی بصد شتاب * کی عمر رفته کس بدویدن کرفته است

* قاچمق کریختن هم پوییدن اولدی قوشمق *

(کریختن) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسرلری وخاء معجمه ایله قاچمق معناسنه مصدردر عربیده فرار دیرلر مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله کریزد وکریزنده کلور (پوییدن) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وياء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله یلمك وقوشمق معناسنه مصدردر عربیده عدو دیرلر کمال خجندی

(بیت) این خبر جستن و پرسیدنست * این طلب کیست چه پوییدنست

* بون کسه یه دی کودن فرتوت هم بونامش *

(کودن) کاف فارسیه نك فتحی وواولك سکونی ودالك فتحی ونون ایله بون واحمق معناسنه ضدی زیرکدر سلطان ولد قدس سره (بیت) این جهان چون منزل بگذشتنیست * دل نهادن در جهان از کودنیست * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اوّل قوجه یاشلو یورییمز بارکیر ثانی بر کوچك قوشدرکه مزروعاتده وصو کنارلرنده اولور (فرتوت) فانك فتحیله زیاده پیرلکدن بونامش که عربیده معتوه دیرلر شمس فخری (بیت) شاه آفاق شیخ ابواسحاق * عقل بارأی اوشود فرتوت

* شیدا لودیمکدر کالیوه شاشقین احمق *

(شیدا) شین معجمه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ودال ممدوده نك فتحی ایله سودا غلبه سی یاخود عشق استیلاسی ایله آشفته دماغ اولانه دیرلر کثرت استعمال ایله دیوانه معناسنه ده استعمال اولنمشدر شیخ سعدی (بیت) چه خوش کفت شیدای شوریدهٔ * چو آبی که شاید نوشتن بزر (کالیوه) کاف ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری وواولك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی سرسم ومختل الدماغ وابله وشاشقین واحمق منوچهری (بیت) نالهٔ بلبل سحرگاهان بادمشکبو * مردم سرمست را کالیوه وشیدا کند * همدخی صاغرو کند فهم معناسنه ده کلور

* پیرایه زیب وزیور آرایش اولدی زینت *

(پیرایه) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله زینت وبزك ورونق و یاقشق معناسنه پیراست لفظندن اسم مصدردر حکیم انوری (بیت) بهتر از کوهر تودست قضا * هیچ پیرایه برزمانه نبست (زیب) زاء ممدوده نك کسری وباء موحده ایله پیرایهٔ مذکور معناسنه زیبیدن لفظندن اسم مصدردر خواجه سلمان (بیت) سایهٔ لطف خدا شیخ اویس انکه از وست * زیب تاج وشرف سلطنت وعزت دین * کاهی فر لفظیله مرادف ذکر ایدرلر (زیور) زاء معجمهٔ ممدوده نك کسری وواولك فتحی ورا ایله پیرایه کبی زینت ورونق وبزك معناسنه کرك التون وکومش وکرك اقمشه وکرك جواهر حاصلی هرنه ایله اولورسه اولسون (آرایش) مصراع ثانیده کلان آراستن لفظندن امر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی پیرایهٔ مذکور عرفی (بیت) تا برم این تحفه بتکمیل عرش * زو کنم ارایش قندیل عرش * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اوّل بمعنی رسم وآیین ثانی علم موسقیده برنوا اسمیدر

بو الفاظك جمله سی مصدر در الا زینت تفسیردر

* اراستن بزنمك پیراستن طوناتمق *

(اراستن) همزه وراء ممدود تینك فتحلری وسینك سكونیله بزنمك وتزیین ایتمك
معناسنه مصدردر مستقبلاتی سینك یاء تحتیه یه ابدالیله آراید وآراینده كلور
بو لفظده رادن صكره الفك حذفیله آرستن دخی جائزدر استاد عنصری (بیت)
بنام وکنیتت آرسته بادا * ستایشگاه شعر وخطبه تا حشر (پیراستن) باء فارسیهٔ
ممدوده نك كسری وراء ممدوده نك فتحی وسینك سكونی ایله جمیع فرهنكلرده بزنمك
وطوناتمق معناسنه همدخی اغاج وباغ بودامق وزراعت ایچون تارلا اصلاح
ایتمك وچقور طولدرمق معنالرینه ده كلور مصدردر اما كه فرهنك جهانكیریده
پیراستن ضد آراستن ازان جهت كه آراستن بمعنی افزون كردن است وپیراستن بمعنی
کم كردن بو معنایه شاهد اولدركه شول وقت كه سلطان محمود خاص ایازه امر
ایلدیكه زلفین كسوب كیدره ایاز امری یرینه كتوریجك سلطان محمود اول حالدن
بی تاب اولدیغی عنصری نظم ایتمشدر (رباعی) كر عیب سر زلف بت از كاستن است
چه جای بغم نشستن وخاستن است * جای طرب ونشاط می خواستن است * كاراستن
سرو زپیراستن است

* ابستن وسترون بوكلو قصر دیشیلر *

(آبستن) همزهٔ ممدوده نك فتحیله بوكلو عورت وبوكلو حیوانه دیرلر عربیده حامل
معناسنه ابو المعانی (بیت) حوادث را فلك آبستن است هر شام حكمت زای * كه
صد گونه حوادث زاید ازوی پیش خورشیدش * فارسیلر شب آبستنست دیرلر
اللیلة حبلی معناسنه (سترون) سینك وتاء فوقیه نك فتحیله وراءنك سكونی وواوك
فتحی ونون ایله قصر عورت وحیوانكه عربیده عاقر وعقیم دیرلر حسن كاشی
درمنقبت علی رضی الله تعالی عنه (بیت) كر نبودی ذات پاكش آفرینش را سبب *
تا ابد حوا سترون بودی وآدم عزب (نكته) ناظم نحریرك دیشیلر بو قصر یحنده
اركك سترون دینمزایمش دیو اشارت واردر نتكیم تركیده قصر دینمدیكی كبی فافهم

* طوغماغه دینلدی زادن هم زاستن طوغرمق *

(زادن) مصدردر طوغمق وطوغرمق معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور عربیده
ولد وولادت دیرلر شیخ سعدی (بیت) پشت دوتای فلك راست شد از خرمی *
تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را (زاستن) زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی وسینك سكونی ایله
طوغرمق معناسنه مصدردر مستقبلاتی سینك یاء تحتیه یه ابدالیله زاید وزاینده
كلور

* اورمق زدن لكدزن تپه اوریجی یعنی

(زدن) زای معجمه نك ودالك فتحلری ونون ایله مصدردر اورمق معناسنه هرنه اولورسه اولسون مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره نونك داله تقدیمیله زند وزننده کاور (لکدزن) وصف ترکیبیدر بمعنی چفته زن یعنی تپمه اوریجی که قاطر ودوه امثالنده استعمال اولنور چونکه (لکد) لامك وکافك فتحلری ودال ایله تپمه که ایاق ایله اورمق معناسنه انسانده اولسون حیوانده اولسون زن وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلدی

* چکمك کشیدن اولدی انگیختن قوپارمق *

(کشیدن) کافك فتحیله چکمك معناسنه مصدردر عربیده جرو سحب درلر میرنظمی (بیت) چوبر کل بنفشه رسیدن گرفت * بزنجیر دل را کشیدن گرفت (انگیختن) همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری وخاء معجمه ایله مصدردر قوپارمق معناسنه ابو المعانی (بیت) چوباغبان فلك دید قامت خوبت * بدست رشك برانگیخت سروها ازباغ * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کاور اول بمعنی دورکردن ثانی بمعنی پیدا کردن ثالث بمعنی برکشیدن

* اوینار ایکن یوتلمق معناسی باختن هم *

(باختن) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونیله مصدردر لعب معناسنه در رقص معناسنه دکلدر مثلا کوی وچوکان وشطرنج وقمار اوینامق کبی کمال اسماعیل (بیت) مهرهای چشم گردانی و باز بهابری * توحریف شوخ چشمی بانوتوان باختن * لکن او ینار ایکن یوتلمق تعبیری دخی غالبا مصححات ناظمدندر رفافهم * مستقبلاتنده خاء معجمه زایه قلب اولنور بازد و بازنده درلر اما بوقول نعمة الله وحلیمی وامثالی کمسنه لرك قولیدر اما که مولانا شارح کلستان ودیوان حافظ اولان سودی مرحوم بوسوزه راضی اولمیوب باختنك مضارعی بازد کلمکه سبب ندر انجق بازد بازیدن لفظندن اولمق فصاحت وبلاغته انسبدر دیدی وحق یدنده در تتکیم مقدمه ده بیان اولندی

* بازیدن اوینامقدر بازیچه دراویونجق *

(بازیدن) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله مصدردر اویون اوینامق وکیرو ایتمك واوچمق معنالرینه (بازیچه) اسم تصغیردر چونکه بازی اویون دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کلدی چه ادات تصغیردر کماسبق فی الادوات همدخی بازیچه نازکلك وخرده کاری وملعبه معنالرینه ده کاور مثلا نظیری بخاری (بیت) صنعت بازیچهٔ چندست ماراهمچو طفل * بهردفع کریه مشغول

تماشا ساخته

* مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن *

یعنی بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر لکن عروضی وضربی وایکی حشولری خبن وقطع ایله در

* حقه توکل ایدن دائم اولور موفق *

بونده اولان کلمات معروفه در

٤١ * قطعهٔ کافی که معنی را کند اکسیر رنگ *

قطعه بیانی قطعهٔ اولی بیاننده کچدی (کافی) حرف کافه منسوب معناسنه درهمدخی کیمیا اربابنه کافی دیو تعبیر ایدرلر بو مقامده اکا دخی رمز وایما واردر بونلردن بشقه کاف کافتن لفظندن یارمق معناسنه اسم مصدر اولور همدخی امر ووصف ترکیبیده اولور کمال پاشازاده مرحوم دقائق نام کتابنده یازمشکه ارباب لغت کافی شکافله تفسیر ایتمشلر لکن فرقی وارایدوکن بلمامشلر چونکه کافده آیریلوب کتمك لازم دکلدر انجق یارقدر اما شکافده آیرلمق لازمدر لسان عربده فصم ایله قصم کبی لکن بنه مجازا بربری مقامنده استعمال اولنورلر (که) ادات ربط دیو ادواتده کچدی (معنی) معلوم (را) ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة (کند) ایدر دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور (اکسیر) بوزن قطمیر کیمیا معناسنه عربیده وفارسیده مستعملدر (رنك) کونه دیو بو قطعه نك بیت خامسنده کلور (حاصل معنی) کافه منسوب بر قطعه که معنایه کیمیا رنکی ایلر یعنی کیمیا رنکی ویرر

* شیوه کردر جلوه لی نازك کوزلدر شوخ وشنك *

(شیوه کر) اسم فاعلدر جلوه لی معناسنه چونکه شیوه جلوه دیو اون اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة همدخی شیوه کر محبوب ظریف معناسنه ده کلور ابو المعانی (بیت) تنها نکند عاشق ازین جور تو فریاد * عالم همه آشوب باین جلوه کری داد (شوخ) شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی نازك وکوزل وکشاده رو وآسوده طبع ولطیفه کو وحاضر جواب وشاطر کار بو معنالر بری برینه قریبدر خواجه حافظ (بیت) فغان کین لولیان شوخ وشیرین کار وشهر آشوب * چنان بردند صبر ازدل که ترکان خوان یغمارا * همدخی شوخ چرك معناسنه ده کلور تسکیم شوخ

کین دیرلر چرکین معناسنه (شنك) شین معجمه ایله بوزن رنك یعنی دلبرشیرین حرکات ومحبوب پری صفاتکه دلبرشوخ وشنك دیرلر خواجه سلمان (بیت) جوان شنك و سماع وسماع چنك وشراب * شراب لعل صبوح وصبوح عیش بهار * بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول یعنی قطاع طریق ثانی یعنی خرطوم فیل ثالث تخملق خیارکه بوستانده الیقورلر رابع یعنی درخت سرو خامس یعنی مکابره ومجادله

* عشوه نازوبوس اوپوشدرشرم اوتنمق عارتنك *

(عشوه) عینك کسری ایله یعنی نازو غنج ودلال خواجه حافظ (بیت) عشوه میداد که ازکوی ارادت نروم * دیدی آخرکه چنان عشوه خریدیم وبرفت (بوس) باء ممدوده نك ضمیله اوپوش معناسنه عربیده قبله دیرلر لکن فارسیده باء موحدهٔ فارسیه در تعریبله عربیه در فافهم اصلنده بوسیدن لفظندن اسم مصدر در ووصف ترکیبی دخی اولور وامر بوس کبی وامر حاضر دخی اولور مثال امر میر نظمی (بیت) ببوس خاك درش ای نسیم وقت سحر * زشام حسرت دل عرضه ده بخاك نیاز (شرم) شین معجمه نك فتحی وراءنك سکونی ومیم ایله یعنی حیا وحجاب لطیفی (بیت) شد بجکانم که در آداب دخت * شرم جوانم بکداز دزنان * همدخی آلت رجل معناسنه ده کلور (تنك) نون اولینك فتحی ونون ثانیه نك سکونی وکاف فارسیه ایله عار وناموس میر نظمی (بیت) نیست پروا هرکرا از ننك وعار * نیست آدم هرکز او عاقل مدار

* بیوه طول کرمیده قزمشدر زبقبی سعتری *

(بیوه) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله طول عورتکه بیوه زن دخی دیرلر مولانا جامی (بیت) هیچ غم نیست کرش غصب کنان * شحنهٔ ده کشد از بیوه زنان * عربیده ارمله جغتایده تول دیرلر (کرمیده) کاف فارسیه نك فتحیله کرمیدن لفظندن اسم مفعولدر قزمش معناسنه (سعتری) سینك فتحی وعینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وراء ممدوده نك کسری ایله زبقبی عورت معناسنه اصلنده اسم منسوبدر چونکه سعتر زبق معناسنه اخرنده کی یا نسبیه در مولانا جامی (بیت) نفس راپند از کاو کن کرزنان سعتری * فارغست انکس که قوت او زنان وسعترست

* همزبق آدی مجاچنك اولدی داخی چیزچنك *

(مجاچنك) میمك وجیم فارسیهٔ ممدوده نك وجیم فارسیه نك فتحلری ونونك

سکونی و کاف ایله ترکیده زبق دیدکاری آلتدرکه عورات بللرینه بغلیوب بربرلرینه جماع ایدرلر آلت رجله مشابه اغاجدن یا خوددریدن ایدوب اوزرینه قطیفه چکرلر عورات عرضی خوفیله زعملرنجه کویازنادن قاچوب بونی استعمال ایدرلر شمس فخری (بیت) کندا عدای جاهت ماده ونر * زمغزودست نقل وبا مجاجنك (چیزجنك) جیم فارسیه ممدوده نك کسری وزای معجمه نك سکونی وجیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وکافله بودخی زبق معناسنه

* کان جماع وآلت معهوده نك آدی نره *

(کان) کاف فارسیه ممدوده نك فتحی ونون ایله بمعنی جماع ابو المعانی (بیت) سرفرو چون کیر دارد هرکه باشد کان دوست * باخصوصا باشد اورا کان کردن بیره زن (نره) نونك وراء مشدده ومخففه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی الت رجل یعنی ذکر انسان بوندن بشقه بش معناسی دخی واردر تکیم یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کچدی

* فرج کس هم آب پشت اولمش منی ارکن ملنك *

(کس) کافك ضمی وسین ایله بمعنی فرج زن یعنی موضع معهوده نسوان عربیله مشترکدر شاعر (بیت) زجر کس آمده وغارت اواس کرده * دوبرك کل بهم اورد ونام کس کرده (آب پشت) ترکیب اضافیدر بمعنی نطفه یعنی منی ابو المعانی (بیت) آن قدر دارد فضائل ازنیلو ازبدر * آرد ازسر چشمهٔ عرفان کویا آب پشت * معنای ترکیبیسی ارقه صویی دیمکدر چونکه آب صو دبو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی پشت ارقه دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (ملنك) میمك ولامك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بمعنی مرد مجرد یعنی ارکن که عربیده عزب دیرلر بوندن بشقه ایکی معناسیه دخی کاور اول باشی وایاغی آچق وجبلق معناسنه شاه داعی شیرازی (بیت) صفات نوربوروی رخان بسته نقاب * صفات ظلمت توزنکیان عورو ملنك * ثانی نهی حاضردر اقسمه معناسنه

* کور نابینا ودغسر باشی طاز اق کل کچل *

(نابینا) بمعنی کور یعنی اعمی خواجه سلمان (بیت) درادراك کمالات خرد چندانکه میکوشد * همان مقدار می یابد که ازآیینه نابینا * اصلنده مرکبدر چونکه ناادات نفیدر بینا کوریجی دیو قطعهٔ اولی نك بیت ثالثنده کچدی (کور) اعمی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی انجق نابینا کوزسز طوغان معناسنه عربیده اکا اکمه دیرلر اما کور صکره دن اولانه دیرلر دبو بیت مزبور

شرحنده بجدی اکن بو مقامده تفسیر اولدیغی ترکیده مطلقا اعمایه کور دیو شیوعه مبنیدر (دغسر) دالک فتحی وغین معجمه نک سکونی وسینک فتحی ورا ایله باشنده قیل اولمیان آدم ترکیده اکا طازلق دیرلر کذا فی فرهنک جهانکیری بوندن منفهم اولان دغ لفظی قیلسز وتویسز معناسنه ایمش (کچل) کافک وجیم فارسیه نک فتحلری ولام ایله باشی کل آدم معناسنه که عربیده اقرع دیرلر شریف تبریزی (بیت) زسر کدام کچل شوره ریخت وزکون ریخ * که باشدت زنی نوره آهک وزرنیخ * همدخی اکری ایاقلو آدم وحیوان معناسنه وبر مخصوص جانور معناسنه ده کاور

* کر صاغر دیرلر چولاغه چنک دی طوپاله لنک *

(کر) کافک فتحی ورا ایله صاغر که عربیده اصم واطرش دیرلر (چنک) جیم فارسیه نک فتحی ونونک سکونی وکاف فارسیه ایله چولاق که عربیده اشل دیرلر بوندن بشقه سکز معنایه دخی کاور اول بر معروف ومشهور آلت لهو معناسنه ثانی بمعنی خمیده یعنی اکری ومنحنی ثالث بمعنی چنکال رابع بمعنی قلاب عموما وقلاب فیل خصوصا بودرت معنایه حکیم سوزنی (بیت) پیران چنک پشت وجوانان چنک زلف * در چنک جام باده ودر کوش بانک چنک * خامس نام نکار نامهٔ مانی که ارچنک لفظندن مخففدر سادس درنده قوشلرک طرناغی سابع مزامیردن بر مشهور رمز ماردر ثامن طریق استعاره ایله پنجهٔ انسانه ده دیرلر (لنک) لامک فتحی ونونک سکونی وکاف فارسیه ایله طوپال که عربیده اعرج واغسق معناسنه وآلت رجل معناسنه ده کاور

* قرمزی سرخ وسیاه قاره یشل سبز آق سفید *

(سرخ) خصوصیله بمعنی لون احمر عارضه ومعروضه اطلاق اولنور طالب آملی (بیت) رسید از آتش می چهره چون کلستان سرخ * بخون اهل وفا دست سرخ ودامان سرخ * همدخی زنجفره وزنجفردن یاپیلان مرکبه ده دیرلر (سیاه) وسیه اظهار ها ایله قاره معناسنه که عربیده اسود دیرلر بوندن بشقه التی معنایه دخی کاور اول کچکین سرخوشه که سیه مست دخی دیرلر ثانی بمعنی غلام هندی وچاکر حبشی ثالث خطوط سبعهٔ جام جمدن بر ینک اسمیدر رابع بمعنی شوم ونحس خامس اسفند یارک بر سیاه رنک آتنک اسمیدر سادس مصنفات زردشتدن بر کتاب نامیدر (سبز) یشل معناسنه که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور عربیده اخضر دیرلر بوندن بشقه بدی معنایه دخی کاور اول سیاه چرده محبوبه دیرلر بو ایکی

معنایه هدنی (بیت) درختان سبزش همه دلپسند * چو سبزان رعنای بالا بلند * ثانی یعنی سیاه صافی ثالث پولادکبی ازرق اللون اولانه دیرلر رابع یعنی تیغ جوهردار خامس یعنی خنجر سادس دموردن اولان جوشن معناسنه سابع یعنی چشم کبود ثامن یعنی چارچمن (سفید) سینک کسریله یعنی ابیض که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور همدخی قاموضعنه باء فارسیه ایله سپیددخی بومعنایه در

* کوک کبود وصاری زرد وبویه فام وکونه رنک *

(کبود) کافک فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نک ضمی ودال ایله کوک رنک که عربیده ازرق دیرلر عارضه ومعروضه اطلاق اولنور ابو المعانی (بیت) میرود بر اوج هردم دوددل * زانکه بسته آسمان رنک کبود * همدخی برماوی قوزی دریسی که اعلاسی خراسانده اولور قاپق ایدرلر (زرد) صاری لون که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور عربیده اصفر دیرلر شاعر (بیت) روی زرد وجامه زرد وریش زرد * قلتبان در زعفران غلطیدهٔ (فام) فاء ممدوده نک فتحی ومیم ایله بویه معناسنه درلکن اکثری کلمه آخرینه لاحق اولوب اوچ جهتدن استعمال اولنور اول لون ورنک جهتندن مناسبتی اولان نسنه لرایله مثلا ازرق فام وسبزفام دیرلر مرادرنکی بیاندر خواجه حافظ (بیت) ساغرمی برکفم نه تازسر * برکشم این دلق ازرق فام را * ثانی طعم جهتیله میر خسرو (بیت) نواسازی که بودش باربدنام * ندامت ساخت آنروزانکبین فام * ثالث جنسیت جهتیله خواجه حافظ (رباعی) انصاف بده ای فلک مینافام * تازین دوکدام خوبترکردخرام * یامهر جها نکرد تو از مشرق صبح * یاماه جهانکیر من ازجانب شام * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کاوراول یعنی دین مثل وام ثانی خراسان مضافاتندن بر ولایت آدیدر حتی اکمل الشعرا شهاب الدین فامینک جای ولادتیدر (رنک) معروف کونه که لون معناسنه محتشم کاشی (بیت) صدرنک بو العجب هست درحسن لبک ازانها * بالاتر ازسیاهی بالای چشم ابرو * بوندن بشقه اوتوز ایکی معنایه دخی کاوراول یعنی حصه ونصیب ٢ یعنی عیب وشین ٣ یعنی رنج ومحنت ٤ یعنی قوت وزوری ٥ یعنی جان وروح ٦ یعنی شتر قوی که تتابیج ایچون بسلرلر یعنی دیشی دوه یه اشرمق ایچون ٧ یعنی ذهب یعنی التون ٨ یعنی نفع ومنفعت ٩ حال یعنی حالات واحوال ١٠ یعنی چاره وامداد ١١ یعنی طمع وامید ١٢ یعنی ژنده یعنی ثوب مرقع وخرقه ١٣ یعنی طرز وروش ورسم ١٤ یعنی بزکوهی یعنی

طاغ

طاغ چکیسی ۱۵ بمعنی مکر وحیله ۱۶ بمعنی رستن یعنی بیتمك مثلا خودرو اولان نباته خود رنك دیرلر ۱۷ بمعنی خوبی ونیکی ۱۸ بمعنی خوشی ۱۹ بمعنی خجلت وشرمنده کی ۲۰ بمعنی خون یعنی قان ۲۱ بمعنی رونق کار ۲۲ بمعنی مایهٔ اندك ۲۳ بمعنی زروسیم ۲۴ بمعنی میسر وقمار ۲۵ بمعنی والی وخداوند ۲۶ بمعنی بدبو وکریه الرایحه ۲۷ بمعنی نقطه ۲۸ بمعنی شیرین کار ۲۹ بمعنی خلاخل ۳۰ بمعنی خشم وغضب که خجالتدن عارض اولور ۳۱ بمعنی شبیه ومانند ۳۲ بمعنی خیانت (کونه) فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی کونا کون کبی (نکته) بو بیتده جمع الاضداد صنعتی واردر

* منج وزنبور آری در کندو قوغان بال انکبین *

(منج) میمك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی زنبور عموما شرف شفروه (بیت) قهرت اندردودهٔ غوغاییان * همچنان دودیست درمنج آشیان * وبمعنی زنبور عسل خصوصا استاد منجیك (بیت) هرچند حقیرم سخنم عالی وشیرین * آری عسل شیرین ناید مکراز منج (زنبور) آری معناسنه درلکن بال آریسی اولمیوب نیشتر شدید صاحبی صاری آری اولدیغی تصحیح ایلمشلردر عربیله مشترکدر شاعر (بیت) که بافت این قصب سکری بقامت نی * که دوخت این عسلی خرقه برقد زنبور (کندو) کاف فارسیه ایله بال قوانی که ایچنده آری بال ایدر شاعر (بیت) قلم زنبور وکاغد راچو کندو * حروفش همچو شهد انکبین است (انکبین) همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری ونون ایله بال که عربیده شهد وعسل دیرلر

* طتلو نوشین آجی تلخ وزهر نیش وهم شرنك *

(نوشین) نون ممدوده نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده نك کسری ونون ایله بمعنی شیرین وطتلو خواجه سلمان (بیت) آن خداوندی که چون ازعدل میران سخن * درتن نوشین روان نوشین روان می آورد * بو معناده فقط نوش دخی دیرلر (تلخ) تاء فوقیه نك فتحیله آجی که عربیده مر دیرلر خواجه حافظ (بیت) بدم کفتی وخرسندم عفاك الله نکو کفتی * جواب تلخ میزیبد لب لعل شکرخارا (نیش) نون ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله ایکی معنایه در اوّل زهرناك حیوانلرك ایکنه سی وعقرب وزنبور امثالی شیخ عطار (بیت) زنیش پشه سازد ذوالفقاری * چنان کز عنکبوتی پرده داری * ثانی فصاد نیشترندن مخففدر کمال پاشازاده مرحوم

بونده دخی بیوررکه نیش سوری نسنه درحتی دشتی طکوزدیشنه ده دیرلر کذا فی الشعوری فاما که ناظم تحریرلر زهرایله تفسیری مجاز یدرفافهم (شرنك) شین معجمه نك ورانك فتحلری ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله زهر معناسنه عربیده سم كبی ملاوقوعی تبریزی (بیت) آنچنان هوش ربا ینده زدلهاست كه كام * شهد راوقت تماشا نشناسد چو شرنك (زهر) دخی فارسیدرعربیده سم تركیده اغو دیرلر لكن تركیده شیوعی حسبیله تفسیرقلندی شیخ سعدی (بیت) رشكم ازپیرهن آید كه دراغوش توخسبد * زهرم ازغالیه آید كه باندام توساید * بوندن بشقه زهرفارسیده غضب وخشم معناسنه وغم وغصه معناسنه ده كاورعربیده شكوفه معناسنه در

* خرس ایو بوزینه میمون سك كوپكدر كرك قورد *

(خرس) خاء معجمه نك كسری ورانك سكونی وشین ایله آیوكه عربیده دب دیرلر میر نظمی درصفت ابله وكول (بیت) چنان كردند تعلیم وتفهیم * كه تواند كند چون خرس تقلید (بوزینه) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده نك كسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله میمونكه كبی دخی دیرلر عربیده قرد معناسنه بونده زای فارسیه ایله بوژینه دخی جائزدر (سك) كاف فارسیه ایله كوپك اولدیغی معلوم عالمیاندر (كرك) كاف فارسیه نك ضمی ورانك سكونی وكاف عربیه ایله قورد كه عربیده ذئب وسرحان دیرلر شیخ سعدی (بیت) عاقبت كرك زاده كرك شود * كرچه با آدمی بزرك شود

* شیر ارسلان دلكی روباه ودخی قپلان پلنك *

(شیر) شین معجمه نك بین الفتح والكسر اماله سی ایله ارسلان معناسنه عربیده اسد دیرلر وچوق اسامیسی دخی واردر اما كسرهٔ صریحه ایله سود دیو اوقوزیدنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی (روباه) راء ممدوده نك ضمی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی واظهارها ایله دلكوكه عربیده ثعلب دیرلر اوچ نوعی اولور بیاض وصاری وسیاه اعلاسی سیاهدر غایت ذی قیمت اولور طالب آملی (بیت) چو عدل او كند امداد عاجزان شاید * كه پوستین زتن شیر بركشد روباه * دلكی كوركی تازه جوانه ومحرور المزاجه مناسب دكلدر اما پیروا ختیاره وبارد المزاجه نافعدر چغتایده تلكو دیرلر (پلنك) باء فارسیه نك ولامك فتحلری ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله قپلان كه عربیده نمر كبی شعوری مرحوم بولفظی كاف عربی ایله ضبط ایلدی فاما كه شیخ سعدی ناظم تحریر كبی كاف فارسیه قافیه سنده

ایراد ایلدی (قطعه) کرچه شاطر بود خروس بجنك * چه زند پیش باز رویین
چنك * کربه شیرست در کرفتن موش * لیك موشست در مصاف پلنك * جائزکه
ایکیسیده مروی اوله شو قدر که شیخ سعدی یه اقتدا اعلمه اقتدادر

* قوربغایه دی وزغ قبلومبغایه سنك پشت *

(وزغ) واولك وزای معجمه نك فتحلری وغین معجمه ایله قوربغا که عربیده ضفدع کبی
فارسیده غوك وچغز دخی دیرلر (سنك پشت) قبلومبغا که عربیده سلحفات کبی
هاتفی (بیت) کروهی چو کفت سفیهان درشت * وطن سنکلاخ وخورش سنك
پشت * معنای ترکیبیسی طاش ارقه لو دیمکدر چونکه سنك طاش دیو قطعهٔ
ثانیه نك بیت تاسعنده کچدی پشت ارقه دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده
کچدی مناسبت خفیه ذکادر

* ینکیجه خرچنك وکرپی خارپشت وپنجه چنك *

(خرچنك) خاء معجمه نك فتحی وراءنك سکونی وجیمك فتحی ونونك سکونی وکاف
فارسیه ایله ینکچ که عربیده سرطان دیرلر شاعر (بیت) چو برزد سرچنك
خرچنك مور * جهان کشت روشن بسان بلور (خارپشت) سکون راء ایله کرپی که
عربیده قنفذ دیرلر اصلنده سیاه چشم کبی وصف ترکیبید ردیکن ارقه لو معناسنه
چونکه خار دیکن دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی پشت قد سبق
آنفا مناسبت ظاهره در شاعر (بیت) فتاده بر آن بهن دشت درشت * سرنا تراشیده
چون خارپشت (چنك) طقوز معنایه دربری پنجه معناسنه که قوش پنجه سی
اولسون انسان پنجه سی اولسون شیخ نظامی (بیت) ره بط باز تیز آهنك میزد *
برقص کبك شاهین چنك میزد * باقی معنالری بو قطعه نك بیت رابعی متن
وشرحنده کچدی

* کبك کـکلك اتمجه باشه طوغان شهبازه هم *

(کبك) کافك فتحی وباء فارسیه نك سکونی وکاف فارسیه ایله کـکلك که عربیده
حجل وقبجه دیرلر خواجه سلمان (بیت) درزمان تو هر آن باز که رفت در پی کبك
رشته کم کرد زحسرت سرانکشت کزید (باشه) باء موحدهٔ ممدوده نك وشین معجمه نك
فتحلری وهاء رسمیه ایله بوزن لاشه اتمجه دیدکلری الیجی قوش که عرب تعریب
ایدوب باشق دیدیلر هاتفی (بیت) زباشه چه اندیشه دارد عقاب * سها چیست
نزد بلند افتاب (شهباز) مشهور پادشاهلر عندنده معروف طغان که عربیده بازی
دیرلر شاعر (بیت) بکف شهباز و در زیر اسب تازی * سلاح آراسته بنمود بازی

* چیلاغك ادی غلیواژ وزغن طورنا كلنك *

(غلیواژ) غین معجمه نك فتحی ولام ممدوده نك كسری وواو ممدوده نك فتحی وزای فارسیه ایله چیلاق قوشی معناسنه كه عربیده حدأة دیرلر شاعر (بیت) مكوای زاغ خای بیهده زاژ * بیانك بدتر از بانك غلیواژ * زای فارسیه موقعنه جیم عربی ایله غلیواج دخی مرویدر (زغن) فتحتین ایله غلیواژ مرقوم معناسنه (عجیبه) منقولدر كه بو قوش التی ماه اركك والتی ماه دیشی اولورایمش (وهو علی كل شیء قدیر) امیر خسرو (بیت) بهر این مردار چندت كاه زار و كاه زور * چون غلیواجی كه شش مه ماده وشش مه نرست * بعضیلر دیرلر كه بر ییل اركك وبر ییل دیشی اولور حكیم انوری (قطعه) عنقا كه زنازلت منشی جای نكه داشت * هرگز طرف دامنش از عار نر آمد * وز هرزه دوی سر چوبهر جای فرو كرد * یكساله زغن ماده ویكساله نر آمد * لطیفه بر كمسنه بو چیلاغك حالی عجبا واقعمیدر دیو بر ظریفه سؤال ایدنجه ظریف جوابنده بو مقوله نسنه یی تصحیح بر قاچ سنه چیلاق اولمغه محتاج دیو الزام بیوردیلر (كلنك) كاف فارسیه نك ضمی ولامك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله طورنه قوشی كه عربیده كركی دیرلر

* یای كمان وزه كرش پیكان دمرن نولك اوج

(كمان) معروف یای كه عربیده قوس دیرلر همدخی برج قوسه اطلاق ایدرلر حكیم فردوسی (بیت) بسلم اندرون جست زاختر نشان * ستاره زحل بود وطالع كمان (زه) اظهار ها ایله یای كرشی كه عربیده وتر دیرلر خواجه سلمان (بیت) چو از شست بكشاد خسرو كره * زهر كوشه برخاست آواز زه * بو بیتده صنعت تجنیس واردر معناسی خسرو یایه كشاد ویرنجه عسكر دخی هر طرفدن كریشه كشاد ویردی بوندن بشقه التی معنایه دخی كلور اول تحسین معناسنی افاده ایدر زهی كبی ثانی بمعنی خوش ثالث بمعنی كریبان یعنی یقه رابع بمعنی كنار وطرف خامس بمعنی اغریكه عورت اوشاق طغورركن اولور سادس زهیدن لفظندن امردر (پیكان) باء فارسیه ایله اوق دمرنی وعزراق حربه سی طالب آملی (بیت) خدنك آتشین پیكان او كاندر دل اعدا * خیالش حلقهٔ چشم زره را كرده مژكانی (نولك) نونك فتحی وواوك سكونی وكاف فارسیه ایله هر سوری نسنه نك اوجی معناسنه قلم وتیر ونیزه ودیكن وقلیچ وامثالی عموما وخصوصا شمس فخری (بیت) چو كیرد شهنشه قلم در بنان * زرخ شیر كردون بخارد بنولك

* هم نشان آماج اوقدر ناولك وتیر وخدنك *

(اماج) همزه وميم ممدودتينك فتحلرى وجيم ايله اوق وامثالى نشانه معناسنه عربيده هدف كبى لطيفى (بيت) هرتيركه ازشصت قضاوقدر آيد * بيشش تن بدخواه شهنشه شده آماج * بوندن بشقه بش معنايه دخى كلور اول قيلدن برطوربه كه ايچنه پنبه قويوب اوق اتمغه انكله مشق ايدرلر ثانى باغ چبونى ثالث ارباب زراعت التلرندن برآلتدر رابع يعنى تخت شاهى خامس برفرسخلك يكرمى درت بولكندن بربولكى معناسنه (ناوك) واوك فتحيله اوق معناسنه عموما عربيده سهم كبى وقوغوش اوقنه ديرلر خصوصا كه زنبرك ايله اتيلور شمس فخرى (بيت) ديدهٔ دوست باتو روشن باد * سينهٔ خصم برزناوك چرخ * بونده تجنيس واردركه ايهام معناسنه جونكه خصوصيله اوليجق زنبرك اوقى اولور زيرا چرخ زنبرك معناسنه در عموميله اولورسه فلك معناسنه اولان چرخك اوقى شهاب اولور (تير) اوق ديويكرمى برنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى ومعناى سائره سى دخى انك شرحنده بيان اولندى مناسبتلريله اولديغندن تكرار اعدا اولنمدى (خدنك) خاء معجمه ودالك فتحلرى ونونك سكونى وكاف فارسيه انيله اصلنده قاين اغاجنك اسميدركه اندن اوق ايدرلر حتى اندن دوزيلان اوقه تير خدنك ديرلر صكره كثرت استعمال ايله تير حذف اولنوب خدنك اوقه علم اولمشدر حضرت مولانا (بيت) جمله ادركات برخرهاى لنك * اوسوار باد بران چون خدنك * نعمة الله نسخه سنده كربى اوقنه دخى بنكيه ده خدنك ديرلر بو واقعدر فاماكه شعورى مرحوم استعاره طريقيله كربى اوقنه خدنك دينسه جائزدر اماينكچه مناسبتى يوقدر ديوطعن ايلدى فقير ظن ايدرم كه مشترك اولسون نه فساد وار شعور بيور

* دزد خرسز ايب رسن آور كتور آويز آس *

(دزد) دالك ضميله خرسز معناسنه كه عربيده سارق ديرلر همدخى دزديدن افظندن اسم مصدر وامر حاضر دخى اولور مير نظمى (بيت) نكو بوده است آنجا دزد بدنام * كه دزدد سرمهٔ ازچشم بهرام (رسن) فتحتين ايله ايپ كه عربيده مشترك در ابوطالب كليم (بيت) شهاب دائم ازرشك راى روشن او * همى بپيچد برخود چو تاب داده رسن * للشيخ بهاء الدين الآملى (بيت) كل من لم يعشق الوجه الحسن * قرب الرحل اليه والرسن (آور) همزهٔ ممدوده نك وواوك فتحلرى ورا ايله آوريدن افظندن امر حاضردر مطلق كتور معناسنه تكيم وصف تركيبى اولديغى حالده يكرمى برنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى (اويز) همزهٔ ممدوده نك فتحيله اصر معناسنه امر حاضردر هرنه اولورسه اولسون كمال خجندى (بيت) نازكى واطف

دزدیدازبنا کوش نو در * غوطهادرآب دادند انکهش آویختند * مصدری آویختن لفظیدر مستقبلاتنده خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آویزد وآویزنده کاور (تتمه) بعض نسخده دزد خر سزا ببرسن اصمق دخی اویختن واقع اولمشدر لکن اوّل افیددر فانظر

* یول کسیجی راهزن شهر تلوسی شنك ومشنك *

(راهزن) وصف ترکیبیدر بمعنی قطاع طریق چونکه راه یول دیواوتوز سکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی (زن) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی همدخی راهزن سرود کوی ومطرب معناسنه ده کاور (شنك) شین معجمه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله (مشنك) میمك وشین معجمه نك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بوایکی لفظدن هربری برمشهور راهزن آدلری وعلملری ایدی صکره مرورایامله هر دزد وراهزنه اطلاق اولندی حکیم سوزنی (بیت) ای خسرو سیادت برملکت شرف * ملك توبی مخافت تاراج دزد وشنك * همدخی شنك دلبر شیرین حرکات وبری صفات معناسنه ده کاور حتی دلبر وشوخ وشنك دیرلر

* بنمه دیرلر سوار ویول دوریجی رهنورد *

(سوار) سینك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی فارس وخیال وراکب خواجه سلمان (بیت) هرسواری بوده کاه حمله دردشت نبرد * آهن کوهی روان درعرصه کاه محشری (رهنورد) یول دوریجی ویورغه آت معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه راه یول معناسنه کما سبق آنفا (نورد) نونك وواوك فتحلری ودال ایله نوردیدن لفظندن امر حاضر ویا خود اسم فاعل مخففدر شاعر (بیت) اسب تازی بود چندان رهنورد * وقت رفتن میرساند چرخ کرد

* هم پیان کتمك پیاده رفتن اکلمك درنك *

(پیاده) باء فارسیه نك کسریله پیانکه عربیده راجل معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کاور اوّل برنوع کل ثانی شطرنج قطعه لرندن برقطعه که عربیده بیدق دیرلر ثالث برنوع سکوتدر (رفتن) رانك فتحیله کتمك معناسنه مصدرکه عربیده رواح وذهاب دیرلر تکیم ماضیسی قطعهٔ ثانیه ده وتاسعه ده کچدی مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره فانك واوه ابدالیله رود ورونده کاور امینای نجفی (بیت) رفتن نکو نبود چورفتی ببزم غیر * خواهی بنوش باده وخواهی نمازکن (درنك) دالك کسری ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله

بمعنی آرام وثبات یعنی اکلنمك همده دخی خلود وابدی معناسنه ده کلور بوایکی
معنایه حکیم فردوسی (بیت) چوسازی درنك اندرین جای تنك * شود تنك
برتوسرای درنك * بونلردن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی وقت وساعت
وزمان ثانی بمعنی رنج ومحنت ثالث ساز وناقوس وشکستن چینی وشیشه صداسی
رابع درنکیدن لفظندن امر حاضر واسم مصدر ووصف ترکیبی اولور

* فهم ودانشله اولور اقران ایچنده سرفراز *

(فهم) معروف (دانش) علم دیوان التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (اقران)
معروف (سرفراز) ایکی معنایه در اول بمعنی ممتاز ومقبول ثانی بمعنی قدبالا
وقامت بلند ایکی معنایه میر نظمی (بیت) شده در حسن وخوبی را سرافراز *
بباغ حسن شد سرو سرافراز * اصلنده وصف ترکیبیدر سرافرازندن مخففدر
همزه برای تخفیف حذف اولندی چونکه سرباش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك
بیت اولنده کچدی افراز افرازیدن لفظندن امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر

* کیم اوقورسه بوکتابی باشنه طاقسون جلنك *

٤٢ * قطعه درلام همالش بجهانست محال *

(قطعه درلام) مثلی قطعه اولی عنوانده کچدی (همالش) اونك مثلی دیمکدر
چونکه همال مثل دیو بوقطعه نك بیت ثانی عشرنده کلور شین معجمه ضمیر غائبدر
کماسبق فی الادوات البسیطة (بجهانست محال) دنیاده محالدر معناسنه چونکه
باء موحده بمعنی فی کماسبق فی الادوات (جهان) بمعنی دنیا کماسبق مرارا (است)
ادات ربطدر کماسبق فی الادوات المرکبة (محال) معلوم (حاصل معنی) لام حقنده
اولان قطعه نك دنیاده مثلی ونظیری محالدر

* غازه کلکونه قزلجه که ایدر رخلری آل *

(غازه) غین معجمه ممدوده نك وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله قزلجه که زنان
رخلرین انکله ال ایدرلر بونده زای فارسیه ایله غاژه دخی مرویدر بیده غمزه
دیرلر میر خسرو (بیت) کلکونه مرا نیست سیه رویی کونین * غاژه بجز از لعبت
فرخار نیابد * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی ندا وصدا ثانی بمعنی
بیخ دم وبیخ پر یعنی قوبرق وقناد کوکلری ثالث یاریغه چاقدقلری چوی
(کلکونه) ایکی کاف فارسیه نك ضمیله مرقوم قزلجه معناسنه غازه کبی خواجه
سلمان (بیت) برعارض نسرین چوزند صبح سپیده * کلکونه کند باغ رخ لاله
ستانرا * غین معجمه ایله کلغونه دخی بو معنایه در هاء رسمیه یی حذف ایله کلکون

دخی جائزدر اصلنده سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر کل رنکلو معناسنه چونکه کل معروف کونه رنك دیو فرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* وسمه قاشه چکیلان راستغه دیرلر بکه خال *

(وسمه) واولك فتحی وسینك سکونی ومیمك فتحی وهاء رسمیه ایله چوید یپراغیکه زنان عجم دوکوب وقیناد وب قاشلرینه سوررلر سیاه ایدرهم قاشلرینك بیاض قیللرینه خضاب ایدرلر ترکیده اکاراستغ وخداد دیرلر خواجه سلمان (بیت) که از قوس قزح یابی هوا را وسمه رنك ابرو * که از نجم وشجر بینی زمین را آسمان آسا (خال) بك معناسنه که هر یله مشترکدر فارسیده شام وشامه کبی محبوبلرده بك مقبول اولمغله شعرا استعارات ومجازاتله مدح ایدرلر نقدر سیاه واری اولسه مقبولدر میرنظمی (بیت) آن خال سیاه عنبرآ کین * از مردم دیده بود رنکین * بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اول یعنی جفت ثانی برقونش که چشه سی قارغه کبی انی طعمده قازانه بکزر ثالث یعنی تیروسهم رابع یعنی سیاه خامس یعنی ابر بارنده سادس یعنی نشان روی سابع شتربزرك ثامن بردیمانینك برنوعنه دیرلر تاسع یعنی اثر وخبر عاشر هند پادشاهلرینه دیرلر عربیده برادر مادره خال دیرلر

* بر ولایت آدی فرخار که دلبرلری چوق *

(فرخار) فانك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمه ممدوده نك فتحی ورا ایله ولایت ترکستانده برشهرك اسمیدر محبوبلری غایت چوق اولور لطیفی (بیت) بفرخار در ماهرویان بسی * چنان شهر مردم نه بیند کسی * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول برمشهور بتخانه در بویله منقولدر که یتمش عدد قزلر اولور نفسلرین بیت خدمتنه وقف ایلمشلر ایچلرندن بری اولسه انك مثلی برجمیله دختر دخی کتوررلر اعظم خدمتلری بودرکه اکر برکافر کاوب اول بتلره سجده ایاسه بعده اول بتخانه راهبلری حزبوره قزلری عرض ایدرلر هر قنغیسنه میل ایدرسه اول قزا کا التفات ایدوب خلوته کیروب مرادین حاصل ایدرز عمنده چوق خدمت ایدوب وچوق ثواب تحصیل ایتمش اولور ثانی مصراع ثانیده کلان فرخال معناسنه چونکه ار معناهم را ایله وهم لام ایله لغتدر

* هر طرفدن صالنان صاچه دینورمش فرخال *

بو معنایه کافله فرخاله دخی دیرلر کتاب السامی فی الاسامیده فرخال ای الشعر الذی لاجعودة فیه یعنی اول صاچکه قورجق اولمیه

* چشم زخم اولدی نظردکه نعوذ بالله *

(چشم زخم) كوزدكمك معناسنه كه عربيده اصابت عين ديرلر عين دخى ديرلر ابو المعانى (بيت) فلك كه عقد ثريا زبهر دفع كزند * زچشم زخم زمانه بكردنش آويخت * اصلنده زخم چشم ايدى تخفيف ايچون مضاف اليه تقديم اولندى معناى تركيبيسى كوز يارەسى ديمكدر چونكه چشم كوزد بويكرمى يدنجى قطعەنك بيت اولنده بكدى زخم يارە ديو فرق سكزنجى قطعەنك اون يدنجى بيتندە كاور (نكته) نعوذ بالله قولنك تفسيرده دخلى بوقدر فاما كه العين حق حديثنه اشارت

ايلدى فلله دره　　　* دشمنك داخى فنا بورمه سى مانوسى شكال *

(شكال) شين معجمەنك كسرى وكاف ايله بمعنى مكر دشمن وحيلۀ عدوكه اشكيل واشكل دخى ديرلر حضرت مولانا (بيت) چون ارقم ازدرون همه پرزهر ازبرون * چوكيش رنك رنك شكال شكن نيند * همدخى حيوان اياغنه اوردقلرى كوستك عموما وآت اياغنه اوردقلرى كوستك خصوصا مجمع الفرسده شكال يعنى شغال ديو مسطوردر

* قيروان كوكلرك اطرافى ستارە يلدز *

(قيروان) قاف ممدودەنك كسرى ورانك سكونى وواو ممدودەنك فتحى ونون ايله بمعنى اطراف آسمان خواجه سلمان (بيت) اى رسيده عدالت اندر غرۀ صبح شهاب * همچو نور آفتاب ازقيروان تاقيروان * همدخى شرق وغرب طرفلرينه يعنى برجانبدن برجانبه وارنجه معناسنەدە كاور مجمع الفرسده اطراف معمورە معناسنەدر عربيده لشكر عظيم معناسنه وقافله وكاروان معناسنه فاحفظ (ستارە) سينك كسرى وتاء فوقيۀ ممدودەنك فتحى ورا ايله اختر كبى يلدز معناسنه عربيده نجم وكوكب كبى جمعى ستاركان كاور اختران كبى كانه ذى روح منزلنه تنزيل اولنور ياخود اهل فرس كوكبه ذى روح ديو اعتقاد ايدرلر اوله ميرنظمى (بيت) چنان روشن شده كويا كه روزست * ستارە هريكى مشعل فروزست * بوندن بشقه بش معنايه دخى كاور اول برنوع چاركه زنان باشلرينه اورترلر ثانى مسطرەكه انكله جدول چكرلر ثالث اوچ قللى طنبورە رابع پردۀ قمارك اوچنجى اويونى معناسنه خامس بمعنى بخت وطالع بومعنى يلدز واسطه سيله در

* يكى آى ماه نو اولدى عربى آدى هلال *

(ماه نو) عربيده هلال معناسنه اصلنده مركبدر چونكه ماه آى ديو قطعۀ خامسەنك بيت اولنده بكدى نو يكى ديو قرق يدنجى قطعەنك بيت ثانيسندە كاور همدخى استعارە طريقيله محبوبلرك قاشنەدە ماه نو ديرلر بوندن كه بركسنه

بر کسنه دن نفع کورد کده ماه نو یروی اودیدم لفظیله ضرب مثل ایدرلر خواجه
حافظ (بیت) عید است وموسم کل ویاران در انتظار * ساقی بروی شاه ببین
ماه نو بیار

* چشم سوزن دیه مفهوم میدر ایکنه دلکی *

(چشم سوزن) ایکنه وچوالدوز دلکی معناسنه عربیده سم الخیاط کبی شمس
فخری (بیت) بود چو چشمهٔ سوزن بچشم اعدایت * زبس بلا ومحن عالمی بدین
فراخ * معنای ترکیبیسی ایکنه کوزی دیمکدر چونکه چشم کوز دیو آنلاشلدی
سوزن ایکنه دیو فرق ایدیجی قطعه نك بیت سادسنده کاور

* هم او معناده دخی اوق کزی اولمش سوفال *

(سوفال) سین ممدوده نك ضمی وفاء ممدوده نك فتحی ولام ایله ایکی معنایه دراول
ایکنه وچوالدوز دلکی خصوصا وسائر امثالی دلکی عموما ثانی اوق کزی
معناسنه شمس فخری (قطعه) نیافت ازفلك ملك چون شهنشه مهر * ترست درچمن
عدل همچو شاه نهال * چو غرق کشته زسهم تو خانهای کمان * بغیرره نکرفت
ایچ درد هان سوفال * همدخی سفال کبی ساقسی معناسنه ده کاور

* آدی عنقا قوشنك وار ایسه سیمرغ ایمش *

(سیمرغ) سین ممدوده نك کسری ومیمك ضمی ورانك سکونی وغین معجمه ایله عربیده
عنقادیرلر برعظیم الهیکل وعجیب الخلقه برقوشدر حضرت سلیمان علیه الصلوة
والسلامك دیوانته حاضر اولور ایمش اندنصکره بنی آدم کورمدی وربع مسکونه
چقمدی دیرلر بعض روایتده حضرت اسکندر ذوالقرنین کوه قافه وارد قده
اسکندره بولوشوب سویلمش انسان کبی تکلم ایدر جمله طیورك پادشاهی اول
ایمش العلم عند الله تعالی الحالة هذه بین الناس موجود الاسم ومعدوم الجسم
دیو معروف ومشهور اولدیغنه ناظم تحریر وار ایسه قولیله اشارت ایلدی فلله دره

* قنادك باشلری شهپر دخی اوله شهبال *

(شهپر) هانك سکونی ایله بمعنی راس الجناح خواجه حافظ (بیت) شکر خدا که
بازدرین اوج بارکاه * طاوس عرش میشنود صیت شهپرم * اصلنده ترکیب
اضافیدر تخفیف ایچون اخر مضاف اسکان اولندی قنادك اعلاسی معناسنه
چونکه شه شاهدن مخففدر هر شیئك ممتازی واعلاسی دیو قطعهٔ رابعه نك
بیت رابعی شرحنده کچدی (پر) باء فارسیه نك فتحیله قناد معناسنه (شهبال)

دخی هرجهتله شهر کبیدرقاحفظ

* دیشی آیویه چقل کاهیجه طاغلرده آشوب * مزهون

* طوغرر آیواوحیوانی که دیرلر کرشال *

(کرشال) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ولام ایله برنوع حیوان وحشی که آیو ایله چقالدن تولد ایدر چقال آیویه آشنجـه اولمقوله بوالعجب حیوان متولد اولور ایکیسندن دخی نصیب خاصیتی واردر ابوالمعانی (قطعه) طرفه شخص حرامزاده شود * کربکویند نام او کرشال * مادرش بوده خرس بدهیأت * پدرش دزد کار همچو شغال

* خاکسار اولـکه طوزوطپراغه بولشمش اوله *

(خاکسار) اسم منسوبدر چونکه خاك طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی سار ادات نسبتدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة ابوالمعانی (بیت) آن همای اوج استغنا مکر روزی بلطف * سایه انداز سر این خاکساران میشود * ایق التنده سورغش دیه لمش پامال *

(پامال) اصلی پاء تحتیه ایله پایمال ایدی وصف ترکیبیدر چونکه پای آیاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی مال مالیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر همدخی پامال لفظی استعاره طریقیله زبون وحقیر معناسنه ده استعمال اولنور میر نظمی (بیت) شدم پامال چور چرخ غدار * که آه وناله شد شام وسحر کار * ابوالمعانی (بیت) پایمال غم هجران تو بودم اکنون * مددم کن رسی جان دکرکون باشد

* دینـدی آموختن اوکرنمکه کسب ایلمکه *

(آموختن) همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك ضمی وخاء معجمه ایله ایکی معنایه مصدردر اول اوکرنمك واوکرتمك معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور عربیده تعلیم وتعلم کبی بوتقدیرجه اوکرنمك لفظی نون ایله اوقونسه لازم اولور تاء فوقیه ایله اوقونسه متعدی اولور حاصلی خط مساعددر فتأمل ثانی کسب ایلمك معناسنه مستقبلا نی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آموزد وآموزنده کلور

* هم حرام اولدی شفوردخی مبراد حلال *

(شفور) شین معجمه نك وفاء ممدوده نك ضملری وراء ایله یعنی حرام که ضد حلالدر همدخی بورستی دیدکاری جانور معناسنه ده کلور که جزبور حیوان دو کدکجه یمر رایکی معنایه بروجه تشویش ابوالمعانی (بیت) هرکه از تیرشفور کرددروی

نام مردی شنو ربادا ورا (مسراد) میمك فتحی وسینك سكونی وراء ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی حلال میر نظمی (بیت) هرانكس واپه نیكی بود معتاد * همه كارش شود تحصیل مسراد

* صاچق افشاندن وریختن اولمش دوكلك *

(افشاندن) فتحله صاچق وسپالمق وسلكمك معناسنه مصدردر افشانیدن كبی مستقبلاتی افشاند وافشاننده كلور (ریختن) راء ممدوده نك كسری وخاء معجمه نك سكونیله دوكلك معناسنه مصدردر عربیده صب كبی مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله ریزد وریزنده كلور كمال خجندی (بیت) خواهیم نقد جان وسر درپای جانان ریختن * برخاك كویش خون اشك ازچشم كریان ریختن

* برشده طولمش اولان بك طولیدر مالامال *

(برشده) اسم مفعول مركبدر چونكه پر طولی دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده بجدی شده اسم مفعول بسیطدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كاور (مالامال) ایكی مال میاننده الف توسل ایله زیاده طولی معناسنه در شمس فخری (بیت) كرفته عرصهٔ فكرم ثبات میلامیل * كشیده طبع جام هوات مالامال * فاما كه فقط لفظ مال بمعنی قرار وآرام ومالیدن لفظندن امر واسم مصدر ووصف تركیبیدر

* اولدی قالیجه نهال وكچه نك آدی نمد *

(نهال) نونك وهاء ممدوده نك فتحلری ولام ایله بمعنی بساط وفراش یعنی قالیچه وكچه وا كامشابه نسنه (نمد) نونك ومیمك فتحلری ودال ایله كچه معناسنه عربیده لباد كبی هاتفی (بیت) خروشی چوابر بهار ازستم * بكردن نمد كرده ازدیده نم

* هكبه خرجین وغرار ایمش اوقیل قاره چوال *

(خرجین) جیم فارسیه ایله كانه یاء تحتیهٔ نسبیه ونون مؤكده ایله هكبه معناسنه كه عربیده عیبه دیرلر فارسیده وعربیده وتركیده خرج دیرلر (غرار) غین معجمه نك وراء ممدوده نك فتحلری وراء ثانیه ایله معروف كچی قلمندن طوقنمش چوال كه اكثری قاره اولغله تغلیبا قاره ایله تقیید ایلدی

* یاشده كیم اولسه برابرا كاهمزاد دینور *

(همزاد) سكون میم ایله بمعنی همسن وهمسال یعنی یاشداش بوندن بشقه ایكی معنایه دخی كاور اول بمعنی رفیق كه زاد وزواده لری بر محلده اوله ثانی اهل فرس زعمنجه بر ولد دنیایه كانجه برجنی دخی دنیایه كاور ایمش دائما كاهمراه

وهمنشین اولورایمش اول جنسه همزاددیرلرچونکه هم بمعنی مع کماسبق فی الادوات المتقدمة زادزادن لفظندن اسم مصدردر تولد معناسنه

دخی مانند کبی مثل ونظیراولدی همال

(مانند) بمعنی مثل ونظیر تکیم قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کجدی لکن تکرارعد اولنمزچونکه بومقامده همال لفظنه مشبه اوله‌رق تفسیرداخلنده درفاما که سابقده مفسردر (همال) هانك ومیم ممدوده نك فتحلری ولام ایله بمعنی مثل ونظیر مانندکبی طالب آملی (بیت) عدیل خواهی ذر ساحت زمانه عدیل * همال جویی درعرصهٔ جهان همال * همدخی محبت ومودت معناسنه ده کاور (مثل ونظیر) عربیلردراصطلاحده شیوعی حسبیله تفسیرقلندی

غصه دن ایکلمه فکرایله شکرایت حقه تفسیروترجمه ذر

شکرایزدکن ازاندوه میندیش ومنال

(شکر) معروف (ایزد) همزهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك دخی کسری ودال ایله حق تعالی نك اسماء شریفه سندندر کذافی فرهنك شعوری اکن محل آخرده زاء معجمه نك فتحی وکسری جائزدرلکن فتح فصیح کسرشایع دیورسیدهٔ نظراولنمشدر شیخ سعدی (بیت) اول دفتربنام ایزددانا* قادرروزی رسان حی وتوانا (کن) قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کجدی (از) بمعنی من کماسبق فی الادوات المرکبة (اندوه) همزه نك فتحی ونونك سکونی ودال ممدوده نك ضمی واظهارها ایله بمعنی غم وغصه (میندیش) همزه نك فتحیله اندیشیدن لفظندن نهی حاضردراولنده کی ادات نهی اولان میم مفتوحه اوائله داخل اولنجه الفات اوائل یاء تحتیه یه منقلب اولمسی قاعدهٔ مقرره‌در (منال) دخی نهی حاضردر مصدری نالیدن لفظیدراولنده کی میم ادات نهیدر کماسبق فی الادوات البسیطة

این قطعه را کشیده ام ازمیم دررقم ٤٣

(این قطعه) قطعهٔ رابعه عنوانده کجدی (را) ادات مفعولدر کماسبق فی الادوات المرکبة * (کشیده ام) همزه نك فتحیله اسم مفعول صیغه سی اوزره ماضی متکلم وحده درهمان بواجلدن میمدن مقدم اولان همزه مفتوحه در مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کجن کشیدن لفظیدرچونکه احیانا مانی فارسیده اسم مفعول صیغه سی اوزره کاورلکن مش معناسنی متضمن اولورکماذکره السودی رحمة الله علیه (ازمیم) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کجدی (در) بمعنی فی کماسبق ایضا (رقم) فتحتین ایله یازی ویازلمش ونشان اولمش معناسنه ابوالمعانی (بیت) قضاکه درد

وغم درازل رقم كرده * براى صورت حسن تراقلم كرده (حاصل معنى) بو قطعه يى
حرف ميمدن رقمه چكمشم

* كاتب دبير وخامه وكلك اولدى هم قلم *

(دبير) دالك فتحى وباء موحدهء ممدوده نك كسرى ورا ايله بمعنى كاتب كه يناغ
دخى ديرلر عنصرى (بيت) بيوسه دادن نامش بمدح درعنوان * فروورود بسر
ازديده سوى دست دبيرا (خامه) بمعنى قلم كه يازى يازرلر هاتفى (بيت) اين نامه كه
خامه كرد بنياد * توقيع قبول روزيش باد * بوندن بشقه اوچ معنايه دخى كلور اول
بمعنى صراحى ثانى يغين كه كومه اولمش نسنه ثالث قيلدن طوقنمش اومعناسنه
(كلك) كافك كسرى ولامك سكونى وكاف ثانيه ايله كافك ايكيسيده عربيه درقلم
اولان قامشه ديرلر خصوصا حكيم انورى (بيت) كلكت چه قابليست كه صاحب
قران نطق * يعنى كه نفس ناطقه درجنبش الكنست * وهر قامشه ديرلر عموما
حضرت مولانا (بيت) نه هر كلكى شكر دارد نه هر زيرى زبر دارد * نه هر چشمى
نظر دارد نه هر بحرى كهر دارد * بعض نسخه ده كلك شول قامش كه بونلمامش
اوله عربيده يراعه ديرلر بونلدقدنصكره يازى يازمغه صالح اوله خامه ديرلر بو بيتدن
فهم اولنور (بيت) نونسنده ازكلك چون خامه كرد * شوى مادر روشنك نامه كرد
(قلم) تراشيده وناتراشيده سنه على الاطلاق شاملدر فى الاصل عربيدر فاما كه
فارسيده وتركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى همدخى تقدير ازلى يه ده قلم ديرلر
ابو المعانى (بيت) شدنى چون شود آخر زچه فرياد كنى * درازل ازبد ونيك
هرچه كه ميرفت قلم

* مكتوبك آدى نامه يازلمش نوشته هم *

نامه شول مكتوبكه اولنده ياخود آخرنده اسم يازلمش اوله وكتاب معناسنه ده
كلور شرفنامه وشهنامه كبى تركيبده بى ديرلر همدخى سيلاب معناسنه ده
كلور (نوشته) نونك وواوك كسرلر ايله اسم مفعولدر تكيم ماضيسى قطعهء عاشره نك
بيت رابعنده كچدى

* كزلك قلمتراشه وعينك دى كوزلكه *

(كزلك) كاف فارسيه نك فتحى وزاى معجمه نك سكونى ولامك كسرى وكاف ايله
برنوع قلمتراشدركه اوجى كيرودونمش اوله انكله غلط حك ايدرلر اكرچه مشهورى
فتح لامله در امافرهنك جهانكيريده كسرايله ضبط اولنمشدر حكيم خاقانى (بيت)
كزلك شاه سعد ذابح دان * كه بريخ ماند ازكهر او (عينك) عينك فتحى وياء تحتيه نك

سکونی ونونك فتحی وکاف ایله کوزلك که هرشیئی ایری کوسترر ظهوری (بیت) توان دید راز درون بی نقاب * اکر عینك آرد قدح از حباب

* پشم دوات کرجه دیمش لیقه یه عجم *

(پشم دوات) میمك کسری ایله شمس فخری وبعض اصحاب فرهنك دوات لیقه سی دیو تفسیر ایلدیلر ومعنای ترکیبیسی دخی بویله در شرفنامه ده کیجه لرده صحبه قریب اولان برودت دیو واقعدر معنای ترکیبیسی ایسه بونی اقتضا ایتمز چونکه پشم یوك دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی دوات دالك وواو ممدوده نك فتحلری وتاء مثنات فوقیه ایله معروف ترکیده دخی مستعملدر میرنظمی (بیت) چو نزدیك بوده دوات وقلم * نوشته بر آن نامهٔ بر ستم * عریده دوات دید کاری کبی محبره دخی دیرلر (کرجه) کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی وجیم فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله مفرددر مذکور لیقه معناسنه کذا فی نعمة الله

* درهم اودرکه پورتشه قارش بورش اوله *

(درهم) دالك فتحی ورانك سکونی وهانك فتحی ومیم ایله دوریلوب جمع اولمق مثلا یوز بورتشوب قارش بورش اولمغله روی درهم کشید دیرلر حکیم انوری (بیت) تا ره درهم نیاید کرد کیت * ثابت ارکان ترزخرم استوار * وانجمکدن کنایه ایدوب درهم شد دخی دیرلر

* بربرینه بناشمش اولانه دینور بهم *

(بهم) بربرینه متصل اولان شیلره دیرلر چونکه هم بمعنی مع باء موحدهٔ مفتوحه اداتدر کما سبق فی المقدمه

* دیوان خانه آدیده تالار ایمش دخی *

(تالار) تاء فوقیه ولام ممدود تینك فتحلری ورا ایله دیوان خانه که درت یاخود زیاده عمود اوزره وضع اولنمش اوله میرنظمی (بیت) نشسته برسر بر چار پارا * شده تالار عز وجاه مأوی * فرهنك جهانکیریده درت صفه لو کوشك معناسنه دیو مذکوردر

* شبخانه پادشاه سراینده کی حرم *

(شبخانه) سکون باء موحده ایله حرمسرای پادشاهان ودخی بعض فرهنکارده اول خانه یه دیرلر که انده کیجه احیا اولنوب عبادت اولنه کذا فی المجمع معنای ترکیبیسی دخی بویله اقتضا ایدر فافهم چونکه شب کیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی خانه او دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی

* اولمش برسته بسلمه عورت مقوله سی *

(برسته) باء فارسیه نك ورانك كسری وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء
رسمیه ایله عورت خدمتكاره دیرلر كذا فی فرهنك جهانكیری مجمع الفرسده فتح
باء موحده ایله مرویدر شمدی تركیده اكا بسلمه دیرلر

* چاكر قول اولدی دخی پرستار ایمش خدم *

(چاكر) جیم فارسیه ممدوده نك وكافك فتحلری ورا ایله مطلقا بنده معناسنه اركك
اولسون دیشی اولسون میر نظمی (بیت) بندۀ حلقه بكوش فرمانیم * چاكر خاندان
سلطانیم (پرستار) باء فارسیه نك ورانك فتحلری وسینك سكونی وتاء فوقیۀ
ممدوده نك فتحی ورا ایله خدم معناسنه مطلقا فردوسی (بیت) پرستار زاده
نیاید بكار * اكر باشدش خود پدر شهریار * لكن بو بیتده جاریه معناسنه در اصلنده
وصف تركیبیدر چونكه پرست ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدر در اصل مصدری
پرستن لفظیدر

* یك قوتلو نسنه اولدی همایون هما كبی *

(همایون) اسم منسوبدر همایه منسوب معناسنه واو ونون نسبت ایچوندر لكن
قوتلو ومبارك معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر چونكه هما سایه سی مبارك
برقوش دیو مشهوردر حتی هر كیمك باشنه سایه سی دوشسه پادشاه اولور دیرلر شیخ
سعدی (بیت) كس نیاید بزیر سایۀ بوم * كر همای از جهان شود معدوم * بو تقدیرجه
همایه بركت لازم كلور دیمك بو اجلدن ارباب لغت هما وهمایون لفظلرینی مطلقا
مبارك وخرم وسعد وعالی معنالرینه استعمال ایلدیلر شمس فخری (بیت) شكر
حق كز شكوه طلعت شاه * طالع سلطنت همایونست * خواجه سلمان (بیت)
ای همای همتت ممتاز عنقا یافته * آن همایون مرغ همتا برنتابد پیش ازین *
حالا خاندان سلاطین آل عثمان ابدهم الله تعالی الی آخر الزمان حضراتلرینی تعظیمده
سائر ناسدن تمییز ایچون انلره متعلق اولان اموری همایون لفظیله توصیف
ایدرلر مثلا طبع همایون وسرای همایون كبی

* وقت مباركه دیشلور هم خجسته دم *

(خجسته دم) یعنی وقت مبارك مركبدر چونكه خجسته خاء معجمه نك ضمی وجیمك فتحی
وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی میمون ومبارك عنصری
(بیت) مكن خلاف دل از ناخجستكی برهان * خلاف كردن او سخت ناخجسته
بود * بر معناسی دخی بر نوع صاری كاغذ اورتاسنده سیاهی اولور (دم) نفس
دیو یكرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كچدی

* خم کوپ دیمکدر اکری خم وکژ دینور دخی *

(خم) خاء معجمه نك ضمی ومیم ایله کوپ که عربیده دخی کوپ همدخی دن دیرلر حتی میخانه یه خمخانه دیرلر شراب کوپلری اولمغله میر نظمی (بیت) بخمخانه آی وبعشرت بکوش * بینداز ساغر بخم مي بنوش * شیخ بهاء الدین آملی (بیت) هاتها صهباء من خمر الجنان * دع کؤسا واسقنیها بالدنان * بو بیت عربیده دنان جمع دندر بوندن بشقه خم مزبور اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی کوس رحیل که اکثری دوه اوزرنده چالارلر ثانی بمعنی قبه وکنبد ثالث بمعنی خاموش وسکوت فاما که فتحله خم بوزن دم اکری معناسنه که عربیده منحنی ومعوج دیرلر شمس فخری (بیت) خم کردون زطاق حشمت او * یافت چون قامت حسودش خم * بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور اول بمعنی صف ثانی بمعنی تابخانه ثالث بمعنی طاق ایوان وبکرو عمارت رابع بمعنی پیچ وتاب کمند خامس بوکلم که خمیدن لفظندن مأخوذ در سادس بمعنی کریزو هرب (کژ) کافك فتحی وزای فارسیه ایله اکری معناسنه که خم ثانی کبی جیم ایله کج دخی دیرلر حکیم سنائی (بیت) خلق سایه است وشاه پرمایه * پایه کژ کژ افکند سایه * مقابلی راستدر همدخی احول معناسنه وکژی دیدکلری حریر معناسنه ده کلور

* بوکلنوب طولاشمش اولان نسنه خم بخم *

(خم بخم) بو ایکی خم میاننده باء موحدهٔ مفتوحه الف توسل معناسنه در خم اندر خم دخی بو معنایه در

* پاپوشه پایدان ودخی کفش وسردینور *

(پایدان) ترکیده جیم ایله پاپوج دیرلر عربیده مداس معناسنه اصلنده اسم مکاندر اایاق محلی دیمکدر چونکه پای آیق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی دان ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة پاپوش دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی اصلنده وصف ترکیبی ایدی چونکه پوش وصف ترکیبی اوله رق اوتوزنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی (کفش) کافك فتحی وفا نك سکونی وشین معجمه ایله پایدان کبی پاپوج وباشمق معناسنه (سر) سینك ضمی ورا ایله کذلك حتی کفشکره سرکر دخی دیرلر وچارق معناسنه ده کلور شمس فخری (بیت) درباد یه مانده پر از خار وخسك * نه نان ونه آب مانده ونه کفش ونه سر

* هم جزمه موزه وچاریغك آدیدر شمم *

(موزه) میم ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله جزمه که عربیده

جرموق وچغتایده اوبولدیرلر (شم) فتحتین ایله چاروق معناسنه شاعر (بیت)
هرانکس که نبود بطبعش کرم * بکف باد عصا و بپایش شم * چاروق لفظ ترکیدر
فارسیده بلکه عربیده مستعملدر شرف الدین یزدی در معمای چاروق (قطعه)
نقش تصحیف دود سینهٔ من * بردل جان اکر شود ملحق * باز مجذور ربع دامن ما *
کر بپایش رسد شود مطلق * توجیه معما بویله درکه دود عربیدر فارسیده
کسر ایله کرم معناسنه کرمدن مراد معنی فتحله کرم اندن دخی مراد عربیسی
حار آنی دخی نقطه ایله تصحیف ایتدك چار اولدی جاندن مراد روحدر قلبی
واودر چارو اولدی دامن مادن مراد القدر القدن مرادیکی لفظیدر یکی حسابده
قرقدر ربعی اون اونك مجذوری یوز یوز ك حرفی قافدر چاروق اولدی فافهم

* مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن *

یعنی بو قطعه صدر وابتداسی اخرب وحشولری مکفوف وعروض وضربی محذوف
والان بحر مضارعدندر زیرا أصل مضارع مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فاعلاتن
مرتین چونکه (خرب) مفاعیلن اولندن میم وآخرندن نون اسقاط اولنوب فاعیل
قالدقده مفعول یرینه وضع اولنجه اکا اخرب دیو تسمیه اولنور (کف) یدنجی ساکنی
اسقاطه دیرلر که فاعلاتن ومفاعیلن اخرلرندن نون دوشوب فاعلات ومفاعیل
اولمغله مکفوف دیو تسمیه اولنور (حذف) قد سبق

* رایتکشان علم ومعارف اولور علم *

(رایتکشان) بیراق چکیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه رایت عربیدر
فارسیده دخی مستعملدر کشان امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم
فاعلدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی علم ایله معرفت فرقلری
دیباجه نك یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی (علم) فتحتین ایله سکز معنایه کلور اول
شول عالم فاضله دیرلر که بین الناس مشهور اوله بو مقامده مراد دخی بودر ثانی
بمعنی جبل یعنی طاغ ثالث قفتان یقاسنه واوکارینه دیزدکاری اینجو معناسنه
رابع کاو بحری ترسی یعنی زبلی خامس بمعنی نشان وعلامت سادس ذی قیمت
اثواب واقمشه یه اوردقلری تمغا معناسنه سابع سنجق که اثوابك کنارینه
ایتدکاری علم معناسنه ثامن اوست دوداغك یاریغنه وکدیکنه ده دیرلر

٤٤ * قطعه چو مشك ختن بوی دهد در مشام *

(قطعه) بیانی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (چو) ادات تشبیهدرکه ماسبق
فی الادوات المرکبه (مشك) بیانی اللی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسی

شرجنده کاور (ختن) خاء معجمه نك ضمی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله مشهور ومعروف بر مملکتدرکه انده بی نظیر قاشلر ونازك محبوبلر اولور وآهوی مشك انده چوق اولورحتی مشك ختن دیرلر خواجه حافظ (بیت) باهمه عطردامنت آیدم ازصبا عجب * کرکذرتو خاکرا مشك ختن نمیکند (بوی) قوقودیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کجدی (دهد) دهیدن لفظندن فعل مضارعدر ویرر معناسنه (در) بمعنی فی کماسبق فی الادوات المرکبه (مشام) میمك فتحیله مشم لفظنك جمعیدر اصلی عربیدر انشارده مستعملدر (حاصل معنی) مشك ختن کبی برقطعه مشامه قوقو ویرر

* بام سحر قوشلغه چاشت دی اخشام شام *

(بام) باء موحدهٔ مفتوحه نك فتحیله بمعنی سحر ووقت صباح شیخ سعدی (بیت) نمشب دیدهٔ مؤذن شام * دیده این سوی شام وزانوبام * بوندن بشقه اوچ معنا به دخی کلور اول طام دیو بوقطعه ده قریبا کلور ثانی طنبورده بم دیدکاری قباصدالو قیل معناسنه ثالث بمعنی وام یعنی بورج (چاشت) جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله قوشلق وقتی که عربیده ضحی دیرلر همدخی اولوقتده تناول اولنان طعام معناسنه که عربیده اول طعامه غدا دیرلر (شام) بمعنی اخشام که عربیده مغرب دیرلر همدخی اخشام طعامنه ده شام دیرلر نتکیم عربیده عشا دیدکاری کبی ابو المعانی (بیت) شود خون جکر روزم مرا چاشت * چنان باشد غم والام شامم * وعربیده شام ایکی معنایه در اول بمعنی خال یعنی بك که فارسیله بومعناده مشترکدر ثانی عربستانده برنیجه شهردن عبارت ولایتدرکه دمشق وایالتی وحلب وایالتی بعضیلرعندنده جانب جنوبی عریش نام محلدن تاجانب شمال وغربده جیحان صویی کنارینه کانجه جمله شام اعتبار اولنور اراضیٔ مقدسه دندر (فائده) بوتقدیرجه مسقط رأسمز اولان البستان قصبه سی اراضیٔ مقدسه دن اولورچونکه جیحان وسطنده درفاما که مقبره سی وقزلجه اوبا نام محله سی اراضیٔ مقدسه دن اولمسنده اشتباه یوقدر زیرا محلهٔ مزبوره ومقبره جنوب نهر مزبورده درچونکه جیحان نهر مصیصه که منبعی قصبهٔ البستاندن نصف ساعت یوقروده درسیحان نهرادنه درجیحون نهر بلخ وبخارا وسمرقندکه ماوراء النهر مملکتنه وجه تسمیه بودرسیحون هندده برنهر عظیمدر

* چاشته بیمك ایمش وقت ضحاده طعام *

(چاشته) اختصاص ونسبت ایچون هاء رسمیه ایله بمعنی طعام مزبور چاشت

قد سبق آنفا * سایه دن ور کولکه یه سایه زده جن طوتان

(سایه) کولکه که عربیده ظل دیرلر همدخی مازندران دیولرندن بر مشهور دیو معناسنه خصوصا ومطلق دیو معناسنه عموما هان بو اجلدن جن طوتمشه سایه زده دیرلر وسایه داردخی دیرلر امیرخسرو (بیت) بسکه زمین شد بعلم سایه دار * ماند چوسایه زدکان بیقرار * لکن بونده اولان سایه دار معنای مزبوره دکلدر کذا فی الجمع

* قوکشو یه همسایه دی طامه دخی دینلدی بام

(همسایه) بمعنی جار چونکه هم لفظنده معیت ومقارنت معناسی وار سایه قد سبق آنفا (بام) بمعنی سطح یعنی طام باقی تفصیلی آنفا کچدی شیخ نظامی (بیت) زحل بربام اوازپاسداران * فلک بردرکهش ازروزبانان

* باور اینانمق یمین آدیده سوکند ایمش

(باور) قطعهٔ اولینک بیت ثامننده کچن باوریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر شیخ سعدی (بیت) ملحد کرسنه وخانهٔ خالی برخوان * عقل باور نکند کز رمضان اندیشد (سوکند) سینک وکاف فارسیه نک فتحلری وواولک ونونک سکونلری ودال ایله آندکه عربیده یمین وحلف وقسم دیرلر میر نظمی (بیت) همیکرد سوکند بیزدان پاک * نبودش خبر کشته شه شرمناک

* شاهده دیرلر کواه رهنه کرو بورجه وام

(کواه) کاف فارسیه نک ضمی وواو ممدوده نک فتحی واظهار ها ایله بمعنی شاهد میر نظمی (بیت) از غم عشق تو شد قدم دوتا * روی زرد ودیدهٔ پرخون کوا (کرو) کاف فارسیه نک کسری ورانک فتحی وواو ایله بمعنی رهن ایکی جهتدن اطلاق اولنور یا دین مقابله سنده اوله یا خود قمار ومیسر مقابله سنده اولان شرط اوله ابو المعانی (بیت) نرد عشقش را بدل بازیده ام دلدار کفت * غیر نقد جان نمی خواهم که می باشد کرو (وام) واو ممدوده نک فتحی ومیم ایله بمعنی دین یعنی بورج شاعر (بیت) زن مخواهی اکرت دختر قیصر بدهند * وام مستانی اکروعده قیامت باشد * همدخی بام کبی سطح معناسنه کاور

* ترکی یه فتراک دی کسمه یه برکستوان *

(فتراک) فانک کسری وتاء فوقیه نک سکونی وراء ممدوده نک فتحی وکاف ایله ترکی معناسنه که عربیده کفل وردف دیرلر جامی (بیت) صیدرا ازخم فتراک آویخت * جانب پیر جنیبت انکیخت * وترکی باغی معناسنه ده کلور دیو مرویدر (برکستوان) باء موحده نک فتحی ورانک سکونی وکاف فارسیه نک ضمی وسینک

سکونی وتاء فوقیه نك وواو ممدوده نك فتحلری ونون ایله ایراوزرندن اوردقلری کسمه معناسنه کمال اسماعیل (بیت) از تیغ مهرو ناوك انجم خلاص یافت * این ابلق زمانه زبر کستوان برق

* زین ایردرکه دیزکینه دیرلر لکام *

(زین) زای معجمهٔ ممدوده نك کسری ونون ایله ایرکه عربیده سرج دیرلر حکیم فردوسی (بیت) بفرمود تا رخش را زین کنند * دم اندر دم نای زرین کنند * همدخی زین بوندن معناسنه درچونکه زبعنی من کاسبق این بودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (لکام) لامك کسری وکاف فارسیه ایله اویان معناسنه که کم ودیزکین وباشلق مجموعنه دیرلر معربی لجام در شاعر (بیت) طبع را گرچه خوش آید دلبران شوخ طبع * ضبط از ممکن نباشد همچو اسب بی لکام

* کام دماغه دینور داخی مرادو مرام *

(کام) کام لفظنك بو مصراعده کافی عربیدر وایکی معناسی مذکوردر اول دماغ که اغزك ایچنده اولور عربیده ادیك دیرلر بو تقدیرجه دماغ دالك فتحیله در کسریله دکلدر فلا تغفل ثانی بمعنی مرادو مرام بوایکی معنایه جامی (بیت) کسی که کام درین بحر مینهد بی کام * بکام میرسد آخو ولی بکام نهنك * بو بیتده درت کام واردر اول بمعنی خطوه یعنی آدیم ثانی کذلك ثالث بمعنی مرادو مرام رابع دماغ معناسنه دربونلردن بشقه کاف عربی ایله کام اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی کوارنده یعنی طعامی هضم ایتدیرن هرنه اولورسه بعض نسخه ده بمعنی لقمهٔ خاییده ثانی اغاج کلید معناسنه ثالث اغیل که ایچنه قویون وصغر یاتورلر فاما که کاف فارسیه ایله کام اوچ معنایه دراول بمعنی خطوه در تکیم بو مصراعده مذکوردر

* آدیمه هم فارسی کافله آد اولدی کام *

شاعر (بیت) کوشه کیران ستوده نام بود * کوچه کردان فراخ کام بود * ثانی بمعنی لکام یعنی بتخفیف الام محذوفدر ثالث طماق معناسنه ایضا چونکه بومعناده کاف هم فارسی وهم عربیدر فاحفظ

* نام دیمك آد ایمش آدی چقان نامدار *

(نام) آد معناسنه که عربیده اسم وچغتایده آت دیرلر شیخ سعدی (بیت) بنام خداوند جان آفرین * حکیم سخن در زبان آفرین (نامدار) وصف ترکیبیدر چونکه دار وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* شهرت وشانی اولان کمسه یه دیرلر بنام *

(بنام) باء موحده نك فتحیله یعنی نامدار معروف ومشهور اسدی (بیت)
سرا پردهٔ شاه ایران تمام * بکرد آمده پهلوان بنام * همدخی باء موحده معیت
ایچون اولوب بنام فلان دینسه فلان نك اسمیله دیمك اولور

* تربیه سز شخصه ناپخته دیمك اصطلاح *

(ناپخته) یعنی تربیه سز چونکه نا ادات نفیدر کما سبق فی الادوات پخته پشمش
دیو مصراع ثانیه ده کلور ناظم تحریر در قصیدهٔ سخن (بیت) بر الای شاعر
ناپخته لری عصر منزل * نظم رسوایی ایله ایلدی رسوای سخن * همدخی ناپخته
خام یعنی چیك معناسنه ده کلور بلکه معنای ترکیبیسیده بودر معنای اول
بوندن منقول اولمغله اصطلاح دیو تعبیر بیوردی

* پخته دینور پشمشه چیك دیمه معناسی خام *

(پخته) اسم مفعولدر مصدری باء فارسیه نك ضمیله پختن لفظیدر همدخی جهان
دیده وکرم وسرد کشیده معناسنه مستعار ومصطلحدر ابو المعانی (بیت) معنی
نتوان کفته تا در نکند سفته * بسیار نقب باید تا خام شود پخته (خام) ضد پخته در
طعامده ونانده ومیوه ده مستعملدر عربیده نی دیرلر شرفنامه ده بی تجربه
دیو مسطوردر شاعر (بیت) صوفی نشود صافی تا در نکشد جامی * بسیار سفر
باید تا پخته شود خامی * ابو المعانی (بیت) تا چند مرا تجربه با جور وستم * در عشق
ترا پخته شدم خام نیم * بوندن بشقه خام التی معنایه دخی کلور اول شرابك
براسمیدر ثانی یعنی جلد غیر مدبوغ ثالث یعنی کمند رابع سازقیلی ایندکاری
ابریشم معناسنه خامس ابریشمدن ایندکاری دام مرغان معناسنه سادس
خامه دن مخفف قلم معناسنه

* رم سوری دخی رمه اورکشه رمکرده دی *

(رم) رانك فتحی ومیم ایله سوری معناسنه که حیواناتدن هر نه سوریسی اولورسه
اولسون حتی انسان جماعتنه ده دیرلر شاعر (بیت) زهر سو رم آهو ورنك وغرم
زدلهادم کل زداینده کرم * عربیده ثله وطائفه دیرلر (رمه) هاء رسمیه ایله کذلك
فردوسی (بیت) کر این خواسته زو بر بزم همه * رمق کرده آزاده شاه رمه (رمکرده
اورکمش معناسنه چونکه رم سوری معناسنه اولدیغی کبی اورکمك معناسنه اولان
رمیدن لفظندن اسم مصدر در کرده قطعهٔ ثانیه نك بیت ثامننده بچن
خوبکرده نك کرده سی کبیدر

* دكلنش آرام ايمش يعني مطيع اولدی رام *

(آرام) همزهٔ ممدوده نك فتحيله آراميدن لفظندن امر صيغه سی اوزره اسم مصدردر عربيده قرار وسكون معناسنه امر حاضر دخی اولور ايكی معنايه سيف الدين زهری (بيت) ای برده زمن قرار وآرام * نزد من بيقرار وآرام (رام) راء ممدوده نك فتحيله يعنی مطيع ومنقاد وفرمانبر همدخی شهور فارسيه نك يكرمی ايكنجی كونی اسميدر بو ايكی معنايه مسعود سعد سلمان (بيت) رام روز ست وبخت ودولت رام * ای دلارام خيز ودرده جام * بو ايكی معنادن بشقه بش معنايه دخی كلور اول يعنی عياش وخوش وقت ثانی ويسه نام محبوبه نك عاشقنك اسميدر وچونكه عاشق مزبورك اسمی رامين ايدی تخفيف ايدوب رام دخی ديرلر شاعر (بيت) اكر مرغ جم صيد بلقيس كشت * دل آرام منزلكه ويسه كشت * ثالث نام پادشاه مملكت سند رابع بمعنی روان خامس برشخصك اسميدر كه چنكی اختراع ايتمشدر

* آه وفغان ايتمكه ماتمه شيون ديئور *

(آه) همزهٔ ممدوده نك فتحی واظهارها ايله كلمهٔ عذابدر مريض ومعلول ومتألم كمسنه لرك درونلرندن خروج ايدن صوتدر حاصلی اهل درد والم تفسيدر (فغان) كرچه بو مقامده تفسيردر لكن مفسر اولديغی حالده اون التنجی قطعه نك بيت سابعنده كچدی (شيون) شين معجمهٔ ممدوده نك كسری وواوك فتحی ونون ايله بمعنی ماتم وياس همدخی نوحه وافغان معناسنه ده كلور (ماتم) عربيدر فارسيده وتركيده شيوعی حسبيله تفسير قلندی همدخی ماتم فارسيده ديشی كوپك معناسنه ده كلور ايكی معنايه بروجه ترتيب مير نظمی (بيت) بخويد كير كابنده چو ماتم * نمی ايدا كرماند بماتم

* داخی مراده ايرن كمسه يه ديرلر بكام *

(بكام) باء موحده نك فتحيله در باسی بنام مذكورك باسی كبيدر كام مراد آنفا كچدی

* هرچه بخواهی بجو هر نه ديلرسك ديله

(هرچه بخواهی بجو) بو تركيب عينيله يكرمی دردنجی قطعه نك بيت اخيرنده كچدی لكن انده بخواه واقع اولمشدر

لطف ايدر احسان ايدر سا كه اورب الانام

(لطف واحسان) معروفلردر (رب الانام) مربی الخلائق معناسنه عربيدر

 * زحرف نون بود اين قطعه ام شايان فهميدن *

(زحرف نون) مثلی قطعهٔ اولی وثانیه عنوانلرنده کچدی (بود) مضارع مفرد اولور دیو بو قطعه نك بیت عاشرنده کاور (این قطعه ام) قرقنجی قطعه نك عنواننده کچدی شایان) سکزنجی قطعه نك بیت اولنده انسب دیو کچدی (فهمیدن) اکلمق دیو اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (حاصل معنی) حرف نوندن بو قطعه م اکلمغه انسب اولور

* افندی اکله کیم دشمنلك ایتمکدر افندیدن *

(افندیدن) همزه نك فتحیله مصدردر بمعنی خصومت کردن میرنظمی (بیت) بدستش تیغ و پیرامن بکردید * بعزم قتل او ازجان افندید * افندی لفظی بو مقامده لطافت ایچون خطاب طریقی اوزره کتوردی والا که افندی فی الحقیقه ترکیدر مالك عبید وامام وصاحب حواشی وطواشی وخدمتکاره معناسنه تفسیرده مدخلی یوقدر

* جفا وجور ایش آزار وانجتمکده رنجیدن *

(آزار) همزهٔ ممدوده نك وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله آزاریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر ومتعدیدر بمعنی جور وجفا خواجه حافظ (بیت) مباش درپی آزار هرچه خواهی کن * که درشریعت ما غیرازین کناهی نیست * همدخی امر حاضر ووصف ترکیبیده اولور دل ازار کبی (رنجیدن) رانك فتحیله اینجتمك وزحمت چکمك معناسنه مصدر لازمدر ولی دشت بیاضی (بیت) ای سوی غیر هرنفس ازدیدن ذکر * وی هرنکاه باعث رنجیدن ذکر

* دخی دشنام سوکمك سرزنش توبیخ ایتمکدر

(دشنام) دالك ضمیله سوکمك ونفرین ایتمك که عربیده شتم وسب وقذف دیرلر کمال خجندی (بیت) کفتی دهمت هزار دشنام * دشنامکوم دعاست اینها (سرزنش) رانك سکونیله معنای ترکیبیسی باشه اورمق وباشه قاقق ترکیبی کبی لوم وتوبیخده حقیقت عرفیه اولمشدر چونکه سرباش دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی زنش زدن لفظندن امر حاضر آخرینه شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر ابو المعانی (بیت) زعیش صحبت نادان بخود را سرزنش آرد * هرانکس راندانند قدردانایان زنادانی

* ملامت ایلك بدسویلك اولدی نکوهیدن *

(نکوهیدن) نونك کسریله مصدردر بمعنی لوم کردن وبدکویی کردن ابو المؤید (بیت) درنکوهیدن کسان دارد * صد زبان وبعیب خویش اخرس

*تأسف ایتمه درافسوس کردن طعنه درنفرین

(افسوس کردن) مصدر مرکبدر چونکه افسوس همزه نك فتحی وفانك سکونیله بر کلمه درکه متحیر حالت حیرتده تکلم ایدر ودریغ وحسرت وحیف معناسنه ده کلور (کردن) ایتمك دیو بکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی ابو المعانی (بیت) آنچه کرده غمزهٔ خونی بجان * هرکه دیده بردلم افسوس کرد (نفرین) نونك فتحی وفانك سکونی وراء ممدوده نك کسری ونون ایله بمعنی طعن وذم اصلی ناآفرین ایدی تخفیف ایچون الفلری حذف اولنوب نفرین اولدی

ستوهیدن طارلمقدرهم اول معناده غرمیدن

(ستوهیدن) سینك وتاء فوقیهٔ ممدوده نك ضملری وهاء ممدوده نك کسریله مصدردر بمعنی غضب ودلتنکی همدخی عاجز وسرکردان ایلمك معناسنه ده کلور استاد لطیفی (بیت) چو کرد دبر بازچیره خروه * بماند بچنکالش آخر ستوه (غرمیدن) غین معجمه نك ضمیله بمعنی غضب ودلتنکی مصدردر ایضا شاعر (بیت) تأنی وآرام ازعاقلیست * که غرمیدن بی محل جاهلیست

تملق لابه یالطقلنمق اولدی جابلوسیدن

(لابه) لام ممدوده نك وباء موحده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله اسم مصدردر یالطقلنمق که عربیده تملق دیرلر حکیم خاقانی (بیت) بس لابه که بنمودم دلدار نپذیرفت * صد بار فغان کردم ویکبار نپذیرفت * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی اظهار عجز ثانی بمعنی باخلاص نیاز کردن ثالث بمعنی لعب ولطیفه (جابلوسیدن) مصدردر بمعنی لابهٔ مذکور دردمعنای اول بو تقدیرجه ناظم تحریر برنده عربی برنده ترکی ایراد ایلدی فلله دره

دینور عذر ایتمکه پوزش هم انك کبی پوزیدن

(پوزش) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك کسریله پوزیدن لفظندن امر صیغه سنك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمهٔ مصدریه الحاقیله اسم مصدردر اعتذار یعنی عذر دیلمك معناسنه شیخ سعدی (بیت) خداوند بخشنده ودستکیر * کریم وخطابخش پوزش پذیر * همدخی مطلق عذر معناسنه ده کلور لکن بو معناده شین جوهر کلمه دن جزء اولور مصدریه اولمزدیو شعوری مرحوم تصریح بیوردی لکن مطلق عذر معناسنه اولسه ده اسم مصدر اولمغه منافی دکلدر فافهم

فراموشی اونتق یادکردن یعنی اکمقدر

(فراموش) آخرنده یاء تحتیه ایله دخی یاء تحتیه سز ایکسیده اسم مصدردر

مصدری فراموشیدن لفظیدر نسیان وسهو معناسنه بو ایکی لفظ ایله ابو المعانی (بیت) رفتم از کویت شها از دل فراموشم مکن * کرچه خوبانرا فراموشی ز حسن شیوه است (یاد کردن) مصدر مرکبدر ذکر ایلمك معناسنه چونکه یاد یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی تذکر (کردن) ایتمك یوبکرمی یدنجی قطعه نك بیت

نامنده کجدی * هدیه اولدی دستاویز ارشدرنك رسانیدن *

(دستاویز) بمعنی الهدیه والتحفه شاعر ترکی (بیت) اکر کوش ایمیدم قصهٔ مور سلیمانی * قناعتمی ایدردم بویله دستاویز ناچیزه * اصلنده وصف ترکیبیدر الده طوتیلان نسنه معناسنه چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی آویز قرقنجی قطعه ده کچن آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر (رسانیدن) مصدر متعدیدر لازمی رسیدن لفظیدر

* شود هم میشود اولوردخی اولمزایمش نبود *

(شود) مضارعدر مصدری مصراع ثانیده کلان شدن لفظیدر چونکه مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره شین معجمه نك وواوك فتحلری ودال ایله شود وشونده کاور (میشود) کذلك لکن می ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (نبود) مضارع منفیدر مصدری اللی التنجی قطعه نك بیت رابعنده کاور چونکه مستقبلاتی علی الشذوذ باء موحده نك ضمی وواوك فتحیله بود کاور اولنده کی نون مفتوحه نافیه در کما سبق فی الادوات البسیطة ناظم تحریر در قصیدهٔ سحن (بیت) بود ومیشود وباشد وآمد شد ایله * فارسی اولدی صانوریا پدیغی صاچمای

سحن * شدن باشیدن اولمقدر دخی صاچقده پاشیدن *

(شدن) شین معجمه نك ضمی ودالك فتحیله مصدردر اولمق معناسنه عربیده صیرورت دیرلر مثلا شدنی شددیرلر اوله جق اولدی معناسنه همدخی بوندن بشقه اوج معنایه دخی کلور اول کتمك معناسنه عربیده ذهاب کبی بونده دخی شدنی شد دیرلر کیده جك کندی معناسنه بو ایکی معنایه مثال قی (بیت) شدم بباغ که تسکین دل دهم دیدم * میان بلبل وکل کرمئ که داغ شدم * ثانی فوت اولمق ثالث زائل اولمق (باشیدن) باء عربیه ایله اولمق وطورمق معناسنه مصدردر عربیده صیرورت وکینونت وتوقف کبی (باشیدن) باء فارسیه ایله صاچمق وطاغتمق معناسنه مصدردر ظهیر فاریابی (بیت) مرغی که ز آشیانهٔ اقبال اوپرد * از اختران ثابته پاشند ارزنش

* کیدن کبی کاهیدن دیمکده اکسلك ایتمکدر *

(کمیدن) کافك فتحیله کسلك ایتمك معناسنه مصدر درعربیده تنقیص دیرلر ابو المعانی (بیت) افسوس نفس شوم کنه برمرا فزود * عمرکرانمایه کمیدن کرفته است
(کاهیدن) کذلك لکن لازم دخی اولور نقصان معناسنه ظهوری (بیت) نکاهیده ئیك جوازبود خویش * زخلوت نشینی بکوسود خویش

* صغمق اولدی کنجایش آنك مفهومی کنجیدن *

(کنجایش) کافك ضمی ونونك سکونی وجیم ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه ایله کنجیدن مذکورك امر حاضری آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمهٔ مصدریه الحاقیله اسم مصدر درچونکه مستقبلاتی علی الشذوذ کنجاید وکنجاینده کاور ابو المعانی (بیت) بصد طومار ودفتررا محالست حرفی کنجیدن * اکر کویم یکی ازصدهزاران درد هجرانم * لکن بوبیتده صغمق وصغدرمق معناسنه هم لازم وهم متعدیدرمتنده التجا معناسی مذکوردرچونکه کنجیدن اوج معنایه کاور اول بمعنی التجا واستعاذه ثانی بمعنی دخول ونفوذ ثالث بمعنی ادخال وانفاذ

* براقق اولدی افکندن بوارلانیجدر غلطان *

(افکندن) همزه نك فتحیله براقق معناسنه مصدردر فکندن دخی دیرلرعربیده حذف واسقاط وقذف معنالرینه (غلطان) غین معجمه نك فتحیله غلطیدن لفظندن اسم فاعل یاخود صفت مشبهه درعربیده متدحرج دیرلر تسکیم اسم مفعولی اوتوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی حاصلی غلطان عموماهرمدورنسنه یه وخصوصا مدوراینجویه دیرلرخواجه سلمان (بیت) برامیدانکه میدارد یتیمانرا عزیز * دربدرکاه توغلطان آمدازبحرعدن

* دیشورهم دوشمکه افتادن آنك کبی افتیدن *

(افتادن) همزه نك ضمیله مصدردرعربیده سقوط همدخی وقوع معنالرینه (افتیدن) یعنی افتادن مذکور

* صقلمش نسنه درافشرده طوکمش نسنه افسرده *

افشرده همزه نك فتحی وفانك سکونی وشین معجمه نك ضمیله افشردن لفظندن اسم مفعولدرعربیده عصیردیرلر (افسرده) سین مهمله ایله اسم مفعولدرمیرنظمی (بیت) هنرپرورانرا خوش آید سخن * دل افسرده کانرا نباشد سخن

* فراهم آمدن جمع اولمه بومثابه قده فرخیدن *

(فراهم آمدن) مصدر مرکبدرچونکه فراهم فانك وراء ممدوده نك وهانك

فعللری وبیم ایله بعض افعال ومصادر اوائلنه ادخال اولنوب جمع واجتماع معناسنی مفید اولور مثلا فراهم آمدن وفراهم شدن وفراهم آوردن دیرلر بریره جمع اولمق وبریره جمع ایتمك معنالرینه هاتفی (بیت) فراهم شد از شام چندان سیاه * کزان خیره شد دیدهٔ مهر وماه (فرخیدن) فانك فتحیله مصدر در اصلی سین ایله فرخسیدن لفظندن سینك حذفیله مخففدر عربیده تلیین وتدقیق معناسنه همدخی رقص یعنی اوینامق معناسنه ده کلور ابو المعانی (بیت) نی در دهن مطرب از عشق تو نالیده * ساغر بکف ساقی از شوق تو فرخیده

* نچون اولور برابر دیمك ایمش کی بود یکسون *

(کی) نچون دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کجدی (بود) مضارع مثبتدر تسکیم منفیسی بو قطعه نك بیت سادسنده کجدی (یکسون) یعنی برابر ومتساوی یکسان دخی بو معنایه درتسکیم قرق التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور همدخی بو ایکی لفظ دائما وهمیشه معناسنه ده کلورلر شمس فخری (قطعه) بلفظ یکسون پیوسته تا بود یکسان * همواره تا که نیاید حمیت ازمأبون * مخالف تو که کمترزهیز ومأبونست * نه دست بردفنا باد بازمین یکسون

* ایشتمکدر شنیدن دیده کوز کورمك دخی دیدن *

شنیدن) شین معجمه نك فتحی وکسری ونون ممدوده نك کسریله یعنی استماع شنویدن کبی (دیده) کوز معناسنه چشم کبی لکن چشم ایله فرق وار چونکه چشم مجموع سیاه وبیاض وقپاغندن عبارتدر اما که دیده فقط بیاضك یاخود سیاهك اسمیدر کذا کافارسیده مردم چشم عربیده انسان العین دیرلر شاعر (بیت) شبی همچون سواد دیده پرنور * هوا عنبرفشان چون طرهٔ حور * بوندن بشقه دیده اوج معنایه دخی کلور اول یعنی مشاهده ومعاینه ثانی یعنی دیده بانکه پشته یاخود درخت اوزره اوتورر ثالث یعنی محل دیده بان (دیدن) مصدر در مستقبلاتی علی الشذوذ بیند وبیننده کلور تسکیم امر حاضری یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اخیرنده کجدی خواجه سلمان (بیت) جمال روی ترا تا بدید دیدهٔ من * نمیتوانم از ین رشك دیده را دیدن

* دینورشاباش تحسین آفرین ایتمك محلنده *

(شاباش) کلمهٔ تحسین که افرین دیمکدر شادباش دخی بو معنایه در بلکه شاباش دالك حذفیله اندن مخففدر بو تقدیرجه معنای ترکیبیسی مسرور اول دیمك اولور چونکه (شاد) یعنی مسرور (باش) آنفا کچن باشیدن لفظندن امر حاضردر حکیم

سوزنی (بیت) کرسیم دهی هزار احسنت * ورزر بخشی هزار شاباش (آفرین) همزه نك مدیله فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شیخ عطار (بیت) آفرین جان آفرین پاك را * آنکه جان بخشید وایمان خاکرا * بو بیتده آفرین ثانی وصف ترکیبیدر یاره دیجی معناسنه

* گزیده منتخب نسنه بکنمکدر پسندیدن *

(گزیده) کاف فارسیه نك ضمیله گزیدن لفظندن اسم مفعولدر کما سبق فی خامس القطعة الاولی (پسندیدن) باء فارسیه نك فتحیله مصدر در

* دوکشدن قاچمق ایمش کال بوزغنلق دیمکدرهم *

(کال) کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ولام ایله جنکدن قاچمق وهزیمت عسکر شمس فخری (بیت) بغیر کنج عدم خود گریز کاهش نیست * اگر تیزی تیغش بود عزیمت کال

* شخوده یاره لو آت کشنمك اولدی شخولیدن

(شخوده) شین معجمه نك ضمیله شخودن لفظندن اسم مفعولدر مطلق مجروح معناسنه لکن شعوری مرحوم طرنق ایله یاره لودیو تفسیر ایلدی شمس فخری (بیت) کمندش کردن احداث بسته * سنانش روی ماه وخور شخوده (شخولیدن) شین معجمه نك ضمیله بمعنی شیههٔ اسب یعنی آت کشنمك همدخی صفیر زدن مرغان یعنی قوشلرك صقلق کبی صدایی معناسنه ده کاور میر نظمی (بیت) شخولیدن طیر وانعام ورخش * بود حمد وتسبیح ارزاق بخش

* چه دوشسه باغه قطره قطره دیرلر ژاله وشبنم *

(ژاله) زای فارسیه نك فتحیله شول قطره در که هوادن یاغرکن کورنغز اما اوراق واشجار اوزرنده کورینور ودخی هوادن حاصل اولوب آخر نسنه لردن حاصل اولمز نتکیم بو بیتدن فهم اولنور شمس فخری (بیت) ابر اگر فیض دست اویابد * درهوا چون گهر شود ژاله * همدخی تکرك یعنی طلو معناسنه ده کلور (شبنم) سکون باء موحده ایله مذکورچه که عربیده ندی دخی طل دیرلر فرهنك شعوریده ژاله مطلقا چه نك اسمیدر شبنم کیجه ایله دوشن چه نك اسمیدر دیو فرق ایتدی فاما که ناظم تحریرك سوق نظمندن ظاهر اولان تراد فدر فقیر شویله فهم ایدرمکه شعوری مرحوم بو فرقی لفظ شبنمدن آلدی زیرا معنای ترکیبیسی کیجه یاشی دیمکدر اصلی اضافتله نم شب ایدی فارسیده مضاف الیهی تقدیم جائزدر بو صورتده شو وجه اوزره جواب ممکن اولور که نعم معنای ترکیبیسی بونی اقتضا

ایدرلکن چها کثری کلمجه ده واقع اولمغله تغلیبا مطلق چه یه علم قلندی حتی علامت نقل مضاف الیه تقدیم اولندی وجوه اخری ایله دخی جوابلر ممکن اما خوف اطناب ایچون طی اولندی

* شکفتن کبی معناده آچلقدر شکوفیدن *

(شکفتن) شین معجمه نك وکافك ضملری وفانك سکونی ایله شکوفه وبرچین اولان هرنه اولورسه اولسون آچلمق معناسنه مصدر درهاتفی (بیت) چوکل شاه بشکفت ازکاراو * وزان کرده شد کرم بازاراو (شکوفیدن) واو معروفله مثله

* صالنمقدر خرامیدن چمانیدن چمیدن هم *

(خرامیدن) خاء معجمه نك کسریله مصدر درصالنمق معناسنه (چمانیدن) جیم فارسیه نك فتحیله مثله (چمیدن) کذلك شرف الدین یزدی (بیت) چوسرو بود امن کشان می چمید * چمن دامن ازشرم برسر کشید * بو بیت معما در اسم نجم چقار

* بیومك اوزامق نشو ونما بولمقده بالیدن *

(بالیدن) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحیله مصدر درشاه ناصر خسرو (بیت) زبالیدن قدآن دلبرانرا * بکل سرو آزادرا مانده پا

* نوا نغمه هزار خوشنوا صوتی ایو بلبل *

(نوا) نونك وواو ممدوده نك فتحلریله بمعنی نغمه عموما شیخ نظامی (بیت) نوای بلبل وآواز دراج * شکیب عاشقانرا کرده تاراج * همدخی نصیب وحصه معناسنه وچارهٔ رونق معناسنه واون ایکی مقامدن بری معناسنه وطوطی معناسنه ده کلور (هزار) بمعنی بلبل همدخی بیك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (خوش) بمعنی خوب دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (نوا) بمعنی نغمه کماسبق آنفا (بلبل) السنهٔ ثلاثه ده مستعمل دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

سرابیدن قوش اوتمك نغمه ایتمکدر سرابیدن

(سرابیدن) سینك وراء ممدوده نك فتحلری وباء موحدهٔ ممدوده نك کسریله قوش اوتمك معناسنه تخصیص ایتمشلر باء موحده موضعنه یاء تحتیه ایله سراییدن مطلق تغنی معناسنه شاعر (بیت) سراییدن بلبلان در چمن * بردرنك غم ازدل مردوزن

* بو باغ ایچنده اولدم کل کبی کولمك ایچون صولمش * تفسیردر

* درین کلشن شدم پژمرده چون کل بهر خندیدن

(در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (اين) بو دبو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى (كلشن) كلى چوق يردبو قطعهٔ ثانيه نك بيت ثالثنده كچدى (شدم) بو قطعه نك بيت سادسنده كچن شدن لفظندن ماضئ متكلم وحده در (پژمرده) باء فارسيه نك فتحى وزاى فارسيه نك سكونيله صولمش ومتغير الحال معناسنه شكوفه ده وغيريده مستعملدر تركيده دخى شايعدر (چون) كبى دبو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى (كل) قطعهٔ رابعه نك عنوانى شرحنده كچدى (بهر) ايچون دبو قطعهٔ تاسعه نك بيت اخيرنده كچدى (خنديدن) مصدردر كمال خجندى (بيت) اين چه خنديدن وشيرين تر ابست * لب دكر باشد كل خندان دكر

* اين قطعه شايان از بهر ياران * ٤٦

(اين قطعه) قطعهٔ ثالثه نك عنوانده كچدى (شايان) انسب دبو قطعهٔ ثامنه نك بيت اولنده كچدى (از) بمعنى من كما سبق فى الادوات (بهر) ايچون دبو قطعهٔ تاسعه نك بيت اخيرنده كچدى (ياران) دوستلر معناسنه يارك جمعيدر چونكه يار دوست معناسنه ومعين وناصر معناسنه در (حاصل معنى) بو قطعه دوستلر ايچون انسب

* خوبان كوزللر كوليجى خندان *

(خوبان) جمع خو بدر خوب كوزل دبو قطعهٔ عاشره نك بيت ثانيسنده كچدى (خندان) آنفا كچن خنديدن لفظندن اسم فاعلدر همدخى استعاره طريقيله بعض شيلره صفت واقع اولور كل خندان وروى خندان كبى

* بوسيدن اوپمك عهد اولدى پيمان *

(بوسيدن) باء موحدهٔ ممدوده نك ضميله مصدردر عربيده تقبيل معناسنه كمال خجندى (بيت) كرا ردجان بلب عاشق درين كار * لب معشوق بوسيدن چه كارست (پيمان) باء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونيله بمعنى عهد وميثاق همدخى اقرباو متعلقات معناسنه ده كلور آخرنده هاء رسميه ايله پيمانه بيولك قدح ديو اوچنجى دبو اللى التنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور

* صالينجى يه ديرلر چمان هم *

(چمان) جيم فارسيه نك فتحيله قرق بشنجى قطعه نك بيت رابعنده كچن چميدن لفظندن اسم فاعلدر خواجه حافظ (بيت) شد چمان در چمن حسن وملاحت روزى * در كلستان رصالش نچميديم برفت * همدخى پيالهٔ شراب معناسنه ومجلس خاص معناسنه ده كلور

* اوله دیمکدو داخی خرامان *

(خرامان) کسر ایله بیت مزبورده کچن خرامیدن لفظندن اسم فاعلدر ایضا ابو المعانی (بیت) خرامان سوی من آمد نهادم روی بر پایش * متاع معتبر کردندی پای اندازشاهانرا

* بینند مارا بیزی کوررلر *

(بینند) قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچن دیدن لفظندن مضارع جمع غائبدر (ما) بزدیو قطعهٔ ثانیه نك بیت اولنده کچدی (را) ادات مفعولدر

* باقیجی نگاه و کوزجی نگهبان *

(نگاه) نونك کسری و کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحیله باقمق و کورمك و کوزتمك و بیلك معناسنه اسم مصدر در همده نخی نگاهیدن لفظندن امر حاضر دخی اولور والفك حذفیله نگه دخی بویله در (نگهبان) دخی نگاهبان اسم فاعللردر چونکه بان ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة میر نظمی (بیت) کمار یدند ازان سوی عدورا * نگهبانان نگهدارند اورا

* راندید از در سوردی قپودن *

(راندید) راء ممدوده نك فتحی ونونك سکونیله ماضیدر مصدری راندیدن لفظیدر عربیده طرد وابعاد کبی لکن بو دخی مصححات ناظمدندر چونکه لغتلرده راندن موجوددر راندیدن یوقدر (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة (در) قپو معناسنه حضرت مولانا (بیت) از در اهل صفا دورمشوای دل من * هرکه دورست ازین در بخدا نزدیکست * بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور اول بمعنی باب که کتابلرده ذکر اولنور مثلا عجم برکتاب تألیف ایلسه این کتاب بر سه در دیر ثانی بمعنی نوع وجنس ثالث بمعنی درون وداخل رابع بمعنی وادی جبل خامس تحسین لفظ ایچون اوائل افعال ومصادره ادخال اولنور سادس بمعنی فی کما سبق فی المقدمة سابع بمعنی کرد و مرتبه ثامن دریدن لفظندن امر ووصف ترکیبی اولور قپویه عربیده باب چغتایده ایشك دیرلر

* بکشود آچدی قاپوجی دربان *

(بکشود) کاف فارسیه نك وشین معجمهٔ ممدوده نك ضملری ودال ایله کشودن لفظندن ماضیدر تتکیم امر حاضری بکشا آچ دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در (دربان) عربیده بواب وحاجب

معناسنه چونکه بان ادات اسم فاعلدر کما سبق شیخ سعدی (قطعه) در میر و وزیر وسلطانرا * بی وسیلت مکرد پیرامن * سگ ودربان چو یافتند غریب * این گریبان بگیرد آن دامن

* راندن نه در سگ سورمک دیمکدر *

(راندن) مصدر درمذکور راندیدن کبی حکیم خاقانی (بیت) جرب وشیرین نعمت دنیا * بمگس راندنش نمی ارزد

* اولمش سنکلک آدی مکسران *

(مکسران) اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه مکس سنک دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نک بیت سادسنده کجدی ران مذکور راندن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر همدخی مکسران یلپازه یعنی مروحه معناسنه ده کاور خواجه سلمان (بیت) طوطی لفظ شکرخای تو بر خوان سخن * بر طاوس ملائک را مکسران یافته

* کردم رفوشه ایتدم کناهی *

(کردم) ماضی متکلم وحده در (رفوشه) رانک فتحی وقاء ممدوده نک ضمی وشین معجمه نک فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی کناه میرنظمی (بیت) رفوشه نکردم مرا جرم چیست * که هرگز بسویم نگاه تو نیست * همدخی سخره ولاغ معناسنه ده کاور

* هم نادم اولدم کشتم پشیمان *

(کشتم) کاف فارسیه نک فتحیله ماضی متکلم وحده درمصدری قطعهٔ رابعه نک بیت سادسنده کچن کشتن لفظیدر لکن انده انقلاب ودوران معناسنه در بونده شدن معناسنه در (پشیمان) باء فارسیه نک فتحیله بمعنی تأسف وندامت ترکیده دخی مستعملدر

* کزلو نهان وبللو هویدا *

(نهان) نونک کسریله بمعنی خفی (هویدا) هانک ضمیله بمعنی ظاهر وآشکار لکن بعض فرهنکلرده آشکار ظهور خارجیده هویدا ظهور عقلیده مستعمل دیو فرق ایتدیلر حکیم خاقانی (بیت) زخط استوا وخط محور * فلک را تا صلیب آید هویدا

* کوریجیدر یعنی نمایان *

(نمایان) نونک ضمیله اصلنده نمودن لفظندن اسم فاعلدر چونکه مستقبلاتی نماید ونماینده کاور

* الدایجی یه دینلدی فریبا *

(فریبا) امر اخرینه فقط الف الحاقیله اسم فاعلدر مصدری اوتوز التنجی قطعه نك بدنجی بیتنده فریبیدن دیو کجدی

* دیو اهرمن هم جنیله شیطان *

(دیو) دال ممدوده نك کسری وواو ایله بمعنی جن وشیطان واولادی (اهرمن) همزه نك فتحی وها نك سکونی وراءنك فتحی وکسری ومیمك فتحی ونون ایله بمعنی مذکور شیخ سعدی (بیت) دوکس برحد بنی کارند کوش * ازان تابان اهرمن تاسروش * لکن مجوس خالق الخیر یزدان وخالق الشر اهرمن دیو اعتقاد ایدرلر لعنهم الله تعالی

* شیبازبان دی سوزی فصیحه *

(شیبازبان) بمعنی فصیح اللسان ابو المعانی (بیت) بودزنده زعشقت مرده دلها شود شیبازبان هر لال وابکم * معنای ترکیبیسی دیلی روشن دیمك اولور چونکه شیباشین معجمهٔ ممدوده نك کسری وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحیله بمعنی روشن وآشکار زبان دیل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی

* سوزیلن آدم مرد سخندان *

(مرد) آدم دیو الّی اوچنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کلور (سخندان) وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کجدی دان دانستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* آغاز اول ایش باشلقدر *

(آغاز) همزهٔ ممدوده نك وغین معجمهٔ ممدوده نك فتحلری وزای معجمه ایله ابتدا وشروع صائب (بیت) درتلاش جست وجویت سر بهم آورده اند * مقطع انجامها ومطلع آغازها * همدخی صداوند امعناسنه وقصد وعمد معناسینه ده کلور

* صو کینه دیرلر انجام وپایان *

(انجام) بمعنی اخر کار مقابلی اغاز شمس فخری (بیت) چون فلك جاه اوست بی آغاز * چون قضا حکم اوست بی انجام (پایان) باء فارسیه ایله بمعنی انجام مسعود سلمان (بیت) نیست پایان شغل من پیدا * هست یك شغل نیست پایانی

* اغر کران ویینی سبك هم *

(کران) کاف فارسیه نك کسریله بمعنی ثقیل محسوسا ومعقولا حکیم انوری (بیت) زهد تو فضلهٔ وضو کر بسپهر درزدی * کوه کران حلمت از کاه سبکتر آمدی

همدخی

همدخی قیمتلو وبهالو معناسنه وقحط وغلا معناسنه ده کلور (سبك) سینك فتحی وباء موحده نك ضمی وکاف ایله بمعنی خفیف خواجه سلمان (بیت) معدهٔ کو بکذراند سنك خارا سبك * لیکن آب خوش کوارش برمزاج آید کران

* انلردر آنها بو نلردر ایشان *

(آنها) قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچن آن لفظنك جمعیدر چونکه هاادات جمعدر (ایشان) همزهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله ضمیر غائبدر شاعر (بیت) ایشان دل من دارند ایشان دارند * ایشان که سرزاف بریشان دارند * تحقیق آن اسم اشارتدر بعید ایچون عربیده ذلك وذاك کبی ترکیده اماله وواو معروفله شوکبی جمعی آنان وآنها کلور عربیده هؤلاء ترکیده شونلرکبی (این) اسم اشارتدر قریب ایچون عربیده هذا وذا کبی ترکیده بو همدخی اماله سز وواو مجهول ایله شوکبی (او) ضمیر غائبدر ترکیده دخی مستعملدر عربیده هوکبی جمعی ایشان کلور عربیده هم ترکیده اونلرکبی بو تحقیق معلوم اولدی ایسه ناظم نحریر بو مصراعی شونلردر آنها اونلردر ایشان دیسه همدخی قطعهٔ ثالثه ده چیست ندر آن شو نیچون چرا بیورسه چیست ندر آن او نیچون مقامنده اوفق اولوردی لکن بر بری مقامنده مستعملدر فافهم

* یکسان نباشد اولمز برابر *

(یکسان) بمعنی برابر تکیم تفصیلی قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (نباشد) مضارع منفیدر چونکه نون مفتوحه نافیه در کماسبق فی الادوات البسیطة تکیم مضارع مثبتی ایکنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* بردل بهادر قورقق هراسان *

(بردل) بمعنی شجیع وبهادر وصاحب فکرورأی شمس فخری (بیت) کجاست درهمه ایوان همچو تو شاهی * کریم وبردل ودانا وعاقل وکامل * معنای ترکیبیسی طولو کوکل دیمك اولور چونکه بر طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی دل کوکل دیو اوننجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (هراسان) هانك کسری ایله هراسیدن لفظندن اسم فاعلدر الف ونون ادات اسم فاعلدر کماسبق میر نظمی (بیت) ازان بیشه هراسان میکذشتند * همه بر کارزار آماده کشتند

* کیرا ترا اولکیم پك طوتیجیدر *

(کیرا) کرفتن آخرینه الف الحاقیله اسم فاعلدر (تر) ادات افعل تفضیلدر کماسبق

شولكيم قاچيجي اولدي كريزان

(كريزان) كريختن لفظندن اسم فاعلدر الف ونون ادات اسم فاعلدر

شايد سزادر بايد كركدر

(شايد) شين معجمۀ ممدوده وياء تحتيه نك فتحلرى ودال ايله يعني لائق وسزا بو معناده في الاصل شايستن لفظندن مضارعدر تتكيم اسم مفعولى سكزنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى شاعر (بيت) نشايد نقش برطاوس كردن * نه دانش پيش بطليوس كردن * همدنخى شايد احتمال معناسنه ده كلور بو معناده تركيله مشتركدر (بايد) باء موحدۀ ممدوده نك وياء تحتيه نك فتحلرى ودال ايله بايستن لفظندن مضارعدر كرك ولازم معناسنه تتكيم اسم مفعولى بو مصراع ثانيده كلور شيخ سعدى (بيت) چه مى بايد از ضعف حالم كريست * كه كرمن ضعيفم پناهم قويست *

بايسته لازم چو قدر فراوان

(بايسته) باء موحدۀ ممدوده نك فتحى وياء تحتيه نك كسريله اسم مفعولدر يعني لازم همدنخى ضرورى معناسنه ده كلور مير خسرو (بيت) سائل عزيز ترشد از آب نشسته را * خواهنده هم زخواسته بايسته تربسى (فراوان) فانك كسريله يعني كثير بسيار كبى وواسع يعني بول معناسنه ده كلور ايكى معنايه ابو المعانى (بيت) فراوان كرده كرچه جور جانان * ولى درما تحمل شد فراوان

مستفعلاتن بحر رجزدر

يعني بو قطعه بحر رجز مربع كه جمله اجزاسى مرفلدر چونكه ترفيل اصطلاح عروضيده مستفعلن ياخود متفاعلن ياخود فاعلن آخرينه برسبب خفيف زياده ايتمكه ديرلر حاصلى آخرى وتد مجموع اولان جزءنك آخرينه برسبب خفيف زياده ايتمكه ديرلر مثلا مستفعلن مستفعلاتن متفاعلن متفاعلاتن فاعلن فاعلاتن اولور مرفل ديو تسميه اولنور (سؤال) بو مقامه درت جهتدن اعتراض ممكن اولور اولا ترفيل بحر كامل مجزوءه مختصدر بحر رجزده وغيريده يوريمز تتكيم فاضل خزرجى مقام بيانده تنصيص وتخصيص ايدوب دير (بيت) فزد سببا خفا الترفيل كامل * بغايته من بعد جزءله اهتدى * بو تقديرجه تعريف ترفيلى تخصيص ايتملو ايدى (جواب) عروض فارسى عروض عربى يه احكام وقواعدده قياس اولنمز نعم احدهما آخرده اعانۀ تامه دن خاليده اولمز حتى هر برلرى بشقه بشقه علم عد اولنور خزرجى حضرتلرى ايسه انجق عروض عربى يى نظم والتزام ايلدى ثانيا ترفيل علتدر انجق عروض وضربه عارض اولور حشو وصدر وابتداده

یوریمز تسکیم خزرجی یوردر (بیت) مواقعها اعجاز الابیات ان اتت * عروضا وضربا ماعدا الخزم فابتدا (جواب) مذکوردر چونکه علت ایله زحافی فرق ایدن ارباب عروض عربیدر فاما که اصحاب عروض فارسی علل وزحافاته جمیعا زحاف تعبیر ایدرلر اصلا بربرندن فرق ایتمزلر وبالجمله علله زحافات حکمنی ویررلر عروض وضربه تخصیص ایتمزلر ثالثا عروض فارسی نسخلرندن متعدد اول اولنلرکه وحید تبریزی ومنلا جامی عروضلری کبی رساله لرده بحر رجز مرفل دیو تصریح بوقدر نیچون ناظم نحریر عروض فارسی حکمنی ویرمدی (جواب) افواه اساتذهٔ حذاقدن بالمشافهه مسموعدرکه کتب عروض فارسی مقدمه لرنده جمله زحافاتی ومعروضاتنی بیان بوخصوصده کفایت ایدر تعداد بحور ایدرکن زحافلرین تفصیله حاجت یوقدر فقیر شویله فهم ایدرمکه بومسموع ارباب عروض فارسی جمله علله زحاف دیوب وزحاف حکمنی اجرا ایتملرینه متفرعدر رابعا بعض معاصرلریمزدن مسموعدرکه شاهدی مرحوم * مستفعلاتن مستفعلاتن سن سندن اولمه عاقل ایکنده * بیتنده خطا ایتدی صواب اولان بحر متقارب اخرمدن اوله رق فعلن فعولن فعلن فعولن اولملو ایدی (جواب) بوحکمک منشأی فارسی عروضنی عربی عروضنه قیاس ایله برکلام جزافیدر همان قلت بضاعه یه راجع برمعنادر چونکه کتب مشهوره ده تعداد بحور ایدرکن بحر متقارب اخرم دیه رک وزن وموزون بیان ایتدیلر بحر رجز مرفل دیو تصریح ایتمدیلر فاما که جواب ثانی وثالثده اکا حاجت یوغیدی معلوم اولدی همان بواجلدن ناظم نحریر * مستفعلاتن بحر رجزدر * دیوانلری ردایچون تصریح ایلدی فلله دره همدخی ناظم نحریردن وشاهدی مرحومدن ماعدا عامهٔ ارباب منظومه دخی بوقطعه عدیلی قطعه لرک عروضی بیانده بویله تصریح ایتدیلر نظم اللاآل (بیت) مستفعلاتن مستفعلاتن * فهم ایت رجزدن ترفیلی سنده * نظم الفرائد (بیت) مستفعلاتن مستفعلاتن * بحر رجز خوش ترفیل ایله کاه * سبحهٔ صبیان (بیت) مستفعلاتن بحر رجزدر * بلک کرکدر وزن ایله اوزان * همان ناظم نحریر بو تحقیقاته اشارت ایچون بیوردی

* اوکرن بیاموز قولای در آسان *

(بیاموز) امر حاضر در تسکیم مضارع مخاطبی اون یدنجی قطعه نک بیت اخیرنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در داخل اولدیغی کلمه نک الفات اولنی یاء تحتیه یه ابدال ایدر کما سبق فی المقدمة (آسان) همزه نک مدیله عربیده اسهل واهون

معناسنه مقابلی دشوار لفظیدر رجالای شیرازی (بیت) باسان برغیکیرم دل ازلعل لبت آری * مکس آسان بشهد افتد ولی دشوار برخیزد

٤٧ * قطعه چون جامهٔ چسبیده ببالای سخن *

(قطعه چون) قطعهٔ خامس عنوانده کچدی (جامه) اثواب دیو بوقطعه نك بیت اولنده کلور (چسبیده) جیم فارسیه نك فتحی وسینك سکونی وباء فارسیهٔ ممدوده نك کسریله یاقشمش ومناسب قلمش ویجامش معناسنه اسم مفعولدر مصدری چسبیدن لفظیدر تکیم اسم فاعلی چسپان مناسب دیوسکزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (بالا) بوجه دیوایکنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی لکن بومقامده بوی معناسنه در قدوقامت کبی اولنده کی باء موحدهٔ مفتوحه الصاق ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة (سخن) سوزدیواوتوزبرنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (حاصل معنی) سوزك بوینه اویغون بچلمش طون کبی قطعه

* جامه اثوابه دیمك طونلق تنه تن داخی بدن *

(جامه) اسم جنسدر جمیع اثوابه وهرلباسه اطلاق اولنور بلکه مفروش وملبوسدن اعمدر حتی ملبوسه تن جامه ویتاغه خواب جامه دیرلر شیخ سعدی (بیت) پیراهن برك بردرختان * چون جامهٔ عید نیکبختان * همدخی هرنسنه نك محیطنه وظرفنه جامه دیرلر مثلا مطهرهیه آب جامه وبستانه شهرجامه دیرلر (تنه) هاء رسمیه ایله بدنه منسوب معناسنه ایدی بعده طونلغه علم اولدی (تن) تاء فوقیه نك فتحی ونون ایله کوده وبدن معناسنه لکن باش وال وایاق خارجدر نتکیم بدندن عربیده اطراف مذکور خارج اولدیغی کبی شاعر (بیت) درغم آن واله خال سیاه * جمله تن شد خال اوددروی ماه

* طونه شلوار دینور کوملکه هم پیراهن *

(شلوار) ترکیده طون وتومن عربیده سراویل چغتاییده ایشتان دیرلر همدخی چقشورو چنتیان معناسنه ده کلور (پیراهن) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسریله عربیده قمیص معناسنه طالب آملی (بیت) غافل ازمصر بکنعان مرو ای باد صبا * که بتاراج دهی نکهت پیراهن را * الفك حذفیله پیرهن وایکی الفله پیراهان دخی جائزدر

* پوستین کورك کریبان یقه قفتان قبا *

(پوستین) پوست لفظنك آخرینه نسبت ایچون یاء تحتیه ونون الحاقیله پوسته منسوب دیمکدر لکن کورك معناسنه علم اولمشدر (کریبان) کاف فارسیه نك

وراء ممدوده نك كسرلريله يقه كه عربيده جيب كبي ميرنظمي (بيت) كريبان چاك كرده تابدامان * نمانده فرق دامان از كريبان * الف ونونك حذفيله كريب دخي بومعنايه در (قبا) قفتانك مخصوص اسميدر پنبه اولسون غيري اولسون جامي (بيت) سروقدش زقبايافته زيب * عقل رانركس اوداده فريب * همدخي قباتنك آمدضرب مثللرده مضطرب اولمقدن كنايه ايدرلر قباده اوغوري اچق اولمق شرطدر عربيده دخي قباديرلر لكن مدوقصرعربيده جائزدر *

* آستين يك يكى نو اولدى اتكدر دامن *

(آستين) همزه نك مديله يك كه عربيده كم ديرلر محمد جان قدسي (بيت) دارم دلى اماچه دل صدكونه حرمان در بغل * چشمي وخون در آستين اشكى وطوفان در بغل) ياء تحتيه نك حذفيله آستن دخي بومعنايه در (نو) نونك فتحيله يكى كه عربيده جديد كبي (دامن) دخي معدنصكره الفله دامان ايكيسيده اتك معناسنه عربيده ذيل كبي شاعرتركى (بيت) قالمزسه اكركوشهٔ دامان اليمزده * الدن نه كلور چاك كريبان اليمزده *

* خلعت فاخره اكسون پرند اطلسدر *

(اكسون) همزه نك فتحي وكافك سكوني وسين ممدوده نك ضمي ونون ايله برنوع فاخر سياه جامه كه اكثري مهابت ايچون سلاطين كيرلر ظهير فاريابي (بيت) برسم خدمتي اندربي جنيبت تو * فكنده دهرزروز اطلس وزشب اكسون * كذا في المجمع اما صحاحده نوعى ازديبا باشد بسياهى زند دېو مسطور در وفرهنك جهانكيريده ديباى سياه رنك كه ازغايت نفيسي قيمتدار باشد دېو واقعدر همان ناظم تحرير جمله يه مراعات ايدوب خلعت فاخره دېو تفسيرايلدى فتلله دره (پرند) باء فارسيه نك فتحي ونونك سكوني ودال ايله اطلس معناسنه مطلقا اماكه منقشنه پرنيان ديرلر دېو مصراع ثانيده كلورشمس فخرى (بيت) اى كه برتيغ وتيرتو يكسان * سنك وسندان وپرنيان وپرند

* پرنيان نقشى اولان نوعه ديرلر اطلسدن *

(پرنيان) باء فارسيه نك فتحي وراءنك سكوني ونونك كسري وياء تحتيهٔ ممدوده نك فتحي ونون ايله بمعنى اطلس منقش مذكور پرند بوندن اعمدر شمس فخرى (بيت) آنكه باشد پيش رأيش سرغيب * روشن وظاهر چونقش پرنيان * نون اولى نك حذفيده جائزدر

* كيش جموره دخي پك ايو كوركه ديرلر *

(کیش) کاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله سمور کورکی معناسنه
هاتفی (بیت) بنعم نه زربفت ونه کیش ماند * نه صدپاره خرقه بدرویش ماند *
همدخی مطلق زیاده ایو کورکده اطلاق اولنور قاقم ووشق وامثالی وله (بیت)
خارکش را که پشت بودز کیش * دیده بردوش خویش خلعت وکیش * همدخی
سمور معناسنه کاف عربیله دخی مستعملدر تشکیم قطعهٔ اولی نك بیت تاسعی
شرحنده بکدی هکذا البیان فی عامة الکتب

* لیك شیرازده خلعت دیو کوش ایتدم بن *

بونده ظاهر اولان ناظم سفارتله ایرانه کتدیکنده مدینهٔ شیرازده ودائرهٔ شاهده
خلعتك اسمی کیش ایمش واولحوالینك عرفاواد باسندن دخی بویله تصحیح ایلمش
هاتفی (بیت) برون رفت قوت زدست دبیر * زتفصیل کیش وکتان وحریر * هاتفینك
بو بیتی دخی خلعت معناسنه اولدیغی اشعار ایدر بویله اولنجه ناظم تحریرك
دیباجه ده (شعر) کشف وحل ایتدیم نیجه لغات * وارایمش بزده مکر چوق
غلطات * بیتنك ماصدقی اولمش اولدی فتأمل

* جشن بیرامه ضیافت کوشه دیرلرهم *

(جشن) جیمك فتحی وشین معجمه نك سکونی ونون ایله ایکی معنایه در اول بمعنی عید
ویوم عید ثانی ضیافت کوشه ومجلسنه ونفس ضیافته دیرلر حکیم انوری (بیت)
درجشن آسمان وش تو ریخته بناز * ساقیء ماه روی تو درساغر آفتاب * جیم
فارسیه ایله دخی مروی ومستعملدر

* چوق جواهرلو اولان تاجه دینورمش کرزن *

(کرزن) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه نك فتحی ونون ایله چوق
جواهرلو تاج معناسنه درشاهدی مرحوم همان تاج دیو تفسیر ایلدی لکن
فرهنك شعوریده مسطوردر که کرزن برنوع تاجدر دیرلر اوزرنده سرچه
یمورطه سی قدر آبدار اینجولر واکاکوره لعل ویاقوت وزمرد والماس ایله مزین ایدی
زیاده اغرلغندن باشه کیملك ممکن اولمیوب التون زنجیر ایله تخت اوزرنده
آصلو طوروب پادشاه اوتوردقده تاج باشی اوزرنده کیلمش کبی کورینور ایدی
اسکندر ذو القرنین اختراع ایلمش اندنصکره پادشاهلره انتقال ایلمش وبعضیلر نوشین
روانك اختراعیدر دیرلر الآن نیجه قرالری اول تاجه قوربنادیرلر اسکندردن
بزه انتقال ایلدی دیرلر اول تاجه هرکیم مالك اولسه سائر پادشاهلره تفوق ایلر
شهنشاه اطلاقی اول تاج اعتباریله دردیوب بو دعوای باطله دوشمشلردر حضرت

مولانا من بورتاجی ذکر ایلدی (بیت) سرنادان شود پست ودل غافل شود تاری * از ین افروخته درهابرین افراخته کرزن

* خاتمك آدی نکین ویوزك انکشتر *

(نکین) نونك وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسرلری ونون ایله بمعنی خاتم ویوزك طاشی شاعر (بیت) نقش نکین مهر تو یا سید البشر * برسینهٔ دلم شده کالنقش فی الحجر (انکشتر) همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله یوزك معناسنه مهر اولسون غیری اولسون حاصلی پارمغه طاقیلورنسنه معناسنه محمدقلی سلیم (بیت) جهان بزیر نکین تو با چو انکشتر * کند بچشم حسود تو روزکار انکشت (خاتم) تاء فوقیه نك فتحیله لغت مشترکه درخواجه حافظ (بیت) کرچه شیرین دهنان پادشهانند ولی * او سلیمان زمانست که خاتم باا وست * کسر تا ایله اسم فاعل عربیدر

* درزینك یوکسکی انکشتنه ایکنه سوزن

(انکشتنه) همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك دخی سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله مضبوطدر (سوزن) سین ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی ونون ایله عربیده ابره معناسنه میر نظمی (بیت) همیزد برو نیزهٔ جان ربود * که سوزن زا طلس کذر کرده بود

* درزی بخیه نکنده یمه لیدر زنده *

(درز) دالك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه ایله یوکه باشده والده وایاقده وانوابده واغاجده وبناده مستعملدر عربیله مشترکدر رشید الدین یوسف بن لؤلؤ (بیت) مونقة قد نبت الظل ذیلها * وکف حواشیها وکامها درزا (بخیه) باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ویاء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نکنده هاتفی بیت) کهی خرقه دوزیء آن خضر وش * شدی سوزن عیسی اش بخیه کش (نکنده) نونك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله ترکیده دخی نکنده دیدکاری کبی جامه تکشی که بزم بلادمزاصطلاحنده لامك کسریله لباده وصرقلو دیدکاری اسبابك صوغ صوغ تکشی اسمیدر حاصلی نکنده فارسی ایله ترکی بیننده مشترکدر فارسیده خاصة آچیده دخی سوزنی دیرلر عربیده غرز دیرلر (ژنده) زای فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله یمه لو اسباب معناسنه عربیده مرقع کبی حکیم سنائی (بیت) دیده وقتی که یك برا کنده * زندهٔ زیر جامهٔ ژنده * همدخی اسکیمش ویرتلمش معناسنه ده کلور مطلقا مفروش

وملبوسده مستعملدر

* يه‌نك آدى وژنك انكله‌دى دوكه‌يه سن *

(وژنك) واولك وزاى فارسيه‌نك فتحلرى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله يقه كه عربيده رقعه ديرلر (انكله) همزه‌نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه‌نك ضمى ولامك فتحى وهاء رسميه ايله دوكمه كه ايلكه كچر اثير الدين اخسيكتى (بيت) هر آن انكيله زرين كه چرخ از اختران سازد * لباس عمر او را بر كريبان زمان زيبد * همدخى ايلك معناسنه‌ده كلور مسعود سعد سلمان (بيت) من دريده جيب واندر كردن آن سيمتن * دستها افكنده در هم همچو كوى وانكله * چونكه بو بيتده كوى دوكمه معناسنه در همدخى صحبت بالته‌سى انكل معناسنه‌ده كلور

* پينه دوز اسكى ديكيجى وكراده اسكى *

(پينه دوز) وصف تركيبيدر چونكه پينه اسكى يمه معناسنه فارسيده وتركيده مستعملدر (دوز) مصراع ثانيده كلان دوختن لفظندن اسم فاعل مخفف ياخود امر حاضردر مولانا (مسمط) آن پسر پينه دوز * شب همه شب تا بروز * بانك زند چون خروس * كفش كهن در كه هست (كراده) كافك ضمى وراء ممدوده‌نك فتحى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله يعنى كهنه واسكى اثواب هاء رسميه سز كراد دخى بو معنايه‌در تركيده قافله قراده ديرلر

* دوختن ديكمك ايمش داخى بريده كسيلن *

(دوختن) دال ممدوده‌نك ضميله مصدردر ديكمك معناسنه جامه اولسون غيرى اولسون كمال خجندى (بيت) ز زلفت بايدش عمر دراز و رشته زان افزون * كه اين چاك كريبانها رفيقى دوختن كيرد * مستقبلاتى خاء معجمه‌نك زاى معجمه‌يه ابداليله دوزد دوزنده كلور (بريده) باء موحده‌نك ضمى وراء ممدوده‌نك كسريله اسم مفعولدر مصدرى بريدن لفظيدر كمال خجندى (بيت) لرزان دلم چو بيم جدائيست همچو برك * بنكر ز شاخ لرزه بوقت بريدنش * اكثرى رانك تخفيفيله درلكن تشديدى دخى جائزدر وله ايضا (بيت) بهر يوسف از جان قطع كن قطع * بتيغى دست بريدن چه حاجت

* برمغاز ودخى فغياز ديمك شربتلك *

(برمغاز) باء موحده‌نك فتحى ورانك سكونى وميمك وغين معجمهٔ ممدوده‌نك فتحلرى وزاى معجمه ايله يعنى شاكردانه يعنى استادلك وايش ايشلدنلرك شاكرده ويردكلرى شربت بها معناسنه درلكن شربتلك ديو تفسيرلك عمومى اولمغله كمال ايضاح

* یعنی بخشش دیو شاکردلک الینه ویریلن *

کرلک استاد ویرسون کرلک ایش ایشلدن کسنه ویرسون آخرنده هاء رسمیه ایله برمغازه دخی بو معنایه در (فغیاز) فانك فتحی وغین معجمه نك سکونی وياء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله برمغاز مرقوم معناسنه یعنی شاکرده ویریلان مزد واجرت معناسنه شمس فخری (بیت) بهرطریق که خواهی همیشه مال دهد * به بخشش وبصله خیر وصدقه وفغیاز * فاموقعنده باء موحده ایله بغیاز دخی بو معنایه درشاکردانه کذلك میرنظمی (بیت) بشاکردانه باشد لابد استاد * بخدمت دادشاکردانکی باد

* درخور آنکه نیم اوکاکه لایق دکلم *

(درخور) دالك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمه نك ضمی وواو مجهول ورا ایله یعنی لائق وسزاوار کمال غیاث (بیت) معشوق منکه رشك مه وغیرت خورست * حاشافدا کنم که بدین پایه درخورست (آنکه) اولکیم دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (نیم) دکلم معناسنه چونکه نی نونك بین الفتح والکسر اماله سی وياء تحتیهٔ مجهوله ایله ادات نفیدر لکن بو مقامده یا متحرکه در چونکه حرکه میم متکلم ایله تعانقك اقتضاسیدر

* ویردی الله بکابارخداداد بمن *

(بارخدا) بونده برقاچ اعتبار واراول لفظ بارك یکرمی یدی معناسندن بری نام حق جل وعلا درخدا دخی کذلك بو تقدیرجه ایکیسی بردن حق تعالی یه مخصوص علم اولدی غیره اطلاق اولنماز ثانی بار مجاز ا مخلوق وانام معناسنه وخدانك برمعناسی دخی صاحبدر کمامر فی شرح البیت الاول من القطعة الاولی حاصلی بارخدانك اصلی خدای بار ایدی علم اولیجق مضاف الیه تقدیم اولندی بو صورتده معناسی صاحب مخلوق دیمك اولور بو تقدیراوزره دخی اللهه مخصوص آخره اطلاق اولنماز ثالث بار لفظی بارکاهدن مخففدر بو تقدیرجه اللهك غیرینه ده اطلاق اولنور منوچهری (بیت) شاه ملکان پیشرو بارخدایان * زایزد ملکی یافته وبارخدایی * بو اوج اعتبارده حرف را ساکن اولور اعتبار رابع بار لفظی عربیدر اصلی باری ایدی خالق معناسنه بو تقدیرجه دخی حق تعالی یه مخصوصدر حکیم انوری (بیت) ای براطراف ملك فرمانده * وی برابنای دهربارخدای * ناظم تحریرك ارادی بو اعتباره مبنیدر چونکه رامکسوردر (بمن) بکامعناسنه

جونكه باء موحدهٔ مفتوحه ادات مفعولدر (من) بن ديو اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى

٤٨ * قطعهٔ كوهركه قدرش مى شناسد قدردان *

(قطعهٔ كوهر) نظيرى اون اوچنجى قطعه نك عنوانده كجدى (كه) ادات ربطدر (قدرش) شين معجمه ضمير غائبدر (مى) ادات حالدر كما سبق فى الادوات (شناسد) مضارع غائبدر اكلر معناسنه مصدرى اون بشنجى قطعه نك بيت ثالثنده كجدى (قدردان) وصف تركيبيدر مقدار بيليجى معناسنه جونكه دان وصف تركيبى اولديغى حالده قرق التنجى قطعه نك طقوزنجى بيتنده كجدى (حاصل معنى) بو بر كوهر قطعه سى كه قدرينى قدر بيلن اكلر

* دى مسافر قونديغى اوصاحبينه ميزبان *

جونكه (ميز) مسافردر بو مصراع ثانيده كاور (بان) ادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة شمس فخرى (بيت) آزرادیكر نماند آرزو * هر كجا انعام اوشد ميزبان

* هم مسافر ميز و مهمان اولدى داخى ميهمان *

(ميز) ميم ممدوده نك كسرى وزاى معجمه ايله قونق كه عربيده مسافر وضيف كبى شمس فخرى (بيت) مكارم نعمت باد ميزبان كرم * بخوان جود تو صاحب دلان شاهان ميز (مهمان) بمعنى ميز مذكور كمال پاشازاده دخى تصرف ايدوب بيورر مهمان وصف تركيبيدر عظيمه بكزه يجى معناسنه جونكه مه ميمك كسرى واظهارها ايله اولو وعظيم معناسنه مان ماندن لفظندن امر حاضر يا خود اسم فاعل مخففدر بو تقديرجه مسافر واجب التعظيم ولازم التكريم اولمغله هر قونغه مهمان ديو تسميه اولندى شاعر (قطعه) ماسمت العجم المهمان مهمانا * الا لاجلال ضيف كان من كانا * فالمه اكبرهم والمان منزلهم * والضيف سيدهم مالزم المانا * فتأمل (ميهمان) ميم ممدوده نك كسريله بمعنى مهمان ايضا ابو تراب بلك (بيت) خدنكت در دلم بنشست وجان چون صاحب خانه * كهى بيرون رود كاهى بكرد ميهمان كردد *

* بربرى آرد نجه بى دربى سكيز ايز داخى بى *

(بى دربى) بربرى آرد نجه معناسنه متصل ديمكدر جونكه بى باء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه ايله ايز وعقب معناسنه مطلقا كمال اسماعيل (بيت) دو راهرو كه براهى روند بر يك سمت * عجب نباشد اكر او فتد بى اندربى * همنخى سكيزكه عربيده عصب معناسنه كلور بو نلردن بشقه براى كبى اجل معناسنه ده كلور ادات علت اولور

تشکیم مصراع ثانیده کاور

* هم سنکچون ازبی تو آنکچون بهر آن *

(از) بمعنی من اجلیه (بی) بمعنی برای یعنی اجل معناسنه ادات علتدر (تو) سن دیو اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (بهر) ایچون دیو طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (آن) اودیو اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

* ازبرای اودخی آنك ایچون اورا اکا *

(از) قدسبق آنفا (برای) باء موحده نك وراء ممدوده نك فتحلری و یاء تحتیه ایله عربیده لام تعلیل کبی ادات علتدر صائب (بیت) اکرچه سایه ام منشور دولت دربغل باشد * برای استخوان سرکشتهٔ دائم همابا شم (اورا) قطعهٔ ثالثه ده متفرقا کچدیلر

* بو نجلین زینسان وانجلین آنچنان *

(زینسان) زای معجمهٔ ممدوده نك کسری ونونك سکونی وسین ممدوده نك فتحی ونون ایله بونجلین وبونك کبی معناسنه تخفیفا یاء تحتیه نك حذفیله زنسان دخی دیرلر (آنچنان) همزه نك ونونك سکونیله آنجلین معناسنه اولنده آن اولان چنان دخی بو معنایه درتشکیم اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

* آنشان اوانلر هم اینشان بوانلر *

(آنشان) دخی (اینشان) اول همزهٔ ممدوده نك فتحی ثانی همزهٔ ممدوده نك کسری ایکیسنده ده نونك سکونیله مضبوطدر بو مقاملرده قرق التنجی قطعه نك اون برنجی بیتنك شرحنه نظر اولنه حقیقت حاله واقف اولورسز

* پادشهلردر کیان کیملردیمك اولدی کیان *

(کیان) کافك فتحیله بوزن بیان پادشهلر معناسنه کی لفظنك جمعیدر چونکه کی پادشاه دیو اللی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلور شمس فخری (بیت) جهان پناهی وشاهنشهی که می نازد * زفرق فرقدسایش همیشه تاج کیان * همدخی پادشاهان قدیمه دن برطائفه در که اولی کیومرث آخری کیخسرودر کیانیان دیمکله مشهورلردر حکیم اسدی (بیت) کیان رفته اند وکیان آمده * بجای هماما کیان آمده * عناصر اربعه یه ده کیان دیرلر (کیان) کافك کسریله بوزن جهان کیم معناسنه اولان که لفظنك جمعیدر چونکه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اولنجه که لفظنده کی هاء رسمیه یاء تحتیهٔ مفتوحه یه منقلبه اولور تشکیم حکیم اسدینك بیتنده کی ایکنجی کیان کیملر معناسنه اولدیغی کبی

* چتر چادر اوبه خرکاه واوتاق بارکاه *

(چتر) جیم فارسیه نك فتحی وتاء فوقیه نك سكونی ورا ایله چادر وخیمه وشمسیه وزنان باشلرینك اورتوسی معناسنه جامی (بیت) چتر فرازنده فرقت سحاب * سایه نشین چترترا آفتاب * لكن شعوری مرحوم چتر بوكسك دیه لو چادر دیو تخصیص ایلدی چادر دخی فارسیدر تركیده شمول ایله تفسیر قلندی حاصلی چتر مرقومه جمیع معانیسنده مراد قدر الوغ بك (بیت) غلام باره نیم من ندارم آن مذهب * هلال چادرم وكشته جلد پوشم (خركاه) اكراد وتركمان اوبه سی معناسنه دروكجه وقلدن ایتدكاری او معناسنه ده كاور همدخی پادشهلرك اوتاغی معناسنه ده كلور خواجه سلمان (بیت) باهمه قدر ومرتبت بست كمر نهاد تو * جنبر خركهی ترا خركه چرخ چنبرست * معنای تركیبیسی اشك مكانی دیمكدر جونكه خر اشك دیو بكرمنجی قطعه نك بیت اولنسده كچدی كاه ادات اسم مكاندر كما سبق فی الادوات المركبة مناسبت ظاهره درشرفنامه ده كسر خا ایله مضبوطدر بو تقدیرجه معنای تركیبیسی خوش مكان معناسنه خر كسر خا ایله بمعنی خوش وخوب (بارگاه) چادر اوتاغی پادشاهلر قپوسی وپادشهلرك عظمتله دیوان سوردكاری موضع معنالرینه خواجه حافظ (بیت) مرو بخواب تو حافظ بیار كاه قبول * زورد نیمشب وآه صبحگاه منست * معنای تركیبیسی باره كانی دیمكدر بارك تفصیلی یكرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده كچدی بو ایكی لفظده الفك تخفیفیله خركه وباركه دخی جائزدر

* بك بیوك چادر دیمك هم كولكه لكدر سایبان *

(سایبان) هر كولكه لكه دیرلر عموما وبیوك چادره دیرلر خصوصا خواجه عصمت بخاری (بیت) سی وبست چتر تو بالای كردون * كه خورشید را میكند سایبانی * معنای تركیبیسی كولكه جی معناسنه در چونكه سایه كولكه دیو قرق در دنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی لكن بو مقامده تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولندی بان ادات اسم فاعلدر كما سبق فی الادوات

* كوك سپهر اولدی زحل كیوان عطارد تیرایمش *

(سپهر) سینك كسری وباء فارسیه نك فتحی وهانك سكونی ورا ایله لفظ مفرد در بمعنی فلك عموما وبمعنی فلك اطلس خصوصا شیخ نظامی (بیت) كفته حصاری تو اوراسپهر * كای فلك نو بكهن دار مهر (كیوان) كافك فتحیله بمعنی ستاره زحل حكیم انوری (بیت) كیوان موقفان ترا كرجكر خورد * نسرین چرخرا جكر جدی بسته باد * وفلك زحله دخی كیوان دیرلر (تیر) اوتوزدرت معنایه

کلور بری اسم ستارهٔ عطاردر حکیم انوری (بیت) کرنامهٔ دهدنهٔ بیرونهٔ تو تیر * شغلش فرو کشاده ودستش بسته باد * باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کچدی

اولکره پروین دیرلر عرش اعلا کرزمان

(پروین) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواو ممدوده نك کسری ونون ایله یکرمی سکز منازل قمردن برینك اسمیدرا کا عربیده ثریا دیرلر نظامی استرابادی (بیت) مکو پروین نماید برسواد شب که این خازن * بروی نطع مشکین ریخت مشتی لولوی لالا (کرزمان) بوزن مهتران عرش اعلا معناسنه بعض نسخده مطلق آسمان معناسنه مرویدرلکن عرش معناسنه اولدیغی اصحدر معیار جمالیده شمس فخری کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی وزای معجمه نك فتحیله بوزن مهتران دیو بیان ایدوب بوابیاتی نظم ایلدی (قطعه) تابود خورشید ومه برکرزمان * تابود در کان عقیق بهرمان * پیش تیغ خسرو آفاق بود * کوه خارا بر مثال بهرمان * بادباقی ساقی تعظیم او * تا که باشد نام لوح وکرزمان * لکن فرهنك شعوریده رانك کسری وزای معجمه نك سکونی ایله دیو ضبط ایدوب بوابیاتی شاهد کتوردی (قطعه) مه وخورشید وبابهرام برجیس * زحل باتیر وزهره با کرزمان * همه حکمی بفرمان تو دارند * که ایزد مر ترا دادست فرمان * اندنصکره معیار جمالینك بیانی ایراد ایلدی انتهی فاما که ناظم تحریرلی سوق نظمی معیار جمالینك هموزنیدر فاعرف همدخی میم موقعنه باء موحده ایله کرزبان دخی بو معنایه در

مشتری برجیس ومریخك آدی بهرام هم

(برجیس) باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وجیم ممدوده نك کسری وسین ایله یعنی کوکب مشتری همدخی سودلودوه معناسنه ده کلور ابو المعانی (بیت) شاهی که بعطای او شد کدایان * همچون عربی که اشترش برجیس (بهرام) باء موحده نك فتحیله یعنی کوکب مریخ سراج الدین قمری (بیت) ای زبدهٔ وجود جهانت بکام باد * کیوان ترا مسخر وبهرام رام باد * همدخی برپادشاهك اسمی وبر فرشته نامیدر

زهره ناهید وصمان اوغریسی اولمش کهکشان

(ناهید) نون ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك کسری ودال ایله یعنی کوکب زهره محمود بن یمین (بیت) تیر کردون همه انواع فضائل دارد * لیك در ملك طرب کامروا

ناهید دست * زهره یه جغتایده چولپان دیرلر (کهکشان) آسمانده سحاب
طویل کبی کیجه کورینور اما حقیقتده بولوت دکلدر خرده کوکب ونجومک
تراکمندن ناشی اویله کورینور سما ایله برابر دکرمن کبی دونر ترکیده اکا حاجیلر
یولی وصمان اوغریسی وچرخ فلک وعربیده مجره وحبیکه دیرلر شاعر (بیت) شهی که
چرخ شد از بندکان درکاهش * زکهکشان شده است سایبان خرکاهش * معنای
ترکیبیسی صمان چکیجی دیمکدر چونکه که کاهدن مخففدر صمان دیواللی
برنجی قطعه نک بیت اولنده کاور کشان اسم فاعلدر مصدری کشیدن لفظیدر
قرقنجی قطعه نک یدنجی بیتنده کچدی

* مرزبوم اولدی وطن سرحد سنور یدردخی *

(مرزبوم) ایکی معنایه در اول بمعنی وطن ثانی بمعنی سرحد سنوری ابو المعانی
ایکی معنایه (بیت) نکهبان کشتم اکنون مرزبوم را * که مرزبوم من ناید بخاطر *
فرهنک شعوریده مرز ایله بوم بیننده واو عاطفه یازدی لکن ناظم نحریرک عندمزده
موجود اولان نسخه سنده واوسزدر فاما که فقط مرز مصراع ثانیده کلور بوم باء
موحده نک ضمیله وطن دخی یریورت معناسنه فارسیده وعربیده بیقوشه دخی
بوم دیرلر

* مرز سرحد آدیدر سرحد اغاسی مرزبان *

(مرز) میمک فتحی ورانک سکونی وزای معجمه ایله بمعنی سرحد وسنور تنکیم سرحد
اغاسنه مرزبان دیرلر چونکه بان ادات اسم مکاندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة
خواجه سلمان (بیت) شاخ بان بکرفت مرزباغ وبستانرا بتیغ * سرفرو نرکس
بپیش مرزبان می اورد * همدخی زمین ومملکت معناسنه ده کلور

* پاس حفظ ایتمکدخی بر ربعی ایمش کیجه نک *

(پاس) باء فارسیه ممدوده نک فتحی وسین ایله بمعنی حفظ وحراست وبمعنی ربع اللیل
کذا فی فرهنک شعوری فرهنک جهانکیریده کیجه نک سکز بخشندن بر بخشی
دیو واقعدر حکیم فردوسی (بیت) یکی کفت صدره زیزدان سپاس * نیایش کنم
روز وشب در سه پاس * همدخی تنکدل وغم واندوه وخوف وهراس معنالرینه ده
کلور

* بوسیدن کیجه بکجیسنه دینمش پاسبان *

همدخی مطلق بکجی معناسنه ده کلور چونکه بان ادات اسم فاعلدر عربیده
پاسبان معناسنه حارس دیرلر

* ران اویلق چاقشیره شلوارده رانین دینور *

(ران) راء ممدوده نك فتحى ونون ايله اويلق معناسنه عربيده فخذ كبى مير نظمى (بيت) بزير ران شده اسب مرادش * همه كام جهان اودست دادش * همدخى راندن لفظندن امر حاضر ووصف تركيبى دخى اولور (رانين) چاقشر وشلوار وتومان معناسنه چونكه ياء تحتيه ونون نسبت ايچوندر شاعر (بيت) چرا بيجد مكس دستار وفوطه * چرا دارد ملخ رانين ديبا

* قوله آت يكران بنلمشدن كنايه زيرران *

(يكران) ياء تحتيه نك فتحى وكافك سكونى وراء ممدوده نك فتحى ونون ايله قوله آت معناسنه بعض فرهنكده جبل آت ديو منقولدر فرهنك جهانكيريده اسب ممتاز ديو واقعدر كمال اسماعيل (بيت) نشسته آب زرشك لطافتت درخاك * چنانكه باد بر آتش زنعل آن يكران

* ديندى زردشت اكه كيم ياپمش مجوس ايچون كتاب *

(زردشت) زاى معجمه نك فتحى وراءنك سكونى ودالك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله دين مجوسده مذهب مغانى اول ايجاد واحداث ايدوب دين باطلى حقنده بر كتاب تأليف ايدن شخصك اسميدر شمس فخرى (بيت) چكونه ميتوان درملك كردون * حديث ومذهب زردشت وبرزين * كتاب مزبورك اسمى زاى معجمه نك فتحيله زند قودى وبو كتاب بكا طرف حقدن كلدى ديو نيچه كمسنه لرى اضلال ايلدى حكيم خاقانى (بيت) آتش زمن بنهفت دم كرزند خوانم ديدكم * مصحف زمن بكريخت هم كر اهل ايمان نيستم * محمد كشميرى تأليفنده ذكر ايدركه زردشت منوچهر نسلندن ايدى نبوت دعواسى ايلدى ابتداسنده اقلادوس حكيمك شاكردى ايدى واقلادوس فيثاغورس حكيمك شاكردى ايدى تمام علم حكمتى تحصيل ايدوب سبلان حدودنده بر معظم طاغده منزوى اولوب رياضته مشغول اولدى انجامى بر كتاب تصنيف ايدوب نامنه زند تسميه ايلدى اولوقت كشتاسب شاهك سلطنتندن اوتوز سنه كچمش ايدى طاغدن اينوب بياض جامه لرله آتش پرستان رداسنى كيوب كشتاسبه كلوب ادعاى نبوت ايلدى كشتاسب علماسيله امتحان ايلدى معجزه طلبلرنده زردشت اشارت ايلدى بر مقدار باقرى آتشده اريدوب باشنه دوكديلر اصلا بر يرينه ضرر ايتمدى زيرا حكمتله كنديه علاج ايتمشدى آتشك ضررنى دفع ايدردى كشتاسبه اعتماد كلى كلوب پيشواى دين مغان ايلدى ابتدا فاعل خير يزدان وفاعل شر اهرمن ديمك اندن ظهور ايلدى واول كتابك حكمى نوشيروان زماننده منسوخ اولدى فاما كه

بنه جابجا بقیه بولنوردی

* هم مجوسك اولومشلار بنه دیرلر موبدان *

(موبدان) جمعدر آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر مفردی موبد میمك فتحی وواوك سکونی وباء موحده نك فتحی ودال ایله عالم مجوسدر لکن فی الاصل عربیدر جمعی موابد کلور تنکیم عالم نصارایه راهب دینوب جمعی رهبان کلور عالم یهوده حبر دینوب جمعی احبار کلدیکی کبی

* بیلکو طاشی فسانه سحر افسون وفسون *

(فسانه) فانك فتحیله بیلکو معناسنه عربیده محده وعیسی کبی همدخی بی فائده حکایه وقصه معناسنه ده کلور هاء رسمیه سز فسان دخی مرویدر وکسر فا ایله بعض فرهنکلرده مضبوطدر حکیم انوری (بیت) بادام دو مغزست که در خنجر الماس * نا داده لبش بوسه سراپای فسانرا (افسون) همزه نك فتحیله یعنی سحر وکهانت حکیم انوری (بیت) ازنهیب معدهٔ او هر شبی تا بامداد * اهل شهر وروستا بزبان دمیز افسون کند * همدخی حیله ومکر معناسنه وحیوانات مؤذیه وجن ایچون ایتدکاری تعویذ معناسنه ده کلور * فسون * فانك ضمیله افسون مذکوردن مخفف اوج معناسنده مشترکدر یعنی سحر شیخ نظامی (بیت) فسونی چند باخواهش برآمود * فسون کردن بیابل کی کند سود

* داخی افسانه حکایت هم دینورمش داستان *

(افسانه) همزه نك فتحیله یعنی حکایه وبی فائده کلمات خواجه حافظ (بیت) ده روزه مهر کردون افسانه است وافسون * نیکی بجای یاران فرصت شمار یارا * چغنایده چورچك دیرلر (داستان) یعنی حکایه ایضا ومثل مشهور حضرت مولانا (بیت) بشنو بدای دوستان این داستان * درحقیقت نقد حال ماست آن

* بیخته اولمش الکمش نسنه پرویزن الك *

(بیخته) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وخاء معجمه ایله اسم مفعولدر مصدری بیختن لفظیدر ابو المعانی (بیت) خاکراهت دیده بامژکان حسرت بیخته * تا نباشد پای آزرده خیال نازکت (پرویزن) باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی ونون ایله الك معناسنه عربیده منخل کبی شیخ سعدی (بیت) بپرویزن معرفت بیخته * بشهد عبارت برآمیخته * بو لفظده یاء تحتیه نك حذفیله پروزن دخی جائزدر

* دوکمه درکوبیدن ومهراس معناسی هوان *

(کوبیدن) کاف ممدوده نك ضمی وباء فارسیهٔ ممدوده نك کسریله مصدردر دوکمك واورمق وسحق ایتمك معنالرینه در (مهراس) میمك کسریله هوانکه ایچنده اجزا دوکرلر عربیده اورتاسی یارق طاش معناسنه ونام پدر خضر نبی علیه السلام

* آقیجی جویان چکیدن طملامق بارد یاغر *

(جویان) جیم ممدوده نك ضمی وياء تحتیه نك فتحیله اسم فاعلدر چونکه الف ونون ادات اسم فاعلدر همدخی تجسس وتفحص ایدیجی معناسنه ده کلور (چکیدن) جیم فارسیه نك فتحیله مصدردر مطلقا طملامق معناسنه کمال خجندی (بیت) بازآتش بسینه رسیدن کرفته است * خون ازدل کباب چکیدن کرفته است (بارد) باء موحده نك فتحیله مضارع غائبدر مصدری باریدن لفظیدر مطلقا یاغمق معناسنه یغمور اولسون غیری اولسون

* هم اولوق میزاب ایمش التون اولوق زرناودان *

(میزاب) اصل عربیدر فارسیده دخی شایعدر ابو المعانی (بیت) بدستش خامه شد میزاب رحمت * که ریزد ازوی آب زندکانی (زر) التون دویکرمی ایکنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی (ناودان) مطلقا اولوق معناسنه دکرمن اولوغنه وسائرینه شاملدر هاتفی (بیت) زنم قطره هاکاید ازناودان * زراعت بامیداوکی توان * اصلنده اسم مکاندر چونکه (ناو) نون ممدوده نك فتحی وواو ایله یعنی قطره (دان) ادات اسم مکاندر

* اولدی صانجلمش خلیده سیخ شیش بریان کباب *

(خلیده) خاء معجمه نك فتحی ولام ممدوده نك کسری ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله اسم مفعولدر صانجلمش وایچنه طوغرو کتمش معناسنه کذا فی الجمع حکیم انوری (بیت) هرساعتش ازغصه کلی تازه شکفته * وزغصه چوخارش همه دردل بخلیده (سیخ) سین ممدوده نك کسری وخاء معجمه ایله مطلقا شیش معناسنه دمور اولسون اغاج اولسون کباب شیشی اولسون آخری اولسون شیخ سعدی (بیت) بپنج بیضه که سلطان ستم روادارد * زنند لشکریانش هزار مرغ به سیخ * (بریان) ضمه سوکلمه وکباب معناسنه ترکیده دخی شایعدر عربیده شوی دیرلر شاعر (بیت) پس ازمردن اکرمرغی نشیند برسرسنکم * شود بریان اکرآهی برآرم ازدل تنکم * کباب مثله شاعر (بیت) هیچ نعمت نمیرسد بکباب * هیچ شربت نمیرسد بشراب

* مکیجد طاملردیمک قان طاملا یجی خونچکان *

(می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (چکد) مضارع غائبدر مصدری چکیدن لفظیدر آنقا کجدی (خون) قان دیو اوتوزنجی قطعه نک یدنجی بیتنده کچدی (چکان) چکیدن مزبوردن اسم فاعلدر

* بسمل اولمشدر بوغازلنمش بریدن کسمه در *

(بسمل) باء موحده نک کسری وسینک سکونی ومیمک کسری ولام ایله یعنی مذبوح خواجه آصفی (بیت) قاتل من چشم می بندد دم بسمل مرا * تا بماند حسرت دیدار او در دل مرا * وتیغ ایله کشته اولانه ده بسمل دیرلر (بریدن) باء موحده نک ضمی وراء ممدوده نک کسریله مصدردر یعنی قطع کمال خجندی (بیت) لرزان دلم چو بیم جدا یست همچو برک * بنکر زشاخ لرزه بوقت بریدنش * بونده رانک تخفیفی وتشدیدی جائزدر لکن بو مقامده مخففدر

* مخ ایلک معناسنه کلمش کمکدر استخوان *

(مخ) میمک ضمی وخاء معجمه ایله ایلک وبین معناسنه عربیله مشترکدر لکن عربیده مشدددر حکیم سنایی (بیت) کویی که نترسم زهمه عالم دیوار * از میخ چه ترسد چو مر اورا نبود مخ (استخوان) همزه نک ضمی وسینک سکونی وتاء فوقیه نک ضمی وخاء معجمه نک بین الفتح والکسر اماله سی وواو مجهول ونون ایله کمک معناسنه عربیده عظم دیرلر همدنی اساس معناسنه ومیوه چکردکی معناسنه ده کلور

* یاره زخم ویاره لو زخمین وداخی زخمناک *

(زخم) زای معجمه نک فتحی وخاء معجمه نک سکونی ومیم ایله یعنی یاره وجراحت شمشیر وخنجر وتیر وامثالی همدنی آهوی بیاض معناسنه ده کلور ایکی معنایه ابو المعانی (بیت) تیغ غمزه زخم کرده سینه ام * چون بچشمی زخم مارا نکرد (زخمین) یعنی مجروح آخرنده کی یاء تحتیه ونون نسبت ایچوندر (زخمناک) مثله چونکه ناک ادات نسبتدر کما سبق .

* دی تشنج اولمشه ناسور وبر خون طولو قان *

(ناسور) نون ممدوده نک فتحی وسین ممدوده نک ضمی ورا ایله تشنج اولمش اوکلمز یاره معناسنه ابو المعانی (بیت) نشد به در رسیده عمر آخر * مکر این زخم دل ناسور بودست (بر) طولی دیو قرقنجی قطعه نک بیت اولنده کچدی (خون) قان دیو اوتوزنجی قطعه نک یدنجی بیتنده کچدی

* بل میان اولمش وسط معناسنه داخی کلور *

(میان) میمک کسری ایله ایکی معنایه در اول بل که عربیده صلب کبی ثانی بمعنی وسط ارالق ایکی معنایه کاتبی (بیت) بتی که باغ براز کل شود بنکهت کل * چوکلبن اربکشاید میان باغ میان * همدخی همیان لفظندن مخففدر

* قوشاغه دیرلر کمر هم اینجه بللو مومیان *

(کمر) ترکیده دخی قوشاق معناسنه درکمال اسماعیل (بیت) چون سنان ازسر فرازی باشدش درصدرجای * هرکه اندر خدمتت چون تیغ دربندد کمر * همدخی طاق معناسنه ده کلور مثلا کمر ایوان کبی (مو) اللنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کلان موی لفظندن مخففدر لکن بومقامده اینجه معناسنه درمجازا (میان) آنفا تفسیردر

* فارسی اوکرندم اولدم بویله طتلو دیللو بن

* پارسی آموختم کشتم چنین شیرین زبان *

(پارسی) معربی فارسیدر چونکه وقت تعریبده باء فارسیه فایه ابدال اولنور مشبعا بیانی دیباجه نک یکرمی طقوزنجی بیتنده کجدی (آموختم) ماضی متکلم وحده درمصدری قرق ایکنجی قطعه نک طقوزنجی بیتنده کجدی (کشتم) قرق التنجی قطعه نک التنجی بیتنده کجدی (چنین) اوچنجی قطعه نک اوچنجی بیتنده کجدی (شیرین) طتلو معناسنه مقابلی تلخ لفظیدر حکیم خاقانی (بیت) جرب وشیرین نعمت دنیا * بعکس راندنش نمی ارزد (زبان) یکرمنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کجدی (سئوال) بومقامده بن مقابلنده من اولملوایدی (جواب) همان تتمیم ایچوندر بوخسه مقامده دخلی یوقدر

۴۹ * قطعهٔ خوب بعینیست چنین عشوه نمون *

(قطعهٔ خوب) ایکنجی قطعه نک عنوانده متفرقا کجدی (بعینیست) باء موحدهٔ مفتوحه ظرفیت ایچوندر معنی معلوم لکن فارسیده نونک کسریله اوقنسه جائزدر است ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (چنین) اوچنجی قطعه نک اوچنجی بیتنده کجدی (عشوه نمون) وصف ترکیبیدر نازایدیجی وجلوه کوستریجی معناسنه چونکه عشوه نازدر بوقرق برنجی قطعه نک التنجی بیتنده کلور (حاصل معنی) برکوزل قطعه که معناده بویله جلوه ایدیجیدر

* طشره بیرون وبرون ایچرویه دبندی درون *

(بیرون) باء موحدهٔ ممدوده نک کسری وراء ممدوده نک ضمی ونون ایله بمعنی خارج

وطشره ابو تراب بك (بيت) خدنگت درد لم بنشست وجان چون صاحب خانه * کهی بیرون رود گاهی بگردد میهمان گردد * بو لفظ بیرونی باء موحده نك فتحیله اوقورلر غلطدر وفصیح وصوابی کسر ایله در (برون) باء موحده نك کسریله بیرون مذکوردن مخففدر همدخی برای واجل معناسنه ده کلور مثلا برون تو دیرلر سنك ایچون معناسنه (درون) دالك فتحیله یعنی داخل اندرون لفظندن مخففدر ابو المعانی (بیت) درون سینهٔ من مخزن خیال تو بود * چنانکه رسم قدیمست کنج درویران

* چوره پیرامن او معناده ایش پیرامون *

(پیرامن) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسریله چوره معناسنه عربیده اطراف وحوالی کبی شیخ سعدی (بیت) درمیروزیروسلطانرا * بی وسیلت مکرد پیرامن * میم ممدوده ایله پیرامون دخی بو معنایه در ابو شکور (بیت) به پیرامون آن دربود کوهی * کزان بد دردل کردون شکوهی

* اولدی مفهوم خداوند همان صاحب ورب *

(خداوند) خاء معجمه نك ضمیله یعنی صاحب ورب مطلقا ماله وعلمه وملکه مضاف اولور کاهی اضافتسز مطلقا خداونددیرلر (لیذهب السامع کل مذهب) بو تقدیرجه کاف عربیٔ ایله ده وکاف فارسیله ده معنی دار اوله رق ایش وعمل صاحبی معناسنه اولان خداوندکار لفظنی ناس اختصار ایدوب سلاطین آل عثمان حضراتنه خنکار دیو تعبیر ایدرلر

* یوق نظیری ومثالی دیمك اولمش بیچون *

(بیچون) مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة چون کبی دیوا وچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی بو مقامده مثل معناسنه در

* دینلور مانیٔ نقاش کتابنه دخی * مرهوندر

* کرچه انجیل شریفك آدیدر انکلیون *

(انکلیون) همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی ولامك سکونی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك ضمی ونون ایله ایکی معنایه در اول یعنی انجیل شریف حکیم سنایی (بیت) تادم عیسی چلیپا کرشد اکنون بلبلان * بهر انکلیون سرایدن بترسایی شدند * ثانی نقاش مانینك انواع نقوشی نقش وتصویر ایدوب جمیع ارباب نقوشه دستور العمل ایلدیکی کتابك اسمیدر رشید الدین وطواط (بیت) زنقشهای بدیع وزشکلهای غریب * صحیفهای چمن شد چو صحف انکلیون *

حاصلی حضرت عیسی علیه السلام یا خود چلیپا یا خود زنار ذکر اولندیغی
مجلده مذکور اولور سه مراد انجیلدر واکر نقش وصورت ورسم ونکار وامثالی
ذکر اولندیغی مقامده مذکور اولور سه مراد کتاب مذکوردر

* کله مند اولدی شکایت ایده احوالندن *

(کله مند) اسم منسوبدر چونکه کله کاف فارسیه نک کسری ولامک فتحی وهاء
رسمیه ایله بمعنی شکایت هاتفی (بیت) رعیت زبیداد شان درکله * مکن کرلئرا
باسبان کله * منداداة نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* زحمت ودردی اولاندردخی رنجور وبخون *

(رنجور) بووزن قنبور وسنطور بمعنی علیل وخسته مثال اول ابوطالب کلیم
(بیت) شب تاریک وبیم وراه بس دور * ازان کردیده ام زینکونه رنجور * مثال ثانی
میرزا فصیحی (بیت) خون میچکد زناله فصیحی مکر اجل * پیکانم امشب ازدل رنجور
میکشد * همدخی اینه معناسنه ده کاور میر نظمی (بیت) مکن باری بهر رنجور
واپشت * که کردد مرترا رسوای عالم (بخون) باء موحده نک فتحی وخاء معجمه نک
ضمی ونون ایله بمعنی رنجور مذکور میر نظمی (بیت) زعشقت تلخ وشیرین را
چشیدم * بدین سود ابخون دل کشیدم

* دیدیلر تنبل اولان کمسه یه نکش وهوشا *

(نکش) نونک کسری وکافک سکونی وشین معجمه ایله بمعنی کاهل وتنبل وسست *
وبیکار میر نظمی (بیت) بود نکش وکاهل وبیکار وسست * لیک بوده در خورش
چالاک وجست * (هوشا) هاء ممدوده نک ضمی وشین معجمه ممدوده نک فتحیله بمعنی
نکش مذکور (تنبل) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی کمال
اسماعیل (بیت) درکنج خانه پشت بدیوار دادنش * ترخشک زاهد یست که ازرزق
وتنبلست

* ایشنی کورمکه بک سعی ایدن آدم بشکون *

(بشکون) باء موحده نک فتحی وشین معجمه نک سکونی وکاف ممدوده نک ضمی ونون
ایله اشغالنه حریص وامورینه مقدم معناسنه میر نظمی (بیت) بسعی قسمت روزی
نمیشود افزون * چرا بکوشش بی فائده شوی بشکون * نون محلنه لام ایله بشکول
دخی بو معنایه در

* اتلو جانلو یه تنومند دی فربه سمزه *

(تنومند) اسم منسوبدر بمعنی لحیم ومحکم بدنلو کرك انسان اولسون وکرك غیری اولسون جمله حیوانه اطلاق اولنور چونکه (تنو) تاء فوقیه نك فتحی ونون ممدوده نك ضمیله بمعنی بدن تن کبی لکن تندن ابلغدر مندادات نسبتدر کما سبق آنفا (فربه) فانك کسری ورانك سکونی وباء موحده نك کسری واظهار ها ایله سمز معناسنه ضدی لاغر درجامی (بیت) بزکه لاغر بود وسك فربه * هست ازین فربه آن لاغر به

* دخی لاغر اریغه دینلدی نزار اولدی زبون *

(لاغر) فتح غین معجمه ایله مضبوطدر شیخ سعدی (بیت) اسب لاغر میان بکار آید * روز میدان نه کاو پرواری (نزار) نونك کسری وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی ضعیف وزبون محمد بن یمین (بیت) زهی بسلسلهٔ زلف مشکبار مجعد * دل شکستهٔ چون من نزار کرده مقید

* ترسنه دونمشه معکوس اولانه منحوسه * تفسیردر

* بازکونه دینلور همدخی وارون ونکون *

(بازکونه) ایکی معنایه در اول بمعنی معکوس ومنکوس ومقلوب حقیقة ومجازا ثانی بمعنی مشئوم ومنحوس ومنکوب ایکی معنایه بروجه تشویش فرخی (بیت) بازکونه دشمنانش رازبیم کالك تو * موی کردد باز کونه بربدن دندان مار * معنای ترکیبیسی دخی بو معناله قریبدر چونکه باز باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله کیرو معناسنه (کونه) درلودیو کله جك بیتده کلور (وارون) واو ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی ونون ایله ایکی معناده بازکونه کبی لبیبی (بیت) ندانم بخت را با من چه کینست * بکه نالم بکه زین بخت وارون * شمس فخری (بیت) ایا شهی که هر انکو خلاف اندیشد * بود هر آینه در بخت دوات وارون (نکون) نونك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ونون ایله بو دخی ایکی معناده بازکونه کبی هاتفی (بیت) پس از کشتن وبستن بی قیاس * نکون کشت خوارزمیان را اساس

* غیری درلودیه معناسی دکرکون اولمش *

(دکرکون) رانك سکونیله غیر درلو وبشقه کونه معناسنه میرنظمی (بیت) دل زارم نشد بالطف مقرون * زجوریار شد حالم دکرکون * اصلنده مرکبدر چونکه (دکر) دالك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ورا ایله غیر وبشقه معناسنه اصلی یاء تحتیه ایله دیکر لفظیدر تتکیم قطعهٔ اخیره نك عنواننده کلور (کون) کاف فارسیهٔ

ممدوده نك ضمی ونون ایله درلو ورنك معناسنه خواجه سلمان (بیت) یار کندم کون سنبل زلف خرمن سوزمن * جو بجو برباد خواهم راند چون کاهم نکرد * بو بیتده کندم کون اسمر اللون معناسنه یعنی بغدای رنکلو معناسنه تکمیم مصراع ثانیده کلان کونا کون دخی بوندندر بینلرنده کی الف توسل ایچوندر

* درلو درلو یه جك پرده دینور کونا کون *

شیخ سعدی (قطعه) روضة ماء نهرها سلسال * دوحة سجع طیرها موزون * آن پر از لالهای رنکارنك * وین پر از میوهای کونا کون

* محفه نك آدی کجاوه عربه کردونه *

(کجاوه) کافك وجیم ممدوده نك وواولك فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی محفه عربیده هودج کبی (کردونه) کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ودال ممدوده نك ضمی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله عربه معناسنه که عربیده عجله جغتایده ارابه کبی

* دوندیکیچون دیدیلر کوکاره چرخ کردون *

(چرخ) فلك دیو اوندقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (کردون) مطلق دونیجی معناسنه عربیده دوار کبی بو تقدیرجه عربه معناسنه اولان کردونه لفظنده کی هاء رسمیه علامت نقل یا خود ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة حکیم انوری (بیت) ورازمرادتوپی باز پس نهد کردون * باضطرار چو کردون بارکش بوددون

* کاست نقصان دخی بك اکسك کمتر دینلور *

کاست) کاف ممدوده نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر مصدری کاستن لفظیدر شاعر (بیت) شمارا سخن کاست باید همی * ره خویشتن خواست باید همی * همدخی ناقص واکسك معناسنه ده کلور لکن کم لفظیله فرقی واردر چونکه کم ابتدادن ناقص اولاندر کاست صکره دن ناقص اولاندر (کمتر) اسم تفضیلدر چونکه کم اکسك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی تر ادات اسم تفضیلدر کما سبق فی الادوات المرکبة میر نظمی (بیت) بعشق از دیکران کمتر نباشم * همان درعشق باشم کر نباشم

* هم کمینه دیمك اکسکلو زیاده افزون *

(کمینه) اسم منسوبدر چونکه کم آنفا کچدی یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تأکید نسبت ایچوندر هاء رسمیه علامتدر میر نظمی (بیت) کمینه بندهٔ درکاه جانان * کند خدمتکزاری از دل وجان (افزون) همزه نك فتحیله یعنی زیاده بیش کبی لکن فرقلری بیش ابتدادن زیاده اولاندر افزون صکره دن زیاده اولاندر کم ایله کاست

کبی حکیم انوری (بیت) همیشه تا بجهان در کمی وافزونیست * حسود جاه تو کم

باد عمرت افزون باد

* رنك نیرنکنه الدائمه بو چرخ دونك *

(رنك) کونه دیو قرق برنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی لکن بو مقامده حیله وخدعه معناسنه (نیرنك) نون ممدوده نك کسری ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله اوچ معنایه کلور اول بمعنی مکر وحیله حکیم اسدی (بیت) جهانرا چنین دست بازی بسست * زهر رنك ونیرنك سازی بسست * ثانی بمعنی سحر وافسون شمس فخری (بیت) ترا ز کید بدان حفظ حق نکهبانست * ز حرز ورقیه وافسون وحیله ونیرنك * ثالث نقاشلرك نقش وتصویردن اقدم ایتدکلری رسم معناسنه مؤید الفضلاده بمعنی طلسم دیو واقعدر حاصلی بو مقامده جمله معنانیسی الویر ربو نلردن بشقه نیرنك رنك دکل معناسنه مرکبده اولسه ینه الویرر چونکه نی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات (چرخ دون) بمعنی فلك دنی

* نقش الوان دیو کوستردیکیدر بوقلمون *

(بوقلمون) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی وقافك فتحی ولامك سکونی ایله التی معنایه کلور اول برجانوردرکه کونشه قرشو طورر کونش طوقندقجه التون کبی پارلر ثانی الوان صرچه که میناد برلر ثالث انواع شکوفه واغاج چیچکلری شیخ سعدی (بیت) باد در سایهٔ درختانش * کسترانیده فرش بوقلمون * رابع دیبای منقش منوچهری (بیت) فروزان تیغ وی هنکام هیجا * چنان دیبای بوقلمون نموده * خامس برقوشدر صویه باتدقجه تویلری الوان کورینور سادس روزکار متلون الاحوال اولمغله اکاده بوقلمون دیرلر تحقیقی بودرکه هرنه که الوان ورنکارنك کورینورا کا بوقلمون دیرلر بو مقامده مقصود دخی بودر بو تقدیرجه ناظم تحریر

جامع الکلم برمعنی ایلدی فلله دره

* قطعه در واو چو نوباوهٔ باغ مینو *

٥٠

(قطعه در واو) مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (چو) ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات (نوباوه) طرفنده یمش دیو بو قطعه نك بیت عاشرنده کلور (باغ) بیانی اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی (مینو) جنت دیو بو قطعه نك بشنجی بیتنده کلور حاصل معنی جنت باغنك طرفنده یمشی کبی حرف

واو ده برقطعه در

* شرمکین او تانیجی اولدی قاد یندر بانو *

(شرمکین) اسم منسوبدر چونکه شرم اوتانمق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی کین ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بانو) باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك ضمیله بمعنی خاتون خانه نشین که ترکیده اکا قادین دیرلر میرخسرو

(بيت) مهين بانو چو آمد پيش شيرين * نصيحت كرده از گفتار پيشين

* پيره زن قوجه قارى سحر ايدبجيدر جادو *

(پيره زن) را د نصكره هاء رسميه ايله وهاء رسميه سز مستعملدر مير نظمى (بيت) پيره زن دهر طلاقش بده * بر سر او پاى مرادت بنه * معناى تركيبيسيده بويله در چونكه پيرقوجه ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى زن عورت ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كجدى (جادو) جيم ممدوده نك فتحى ودال ممدوده نك ضميله سحر ايدبجى معناسنه همدخى استعاره طريقيله چشم محبوبه ده اطلاق اولنور شانى تكلو (بيت) چشم تو جادو بست كه چون صورت فرنك *

دريك نكاه با همه كس آشنا شود * برى برينه طولاشمش ديمه در پيچاپيچ *

(پيچاپيچ) اكثرى انسانده وموى زلفده وكيسوى دلبرده مستعملدر چونكه ميانه ده كى الف توسل ايچوندر پيچ طولاشق ديو بشنجى قطعه نك دردنجى بيتنده كجدى

* موى قيل شانه طراق صاج بولكيدر كيسو *

(موى) ميم ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله مطلقا قيل ويولك معناسنه عربيده شعر كبى (شانه) طراق معناسنه عربيده مشط كبى كمال خجندى (بيت) شانه زد باد زلف يار مرا * اصلح الله شانه ابدا * همدخى شانه حيوانك كورك كمكى كه بريصى كمكدر اوزرنده قرمزى خطوطى اولور بعض ناس اول خطلردن احكام استخراج ايدرلر اكثر تاتار واوزبك طائفه سى ايو يبلورا كاختنايده اسابقوردير لرحتى ما بينلرنده معتبر اولمغله مسافر عزيز اوغور ينه اول كمكى قورلر كانه زياده اعتبار ايتمش اولور (كيسو) كاف فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وسين ممدوده نك ضمى ايله صاچ بلوكى معناسنه استاد دقيقى (بيت) آن دو كيسو دل زما مى برد وميكو يى كه برد * نيستى آكه كه مى آيند زدان از قفا

* قاسغك آدى زهار اولدى بغل قولتقدر *

(زهار) زاى معجمه نك كسرى وهاء ممدوده نك فتحى ورا ايله قاسق وقاسغك قيلى معناسنه ابو المعانى درهجو زنى (بيت) كه تتوان شد يقين اورا زبد بو * نكابدهم خر از بسيار زهارش (بغل) باء موحده نك وغين معجمه نك فتحلرى ولام ايله قولتق كه عربيده ابط كبى صائب (بيت) اكرچه سايه ام منشور دولت در بغل باشد * براى استخوان سركشته دائم چون هما باشم * عربيده بغل ديو قاطره ديرلر

* هم تراش ايتمه ستردن ايكو در پهلو *

(ستردن) سينك كسرى وتاء فوقيه نك ضمى ورانك سكونيله مصدر در قازيمق وتراش

ایتمك معناسنه شیخ نظامی (بیت) استره هر چند دم تیز یافت * موسترد موی تواند شکافت (پهلو) باء فارسیه نك فتحی وهانك سكونی ولام ممدوده نك ضمیله ایکوکه عربیده ضلع کبی همدخی یانکه عربیده جنب کبی حکیم شفایی (بیت) پرستاری ندارم برسر بالین بیماری * مکر آهم ازین پهلو بآن پهلو بکرداند * فاماکه لامك فتحیله پهلو لغات فارسیه دن برنوع عدر

* پهلوانه یل والب وکورشه کشتی دی *

(یل) یاء تحتیه نك فتحی ولام ایله بمعنی پهلوان وبهادر ودلاور حکیم فردوسی (مثنوی) بروز نبرد آن یل ارجمند * بتیغ وبخنجر بکرز وکمند * برید ودرید وشکست وبست * یلانرا سر وسینه وپا ودست * بو ایکی بیتده چاراندر چار ولف ونشر صنعتی واردر یعنی تیغ ایله برید وخنجر ایله درید وکرز ایله شکست وکمند ایله ببست وتیغ بسر وخنجر بسینه وکرز بپا وکمند بدست * (الب) همزه نك فتحی ولامك سكونی وباء موحده ایله بو زن قلب بمعنی پهلوان ایضا بو تقدیرجه مسقط رأسمز اولان ألبستان لغتده پهلوان محلی وبهادر مکانی دیمك اولور (پهلوان) فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی حکیم فردوسی (بیت) کسی کو بود پهلوان جهان * میان سپه درنماند نهان * کشتی کافك ضمی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ممدوده نك کسریله کورش معناسنه تسکیم کشتی کرفت دیرلر کورش طوتدی دیمكدر بونده سین مهمله ایله کستی دخی مرویدر

* کوجلو قوتلو توانا دخی قوت نیرو *

(توانا) تاء فوقیه نك ضمی وواو ونون ممدودتینك فتحلریله توانستن لفظندن اسم فاعلدر چونکه الف علامت اسم فاعلدر (نیرو) نون ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك ضمی ایله بمعنی قوت وزور شمس فخری (بیت) ابو اسحاق ای کرده مسخر * ممالك را بعدل وداد ونیرو (شیخ سعدی (بیت) درختی که اکنون کرفتست پای * بنیروی شخصی برآید زجای

* جاودانی ایله جاوید ابدی ودائم *

(جاودانی) بونده درت لغت واردر جاویدانی واودن ونوندن صکره ایکی یاء تحتیه ایله جاودان ایکی یاء تحتیه سز جاویدان یاء ثانیه سز جاودانی یاء اولی سز جاوید واو ممدوده ایله دالدن صکره الف ونونسز لغت خامسه در

* راحت اسایش وجنت کبی همچو مینو *

(اسایش) امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر

مصدری همزه وسین ممدودتینك فتحلریله آسودن لفظیدرچونکه مستقبلاتی واولی الف وباء تحتیه به ابدالیله اساید وآسایندہ کلور خواجه حافظ (بیت) آسایش دوکیتی تفسیر این دوحرفست * بادوستان تلطف بادشمنان مدارا (همچو) هانك فتحی ومیمك سکونی وجیم فارسیه نك ضمی وواو مجهول ایله ادات تشبیهدر کماسبق فی الادوات المرکبة (مینو) میم ممدودہ نك کسری ونون ممدودہ نك ضمیله یعنی جنت بهشت کبی شیخ نظامی (بیت) یکی مجلس آراست ازرودمی * که مینو زشرمش برآورد خوی * همدخی زمرد وجواهر معناسنه ده کلور

* سیب المادر ابو به دخی به ایوادر *

(سیب) سین ممدودہ نك کسری وباء موحده ایله الما معناسنه عربیده تفاح کبی کمال خجندی (بیت) کفتم ازسیب سمرقندی به ازنارخجند * بازنخدان ولب چون قند کفتا به نبود (به) باء موحده نك کسری واظهارها ایله ایکی معنایه دراوّل ابو معناسنه نیك کبی شاعر (بیت) کفتی که ستارۂ توسعدست * من طالع ازتو به بدانم * بعضیلرینك ایله به لفظنی فرق ایدرلر ترکیده نیك ایو ایله تعبیرا ولنور به بك ایله تنکیم بورباعیدن فهم اولنور (رباعی) شیری که شکاری نکند روبه به * عمری که بتلخی کذرد کوته به * آنکس که حق نان ونمك نشناسد * کریوسف مصری بود اندرچه به * ثانی ایوا دیدکاری میوه معناسنه عربیده سفرجل کبی

* نارانار واریك انواعنه دیرلر آلو *

(انار) همزه نك فتحیله میوۂ معروفه که ترکیده نار عربیده رمان دیدکاریدر حتی خبرده وارد اولمشدرکه (من اکل رمّانة انار الله قلبه أربعین یوما) همدخی قرآن عظیمنده (فیهما فاکهة ونخل ورمّان) وارد اولمشدر فرهنك شعوریده انار همزه ایله فارسیدر همزه سزنار ترکیدر ناظم تحریرلری سوق کلامی دخی بونی اقتضا ایدر (کمالا یخفی علی من له ادنی مذاق) لکن بعضیلری معکوس دردیدیلر یعنی همزه ایله ترکیدر همزه سز فارسیدر تنکیم بو قطعه دن فهم اولنور (قطعه) نار بخورورنك تو کلنارشود * قهوه بخورعقل تو بسیارشود * دردوالم دفع کند تنبا کو * باده مخورعقل تو کمراه شود * شوقدر وارکه ایکیسی علی الاشتراك فارسیده وترکیده مستعمل اوله فافهم (آلو) همزۂ ممدودہ نك فتحی ولام ممدودہ نك ضمی ایله انواع اریك معناسنه درمثلا زرد آلو یعنی مشمش سیاه آلو یعنی برقوق شفتالو یعنی خوخ

* اصمه تاك واوزم انکور قورقدر غوره *

(تاك) تاء فوقیۂ ممدودہ نك فتحی وکاف ایله اصمه واوزم چبوغی معناسنه ظهوری

(بيت) ثنا مكنم ايزدپاكرا * زباده طارم تاكرا (انكور) فتحله تازه اوزوم معناسنه عربيده عنب كبى طالب آملى (بيت) شراب كهنه ماشيره كشت ازواژ كون بختى اكرز نسان بماند هفته انكور ميكردد * حتى صحيح شرابه شراب انكور ديرلر (غوره) غين معجمه ممدوده نك ضمى ورانك فتحى وهاء رسميه ايله قورق معناسنه عربيده حصرم كبى همدخى هنوز آچلمامش پنبه قوزاغى معناسنه ده كاوربو ايكى معنايه شمس فخرى (قطعه) وركنى يادلفظ اودرباغ * شهد كردد بغزم درغوره * ابرازفيض دست ابواسحاق * وركند پنبه دان درغوره

* اولدى كلناركرازوشنه درآلوبالو *

(كلنار) كاف فارسيه نك ضمى ولامك سكونى ونون ممدوده نك فتحى ورا ايله كراس ديدكلرى معروف ميوه كه طب كتابلرنده اكا قراصياى حلو ديرلر همدخى برقرمزى رنكين چيچكدر براغاجده بتراول اغاج انار اغاجنه بكزر لكن انارى اولمزانجق محصولى چيچكدر بعضيلر اكا انار برى ديرلر عربيده جلنار وشوكة المصرى ديرلر همدخى شيرازده واطرافنده كل صدبركه ديرلر شيخ نظامى (بيت) شدم ازسرخ رويى نيزچون خار * خوش آن خاريكه آردسرخ كلنار (آلوبالو) همزهٔ ممدوده ايله وشنه ديدكلرى ميوه كه كراس انواعندندر حتى شعورى مرحوم كراس ديو تفسير ايلدى ميرنظمى (بيت) چنانست آبدار وتازه وتر * شدآلوبالو همچون لعل دلبر *

* انبرود ولكل انبرد نورامروده *

(انبرود) همزه نك فتحى ونونك سكونى وباء موحده نك فتحى وراء ممدوده نك ضمى ودال ايله بمعنى امرود عربيده كمثرى كبى صاحب كامل التعبير (بيت) انبرود ست مايهٔ شادى * مال وازقيد محنت آزادى (انبرد) واونك حذفيله بوندن مخففدر (لكل) لامك كسرى وكاف فارسيه نك فتحى ولام ايله بمعنى امرود ايضا كذا فى فرهنك زفانكويا (امرود) دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى لكن اكثرى تركيده رايى ميم اوزره تقديم ايدوب ارمود ديرلر

* شفترنك ايله هلوا يكيسيده شفتالو *

(شفترنك) شين معجمه نك فتحى وفانك سكونى وتاء فوقيه نك ورانك فتحلرى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله بمعنى شفتالو عربيده دراقى وخوخ كبى شاعر (بيت) نقل تو خشك ميوه ونقل منست تر * چون سيب وآبى وشكرامرود وشفترنك (هلو) هانك ولام ممدوده نك ضملريله بمعنى شفتالو وايضا (شفتالو) دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى

* دینـدی بارنك تورنجه بو کیدر نارنك *

(بارنك) باء موحدهٔ ممدوده نك ورانك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بمعنی تورنج عربیده اترج کبی میر نظمی (بیت) همه نازلـۀ وجود وعشوه آهنك * همه سیمین تن وپستان بارنك (نارنك) باء موحده موقعنه نون ایله بارنك کبیردر لکن شعوری مرحوم مطلق تورنج دیو تفسیر ایلدی شمس فخری (بیت) برای زینت بزمش فلك دهد دائم * زآفتاب ترنج وزمشتری نارنك * بونك معربی جیم ایله نارنج لفظیدر شاعر عربی (بیت) ان فی بستاننا نارنجنا * ومن جنی نارنجنا ناراجنی * معرب مذکور فارسیده دخی مستعملدر استاد فرخی (بیت) همیشه تا زدرخت سمن نیاید گل * برون نیاید ت ازشاخ نارون نارنج * بونلردن منفهم اولان دخی نارنك مطلق تورنج معناسنه اوله (ترنج) تاء فوقیه ایله رامیاننده واوسز فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شوقدرکه ترکیده واورسمی بازرلر

* دخی لیمون اغاجی اولدی درخت لیمو *

(درخت) دالك کسری ورانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله هنوز مقطوع اولمیوب برنده طورن اغاج معناسنه میوه دار اولسون اولمسون یاش اولسون یاش اولمسون فاما که کسلد کدنصکره اوزون وهموار اولورسه ستون دیرلر دگل ایسه یعنی اوطون ایسه هیمه وهیزم دیرلر بوسببدن جمعی درختان کاور شیخ سعدی (بیت) برك درختان سبز در نظر هوشیار * هر ورقی دفتریست معرفت کردکار * عربیده درخته شجر چغتایده ییغاج دیرلر * (لیمو) نونسز لام ممدوده نك کسری ومیم ممدوده نك ضمیله بمعنی لیمون که معروف میوه طالب آملی (بیت) زترنج ذقنی ده که طبیبم دل من * نشکند تلخئ صفرات بدین لیموها (لیمون) نون ایله السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر

* باروبر میوه وترفنده یمش نوباوه *

(بار) میوه دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی لکن بو مقامده مرادفیله معاذ کر اولنمغله تکرار عد اولنمدی (بر) مطلقا میوه معناسنه بار کبی شیخ سعدی (بیت) درخت کرم هر کجا بیخ کرد * کذشت ازفلك شاخ الای بر * باقی معنالری اوتوز برنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (میوه) میم ممدوده نك کسریله فارسیدر ترکیده استعمالی حسبیله تفسیر قلندی لکن ترکیده میمك فتحیله شایعدر (نوباوه نونك فتحی وواوك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك وواوك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی نورسیده میوه یعنی ترفنده یمش شمس فخری (بیت) شهریارا تا ابد هر لحظه باد * باغ اقبال ترا نوباوهٔ * واو ثانیه موقعنه را ایله نوبار دخی بو معنایه دربو تقدیرجه عنوانده

اولانی را ایله کتورسه افید اولوردی * بهترین بك ایو سید رایونیك ونیكو *

(بهترین) آخرنده کی یاء تحتیه نسبت ایچون ندر نون انی مؤكددر (بهتر) اسم تفضیلدر چونكه به ایو دیو بو قطعه نك التنجی بیتنده كچدی ترادات تفضیلدركما سبق فی الادوات المركبة (نیك) نون ممدوده نك كسری وكاف ایله بمعنی خوب یعنی ایو شیخ سعدی (بیت) هركه او نیك میكند یابد * نیك وبد هرچه میكند یابد (نیكو) آخرنده واو ایله مثله

* هندوانه دینلور قاربوزه قاون كرمك *

(هندوانه) هانك كسری ونونك سكونی ودالك كسری وواك فتحی ومدی ونون ثانیه نك فتحی وهاله قاربوز معناسنه در (كرمك) كاف فارسیه نك فتحیله مردك وزننده برنوع پیشرس قاون اسمیدر

* خربزه ایكیسنك آدی قبق اولدی كدو *

(خربزه) خاء معجمه نك فتحی ورانك سكونی وباء موحده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله خربوزه لفظندن مخفف لفظ مشتركدر عربیده بطیخ كبی بسحاق اطعمه (بیت) پنیروخربزه بینی شهید كن خودرا * كه مركهای چنین دیردیر می آید (كدو) كافك فتحی ودال ممدوده نك ضمی ایله قبق معناسنه عربیده قرع ویقطین كبی مثل مشهورده كیربینی وكدونبینی واقعدر اصلی برعورت كندویی براشكه یفعلدر ایمش بركون اول عورت طشره كتمش مكر برجاریه سی وار ایمش فرصت بولوب قادیننده كوردیكی كبی ایشلدی اشك دخی اساسه جك ادخال اید نجه جاریه طاقت كتوره مدی هلاك اولدی مكر اول قادین حاجتی قدرینك ماعداسنه برقبق كچورر ایمش قادین كوریجك كیربینی كدونبینی دیدی

* زیره كمون ویوزرلك تخمی داخی سپند *

(زیره) زای معجمه ممدوده نك كسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده كمون دیدكلری كبی تخم كه ولایت كرمانده غایت اعلاسی اولدیغندن كمون كرمانی دیو یازرلر كمال خجندی (بیت) میارید كونازاینجا وحسن * كه زیره بكرمان نداردرواج (سپند) سینك كسری وباء فارسیه نك فتحی ونونك سكونی ودال ایله یوزرلك تخمی كه عربیده حرمل دیرلر اصابت عینی دفع ایچون اطفاله بخوركبی یاقرلر شمس فخری (بیت) دفع عین الكمال ملك ترا * سوخته در مجمرش سپهرسپند

* چورك اوتونه دی بوغنج ومارولدر كاهو *

(بوغنج) باء موحده ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی ونونك سكونی وجیم ایله چورك اوتیكه عربیده شونیز وحبة السودا دیرلر كذا فی نعمة الله (كاهو) كاف

ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك ضمیله مارول که عربیده خس دیرلر وهم تابوت معناسنه ده کلور*

این سخن را بوسوزی نیك شنو دکله ایو

(این سخن را) بو سوزی دیو بدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کلدی (نیك) ایو دیو آنفا کلدی (شنو) دکله دیو قطعهٔ اولی نك التنجی بیتنده کلدی

فارسی بلمیان آدم اوله مز نادره کو

(نادره کو) نادرسوبلیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بشنجی بیتنده کلدی

همچو کهرهاست این قطعه بدیهیم شاه   ٥١

(همچو) کبی دیو اللنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کلدی (کهرها) جمعدر چونکه ها ادات جمعدر (است) ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (این قطعه) قطعهٔ رابعه عنوانتده کلدی (بدیهیم) اولنده کی باء موحده ظرفیت ایچوندر دیهیم تاج دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کلدی (شاه) پادشاه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کلدی حاصل معنی بو قطعه پادشاه تاجنده جوهرلر کبیدر (نکته) کهرها لفظنده بوندن صکره کلان قطعه لر حرف ها حقنده اولدیغنه تلمیح وار در فافهم

خشك قوری یدر یاش تر او تلغه دیرلر کیاه

(خشك) خاء معجمه نك ضمیله قوری معناسنه عربیده یابس کبی ضدی تردر مجازا ناکس وبخیله ودرشت طبع آدمه دخی دیرلر لطیفی (بیت) چه سود آیدم از تو ای شخص خشك * که کر بزیدی نامدی از تو پشك * جغتایده قوروغ دیرلر (تر) تاء فوقیه نك فتحی وراء ایله یاش معناسنه عربیده رطب کبی شاعر (بیت) کوش شه خالی وبانك غلغلش دردسرست * هرکه قانع شد بخشك وترشه بحروبرست * کاهی زیاده یاش دیه جك یرده وزیاده لطیف مقامنده تازه وتر دیرلر هم دخی تر ادات تفضیلده اولور (کیاه) کاف فارسیه نك کسری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله اوتلق واوت معناسنه عربیده مرتع وحشیش کبی هاتفی (بیت) نه شهرست آرایش ملك شاه * نه صحرا نروید بغیر کیاه

قوری چراکاه ایمش اولدی چمان آدی کاه

(چراکاه) اسم مکاندر قوری معناسنه عربیده حمی ومرعی کبی چونکه چرا جیم فارسیه نك وراء ممدوده نك فتحلری ایله اوت معناسنه در عربیده نبات کبی کاه

ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة (کاه) کاف عربیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار هاایله صمان معناسنه عربیده تبن کبی بونده تخفیفله که دخی جائزدر شاعر (بیت) زشوق روی تو شاهان بدین اسیر فراق * همان رسید که آتش

بروی کاه رسید * کیجه یی احیا ایدن شخصه دی شب زنده دار *

(شب زنده دار) وصف ترکیبیدر چونکه شب کیجه دیوایکنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی زنده صاغ ودیری دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی دار وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی *

* همدخی شبخیز اودر وقت سحر بامکاه *

(شبخیز) دخی وصف ترکیبیدر شب زنده دار معناسنه چونکه خیز وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی میر نظمی (بیت) نیم شب بازا کر شبخیز باشم * بشب بازی هوس راتیز باشم (بامکاه) اسم مکاندر یعنی وقت سحر چونکه بام سحردیو قرق دردنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی کاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات او المعانی (بیت) بود می تنها بشب آمد خیالش دربرم * ازشب انکه ذوق وصلت کرده ام تابامکاه

* ایله توکل دیمك اولدی پناوه بکن *

(پناوه) باء فارسیه نك ونون ممدوده نك وواولك فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی توکل واعتماد (بکن) امر حاضردر قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کچدی

* صاقلنه جق یر کمین یعنی صغنمق پناه *

(کمین) کافك فتحی ومیم ممدوده نك کسری ونون ایله پوصو وصاقلنه جق یر معناسنه عربیده قرمص کبی خسروی (بیت) ای سراپای معدن جرمی * چشم تو دلم زیاده کمین * همدخی اکسکلو معناسنه ده کاور تکیم کمینه قرق طقوزنجی قطعه نك اوننجی بیتنده کچدی (پناه) امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر تکیم مصدری اون سکزنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی میرخسرو (بیت) ای بدرماند کی پناه همه * کرم تست عذرخواه همه * وصف ترکیبی دخی اولور

* کلبه کوچك حجره در مختصری خانه وش

کلبه کافك ضمی ولامك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی خانهٔ مختصر ومنزل محقر وبیت صغیر که تنك وتاریك اوله حکیم انوری (بیت) محنت زدهٔ که کلبهٔ داشت بدشت * بانعمت ونازدیدمش دی میکشت * بعض فرهنکارده کردك خانهٔ مزین دیو تفسیر ایلدیلر (مختصری خانه وش) تفسیر تتمه سندن اولسه ده

جائزدر کابه لفظنه مرادفده اولسه جائزلکن لفظ وش کبی معناسنه ادات تشبیه اوله رق نه قدر فارسی ایسه ده تفسیردن اولمق لازمدر فافهم

حق یولنه یاپیلان تکیه کبی خانقاه

(تکیه) معروف فی سبیل الله بنا اولنان مسکن فقرا ومقر درویشان معناسنه عربیده مطلقا طایانمق معناسنه بو معنی فارسیده ده شایعدر صائب (بیت) بر تواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل ازپا افکند دیوارها (خانقاه) خاء معجمه ممدوده نك فتحی ونونك سکونی وقاف ممدوده نك فتحی واظهار هاایله بمعنی تکیه مرقوم خواجه حافظ (بیت) درعشق خانقاه وخرابات فرق نیست * هرجا که هست پرتو روی حبیب هست * قاف موضعنه کافله خانگاه دخی بو معنایه الفلک تخفیفله خانقه وخانکه دخی جائزدر

کاغدزردی برات اسمنه طغرا نشان

(کاغدزر) بمعنی یرلیغ مشهوریعنی اصحاب وظائف وارباب تیماره ویریلان براتکه بو مملکتلرده برات ماوراء النهرده یرلیغ جغتایده اوجار دیرلر شیخ سعدی کلستان دیباجه سنده چون کاغذ زرمی برند بیوردیغندن منفهم اولان جزیه کاغدلرینه ومیری فرمانلرینه ومنصب امرلرینه ده اطلاق اولنورایمش بعض شراح کلستان التون ورق معناسنه دیوانغنه بنا قلدقلری کبی مراددکلدر بلکه مرام معنای عرفیدرچونکه معنای ترکیبیسی التون کاغدی دیمك اولور زیرا کاغد غین معجمه نك فتحیله مضبوطدر لکن بعض اوقوریازار کسرایله سویلرلر غلطدر صواب اولان فتحیله درزر التون دیمکدر می ایکنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی (برات) السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر شاعر (بیت) هرکس بقدر خویش کرفتار محنتست * کس رانداده اند برات مسلمی (طغرا) طانك ضمی وغین معجمه نك سکونی وراء ممدوده ایله برات وفرمان اوتلنده اولان القاب ونشان معناسنه میرنظمی (بیت) ازصنع خداست آن دوابرو * طغرای لطیف حسن دلجو * والقاب که عنوان مکتوبده ومنشورده یازیلور

پادشهك ویردیکی دیرلك ایمش نان شاه

چونکه (نان) اتمك دیو اونبجی قطعه نك اونبجی بیتنده کچدی (شاه) پادشاه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی

صارپه کریوه دی یول کوستریجی رهنمون

(کریوه) کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله

طاغلرده اولان صارپ ویللرك معناسنه شیخ اوحدی (بیت) دیده انداز پس کریوه غیب * رب خودرا بدیدهٔ لاریب (رهنمون) وصف ترکیبیدر چونکه نمون نمونیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر یاخود اصلی نمونه راه ایدی بعد التقدیم والتأخیر تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولنوب رهنمون اولدی نمونه چشنی ونمایش معناسنه عرب تعریب ایدوب نموذج دیدیلر

* ایشلك اولان اولو یول آدی ایش شاهراه *

ابو المعانی (بیت) زشاهراه محبت بمنزل مقصود * روم عنایت ولطفت اکرشود همراه * معنای ترکیبیسی یولك پادشاهی دیمکدر

* ویرمه مده چك بکش قومه دیمکدر منه *

(مده) نهی حاضردر تنکیم امر حاضر قطعهٔ اولانك یدنجی بیتنده کچدی اولنده کی میم ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطه (بکش) امر حاضردر مصدری کشیدن لفظی قرقنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در (منه) اظهار رها ایله نهی حاضردر تنکیم جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی اولنده کی میم ادات نهیدر کما سبق آنفا

* آل بستان استه جوی استمه دینسه مخواه *

(بستان) امر حاضردر مصدری ستان لفظیدر قرقنجی قطعه نك بیتنده کچدی چونکه مستقبلاتی شذوذا اوزره نونك الف اوزرینه تقدیمله ستاند وستاننده کاور اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطه (جوی) امر حاضردر یکرمی دردنجی قطعه نك وقرق دردنجی قطعه نك بیت اخیرلرنده کچدی (مخواه) نهی حاضردر مضارع مخاطبی محل مزبورده کچدی اولنده کی میم ادات نهیدر *

* انسز اولان ناکهان همدخی ناکاه ایش *

(ناکهان) همدخی کاف فارسیه ایله انسز یعنی بی وقت معناسنه کمال اسماعیل (بیت) ازین بشارت خرم که ناکهان آمد * هزار جان غمین کشته شادمان آمد (ناکاه) مثله لطیفی (بیت) آنکه ناکاه کسی کشته بجایی نرسید * وین تمکین فضیلت بکذشت ازهمه چیز * بوایکی ترکیبده دخی مستعملدر

* وقته دی هنکام وکاه کاهیجه دیمکده کاه *

(هنکام) کاف فارسیه ایله بمعنی وقت وزمان مثلا هنکام کل وهنکام جوانی دیرلر شاعر (بیت) کریزی بهنکام فرزانکیست * ستیزی نه برجای دیوانکیست * (کاه) کاف فارسیه ایله بمعنی وقت وزمان وهنکام کبی حکیم سنایی (بیت) کاه آن آمد که

بامردان سوی میدان شویم * یکره از کیوان برون آییم وبر کیوان شویم * هم دخی مکان ومحل معناسنه ده اولور همان بو اجلدن هم اسم زمان وهم اسم مکان اداتی دخی اولور لکن آخره لحوق شرطیله مثال اسم زمان سحرگاه وصبحگاه کبی مثال اسم مکان تکیه گاه وتختگاه کبی ایکی معنایه شیخ نظامی (بیت) باپین جمشید هر روز شاه * شدی بر سرگاه هر صبحگاه * وگاهیجه معناسنه کلدیکی دخی بوندندر

تفسیر در * استرسك معرفت بانمه کلده دیله
* کر تو بخواهی هنر نزد من آو بخواه *

(کر) ادات شرطدر کماسبق فی الادوات المرکبة (تو) سن دیو اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (بخواهی) یکرمی دردنجی قطعه نك بیت آخرنده کچدی (هنر) معرفت دیو اون بدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی (نزد) نونك فتحی وزای معجمه نك سکونی ودال ایله عربیده عند وحضرت معناسنه مثلا نزد من دیرلر بنم یانمده دیمکدر شیخ عمر خیام (رباعی) کفتی که کنه بنزد من سهل بود * این نکته نکوید آنکه از اهل بود * علم ازلی علت عصیان بودن * نزد عقلا زغایت جهل بود * (من) بن دیو اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (آ) مد ایله امر حاضر درکل معناسنه اصلی یاء تحتیه نك سکونیله آی ایدی مصدری آییدن لفظیدر ترکیبم اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی (و) ضمه واو عاطفه در ترکیم ادوات بسیطه ده کچدی (بخواه) امر حاضردر مضارعی آنفا کچدی باء موحده صله در

۵۲ * بود این قطعه ام رخسار دانش را چو آیینه *

(بود این قطعه) یکرمی بشنجی قطعه نك عنواننده کچدی (ام) همزه نك فتحیله ضمیر متکلمدر کماسبق آنفا فی الادوات (رخسار) یکاق دیو یکرمی بدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (دانش) عیلم دیو اون التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (را) ادات مفعولدر کماسبق فی الادوات (چو) ادات تشبیهدر کماسبق ایضا (آیینه) فارسیدر ترکیده دخی شایعدر عربیده مرآت کبی ترکیده کوزکی دیرلر شیخ سعدی (بیت) تأمل در آیینهٔ دل کنی * صفایی بتدریج حاصل کنی * حاصل معنی بو قطعه م علم یکاغنه آیینه کبی اولور

* دی رسم وعادته آیین البته هر آیینه *

(آیین) همزهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك کسری ونون ایله بمعنی رسم وعادت وبمعنی روش واسلوب وطرز شیخ سعدی (بیت) کس این رسم وترتیب وآیین ندید *

ریدونی با آن شکوه این ندید (هر اینه) بمعنی لابد والبته خواجه سلمان (بیت)
کر ننکرد عروس جمالت در آینه * خود بین شود هر آینه آن به که ننکرد

* قدیمی اولدی دیرین وهم اول معناده دیرینه *

(دیرین) آخرنده یاء تحتیه ونسبیه ونون موکده ایله بمعنی قدیمی وازلی چونکه
دیر کیجدیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت رابعنده کجدی (دیرینه) هاء رسمیه ایله مثله
ابو المعانی (بیت) بندهٔ دیرینه را لطف وکرم داشتن * عادت دیرینه است در شیم

مهتران * بولنمش بر خزینه خسرو پرویز وقتنده *

بو مصراع تفسیرده مفسری مصراع ثانیده کلور (خسرو پرویز) نوشروان اوغلو
هرمز تاجدارک اوغلنک اسمیدر شیرین ایله حکایه سی مشهوردر * خسرو پرویز
دیو وجه تسمیه ده براز وجوه واردر چونکه خسرو پادشاه دیو یکرمی ایکنجی
قطعه نک ایکنجی بیتنده کجدی کاه لم (پرویز) باء فارسیه نک فتحی وراءنک سکونی وواو
ممدوده نک کسری وزای معجمه ایله مضبوطدر بش معنایه کلور اول بمعنی منصور
ومظفر ثانی بمعنی عزیز ومحترم ثالث بمعنی هادی ورهبر رابع بمعنی ماهی چونکه
شاه هرمز بو بالغی سوردی خامس شکری سوزوب صافی ایده جک آلتدر بونلرک
جمله سنده خسرو مذکوره پرویز تسمیه سنده مناسبت ظاهره در

* که کنج شایکان دیرلر خزینه داخی کنجینه *

(کنج شایکان) خزینهٔ هرمز بوره نک اسمیدر خواجه سلمان (بیت) یک حدیث
تا خرد بخرد * ور بصد کنج شایکان باشد * خزینهٔ هرمز بوره یه کنج شایکان
دیو تسمیه ده وجوه متعدده واردر چونکه کنج خزینه دیو اون اوچنجی قطعه نک
بیت اولنده کجدی (شایکان) شین معجمهٔ ممدوده نک فتحی ویاء تحتیه نک سکونی وکاف
فارسیهٔ ممدوده نک فتحی ونون ایله اوچ معنایه کلور اول بمعنی کثرت بسیاری
کبی ثانی بمعنی وسعت فراخی کبی ثالث اجر تسزایش معناسنه شاهکار
کبی خزینهٔ هرمز بوره یه کنج شایکان دیدکاری کثرتندن ووسعتندن واجر تسز
اله کجدیکندن ایچوندر زیرا الاصلی شو یله درکه شاه هرمز بورک زماننده بر حریف جفت
سورر کن صبان دموری بر حلقه یه چوب قوپارد قده بر عظیم دفینه ظاهر اولور
واروب خسرو پرویزه خبر ویرر خسرو دخی معتمد آدملر کوندروب خزینه یی
چقاردر اول وقتدنبرو اول خزینه یه کنج شایکان دیو تسمیه ایلدیلر کنج لفظی
اولمقسزین فقط شایکانی وشایکان اول معنایه در شمس فخری (قطعه) شیخ
ابو اسحاق بن محمود شاه * شاه عادل هست شاه غیب دان * انکه باشد پیش رایش

سر غيب * روشن وظاهر چو نقش پرنيان * وانكه باشد كمترين بخشايشى * از كف اوكنجهاى شايكان * كمال پاشازاده دقائقده دير كه شايكان اصلنده شاهكان ايدى شاهه لايق وقيمتلو نسنه معناسنه معناى كليسى حسبيله نيجه مقاملرده استعمال اولنور از جمله شعرا شعرلرنده قافيهٔ شايكان ديوب كثرتدن كنايه ايدرلر وقافيه نك بر نوعنه دخى شايكان ديرلر مقبول دكلدر عوامه نسبت ايدوب شايكانى ديرلر (كنجينه) كاف فارسيه نك فتحيله يعنى خزينه كنج كبى بعض فرهنكلرده كلاردبو مسطوردر

* بوجق پغوله كاشانه ديمكدر مختصر خانه *

(پغوله) باء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وغين معجمهٔ ممدوده نك ضمى ولام نك فتحى وهاء رسميه ايله يعنى كوشه وبوجق امير خسرو (بيت) همى هستئ خود بيكسو كنم * به پغولهٔ نيستى خو كنم (كاشانه) كاف ممدوده نك فتحيله يعنى مختصر خانه كذا فى فرهنك جهانكيرى شيخ سعدى (بيت) چو خلقت درميان آمد نخواهم شمع كاشانه * تمناى بهشتم نيست چون ديدار مى بينم * فرهنك شعوريده قيش اوى وشاهنشينلو خانه وجاى عشرت وآشيانهٔ مرغان والحمدر

* دوشر ميكسترد بوكدن طوقنمش نسنه پشمينه *

مى) ادات حالدر كماسبق فى الادوات المركبة (كسترد) كاف فارسيه نك ضمله كستريدن لفظندن مضارعدر تكيم امر حاضرى يكرنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى (پشمينه) ياء تحتيهٔ نسبيه ونون مؤكده وهاء رسميه ايله يوكدن طوقنمش نسنه چونكه پشم يوك ديو ايكنجى قطعه نك طقوزنجى بيتنده كچدى همدخى تل حلواسى كه كتان حلواسى معناسنه ده كاور

* خصومت دشمنى ودوستى معناسى خلتدر *

دشمنى ودوستى) اخرلرنده اولان ياء تحتيه مصدريه دردشمن ودوست تركمده دخى شايعلردر شاعر (بيت) مترس ازدشمنى كه دوست خويست * حذر ازدشمنى كه دوست رويست (خلت) عربيدر دوستلق معناسنه

* كوكلده اولمه كيزلى عداوت دينلدى يكينه *

بى) ادات نفيدر كماسبق فى الادوات المركبة (كينه) هاء رسميه ايله يعنى عداوت خفيه تكيم كين كيزلو غضب ديو يكرمى برنجى قطعه نك التنجى بيتنده كچدى مير نظمى (بيت) مكن باهيچ كس زنهار كينه * زكينه دار صاف وپاك سينه

* طوداق طوداغه اولسه لب بلب امك مكيدن مم *

(لب بلب) بينهماده اولان باء موحدهٔ مفتوحه ادات توسادرلب طوداق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى (مكيدن) ميمك فتحيله مصدردر عربيده مص ورضاع كبى كمال خجندى (بيت) بچين زلف رخت رشك صورت چينست * زوقت شيرمكيدن لب توشيرينست

* كوكس كاسه كوكس اوستينه ديرلر سينه برسينه *

(سينه) كوكس ديو يكرمى يدنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى (بر) بمعنى على كماسبق فى الادوات المركبة (سينه) قدسبق آنفا

* دبنورمش زنكله چق چق ايدن خلخاله آيقده *

(زنكله) زاى عربيه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك ولامك فتحلرى وهاء رسميه ايله خلخال برجلاجل كه عورتلر اياغنده وقت جماعده صدا ويرر

* بلازلك كيم طاقر محبوبه لر قولينه دستينه *

(دستينه) ياء تحتيهٔ نسبيه ونون مؤكده وهاء رسميه ايله بلا زلك مرقوم معناسنه چونكه دست ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى همدخى دستينه لعل وياقوت وامثالندن مرصع قولباغى معناسنه دخى كلور مولانا جامى (بيت) زدستينه دوساعد داده رونق * ززركرده دوماهى راطوق

* سه شنبه صالى كوندر چارشنبه اربعا درهم *

بو مصراعله اوچ كلمه جك مصراعده ايام اسبوعك اساميسنى بيان ايلدى چونكه (شنبه) شين معجمه نك فتحى ونونك سكونى وباء موحده نك كسرى واظهار ها ايله جمعه ايرته سنك اسميدر صائب تبريزى (بيت) فكرشنبه تلخ دارد جمعهٔ اطفال را * صحبت امروزبى انديشهٔ فرداخوشست * باقيسنك اسماسنده ترتيب اوزره اسماء عددى شنبه اولنه كتوروب يوم احده (يك شنبه) يوم اثنينه (دوشنبه) يوم ثلاثايه (سه شنبه) يوم اربعايه (چهارشنبه) يوم خميسه (پنج شنبه) جمعه يه (آدينه) ديرلر تكيم بونلرى بو درت مصراعده بيان ايلدى (نكته) يوم ثلاثايه اهل اسلامبول واطرافى صاد ايله صالى بزم حواليمزده سين ايله سالى ديرلر فاحفظ

* خميسه پنجشنبه دينلدى يوم جمعه آدينه *

(پنجشنبه) قدسبق آنفا (آدينه) همزهٔ ممدوده نك فتحى وذال ممدوده نك كسرى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله يوم جمعه معناسنه حاتم كاشى (بيت) خامس نشود

طفل دبستان محبت * این مدرسه را شنبه و آدینه نباشد * اصلی هاء رسمیه سز پادشهلرلئ بزکی وطونماسی معناسنه اولان اذین ایدی جمعه و عید معناسنه نقل ایدوب علامت ایچون هاء رسمیه زیاده ایلدیلر

* دی شنبه یوم سبته هم احد یکشنبه اولمشدر * بیانی قد سبق آنفا

* مبارك یوم اثنینك دوشنبه دینلدی آدینه *

(یوم اثنینه) مبارکدیو بیوردی نفس الامرده کانه معناده ختامه مسك ایلدی فلله دره (تنبیه) اسامیٔ اسبوعده شنبه ایله مرکب اولان اسماء عددلك آخرلری ساکندر نهایت حرکه ویراسه ضرورت شعر ایچون اولور همده شنبه لفظی مفرد اولسون یاخود غیرایله مرکب اولسون هانك اظهاری وماقبلنده باء موحده نك کسریله درهاء رسمیه اوقمق غلطدر فاحفظ

* شکر گفتارا ولورمی طوطیٔ طبع کبی هرکس *

(شکر گفتار) راء اولینك سکونیله وصف ترکیبیدر شکرسوزلو معناسنه چونکه شکر بیانی اون بشنجی قطعه نك عنوانی شرحنده گچدی گفتار سوز معناسنه در بیانی قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسی شرحنده گچدی (طوطی) معروف ومشهور قوشدر خواجه حافظ (بیت) واله وشیدا ست دائم همچو بلبل درقفس * طوطیٔ طبعم زعشق شکر وبادام دوست * فضولی (بیت) ایاسك طوطی یه تعلیم ادای کلمات * سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولمز *

* مصفا ایمینجه سینه سین مانند آیینه *

(مصفا) اسم مفعول عربیدر مصدری تصفیه در (مانند) کبی دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده گچدی (آیینه) بیانی بو قطعه نك عنوانی شرحنده گچدی

٥٣ * قطعهٔ همچو گلی درشیشه *

(قطعه) قطعهٔ اولی عنوانده گچدی (هم) دخی معناسنه کما سبق فی الادوات (همچو) دیو اللنجی قطعه نك بشنجی بیتنده گچدی (گلی) یاء تحتیه وحدت ایچوندر (در) بمعنی فی ادات ظرفدر کما سبق فی الادوات المرکبة (شیشه) بو قطعه نك دردنجی بیتنده کاور حاصل معنی قطعه دخی برگل کبی شیشه ده

* کار پنهان دخی گیزلو ایشه *

(کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك التنجی بیتنده گچدی (پنهان) گیزلو معناسنه مقابلی پیدا وآشکاردر خواجه حافظ (بیت) دل میرود زدستم صاحب دلان خدارا * دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

* بیلدی جاسوس بدانست ایشه *

(بدانست) ماضیدر بکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده بردخی کچدی اولنده کی باء موحده صله درکماسبق فی الادوات البسیطة (ایشه) همزهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی جاسوس دیده بان کبی ابوالحسن شهید (بیت) درکوی توچو ایشه همیکردمی نکاه * دزدیده تامکرت بینم بیام ودر * همدخی اورمان معناسنه ده کلور بیشه کبی

* کاردان ایش بیلجی مرد آدم *

(کاردان) وصف ترکیبیدر چونکه دان وصف ترکیبی اولدیغی حالده فرق التنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی * فکر ایدر یعنی کند اندیشه *

(کند) کافك ضمی ونونك فتحیله مضارع مفرد غائبدر نفس متکلم وحده سی اوچنجی قطعه نك اون ایکنجی بیتنده کچدی (اندیشه) همزه نك فتحیله اندیشیدن لفظندن امر حاضر آخرینه هاء رسمیه الحاقیله اسم مصدردر یعنی فکروتامل شاعر (قطعه) بارها باخود این قرار کنم * که دوم ترك عشق یار کنم * باز اندیشه میکنم که اکر * نکنم عاشقی چه کار کنم

* مقصه گاز و بیغه دی بروت *

(گاز) کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله انواع مقص معناسنه عربیده مقراض کبی مقص دخی عربیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی حکیم انوری (بیت) پایم ازخطهٔ فرمان تو بیرون نشود * سرم ار پیش تو چون شمع ببرند بگاز (بروت) باء موحده نك وراء ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه ایله بیق که عربیده شارب کبی فارسیده سبلت دخی دیرلر

* هم صقال ریش صچاقدر ریشه *

(ریش) راء ممدوده نك کسرهٔ صریحه سی وشین معجمه ایله صقال که عربیده لحیه کبی کمال اسماعیل درحق کمال خجندی (بیت) آن ملحد خجندی ریش بزرك دارد * ازغایت بزرکیش ده ریش میتوان کفت * همدخی یولئو توی معناسنه ده کلور فاما که اماله ایله ریش یاره دیو اوتوزنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی (ریشه) هاء رسمیه ایله صچاق معناسنه هرنه نك اولورسه اولسون صائب تبریزی (بیت) باعقل کشتم همسفر یك کوچه راه ازبیکسی * شد ریشه ریشه دامنم ازخار استدلالها * همدخی وجودده بتن قیل معناسنه ده کلور

* مشکین قیرمه حذر قیل زنهار *

(مشکن) نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر مصدری شکستن لفظیدر چونکه مستقبلاتی سینك نونه ابدالیله شکند وشکنند کلور نتکیم ماضیسی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (زنهار) زای معجمه نك کسریله امر حاضردر یاء تحتیه ایله دخی لغتدر مصدری زینهاریدن لفظیدر شیخ سعدی (بیت) زینهار ازقرین بدزنهار * وقنا ربنا عذاب النار * بوندن بشقه امان وعهد وپیمان وشکایت معنالرینه ده کلور

* آبکینه دخی میناشیشه *

(آبکینه) همزهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده نك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری ونون نك فتحی وهاء رسمیه ایله صرحه شیشه معناسنه حکیم سوزنی (قطعه) زان شرابی خورد باید خرم ویاقوت فام * کز فروغش سیمکون ساغر شود یاقوت سان * زابکینه عکس اوچون نور بر دست افکند * دست بیرون کرد پنداری کلیم از باد بان * همدخی شراب معناسنه والماس معناسنه ده کلور کمال پاشازاده یورر که آبکینه لفظ مرکبدر آب ایله آکین لفظندن چونکه آکین ایچ وجوف معناسنه درالفی تخفیفا حذف اولنوب آبکین اولدی بعده علامت نقل هاء رسمیه زیاده اولدی بوتقدیرجه ایچنده شراب اولمق شرطدر دیدی انتهی (مینا) میم ممدوده نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله بمعنی شیشه وصرحه ایضا شوکت (بیت) بیاض کردن مینا نمودم اهل تقوی را * کشیدم سرمه از آب زمرد چشم افعی را (شیشه) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی استعاره طریقیله افلاکه دخی دیرلر شاعر (بیت) طبیبانرا مکر این نکته حل نیست * که در نه شیشه داروی اجل نیست

* اجرتیله ایش ایدندر مزدور *

(مزدور) اسم منسوبدر چونکه مزد اجرت دیو مصراع ثانیده کلور ور ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة حکیم سنایی (بیت) همه شاکرد او ومدرس شان * همه مزدور او ومهندس شان

* مزد اجرت دخی صنعت پیشه *

(مزد) میمك ضمی وزای معجمه نك سکونی ودال ایله بمعنی اجرت وجزا وثواب (پیشه) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی صنعت وحرفت

* بیخ کوك اولدی قوپارمق کندن *

(بیخ) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وخاء معجمه ایله کوك واصل درخت

معناسنه شیخ سعدی (بیت) اکرزباغ رعیت ملك خورد سیبی * براورند غلامان درخت اوازبیخ (کندن) کافك فتحیله مصدردر قوپرمق وقازیمق معناسنه عربیده قلع وحك كبی

* نی قشد رمیشه لکد ربیشه *

(نی) نونك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ایله نای لفظندن مخففدر. طاقاقش معناسنه عربیده قصب كبی همدخی برمعروف دودك معناسنه حضرت مولانا (بیت) بشنوازنی چون حکایت میکند * ازجدا ییهاشکایت می کند (بیشه) باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله میشه لك وجنکلستان ونیستان معناسنه شاعر (رباعی) درقلب سبه تیغ زدن بیشهٔ ماست * مردی وهنرهمیشه اندیشهٔ ماست * هرشیرکه درجهان شکاری کیرد * مردان دانندکه آن هم بیشهٔ ماست

* دیرکه دیندی ستون بالته تبر *

ستون) سینك وتاء فوقیهٔ ممدوده نك ضملری ونون ایله دیرك اغاج اولسون طاش اولسون تکیم قبه به رواق بی ستون دیرلر فاما که عربیده اغاج دیرکه خشب وطاشه عمود دیرلر هاتفی (بیت) ستونهای دولت بد ولتسرای * ستون وارهرسوستاده بپای (تبر) تاء فوقیه نك وباء موحده نك فتحلری ورا ایله بالته معناسنه عربیده فاس كبی

* دوربوسوهان کسردرتیشه *

(سوهان) سین ممدوده نك ضمی وهاء ممدوده نك فتحی ونون ایله دوربو وایکه معناسنه ابو المعانی (بیت) شاخ عمرنازنین راصد دریغ * کرد محنت قطع باسوهان غم * الفك حذفیله سوهن دخی دیرلر (تیشه) تاء فوقیهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله کسرکه عربیده قدوم كبی همدخی طاش کسد کاری کولنك معناسنه ده کلور شاعر (بیت) عاشقی ازهمه فن باعث فارغ بالیست * کوهکن سنك تراشست بهم تیشهٔ ماه

* کیجه کوندزده شبانروزهمان *

* اوقومیل ایله ذوق وعیشه *

(عیش) یعنی عشرت وراحت عربیده فارسیده دخی شایعدر (شبانروز) بینهماده اولان الف توسل ونون تأکید توسل ایچوندر روزوشب ایکنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی ٥٤ * خوشااین قطعهٔ رعنا بمصراعهای نوجسته *

(خوشا) خاء معجمه نك ضمی وواو مجهول وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحلریله نه کوزل

معناسنه عربیده طوبی کبی حکیم رکنا (بیت) خوشا هنگامهٔ عشق مجازی خوشا هنگام عشق وعشقبازی (این قطعه) قطعهٔ رابعه عنوانده کلدی (رعنا) بیانی قطعهٔ ثانیه نك عنوانی شرحنده کلدی * (بمصرعهای) اولنده کی باء موحده مع معناسنه مصرعها جمع مصرعدر چونکه ها ادات جمعدر (نوجسته) واو ایله وزن ومعناده بو قطعه نك بیت خامسنده کلان برجسته معناسنه در حاصل معنی نه کوزل بو دلبر قطعه ایو مصرعلر ایله *

* قیرارسن بشکنی پاپ پاپ دیمك آهسته آهسته *

(بشکنی) مضارع مفرد مخاطبدر اولنده کی باء موحده صله در شکیم نهی حاضری بوندن مقدم کچن قطعه نك بیت رابعنده کلدی (آهسته آهسته) همزه لرك مدیله صائب (بیت) بساغر نقل کرد از خم شراب آهسته آهسته * برآمد از پس کوه افتاب آهسته آهسته * حکیم شفایی (بیت) آهسته صبا دست در آن پیرهن انداز * یك کل ز کریبانش بدزد وبن انداز (آهسته) بو بیتده مکرر دکلدر

* قدح طولسه پیاله دی قیرلمش داخی اشکسته *

(پیاله) باء فارسیه نك کسری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله شراب طولی قدح معناسنه طالب آملی (بیت) اوراق کهنه کی بمی کهنه میرسد * ذوقی که در پیاله بود در رساله نیست (اشکسته) همزه نك کسریله اسم مفعولدر مصدری اشکستن لفظیدر همزه نك حذفیله مخففی شکستن لفظیدر *

* نمامی اولمیان یعنی جماداته دی بربسته *

(بربسته) معنای ترکیبیسی بغلنمش میوه دیمکدر چونکه بر میوه دیواللنجی قطعه نك اونجی بیتنده کلدی بسته بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نك دردنجی بیتنده کلدی بو تقدیر اوزره معنای مزبوره مناسبت ظاهره در

* انك ضدی دخی بیره دوشمش سبزه بررسته *

(بررسته) معنای ترکیبیسی صف اولمش میوه معناسنه چونکه رسته صف دیو اوتوز طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلدی بونده دخی مناسبت غیر خفیه در (سبزه) یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کلدی لکن بو مقامده تفسیردن جزء در

* اکابر قاپوسی ایشیکنه درکاه دیرلر کیم *

(درکاه) بو معناده مجازدر فاما که حقیقتده حق تعالینك باب معنویسیدر خواجه حافظ (بیت) هرکه خواهد کو بیا وهرچه خواهد کو بکو * کبر وناز

وحاجب ودربان درین درگاه نیست * لکن معنای مجازی متعارف اولمغله ناظم نحریرانی اخذ ایلدی اصلنده اسم مکاندر چونکه درقپودیو قرق التنجی قطعه نك دردنجی بیتنده کچدی کاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات

* ایشکدر آستان وآستانه داخی آخسته *

(آستان) همزه نك مدیله مطلقا ایشك معناسنه عربیده عتبه کبی خاصة درکاه پادشاهان ومراقد انبیا علیهم السلام معناسنه ده کلور طالب آملی درمنقبت علی رضی الله تعالی عنه (بیت) همانکه نخرکنان زآستان اورو بند مقدسان فلك باجباه کرد جباه (آستانه) هاء رسمیه ایله مثلدوله (بیت) رخ سوده کعبه بردرودیوارخانه ات * کلهای بوسه ریخت برآستانه ات (آخسته) همزهٔ ممدوده نك وخاء معجمه نك فتحلری وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله مثله ایضا میرنظمی (بیت) فرق دارد درقدمهای زنان * بین درآخسته هم درآستان

* طبیبك باقدیغی قاروره آدی بیشیار اولمش *

(بیشیار) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشینك سکونی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله تشخیص علت ایچون علیلك بولنی الدقلری قاروره معناسنه شاعر (بیت) دشمنت درجنك مرکست وحسود * بودنش پیش حکیمان بیشیار

* علاجك آدینه دارودیو ربیمارایمش خسته *

(دارو) دال ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی ایله بمعنی دوا وعلاج ومرهم ابو المعانی (بیت) مریض عشق شدم ای طبیب خستهٔ غم * بغیر نوش لبت داروی نباید خوش (بیمار) باء ممدوده نك کسری ومیم ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی خسته وعلیل مقابلی تندرست لفظیدر عرفی (بیت) کفن بیاوروتابوت وجامه نیلی کن * که روز کار طبیبست وعافیت بیمار * واستعاره طریقیله چشم دلبرانه ده بیماردیرلر اما خسته دیمز (خسته) فارسیده وترکیده مستعملدر

* اکرچه صیچرامق قاچمق خلاص اولمق ایمش جستن *

(جستن) جیمك فتحی وسینك سکونی ایله مصدردر اوچ معنایه کلور اول صیچرامق معناسنه عربیده وثب کبی ثانی بمعنی کریختن عربیده فرار وحذر کبی شاعر (بیت) که توانی زبند چرخ رستن * زتقدیری که یزدان کرد جستن * ثالث بمعنی خلاص شدن خواجه سلمان (بیت) من مسکین بسودای پری رویی کرفتارم * که باد صبح تواند زبند زلف او جستن

* بو مصراعه وصف اصطلاحی اولدی برجسته *

(برجسته) مذکور جستن اوزرینه تحسین ایچون برلفظی زیاده ایله برجستن لفظندن اسم مفعولدر بو تقدیرجه مذکور اوج معنانك برینه اولملو ایدی لکن بو مصراعه وصف اولمسی اصطلاح اولمش فلا مشاحة فی الاصطلاح فی نفس الامر اعتنا اولنسه مناسبت دخی ممکن اولورنون وواو ایله نوجسته دخی بو معنایه در نون وواو ورا ایله نورسته دخی کذلك (فائده) نورسته اصلنده یکی قورتلمش معناسنه درهمده نی نورسیده یعنی تازه تمام اولمش معناسنه ده کلور بعضیلر نورسته یی رانك ضمیله اوقورلر وتازه بتمش معناسنه دیرلر چونکه رستن رانك ضمیله بتمك معناسنه بو صورتده فتحله اوقومق تحریف وغلطدر دیو حکم ایدرلر *

* ال شوی دیده ار کوروب ثیب اولان عورت *

(شوی دیده) یاء تحتیه اولی نك سکونیله مطلق ار کورمش معناسنه چونکه شوی ار دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (دیده) اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی لکن برقاج قوجه دن قالوب ثیب اولان عورته عرف اولدی شاعر (قطعه) چوهر روزی بروشوهر رسیده * زن دنیا هزاران شوی دیده * مشو نادان بکرد او مکرد دید * فریبد مر ترا آن شوی دیده

* نکاحك آدیدر کابین اباغی بغلو پابسته *

(کابین) کاف ممدوده نك فتحی وباء ممدوده نك کسری ونون ایله مهر معناسنه که اکاشمدی عرف ناسده نکاح دیرلر مجازا حتی فلان عورت نکاحنی باغشلدی دیو تعبیر ایدرلر شیخ سعدی (بیت) باجوانی چولعبت سیمین * عقد بستش بمبلغ کابین * (پابسته) مرکبدر چونکه پا اباق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی بسته بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* بو دستاویز سنبل زاده در ارباب عرفانه *

(دستاویز) هدیه دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی سنبل زاده ناظم تحریرك کنیه سیدر کما سبق فی الدیباجه

* کلستان معارفدن کتورمش تازه کلدسته *

(کلستان) دردنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (معارف) معرفتك جمعیدر (کل) معروف (دسته) دالك فتحیله کل وریحان ولاله وسنبل وامثالی شکوفه وسبزه دسته سنه وطوبنه دیرلر محمد شمسیٔ بغدادی (بیت) صد دسته باد از کل اقبال در کفت * برفرق دشمنان تو تیغ دو دسته باد * بو نلردن بشقه برقاج معنایه

دخی کاور اول قبضهٔ خنجر وشمشیر وامثالی معناسنه ثانی اهل صنایعك آلتلرینك یاپشه جق یری معناسنه ثالث بچلمش اکین معناسنه بو اوچ معنایه ترکیده صاب دیرلر همدخی کلدسته مناره دیو اصطلاحاتده کاور فانتظر

٥٥ قطعه ازدرج سخن چون کهر ناسفته *

(قطعه از) ایکیسیده متفرقا قطعهٔ اولی عنوانده کچدی (درج) دالك ضمی ورانك سکونی وجیم ایله بمعنی حقه وبویه دان یعنی زباد وغالیه قویدقلری حقهٔ صغیره وقیمتدار جواهر حفظ ایتدکاری حقه یه ده دیرلر واستعاره طریقیله محبوبلرك دیشلرین اینجویه تشبیه ایدوب دهانسه درج دیرلر ابو المعانی (بیت) بدستش درج پر ازلعل و یاقوت * نهد بر درج دیکر درخوشاب * بو بیتده درج اولدن مراد ساغر بر می درج ثانیدن مراد دهن محبوب بدرکانه بر درجی بر درج اوزرینه قودی دیمك استر (سخن) سوزدیو اوتوزبرنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی (چون کهر) متفرقا یکرمی سکزنجی قطعه نك عنوانده کچدی (نا) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (سفته) دلنمش دیو بو قطعه نك بیت رابعنده کاور حاصل معنی دلنمدك کهر کبی کلام حقه سندن قطعه

*** عقلی طاعلمشه حیرانه دینور آشفته ***

(آشفته) همزه نك مدیله آشفتن لفظندن اسم مفعولدر بمعنی سراسیمه ومختل الدماغ وسرکردان وحیران طالب آملی (بیت) آشفته دماغم سروبرك سخنم نیست * دامن چه کشایم که کلی درچمنم نیست

*** هم او معناده هم آلشمش اولان آلفته ***

(آلفته) ایکی معنایه در اول وزن ومعناده آشفته کبی لطیفی (بیت) چودل در آل غم آلفته باشد * همه حال بدن آشفته باشد * ثانی آلشمش والفت وانسیت پیدا ایتمش معناسنه ابو المعانی (بیت) بدرد هجر آلفتن عجبتر حال دشوارست * کر افلاطون وکر رستم کشیدن چار ناچارست

*** دلکشا قلب آچیجی اولدی مسیره کلکشت ***

(دلکشا) روی محبوبه ومکان خوبه وامثالنه صفت واقع اولور مثلا روی دلکشا ومکان دلکشا دیرلر اصلنده وصف ترکیبیدر قلب آچیجی معناسنه چونکه دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (کشا) کافك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تنکیم امر حاضری یکرمنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی همدخی دلکشا شیرازده بر باغچه دیو مثنوینك یوز یتمش سکزنجی بیتنده

کاور (کالکشت) کاف فارسیه نك ضمی ولامك سکونی وکاف ثانیهٔ فارسیه نك
فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله مطلقا مسیره وتفرجگاه وچمنزار
معناسنه ابو المعانی (بیت) اکرباری کند بختم که باری * بان کلرخ روم کالکشت
صحرا * بعضیلر کاف ثانیه عربیهٔ مکسوره در کل اکینلکی معناسنه دیو ضبط
وبیان ایلدیلر زعم باطلدر صواب اولان فقیرك ضبط وبیان ایلدیکی کبیدر چونکه
کشت کاف فارسیه نك فتحیله سیر وتماشا معناسنه در تنکیم بو مقامك بعض
تفصیلی دخی مثنوینك یوز یتمش طقوزنجی بیتی شرحنده کاور فانتظر

* هم شکوفه چچك آچلمش اولان اشکفته *

(شکوفه) شین معجمه نك ضمیله مطلقا چچك معناسنه کرك اغاجده وکرك یرده
حاصل اولسون بعضیلر شین معجمه نك کسریله ضبط ایلدیلر (اشکفته) همزه نك
ضمیله اسم مفعولدر مصدری اشکفتن لفظیدر تنکیم مخفی قرق بشنجی قطعه نك
اون اوچنجی بیتنده کچدی

* طتلو اویقویه شکر خواب دی خفتن اویومق *

(شکرخواب) رانك سکونیله طتلو اویقو معناسنه چونکه شکر معروفدر لکن
بو مقامده مجازا طتلو معناسنه خواب اویقودر قطعهٔ خامسه نك ایکنجی بیتنده
کچدی کاهیجه خوابی حذف ایدوب طتلو اویقو معناسنه شکر دخی دیرلر (خفتن)
خاء معجمه نك ضمیله مصدردر عربیده نوم کبی خواجه حافظ (بیت) کفتم
ای مسند جم جام جهان بینت کو * کفت افسوس که آن دولت بیدار بخفت *

* اویومش یاتمشه خسبیده دینور هم خفته *

(خسبیده) (وخفته) ایکیسیده خاء معجمه نك ضمیله اسم مفعولدرلر اولك مصدری
خاء معجمه نك ضمی وسینك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسریله خسبیدن لفظیدر

* پیلور حرچی دیمك پیله حریره دینلور *

(پیلور) بونجق منجق وامثالی نسنه صاتر کسنه معناسنه اکثر کیده حرچی دیرلر
شیخ سعدی (قطعه) زبان در دهان ای خردمند چیست * کلید در کنج صاحب
هنر * چو در بسته باشد چه داند کسی * که جوهر فروشست یا پیلور * اصلنده اسم
منسوبدر چونکه پیله باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله
ابریشیم وحریر معناسنه وحرچی آلاتی معناسنه ایدی ادات نسبت اولان ور ایله
تعلق ایدنجه تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولنوب پیلور اولدی

* بولیجه سفته ایمش داخی دلنمش سفته *

(سفته) سینك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله برشهرده برآدمه برمقدار اقچه ویروب شهر آخرده بشقه آدمدن المق اوزره اولان معامله درکه عربیده سفتجه ولسان رومده پولیچه دیرلر (سفته) سینك ضمیله سفتن لفظندن اسم مفعولدر دلنمش معناسنه عربیده مثقوب کبی همدخی هدیه وتحفه معناسنه وحلقهٔ زرین معناسنه ده کلور

* فهه وفه کورکه دینلدی سپورکه جاروب *

(فهه) فانك وهانك فتحلری وهاء رسمیه ایله کورك معناسنه درکرك چامور کورکی اولسون کرك کمی کورکی اولسون عربیده کلامده عاجز اولانه فهه دیرلر (فه) فانك فتحی وهانك اظهاریله مثله (جاروب) سپورکه معناسنه عربیده مکنسه کبی خواجه سلمان (بیت) روضهٔ پاك حسین است اینکه مشکین زلف حور خویشتن را بسته برجاروب این جنتسرا است * اصلنده وصف ترکیبیدر مکان سپوریجی معناسنه چونکه جامکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی روب رفتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر ترکیب اسم مفعولی مصراع ثانیده کلور بعضیلر باء فارسیه ایله اوقورلر غلطدر بعض نسخده جاروب موقعنده خاکروب واقع اولمشدر جهت ترکیبی جارویدن منفهمدر چونکه خاك طبراق دیو قطعهٔ مثلثه ده کچدی

* خاکروبه سپورندی سپورلمش رفته *

(خاکروبه) هاء رسمیهٔ نسبیه ایله سپورندی معناسنه عربیده کناسه کبی (رفته) رانك ضمی وفانك سکونیله رفتن لفظندن اسم مفعولدر میر نظمی (بیت) بمژکان خاکراه یار رفته * دردریای اشك چشم سفته * مستقبلاتی فانك باء موحده یه ابدالی وقلب ایله بروا و زیاده سیله روبد وروبنده کلور

* تومپندار که سن صانمه که دانم بیلورم *

(تو) سن دیو اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (مپندار) نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات المرکبة پندار باء فارسیه نك کسریله امر صیغه سی اوزره اسم مصدر اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی دانم مضارع متکلم وحده در یسانی قطعهٔ اولی نك بیت ثالثی شرحنده کچدی

* سویلمك کفتن وسویلنمشه دیرلر کفته *

(کفتن) کاف فارسیه نك ضمیله مصدردر عربیده قول وتکلم معناسنه شاعر

(بیت)

(بيت) شعر كفتن كرچه در سفتن بود * ليك فهميدن به از كفتن بود (كفته) اسم مفعولدر

* دكله جوهر كبي بيلى قدريني ايتمه ضايع * جوهر قدر مرا را كوشوارا اولسه سزا بوبله در ناسفته *

(كوشوار) كوپه ديو اوتوز بشنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى (سزا) لايق ديو قطعهٔ اولى نك بيت ثالثنده كچدى (در) اينجو ديو اوتوز طقوزنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى (نا) ادات نفيدر (سفته) قد سبق انفا

٥٦ * چه رنكين قطعه هر حرفش بصد رنكست اندوده *

(چه) نه ديو اون التنجى قطعه نك بيتنده كچدى (رنكين قطعه) اوچنجى قطعه نك عنوانده كچدى (هر) ادات حصر بمعنى كل وجميع (حرفش) انك حرفى معناسنه چونكه شين معجمه ضمير غائبدر كما سبق (بصد رنكست) يوز رنكله در ديمك چونكه باء موحده ادات مفعولدر (صد) يوز ديو اون طقوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (رنك) كونه ديو قرق برنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى (است) ادات ربطدر كما سبق فى الادوات المركبة (اندوده) صوانمش ديو بو قطعه نك بيت تاسعنده كلور حاصل معنى نه رنكين قطعه كه انك هر حرفى يوز رنكله صوانمش ويالدزلنمشدر

* ازلمش هم سوزلمش نسنه سايده دخى سوده *

(سايده) سين ممدوده نك فتحى وياء تحتيهٔ ممدوده نك كسريله اسم مفعولدر ازلمش وسوزلمش معناسنه مصدرى سايدن لفظيدر عربيده ايكى معنايه بردن سحق ديرلر وخاصة معناى اوله تدقيق ومعناى ثانى به مس ومسح ديرلر شاعر (بيت) بى مشقت نيست هر كارى ز صندل كن قياس * درد سر كم دارد وسايدنش درد سرست (سوده) سين ممدوده نك ضميله اسم مفعولدر ايكى معناده سايده كبى مصدرى سودن لفظيدر ابو المعانى (بيت) ديدن وكفتن شنيدن بودنست * ليك از بن به دست سينه سودنست * وطلا معناسنه ده كلور

* اوزلمشدر كسسته آشنوب پيرانسه فرسوده *

(كسسته) كاف فارسيه نك ضمى وسين اولينك كسرى وسين ثانينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحيله اسم مفعولدر اوزلمش واوزمش معناسنه مصدرى كسستن لفظيدر كاف فارسيه نك ضمى وسين اولينك كسرى وسين ثانيه نك سكونى ايله (فرسوده) فانك فتحى ورانك سكونى وسين ممدوده نك ضميله اسم مفعولدر پيرانمش واسنمش معناسنه مصدرى فرسودن لفظيدر شمس فخرى (بيت) جمال

دنیی ودین پادشاه کشورگیر * زهی عمدتو پشت سپهر فرسوده * بوندن واولدن فیله فرسوده دخی جائزدر

* ستوده مدح اولنمش آزموده هم صنا نمشدر *

(ستوده) سینک ضمیله بمعنی ممدوح اسم مفعولدر فاما کـه قطعهٔ اولینک بیت خامسنده کچن ستوده لفظی در لفظیله مصدر ومحلی اولمغله محمدیو تفسیر ایلدی چونکه الالفاظ قوالب المعانی معلومدر بو یله اولنجه تکرار عد اولنمدی فتلله دره (آزموده) همزهٔ ممدوده نک وزای معجمه نک سکونیله اسم مفعولدر صنانمش صنامش معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور کار آزموده کبی ایکی معناده شاعر (بیت) درجهان او آزموده میشود * باشد او کار ازموده درجهان * مصدری آزمودن لفظیدر

* امین وسالم ایمن بمعنی راحت اولمش آسوده *

(ایمن) همزه نک فتحی ویاء تحتیه نک سکونی ومیمک فتحی ونون ایله بمعنی امین وسالم وآسوده حال ومستریح البال صائب (بیت) بخاموشی زمکر دشمن بدرک مشو ایمن * که توسن کوش خواباند لکدها در قفا دارد (آسوده) همزهٔ ممدوده نک فتحیله اسم مفعولدر بمعنی مستریح صائب (بیت) درتمام عمر اکر یکروز عاشق بودهٔ * در حساب زندکانی روز حشر آسودهٔ * مصدری آسودن لفظیدر بو بیتده دخی چوق ملاحت وار درفافهم

* خدیو وکی دیمکدر پادشاه وامر بدر فرمان *

(خدیو) خاء معجمه نک ودال ممدوده نک کسرلری وواو ایله بمعنی پادشاه حق تعالی یه دخی اطلاق اولنور کماسبق فی الاسماء الحسنی شیخ سعدی (بیت) خدیو خردمند فرخ نژاد * که شاخ امیدش برومند باد (کی) کافک فتحیله بمعنی پادشاه شمس فخری (بیت) شاه دوران شیخ ابواسحاق * ای کلاه تو رشک افسرکی (باقی) معنالری اوتوزسکزنجی قطعه نک بیت عاشری شرحنده کچدی (نکته) فرهنک شعوریده خدیو اولو پادشاه دیو واقع اولدی شاهدی مرحوم کی اولوخان دیو تفسیر ایلدی شو تقدیرجه ناظم تحریرلک پادشاه دیو تفسیری پادشاه اولوسلطانده حقیقت عرفیه اولدیغنه مبنیدر فتلله دره که شعوری کبی اطناب ایتمدی فافهم (فرمان) فانک فتحیله بمعنی امر سلطان همدخی منشور وبرات سلطانی معناسنه ده کلور ایکی معنایه (بیت) کرد فرمان انشه حسن وبها * درمیان عاشقان فرمان روا *

* بیورمق اولدی فرمودن بیورلمشده فرموده *

(فرمودن) فتحله مصدردر مستقبلانی واولنده الف ویاء تحتیه یه ابدالیله فرماید وفرماینده کلور (فرموده) اسم مفعولدر

* ایولك صاغلق اولمش تندرستی کبی بهبودی *

(تندرستی) آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله صاغلق معناسنه وتندرست یعنی صحیح البدن وتام القوی چونکه تن بدن دیو قرق سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی درست بتون دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی میر نظامی (بیت) میشود لاغر وضعیف ونزار * نشود تندرست عاشق زار (بهبودی) بانك کسری وهانك سکونیله ایو اولمق وایو وصف ایتمك وایو اولمش معناسنه میر نظامی (بیت) بیهوده مده دردسرم بهر علاج * زخم دل ما قابل بهبودی نبود * معنای ترکیبیسی دخی بویله درچونکه به ایو دیو اللنجی قطعه نك التنجی بیتنده کچدی بود مصراع ثانیده کلان بودن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر یاخود اسم مفعولدر بوتقدیرجه هاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز جائزدر لکن نسخهٔ صحیحه هاء رسمیه بدلنه یاء تحتیه ایله بهبودی اولمقدر فاحفظ

* ایدی بود اولمغه بودن دینور اولمش دخی بوده *

(بود) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی ودال ایله حکایت عن حال الماضی اداتیدر عربیده کان ترکیده ایدی کبی همدخی (بودن) لفظندن ماضی صیغه سیدر واسم مصدردخی اولور (بوده) اسم مفعولدر (فائده) سید شریف قدس سره حاشیهٔ تجریدده وجودی بودن ایله تفسیر ایلدی نه کوزلدر فاماکه بعده بودنی لفظیله هستی مرادف ایلدی نه سبب ایله مرادف ایلدی دیو شعوری مرحوم لیت شعری مقامنده استشعار ایلدی چونکه بودنی اوله جق معناسنه درتکیم بو بیتده مصرحدر شاعر (بیت) کذشته خود کذشت وبودنی بود * پشیمانی بهیچ دارد کنون سود * زیرا بودنی آخرنده کی یاء تحتیه لیاقت ایچوندر کما سبق

* قارشمق اولدی آمیزش دخی آمیختن اونله *

(آمیزش) اسم مصدردر مصدری همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك کسریله (آمیختن) لفظیدر چونکه مستقبلانی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آمیزد وآمیزنده کلور واسم مصدری امرك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله آمیزش لفظیدر کمال خجندی (بیت) تلخکامی میبرد ازما بدور آن دولب * ساقیان دربادها کویا شکر آمیخته‌اند *

* بولاشمق اولدی آلودن بولاشمش نسنه آلوده *

(آلوده) بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کچن آلودن لفظندن اسم مفعولدر ایکی معنایه کلور اول بولاشق ثانی بولاشمش نسنه معناسنه بو ایکی معنا بیننده فرق اول ایس و پاس وسغر وامثالی نسنه دیمکدر ثانی انلرك اصابت ایتدیکی نسنه دیمکدر همدخی آلوده مرتکب معاصی معناسنه ده کلور عرفی (بیت) ما اب آلوده بهر توبه بکشاییم لیك * بانك عصیان میزند ناقوس استغفار ما * بعض نسخده مصدر صیغه سی اوزره واقعدر لکن تکرار اولور فافهم

* دی سوزکی آدینه پالونه پالودن دخی سوزمك *

(پالونه) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله سوزکی معناسنه که کفکیر وامثالی کبی حکیم خاقانی (بیت) هرمی که ریخت بخت بپالونهٔ مژه * باد خیال انس رسان تو میخورم (پالودن) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحیله سوزمك وصاف ایتمك معناسنه مصدردر فاما که باء عربیه ایله بولانمق وبولاندرمق معناسنه در هم لازم وهم متعدی اولور کانه اولك ضدیدر

* سوزلمشدن کنایه پلته نك آدیده پالوده *

(پالوده) باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحیله پالودن مذکوردن اسم مفعولدر ایکی معنایه کلور اول سوزلمش وغل وغشدن صاف اولمش معناسنه ثانی معروف طعامکه اکا پلته دیرلر فرهنك جهانکیریده بمعنی پلهٔ ترازو دیو واقعدر پلهٔ ترازو بمعنی کفهٔ میزان

* پیولك اولسه قدح پیمانه دی اولچك دیمکدرهم *

(پیمانه) باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ومیم ممدوده نك ونونك فتحلری وهاء رسمیه ایله پیولك قدح معناسنه واولچك معناسنه عربیده کیل وقفیز کبی شاعر (بیت) پیمانهٔ خرمن غم توشد دل من * بکشا ز سر زلف وفا مشکل من * همدخی پیمودن لفظندن اسم مصدرده اولور اولچمك معناسنه

* جهان پیما کزن دنیایی اولچو لمشده پیموده *

(جهان پیما) وصف ترکیبیدر جهان اولچوجی معناسنه در لکن جهان کزیجی معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر چونکه جهان دنیادر یوکرمی ایکنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی پیما پیمودن لفظندن اسم فاعل یاخود امر حاضردر (پیموده) باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ایله پیمودن لفظندن اسم مفعولدر مستقبلاتی واولك الف و یاء تحتیه یه ابدالیله پیماید و پیماینده کلور صائب (بیت) جز پشیمانی ندارد حاصل طول امل * چند پیمایی مکرر این ره

بیهوده را * قبیله دودمان ودوده اول معناده درانجق *

(دودمان) دال ممدوده نك ضمیله قبیله معناسنه عموما واولوقبیله وجماعت عظیمه معناسنه خصوصا رشیدالدین وطواط (بیت) خدای داندکزتو بدودمان نروم * کربرآرد دودم زدودمان آتش (دوده) بوزن بوده ایکی معنایه کلور اول بمعنی دودمان مذکور ثانی مصراع ثانیده کلور

* تتوندن مومدن حاصل اولان ایسدردخی دوده *

شاعر مرکب وصفنده (بیت) همسنك زاج دوده همسنك هردومازو * همسنك هرسه صمغست وآنکاه زوربازو *

* نکاریدن دینورنقش ایتمکه نقشه نکاراما *

(نکاریدن) نونك کسری وکاف فارسیه ممدوده نك ضمیله نقش معناسنه مصدردر (نکار) ایکی معنایه کلور اول امرصیغه سی اوزره اسم مصدردرنقش معناسنه ثانی محبوب دیو مصراع ثانیده کلور

* دخی محبوبه دیرلرهم صوانمش اولدی اندوده *

(اندوده) همزه نك فتحیله اسم مفعولدر مصدری اندودن لفظیدر مطلقا صوامق ویالدزلمق وطلا ایتمك معناسنه هرشیئه شاملدر

* سپرز اولمش طالاق اودزهره دانخی آق جکردرشش *

(سپرز) سینك وباء فارسیه نك ضمه لری ورانك سکونی وزای معجمه ایله طالاق معناسنه عربیده طحال کبی اخلاط اربعه دن محل اجتماع سوددر ابوالمعانی (بیت) دکرمحل عناصرندارد م کویا * بجزسپرزکه سودابدل شده غالب * چونکه طعام معده ده انهضام بولدقدنصکره صاف وخلاصه سی جکره واروب انده دخی طبخ اولنوب بعدالنضج صافیسی دم وکپوکی صفرا ونا پخته سی بلغم وردیسی یعنی اشاغه چوکنی سودا اولوب جکردن دونوب طحاله واررآنده قراربولور مکانی جانب یسارده تحت القلبدر (زهره) زای معجمه نك فتحیله اودمعناسنه عربیده مراره کبی محل اجتماع صفرادر چونکه آجی اولوب آغویه مشابه اولمغله فارسیده هاء رسمیهٔ نسبیه ایله زهره عربیده مراره دیدیلر شیخ نظامی (بیت) زهره ندارمکه بیوسم لبت * تیروکمان داردابروی تو (شش) شین معجمه نك ضمی وشین ثانیه ایله آق جکرکه اکثر کیده اویکن دیرلرایکی ازحکما (بیت) چوازسل دوورمیباشد سلامت * که زیرا میشود درشش جراحت

* دینورهم بوکرکه کرده باغرصق آدیدررروده *

کرده کاف فارسیه نڭ ضمی و رانڭ سکونی ودالڭ فتحی وهاء رسمیه ایله بوکرلڭ معناسنه عربیده کلیه کبی (روده) راء ممدوده نڭ ضمی ودالڭ فتحی وهاء رسمیه ایله بغرصق معناسنه عربیده معاکبی ابو المعانی (بیت) حسود جاه واقبالش همیشه میشود دررنج * زرشکش پیچ وتابی روده را اندر شکم کیرد

* دینور کهسار طاغه تیغ کوه او ستنده سوریسی *

(کهسار) اصلی واو ایله کوهسار در طاغ معناسنه عربیده جبل کبی همدخی طاغستان وطاغ تپه سی معناسنه کاور چونکه کوه طاغ دیواوتوزسکزنجی قطعه نڭ بیت سادسنده بجدی سار ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة (تیغ کوه) بمعنی سرکوه ترکیب اضافیدر چونکه تیغ قلج معناسنه کادیکی کبی هرنسنه نڭ یوکسك یرینه ده تیغ دیرلر

* تپه معناسیدر پشته یغین مفهوم میدر توده *

(پشته) باء فارسیه نڭ کسری وشین معجمه نڭ سکونی وتاء فوقیه نڭ فتحی وهاء رسمیه ایله تپه معناسنه عربیده تل کبی ومجازا یغین معناسنه ده کلور (توده) تاء فوقیهٔ ممدوده نڭ ضمی ودالڭ فتحی وهاء رسمیه ایله مطلقا یغین معناسنه در حکیم اسدی (بیت) بها توده کردند زرو کهر * بهابر کرفت آن خرچاره کر

* توا محو وتلف اولمق تباه آنڭ کبی اولمش *

(توا) تاء فوقیه نڭ وواو ممدوده نڭ فتحلریله بمعنی محو وتلف بودن وبمعنی ضایع (تباه) تاء فوقیه نڭ وباء موحدهٔ ممدوده نڭ فتحلری واظهار هاء ایله همدخی براحسن حالدن براقبح حاله دونمك معناسنه ده کلور خواجه سلمان (بیت) کرتو کنی حمایت کوکرد راز آتش * یاقوت وش نباید تاب تب تباهی

* دخی هیچ اولدی پوچ وهم عبث شولدر که بیهوده *

(پوچ) باء فارسیهٔ ممدوده نڭ ضمی وجیم ایله هیچ ایله مرادفدر یعنی برایشه یرامز ومعدوم معناسنه صائب (بیت) کفتکوی پوچ ناصح رانمی فهمم که چیست * این قدر دانم که جای پنبه در کوشم تهیست (هیچ) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (بیهوده) کسر ایله بمعنی عبث وباطل وبی معنی وواولڭ حذفیله بیهده دخی بو معنایه در اصلنده مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة هوده وهده ایکیسنده بمعنی حق وصواب وصحیح

همان آثار فیضا فیض وهبیء الهیدر *

(همان) ادات حصر در (آثار) جمع اثر در (فیض) بمعنی جوشیٔ آب ازلب وادی

عرفده هبه معناسنه درانكچون حق تعالى به فياض ديندى وهاب معناسنه كذا
فى حاشية المطالع (فيضافيض) الغى ملازمه ايچوندر فيض فيضه معناسنه در
مرادفيوضات وافره ديمكدر (وهبى) نقدرناظم تحريرك مخلصى ايسه ده
بومقامده معناى لغويسى مقصود اولديغنه اله كلمه سنه اضافتى شاهدعدلدر
نعم مخلص ناظم تحريره وناظم تحريرك كندوسنه وهبى الهى ديوتلقيبنه تلميحدن
دخى خالى دكلدرچونكه ناظم تحرير سخن نام قصيده سنده دير (بيت) نوله وهبى
الهى ديومشهوراولسم * هبه درموهبه دربا كه عطاياى سخن * وفى نفس الامر
شعرانك بيت تخلصده على طريق التلميح اسملرينه اشارتلرى تصريحلرندن ظريفدر
(سؤال) بوقطعه بوتلميحه نيچون تخصيص اولندى (جواب) عادت شعرا غزللرده
بيت اخيرده تخلص ايدرلر لكن طويل الذيل قصيده لرده برقاچ بيت قالهرق تخلص
ايدرلر ناظم تحرير دخى اكا قياسا برقاچ قطعه قالهرق تخلص ايلدى فتدبر

* دكلدر كسبله حسن اداطبع سخنكوده *

(سخنكو) وصف تركيبيدر چونكه سخن سوزديو اوتوز برنجى قطعه نك بيت
سابعنده كچدى (كو) وصف تركيبى اولديغى حالده قطعهٔ اولينك بيت خامسنده

كچدى ٥٧ * قطعهٔ كوهرزدرياى دلم ديكربجوى *

(قطعهٔ كوهر) اون اوچنجى قطعه نك عنوانندهمتفرقا كچدى (ز) بمعنى من
كماسبق فى الادوات (دريا) دكزديو يكرمى ايكنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى
(دل) قلب ديو اون يدنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى (ميم) ضميرمتكلم وحده در
كماسبق فى الادوات البسيطة (ديكر) دال ممدوده نك كسرى وكاف فارسيه نك
فتحى ورا ايله تركيده بردخى ايله تعبيرايدرلر تكيم بو بيتدن فهم اولنورشاعر (بيت)
زمان چون رفت ديكر يافت نتوان * عنان زندكانى تافت نتوان * همدخى
تكرار اولان نسنه نك ايكنجيسنه ده ديكرايله تعبيرايدرلر مثلا صلاة ظهره نماز
پيشين وصلاة عصره نماز ديكردير اوبشقه معنايه ده كلور بونده ياء تحتيه نك
حذفيله دكردخى جائزدر نتكيم قرق طقوزنجى قطعه نك طقوزنجى بيتنده كچدى
خواجه حافظ (بيت) رونق عهد شبابست ودكر بستانرا * ميرسد مژدهٔ كل بلبل
خوش الحانرا (بجوى) ايسته ديو اللى برنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى اولنده كى
باء موحده صله دركماسبق فى الادوات البسيطة حاصل معنى كوكلم درياسندن
بردخى كوهرقطعه سى ايسته بعض نسخه ده بجوى موقعنه مجوى واقع اولمشدر
بوصورتده اولنده كى ميم مفتوحه ادات نهيدر

کرده کاف فارسیه نك ضمی ورانك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بوکرك معناسنه عربیده کلیه کبی (روده) راء ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بغرصق معناسنه عربیده معاکبی ابو المعانی (بیت) حسود جاه واقبالش همیشه میشود دررنج * زرشکش پیچ وتابی روده را اندرشکم گیرد

* دینور کهسار طاغه تیغ کوه او ستنده سوریسی *

(کهسار) اصلی واو ایله کوهسار در طاغ معناسنه عربیده جبل کبی همدخی طاغستان وطاغ تپه سی معناسنه کاور چونکه کوه طاغ دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی سار ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة (تیغ کوه) بمعنی سر کوه ترکیب اضافیدر چونکه تیغ قلج معناسنه کادیکی کبی هرنسنه نك یوکسك یرنه ده تیغ دیرلر

* تپه معناسیدر پشته یغین مفهوم میدر توده *

(پشته) باء فارسیه نك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله تپه معناسنه عربیده تل کبی ومجازا یغین معناسنه ده کلور (توده) تاء فوقیهٔ ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله مطلقا یغین معناسنه در حکیم اسدی (بیت) بها توده کردند زر وگهر * بهاء برگرفت آن خر چاره گر

* توا محو وتلف اولمق تباه آنك کبی اولمش *

(توا) تاء فوقیه نك وواو ممدوده نك فتحلریله بمعنی محو وتلف بودن وبمعنی ضایع (تباه) تاء فوقیه نك وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحلری واظهار هاء ایله مثله همدخی براحسن حالدن براقبح حاله دونمك معناسنه ده کلور خواجه سلمان (بیت) کرتو کنی حمایت کوکرد را ز آتش * یاقوت وش نیابد تاب تب تباهی

* دخی هیچ اولدی پوچ وهم عبث شولدرکه بیهوده *

(پوچ) باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وجیم ایله هیچ ایله مرادفدر یعنی برایشه یرامز ومعدوم معناسنه صائب (بیت) که فتکوی پوچ ناصحرا نمی فهمم که چیست * این قدر دانم که جای پنبه در کوشم تهیست (هیچ) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (بیهوده) کسر ایله بمعنی عبث وباطل وبی معنی وواوك حذفیله بیهده دخی بو معنایه در اصلنده مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة هوده وهده ایکیسنده بمعنی حق وصواب وصحیح

همان آثار فیضا فیض وهبیء الهیدر *

(همان) ادات حصر در (آثار) جمع اثر در (فیض) بمعنی جوشیٔ آب از لب وادی

عرفده هبه معناسنه درانکچون حق تعالی یه فیاض دیندی وهاب معناسنه کذا
فی حاشیة المطالع (فیضافیض) النی ملازمه ایچوندر فیض فیضه معناسنه در
مرادفیوضات وافره دیمکدر (وهبی) نقدر ناظم نحریرک مخلصی ایسه ده
بومقامده معنای لغویسی مقصود اولدیغنه اله کلمه سنه اضافتی شاهدعدلدر
نعم مخلص ناظم نحریره وناظم نحریرک کندوسنه وهبیء الهی دیو تلقیبنه تلمیحدن
دخی خالی دکلدر چونکه ناظم نحریر سخن نام قصیده سنده دیر (بیت) نوله وهبیء
الهی دیو مشهور اولسم * هبه درموهبه درباکه عطایای سخن * وفی نفس الامر
شعرانك بیت تخلصده علی طریق التلمیح اسملرینه اشارتلری تصریحلرندن ظریفدر
(سؤال) بوقطعه بوتلمیحه نیچون تخصیص اولندی (جواب) عادت شعرا غزللرده
بیت اخیرده تخلص ایدرلر لکن طویل الذیل قصیده لرده برقاچ بیت قاله رق تخلص
ایدرلر ناظم نحریر دخی اکاقیاسا برقاچ قطعه قاله رق تخلص ایلدی فلله دره

* دکلدر کسیله حسن اداطبع سخنکوده *

(سخنکو) وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوزدیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت
سابعنده کچدی (کو) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولینك بیت خامسنده
کچدی ٥٧ * قطعهٔ کوهرزدریای دلم دیکربجوی *

(قطعهٔ کوهر) اون اوچنجی قطعه نك عنوانده متفرقا کچدی (ز) بمعنی من
کماسبق فی الادوات (دریا) دکزدیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی
(دل) قلب دیو اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (میم) ضمیرمتکلم وحده در
کماسبق فی الادوات البسیطة (دیکر) دال ممدوده نك کسری وکاف فارسیه نك
فتحی وراایله ترکیبده بردخی ایله تعبیرایدرلر تکیم بوبیتدن فهم اولنور شاعر (بیت)
زمان چون رفت دیکر یافت نتوان * عنان زندکانی تافت نتوان * همدخی
تکرار اولان نسنه نك ایکنجیسنه ده دیکرایله تعبیرایدرلر مثلا صلاة ظهره نماز
پیشین وصلاة عصره نماز دیکر دیرلر وبشقه معنایه ده کلور بونده یاء تحتیه نك
حذفیله دکردخی جائزدر تکیم قرق طقوزنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کچدی
خواجه حافظ (بیت) رونق عهدشبابست ودکر بستانرا * میرسد مژدهٔ کل بلبل
خوش الحانرا (بجوی) ایسته دیو اللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی اولنده کی
باءموحده صله در کماسبق فی الادوات البسیطة حاصل معنی کوکلم دریاسندن
بردخی کوهر قطعه سی ایسته بعض نسخه ده بجوی موقعنه مجوی واقع اولمشدر
بوصورتده اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر

* خالصه سارا دینور مش یعنی عنبر شاه بوی *

(سارا) سین وراء ممدود تینک فتحاریله یعنی خالص وصافی مولانا جامی (بیت) چه
حاصل زانکه دانی کیمیارا * مس خود رانکردی زر سارا * اکثری صفت استعمال
اولنور مثلا سارا وعنبر سارا کبی همدنخی بحر عمان ساحلنده برمکانک اسمیدرکه
انده بی نظیر عنبر اولور (شاه بوی) هانک سکونیله یعنی عنبر وعود وامثالی شمس
فخری (بیت) شه عادل جمال دولت ودین * که خالدرکه او شاه بوی ست *
معنای ترکیبیسی اعلا قوقودیمکدر (عنبر) فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده
شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (فائده) عنبرک حصولنده روایات کثیره واردر اول
دریای محیط بالقلرندن حاصل اولوب سواحل محیطده اولان بلادک اهالیسی انی
جمع ایدرلر ثانی دریا کنارنده بتروبالق یوتار اول سبیله مست کبی اولوب کندویی کناره
اوور صیادلری وقتنی بیلور اصطیاد ایدرلر ثالث ارجح اولان بودرکه ساحل
محیطده بنی آدم سکناسی اولمیان محللرده بی نهایه خوش بوش کوفه لر اولوب
یوکسک یالچین قیالرده خدایی بال اروری واردر اول شکوفه لردن چچک الوب اول
قیالر یارقلرنده بال ایدرلر حرارت شمسدن بال اریوب اقار ویغمور وسیل موسمی
دریایه دوشور امواج دوکه دوکه کناره کتورر موسمنی بیلورلر واروب جمع
ایدرلر رابع بقر بحرتزکیدر دیرلر اکثری شعرا زلف وخال محبوبی عنبره تشبیه
ایدرلر خواجه حافظ (بیت) صبا اکر کذری افتدت بکشور دوست * بیار نفحهٔ
از کیسوی معنبر دوست

* بک ایوسی عود مندل عود اغاجی داربوی *

(عود) معروف بک اعلاسی بو بیتدن فهم اولنور شاعر (بیت) سنکین وسیاه
وسخت باید عود * سست وسبک وسفید باید عنبر * عربیده هر اغاجه عود دیرلر بعد
القطع (مندل) میمک فتحی ونونک سکونی ودالک فتحی ولام ایله یعنی عود خام محمود بن
یمین (بیت) از برای قوت دل کر بخوری بایدم * صندل ومندل نیابم غیر چوب
رس وتاغ * عجائب البلدان نام کتابده ذکر ایدرکه مندل هندستانده
برشهردرکه انده عود غایت چوق اولور بوسببدن عود مندلی دیرلر لکن عود
اراضیسنده بتمز بلکه عود ماوراء خط استواده برجزیره ده بتر باذن الله تعالی
بنفسه قیریلوب دریایه دوشر امواجله شهر مندله کلور شو قدر که بردن یاش
قوپمش ایسه اکا قامرونی دیرلر اکر قوری قوپمش ایسه مندلی دیرلر ثقیل ومصمت
اولانی اعلادر (داربوی) رانک سکونیله یعنی عود ایضا اصلی بوی دارایدی

علم اولیجق مضاف الیه تقدیم اولندی شمس فخری (بیت) ببزمش جام زرین
افتابست * حطب در مطبخ اودار بویست * چونکه دار هر دیکلن اغاج دیو یکرمی
برنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی بوی قوقودیو یکرمی التنجی قطعه نك
ایکنجی بیتنده کچدی

* نافۀ مشك اول کوبکدر کیم دوشر جیراندن *

(نافۀ مشك) اضافتله معروف آهو کوبکیدر چونکه نافه آدم وحیوان کوبکی
عموما ونافۀ مشك خصوصا هاتفی (بیت) بصحرای چین نافه چینی کنیم * ره بارکه
فرش چینی کنیم * ودریسی کورك اولان حیوانك قارنی التنده اولان دریلره ده
نافه دیرلر مثلا نافۀ روباه ونافۀ وشق ونافۀ سمور کبی (مشك) میمك ضمی وشین
معجمه نك سکونی وکاف ایله میمك کسریله مسك معناسنه در ولایت چین ودیار ختن
ومملکت خطاده حاصل اولور بلکه اول مملکتلره مخصوصدر فاماکه ناظم
نحریرك مصراع ثانیده چین اقلیمنه تخصیصی ختن وخطا ملحقات چیندن
اولدیغیچوندر

* چین اقلیمنده دراما اوآهو بشقه صوی *

حتی چین دیارنده حاصل اولان مسکك خالصی استشمام اولنسه بورندن قان کاور
واعلاسی دخی امتحان بو وجه اوزره در چین جانب شرقیده وراء هندده اقصای
معمورات طولیه ده بر مشهور مملکتدر هر کیم اکا پادشاه اولسه فغفور دیرلر تشکیم
فن جغرافیاده طولی وعرضی واحوال سائره سی مشروحدر تفصیلی مراد ایدن
جهان نمایه مراجعت ایده عرب تعریب ایدوب صین دیرلر (آهو) همزۀ
ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك ضمیله جیران معناسنه که ترکیده کیك دیرلر
هم دخی عیب معناسنه ده کلور ایکی معنایه شاعر (بیت) بتیه حرص چون
آهو چه تازی نفس همچون سك * بصحرای قناعت روکه بی آهوست آن صحرا *

* خط برآورده هنوز توبی بلورمش تازه در *

میرنظمی (بیت) چوشد آن شوخ پراشوب افاق * خط آورده برای قتل
عشاق * فرهنك شعوریده خط برآورده بمعنی چارابرو محبوب دیو واقعدر اصلنده
مرکبدر چونکه (خط) عربیدر لکن شعرا عندنده هنوز کورنمش صقال وبیق
معناسنه حقیقت عرفیه اولمشدر میرنظمی (بیت) بدید آمد چو برلب خط دلجو *
کنار آب حیوان سبز خودرو * ابو المعانی (بیت) شود از خط یار چارابرو * چهار
ارکان عشق خلق محکم (برآورده) کتورلمش معناسنه اسم مفعولدر چونکه
برادات تحسیندر کما سبق فی الادوات المرکبة (آورده) همزۀ ممدوده وواوك فتحلریله

کتورمك معناسنه مصدردر

* دی تکل تو یسزاولان محبوبه یعنی ساده روی *

(تکل) تاء فوقیه نك فتحی وكافك كسری ولام ایله بمعنی ساده رو یعنی امرد او غلان شمس فخری (بیت) بدردانی چراست خفت خسوف * زانکه تمام بود ودیو تکل * (ساده رو) دخی فارسیدر چونکه ساده نقوشدن عاری وجنس آخر اختلاطندن خالی معناسنه قاشده وامثالنده مستعملدر واستعاره طریقیله اصطلاحات وتعبیراتی اولمیان نظم ونثره ده دیرلر ابو المعانی (بیت) کرنه نظم ساده لوحانرا نباشد اصطلاح * همچو قلب خویش کوید نظم ساده ساده دل (روی) یوز دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی میر نظمی (بیت) نباشد درجهان هم ساده رویی * دلا را دلفریب وخوب کویی (تنبیه) لفظ تکل ولفظ ساده رو ذکوره مخصوص وصفدر اناثده استعمال اولنمز فاحفظ

* جانفزا جان ارترن مردمکش آدم اولدورن *

(جانفزا) وصف ترکیبیدر حقیقة ومجازا مستعملدر ابو المعانی (بیت) ای لب میکون لعلت جانفزای عاشقان * وی غم هجران وصلت دلکشای عاشقان * چونکه جان روان دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی فزا کسرایله وصف ترکیبی اولدیغی حالده بشنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی (مردمکش) وصف ترکیبیدر چونکه مردم آدم دیو قطعهٔ اولینك بدنجی بیتنده کچدی کش کافك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدرتتمکیم کش اولدردیو قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی

* دیدیلر معشوقه جانان ومحله آدی کوی *

(جانان) جیم ونون ممدود تینك فتحلری ونون ثانیه ایله بمعنی معشوق ومحبوب ابو المعانی (بیت) اکرجان خواهدت جانان بده منت بکیر ازجان * نباشد خوب تر ازجانکه جان دادن بجانانرا (کوی) کاف ممدوده نك ضمی ویاء تحتیه ایله بمعنی محله واوبه خاقانی (بیت) چوآیم جانب کویت دوصد منزل یکی سازم * اکر بیرون روم درهر قدم صدجا کنم منزل

* انجمن مجلس قزشدقجه دی کرما کرم اکا *

(انجمن) همزه نك فتحی ونونك سکونی وجیمك ضمی ومیمك فتحی ونون ایله بمعنی مجلس ومجمع فردوسی (بیت) بشادی یکی انجمن برشکفت * شهنشاه کیتی زهازه کرفت (کرما کرم) میانه ده الف توسل ایله قزشمش مجلسده اصطلاح اولمشدر

نه قدر معنای لغویسی اعم ایسه ده چونکه کرم بمعنی حاردیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی

* اولدی کرم الفت ایو کورشمه تردردانی خوی *

(کرم الفت) معنای اصطلاحیسی ولغویسی اظهردر (خوی) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو مجهول ویاء تحتیه ایله تر معناسنه عربیده عرق کبی لکن وزنه رعایت ایچون بهر حال یا لفظ خویی سائرلره یاخود سائری خویه تطبیق لازمدر

* رستمك باباسیدر زال ودخی بك اختیار *

(زال) زای معجمهٔ ممدوده نك فتحیله نام پدر رستم جهانگیردر چونکه اصل معناسی پیرسالخورده دیمکدر زال مزبور اناسندن قاشی وکرپکی آق اولدیغی حالده طوغدیغندن زال دیو تسمیه اولندی (رستم) ایرانده مشهور پهلوان در شهنامه ده دلاورلکی مفصلدر شمس فخری (بیت) جمال دولت ودین شاه کامکار که هست * هزار حاتم طایی هزار رستم زال * چونکه رستمه باباسی نامیله رستم زال دیدکلری کبی زاله دخی باباسی آدیله زال دستان دیرلر زیرا فارسیده علمین بیننده این کلمه سنك اسقاطی قاعده در

* قیرصقاللویه دینور امیزه موی وهم دوموی *

(آمیزه موی) مرکبدر چونکه آمیزه همزهٔ ممدوده نك فتحی وآخرنده هاء رسمیه ایله اون ایکنجی قطعه نك التنجی بیتنده کچن آمیخته کبی قارشمش معناسنه تشکیم آویزه آمیخته معناسنه اولدیغی کبی علی ماسبق فی قواعد المقدمة (موی) قیل دیو اللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی دقیقی (بیت) اکرشاه هرهفته کشوربود * چو آمیزه موشد مکدربود (دوموی) مثله چونکه دو ایکی دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* جندیلر ایچنده بك اعلا بنیجی شهسوار *

(شهسوار) هانك سکونیله ملوکانه آته بنوب اوزرنده دلیرانه حرکت ایدن کیمسه معناسنه ابو المعانی (بیت) زیرپایت یك نکه کن تا نباشد پایمال * شهسوار طرز خاصت میکند عالم خراب * چونکه شه شاهدن مخففدر سوار بنمش دیو قرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی

* توسن اول آتدر که بك سرت اوله یعنی تندخوی *

(توسن) تاء فوقیه نك فتحی وواولك سکونی وسینك فتحی ونون ایله سرت وسرکش

آت معناسنه خواجه سلمان (بيت) عنان توسن دولت بدست توشد رام * بكام خويش برغم حسود ميرانش * سر كشلكدن كنايه طريقيله فلكده استعاره ايدرلر (تندخوى) مثله چونكه تند بمعنى تيز وحديد ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت تاسعنده كجدى خوى بمعنى طبيعت وعادت تركيده دخى مستعملدر

* اوجى اكرلمش جريت چوكان دخى هم صولجان *

چوكان) جيم فارسيه نك فتحى وواولك سكونى وكاف فارسيه ايله ايكى معنايه دراول هر اوجى اكرى جريت معناسنه حتى طبل وكوس طره سنه ده ديرلر ثانى معروف باشى اكرى براغاج كه انكله ميدانده طوب اوررلر چونكه كوى چوكان متعارف اويوندر غايت سلحشور وجنديلر اوينار هر آدم ايده من (صولجان) صادلك فتحيله معرب چوكاندر فارسيده دخى مستعملدر ابو المعانى (بيت) من سر دل كوى ميدان محبت كرده ام * تازند باصولجان زلف جانانم يكى * تشكيم مصراع ثانيده افصاح ايدر

* جنديلر آنكله آتوب طوتديغى طوپه دى كوى *

كوى) كاف فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله بمعنى مذكور خصوصا وبمعنى كل مدوّر وغلطان عموما هم دخى كفتن لفظندن امر حاضر ووصف تركيبى اولور ايكى معنايه شيخ سعدى (قطعه) فهم سخن تا نكند مستمع * قوت طبع از متكلم مجوى * فسحت ميدان ارادت بيار * تا بزند مرد سخنكوى كوى * شاهدى (بيت) صورر سك صولجان نه اوله چوكان * بوده لنان طوپه دى كوى غلطان

* اولدى اكرلمش خميده بوكيلان پيچيده هم *

(خميده) بوزن رسيده اسم مفعولدر مصدرى خاء معجمه ايله خميدن لفظيدر مير نظمى (بيت) شوى بهر تواضع قد خميده * نهال كشته پر ميوه خميده (پيچيده) باوجيم فارسيتين ممدودتينك كسرلريله اسم مفعولدر مصدرى پيچيدن لفظيدر

* ايكى قات نسنه دوتا وقات قات اولمش توى توى *

دوتا) ايكى قات معناسنه چونكه دوا ايكى ديو طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى تاقات ديو ايكنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كجدى (توى توى) قات قات معناسنه چونكه (توى) تاء فوقيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيه ايله قات معناسنه كه چوقه والاجه وصوغان وشلغم وكاغد قاتلرى كبى

* شوخ آچق مشربلو نازك طبع هم حاضر جواب *

شوخ) شين معجمهٔ ممدوده نك ضمى وخاء معجمه ايله بمعنى كشاده مشرب ونازك

طبع وحاضرجواب ولطيف كوى وشاطر كار تشكيم شوخ نازك وكوزل ديو فرق برنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى همدخى شوخ وچرك وكيروپاس معناسنه ده كلور تشكيم بو مصراعده كلور

* كيرلو پاسلو شوخكين ويقمقدر شست وشوى *

شوخكين) اسم منسوبدر چونكه كين ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة شست وشوى * يقمق معناسنه در (تنبيه) بو بيتده شست وشوى وكله جك ايكى بيتده جستجوى وكفتكوى حاصلى بو اوج كله دن هر برى ماضى ايله امردن مركب مبالغه مصدردر چونكه شست ماضيدر مصدرى اوتوز برنجى قطعه نك بيت خامسنده كجدى (شوى) امردر اسم مفعولى بيت مز بورده كچن شويده لفظيدر (كفت) ماضيدر قطعهٔ عاشره نك بيت سادسنده كجدى (جست) جيمك ضميله ماضيدر مصدرى جستن لفظيدر (جوى) امردر اللى برنجى قطعه نك بيت سابعنده كجدى وبالجمله بونلرنه قدركه ماضى وامر صورتنده ايسه ده اسم مصدردر عند التركيب مبالغه افاده ايدر فاما كه كفت وشنيد لفظى وآمد وشد لفظى دخى بونلره قريب اسم مصدردر لكن ميانه لرنده فرق وار فافهم

* كم يتكدر ضايع اولمش نسنه دركمكشته هم *

(كم) كاف فارسيه نك ضمى وميم ايله يتك وضايع معناسنه عربيده ضاله جغتايده ياوه كبى (كمكشته) اسم مفعول مركبدر چونكه (كشته) كاف فارسيه نك فتحيله كشتن لفظندن اسم مفعولدر تشكيم ماضى متكلم وحده سى قرق التنجى قطعه نك بيت سادسنده كجدى

* يافتن بولمق ديمك هم آرامقدر جستجوى *

(يافتن) باء تحتيهٔ ممدوده نك فتحى وفانك سكونيله مصدردر بولمق معناسنه عربيده وجدان كبى مستقبلاتى فانك باء موحده يه ابداليله يابد ويابنده كلور جستجوى قدسبق آنفا احمد كرمانى (بيت) مستغرق جستجوى كشتم * مستهلك شست وشوى كشتم

* قارشق غوغا ايله صيت وصدا شور وشغب *

(شور) بمعنى غوغا وقرقشه لق غزالئ مشهدى (بيت) شورى شد وازخواب عدم چشم كشوديم * ديديم كه باقيست شب فتنه غنوديم * باقى معنالرى يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت ثامننده كجدى (شغب) شين معجمه وغين معجمه نك فتحلرى وباء موحده ايله بمعنى صيت وصدا وفرياد وغر بوكاهى بو ايكى لفظى ذكر ايدوب شور وشغب ديرلر همدخى شغب حيا وادب معناسنه ده كلور شاعر (بيت) عاشق

شغب نداند در کوی عشق جانان * شام و سحر بر آرد از درد آه و افغان (غوغا) بو مقامده تفسیر درلکن قارشلق دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (صیت) دخی تفسیر درلکن فی الاصل عربیدر فارسیده دخی شایعدر آواز معناسنه (صدا) مثل صیت مذکور میر نظمی (بیت) رسیده بگوشم ز سویش صدا * بجوش آمده این دل بینوا *

* فتنه آشوب و زیان آسیب و سوز صا و کفتکوی *

(آشوب) همزهٔ ممدوده نك فتحی و شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی و باء موحده ایله بمعنی فتنه و غوغا همدخی آشفتن لفظندن وصف ترکیبی اولور دل آشوب کبی حافظ (بیت) فغان کین لولیان شوخ و شیرین کار و شهر آشوب * چنان بردند صبر از دل که ترکان خوان یغمارا (آسیب) همزهٔ ممدوده نك فتحی و سین ممدوده نك کسری و باء موحده ایله بمعنی زیان و خسران خاقانی (بیت) چو آزادند درویشان ز آسیب گرانباری * چه محتاجند سلطانان باسباب جهانبانی * همدخی آفت و صدمه و کلفت معناسنه ده کلور (زیان) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی (کفتکوی) قد سبق آنفا

* کر تو دانی سن بلور سك به از ین بوندن ایو *

کر) ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة (تو) سن دیو اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (دانی) مضارع مفرد مخاطبدر مصدری دانستن لفظیدر تکمیم نفس متکلم وحده‌سی اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (به) ایو دیو اللنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * از بمعنی من کما سبق فی الادوات (این) بودبو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی

* می شناسم اکلرم فرما بیور سو یله بکو *

(می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة (شناسم) مضارع متکلم وحده در مصدری اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (فرما) امردر مصدری اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (بکو) امردر مصدری اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در (نکته) ناظم تحریر ابتداء نامهٔ نظمی خامهٔ براعت استهلال ایله طغرا لدیغی کبی بو مقامده دخی آخر قطع اولدیغی حسبیله حسن تخلص دفتر کمالاتنی کلك زرین زبانله تمهیر و امضا ایلدی

فلله دره ٥٨ * مثنوی در اصطلاحات عجم *

(مثنوی) هر بیت که ایکی قافیه طوته مثلا بو کتابك دیباجه سی سراپا مثنویدر

بوندن صکره دخی الی آخره مثنویدر بو یله اولدیغی حسبیله بونده دخی چوق ملاحت واردر همدخی اهل مقام نوالرین مثنوی ایله مسکی الختام ایلمکی عادت ایتدکاری کبی بو منظومه دخی اهل کماله واصحاب دله مقام نواده بر معنی اولمغله مثنوی ایله اتمام ایلدی فلله دره (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (اصطلاحات) اصطلاحك جمعیدر اصطلاح لغتده صلحلشمکه دیرلر اصطلاحده اتفاق قوم علی استعمال اللفظ فی معنی معین لکن لا یکون فی اصل الوضع کذلك (عجم) قطعهٔ خامسه نك بیت اخیرنده کچدی حاصل معنی اصطلاحات عجم حقنده مثنویدر (تمهید) معلوم اولسونکه استعارات واصطلاحات وضروب امثال ونادرات که معنای اصلیدن بشقه بالمناسبه بر معنی قصد اولنوب ومقصود اولان معنای ثانی دخی ترکیب کلمه دن معلوم اولمیوب بلکه سماعه موقوف اولدیغی اجلدن ناظم نحریر برطویل الذیل مثنوی ایله حوصلهٔ منظومه سنك هضمی وبنان بیاننك نظمی قدرین انتخاب وعامهٔ اهل دله بریادکار براعتبار قادیکه سائر ارباب نظمك برندن مسموع دکلدر فلله تعالی دره

* کاتب جان باریٔ رحمتآب *

(کاتب جان) باء موحده نك کسریله بمعنی حق جل وعلی کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی جان یازیجیسی دیمکدر * باریٔ رحمتآب تفسیردر (تنبیه) معلوم اولسونکه بو اصطلاحاتده معانیٔ اصلیه ایله معانیٔ مقصوده میاننده مناسبت ملحوظه درفافهم

* فخر عالم شحنهٔ چارم کتاب *

(شحنهٔ چارم کتاب) همزه نك کسری ومیمك سکونی ایله بمعنی سلطان انبیا علیه افضل التحیات کذا فی شرفنامه ایضا معنای ترکیبیسی دردنجی کتابك شحنه سی دیمکدر چونکه (شحنه) شین معجمه نك فتحی وحانك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله شهری یاخود مملکتی شروردن محافظه ایدیجی معناسنه مولانا جامی درمنقبت علی رضی الله عنه (بیت) اصبحت زائراً لك یا شحنة النجف * بهر نثار مقدم تو نقد جان بکف * چارم دردنجی معناسنه مثلی اون طقوزنجی قطعه ده کچدی (نکته) بو بیتده حق تعالی نك اسمی وبعده فخر عالم علیه السلام اسمیله تبرکا ابتدا ایلدی

* آب خضر اولمش دخی علم لدن *

(آب خضر) باء موحده نك کسریله بمعنی علم لدن کذا فی مؤید الفضلاء علم لدن

علم باطن که حق تعالی حضرتلری عباد خواصندن برنیجه طائفه‌یی آنکله ممتاز وامثالی اوزره سرافراز قلدی تنکیم حق سبحانه وتعالی حضرت خضر علیه السلام حقنده (وعلمناه من لدنا علما) بیوردی (لدن) لام‌ك فتحیله بمعنی عند فارسیده نزدتر کیده قت دیرلر آب خضرك معنای ترکیبیسی خضر صویی دیمکدر خضر صاحب موسی علیه الصلاة والسلامدر اصل اسمی بلیان بن ملکان ایدی اکا خضر دینلدیکی مرور وعبور ایتدیکی مکانلرسبزه‌نك نبات اولدیغیچوندر بوندن بشقه آب خضر آب حیات معناسنه ده کلور

* ایلیوب از براونو تمه یاد کن *

(یاد کن) امر حاضردر کمکدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی (ازبر) دخی فارسیدر بیانی یکرمی اوچنجی قطعه نك عنوانده کجدی (سؤال) یاد کن لغتده دخی بو معنایه در میان اصطلاحاتده نیچون کتوردی جواب) بو مثنوینك اصطلاحده اولدیغی اکثریدر تنکیم قطعهٔ سابقه‌لر بو مثنوی‌یه مقابله قرینه سیله معانیٔ لغویه‌یه متکفله ایکن احیانا بعض اصطلاحی دخی مشتمله‌درکه * نیجه سن حاصل معنی یازدم * اصطلاح اوزره نه رعنا یازدم * دیو دیباجه ده تصریح بیورمشلر ایدی مثلا اوتوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کافر کیش جفا کاردیو واوتوز برنجی قطعه نك بیت اولنده خواب خرکوش بلان وعده دیو کجدی بونلرك اصطلاحاتدن اولدیغی خفی دکلدرحتی قطعهٔ خامسه نك بیت رابعنده (اصطلاح اولمش دینور فکر وتلاشه پیچ وتاب) واقعدر بوندن بشقه امعان اولنسه یاد کن اصطلاحه ادخالده اولنور فتأمل

* پادشاهدر سایهٔ یزدان دیمك *

(سایهٔ یزدان) همزه نك کسریله بمعنی پادشاه وخلیفه کذا فی شرفنامه تنکیم عربیده ظل الله دیدکلری کبی معنای ترکیبیسی تکری کولکه سی دیمکدر چونکه یزدان تکری دیو قطعهٔ اولی نك بیت اولنده کچندی سایه کولکه دیو قرق درد نجی قطعه نك بیت ثانیسنده کجدی

* بارداده ایلمش دیوان دیمك *

ابو المعانی (بیت) نشست وبرسرش افسر نهاده * زبهر کار مردم بارداده * معنای ترکیبیسی دیوان وبردی دیمکدر چونکه (بار) دیوان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحند کجدی (داده) اسم مفعولدر ماضیسی قطعهٔ مزبوره نك بیت رابعنده کجدی (دیوان) عربیدر فارسیده وترکیده دخی شایعدر پادشاهلرك

ووزرانك رؤيت مصالح وبذل عطايا ومواجب ايتدكاری محلاری مدخی خريطهٔ دفاتر معناسنه ومجموعهٔ اشعار شعرا معناسنه ده كلور فرهنك شعوريده وجه تسميه سنده شويله نقل ايدركه نوشروان عادل اركان دولتنك شططنته اجتماعلرين كوردكده اينها ديوان بيوردی بونلر شيطانلردر ديمكدر چونكه ديوان جمع ديو بمعنی شيطان بعده مذكور محل اجتماعده علم غالب اولدی انتهی * لكن اصح اولان عربی اولديغيدرنه قدركه جمع ممكن ايسه ده كمالا يخفی علی من له ادنی مهارة فی اللغات

*** روز نو روزی نو دينسه مأل ***

عربيده يوم جديد رزق جديدتر كبده ييل يكی رزق يكی ديرلر نهايت ترك كون يرينه ييل ديرلر شيخ نظامی (بيت) اكرچه از عمر بيشی رفت كورو * كنون روز نوست وروزی نو * كذا فی فرهنك شعوری چونكه (روز) كون ديو ايكنجی قطعه نك بيت سابعنده كچدی (نو) يكی ديو قرق يدنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده كچدی (روزی) رزق ديو قطعهٔ اولينك بيت رابعنده كچدی

*** رزقكی احسان ايدر اول لايزال ***

يعنی روز نو روزی نو مرادلری حق تعالی رزقكی لاينقطع احسان ايدر معناسنده اصطلاح اولمشدر بو تقديرجه لايزال نه قدركه حق تعاليدن عبارت ايسه ده لاينقطع مفهومنه ده تلميحدر لكن عندمزده موجود اولان نسخه ده نوموضعنه سن معناسنه اولان تو لفظی واقعدر فاما كه قلم ناسخدن سهو اولمسی راجحدرنه قدر ترجمه ده رزقكی لفظی مستدعیء خطاب ايسه ده لكن روزی نودخی اولسه معنايه خلل كلمز زيرا مادام يكی كونه يتشدك البته رزاق عالم اوكونده رزقكی ويرر ديمك اولور لكل وجهة فافهم

*** ديديلر اصحاب كهفه هفت تن ***

كذا فی شرفنامه معنای تركيبيسی يدی بدن ديمكدر چونكه هفت يدی ديو اون طقوزنجی قطعه نك بيت اولنده كچدی تن بدن ديو قرق يدنجی قطعه نك بيت اولنده كچدی (فائده) اصحاب كهف كلام قديمده مذكوردرنه قدركه عددلرنده اختلاف وار ايسه بو مذكورا كثر روايته مبنی اوله واسمالرنده دخی اختلاف اولندی اكثری اسملريله تبرك ايدرلر ومقاملرنده دخی اختلاف ايتديلر بعضيلر طرسوس قربنده ديرلر و بعضيلر موضع آخرده ديرلر شيرازده دخی برمغاره واردر اسمنه هفت تن ديرلر اصحاب كهف مقاميدر دیو خواجه حافظ آنی عبادتكاه

ایدوب اول محلده واصل رتبهٔ کرامت اولمشدر دیو ایرانیلر میاننده مشهوردر حتی ناظم تحریر چوق کره زیارت ایلدم دیو بیورمشلر ایدی لکن مسقط رأسمز اولان البستان قضاسنده اورته نیابت نام ناحیه ده شهره بش ساعت مسافه ده واقع محلده بر غاره ملوك ماضیه دن نیجه کمسنه لر اصحاب کهفك غاریدر دیو چوق بنا وضع وبی نهایه اوقاف تعیین ایتمشلردر وبوندن بشقه بو اولدیغنه نیجه نیجه قرائنلر وعلامتلر واردر وحالا اولدیغی محله بر ساعت موضعده بر قریه واردر که اسمنه افسوس دیرلر والسنه ده دخی دقیانوسك قدیمده شهری بودر دیو واقعدر فی الحقیقه آثار بنا آنده قتی چوقدر والله تعالی اعلم بحقیقة الحال

* هم کونشدر یوسف زرین رسن *

معنای ترکیبیسی التون ایپلی یوسف دیمکدر چونکه زر التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی یاء تحتیه نسبیه ونون مؤکده در * رسن * ایپ دیو قرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی (تتمه) وجه شبه حضرت یوسف علیه السلام کشور حسن وبهاده ضرب مثلی شامل وفرد کامل اولوب قلوب عشاقه رسنهای علاقاتله کمال برداز جمال اولدیغی کبی کونش دخی ساحهٔ عالمه حبال شعاع ایله برتو انداز دلال اوله سیدر بهمه حال رسن مشبه ومشبه بهده مخیلدر فاحفظ

* آب مریم دی صلاح وعفته *

(معنای) ترکیبیسی مریم صوی دیمکدر مناسبت ظاهره در ابو المعانی (بیت) معجز حسنت کند تکمیل ایمانم هنوز * زاب مریم کرد کویا عیسیٔ عشقت ظهور

* داخی سرسبزی دینورمش دولته *

خواجه حافظ (بیت) بسر سبز تو ای سرو که چون خاك شوم * نازاز سر بنه وسایه برین خاك انداز * معنای ترکیبیسی یشللو باش دیمکدر چونکه (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (سبز) یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی یاء تحتیه ادات نسبیه در

* عیسیٔ ششماهه اولمش میوه لر *

معنای ترکیبیسی التی آیلق عیسی دیمکدر چونکه (شش) التی دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (ماه) آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی هاء رسمیه مقدار ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة (تتمه) وجه شبه کانه میوه لر مادرلری منزله سنده اولان اشجاردن بدرصور یسز حصولده حضرت عیسی ابن مریم علیهما السلام کبیدر فاما که التی ایه تخصیصك وجهی اکثری میوه لر

التی آی مقدارنده حاصل اولدیغیچوندرفاحفظ

* پیش رس ترفنده کیم اوّل بتر *

هاتفی (بیت) بمنزل رسید ازهمه پیشتر * بود عزت پیش رس بیشتر * اصلنده وصف ترکیبیدراوکدن ایریجی معناسنه (پیش) اولئدیواوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (رس) وصف ترکیبی اولدیغی حالده طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی حاصلی بومصراعده لغوی وعرفی ایکیسیده مجموعدر

* دیدیلرا عجام بی شرم وادب *

(بی) ادات نفیدرکماسبق فی الادوات المرکبة (شرم) اوتانمق دیوقرق برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (ادب) معلوم (اعجام) جمع عجم در

* کعبهٔ علیایه خاتون عرب *

(خاتون عرب) نونك بالاضافة کسریله خاتون کائنات دخی دیرلرناظم تحریر نه کوزل تأدیب اعجام ایدوب کانه عجملکلرینه تنبیه ایلدی فلله دره

* چرخ زرین کاسه یعنی آسمان *

(چرخ زرین کاسه) بمعنی آسمان یعنی کوك لکن فرهنك شعوریده چرخ چارم یعنی دردنجی کوك دیوواقعدر وبونده مناسبت زیاده در چونکه معنای ترکیبیسی التون کاسه لوفلك دیمکدر چونکه چرخ فلك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی زرین بومثنوینك بیت خامسنده کچدی کاسه جناق دیوقطعهٔ سابعه نك بیت سابعنده کچدی

* هم کونشدرزمزم آتش فشان *

کذا فی فرهنك شعوری معنای ترکیبیسی آتش صاچیجی زمزم دیمکدر چونکه زمزم مکهٔ مکرمه ده معروف قیودر (آتش) معروف (فشان) افشان لفظندن مخفف امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری افشاندن قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (خاتمه) کانه کونش توجهکاه عالمیان اولمقده زمزمه بکزرلکن زمزمك طبعی بارد ایکن مشابهتدن صادراولان حرارتدر بوتقدیرجه امعان نظراولنسه بونده جمع الاضداد صنعتی واردرلکن زمزم دخی اراضئ حارهده واقع اولمسی وجه شبه اوله بیلورکمالایخفی

* ظلمت اولدی رنك شاه زنکبار *

(رنك شاه زنکبار) بمعنی ظلمت وسیاهی کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی زنج مملکتنك پادشاهنك رنکی ولونی دیمکدر چونکه رنك کونه دیوقرق برنجی

قطعه نك بيت خامسنده كجدى شاه معلوم زنكبار زنجيلر مملكتى ديو فرهنك شعور يده بالمناسبه يازر چونكه زنكى سياه حبشى يه ديلديكى يكرمى سكزنجى قطعه نك اوچنجى بيتى شرحندن منفهم اولدى يار بمعنى جاى جمعيت ومحل كثرت ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كجدى

* صو كنارينه دينورمش رودبار *

(رودبار) سكون دال ايله اوچ معنايه دراول بمعنى كنار آب ثانى بمعنى نهر عظيم كذا فى شرفنامه ثالث لا ينقطع همشه صويى آقان ايرمق چونكه (رود) راء ممدوده نك ضميله چاى وايرمق معناسنه يار آنفا كجدى

* كيجه معناسنده درزلف زمين *

كذا فى شرفنامه ايضا چونكه (زلف) بمعنى كيسوى دلبران (زمين) يرديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى

* استديكى يرده طوران خوشنشين *

رخشئ يزدى (بيت) مامردمان خانه بدوشيم خوشنشين * هرجا كه ميرويم شود خانمان ما * اصلنده وصف تركيبدر خوش اوتوريجى ديمكدر چونكه نشين نشستن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر

* راحتيله خوش كچن ييل شاه سال *

دهكى (بيت) نخل قدت سال عشاقست اى شاه بتان * شادشد چون شاه سالى اينچنين درويش ديد * معناى تركيبيسى ييل پادشاهى ديمكدر چونكه شاه بمعنى پادشاه (سال) ييل ديو اون دردنجى قطعه نك بيت ثامننده كجدى

* شير مرغ اولنسنه كيم اوله محال *

شيخ نظامى (بيت) علفگاه مرغان اين كشور اوست * اكر شير مرغان بخواهى دراوست * معناى تركيبيسى قوش سوديدر تركده دخى محاله قوش سودى ديرلر چونكه شير سود ديو اوتوزيدنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى (مرغ) قوش ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت سادسنده كجدى

* يل شديد اسد كه ديرلر ديوباد *

كردباد دخى ديرلر تركيده قاصرغه عربيده اعصار كبى كذا فى شرفنامهٔ شيخ (بيت) چوزان دشت بكذشت چون ديو باد * قدم درد كرد يولا خى نهاد * استعاره طريقيله غايت بوكرك آنه ده ديو باد ديرلر معناى تركيبيسى جن يلى ديمكدر چونكه ديو جن ديو قرق التنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كجدى باد يل ديو يكرمى

ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی

* مرکب جم بو هوایه اولمش آد *

(مرکب جم) یعنی هوا وریح جامی (بیت) کر کشد درته آن مرکب جم * که برون اورد ازهند حشم * بو مقامده جم یعنی سلیمان علیه السلام چونکه (جم) جیمك فتحی ومیم ایله هرسلطان صاحب اقتداره اطلاق اولنور شاعر (بیت) جهاندار والا کهر کیقباد * جمی بود با خسرو آییز داد * لکن هر یرده که جم ذکر اولنور قده خاتم وتخت وباد وهوا و بلقیس وآصف ودیو وامثالی ذکر اولنسه مراد حضرت سلیمان علیه الصلاة والسلام اولور شاعر (بیت) اکر تخت جم رفت بر باد سخت * مرا باز داند جمال رخت * واکر مقابله وآیینه وسد وحکمت وسیاحت وامثالی ذکر اولنسه مراد اسکندر ذو القرنین اولور حافظ (بیت) آیینهٔ سکندر جام جمست بنکر * تا بر تو عرضه دارد احوال ملك دارا * واکر پیاله وجام وشراب وامثالی ذکر اولنسه مراد جمشید اولور شاعر (بیت) کرادآنی از خسروان عجم * زعهد فریدون وضحاك وجم

* سوز بیو کلرده سخن در آفتاب *

شیخ نظامی (بیت) چنین مهد یکه ماهش در نقابش * زمه بکذر سخن در آفتابش * معنای ترکیبیسی سوز کونشده دیمکدر چونکه (سخن) سوز دیو اوتوزبرنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی (در) یعنی فی کما سبق فی الادوات (آفتاب) کونش دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کجدی

* کشتیٔ زر ماه نوای کامیاب *

(کشتیٔ زر) یکی آی معناسنه عربیده هلال فارسیده ماه نو کبی کذا فی شرفنامه وفرهنك شعوری معنای ترکیبیسی آلتون کمی دیمکدر دیدی چونکه کشتی کمی دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی زر آلتون دیو بیت سابعنده کجدی ماه نو یکی آی دیو فرق ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی لکن بو مقامده تفسیردر (کامیاب) مراد نه ایرن دیو قطعهٔ خامسه نك اوچنجی بیتنده کجدی بونك بو محلده تفسیر ومفسرده مدخلی یوقدر همان تتمیم وزن ایچون خطاب قلندی

* نه صدف اولدی طقوز قات آسمان *

(نه صدف) یعنی تسعة افلاك معنای ترکیبیسی طقوز صدف دیمکدر عربی (بیت) دیدم وچیدم تمام آبی ورنکی نداشت * میوهٔ این چارباغ کوهر این نه صدف چونکه نه طقوز دیو اون طقوزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی صدف بیانی اوتوز

طقوزنجی قطعه نك عنوانی شرحنده كجدی * آسمان كولدی بو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده كجدی بو مقامده تفسیردن جزءدر

* چارباغ ایسه عناصردر همان *

همدخی (چارباغ) اصفهان یاننده بر مزین باغچه دیر اوتوزسكزنجی قطعه نك بیت سابعنده كجدی معنای تركیبیسی انده مذكوردر

* آخشیجان هم عناصر آدیدر *

(آخشیجان) مد همزه ایله یعنی عناصر اربعه همدخی موالید ثلاثه معناسنه ده كاور بلكه بالجمله اضداده اطلاق اولنور مثلا فصول اربعه واخلاط اربعه كبی تشكیم مصراع ثانی مشعردر

* چونكه بیری برینك اضدادیدر *

چونكه آخشیج همزهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وشین معجمهٔ ممدوده نك كسری وجیم ایله فی الاصل ضد معناسنه در آخرینه ادات جمع الف ونون لاحق اولنجه اضداد معناسنه اولدی لكن عناصر اربعه ده وموالید ثلاثه ده علم غالب اولدی بلكه مفرده مقامنده مستعمل اولدی مژكان كبی حكیم انوری (قطعه) تاسه فرزند موالید آخشیجان * چار مادر چنانكه نه پدر ست * تاكزیر زمانه باد بقات * تاز چار ونه وسه ناكذرست * الف مقصوره ایله اخشیج واخشیجان دخی دیرلر شمس فخری مقصوره ایله معنای اصلیسنی ومعنای اصطلاحیسنی جمع ایده رك دیر (بیت) چون طبایع بیكدكر ضدند * زان سبب كفته اند اخشیجان

* دین فروشان اولمش اصحاب ریا *

كذا فی شرفنامه چونكه (دین فروشان) صاحب ریا معناسنه اولان دین فروشك جمعیدر دین فروش اصلنده وصف تركیبیدر دین صاتیجی معناسنه چونكه فروش فانك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تشكیم نهی حاضری اوتوزبرنجی قطعه نك بیت اخیرنده كجدی

* كچمز اقچه داخی نقد ناروا *

استرابادی (بیت) پای قبول باطنیت همچو ظاهراست * كان زركه روی بست جواز نقد نارواست * معنای تركیبیسی دخی بویله در چونكه نقد معلوم (روا) رایج دیو قطعهٔ اولی نك سكزنجی بیتنده كجدی نا ادات نفیدر كما سبق فی الادوات

* بك قدیمی نسنه در پای چنار *

معنای تركیبیسی چنار ایاغی دیمكدر چونكه پای ایاق دیو یكرمی بدنجی قطعه نك

بيت رابعنده كچدى (چنار) جيم فارسيه نك ونون ممدوده نك فتحلرى ايله معروف
براغاجدركه چوق يشار مرور ايامله كنديدن برآتش پيدا اولوب اشاغيسنه قدر ينار

* سال خورده اولدى غايت اختيار *

(سال خورده) بمعنى مسن وپير وچوق عمر كورمش خواجه حافظ (بيت) غم كهن
بمى سال خورده دفع كنيد * كه تخم خوش دلى اينست پير دهقان كفت * كذا
فى فرهنك شعورى معناى تركيبيسى ييل ييجى ديمكدر * چونكه خورده اسم
مفعولدر مصدرى قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كچدى فاما كه خاء معجمه دنصكره
واوسز سال خرده بمعنى قليل السن وشاب چونكه خرد بمعنى قليل واوفق كما سبق

* ديندى تعظيم ايتمكه زانوزدن *

ظهورى (بيت) صراحى بخورشيد پهلو زند * حريفان بناهيد زانو زند * معناى
تركيبيسى ديز اورمق ديمكدر چونكه (زانو) ديز ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت
رابعنده كچدى (زدن) اورمق ديو قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* ناوك اندازاولدى خلقه طعن ايدن *

معناى تركيبيسى اوق آتيجى ديمكدر چونكه (ناوك) اوق ديو قرق برنجى قطعه نك
بيت عاشرنده كچدى (انداز) وصف تركيبى اوله رق يكرمى التنجى قطعه نك سكزنجى
بيتنده كچدى

* دوات واقبال آب بى لجام *

صائب (بيت) ميكند كار شراب تلخ آب بى لجام * اين سخن ازمستى ارباب دولت
روشنست * معناى تركيبيسى ديزكنسز صو ديمكدر چونكه (آب) معروف (بى)
ادات نفيدر (لجام) معرب لكام ديو قرق دردنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* آب درجوى تو دوات سنده تام *

كذا فى المجمع وامور عالم سنك تصرفكده معناسنه كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى
ارماغكده صو ديمكدر چونكه (آب) معروف (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات
(جوى) ارماق ديو قطعهٔ رابعه نك بيت رابعنده كچدى (تو) سن ديو اوچنجى
قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى

* لطفله احسان ايدربرپا كند *

معناى تركيبيسى اياق اوزره ايلرديمكدر چونكه (بر) بمعنى على كما سبق فى الادوات
المركبة (پا) اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (كند) ايلر ديو اللى
اوچنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى

* اشكار ايلرديعك پيدا كند *

چونکه (پیدا) بمعنی ظاهر و آشکاردیو اوتوزالتنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی (کند) آنفا کچدی (آشکار) دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیردن جزء قلندی

* فائده کوردی دیمکدر طرفه بست *

معنای ترکیبیسی فائده ونفع وحصه ومال جدید بغلادی دیمکدر چونکه (طرفه) طانك ضمیله بمعنی نفع وفائده وحصه ومال جدید وتحفه وبو العجب (بست) بغلادی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* همدخی یار موافق یك نشست *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی بر اوتوردی دیمکدر چونکه (یك) بردیواون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (نشست) طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* فکری یك بکلش اولان کوتاه بین *

کمال خجندی (بیت) بعهد قامتت بر کند باد اچشم کوته بین * که چون نرکس نظر برسرو و بر شمشاد میدارد * اصلنده وصف ترکیبیدر قصه کورجی معناسنه چونکه (کوتاه) کاف ممدوده نك ضمی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار هاایله قصه وقصیر معناسنه (بین) وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* مشورت یرینه دیرلر کلزمین *

همدخی موضع عشرت معناسنه ده کلور آصفی (بیت) دردهر کلزمینی دارند شکل نرکس * بیران باده پیما بر کرده جام باده * معنای ترکیبیسی کللومکان دیمکدر چونکه (کل) معروف شکوفه (زمین) یردیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی اصلی زمین کل ایدی بعد التقدیم والتأخیر وصف ترکیبی اولدی

* کیجه لك کتدی دیمك شب در کذشت *

معنای ترکیبیسی کیجه کتدی دیمکدر چونکه (شب) کیجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (در) ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات المرکبة (کذشت) کاف فارسیه نك ضمی وذال معجمه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله کذشتن لفظندن ماضیدر کچدی معناسنه

* هم ایش ایشدن کچدی آب ازسر کذشت *

خواجه سلمان (بیت) غمش دریای بی پایان ومارادستکیری نی * کذشت آب ازسرت سلمان چه پایی دست وپایی زن * معنای ترکیبیسی ترکیده صوباشدن

کچدی مضمونده درچونکه (آب) معروف (از) بمعنی من کماسبق فی الادوات (سر) باش معناسنه (کذشت) قدسبق آنفا

* کل شکفته کیزلو اولمشدر عیان *

سیفی بخاری (بیت) هست ازدهنت دردل هرغنچه سخنها * کلها شکفد کر بکشایند دهنها * معنای ترکیبیسی آچلمش کل دیمکدرچونکه (شکفته اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك اون اوچنجی بیتنده کچدی

* استخوان بست اصلنی ایتدی بیان *

آصفی (بیت) استخوان من که ازسنك جنون صد جاشکست * استخوان قصهٔ فرهادومجنون بسته اند * معنای ترکیبیسی کمك بغلدی دیمکدرچونکه استخوان کمك دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون التنجی بیتنده کچدی (بست) قدسبق آنفا

* اصلی یوقدرته ندارد این سخن *

معنای ترکیبیسی بوسوزتمل طوتمزدیوترکیده دخی اصطلاحدرچونکه (ته) تاء فوقیه نك کسری وهانك اظهاریله الت وتمل معناسنه عربیده تحت واساس کبی (ندارد) نفی استقبالدرچونکه نون ادات نفیدرکماسبق فی الادوات المرکبة (دارد) مضارعدرمصدری اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (این) بودیوقطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی (سخن) سوزدیواوتوزبرنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* آره اغزین برابش انکشت زن *

عرفی (بیت) زخمه هرچندکه انکشت زند برلب تار * ناله ازبیم نیاردکه برآرد آواز * معنای ترکیبیسی دوداغی اوزره برمق اوردیمکدرچونکه (بر) بمعنی علی کماسبق فی الادوات المرکبة (لب) دوداق دیویکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی شین معجمه ضمیرغائبدر (انکشت) برمق دیویکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زن) امرحاضردرمصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* کلدی اکلندی رفت وسنك بست *

معنای ترکیبیسی کتدی وطاش بغلدی دیمکدرچونکه رفت کتدی دیوایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (سنك) طاش دیواونجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی (بست) آنفا کچدی

* بتمسه برابش دینورصورت نبست *

شاعر (بیت) داشت تصویررخش صورتکرچین آرزو * بست چندین صورت وصورت نبست این آرزو * ترکیده صورت باغلمدی مضموننده درچونکه نون

نافیه‌در *بولسه ایش صورت دی آب آمد بکار*

ترکیده بو مضمونده ایش صویـنه کیردی دیرلر معنای ترکیبیسی صوایشه کلدی دیمکدر چونکه آب صو معناسنه (آمد) کلدی دیو یکرمی طقوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی (بکار) اولنده کی بای موحده تعدیه ایچوندر کار ایش دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی

آش پختن ایشه ویرمکدر قرار

معنای ترکیبیسی طعام پشرملك معناسنه‌در چونکه (آش) طعام معناسنه (پختن) مصدردر اسم مفعولی قرق دردنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی

بك قولای ایشه‌دینور موی وخمیر

چونکه خمیردن قیل چکملك قولای اولور بو معناده موی وروغن دخی دیرلر ترکیده قولای ایشه یاغدن قیل چکمه دیرلر معنای ترکیبیسی قیل وخمیردیمکدر چونکه (موی) قیل دیو اللنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی (خمیر) اصلی عربیدر

موزه وکل اولدی معناده عسیر

حکیم انوری (بیت) تا دی مثل او مثل موزه وکل بود * اکنون مثل او مثل موی وخمیراست * ترکیده ایش چاموره دوشدی دیرلر معنای ترکیبیسی جزمه وچامور دیمکدر چونکه (موزه) جزمه دیو قرق اوچنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی (کل) چاموردیو قطعهٔ عاشره‌نك بیت اولنده کچدی

خاك رنکین دینسه آلتوندر مراد

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی رنکلو طپراق دیمکدر چونکه (رنکین) اوچنجی قطعه‌نك عنوانده کچدی (خاك) طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی

فرصت ال ویردی دیمکدر دست داد

شاعر (بیت) تشریف دست بوس تو آنرا که دست داد * می افتدش بسان زمین چرخ درقدم * معنای ترکیبیسی ال ویردی دیمکدر چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی (داد) ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی

کچدی فرصت دملری آهو کذشت

شاعر (بیت) غافل آن وحشی غزالم تند ازپهلو کذشت * پیش می رفتم تبسم کرد وکفت اهو کذشت * معنای ترکیبیسی جیران کچدی دیمکدر چونکه (آهو

جیران

جیران دیواللی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده كچدی (كذشت) كچدی

* بیقلوب کتسون دیمكدر سك بدشت *

معنای ترکیبیسی کوپك اووه یه دیمكدر چونکه سك کوپك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی (بدشت) اولنده کی باء موحده ادات تعدیه دردشت اووه دیو طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده كچدی

* بخت دندان خای بك منحوس بخت *

کذا فی شرفنامه اصلنده وصف ترکیبیدر دندان خای چینیجی دیش دیمكدر چونکه بخت معروف (دندان) دیش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده كچدی (خای) خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه ایله خاییدن لفظندن امر حاضر ویاخود اسم فاعل مخففدر چینیجی معناسنه

* هم دینورمش مشکل ایشه کار سخت *

چونکه (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی (سخت) قتی دیو ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده كچدی

* منصبه ایردی رقم برسر کرفت *

معنای ترکیبیسی باش اوزره فرمان طوتدی دیمكدر (رقم) رانك وقافك فتحلری ومیم ایله نه قدر خط ویازی معناسنه ایسه ده فرمان پادشاهی معناسنه اهل فارس میاننده عرف اولمشدر ابو المعانی (بیت) قضا که دردوغم درازل رقم کرده * برای صورت حسن ترا قلم کرده (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی (کرفت) طوتدی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده كچدی

هم قبول ایتدی دیمكدر برکرفت *

خواجه حافظ (بیت) من این دلق ملمع رابخواهم سوختن روزی * که پیر میفروشانش بجامی برنمیکیرد * معنای ترکیبیسی کوکس طوتدی یاخود یوقارو طوتدی دیمكدر چونکه (بر) کوکس دیو اوتوزبرنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده كچدی وبر علی معناسنه اولدیغی علو افاده ایدر (کرفت) قدسبق آنفا

* کبروعنوان ایلیاندر سرکران *

معنای ترکیبیسی باشی اغر دیمكدر چونکه (سر) باش معناسنه کما سبق (کران) اغر دیو قرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده كچدی

* دخی معزوله دینور قرآن خوان *

کذا فی مؤید الفضلا عمید الدین (بیت) نمیدانست درو قت عمل الحمد وشد ناکه * بحکم شاه قرآن خوان بحمد الله بحمد الله * زیرا اکثر اهل مناصب بعد العزل صورت صلاحده نماز قیلمغه وقرآن اوقومغه مشغول اولدقلری مشهور واوغله خوش لطیفه لومثلدر اصلنده وصف ترکیبیدر قرآن اوقویجی معناسنه چونکه خوان امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر تشکیم امر حاضر اوله رق قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کجدی

* هم ایو کون دوستی یار نو بهار *

شیخ نظامی (بیت) زنی نو کن ای یار هر نو بهار * که تقویم پارینه ناید بکار * معنای ترکیبیسی یکی یاز دوستی دیمکدر چونکه (یار) معلوم (نو) یکی دیو قرقیدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی (بهار) یعنی فصل ربیع

* دم مخور الدائمه سن ای کامکار *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی قویرق یمه دیمکدر چونکه (دم) قویرق دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (مخور) یمه دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (کامکار) اسماء حسنی شرحنده کجدی لکن بو مقامده تفسیر ومفسرده دخلی بوقدر مجرد تتمیم وزن خطابدر

* عزلت ایتدی روی بر دیوار کرد *

بو معناده روی بدیوار آورد دخی دیرلر خواجه آصفی (بیت) آصفی روی بر آورد بمحراب دعا * روز ابروی بتان روی بدیوار آورد * معنای ترکیبیسی یوزی دیواره ایلدی دیمکدر چونکه (روی) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (بر) ادات تعدیه در کما سبق فی الادوات المرکبة * دیوار اون التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کجدی (کرد) ایلدی دیو یکرمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی

* آشکاره ایلدی دیدار کرد *

حکیم فردوسی از یوسف وزلیخا (بیت) دو چشم از زمین سوی دیوار کرد * زلیخا زدیوار دیدار کرد * معنای ترکیبیسی دخی بویله در چونکه (دیدار) دال ممدوده نك کسری ودال ثانیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله یعنی ظاهر وآشکار * کرد قد سبق آنفا

* یالیمی الچق اولان دیوار پست *

هاتفی (بیت) چه صفهای چرکه بهم داد دست * شد آن بیکران دشت دیوار پست معنای ترکیبیسی الچق دیوار دیمکدر چونکه دیوار قد سبق آنفا (پست) الچق دیو طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کجدی

* يعني بو اسلوب اوزره زين دست *

خواجه حافظ (بيت) كر تو زين دست مرا بي سر و سامان داري * من با ه سحرت زلف مشوش دارم * معناى تركيبيسى بو الدن ديمكدر چونكه (ز) بمعنى من كما سبق (اين) بودر بو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى * دست ال ديو يكرمى بدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* خانه كن شو لدركيم اوله ناخلف *

كذا فى شرفنامه اصلنده وصف تركيبيدر اوو ياريجى معناسنه چونكه * خانه) اودر بو اوچنجى قطعه نك بيت تاسعنده كچدى (كن) فتحله امر حاضر يا خود اسم فاعل مخففدر مصدرى كندن افظيدر اللى اوچنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى (ناخلف) بدبخت و بى اصل و باباسى يرينى طوتميان كمسنه معناسنه تفسيردر

* بى محابا بو لديغن ير خوش علف *

خواجه حافظ (بيت) صوفىء شهر بين كه چون لقمهٔ شبهه ميخورد * پاردمش دراز باد ان حيوان خوش علف * معناى تركيبيسى ظاهردر (بى محابا) تفسيردن جزءدر چونكه بى ادات نفيدر محابا احترازدر بو اون التنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى

* اولدى معناده زدستش شد عنان * مفسر در تفسيرى

بو مصراعدر * اختيارى قالمدى الده همان *

معناى تركيبيسى الدن ديزكين كتدى ديمكدر چونكه (ز) بمعنى من (دست) بمعنى يدكما سبق انفاشين مجمه ضمير غائبدر (شد) كندى ديو قرق بشنجى قطعه نك بيت سادسى شرحنده كچدى عنان كسرايله ديزكين معناسنه عربيدر فارسيده دخى شايعدر

* دل نموده النفات ايتمش ديمك *

معناى تركيبيسى كوكل كوسترمش ديمكدر چونكه (دل) كوكل ديو اون يدنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى (نموده) نونك ضميله اسم مفعولدر

* دامن افشاندن هم اعراض ايلمك *

خواجه سلمان (بيت) تا نه پندارى كه سلمان دامن از دلبر فشاند * دامن از دلبر فشاند و دامن دلبر كرفت * معناى تركيبيسى اتك صاچمق يعنى اتك سلكمك ديمكدر چونكه (دامن) اتك ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى (افشاندن) صاچمق ديو قرق آيكنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى

* خاتم كو ياد هان دلبران *

كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى سويليجى مهردیمکدر چونکه (خاتم) بیانی قرقیدنجی قطعه نك بیت سادسی شرحنده كچدی (كويا) سويليجى ديو اوبوز اوچنجی قطعه نك بيت سابعنده كچدى دهان دلبران تفسيرده فاحفظ

* همدخى منقار كل اولمش زبان *

كذا فى مجمع الفرس معناى تركيبيسى كل بورنى ديمكدر چونكه (منقار) ميمك كسريله قوش بورنى معناسنه اصلى عربيدر (زبان) تفسيرده لسان معناسنه چونکه (دهان) اغزدیو (زبان) دل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده كچدی

* قاچدى معناسنه كلمش پشت داد *

تركيده دخى بو معناده ارقه ويردى ديرلر چونكه (پشت) ارقه ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (داد) ويردى ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* عزلت ايتدى درپس زانو نهاد *

معناى تركيبيسى اكسه سنه ديزقودى ديمكدر چونكه (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (پس) اكسه ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى (زانو) ديز ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى نهاد ماضيدر جمع مضارعى اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى

* كرد ازو پهلو تهى دينسه مأل * مفسر در تفسيرى

بو مصراعدر * آنى ترك ايتدى ديمك اولور عيان *

معناى تركيبيسى اندن ايكوسنى يعنى يانى بوش ايتدى ديمكدر چونكه (كرد) ايلدى ديو يكرمى يدنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى (ز) بمعنى من (او) ضمير غائبدر كما سبق فى الادوات (پهلو) ايكو ديو اوللنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (تهى) بوش ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* حاضر اولمش پايچه بالا زده *

واتك درميان ايتمش معناسنه ده كلور مير خسرو (بيت) ساخته طاوس ملايك شعار * پايچه بالا زده طاوس وار * معناى تركيبيسى اتكى بوقاروا وردى ديمكدر چونكه (پايچه) باء فارسيه ممدوده نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وجيم فارسيه نك فتحى وهاء رسميه ايله اتك وشلوار پاچه سى معناسنه (بالا) يوجه ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت اولنده كچدى (زده) اسم مفعولدر مصدرى قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* دست برافشانده اولكيم ترك ايده *

معناى تركيبيسى ال سلكمش ديمكدر تكيم بيانى بوندن بوقارودرد نجى بيتك

شرحنده کچدی * مارخوردن دردوزحمت چکمه در *

کذا فی مؤید الفضلا خواجه سلمان (بیت) لعل روان زجام زرنوش وغم جهان مخور * زین فلک زمردین بهرچه مار میخوری * معنای ترکیبیسی یلان یمکدر چونکه (مار) یلان دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت سابعنده کچدی (خوردن) یمک دیو اوچنجی قطعه نک بیت عاشرنده کچدی

* دم فرورفتن مشقت چکمه در *

معنای ترکیبیسی نفس اشاغی کتمک دیمکدر چونکه (دم) نفس دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کچدی (فرو) اشاغی دیو اوتوزاوچنجی قطعه نک سکزنجی بیتنده کچدی (رفتن) کتمک دیو قرق برنجی قطعه نک بیت ثانی عشرنده کچدی

* کرک باران دیده کورمش روزکار *

معنای ترکیبیسی یغمور کورمش قورد دیمکدر چونکه (کرک) قورد دیو قرق برنجی قطعه نک بیت سابعنده کچدی (باران) یغمور دیو یکرمی یدنجی قطعه نک سکزنجی بیتنده کچدی (دیده) کورمش معناسنه مصدری دیدن لفظیدر

* یعنی چوق شیلردن آلمش اعتبار *

بو مصراع انجق مصراع اولی ایضاح ایچوندر یاخود یالکز ایضاح ایچون اولمیوب مسبوق التجارب معناسنی افاده ایچون دیمک دخی احسندر

* سرنی افشا ایدن کوتاه بام *

دون همت معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی قصه یعنی الچق طاملو دیمکدر چونکه (کوتاه) قصه دیو بو مثنوینک یکرمی اوچنجی بیتی شرحنده کچدی (بام) طام دیو قرق دردنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کچدی

* مغز پوسیده دکلش عقلی تام *

معنای ترکیبیسی بینی چورمش دیمکدر ترکیده دخی بویله آدمه بینی چورک دیرلر چونکه (مغز) بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه نک بیت عاشرنده کچدی (پوسیده) باء فارسیه ممدوده نک ضمی وسین مهمله ایله چورمش معناسنه اسم مفعولدر مصدری پوسیدن لفظیدر

* همدخی بیدار مغز اولدی رشید *

معنای ترکیبیسی بینی اویانق دیمکدر چونکه (بیدار) اویانق دیو قطعهٔ خامسه نک ایکنجی بیتنده کچدی (مغز) قد سبق آنفا

* نوخبر الدى ديمك چشمش چهيد *

(چشمش چهيد) مطلوبدن يكى خبر الدى معناسنه كمال خجندى (بيت) جان من مير قصد ازشادى مكر يارامده است * ميجهد چشمم همانا وقت ديدار آمده است * معناى تركيبيى كوزى سكردى واو شادى ديمكدر مناسبت ظاهره در چونكه (چشم) كوزدبو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (شين) معجمه ضمير غائبدر (چهيد) جيم فارسيه نك فتحى وهاء ممدوده نك كسريله

چهيدن لفظندن ماضيدر * يوريشلر نازايله دامنكشان *

معناى تركيبيسى اتك چكيجيلر ديمكدر چونكه (دامن) اتك ديو قرق بدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى (كش) وصف تركيبى اولديغى حالده اون يدنجى قطعه نك يدنجى بيتنده كچدى آخرنده كى الف ونون ادات جمعدر

* بك اوزون بويلو كوزل سرو روان *

شاعر (بيت) آنچنان سرو روان نبود در باغ جنان * كر بود در باغ حسن آن قامت موزون يار * معناى تركيبيسى كيدنجى سرو ديمكدر چونكه سرو معروف اغاجدر كه اوچ نوعى واردر برى سرو ناز كه شاخلرى هر طرفه متمائل اولور و برى دخى سرو آزاد كه شاخلرى طوغرى بتمش سراپا هموار و موزون اولور و برى دخى سرو سهى كه اصلى ايكى طوغرى بتمش شاخ اولور (روان) كيدنجى معناسنه ديو قطعهٔ رابعه نك بيت خامسنده كچدى

* يوز كورملكى ديمكدر رونما *

يعنى كويكونك كلينه و برديكى هديه كه اكثر كيده يوز كورملكى ديرلر خواجه سلمان (بيت) آن ماه روا كر بنمايد شبى مرا * در وجه او نهيم دل وجان برونما * اصلنده وصف تركيبيدر چونكه (رو) يوزديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (نما) وصف تركيبى اولديغى حالده اوتوزسكزنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى * هم مصور آديدر چهره كشا *

خواجه سلمان (بيت) ورق دفتر نقاش فروشو كه كنون * باد برهر طرفى چهره كشايى دارد * اصلنده وصف تركيبيدر يوز آچيجى معناسنه چونكه چهره بعنى مجموع وجه (كشا) امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر تنكيم امر حاضرى يكرمنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى

* پافشرد اولدى ديمكدر برقرار *

معناى تركيبيسى اياق صقدى ديمكدر چونكه (پا) اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك

بيت

بيت رابعنده كچدى (فشرد) فانك كسريله فشردن لفظندن فعل ماضيدر اصلى افشردن ايدى تنكيم اسم مفعولى قرق بشنجى قطعه نك بيت تاسعنده كچدى فرهنك شعوريده شين معجمه ايله واقعدر لكن ناظم تحريرك عندمزده موجود نسخه سنده سين مهمله واقعدر بو تقديرجه اياغى طوكمش معناسنه اولور اولكندن انسب اولور تنكيم فسرده طوكمش ديو بيت مزبورده كچدى

* بازآوردايندى يعنى اعتذار *

كاتبى (بيت) كفتم از كويش روم بازآمدم باصد نياز * هركه كويد ناسزايى بازآوردى كند * معناى تركيبيسى كيرو كتوردى ديمكدر چونكه (باز) كيرو ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كچدى (آورد) ماضئ مفرد غائبدر تنكيم ماضئ متكلم وحده سى يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى

* اعتذار ناملايم عذرلنك *

صائب تبريزى (بيت) چون بذيرد ازتو عذرلنك از بهرسفر * بادپايى همچو حال بيقرارت داده اند * بو مضمونى باقى افندى لطيف نظم ايتمشدر (بيت) هزاران عذرلنك ايلرچجر كلمزدى ميدانه * اكر خونريز چشمك دعوت ايتسه جنكه تيمورى * معناى تركيبيسى طوپال عذرديمكدر چونكه (لنك) طوپال ديو قرق برنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* بك طارلقده دينور آمد بتنك *

ميرخسرو (بيت) ناله را هرچند ميخواهم كه پنهان مى كشم * سينه مى كويدكه من تنك آمدم فريادكن * معناى تركيبيسى طارلغه كلدى ديمكدر چونكه امد كلدى ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (تنك) طارديو اون بشنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى اولنده كى باء موحده ادات تعديه در

* طار يلورسه دينلور آمد بهم *

معناى تركيبيسى مشقته كلدى ديمكدر چونكه (هم) بمعنى غم وغصه ومشقت لكن فارسى اوله رق بالاده ميم قافيه سنده بعض نسخه يه كوره (بر بيرينه قارشمش اولانه دينور بهم) معناسنه تطبيق اولنسه ده ممكن اولور فافهم

* دى بجاى اوانك حقنده هم *

معناى تركيبيسى انك يرنده ديمكدر چونكه (جاى) مكان ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى اولنده كى باء موحده ادات ظرفدر (او) ضمير غائبدر كما سبق فى الادوات المركبة

* بك غصبلندی دیکدر تیره شد *

معنای ترکیبیسی بولانق اولدی دیکدر چونکه آخرنده کی هاء رسمیه ایله تیره بولانق دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* عقلی شاشرسه دیرلر خیره شد *

معنای ترکیبیسی شاشمش اولدی دیکدر چونکه (خیره) هاء رسمیه ایله یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانشنده کچن خیر معناسنه در (شد) معلوم

* سرت ایدی بك یومشدی امد فرود *

معنای ترکیبیسی اشاغی کلدی دیمکدر چونکه (آمد) قد سبق آنفا (فرود) فانك وراء ممدوده نك ضملری ودال ایله اشاغی معناسنه

* دولتی آرتارسه دی آبش فزود *

معنای ترکیبیسی صویی ارتدی دیمکدر چونکه (آب) معروف صو معناسنه شین معجمه ضمیر غائبدر (فزود) فانك حرکات ثلاثی وزای معجمهٔ ممدوده نك ضمی ودال ایله فزودن لفظندن ماضیدر تتکیم بوندن مشتق فزای قطعهٔ خامسه نك عنوانندہ کچدی

* مضطرب اولسه کشی شد دسته دی *

معنای ترکیبیسی دسته اولدی دیمکدر چونکه دسته انك تفصیلی اللی دردنجی قطعه نك بیت آخیری شرحنده کچدی (شد) اولدی معناسنه کما سبق

* هم مناره آدینه کلدسته دی *

هاتفی (بیت) مؤذن زکلدسته شد نغمه ساز * چو بلبل که برشاخ کل شد طراز * معنای ترکیبیسی کل طوبی دیمکدر

* غالب اولدقده دینور مش سکه زد *

معنای ترکیبیسی سکه اوردی دیمکدر چونکه (سکه) السنهٔ ثلاثه ده ضرب معناسنه مستعملدر (زد) اوردی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی جامی (بیت) چو زد سکه بر نقد قبچاقیان * می فتح خورد از کف ساقیان

* منتخب نسنه دخی روی سپد *

طالب آملی (بیت) ما کلخنیان سنبل ونسرین نشناسیم * آتش بود آتش کل روی سپد ما * معنای ترکیبیسی یر یوزی دیمکدر چونکه (روی) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (سپد) سینك کسری وباء فارسیه نك فتحی ودال ایله بمعنی زمین لکن باء عربیه ایله ترجه سبت معناسنه در

* دیندی خود سرآ که کیم بی بالئ اوله *

معنای ترکیبیسی کندو باشنه دیمکدر چونکه (خود) کندو دیواولوزنجی قطعه نڭ بیت رابعنده کچدی (سر) باش معناسنه (بی بالئ) دخی فارسیدر لکن

تفسیردر * سینه برطاق اولکه باغری چالئ اوله *

(سینه برطاق) بمعنی عاشق بی قرار باغری چالئ نشابوری (بیت) دل مجروح حاجتمند مشتاق * بیاد ابرویت شد سینه برطاق * معنای ترکیبیسی طاق اوزره کوکس دیمکدر چونکه (سینه) کوکس دیو یکرمی بدنجی قطعه نڭ بیت ثالثنده کچدی (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (طاق) قبه وکمر ومصنده ره وقات معناسنه حتی ایکی قات اولان نسنه یه ذوالطاقین دیرلر

* چوق یاوب کزدی دیمکدر قطره زد *

معنای ترکیبیسی یوریمکده لنکه اوردی دیمکدر چونکه (قطره) یورومکده لنکه دیرلر همدخی طمله معناسنه ده کلور بلکه بونده طمله معناسی دخی انسبدر زیرا کثرت حرکت ایله درلدی دیمکی ایهام ایدر فافهم (زد) قد سبق آنفا

* هیچ کاره بوش سورینڭ شخص بد *

(هیچ کاره) بوش یلر وبیهوده سورینور معناسنه معنای ترکیبیسی عبث وبیهوده ایشه منسوب دیمکدر چونکه (هیچ) بیهوده وعبث دیو اللی التنجی قطعه نڭ بیت ثانی عشرنده کچدی (کاره) ایشه منسوب معناسنه چونکه هاء رسمیه ادات نسبتدر

* یلڭ معاند کمسه کافر ماجرا *

(کافر ماجرا) بمعنی معاند شدید ومتمرد مولانا امیدی (بیت) سیاه فتنه چونکه فرصتی کرد * سپهر سفله کافر ماجرایی * معنای ترکیبیسی ظاهردر شوقدر که عجملر علی غیر القیاس فتح فا ایله کافر اوقورلر وقافیهٔ مفتوحه ده استعمال ایدرلر

فاحفظ * همدخی ناداشت بی شرم وحیا *

شیخ نظامی (بیت) چنین آمدست از بزرکان پیر * که باهیچ ناداشت کشتی مکیر معنای ترکیبیسی طوتمدی دیمکدر (نا) ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة (داشت) ماضیدر مصدری اوتوزاوچنجی قطعه نڭ بیت سادسنده کچدی * بی شرم وحیا * تفسیردر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق (شرم) اوتانمق دیو قرق برنجی قطعه نڭ بیت اوّلنده کچدی

* حدنی بیلدیردی دیمکدر مراد *

تضمیر در مفسری بو مصراعدر

* دینلور سه بر خرش کاله نهاد *

معنای ترکیبیسی اشکنه قماشی قودی دیمکدر چونکه (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (خر) اشك دیو بکر منجی قطعه نك بیت اولنده کجدی شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات البسیطة (کاله) قماش معناسنه تشکیم هاء رسمیه موقعنه الفله (کالا) قماش دیو بکرمی بدنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی (نهاد) قودی دیو بو مثنوینك فرق ایکنجی بیتی شرحنده کجدی

* غالب اولدقده دینور مش دست برد *

معنای ترکیبیسی ال ایلتدی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی (برد) ایلتدی معناسنه ماضیدر مصدری اوتوز التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کجدی

* بوزیلوب مغلوب اولدی باز خورد *

خواجه سلمان (بیت) لعل روان زجام زر نوش و غم جهان مخور * زین فلك زمردین بهر چه بازی می خوری * معنای ترکیبیسی کیرو یدی دیمکدر چونکه (باز) کیرو دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کجدی (خورد) یدی دیو ماضیدر تشکیم متکلم وحده سی خوردم یدم دیو اون بدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کجدی

* اشتلم کرد ایلدی غوغا نزاع *

چونکه (اشتلم) همزه نك ضمی و شین معجمه نك سکونی و تاء فوقیه نك ولامك ضملری ومیم ایله بمعنی غوغا و نزاع (کرد) ایلدی دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیتنده کجدی

* همدخی شبخوش کرد ایتدی وداع *

کمال اسماعیل (بیت) روز خوش را دل من شبخوش کرد * تا که اوراست شب خوش زلفت * معنای ترکیبیسی کیجه یی خوش ایلدی یعنی کیدرکن کیجه کز خیر اولسون و کیجه کز خوش اولسون دیو مقامنده استعمال ایدرلر چونکه (شب) کیجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی * خوش خوب و کوزل معناسنه (کرد) قدسبق آنفا

* اولدی رسوا بر سرش بیضه شکست *

معنای ترکیبیسی باشی اوزره یومورطه قردی دیمکدر چونکه (سر) باش دیو مرارا کجدی (شین) معجمه ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات البسیطة (بیضه) عربیدر فارسیده دخی مستعملدر (شکست) قیردی دیو طقوزنجی قطعه نك

بیت تاسعنده کچدی

* کلدی اوحاله بروزا ونشست *

معنای ترکیبیسی اوکونه اوتوردی دیمکدر چونکه (روز) کون دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی اولنده کی باء موحده ادات تعدیه در او ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات (نشست) اوتوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت رابعنده کچدی

* بی سروپادر پریشان حال اولان *

خواجه سلمان (بیت) گرنباشد مددی لطف تو پیدا باشد * گرچه ازدست من بی سروپا برخیزد * معنای ترکیبیسی باشسز وایاقسز دیمکدر چونکه (بی) ادات نفیدر (سر) باش (پا) اياق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* جو نمانده صکره دن بی مال اولان *

معنای ترکیبیسی آر په قالمامش دیمکدر چونکه (جو) ار په دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی (نمانده) قالمامش معناسنه اسم مفعولدر مصدری ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کی ماندن انفیدر اولنده کی نون ادات نفیدر کما سبق

* چشم دارنده شوکیم امید ایدر *

معنای ترکیبیسی کوز طوتیجی دیمکدر چونکه (چشم) کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی لکن ترکیب مزبورده مجازا امید معناسنه در (دارنده) اسم فاعلدر طوتیجی معناسنه مصدری اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* کوزلکه چشم فرنکی دیدیلر *

شاعر (بیت) زبهر دیدن روی تو روز وشب همام * هزار چشم فرنکی نهاده بردروبام * معنای ترکیبیسی ظاهردر

* التونه غرق ایلادی درزر کرفت *

خواجه حافظ (بیت) بدین شعر تر شیرین شاهنشه عجب دارم * که سر تاپای حافظ را چرادر زر نمیکیرد * معنای ترکیبیسی التونه طوتدی دیمکدر چونکه (در) یعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبه (زر) التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (کرفت) طوتدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثالثنده کچدی

* داخی طوتدی شعله لندی درکرفت *

خواجه سلمان (بیت) بازدل سودای آن زنجیر مواز سر کرفت * آتشم بنشسته بودش شمع رویش درکرفت * معنای ترکیبیسی طوتدی دیمکدر چونکه (در) بونده ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات المرکبة (کرفت) قد سبق آنفا

* دیمك اولمش آتش ايد ازچنار * مفسر درتفسيرى

مصراع ثانیدر * اوممد يغك يردن اولور آشكار *

حكيم انورى (بيت) آبى ازروى كارا كر ببرم * آتشى دانكه ازچنار آيد *
معناى تركيبيسى چناردن آتش كاوورديمكدر * چونكه آتش معروف (آيد)
كاوورديوا يكنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى (از) بمعنى من كما سبق فى الادوات
المركبة (چنار) جيم فارسيه نك فتحيله معروف اغاجدر عربيده دلب ديرلر
مشهورومتواتردركه مروراياملە كندودن آتش پيدا اولوب تا ناشاغيسنه قدر
يقارحتى عرفى برقصيده سنده دير مصراع * عجب مدار كرآتش برآورم چو چنار

* هم كدوبى وچنارى ديمه لر *

كمافى السابق مفسر درتفسيرى مصراع ثانيدر

* بربرينه اوبمزايكى نسنه لر *

معناى تركيبيسى برقباق وبرچنارديمكدرچونكه (كدو) قباق ديو اللنجى قطعه نك
بيت حادى عشرنده كچدى (چنار) قدسبق آنفا آخرلرنده كى ياء تحتيه وحدت
ايچوندر وجه مناسبت چنار كثيرالعمر وشجرغيرمثمر وصغيرالاوراقدركه
هروجهله قباغك مخالفيدر همدنخى بونده يامصدريه ده اوله بيلور زيراقباغك
چناره اعتلاسنده لسان حالله وقت خزانده كوررسن ديوخطابى بطريق المثل
مشهوراولمغله مصدريه يه كتورمك قابلدرفافهم

* بربرينه كفؤ اولنلر نيك وكم * تفسيردر مفسرى

مصراع ثانيدر * همسرطاوس طاوس است هم *

صكره كى هم لفظ ناظمدرنظامى (بيت) مراچون من كسى نايد بناموس * كه باشد
همسرطاوس طاوس * معناى تركيبيسى طاوسك برابرى طاوسدر ديمك
چونكه همسر ايكى معنايه دراول جاهده ورتبه ده وسن وسالده برابرمعناسنه
ثانى زوجه ومنكوحه معناسنه (طاوس) دم وبالى منقش برقوشدركه حسن
وجمالده ضرب مثلدر خواجه سلمان (بيت) آستان سدره يعنى باغ طاوسان
ملك * از كبوترخانهاى كعبهٔ قدرترا * دنيايه كلمزدن اوّل جنتده خرامان اولوب
حضرت آدم عليه السلام ايله جنتدن چقديغى منقولدر (نكته) عربيده لفظ
داود فارسيده لفظ طاوس ايكى واوايله اوقنوربرواوايله يازيلورفاحفظ

* پيشكش معناسى اولمش ترجمان *

(پيشكش) ايكى معناده اصطلاحدر اول ايكى لغتى برندن برينه نقل ايدن كسنه

معناسنه اکافارسیده وعربیده ترجمان دیرلر ثانی معروف سلاطینه ویریلان هدیه معناسنه بومعنایه دخی فارسیده وعربیده ترجمان دیرلر ثانینی (بیت) بی سفره زانکه که نانش کشید * که در پیش خان ترجمانش کشید * معنای ترکیبیسی اولکیجی دیمکدر چونکه (پیش) اولدیواو توزنجی قطعه نک بیت اولنده کجدی (کش) وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نک یدنجی بیتنده کجدی (نکته) بوایکی معنا اعتبار یله بین التفسیر والمفسر تعاکس جائزدر لکن سوق نظم اول مفسر ثانی تفسیر اولمغی اقتضا ایدر بونده دخی ناظم تحریر چوق

حذاقت ایلدی فلله دره * سنبل تر داخی زلف دلبران *

معنای ترکیبیسی یاش سنبل دیمکدر چونکه (سنبل) معروف شکوفه در تفصیلی اواسط دیباجه شرحنده کجدی (تر) یاش دیو اللی برنجی قطعه نک بیت اولنده کجدی

* قوتی وار زور دارد در جکر *

معنای ترکیبیسی جکرده قوت طوتر دیمکدر چونکه (زور) قوت دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت خامسنده کجدی (دارد) مضارعدر مصدری اون یدنجی قطعه نک بیت سادسنده کجدی (در) ادات ظرف دیو ادوات مرکبه ده کجدی (جکر) ترکیده دخی مستعملدر عربیده کبد دیرلر ترکیده بواصطلاح محلنده بورکاو دیو تعبیر ایدرلر بعض نسخه ده آب دارد واقع اولمشدر معنای ترکیبیسی جکرده صوطوتر دیمکدر

* یعنی عفو ایله دیمکدر درگذر *

معنای ترکیبیسی کچ دیمکدر چونکه (در) ادات تحسیندر کماسبق فی الادوات (گذر) امر حاضردر تکیم ماضیسی بومثنوینک یکرمی دردنجی بیتنده کجدی

* ترک ناموس ایتمه اب رو مریز *

کمال خجندی (بیت) چند ریزد دیدهٔ ما اب رو * نیست آب روی مردم آب جو معنای ترکیبیسی یوز صوبی دوکمه دیمکدر چونکه (آب) معروف (رو) یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نک بیت اولنده کجدی (مریز) نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر امر حاضری یکرمی سکزنجی قطعه نک بیت ثانیسنده کجدی

* مرحمت ایله دیمک ریزی بریز *

حکیم خاقانی (بیت) ای فیض رحمت توروان عاصیان را * ریزی بریز بردل خاقانی ازصفا * معنای ترکیبیسی دوکرسک دوک دیمکدر چونکه (ریزی) مضارع مفرد مخاطبدر فارسیده استفهام چوق کره مقدر اولور

برابو نسنه تلف اولسه اکر * تفسیردر مفسری

مصراع ثانیدر * دینلور دیکرنمی بندد کمر *

شیخ عبد الله انصاری (بیت) هرکه جز موی میان او خیالی بسته است * درمیان عاشقان دیکرنمی بندد کمر * معنای ترکیبیسی بردخی قوشاق بغلامزدیمکدر * چونکه (دیکر) بردخی دیواللی یدنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی نون مفتوحه ادات نفیدر (می) ادات حالدر کماسبق فی الادوات (بندد) مضارعدر ماضیسی بندید قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی (کمر) قوشاق دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کچدی

* کردینورسه طشت ازبامش فتاد * مفسر درتفسیری

مصراع ثانیدر * سری فاش اولدی دیمك اولور مراد *

هلالی (بیت) طشت شهزاده چون زبام افتاد * آن صدا درمیان عام افتاد معنای ترکیبیسی طشتی طامدن دوشدی دیمکدر چونکه (طشت) عربیدر فارسیده دخی مستعملدر طشت معناسنه یعنی باقردن معمول یولك لکن که اکثرا آنده خاتونلر اثواب ییقارلر معروفدر (ز) بمعنی من کماسبق فی الادوات (بام) طام دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی شین معجمه ضمیر غائبدر کماسبق (فتاد) ماضیدر اصلی افتاد ایدی تخفیف مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* ایشیدلسه سری کیم مکتوم ایدی * تفسیردر مفسری

مصراع ثانیدر * بخیه اش برروی کار افتاده دی *

معنای ترکیبیسی انك نکنده سی ایش یوزینه دوشدی دیمکدر چونکه (بخیه) نکنده دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (اش) ضمیر غائبدر (بر) بمعنی علی کماسبق فی الادوات (روی) قدسبق آنفا (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (افتاده) دوشکون دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سادسنده کچدی

* کوردیرن یولسبز ایشن خلقه همان * کماسبق تفسیردر مفسری

مصراع ثانیدر * مارمیکیر دبدست دیکران *

نظامی (بیت) چو ازدست تو ناید هیچ کاری * بدست دیکران میکیر ماری * بو عباره ایکی وجهله استعمال اولنور اول معنای مذ کوردر ترکده انك مقامنده یلانی اخره طوتدیررکوزینه کندو بقردیرلر ثانی ایل الیله یلان طوتار یعنی ایشنی کند والیله کوررآخره اناممزدیمك بو تقدیرجه اضداد اصطلاحاتدن اولور

وعلی کلا التقدیرین معنای ترکیبیسی یلان طوتار غیریلر ایله دیمکدر چونکه (مار) یلان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (می) ادات حالدر (کیرد) مضارعدر ماضیسی وصف ترکیبی اولەرق طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی اولنده کی باء موحده ادات تعدیه در (دیکران) جمع دیکردر قد سبق آنفا

* کیزلو مفسد اولدی کوته آستین *

معنای ترکیبیسی یکی قصه دیمکدر چونکه (کوته) قصه دیو بو مثنوینك یکرمی اوچنجی بیتنك شرحنده کچدی (آستین) یك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* عیب فاحش باز کونه پوستین *

معنای ترکیبیسی ترسنه دونمش کورك دیمکدر چونکه (باز کونه) ترسنه دونمش دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (پوستین) کورك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* کیجه کوندز جبهٔ خورشید و ماه *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی آی وکون جبه سی دیمکدر چونکه (جبه) معروف (خورشید) کون (ماه) آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی

* شخص مشؤمه دینور زاغ سیاه *

معنای ترکیبیسی قاره قارغه دیمکدر چونکه (سیاه) معروف (زاغ) قارغه دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك اولنده کچدی زیرا قاره قارغه ایله تشاؤم اولنمق بین الاعراب دخی جاری ایدوکی نیجه امثال عربدن منفهمدر

* کیزلو معنایه دینورمش در لباس *

بابافغانی (بیت) کند قتل محبان در لباس آن ترك می ترسم * کزین خونهای پنهان دامنش بر خون شود روزی * معنای ترکیبیسی لباسده دیمکدر چونکه (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (لباس) معروف

* هم منجم آدیدر اخترشناس *

چونکه (اختر) یلدز دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی (شناس) امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* حوض ماهی آسمانده برج حوت *

معنای ترکیبیسی بالق حوضی دیمکدر چونکه (حوض) معروف (ماهی) بالق

دیو قطعهٔ رابعه نڭ سکزنجی بیتنده کچدی (برج حوت) عربیدر ارباب اصطلاح
مباننده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* همدخی دم درکشید ایندی سکوت *

معنای ترکیبیسی نفس چکدی دیمکدر چونکه (دم) نفس دیو یکرمی طقوزنجی
قطعه نڭ ایکنجی بیتنده کچدی (در) ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات المرکبة
(کشید) چکدی دیو قطعهٔ تاسعه نڭ بیت خامسنده کچدی

* ناتوان بین دشمن وداخی حسود *

(ناتوان بین) ایکی معنایه در اول بمعنی دشمن ثانی بمعنی حسود وبدخواه هاتفی
(بیت) زمن ناتوان بین بود در حجاب * چو شبپرکه کوری کشد ز آفتاب * اصلنده
ضعیف کوریجی دیمکدر چونکه (ناتوان) ضعیف دیو قطعهٔ سابعه نڭ بیت
رابعنده کچدی (بین) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوندنجی قطعه نڭ بیت اولنده
کچدی

* یك فقیره دیدیلر کیسه کبود *

معنای ترکیبیسی کوك کیسه لو دیمکدر چونکه (کبود) کوك دیو قرق برنجی
قطعه نڭ بیت خامسنده کچدی (کیسه) معروف طولو اولسون بوش اولسون

* هم نشان فقر ایمش انکشت نیل *

شیخ سعدی (بیت) یا مرو با یار ازرق پیرهن * یا بکش در خانمان انکشت نیل
معنای ترکیبیسی چوید برمق دیمکدر چونکه (انکشت) برمق دیو یکرمی
بدنجی قطعه نڭ بیت رابعنده کچدی (نیل) چوید که انکله بویه ایدرلر همدخی نهر
مصر معناسنه ده کلور هم دخی نیل مصردن کورینن علامت قحط اوله رق دست
یعنی الدرکه قصه سی مشهوردر اول المده اولان برمق معناسنه دخی احسندر

* شول کران جان وکران سایه ثقیل *

(کران جان وکران سایه) بو ایکی لفظدن هر بری ثقیل وکاهل معناسنه اصطلاح
اولمشلردر ترکیده بو معناده جانی آغر وکولکه سی آغر دیدکاری کبی لکن
ترکیده کولکه سی آغر دیو مهیب ووقور آدمه دیرلر معنای ترکیبلری دخی
بویله در چونکه (کران) آغر دیو قرق التنجی قطعه نڭ بیت حادی عشرنده کچدی
(جان) معلوم (سایه) کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نڭ ایکنجی بیتنده کچدی

* اولدی خسپوشی نفاقیله ریا *

کذا فی المجمع معنای ترکیبیسی چور چوب اورتونیجی دیمکدر چونکه
(خس) چور چوب دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نڭ بیت سابعنده کچدی (پوش)

وصف

وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوزبرنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در

* آب زیرکاه مکرنا سزا *

(آب زیرکاه) بمعنی حیله ناسزا معنای ترکیبیسی صمان التی صویی دیمکدر چونکه (آب) معروف (زیر) الت دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (کاه) صمان دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو معنای ترکیبی ترکیده دخی مثل مشهوردرکه صمان التندن صو یوریدر دیرلر

* عهدنی بوزن کشی زنهار خوار *

نظامی (بیت) ولیکن بود صحبت زینهاری * نکردنداز وفا زینهار خواری * معنای ترکیبیسی عهدییجی دیمکدر چونکه (زنهار) عهد دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (خوار) خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی ورا ایله بمعنی خورنده

* هم سیه کاسه لئیم نابکار *

(سیه کاسه) بمعنی لئیم وخسیس ونابکار خواجه حافظ (بیت) بروازخانهٔ کردون بدرونان مطلب * کین سیه کاسه در آخر بکشد مهمان را * ترکیسی دخی قاره چناقلودیو بو معناده ضرب مثلدر همدخی سیه کاسه برقوم ایمش که مسافرلرینی بعد الاطعام والاکرام کیجه ایله قتل واعدام ایدوب ماللرینی آلورلرایمش دیو بعض کتبده منظور مزاولمشدر (سیه) معلوم (کاسه) چناق دیو قطعهٔ سابعه نك بیت سابعنده کچدی (نابکار) فارسیدرلکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی زیرا (نابکار) ایکی معنایه دراول بمعنی مفسد وصاحب فعل نامقبول ثانی بمعنی آواره وبطال کذا فی فرهنك شعوری

* دست وپا زد ایتدی سعی واهتمام *

کاتبی (بیت) برای کشتن خود دست وپا زدم بسیار * ولی بکوشش خود سرخ روی نتوان شد * معنای ترکیبیسی ال وایاق اوردی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو (پا) آیاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زد) اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

* پرشده پیمانه اش عمری تمام *

معنای ترکیبیسی انك قدحی طولو اولمش دیمکدر چونکه (پر) طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (شده) اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك

بیت سادسنده کجدی (پیمانه) قدح دیو اللی التنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی (اش) ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات

* خست اولدی کربه در زندان سرا *

(کربه در زندان سرا) غایت بخالدن کنایه در کدی بی حفظ ممکن دکل ایکن زندانده حبس ایدر دیمکدر کذا فی مؤید الفضلا چونکه (کربه) کاف فارسنه نك ضمی ورانك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله ترکیده کدی وچتك وعربیده هره وسنور وقیم وقط دیرلر (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة زندان معروف حبسخانه (سرا) اودر بو قطعهٔ ثالثه نك بیت سابعی شرحنده کجدی

* بوزه کولیجی ایمش کندم نما *

معنای ترکیبیسی بغدای کوستریجی دیمکدر چونکه (کندم) بغدای دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کجدی (نما) وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوزسکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی

* کیزلو حیله کربه در انبان ایمش *

حکیم انوری (بیت) طمع کو کربه در انبان فروشد * که بخل امر وزباسك درجوالست * معنای ترکیبیسی کدی طغرجقده دیمکدر چونکه (کربه) قدسبق آنفا (در) قدسبق آنفا (انبان) همزه نك فتحی ونونك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ثانیه ایله طغرجق که دریدن ایدرلر

* خوابگاه غول بودوران ایمش *

(خوابگاه غول) بمعنی دنیا کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی غول یتاغی دیمکدر چونکه (خواب) اویقو دیو قطعهٔ خامسه نك ایکنجی بیتنده کجدی (گاه) ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة (غول) جندن برطائفه درکه بیابان وصحرالرده اشکال مختلفه ایله متشکل اولوب یولدن آدمی آزدیروب هلاك ایدر همدخی قیون اغلنده ده غول دیرلر بو ایکی معنایه ترتیب اوزره شمس فخری (بیت) کاه چون غول در بیابانها * کاه چون کوسفند درتن غول

* بك فنا ایله سورلر کدو ایو *

بو تفسیردن جزد رمفسری بو مصراعده در

* طعن ایدوب دیرلر شتر کربه دیو *

معنای ترکیبیسی دوه ایله کدی دیمکدر چونکه (شتر) دوه دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی (کربه) کاف فارسیه نك ضمی ورانك سکونی وباء

دوحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله کدی دیو آنفا کچدی بو اصطلاحك نظیری عربیده (ما ارخص الناقة لولا الملعونة فی عنقها) دیو مثل جاریدر کانه دوه بر التونه کدی بیلك التونه دوه نك سایه سنده کدی دخی صاتیلور چونکه اوپاتنده کوتو دخی سوریلور

* خالك شد خور وحقیر اولدی دیلك *

معنای ترکیبیسی طپراق اولدی دیمکدر چونکه (خالك) طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (شد) اولدی دیو قطعه اولینك بیت سادسنده کچدی *

* مار شیدایی نه دیرسك آنکرلك *

معنای ترکیبیسی دلیلك بیلانی دیمکدر چونکه (مار) بیلان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (شیدا) دلی دیو قرقنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در

* دستکاری ایلمکدر کسب وکار *

معنای ترکیبیسی ال ایشی دیمکدر چونکه (دست) قد سبق آنفا (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در فافهم

* صاغ الك آدینه دیرلر دست کار *

بونده آخرنده یاء تحتیه سزدر اولکی کبی دکلدر بوندن بشقه مصنع وموزون نسنه یه ده دستکار دیرلر

* یان ویروب صاوماغه چپ دادن دینور *

(چپ) جیم فارسیه نك فتحی وباء موحده ایله مطلق یان معناسنه عموما وصول یان معناسنه خصوصا مقابلی راست لفظیدر میر نظمی (بیت) نه فهمد زیر از بالا ست هرگز * بدانسته چپش از راست هرگز (دادن) ویرمك معناسنه مصدردر ماضیسی یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* قوجی یه غمازه ناخن زن دینور *

قاضی نور اصفهانی (بیت) چو او سوار شود ماه نو زند ناخن * که در میان دو خرشید کرده غوغایی * فی الاصل طرنق اوریجی معناسنه چونکه (ناخن) طرنق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زن) وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* هم چپ انداز اولکه ایشی ترس اوله *

چونکه (چپ) صول دیو آنفا کچدی (انداز) وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (چپ انداز) دخی فرهنکده بوقدر

* راه خوابیده دی نورابشلاك یوله *

معنای ترکیبیسی اویومش یول یاخود اویونمش یول دیمکدر چونکه (راه) یول دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی (خوابیده) اسم مفعولدر اسم فاعلی قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده کجدی

* رخت بسته ایلمش عزم سفر *

چونکه (رخت) بش معنایه در اوّل اسباب وتجملات خانه معناسنه ثانی بمعنی اسب وفرس ثالث بمعنی غم وغصه رابع راست ودرست خامس بمعنی طعام (بسته) بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی

* خیمه زد دیرلر مقیم اولسه اگر *

وحشی یزدی (بیت) پاك ساز از غبر دل وز خود تهی شو چون حباب * کز سبکروحی تواند خیمه زد بر روی آب * معنای ترکیبیسی خیمه اوردی دیمکدر یعنی خیمه قوردی معناسنه چونکه (خیمه) معلوم (زد) اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کجدی

* اجدی سرین عود در مجمر نهاد *

معنای ترکیبیسی بخوردانه عود قودی دیمکدر چونکه (عود) یاتی اللی یدنجی قطعه نك بیت اوّلنده کجدی (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات (مجمر) عربیدر بخوردان معناسنه فارسیده دخی شایعدر (نهاد) ماضیدر جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کجدی

* آشکار اولدی دیمکدر روی داد *

معنای ترکیبیسی یوز ویردی دیمکدر چونکه (روی) یوزدیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اوّلنده کجدی (داد) ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی

* کیزلو سوز مفهومی اولمش زیر لب *

معنای ترکیبیسی دوداق التی دیمکدر چونکه (زیر) الت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسی شرحنده کجدی (لب) دوداق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی

* بردلم اتمك لبی چکمه تعب *

(لبی) بردلم معناسنه اتمك اولسون قاون وقربوز وغیری اولسون امیر خسرو (بیت) ای قرص افتاب که دوری ز چشم ما * ما را لبی ببخش که خسرو گدای تست * معنای لغویسی بر دوداق دیمکدر چونکه یاء تحتیه وحدت ایچوندر فاماکه ناظم نحریر لك اتمکه تخصیص ایتدیکی چکمه تعبی تمهید ایچوندر

مقصدی لطافتدر　* دی سماطك آدینه خوان دراز *

معنای ترکیبیسی اوزون سفره دیمکدر چونکه (خوان) خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سی وواو مجهول والف ایله سفره معناسنه وهر نسنه که ایچنده طعام اراسته اولمش اوله صحاحده مائده ایله خوان اراسنده فرق واردر ایچنده طعام اولورسه مائده دیرلر اولمزسه خوان دیرلر لکن عربیده خانك کسری وواولك تلفظیله استعمال اولنور (دراز) اوزون دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* بك ملوث اکل ابدن شطرنج باز *

اصلنده شطرنج اوینایجی دیمکدر چونکه شطرنج معروف (باز) وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

* ابله واحمق اولاندر خیره سر *

معنای ترکیبیسی باشی شاشمش دیمکدر چونکه (خیره) بیانی بومثنوینك اللی دردنجی بیتی شرحنده کچدی (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* هر ایشن خوش فهم ایدندر دیده ور *

ابو المعانی (بیت) گر خرد داری تماشا کن برین صنع شریف * هرکه باشد دیده ور بیندهم آثار لطیف * اصلنده اسم منسوبدر چونکه (دیده) کوز دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی (ور) ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* دی تواضع ایدیجی یه سرفکن *

چونکه (سر) قد سبق آنفا (فکن) فانك کسریله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر اصلی افکن ایدی مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (سرفکن) فرهنکده یوقدر وکذا دلشکن وکذا خوان دراز وکذا شطرنج باز اشبو لفظلر غالبا ناظم تحریرك دیباجه ده وعد بیوردیغی اوزره عمده تصحیح ایلدکاریدر

* آدمی تکدیر ایدندر دلشکن *

وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (شکن) امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تنکیم ماضیسی قطعه تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

* مدعی وخصم دامنگیر ایمش *

اصلنده اتك طوتیجی دیمکدر چونکه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (گیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعه تاسعه نك بیت سادسنده کچدی

* خاطری قالمش اولان دلگیر ایمش *

خواجه سلمان (بيت) نيست سوداى سر زلف تو كار همه كس * كان طريقيست خم اندر خم دلكير و دراز * معناى تركيبيسى ظاهردر

* دارد او در زير دامانش چراغ مفسر در تفسيرى

* شاهدى حاضر در ايله سن فراغ * مصراع ثانيدر

معناى تركيبيسى اتكى التنده او چراغ طوتاردیمكدر چونكه (دارد) مضارعدر تتكيم مصدرى اون يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى (او) ضمير غائبدر (در) ادات ظرف ديو ادوات مركبه ده كچدى (زير) آلت ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت خامسى شرحنده كچدى (دامن) اتك ديو قرق بدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى * شين ضمير متصل غائبدر ديو ادوات بسيطه ده كچدى (چراغ) معروف

* شخص مصروعه دينور مش سايه دار *

مير خسرو (بيت) سايه دارم هر شب از سوداى زلفش چون كنم * جند كرد خود كهى سحر و كهى افسون كنم * معناى تركيبيسى كولكه طوتيجى ديمكدر چونكه (سايه) كولكه ديو قرق دردنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * (دار) وصف تركيبى اوله رق اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى

* نعل در آتش اولاندر بى قرار *

تركيده دخى معناى تركيبيسى ضرب مثل ايدوب ناللى قزقن ديرلر فاحفظ

* اولمش ابرو زن اشارت ايديجى *

اصلنده قاش اوريجى ديمكدر تركيده قاش اتيجى معناسنه چونكه (ابرو) قاش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (زن) وصف تركيبى اوله رق اون بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى

* كرم ران آتن سوروب يك كيديجى *

چونكه (كرم) حار ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت اخيرى شرحنده كچدى (ران) وصف تركيبى اوله رق قرق التنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى

* ترك دنيا ايلين خانه فروش *

چونكه (خانه) او ديو اوچنجى قطعه نك بيت تاسعنده كچدى (فروش) امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر تتكيم نهى حاضرى اوتوز برنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى

* بى عيال و سرسرى خانه بدوش *

وحشى يزدى (بيت) ما مردمان خانه بدوشيم و خوش نشين * نى ذان كروه خانه نكهدار عالميم * تركيده دخى بو مقامده اوى اموزنده ديرلر چونكه (خانه)

انفا کچدی (دوش) امروز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی
اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطة

* بی سبب مغرور اولاندر باد سر *

ترکیده دخی مغروره باشی یللی دیرلر چونکه (باد) یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك
سکزنجی بیتنده کچدی (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* یك رذیل آدم کس زن کون خر *

(کون خر) یعنی رذیل واحمق ارکك اولسون عورت اولسون معنای ترکیبیی
اشك دبری دیمکدر چونکه (کون) دبر دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده
کچدی (خر) اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (وکس زن) عورت
فرجی دیمکدر انکله دخی فرضا رذیل آدم معناسنه استعمالی وار ایمش لکن
ناظم تحریر زندوست نهاد اولدیغی جمله اشعارندن دخی معلوم ایکن کس زنانده
معنای رذالتی نیجه تجویز ایتمشدر دیو تعجب اولنمزمی

* دستخر کرسوکیجی بد سوزلودر *

چونکه (دستخر) ایکی معنایه در اول دشنام ونفرین معناسنه ثانی اشك الی
دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (کر)
ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة لکن بعض نسخه ده کر موضعنه واو ایله
کو واقع اولمشدر لکن ینه معنایه خلل کلمز چونکه کو وصف ترکیبی اولدیغی
قطعه اولینك بیت خامسنده کچدی

* سرکه ابرو اولنکه اکشی یوزلودر *

معنای ترکیبیسی قاشی سرکه لو دیمکدر چونکه سرکه معروف عربیده خل کبی
(ابرو) قاش دیو آنفا کچدی * ابله واحمق اولاندر کاوریش *

خاقانی (بیت) کی عجب کر کاوریش زرکر کوساله ساز * طبع صاحب کف
بیضا برنتابد بیش ازین * معنای ترکیبیسی صغر صقاللو دیمکدر چونکه (کاو)
صغر دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی (ریش) صقال دیو اللی اوچنجی
قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* بی سبب عذر وبهانه خشك ریش *

انوری (بیت) خشك ریشت کند فلك مپذیر * تا برد خشك وترز حوت وحمل
معنای ترکیبیسی قوری یاره دیمکدر چونکه (خشك) قوری دیو اللی برنجی

قطعه نك بيت اولنده كجدى (ريش) ياره ديو اوتوزنجى قطعه نك بيت سابعنده

كجدى * سبزپاى وشوم پى مذموم اولان *

مثال (سبزپاى) مير خسرو (بيت) جوسر سبزه خواجه باشد بجاى * چه انديشد ازدشمن سبزپاى * معناى تركيبيسى يشل اياق ديمكدر جونكه يشل باشده مقبول اولور اياقده اولنجه محلنك غيرنده اولمغله مذموم اولور فافهم جونكه (سبز) يشل ديو فرق برنجى قطعه نك بيت خامسنده كجدى (پاى) اياق ديو يكرمى بدنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى مثال (شوم پى) خواجه سلمان (بيت) كو صفدرى كه روز وغا خصم شوم پى * مى جست همچو تيرز شست كمان او * معناى تركيبيسى شوم ايزلى ديمكدر جونكه شوم معروف پى ايز ديو فرق سكزنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كجدى

* نامبارك مقدمى مشئوم اولان *

احتمالكه بو مصراع مصراع اولى پى ايضاح ايجون اوله ياخود نامبارك مفسر اولوب مقدمى مشئوم تفسير اوله انجق مصراع اولى تفسير اولديغى اظهردر

* ديندى بدپرتوا كاكيم بختى زشت *

(بدپرتو) يعنى طالع شوم (وبخت زشت) معناى تركيبيسى كوتو شعاعلو ديمكدر جونكه (بد) كوتو وفنا ديو اوتوز بشنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى (پرتو) شعاع ديو اوتوز التنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى (بخت زشت) تفسيردر جركين بختلو معناسنه جونكه (زشت) جركين ديو قطعهٔ عاشره نك بيت ثانيسنده كجدى

* هم تكبرا يليان كردون سرشت *

معناى تركيبيسى كوك طبيعتلو ديمكدر جونكه (كردون) كوك ديو فرق طقوزنجى قطعه نك بيت تاسعنده كجدى (سرشت) طبيعت ديو قطعهٔ عاشره نك بيت خامسنده كجدى *

شولكه مضحك اوله رسواى وملوم * تفسيردر مفسرى

مصراع ثانيده كلور * دير نجم بازيچهٔ زنكى وروم *

كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى روم وزنكينك اويونجغى ديمكدر جونكه (بازيچه) اويونجق ديو قرقنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كجدى (زنكى) يكرمى سكزنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كجدى روم معروف مملكتدر

* قاضئ كيرنك اوكيم خوشكوى اوله *

(قاضئ كيرنك) كاف فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى ورانك فتحى ونونك

سكونى

سكونى وكاف فارسيه ايله برقصبه اسميدر (خوشكوى) خوب سويليجى ديمكدر چونكه (خوش) خوب ديو قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كچدى (كوى) وصف تركيبى اوله رق قطعهٔ اولينك بيت خامسنده كچدى حاصلى بمعنى لطيفه كوى ظهيرفاريابى (بيت) برات بخشش تو بروجود عامل مرو * معاش دشمنت ازنقد قاضىٔ كبرنك * اصلنده قاضىٔ كبرنك نصرالدين خواجه كبى بريدله كوى اوغوز آدم ايمش لساننده ن بعض لطيفه واوغوزانه سوزلر نقل ايدرلر كذا فى شرفنامه بويله اولنجه مصراع ثانى تتمهٔ تفسير اولور

* خواجه نصرالدين كبى دلجوى اوله *

(دلجوى) بك مقبول ديو يكرمى بشنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* عارسز جراره ديرلر جسته كير *

معناى تركيبيسى ديلك طوتيجى ديمكدر چونكه (جسته) جيمك ضميله جستن لفظندن اسم مفعول صيغه سى اوزره اسم مصدر در امر حاضرى يكرمى دردنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى (كير) وصف تركيبى اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بيت سادسنده كچدى

* هم ميانكير اوله بى عار وحقير *

(ميانكير) كوشه باشلرنده بكليوب خلق عالمدن جر وسؤال ايدن بى عار وحقير آدمه ديرلر لكن كثرت استعمال ايله مطلق جر اروسائل على اولمشدر كاتبى (بيت) ميانكير كيرمت عيبم مكن بيش * ميانكيرى عجب نبود زدرويش * معناى تركيبيسى بيل طوتيجى ديمكدر چونكه (ميان) بيل ديو قرق سكزنجى قطعه نك اون سكزنجى بيتنده كچدى (كير) آنفا كچدى

* شوخ چشم اول يوزى آچق بى حيا *

خواجه حافظ (بيت) كرچه كرد آلود فقرم شرم باد ازهمتم * شوخ چشم كرنظر در چشمهٔ حيوان كنم * معناى تركيبيسى چرك كوزلو ديمكدر چونكه (شوخ) خوب معناسنه كالديكى كبى چرك معناسنه ده كاوراضداددندر (چشم) كوز ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* زور ايله آلان دلنجى خركدا *

شيخ نظامى (بيت) ياوه طبعان خركدايى را * چه عجب بخل ميكند مردم * معناى تركيبيسى اشك دلنجى ديمكدر چونكه (خر) اشك ديو يكرمنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (كدا) دلنجى ديو قطعهٔ ثالثه نك سكزنجى بيتنده كچدى

* چاوشك آدى سيه پوش اولدى هم *

معنای ترکیبیسی قاره کیجی دیمکدر چونکه (سیه) قاره دیو قرق برنجی قطعه نك
بیت خامسنده کجدی (پوش) وصف ترکیبی اوله رق اوتوز برنجی قطعه نك سکزنجی
بیتنده کجدی (تنبیه) چاوشان قدیم الایامده مهابت ایچون سیاه کیرلردی صکره
علم اولدی * محضر قاضی یه ده اولمش علم *

بونلره دخی علمدر کذلك سیاه کیدکلری اجلدن

* قول دیمك مفهومنده حلقه بکوش *

کمال خجندی (بیت) زائر کعبه را بکو حلقه بکوش این درم * کوش که میکند
دکر ذکر مجاز میکنی * معنای ترکیبیسی قولاقده حلقه دیمکدر چونکه حلقه
بومقامده مجازا کوبه دیمکدر چونکه هرنه که اورته‌یی بوش ودکرمی اوله
اکا حلقه دیرلر اصلی عربیدر فارسیده دخی مستعملدر (کوش) قولاق دیو
اوتوز برنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کجدی

* هم کوله معنایی اولمش سفته کوش

ابو المعانی (بیت) ازمهد سفته کوش تو بودم بمین عشق * اکنون بفرددوغمت
ناورشدم * معنای ترکیبیسی دلنمش قولاق دیمکدر چونکه (سفته) دلنمش
دیو اللی بشنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی (کوش) انفا کجدی

* قاپو یولداشیله اقران همکنان *

لغوی معنایی معلومدر و اصطلاحیسی ظاهردر

* جمله سینك سوزی بردر یك زبان *

چونکه (یك) بردیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (زبان) دل
دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی

* اولدی خدمتکارك آدی پیشکار *

هم دخی امین شهر و مملکت معناسنه وشاکرد و تلمیذ معناسنه و معین و ناصر
معناسنه ده کاور معنای ترکیبیسی اوك ایشلو دیمکدر چونکه (پیش) اوك
دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك
بیت سادسنده کجدی

هم کمربسته دخی خدمتکذار *

نثاری (بیت) فلك زخیل کمربستهای اوست که بندد * زشکل قوس قزح
برمیان خویش مناطق * معنای ترکیبیسی بغلنمش قوشاق دیمکدر چونکه (کمر)
قوشاق دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کجدی (بسته) بغلنمش
دیو اون بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی

* حاضر اولیشده طور رجان برمیان *

كذا في شرفنامه معنای تركیبیسی جان بیل اوزرنده دیمكدر چونكه (جان) معروف (بر) بمعنی علی كما سبق في الادوات المركبة (میان) آنفا كچدی

* اوصانوب بزار اولان آمد بجان *

شاهی (بیت) ناله ام راه كلو بسته بجدی كه نفس * تا برون می رود از سینه بجان می آید * معنای تركیبیسی جانه كلدی دیمكدر چونكه (آمد) كلدی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی (جان) معروف باء موحده تعدیه ایچوندر كما سبق في الادوات

* ایلرو چكدی دیمكدر بر كشید *

معنای تركیبیسی كوكس چكدی دیمكدر چونكه (بر) كوكس دیو اوتوزبرنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی (كشید) چكدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده كچدی یاخود برعلی معناسنه اوله رق افادهٔ علو ایله یوقاری چكدی دیمك دخی محتملدر فافهم

* اكلدی مفهومی اولمش بررسید *

كمال اسماعیل (بیت) بیاری من بچشم خود می بینی * اشكفتكیم نیز زلفت بررس معنای تركیبیسی كوكس ایردی دیمكدر چونكه (بر) آنفا كچدی (رسید) ایرشدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت سابعنده كچدی

* حاضر اولور آستین بر می زند *

تركیبده دخی بو مقامده یكارین صغادی دیرلر چونكه (استین) یك دیو قرق یدنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی (بر) كوكس معناسنه كلدیكی كبی یوقارو معناسنه ده كلور (می) ادات حال كما سبق في الادوات المركبة (زند) مضارع مفرددر جمع غائبی اون یدنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی هاتفی (بیت) بكار اوران آستین برزند * كز آن كز زیاده بزین برزند

* هم اكالاتی دیمك اورا رسد *

خواجه سلمان (بیت) مرا رسد كه توام توبه دادهٔ كفتی * شنیدم آیت توبوا الی الله از لب حور * معنای تركیبیسی اكا ایردی دیمكدر چونكه (اورا) اكا دیو قرق سكزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده كچدی (رسد) مضارعدر ماضیسی آنفا كچدی

* اینجه فكر ایدیجی اشتر بین ایمش *

شاعر (بیت) غافل شدی زحالم با آنكه شتر بینی * عاجز شدم زدستت با آنكه ذوفنونم

ترکیبه بونك متنامنده قوزغون فکرلودیر (معنای ترکیبیسی دوه کوریجی دیمکدر چونکه (شتر) دوه دیو طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی (بین) وصف ترکیبی اولهرق اوندینجی قطعه نك بیت اولنده کجدی معنای اصطلاحی یه مناسبت دوه ده حدت بصر بلکه شائبهٔ بصیرت درکاردر فافهم

* داخی اشترخوی صاحب کین ایمش *

اثیرالدین اخسیکتی (بیت) درعرتبه ها کفت کمال تو نباشد * کردون شترخوکه زکوهان قرارد * معنای ترکیبیسی دوه طبیعتلو دیمکدر چونکه (اشتر) آنفا کجدی (خوی) طبیعت دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی چونکه دوه خو یلودیمك غایت کینلو دیمك اول سببدندرکه بحکمة الله تعالی دوه طارلدیغی آدمه کینی اظهارا یتیوب نیجه زمان کتم ایتدکدنصکره انتهاز فرصت ایتدکده باشنه چوکوب هلاك ایلدیکی بالدفعات مشاهده اولنمشدر

* قاپوجیلر کتخداسی میربار *

معنای ترکیبیسی اذن ورخصت ودیوان بکی دیمکدر چونکه (بار) اذن ورخصت ودیوان شاهان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کجدی (میر) بك معناسنه امیر لفظندن مختصردر بوتقدیرجه فرهنك شعوریده (میربار) قپوجی باشی دیو وبعض فرهنکارده چاوش باشی دیو تفسیر ایلدیکنك دخی وجهی ظاهردر (کتخدا) فصیح اولان کدخدادر دال ایله فاما که عوام ناس دال اولی بدلنه تاء فوقیه اوقیوب تحریف ایلدیلر

* اسکیدرجوق ایش بیلور کهنه سوار *

معنای ترکیبیسی اسکی یتمش یعنی اسکی آتلی دیمکدر (کهنه) کافك ضمی وهانك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله اسکی معناسنه عربیده عتیق کبی (سوار) یتمش دیو قرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کجدی

* طبل پنهان می زند دینسه مأل *

اشبو مصراع مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

* شول ایشی صاقلرکه سترایتمك محال *

خواجه سلمان (بیت) عشقم ازروی طبق پردهٔ تقوی برداشت * طبل پنهان چه زنم طشت من ازبام افتاد * معنای ترکیبیسی طاولی کیزلو اورر دیمکدر چونکه طبل معروف عربیدر جمعی طبول کاور جامی آمدی (بیت) حمدلله هنرم شهرتمه غالبدر * صوتی عالی ایچی خالی دکلم همچو طبول (پنهان) کیزلو دیو اللی

اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کلدی (محرزند) بوندن یوقاروده دردنجی بیتنده کلدی

* حشمت وداریله بارنك وبوی *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی لونله وقوقوایله دیمکدر چونکه (با) بمعنی مع کما سبق فی الادوات المرکبة (رنك) کونه دیو فرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلدی (بوی) قوقودیو بکرمی التنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کلدی

* سوزی بی معنی اولاندر مرده کوی *

معنای ترکیبیسی اولمش نسنه سویلیجی دیمکدر چونکه (مرده) اسم مفعولدر مصدری مردن لفظیدر (کوی) وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولینك بیت خامسنده کلدی

* دیدیلر حاضر جوابه ترزبان *

عرفی (بیت) چون درآید دمت مطلب شکافت در سؤال * ترزبانی چون تمنا خشك ماند در جواب * معنای ترکیبیسی یاش دللو دیمکدر چونکه (تر) یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کلدی (زبان) دل دیو یکرمی بدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کلدی

* فکری دقتلو اولاندر خرده دان *

معنای ترکیبیسی اوفق بیلیجی دیمکدر چونکه (خرد) اوفق دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلدی لکن بو مقامده هاء رسمیه ایله در فاحفظ (دان) وصف ترکیبی اوله رق فرق التنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلدی

مفسر در تفسیری * آکادیرلر کیم زبان زرکری *

مصراع ثانیدر * اوله معهوده اشارت سوزلری *

کذا فی فرهنك جهانکیری معنای ترکیبیسی قویمجی دلی دیمکدر چونکه (زبان) آنفا کلدی (زر) التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کلدی (کر) ادات اسم فاعلدر یاء تحتیه ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات

* زیروبالا کوی شولکیم خلطی چوق *

معنای ترکیبیسی اشاغی یوقارو سویلیجی دیمکدر چونکه (زیر) اشاغی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلدی (بالا) بوجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کلدی (کو) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ اولینك بیت خامسنده کلدی

* زیروبالا نیست شك وشبهه یوق *

معنای ترکیبیسی اشاغی یوقارو یوقدر دیمکدر چونکه (زیروبالا) آنفا کلدی (نیست) یوقدر دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کلدی

* کیزلو سر بسته معین سرزده *

(سر بسته) یعنی مستور ومخفی خواجه حافظ (بیت) راز سر بستهٔ ما بین که بدستان کفتند * هر زمان با دف ونی بر سر بازار دکر * معنای ترکیبیسی باشی بغلنمش دیمکدر چونکه (سر) باش دیو (بسته) بغلنمش دیو بوندن مقدما مرده بکدی (سرزده) یعنی معیز وظاهر خواجه سلمان (بیت) من سر چو قلم بر خط سودای تو دارم * با آنکه من سرزده را سرزدهٔ باز * معنای ترکیبیسی باش اورمش دیمکدر چونکه (زده) اسم مفعولدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده بکدی *

* منتظر در امره فرمان برزده *

چونکه (فرمان) پادشاه امری دیو اللی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده بکدی (بر) کوکس دیو اوتوزبرنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده بکدی (زده) آنفا بکدی

* مفسد والحق منافق زرده کوش *

شاعر (بیت) بروای زرده کوش وازرق پوش * شیخ زراق وشوخ وزرق فروش معنای ترکیبیسی زرده آرایجی دیمکدر چونکه (زرده) معروف طعامدر (کوش) کوشیدن لفظندن امر حاضردر یاخود اسم فاعل مخففدر یاخود (کوش) قولاق معناسنه اولوب صاری معناسنه ده اولغله هاء نسبه ایله قولاغی صارارمش دیو معنای مستهزیانه دخی انسبدر بو صورتده کاف فارسیه اولور

* کندوینی مدح ایلیاندر خودفروش *

مر نظمی (بیت) چو واعظ مباش بیهوده جوش * ببالای کرسی مشو خود فروش * معنای ترکیبیسی کندین صاتیجی دیمکدر چونکه (خود) کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده بکدی (فروش) وصف ترکیبی اوله رق بو مثنوینك یوز اون دردنجی بیتنده بکدی

* فاسق وفاجر دیمك سایه پرست *

ابو المعانی (بیت) نباشد در میان عشق دستان * سزای عشق تو سایه پرستان * معنای ترکیبیسی کولکه یه طاپیجی دیمکدر چونکه (سایه) کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده بکدی (پرست) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده بکدی

* شیر کیر اولدر کیم اوله نیم مست *

(شیر کیر) یعنی نیم مست یعنی پك کن اولمدق سرخوش معناسنه خواجه حافظ (بیت) بده تا دوم بر فلك شیر کیر * بهم برزنم دام این کرك پیر * شیر کیر اصطلاحی جمشید برزمان خمری بساغ ایدوب صکره سراینده بوشنان ارسلانی بر نیم مست

طوتدقده بنه شرابه اذن ویروب انجق قارغه کوزینی اویه جق مرتبه ایچمیوب ارسلان طوته جق قدر ایچلسون دیو اذن ویردیکی مفصل حکایهٔ مشهوره به مبنیدر معنای ترکیبیسی ارسلان طوتیجی دیمکدر چونکه شیر ارسلان دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کجدی (نیم مست) تفسیردر یارم سرخوش معناسنه در چونکه (نیم) یارم دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی (مست) سرخوش دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثالثنده کجدی

* شیشه آب خشك ورونق آب وتاب *

(آب خشك) بمعنی شیشه قنبر نیشابوری (بیت) ازبرای دفع یا جوج هوا از آب خشك * خاك بیزان بین که سد بر آتش تر کرده اند * معنای ترکیبیسی قوری صو دیمکدر چونکه (آب) معروف (خشك) قوری دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (آب وتاب) بمعنی رونق ولطافت معنای ترکیبیسی صو وطاقت دیمکدر چونکه (تاب) طاقت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت خامسنده کجدی

* آتش تر اولدی معناده شراب *

قنبر نیشابوری (بیت) آب خشك این آسمان وآتش تر انجم است * برخلاف از آب خشك این آتش تر کرده اند * معنای ترکیبیسی یاش آتش دیمکدر چونکه (آتش) معروف (تر) یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی

* دست شست اولدی دیمکدر نا امید *

ابو المعانی (بیت) دیکران را وفا چو کرد نهان * دست شستند عاشقان از جان * معنای ترکیبیسی ال ییقادی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی (شست) ماضیدر مصدری اوتوزیدنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی

* دلبرك ممتازی آهوی سفید *

معنای ترکیبیسی آق جیران دیمکدر چونکه (آهو) جیران دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کجدی (سفید) اق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی

* یعنی دعوت ایلدی اوازه داد *

معنای ترکیبیسی صدا ویردی دیمکدر چونکه (آوازه) همزه وواو ممدود تینك وزای معجمه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز بمعنی صوت وصدا (داد) ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی

* داخی رام اولدی دیمکدر تن نهاد *

معنای ترکیبیسی بدن قویدی دیمکدر چونکه (تن) بدن دیو فرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (نهاد) ماضیدر تکیم جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

* پرنیان خوی اولکیم اوله خلقی خوش *

معنای ترکیبیسی اطلس منقش خویلو دیمکدر چونکه (پرنیان) اطلس منقش دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (خوی) یعنی طبیعت فارسیدر ترکیده دخی مستعملدر

* اولدی بدآغار خو یسز سوزی بوش *

معنای ترکیبیسی کوتو خبردیمکدر چونکه (بد) فنادیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (آغار) همزهٔ ممدوده نك وغین معجمهٔ ممدوده نك فتحلری وراء مهمله ایله یعنی خبر عربیده عین کبی بونده راء مهمله درفلا تغفل

* شولکه پك احمق اوله دامن دراز *

معنای ترکیبیسی اتکی اوزون دیمکدر چونکه (دامن) اتك دیو قرق یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (دراز) اوزون دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* ساده لوح اولمش اومعناده مجاز *

صافی درون معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی خالی تخته دیمکدر چونکه (ساده) نقوشدن خالی دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کچدی * (لوح) عربیده تخته معناسنه

* صنعتنده ماهره پرکاردی *

معنای ترکیبیسی طولی ایش دیمکدر چونکه (پر) طولی دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* چیره دست اولمش دخی آنك کبی *

معنای ترکیبیسی چابك ال دیمکدر چونکه (چیره) جیم ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله چابك معناسنه ضدی جیم موضعنه خاء معجمه ایله خیره در خواجه حسین وفایی (بیت) ازپی این شبان کرلئ مزاج * کرلئ را چیره برشبان کردم * خواجه سلمان (بیت) بیاض دیدهٔ نرکس نکر تعالی الله * که خیره کشت درود یدهٔ اولی الابصار * بو بیتده کوز قماشدی دیمکدر (دست) آنفا کچدی

* سعی ایدوب چوق ایش کوررد بودست *

معنای ترکیبیسی جن اللو دیمکدر چونکه (دیو) جن دیو قرق التنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی (دست) آنفا کچدی

* پایدی مشکل ایشلری برباد بست *

معنای ترکیبیسی یل اوزره بغلدی دیمکدر چونکه (بر) ادات استعلادیو ادوات مرکبه‌ده کچدی (باد) یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی (بست) بغلادی دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت سادسنده کچدی

* بك کوکا سز ایش طوتیجی کاردزد *

معنای ترکیبیسی خرسز ایشی دیمکدر چونکه (کار) آنفا کچدی (دزد) خرسز دیو قرق برنجی قطعه‌نك بیت حادی عشرنده کچدی

* دیدیلر آیاق ترینه پای مزد *

یعنی اجرت قدم چونکه (پای) ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی (مزد) اجرت دیو اللی اوچنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی

* دینه‌دی مغلوب وزبونه سست کوش *

عبدالله هاتفی (بیت) بود قحبهٔ باج ده نزد هوش * به از شاه رشوت ده سست کوش * معنای ترکیبیسی کوشنك و یواش سعی ایدیجی دیمکدر یا خود کوشنك قولاق دیمکدر فاما که معنای اولده کاف عربیه ایله در ثانیده فارسیه ایله در چونکه (سست) سین اولینك ضمی وسین ثانیه‌نك سکونی وتاء فوقیه ایله یواش و کوشنك معناسنه عربیده فاتر کبی مقابلی سخت در (کوش) وصف ترکیبیدر نتکیم اسم مصدری سکزنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی همدخی کوش قولاق دیو اوتوز برنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی

* تن زند معناسیدر اولور خموش *

شیخ عطار (بیت) عشق آتش درهمه خرمن زند * اره برفرقش نهند وتن زند * معنای ترکیبیسی بدن اورر دیمکدر چونکه (تن) بدن دیو قرق یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی (زند) اورر معناسنه مضارعدر نتکیم جمع مضارعی اون یدنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی

* قوت وقدرت دیمکدر دستگاه *

همدخی کتان وقماش طوقودقلری آلت معناسنه و کثرت اموال معناسنه‌ده کاور معنای ترکیبیسی ال محلی دیمکدر چونکه (دست) آنفا کچدی (گاه) ادات اسم مکاندر کماسبق فی الادوات المرکبة

* کرك یوسف متهم در بی کناه *

ابو المعانی (بیت) بیخبر از جرمم وکردند اعدا متهم * دامن پاکم دروغ آلوده کرك یوسفم * معنای ترکیبیسی یوسف قوردی دیمکدر چونکه (کرك) قورد دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* سن چکرسن فکر ایتمه کاربد *

تفسیر در مفسری مصراع ثانیده کاور

* هرکه سنکر امیکشد اوسیکشد *

بو مقامده ترکیده ایتی اولدورنه سوریدلر دیدکاری کبی ابو المعانی (قطعه) دوش دیدم در سر کویش رقیب * بر سرش سنکی زدم آزرده کرد * کشته دوشم بار وکفتند این مثل * هرکه سك را میکشد اوسکشد * معنای ترکیبیسی هرکیم کوپکی اولدوررا وچکردیمکدر چونکه (هر) ادات حصردر (که) کیم دیو اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (سك) کوپك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (را) ادات مفعولدر (می) ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبه (کشد) کافك ضمیله کشتن لفظندن مضارعدر نتکیم امر حاضری قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی (کشد) کافك فتحیله مضارعدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* تیشه سوی خود زند بنسه اکر *

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کاور

* اولدی مقصد کندوسی نفعن ارر *

معنای ترکیبیسی کسری کندو طرفنه اورر دیمکدر چونکه (تیشه) کسر دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (سوی) طرف دیو اوتوزطقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (خود) کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زند) اتقا کچدی

* روی اوبیندد یمك مفهومی هم *

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کاور

* یعنی آنك جانبیدر ملتزم *

یعنی آنك طرفن طوتر شاعر (بیت) ریش داری اکرش با پسری بحث افتد * هرکه آید بمیان روی پسر می بیند * معنای ترکیبیسی آنك یوزینی کورر دیمکدر چونکه (روی) یوزدیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (او) ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات المرکبة (بیند) مضارعدر جمعی قرق التنجی قطعه نك بیت

ثالثنده كلدى * شونله درمعناده كج داروم ريز *

مفسر در تفسيرى مصراع ثانيده كاور

* قارده كزنا مابلور سزا اولسون ايز *

بو ترجمه تركيده دنخى ضرب مثلدر معناى تركيبيسى اكرى طوتده دوكه ديمكدر چونكه (كج) اكرى ديو اوتوزايكنجى قطعه نك بيت خامسنده كلدى * (دار) طوت ديو بكرمى برنجى قطعه نك بيت رابعنده كلدى (ريز) دوك ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلدى ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة * ديبه لر در آستين اينست وبس *

مفسر در تفسيرى مصراع ثانيده كاور

* بو انار بو غيريدن اميدى كس *

معناى تركيبيسى يكده بودر بتشورد يمكدر چونكه (در) بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة (آستين) يك ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلدى (اين) بو ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كلدى (است) ادات ربطدر كما سبق فى الادوات المركبة (بس) يتشور ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت خامسنده كلدى

* در چه تيرى دينسه مفهوم وما ل *

مفسر در تفسيرى مصراع ثانيده كاور

* رتبه وحالندن ايتمكدر سؤال *

معناى تركيبيسى نه مرتبه ده سين ديمكدر چونكه (در) آنفا كلدى (چه) نه ديو اون التنجى قطعه نك بيت ثانى عشرى شرحنده كلدى (تير) مرتبه ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثانيسى شرحنده كلدى آخرنده كى ياء تحتيه ادات خطابدر كما سبق فى الادوات * ديلورسه نان در روغن فتاد *

ايضا مفسر در تفسيرى مصراع ثانيده كاور

* بى مشقت دولته ايردى مراد *

معناى تركيبيسى اتمك ياغه دوشدى ديمكدر چونكه (نان) اتمك ديو قطعهٔ عاشره نك بيت عاشرنده كلدى (در) آنفا كلدى (روغن) ياغ ديو اون اوچنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كلدى (فتاد) ماضيدر اصلى افتاد ايدى مصدرى قرق بشنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كلدى * ريش ناطورى كنديا لطقلنور *

يعنى سزا وناسزاد عيوب هركسه تملق وتواضع ايدر ابو المعانى (بيت) شد انكس

ازمروت درجهان دور * كه ریش خود كند چون ریش ناطور * معنای تركیبیسی ناطورصقاللواق دیمكدرچونكه (ریش) صقال دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی (ناطور) حمام خدمه سندن وباغچه خدمه سندن برینك اسمیدر آخرنده كی یاء تحتیه مصدریه در (كند) ایلردیو قطعهٔ مزبوره نك ایكنجی بیتنده كچدی

* بازئ خایه عبث ایشه دیور *

معنای تركیبیسی خایه اویونی دیمكدرچونكه (بازی) اویون دیو یكرمی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی (خایه) معروف خصیه معناسنه درو بومثل عینی ایله لسان فرنكیده قیونار به دیمكدر دیورایم پاپالردن برینك قصهٔ غریبه سنه مبنیدر دیو ناظم نحریر نقل بیورمشلرایدی زیرا ناظم مشارالیه لاتین وتالیان ویونان لسانلرنده دخی ماهردرلروانلردن دخی نیجه علوم مطالعه ایتمشلردر

* سنك درقندیل برفكر وتلاش *

معنای تركیبیسی طاش قندیلده دیمكدرچونكه (سنك) طاش دیو ایكنجی قطعه نك بیت تاسعنده كچدی (در) بمعنی فی كماسبق فی الادوات المركبة (قندیل) قافك كسری ایله معروف السنهٔ ثلاثه ده مستعملدر

* غافل اولمه حاضروقندیل باش *

تكیم شیخ نسیمی قدس سره مرشدی فضل الله ولیدن سیاحته اذن طلب ایلدكده كشف طریقیله بیورمشلر (بیت) كربسفر میروی ازحلب اندیشه كن ور بحلب میرسی حاضروقندیل باش * معنای تركیبیسی قندیل وحاضراول دیمكدرچونكه (باش) امرحاضردرمصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كچدی

* این باو پهلوزند دینسه تمام *

مفسردرتفسیری مصراع ثانیده كاور

* بواكابكزردیمك اولورمرام *

معنای تركیبیسی بواوكه یان اورردیمك اولورچونكه (این) بودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده كچدی (باو) اوكامعناسنه چونكه باء مفتوحهٔ موحده ادات مفعولدر (پهلو) یان معناسنه (زند) زدن لفظندن مضارعدر

* خانه تبریك ایتسه فرزند عجم *

تفسیردرمفسری مصراع ثانیده كاور

* دیرایمش كیم بوریایی میكنم *

فرهنك شعورنده بور يابوبي كنم واقعدر معناى تركيبيسى حصيرى ققولو ايليم ديمكدر چونكه (بوريا) حصير ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت تاسعنده كچدى (بوى) قوقو ديو يكرمى التنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى اخرنده كى ياء تحتيه ادات نسبتدر كما سبق (كنم) ايدرم ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانى عشرنده كچدى لكن روايت فرهنك خطادر زيرا بوريابى ميكنم ديمكده كمال تواضع واردر حصير كبى بوخانه ده اياق التنه دوشنورم ديمك مفهومى هويدادر مكر (بوى) لفظى باء موحدهٔ مفتوحه ايله ضمير غائب اولان ويدن مركب اوله فافهم

* رند فرزند اولدى غايتده ظريف *

معناى تركيبيسى ظريف وعيار اوغل ديمكدر چونكه (رند) رانك كسرى ونونك سكونى ودال ايله بمعنى عيار وقلاش وظريف ولاابالى وباده خوار وكارنده متبصر معنالرينه در (فرزند) اوغل ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى بو ايكى لفظدن هر برى بشقه بشقه دخى غايت ظريف معناسنه ده مستعملدر نتكيم رندان عجم وعجم فرزندى ديرلر

* ميوهٔ دل شعر وانشاى لطيف *

كذا فى شرفنامه امام مؤيد الفضلاده بمعنى فرزندان واقعدر شعر وانشايه دخى زادهٔ طبيعت ديمكله كلامين بينى توجيه قابلدر بو معنايه عربيده ثمرهٔ فؤاد ديرلر چونكه (ميوه) ميمك كسريله بيانى اللنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى (دل) قلب ديو اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى

* خواجه اولمش ناوك انداز ادب *

حكيم خاقانى (بيت) من كه آن طفل دبستان معانى پرورم * عقل كل آنجا نباشد ناوك انداز ادب * معناى تركيبيسى ادب اوقنى آتيجى ديمكدر چونكه (ناوك) اوق ديو قرق برنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى (انداز) وصف تركيبى اوله رق يكرمى التنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى (ادب) معروف

* پيچ اوشاغه ديديلر مادر جلب *

معناى تركيبيسى روسبى انا اولو ديمكدر چونكه (مادر) انا ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى (جلب) روسبى ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* حرف سا كند رزده اى پرهنر *

معناى تركيبيسى اورلمش معناسنه زدن لفظندن اسم مفعولدر عربيده مضروب معناسنه (اى پرهنر) تفسير ومفسر ده دخلى يوقدر

* اسره اوسنون ادیدر زیر وزبر *

معنای لغویلری (زیر) اشاغی دیویکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی (زبر) زای معجمه نك وباء موحده نك فتحلری وراایله یوقارو معناسنه عربیده فوق کبی

* یك پریشان یازیدر پای کلاغ *

معنای ترکیبیسی قوزغون ایاغی دیمکدر چونکه (پای) ایاق دیویکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (کلاغ) قوزغون دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت اوانده کچدی عربیده بو مقامده خط بط دنخی خط مخبطه دیرلر شاعر (قطعه) اتانا عنکم خط * کخط البط فی الشط * فلا ترسل لنا خطا * والا نجی مع الخط

* بوصویه کیرسه دی کرده پای زاغ *

معنای ترکیبیسی قارغه ایاقلنمش دیمکدر چونکه (کرده) اسم مفعولدر مصدری یکرمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (پای) آنفا کچدی (زاغ) قارغه دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* جامهٔ مویی دنخی مو یینه کورك *

(جامهٔ مویی) کورك معناسنه عربیده فروه کبی معنای ترکیبیسی قیللو اثواب دیمکدر چونکه (جامه) اثواب دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (موی) قیل دیو اللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی اخرنده کی یاء تحتیه نسبتدر (مو یینه) یعنی کورك ایضا چونکه هاء رسمیه تأکید ادات نسبتدر

* دیر عجم شاعرلری محبوبه ترك *

خواجه حافظ (بیت) اکر آن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال هندویش بخشم سمرقند وبخارارا * بوندن بشقه ترك دیو خطا وختن ودشت قبجاق خلقنه دیرلرکه انلرك عادتلری یغما وغارتدر وبو مملکتلرده ترکدیرلر بوندن ظاهر اولدیکه محبوبلر شیوه ونازایله صبر وقرار عشاقی غارت ایتدکلری ایچون ترك تسمیه اولنمش اوله

* بی ادبلك ایتسه هم برشخص بد *

تفسیرك برمقداری دنخی مرهوندر

* طعن ایدوب دیرلرکه ترکی میکند *

شیخ نظامی (بیت) دکر چشم زنتکی ترکی کرد * بعذر امد چو هندوی جوانمرد معنای ترکیبیسی ترکلك ایدردیمکدر چونکه (ترکی) اخرنده کی یاء تحتیه ادات مصدردر (می) ادات حالدر (کند) ایدردیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* یك بیاض اولسه ایو اولسه شکر *

تفسیر درمفسری مصراع ثانیده کلور

* آدینه آنك طبرزد دیدیلر *

چونکه شکرك اعلاسی بیاض و بخت وسنکین اولوب شویله تبر ایله قرلدیغندن اکا تبرزد دیدیلر بعده تعریب اولنجه تاء فوقیه طایه قلب اولنوب طبرزد دیدیلر شاعر (بیت) طبرزد سکر وقند ونباتش * بهر حالت بیفزاید حیاتش * معنای ترکیبیسی بالطه اوردی دیمکدر چونکه (تبر) بالطه دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی (زد) اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

* پنجره معناسی اولمش تابدان *

جامی (بیت) تادرآید آفتاب دولتش روزی زدر * تابدان ارماند بردر چشمها درانتظار * معنای ترکیبیسی محل ضیا دیمکدر چونکه (تاب) ضیا دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعی شرحنده کچدی (دان) ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات

* باجه موری کیم چقر آندن دخان *

(موری) میم ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك کسریله اوجاغك تتون چقان محلی که اکا ترکیده باجه دیرلر جامی درسلسلة الذهب (بیت) زنکیٔ روی چون در دوزخ * بینی اش همچو موریٔ مطبخ * همدخی موری صو بوهرنکی معناسنه ده کاورا کاکنك دخی دیرلر عربیده قنات کبی اصلنده اسم منسوبدر ایسلو وپاسلو معناسنه چونکه (مور) ایس پاس دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر

* پاکی وموسی دیمکدر استره *

(پاکی) استره معناسنه اصطلاحدر ابو المعانی (قطعه) سرتراشی ماهرو بیشم کرفت * فرق سر از زرنك روکاکون شده * ازسر بی باکی چندان پاکی زد سر بسر ببرید وپاکی خون شده * ازسر تسلیم برسیدم ازو * کفت صبر عاشق ازمون شده * اصلنده اسم منسوبدر چونکه پاك طاهر دیو قطعهٔ اولینك بیت عاشرنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر (موسی) بومعناده اصلنده عربیدر فارسیده دخی مستعملدر شاعر (قطعه) تجرد للحمام عن قشر لؤلؤ * فالبس من ثوب الملاحة ملبوسا * وقد جرد الموسی لتزیین رأسه * فقلت لقد اوتیت سؤلك یاموسی (شاعر ترکی) الدیغنده الهٔ موساسنی بربر عیسی * کوستردی ید بیضایی کموشدن بلکی (فائده) حضرت موسی علیه الصلاة والسلامك کمال صلابت شرعیه وحدت دینیه سی اولمغله موسی دیو تسمیه اولنمش اوله

* اولدی ابروکن دخی جنبتره *

(ابروکن) برآلتدرکه آنکله یوزدن وسائر بشره دن قیل قوپاررلر اکثر کیده جنبتره دیرلر بو لفظك معنای ترکیبیسی قاش قوپاریجی دیمکدر چونکه (ابرو) قاش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (کن) وصف ترکیبی اوله رق اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کجدی

* دی بولت آدینه پیل آبکش *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی صو چکیجی فیل دیمکدر چونکه (پیل) باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری ولام ایله معروف جانوردر معربی فیل لفظیدر آب معروف (کش) وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی

* همدخی شیرسوار اولمش کونش *

کذا فی شرفنامه ایضا معنای ترکیبیسی بنمش آرسلان دیمکدر چونکه قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده (شیر) ارسلان دیو و بیت ثانی عشرنده سوار بنمش دیو کجدی

* امتزاجی بداولاندر بدقمار *

معنای ترکیبیسی فنا اویونلو دیمکدر چونکه (بد) فنا دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (قمار) نرد لعبلرندن برلعب معروفدر

* کیك درشلوار بی صبروقرار *

حکیم انوری (بیت) چرخ راباشرفش سنك فتدرموزه * کوه را با سخطش کیك فتد درشلوار * معنای ترکیبیسی برە شلوارده دیمکدر چونکه (کیك) بره دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کجدی (در) بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة (شلوار) طون دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی

* نسنه ضایع اولسه دی سیماب شد *

معنای ترکیبیسی ژیوه اولدی دیمکدر چونکه (سیماب) ژیوه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت تاسعنده کجدی (شد) اولدی دیو قطعهٔ اولینك بیت سادسنده کجدی

* بك خجل اولدی دیمکدر آب شد *

میرخسرو (بیت) تاکل ازشرم رویت آب شده * یکزمان دورکن زچهره نقاب معنای ترکیبیسی صو اولدی دیمکدر بعض نسخه ده بی آب شد واقع اولمشدر معنای ترکیبیسی صوسز اولدی دیمکدر لکن نسخهٔ اولینك احسن اولدیغنه بیت مزبور دلالت ایدر همدخی ترکیده بونك مقامنده ترلدی ووجودی

صو اولدی دیرلر * سوزده یکلش طر تجدید در حرفکیر *

شرفنامه ده عیب کیردیو تفسیر ایلدی چونکه (حرف) عیب وسقط دیو قطعهٔ اولینك عنوانی شرحنده کچدی (کیر) وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی

* خرده کیراول عیب ارایجی حقیر *

شیخ سعدی (بیت) توان کفت با این حقایق شناس * ولی خرده کیرند اهل قیاس معنای ترکیبیسی اوفق طوتیجی دیمکدر چونکه (خرده) اوفق دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی لکن انده هاء رسمیه سزدر

* سوزیمه دخل ایتدی دیمکدر مراد *

تفسیر درمفسری مصراع ثانیده کلور

* دیر ایسم انکشت برحرفم نهاد *

کمال خجندی (بیت) چون قلم انکشت برحرفم منه صوفی که من * خرقه کردم رهن ومستان وسخن درد فترست * معنای ترکیبیسی عیبمه پارمق قویدی دیمکدر چونکه (انکشت) پارمق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (حرف) آنفا کچدی آخرنده کی میم مفتوحه ادات متکلمدر کما سبق ایضا (نهاد) ماضیدر جمع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

* بکذر از من قو بنی حالیمه سن *

معنای ترکیبیسی بندن کچ دیمکدر چونکه (بکذر) امر حاضردر ماضیسی بومثنوینك یکرمی دردنجی بیتنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در (از) بمعنی من کما سبق فی الادوات (من) بن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده کچدی سن لفظنك تفسیر ومفسرده مدخلی یوقدر قافیه یه رعایت ایچون کتوردی

* یعنی اینجتمه بنی مشکن بمن *

معنای ترکیبیسی قیرمه بنی دیمکدر چونکه (مشکن) قیرمه دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (بمن) بنی معناسنه قرق یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده بمن بکا دیو کچدی علی ما یقتضیه المقام

* بك غضبناك دیشورمش خیره شیر *

معنای ترکیبیسی شاشمش ارسلان یاخود شاشمش سودلو دیمکدر چونکه (خیره) شاشمش معناسنه تنکیر مخففی یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (شیر) ارسلان دیو آنفا کچدی سود دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی لکن

سود معناسی نابجادر ارسلان معناسی انسبدر

* ظلم دست انداز اونو تمه یادکیر *

معنای ترکیبیسی ال آتیجی دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (انداز) وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی (یادکیر) امر حاضر مرکبدر بو مثنوینك اواثلنده کچن یادکن معناسنه (کیر) طوت دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* چشم دلبر آهوی دنباله دار *

عبد الواسع (بیت) دنبال خودم می کشد آن نرکس جادو * من بندهٔ آن آهوی دنباله کشیده * معنای ترکیبیسی قویرق طوتیجی جیران دیمکدر چونکه (اهو) جیران دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (دنباله) قویرق دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (دار) وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (چشم دلبر) تفسیردر

* بك کوجك خوبه دیرلرنی سوار *

معنای ترکیبیسی قمش آتلو دیمك اولور چونکه (نی) قمش دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی (سوار) بنمش دیو قرق برنجی قطعه ده کچدی

* اصل نسلی پاك اولاندر کوهری *

حتی کحیلان آته دخی دیرلر همدخی جواهردن دوزلمش معناسنه وجوهرفروش معناسنه ده کاور

* نازلی بسلنمکده سایه پروری *

وحشی (بیت) پیش روی تو آفتابی زلف * زیر زلف توسایه پرور کل * معنای ترکیبیسی کولکه بسلنمکلکی دیمکدر چونکه (سایه) کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (پرور) وصف ترکیبی اوله رق دیباجه نك اواسطنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات مصدردر

* اولدی نو کیسه یکی دولت بولان *

امیر یادکار (بیت) بر تنت پیراهن کتان ز تحریك نسیم * هست چون نو کیسهٔ لرزنده بر بالای سیم * معنای ترکیبیسی یکی کیسه دیمکدر چونکه (نو) یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی (کیسه) معروف طولی اولسون بوش اولسون

* داخی هندوزاده دربد اصل اولان *

خواجه سلمان (بیت) ازبد اندیشت که هندوزاده است ایمن مباش * چون توان بوده خلاف سنت پیغمبری * معنای ترکیبیسی هندو اوغلو دیمکدر چونکه

هندو

هندوهانك كسرى ونونك سكونى ودال ممدوده نك ضمله خصوصا اهل هند
كفره سنه اطلاق اولنور وعموما دیار هندده ساكن اولان انسانه دخى ديرلر
چونكه آخرنده كى واو ادات نسبتدر آخر ديار دن كاوب هندده ساكن اولانه
وهندده حاصل اولان نباته هندو ديمز بلكه ياء نسبيه ايله هندى ديو تعبير اولنور
همدخى واو نسبيه ايله هندو خال دلبرانه ده اطلاق اولنور ياخود صفت اولور
مناسبت سيا هلقدر (زاده) اسم مفعولدر مصدرى قرقنجى قطعه نك بيت سادسنده
كچدى * باد هرزه وعده دركيم اصلى يوق *

كذا فى المحمودى معناى تركيبيسى باطل يل ديمكدر چونكه (باد) يل ديو يكرمى
ايكنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى (هرزه) باطل ديو قطعهٔ سابعه نك بيت
خامسنده كچدى * هم سيهكار اولكه كذب وفسق چوق *

معناى تركيبيسى قاره ايشلو ديمكدر چونكه (سيه) قاره ديو فرق برنجى قطعه نك
بيت خامسنده كچدى (كار) ايش ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى
* بى وفا مفهوميدر ياران فروش *

معناى تركيبيسى دوست صاتيجى ديمكدر چونكه (ياران) دوست ومصاحب
معناسنه لكن قياس بو ايديكه جمع يار اوله اما مفرد دخى استعمال اولنور (فروش)
وصف تركيبى اوله رق بو مثنوينك يوز اون دردنجى بيتنده كچدى
* مرغ دل معناسى اولمش عقل وهوش *

معناى تركيبيسى قلب قوشى ديمكدر چونكه (مرغ) قوش ديو يكرمى التنجى
قطعه نك بيت ثالثنده كچدى (دل) قلب ديو اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى
* شخص مأنوسه دينور كيم كرمخون *

تركيبى دخى قانى ايليجق ديو ضرب مثلدر چونكه (كرم) بمعنى حار ديو يكرمى
التنجى قطعه نك بيت اخيرى شرحنده كچدى (خون) قان ديو اوتوزنجى قطعه نك
بيت سابعنده كچدى * الفتى اوله صفابخش درون *

معناى تركيبيسى ايچرويه صفا وبريجى معناسنه چونكه صفا معلوم (بخش)
بخشيدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر درون ايچرو ديو فرق
دردنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى
* كيجه كوندز ادى اولمش خشك وتر *

ميرزا فصيحى (بيت) اهوى آتشين دم چون از بره برايد * كافور خشك كردد

بامشك تر برابر * بو بیتده اهوی آتشین دم کنشدر بره برج حمل کافور خشك روز مشك ترشبدر همدخی خشك وتر اصطلاحده نیك و بد معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی قوری و یاش دیمکدر چونکه (خشك) قوری دیو (تر) یاش دیواللی برنجی

قطعه نك بیت اولنده کچدی * بك دلیدر خشك مغز و خشك سر *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبلری قوری بین وقوری باش دیمکدر چونکه (خشك) انفا کچدی (مغز) بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کچدی (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* گرچه شاهد اوله معناده کوزل *

عربیده بمعنی زبان وزلف ومرد حاضر و بر نسنه‌یی بیان ایدیجی و روز جمعه و یوم عرفه‌یه ده دیرلر کذا فی فرهنك شعوری

* شاهد بازار امامبتذل *

شاعر (بیت) درمیان بلاوهای شله خوب * نرم دستست چون شاهد بازار معنای ترکیبیسی بازار کوزلی دیمکدر استانبولده تعیینجی دیرلر

* بر محلده دینسه شهری وکلی *

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

* بلده‌نك ممتازی بودر حاصلی *

معنای ترکیبیسی شهرلو وکویلو دیمکدر چونکه (شهر) معروفدر (کل) کافك ضمی ولام ایله کوی وقریه معناسنه ده کلور آخرلرنده‌کی یاء تحتیه ادات نسبتدر

* بلبل اولمش زند باف وزند خوان *

هر برلری بشقه بشقه بلبلك اسملریدر خاء معجمه برینه را ایله زندران و واو ایله زندوان دخی مرویدر

* اصفهانده باغچه‌در نقش جهان *

(نقش جهان) اصفهانده بر باغچه معناسنه معنای ترکیبیسی ظاهردرکه اول باغچه اصفهان نهری زاینده رود کنارنده واقع چارباغ مقابلنده شاه طهماسبك بر عظیم ومفرح نیجه قصرلر ایله مزین جهانده مثلی نادر بر باغچه‌سی اولمغله ناظم تحریرده انده بر تکلفلو ضیافت اولندیغنی نقل بیورمشلر ایدی

* دلکشا شیرازده بر باغچه هم *

معنای ترکیبیسی قلب اچیجی دیواللی بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی مزبور باغچه شیرازدن اوچ چاریك مقداری مسافه‌ده واقع اتابکان زماننده

بی نظیر قصرلر ایله مشحون بر باغچه در بو قاروسندن بر نهر جاری اولوب باغچه نك اورطه سندن اقار هر قدمه ده برحوض لطیف اولمغله درونده بی نهایه بالقلر واردر شیخ سعدی بالغی دیو کمسه طوتمز زیرا شیخ سعدی حضرتلرینك مرقد منوری نهر مزبورك منبعی اوزرنده در حتی منبع ماده اولمغله مرقد مزبور خرابه مشرف اولدیغنه بناء ناظم تحریر غالبا شیخ حضرتلری سنی اولمغله مرقدی تخریب اولنمشدر دیو تعریض ایتمکله قرق کون ظرفنده غیرت عجمانه ایله شاه مجدد ابنا وغایت تکلفلی تزیین ایتسدکد نصکره نزاکت ایله ناظم تحریره انده برکون عظیم ضیافتلر واکراملر ایتدیکنی مشارالیه حضرتلری کذلك نقل بیورمشلر ایدی

* شیخ سعدی آنده مدفون ارم *

بو مصراعی زیاده ایضاح ایچون کتوردی (مدفون ارم) جنت ایله شیخه دعادر چونکه (ارم) معروف شداد بن عادك ارم ذات العمادی جهانك مال ومنالنی وتحف وجواهرینی جمع ایدوب جنت دیو ایتدیکی باغك اسمیدر عربیده وفارسیده شایعدر شاعر (بیت) چون کوی تو بر اهل کرم باغ ارم نیست * باغ ارم آن خلد برین جای حرم نیست

* داخی کلکشت مصلی خوش مکان *

معنای ترکیبیسی مصلی مسیره سی دیمکدر چونکه (کلکشت) مسیره دیواللی بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی لکن مصلی لفظنه مضاف اولنجه شیراز جبانه سنك قربنده بر تفرجکاه مشهورك اسمیدر تکبیم ناظم تحریراندن افصاح ایدوب بیورر

* خواجه حافظ انده فردوس اشیان *

تکبیم خواجه حافظ کرامت کبی نطق ایدر (بیت) بده ساقی می باقی که در جنت نخواهی یافت * کنار آب رکناباد وکلکشت مصلی را * فی الاصل معنای ترکیبیسی مصلینك کل مسیره سی وتماشاسی دیمکدر چونکه (کل) معروف (کشت) کاف فارسیه نك فتحیله فی اصل اللغة سیر وتماشا معناسنه در فاما که حافظ شارحلری کشتك بو معنایه کلدیکنی فهم ایتمیوب مصلی کللکی یعنی مصلینك کل اکینلکی دیو تفسیر ایلدیلر چونکه (کشت) کاف عربیه نك کسریله اکین معناسنه در لکن صواب اولان اولکیدر فاحفظ (فردوس آشیان) باغ ارم قبیلندن خواجه حافظه جنت ایله دعادر چونکه فردوس جنت باغچه لرندن برینك اسمیدر اصلنده روم لغتندن تعریب اولنمشیدی ایچنده اغاج ومیوه اولان باغچه معناسنه جمعی فرادیس کلور حتی بعض لغت صاحبی (الفردوس حدیقة فی الجنة واسم روضة فی الیمامة والفرادیس موضع بالشام) بیوردی (آشیان)

همزه نك مديله بو معناسنه عموما وقوش يوه سى معناسنه خصوصا كلمز

* آب ركني هم آنك ارماغيدر *

اصلى آب ركن آبادايدى عربيه نسبتك قاعده سى اعلام مركبانده مابه الامتياز اولان جزئنه نسبت اولنوب غير جزؤلر حذف اولنور مثلا عبدالله عبدى وابن عمرده عمرى ديرلر بو مقامده دخى آباد حذف اولنوب آب ركنى ديو نسبت اولندى (سؤال) قاعدهٔ عربيه لسان فرسده نه كونه اجرا اولنور (جواب) نه قدر ما نحن فيه مزعربى دكل ايسه ده بويله خصوصده قياس اولنور ياخود نيجه شعرا عربيه قواعدى اوزره فارسى يه نقل اولنور معناى تركيبيسى اصل صحراسى صويى ديمكدر چونكه (آب) معروف (ركن) رانك ضميله بمعنى اصل وجزء (اباد) صحرا دبو اون التنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كجدى

* منبعى الله اكبر طاغيدر *

(الله اكبر) شيراز ناحيه سنده برطاغ اسميدر معهود ارماق اول طاغدن چيقوب ركن آباد كنارندن جارى اولور كذا فى فرهنك شعورى ناظم تحرير بو مقاملرى بالجمله سير وتماشا ايلدى انك ايچون لغتلرده ناموجود بعض كلام لطيف سويلدى تكيم طنانه نام قصيده سنده وسخن نام قصيده سنده وبو تحفه نك ديباجه سنده اشعار وتصريح ايدوب حتى نزهتكاه محروسهٔ شيرازده الله اكبر طاغى برمتوسط جبلدر لكن خلقت بوشان نام طريقدن كاوب اول جبله صعود اولندقده دفعة سواد اعظم شيراز مشهود اولمغله تعجبا الله اكبر ديديكى اجلدن اول جبله الله اكبر تسميه اولنوب وركن اباد صويى اول جبلدن قينامق ايله خواجه حافظك مرقدى اولان كلكشت مصلى يه جارى اولديغى وكلكشت مصلى يه عجملر حافظيه ديدكلرينى ناظم تحرير نقل بيورمشلر ايدى

* قارشق سوزصا اوديمك كفت وشنيد *

معناى تركيبيسى ديدى وايشتدى ديمكدر چونكه (كفت) ديدى ديو قطعهٔ عاشره نك بيت سادسنده كجدى (شنيد) ماضيدر تكيم ماضئ متكلم وحده سى اون التنجى قطعه نك بيت اخيرنده كجدى

* ترك واعراض ايلدى دامن كشيد *

معناى تركيبيسى اتك چكدى ديمكدر چونكه (دامن) انك ديو قرق يدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كجدى (كشيد) چكدى ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت خامسنده كجدى

* پرده افكن اولدى شخص بى حيا

کذا فی المحمودی اصلنده وصف ترکیبیدر حجاب برنجی دیمکدر چونکه (پرده) حجاب دیو قطعهٔ سابعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (افکن) امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تکیم مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* هر کیمی کورسه سون زود اشنا *

مقتضای ترکیب دخی بویله در چونکه (زود) تیزدیو یکرمی سکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی (اشنا) مد همزه ایله بلش معناسنه ضد بیکانه در

* تن فرو داده شو کیم غایت مطیع *

معنای ترکیبیسی بدن ویرمش دیمکدر چونکه (تن) بدن دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی (فرو) تحسین لفظ ایچون صله در کما سبق فی الادوات المرکبة لکن صله یه حمل اولنمیوب بدنی اشاغه ویرمش معناسنده اولمسی دخی احسندر (داده) ماضیسی (داد) ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* دست مردی دینسه مفهومی شفیع *

کذا فی مؤید الفضلا معنای ترکیبیسی آدمه منسوب ال دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (مرد) آدم دیو اللی اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی یاء تحتیه ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات البسیطة

* دی انابی آکه کیم جهلی عیان *

(انابی) همزه نك ونون ممدوده نك فتحلری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله جهلی ظاهر وکندودن بی خبر احمق کمسنه معناسنه آمدی (بیت) سخن در وصف تو بحر عمیقست * نکنجد در اناء هر انابی * بو بیتده اناء اول کسر الفله ظرف معناسنه در

* اولمش احمقلرده شیشه کردنان *

مفردی شیشه کردن لفظیدر الف ونون ادات جمعدر معنای ترکیبیسی شیشه بیونلودیمکدر چونکه شیشه کاسه معناسنه معروف (کردن) بیون دیو یکرمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* سخت پیشانی اولاندر یوزی بك *

اوحد الدین در جام جم (بیت) جکرم خون شد از پر بشانی * آه ازین جان سخت پیشانی * معنای ترکیبیسی قتی آلنلو دیمکدر چونکه (سخت) قتی بعنی بك معناسنه (پیشانی) آلن دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* چارخایه عورتی جوقدر دیمك *

معناى تركيبيسى درت خايه لو ديمكدر چونكه (چار) درت ديواون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كجدى (خايه) خاء معجمه ممدوده نك وياء تحتيه نك فتحلرى وهاء رسميه ايله عموما يورطه معناسنه كرك خصيه يورطه سى اولسون وكرك قوش يورطه سى اولسون وكرك سائر حيوان يورطه سى اولسون

* دى شهيدى آكه كيم زنباره در *

(شهيدى) يعنى زندوست يعنى زنباره تكيم محبوب دوسته غلامى ديدكلرى كبى مير نظمى (بيت) اكرخواهى بحالات رانظامى * مشو هركز شهيدى وغلامى * چونكه (شهيدى) يعنى شاهد يعنى دلبر ومحبوب آخرنده كى ياء تحتيه ادات نسبتدر (زنباره) دخى فارسيدر تكيم بيانى قرق التنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحندن منفهم اولور لكن تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى

* عورت ايچون جان ويرن بى چاره در *

احتمالكه مصراع اولى ايضاح اوله احتمالكه بيچاره عورته مبالغه ميل ايدنه اسم اولمش اوله معناى تركيبيسى چاره سز ديمكدر ناظم تحرير بونده لطيفه شاعرانه قصد ايدوب شهيدين مقتول معناسنى ايهام ايله جان ويرن بيچاره ديو كويا ترجمانه

سويلشدر * پا كرفت ايتدى جماع واختلاط *

ابو المعانى (بيت) روز تاشام مرا سنك ستم اندازند * يعنى شب تا بسحر پاى كرفتن بكنم * معناى تركيبيسى اياق طوتدى ديمكدر چونكه (پا) اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كجدى (كرفت) طوتدى ديو طقوزنجى قطعه نك بيت

سادسنده كجدى * اولدى معناده منى آب نشاط *

كذا فى المجمع معناى تركيبيسى نشاط صويى ديمكدر مفرداتى معلومدر

* دفكش اولمشدر دخى شول نابكار *

مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كاور

* كيم ايدر زنباره يه عورت شكار *

معناى تركيبيسى دف چكيجى ديمكدر چونكه (دف) السنه ثلاثه ده مستعملدر (كش) وصف تركيبى اولهرق اون يدنجى قطعه نك بيت سابعنده كجدى

* زن بمزد اول قحبه كيم رسواى عام *

جامى (بيت) بران كارا كرمزد دارد طمع * همين بسكه نامش بود زن بمزد * معناى تركيبيسى اجرتله عورت ديمكدر چونكه (زن) عورت ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك

بیت ثالثنده کجدی باء موحدۀ مفتوحه بمعنی مع کما سبق فی الادوات البسیطة (مزد) اجرت دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی (قحبه) تفسیر درروسبی وزانیه عورت معناسنه عربیده و فارسیده و ترکیده مستعملدر مأخذ اشتقاقی ضم ایله قحاب لفظیدر آت ودوه وقاطر اوکسوریکی معناسنه انسان اوکسوریکی معناسنه ده کاور چونکه دیار عربده قحبه وزنپاره بر بینه اوکسورك ایله کندولرك بلدیروب معامله ایدرلر اول اجلدن روسبی عورته علم اولدی تنکیم مأبون اوغلانه هیزدیدکاری کبی چونکه آنك سبب تسمیه سنده شویله تعبیر ایدرلر که حمام طاسنه هیزد یلور تنکیم حمام طاسی آلدن اله دوشر کذلك مفعول اوغلان دخی الدن اله کندیکیچون استعاره طریقیله اکا هیز دیدیلر کثرت استعمالارندن ایکیسنده علم منزله سنه تنزیل اولنمشدر میر نظمی (بیت) قحبه وهیز را مکن باور * عهدو پیمانشان ز کوش کذر

* قلیه خوار اولدی کیدی بین العوام *

(قلیه خوار) عاشق ومعشوق اراسنده واسطه اولان که اکا بین العوام کیدی ویرزونك دیرلر ابو المعانی (بیت) اکرچه قلیه خواری کرد بسیار * نشسته بردر کاشانه یار * معنای ترکیبیسی قلیه یجی دیمکدر چونکه قلیه قافك فتحی ولامك سکونی و یاء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله شول طعامه دیرلر که جوز و بادام ونخود وصوغان ایله پشوررلر اکا سغدی دخی دیرلر (خوار) خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی ورا ایله بمعنی خورنده

* مغلم اولان شخصه دیرلر تاز باز *

(تازباز) بمعنی غلامباره ومحبوب دوست معنای ترکیبیسی تو یسز تازه اوغلان اوینادیجی دیمکدر چونکه (تاز) تو یسز تازه دیو یکرمی برنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی (باز) وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کجدی (مغلم) افعال بابندن اسم فاعلدر فقیر فهممه کوره کلام مولددر

* آره لقده ایش دوزیجی کارساز *

ابو المعانی (بیت) شکر ایزد باد بختم دلنوازی یافتم * درمیان ما و جانان کارسازی یافتم * معنای ترکیبیسی دخی بویله درچونکه (کار) ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کجدی (ساز) وصف ترکیبی اوله رق اوتوزیدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کجدی

* تازخیر و چارمیخ اول فعل خام *

بو ایکی ترکیبك هر بری لواطه ده بشقه بشقه اصطلاحدر مثلا چارمیخ میکنند دیرلر

لواطه ایلر معناسنه وقس علیه (تازخبر) بو تقدیرجه فعل خامدن مراد بو مقامده لواطه ایمش مصراع ثانی دخی قرینه سیدر

* کوه دلال اولدی بازنك غلام *

تنکیم عورت بازنکنه دفکش دینلدیکی کبی کاسبق آنفا مولانا امیدی (قطعه) کفت حافظ فلان ماهیچه * همه درویش رسم بغرابی * کوه دلال ودفکش صد بار * بهتر از شاعری وملایی * معنای ترکیبیسی نجس دلالی دیمکدر چونکه (کوه) نجس دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی (دلال) تشدید ایله معروفدر

* هم طبقزن دیدیلر سحاقه یه *

(طبقزن) وصف ترکیبیدر چونکه طبق فتحتین ایله معروف وموضع معهوده کمال مشابهتله موصوفدر انکچون مبالغه صیغه سیله سحاقه دیو تعبیر واندن مصراع ثانی ایله افصاح وتفسیر ایلدی تنکیم بیورر

* کندوکیبی عورته مشتاقه یه *

(زن) وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کجدی (سحاقه) مبالغه ایله سورشدیریجی معناسنه در * مشتاقه معروفدر (تنبیه) طبقزندن وسحاقه دن هر بری نقدرکه زبقجی یه اطلاقی لغت صحیح ایسه ده فاما که زبقجی دیکیجی وسحاقه بساجی دیو فرق اولندی قطعه *

الا یا ذوات السحق فی الغرب والشرق * افقن فان النیك اشهی من السحق
اراکن ترقعن الخروق بمثلها * وای لبیب یرقع الخرق بالخرق
افقن فان الخبز باللحم یشتهی * ولیس یسوغ الخبز بالخبز فی الحلق

* غرق بران بردن ادخال ایلك *

(غرق بران) ایکنجی رانك تشدیدیله برنسنه یی برنسنه ایچنه بردن ادخال ایلك یعنی تمام ید رملك معناسنه امیر بیك طرفی (رباعی) هرکاه که میل غرق بران کردم * دیدمکه خاطرش پریشان کردم * آخر بمیان پاچه قراری دادم * برخود دشوار وبروی آسان کردم * معنای ترکیبیسی قناتلری باترمق دیمکدر چونکه غرق باترمق معناسنه فی الاصل عربیدر (بران) جمع برد ربر قناددر بو قرق ایکنجی قطعه نك بیت سادسی شرحنده کجدی

* هم میان پاچه سورشدرمك دیمك *

تنکیم رباعی مذکورده مذکوردر همدخی زنانك اویلغی اراسنده میان پاچه دیرلر ایکی معنایه میرم سپاهی (بیت) میلم بمیان پاچه وی پیش کند * زیراکه میان پاچه

زکس تنکتراست * معنای ترکیبیسی پاچه ارابی دیمکدر چونکه (میان) یعنی وسط وارالق دیو فرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتی شرحنده کجدی (پاچه) شلوار پاچه سی و بوط پاچه سی ومعروف طعام دیو فرهنكك شعوری ذکر ایدر

* سر گرفته دیندی یفعللمشه *

سیرتی عجمه حالت جوانیده بو حال واقع اولدقده ظرفا حقنده دیمشدر (مصراع) شمع راهر چند سر کیرند روشنتر شود * بالاخره ترك وطن ایدوب کیدرکن سرکذشته سنه اوغرامش برجوانه راست کلوب بر برینك حالنه مطلع اولوب بو بیتی نظم ایدوب همراه اولورلر (بیت) ازدست چرخ بادل افکار میرویم * ماهر دو سرگرفته بیکار میرویم * معنای ترکیبیسی باشی طوتیلان دیمکدر چونکه (سر) باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (گرفته) طوتیلان دیو قطعهٔ تاسعه نك سکزنجی بیتنده کجدی

* داخی خفت وخیزه گدر یجی ایشه *

شاعر (بیت) دولت آنست که خفت وخیز بود * دولت تیز رستخیز بود * معنای ترکیبیسی اویو یه رق قالقه رق دیمکدر چونکه (خفت) خاء معجمه نك ضمیله خفتیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر (خیز) دخی اسم فاعلدر تکیم امر حاضر اولدیغی حالده یکرمی بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کجدی ترکیده بو مقامده قلقه دوشه دیرلر

* دیندی مجرم کمسه یه نامه سیاه *

باباافغانی (بیت) بهر نودر متاع خود آتش زدیم لیك * رحمی بحال نامه سیاهی نمیکند * معنای ترکیبیسی مکتوبی قاره دیمکدر ترکیده بو مقامده دفتری قاره دیرلر چونکه (نامه) مکتوب دیو قرق اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کجدی (سیاه) قاره دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کجدی

* هم دخی زلف خطا جرم وگناه *

(زلف خطا) یعنی جرم وگناه کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی ظاهردر

* توبه ایله جام رابر سنك زن *

معنای ترکیبیسی شیشه یی طاشه اوردیمکدر چونکه (جام) یعنی شیشه (را) ادات مفعولدر (بر) بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة (سنك) طاش دیو ایکنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کجدی (زن) امر حاضردر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی

* عهدیکی بوزمه مشو پیمان شکن *

چونکه (مشو) نهی حاضردر اولمه دیو ایلکنجی قطعه نک بیت اخیرنده کچدی (پیمان شکن) وصف ترکیبیدر چونکه (پیمان) عهد دیو قرق التنجی قطعه نک بیت اخیرنده کچدی (شکن) شکستن لفظندن امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر تشکیم نهی حاضری اللی اوچنجی قطعه نک بیت ثالثنده کچدی

* فارغ اولمقدر ورق گرداندن *

میر حسن دهلوی (بیت) سخنوران چو حدیث سخنبران خوانند * حدیث تو چو درافتد ورق بگردانند * معنای ترکیبیسی کاغد دوندرمك دیمکدر چونکه (ورق) ایکی معنایه در اول کاغد معناسنه در طالب آملی (بیت) اوراق کهنه که بی کهنه میرسد * ذوقی که در پیاله بود در پیاله نیست * ثانی هر اغاجك یپراغنه دیرلر (گرداندن) کاف فارسیه نك فتحیله دوندرمك معناسنه مصدر متعدیدر تشکیم اسم فاعل لازمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* اویله درهم آستین افشاندن *

وحشی (بیت) تیغ قضا می که کشد برکسان قدر * افشانی آستین که برو ترك آن کند * بونك مقامنده ترکیده ال یومق واتك سلکمك دیرلر معنای ترکیبیسی یك صاچمق دیمکدر چونکه (آستین) یك دیو قرق یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی (افشاندن) صاچمق دیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی

* معنیٔ جان من و جان شما *

اشبو مصراع مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

* بز سز که صاغ اوله لم دائما *

خواجه حافظ (بیت) دل خرابی میکند دلدار را آگه کنید * زینهار ای دوستان جان من و جان شما * شرفنامه ده اتحاد محبتدن عبارتدر دیو واقعدر و بعض نسخه ده قسم اولوب سزك و بزم جانمز حقیچون دیمکدر معنای ترکیبیسی جانم و جانکز دیمکدر چونکه (جان) بیانی اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (من) بن دیو (شما) سز دیو اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* دست و پای خود زدم چکدم امك *

معنای ترکیبیسی کندو الیمی و ایاغمی اوردم دیمکدر چونکه (دست) ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (پای) اياق دیو بالدفعات مرور ایلدی (خود) کندو دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (زدم) قرقنجی قطعه نك

بیت سابعنده کچن (زدن) لفظندن ماضی متکلم وحده در

* هم وداع ایتدم دعا کفتم دیمك *

خواجه حافظ (بیت) صلاح ازما چه میجویی که مستانرا صلا کفتم * بدور نرکس
مستش سلامترا دعا کفتم * معنای ترکیبیسی دعا سویلدم دیمکدر یعنی دعا ایتدم
معناسنه چونکه دعا معروف (کفتم) سویلدم دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك

بیت ثالثنده کچدی   * بوکه اولسیدی دیوا یتمك رجا *

(بوکه) باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی وکافك کسری وهاء رسمیه ایله اولسیدی
معناسنه اصلی بودکه لفظندن دالك حذفیله اختصار اولنمشدر خواجه حافظ
(بیت) با صبا همراه بفرست از رخت کلدستهٔ * بوکه بویی بشنویم از خاك بستان شما

* جان کرو جامه کرو باش جان فدا *

طوسی (بیت) جان وتن رهن می ناب کن ازمن بشنو * مثل اینست دلا جان
کرو وجامه کرو * معنای ترکیبیسی جان رهن اثواب رهن دیمکدر چونکه جان
آنفا کچدی (کرو) رهن دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (جامه) اثواب
دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* دی سرآمد اولسه برنسنه تمام *

(سرآمد) ایکی معنایه در اول برنسنه تمام اولدی معناسنه ثانی قصوری وعلتی
اولمیانه دیرلر ایکی معنایه بروجه تشویش ابو المعانی (بیت) هرآنکه کشته
سرآمد بدولت دنیا * یقین بدانکه بدولت بروسرآمد شد * شاعر ترکی * کروه
انبیا تسبیح در کبی سرآمددر * او تسبیحه امامه کوهر ذات محمددر * معنای
ترکیبیسی باشه کلدی دیمکدر چونکه (سر) باش دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت
اولنده کچدی (آمد) کلدی دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* تحفهٔ وهبی ده بتدی والسلام *

محصل کلام ناظم نحریر بو مقامده حسن تخلص ایله منظومه سنی مسکی الختام
ایلدی فلله دره   ٥٩   * بو تاریخیله ذیل تحفه مسکی الختام اولدی *

کانه بو مصراعده (ختامه مسك وفی ذلك فلیتنافس المتنافسون) آیتندن
اقتباس ایلدی بهر حال حسن تخلص ولطف اختتامدن خالی دکل فلله دره (نکته)
مسکده لام تعریفله (ختامه المسك) جمله سی دخی تمام تاریخ ختام تحفه درنوله
١١٩٧
مساعدهٔ وزن اولیدی عین ختامه المسك اولوردی فاحفظ

زهی منظومه کیم پیوستهٔ حسن نظام اولدی

(زهی) نه کوزل دیو یکرمی سکزنجی قطعه نک بیت اولنده کچدی (منظومه) نظمدن اسم مفعول عربیدر (پیوسته) اولاشوب بربرینه متصل اولان دیو طقوزنجی قطعه نک بیت ثانیسنده کچدی (حسن) معروف (نظام) یا بوکه مصدر عربی اوله یا خود نظمک جمعی اوله

وزرا اعظمک نام شریفیله بنام اولدی

(بنام) شهرت وشانی اولان دیو قرق دردنجی قطعه نک بیت سادسنده کچدی یعنی وزرا اعظمک اسمی دیباجه ده مذکور ودیباجه ده آنکله معنون اولمغله بو منظومه شهرتشعار اولدی یوخسه بو منظومه ده اولقدر حیثیت ومزیت یوقدر دیسه کرک کانه هضم النفسه واستحقار الذاته بویله بیوردی

کتوردم سنبلستان هنردن برک سبز مدر

(سنبلستان) اسم مکاندر سنبل محلی دیمکدر چونکه بیانی دیباجه نک قرقنجی بیتی شرحنده کچدی (ستان) ادات اسم مکاندر (هنر) معرفت دیو اون یدنجی قطعه نک بیت اخیرنده کچدی (برک) یپراق دیو اون بشنجی قطعه نک بیت اولنده کچدی (سبز) یشل دیو قرق برنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی

کل وسنبل کبی پیرایهٔ فرق انام اولدی

(کل) بیانی قطعهٔ رابعه نک عنوانی شرحنده کچدی (سنبل) قد سبق آنفا (پیرایه) زینت دیو قرقنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی (فرق) فتح فا ایله رأس یعنی باشک اورطه سنه دیرلر لکن بو مقامده مطلق باش معناسنه فی الاصل عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر (انام) یعنی مخلوق عربیدر ایضا (نکته) کما سبق فی السوابق دخی بو بیتده ناظم تحریر سنبل زاده اولدیغنه تلمیح بیوردی فلله دره

قریحهم قوتندن بیلمم اصلا افتخار ایتم

(قریحه) یعنی قلب وذهن عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر (افتخار) فخردن افتعالدر

مجرد لطف حق ایله پذیرای ختام اولدی

(پذیرا) قبول ایدیجی معناسنه امر حاضر آخرینه الف الحاقیله اسم فاعل یا خود صفة مشبهه در اون یدنجی قطعه نک بیت سادسنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ختامه اضافتله صکره دن زیاده اولدی کما سبق فی الادوات البسیطة مجرد ولطف وحق وختام * عربیلردر انشالرده دخی مستعملدر

اوقوندقجه دعای خیره مظهر اولمه در مقصود

دعاو خیر ومظهر ومقصود فی الاصل عربیلردر انشالرده دخی مستعملدر

* بو مطلب بندهٔنا کامه اقصای مرام اولدی *

(بنده) قول دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی (نا) ادات نفیدر کماسبق فی الادوات المرکبة (کام) مرام ومراد دیو قرق درد نجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * مطلب واقصی ومرام عربیلردر انشالرده دخی شایعلردر

* هزاران شکر ایدوب حقه دیدم اتمام تاریخن *

(هزاران) خلاف قیاس اوزره جمع هزاردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة (هزار) بیك دیو اوتوزطقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی (شکر واتمام) عربیلردر انشالرده دخی شایعلردر (تاریخ) اصلی همزه ایله تأریخ بلکه واو ایله توریخدر حاصلی تفعیل بابندن عربیدر

* بحمدالله بو زیبا تحفهٔ وهبی تمام اولدی *

(زیبا) یاقشقلو دیو ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو بیتده ناظم نحریر حسن اختتام بیوردی فلله دره حاصل تاریخ (ختامه المسك) عددنجه بیك یوز طقسان یدی وبو شرحك ختامی بیك ایکیوز التی سنه سی رمضانك یوم سادسی یوم اثنینك بین الظهر والعصرنده در بویله اولنجه تمام تحفه ایله شرحك بینی طقوز سنه اولدی اللهم اجعله مبارکا ومنتشرا بین الانام الی یوم القیام منتفعا به مدی الدهور والایام الی اختتام الاحقاب والاعوام بالعز والسعادة والاکرام سبحان ربك رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین

دقایق سنیهٔ لغویه وقواعد بهیهٔ دریه یی جامع علمای متبحریندن حیاتی افندینك تحفهٔ وهبی اوزرینه تألیف ایلدیکی شرح کثیر المنافع بعون الله الملك النافع داور معارف گستر وخدیو محاسن پرور والئ والای محروسهٔ مصر دولتلو نخامتلو سعید پاشا افندمز حضرتلرینك سایهٔ معارفوایهٔ علیه لرنده علی جودت بنده لرینك نظارتی ومصطفی وهبی چاکرلرینك تصحیح ناچیزانه سیله مطبعهٔ عامرهٔ مصریه ده ازمیرلی رفعتلو امین افندینك ذمتنه طبع وتمثیل واشبو بیك ایکیوز تمش برسنه سی ماه ذی الحجه سنك اواخرنده رسیدهٔ حد تکمیل اولمشدر